

OBRAZAC IZVJEŠĆA O PROVEDENOM SAVJETOVANJU SA ZAINTERESIRANOM JAVNOŠĆU	
Naslov dokumenta	Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine
Stvaratelj dokumenta, tijelo koje provodi savjetovanje	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
Svrha dokumenta	<p>Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine kao hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj usmjerit će provedbu javnih politika u idućem desetljeću na nacionalne razvojne prioritete i strateške ciljeve razvoja, koji su ujedno povezani sa strateškim prioritetima Europske unije u nadolazećem financijskom razdoblju 2021.-2027. godine.</p> <p>Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine utvrđuju se razvojni smjerovi i strateške ciljeve za razdoblje do 2030. godine, kao i prioriteta područja prema kojima je potrebno usmjeriti javne politike, a čija će provedba biti detaljno razrađena u srednjoročnim i kratkoročnim aktima strateškog planiranja i provedbenim aktima tijela državne uprave i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.</p> <p>Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine izrađuje se i donosi sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 123/17).</p>
Datum dokumenta	n/p
Verzija dokumenta	n/p
Vrsta dokumenta	Dugoročni akt strateškog planiranja od nacionalnog značaja
Naziv nacrtu zakona, drugog propisa ili akta	Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine
Jedinstvena oznaka iz Plana donošenja zakona, drugih propisa i akata objavljenog na internetskim stranicama Vlade	n/p
Naziv tijela nadležnog za izradu nacrtu	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije

Koji su predstavnici zainteresirane javnosti bili uključeni u postupak izrade odnosno u rad stručne radne skupine za izradu nacрта?	<p>U izradu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine bili su uključeni svi dionici društva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • građani • stručna javnost • tijela državne uprave • jedinice regionalne i lokalne samouprave • predstavnici civilnog sektora • svi društveno relevantni partneri
<p>Je li nacrt bio objavljen na internetskim stranicama ili na drugi odgovarajući način?</p> <p>Ako jest, kada je nacrt objavljen, na kojoj internetskoj stranici i koliko je vremena ostavljeno za savjetovanje?</p> <p>Ako nije, zašto?</p>	<p>Da.</p> <p>Javno savjetovanje za Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine provedeno je u razdoblju od 12. studenoga do 12. prosinca 2020. godine na portalu e-Savjetovanja.</p>
Koji su predstavnici zainteresirane javnosti dostavili svoja očitovanja?	Očitovanja su dostavljena od strane pojedinaca, Ureda predsjednika Republike Hrvatske, javnopravnih i stručnih tijela te nevladinih organizacija.
<p>ANALIZA DOSTAVLJENIH PRIMJEDBI</p> <p>Primjedbe koje su prihvaćene</p> <p>Primjedbe koje nisu prihvaćene i obrazloženje razloga za neprihvatanje</p>	<p>Ukupno je zaprimljen 181 komentar na cjelokupni sadržaj Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine iz nadležnosti 25 tijela državne uprave.</p> <p>Od ukupnog broja zaprimljenih komentara, 16 posto je prihvaćenih, 18 posto djelomično prihvaćenih, 7 posto primljeno na znanje, a 59 posto zaprimljenih komentara nije prihvaćeno.</p>
Troškovi provedenog savjetovanja	Nije bilo troškova povezanih s provedbom javnog savjetovanja.

Izvešće o provedenom savjetovanju - Savjetovanje o Nacrtu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

Redni broj	Korisnik/Sekcija/Komentar	Odgovor
1	<p>Savez udruga Klubtura Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U prijedlogu strategije područje kulture adresirano je u sklopu strateškog cilja 1. "Konkurentno i inovativno gospodarstvo", kod prioritetnog područja "Poticanje razvoja kulture i medija". Osim što je navedeno poglavlje o kulturi i medijima načelno te su ciljevi vrlo općeniti, problematično je da strategija nema nikakvu razvojnu viziju u polju kulture. Problematično je i to što su kultura i mediji stavljeni u okvir isključivo ekonomskog razvoja iako se poziva na važnost istih za demokratski razvoj i kreativnost. Naglasak na sprezi kulture i baštine s turizmom i ugostiteljstvom ne upućuje na održivost kao proklamirani cilj, te se nesrazmjerno više pažnje posvećuje kulturnim i kreativnim industrijama nego ostatku kulturnog sektora što zajedno s okvirom unutar kojeg je ovo poglavlje smješteno potvrđuje viziju kulture kao resursa kojeg se ekonomski eksploatira, a ne kao polja koje je primarno usmjereno na društveni razvoj. Strategija ne predviđa unapređenje regulatornog okvira niti inovativne pristupe kad su u pitanju institucionalne inovacije, osiguravanje jednakog pristupa kulturi, demokratizacija kulture kao ni različitih segmenata tog polja. Smatramo da je ovo duboko zabrinjavajuće pogotovu u situaciji krize uzrokovane pandemijom koja će imati dugoročne posljedice na cijeli sektor kulture. Znajući da je kultura važna za društvenu koheziju te da je upravo u postkriznim situacijama to polje koje jača društvene interakcije i time ima presudnu ulogu u ubrzavanju društvenog oporavka, strategija zabrinjava jer joj nije cilj razvoj kulture i promjena sustava, već održavanje statusa quo koji kulturu marginalizira i svodi na razinu identificiranja s nacionalnim identitetom ili dokolice i potrošnje.</p>	<p>Nije prihvaćen Vezano uz nedostatak razvojne vizije u polju kulture, u prvom odlomku opisa prioritetnog područja spominje se iduće: „poticanje stvaralaštva, ulaganje u umjetničku proizvodnju i distribuciju kulturnih sadržaja te jačanje aktivnog sudjelovanja građana u kulturi i razvoj publike, u čvrstoj povezanosti s kreativnim obrazovanjem i gospodarstvom, alati su za poticanje pametnog, održivog i uključivog rasta društva u cjelini. Razvojem kulturnog i umjetničkog stvaralaštva pridonosi se stvaranju novih vrijednosti i društvenog kapitala na nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini.“ Detaljnijoj razradi navedenog pristupit će se aktima strateškog planiranja niže razine, konkretno u Nacionalnom planu razvoja kulture i medija. Iako je područje kulture gotovo u potpunosti sadržano unutar strateškog cilja „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, isti ne isključuje i ostale aspekte kulture. Prilikom izrade Nacionalne razvojne strategije nastojao se smanjiti ukupan broj strateških ciljeva, a s obzirom na to da se radi o dokumentu koji obuhvaća sva razvojna područja u Republici Hrvatskoj u idućih 10 godina neke pojmove trebalo se pojednostaviti i općenitije definirati. Područje kulture će se detaljnije obraditi u aktima strateškog planiranja niže razine.</p>

<p>2 GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb Predlaže se uvođenje novih prioriteta kako slijedi: - povećanje broja timova u mreži javnozdravstvene službe na primarnoj razini - ustrajanje na organizacijskom, kadrovskom i funkcionalnom značaju i očuvanju domova zdravlja kao kamena temeljaca uspješnog sustava primarne zdravstvene zaštite prilikom promjena zakonodavnog okvira u zdravstvu (sustav PZZ-a je snažan koliko su kadrovski, organizacijski i financijski snažni domovi zdravlja); - naglasak na prevenciji bolesti i preventivnoj medicini kroz aktivnosti zavoda za javno zdravstvo - jačanje sustava dnevnih bolnica; - jačanje izvanbolničke (izvaninstitucionalne) zdravstvene zaštite (osnivanje jedinica za pružanje izvanbolničkih usluga u sklopu zdravstvenih ustanova; razvoj „mobilnih timova“; ulaganja u daljnji razvoj pristupa „Bolnica u kući“; integrirani pristup skrbi za starije osobe u kući; jačanje kapaciteta telemedicine) - razvoj ključnih područja medicine za zaštitu ranjivih skupina društva (povećanje i proširenje kapaciteta pružanja usluga iz područja duševnog/psihičkog/mentalnog zdravlja djece i odraslih; povećanje i proširenje kapaciteta pružanja usluga iz područja palijativne skrbi; dodatna palijativna skrb u kući bolesnika starije životne dobi; zbrinjavanje kronično kritičnih bolesnih pacijenata; jačanje pedijatrijskih kapaciteta na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini, jačanje subspecijalističke pedijatrijske zdravstvene zaštite, ulaganje u rani razvoj djeteta; razvijanje i unaprjeđenje dječje stomatologije i prevencije karijesa kod djece; stomatološka zdravstvena zaštita beskućnika i osoba slabijeg imovinskog stanja; fizikalna terapija i rehabilitacija za osobe s invaliditetom; robotska terapija/rehabilitacija, uvođenje inovativnih tehnologija; telemedicina) - proširivanje zdravstvene skrbi u područjima registriranih djelatnosti i ugovaranje novih djelatnosti u zdravstvenim ustanovama; - uvođenje zdravstvenih usluga koje korisnici ostvaruju kroz već dokazano učinkovite programe i projekte; - ulaganja u zdravlje djelatnika u sustavu zdravstva; - promicanje prava pacijenata, osobita zaštita posebno ranjivih skupina građana (trudnice, djeca, starije osobe, osobe s invaliditetom, branitelji, djeca s neurorazvojnim poteškoćama...); - formiranje centara izvrsnosti u zdravstvu; - analiza i praćenje upravljanja sustavom zdravstvene zaštite (analize pružanja usluga primarne zdravstvene zaštite, kao i sekundarne i tercijarne); - uspostava funkcionalnog, obaveznog sustava kvalitete i sigurnosti zdravstvene zaštite i uvođenje akreditacija sustava u zdravstvenim ustanovama;"</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno će biti obrađeno u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.</p>
---	---

3	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji Ublažavanje negativnih demografskih trendova i izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelj Predlaže se dodavanje novog prioriteta kako slijedi: "- ulaganja u humanu reprodukciju, liječenje neplodnosti i medicinski potpomognutu oplodnju (prostor, kadar, oprema, javnozdravstvene kampanje)."</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno će biti obrađeno u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.</p>
4	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 7. Sigurnost za stabilan razvoj Jačanje unutarnje sigurnosti Predlaže se uvođenje novih prioriteta kako slijedi: - jačanje svih (posebice analitičkih, informatičkih i ljudskih) kapaciteta zavoda za javno zdravstvo - izrada strategije razvoja sektora zdravstva do 2050. s naglaskom na strateško planiranje budućeg smještaja zdravstvene infrastrukture, sukladno najnovijim pokazateljima i Popisu stanovništva 2021. te koncentraciji i predviđenim trendovima kretanja stanovništva, tj. populacije/depopulacije – prava funkcionalna i prometno prostorna usklađenost po pitanju strateškog planiranja zdravstvene infrastrukture na navedenom području te postizanje širokog političkog i stručnog konsenzusa glede dugoročnog razvoja sektora zdravstva – smanjenje negativnog utjecaja nedovoljno razrađenih promjena zakonodavnog okvira - planiranje, izgradnja i rekonstrukcija energetske učinkovite i na potrese otporne zdravstvene infrastrukture, njeno redovito i temeljito održavanje te osiguranje od potresa i drugih nepogoda - doznačivanje sekundarnih funkcija objektima zdravstva u kriznim situacijama (trijažni centri i dr.)</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno će biti obrađeno u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.</p>
5	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 7. Sigurnost za stabilan razvoj Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite Predlaže se uvođenje dodatnog prioriteta: "- ulaganje u opremu i moderne tehnologije za razvoj adekvatnog odgovora i otpornosti na katastrofe."</p>	<p>Nije prihvaćen Ulaganje u opremu i moderne tehnologije za razvoj adekvatnog odgovora i otpornosti na katastrofe uključeno je u prvi prioritet „Jačanje sposobnosti i otpornosti na svim razinama i u svim fazama sustava upravljanja rizicima od katastrofa".</p>
6	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava Predlaže se prioritet: "- podizanje kvalitete i pojednostavljivanje pismene i internetske komunikacije javnih institucija" u: "- podizanje kvalitete i pojednostavljivanje pisane i elektroničke komunikacije javnih institucija"</p>	<p>Prihvaćen Umjesto: "- podizanje kvalitete i pojednostavljivanje pismene i internetske komunikacije javnih institucija" mijenja se u: "- podizanje kvalitete i pojednostavljivanje pisane i elektroničke komunikacije javnih institucija."</p>

7	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Zaštita dostojanstva hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji te civilnih stradalnika Domovinskog rata i članova Obitelji Predlaže se dodavanje sljedećeg prioriteta: - ulaganje na lokalnoj / regionalnoj razini u infrastrukturu namijenjenu za institucionalnu i izvaninstitucionalnu brigu i skrb za hrvatske branitelje.</p>	<p>Prihvaćen U Nacionalnoj razvojnoj strategiji navodi se kako će se posebna pažnja, u suradnji s drugim sektorima, posvetiti unaprjeđenju sveobuhvatnog sustava i infrastrukture za pružanje psihosocijalne i zdravstvene skrbi za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji. Slijedom navedenog, prihvaćamo komentar te će se sljedeće prioritetno područje nadopuniti na način da se navedu ulaganja lokalne/regionalne razine: „unaprjeđenje sveobuhvatnog sustava i infrastrukture za pružanje psihosocijalne i zdravstvene skrbi za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji, te civilne stradalnike Domovinskog rata i članove njihovih obitelji na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.</p>
8	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine 6. Horizontalni prioriteti: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti Nigdje se ne spominje pristupačnost objektima i pristupačnosti infrastrukturi unutar objekata za osobe s invaliditetom i ostale kategorija osoba smanjene pristupačnosti. Objektima kojima osobe s invaliditetom ne mogu pristupiti bez podiznih platformi, dizala, skalamobila, uskraćuje se pravo na ravnopravno pristupanje uslugama i sadržajima. To je ujedno i preduvjet za Strateški cilj 5. Aktivan i zdrav život. Također predlažemo kontinuirano mapiranje pristupačnosti kao preduvjeta za daljnje unaprjeđenje iste.</p>	<p>Nije prihvaćen U okviru „Horizontalnih prioriteta: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti“ jasno je navedeno da će se u provedbi svih javnih politika uzimati u obzir i specifičnosti osoba s invaliditetom, s posebnim naglaskom na osiguravanju jednakog pristupa obrazovanju, zaposlenju i svim javnim uslugama, što svakako uključuje i osiguranje pristupačnosti samih objekata. Uz to, naglašeno je da će se u okviru digitalizacije javnih usluga posebna pozornost posvetiti ugrađivanju načela pristupačnosti u sve digitalne sadržaje za sve građane.</p>
9	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 10. Održiva mobilnost Smatramo da je potrebno prometne sustave dizajnirati na način da moraju zadovoljavati sve potrebe korisnika i koncepte „Univerzalnog dizajna“. Potrebno je razvijati ITS rješenja (Inteligentni transportni sustavi) jer se njihovom primjenom, poput integracije javnog gradskog i multi-modlanog prijevoza, podiže kvaliteta života osoba s invaliditetom i osoba smanjene pokretljivosti. Kako bi se osigurala veća sigurnost pješaka u prometu, potrebno je klasifikaciju “pješaka” razložiti na starije osobe, osobe smanjenje pokretljivosti te osobe s invaliditetom, kao specifične podskupine pješaka – sudionika u prometu. Predlažemo ulaganje u razvoj pametnih navigacijskih sustava čijeom upotrebom se doprinosi razvoju svih postojećih prioriteta provedbe na području mobilnosti.</p>	<p>Nije prihvaćen U okviru „Horizontalnih prioriteta: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti“ jasno je navedeno da će se u provedbi svih javnih politika uzimati u obzir i specifičnosti osoba s invaliditetom, s posebnim naglaskom na osiguravanju jednakog pristupa obrazovanju, zaposlenju i svim javnim uslugama, što svakako uključuje i osiguranje pristupačnosti samih objekata. Uz to, naglašeno je da će se u okviru digitalizacije javnih usluga posebna pozornost posvetiti ugrađivanju načela pristupačnosti u sve digitalne sadržaje za sve građane.</p>

10	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Dostojanstveno i zdravo starenje Predlaže se uvođenje novih prioriteta kako slijedi: - ulaganje u infrastrukturu ustanova koje skrbe o starijim osobama - jači razvoj socijalnih usluga za starije osoba - poticanje širenja mreže pružatelja socijalnih usluga za starije osobe Socijalna solidarnost i odgovornost Predlaže se uvođenje novih prioriteta kako slijedi: - digitalizacija sustava socijalne skrbi te umrežavanje nacionalne, regionalne i lokalne razine, - razvijati modele socijalnog stanovanja koji se temelje na socijalnom uključivanju ranjivih skupina, posebno mladih i beskućnika. Obrazloženje: Omogućavanje ulaganja u infrastrukturu ustanova koje skrbe za osobe starije životne dobi omogućit će se kvalitetniji uvjeti skrbi osoba smještenih u ustanovama dok će se poticanjem širenja mreže socijalnih usluga omogućiti daljnji proces deinstytucionalizacije te što dulji ostanak osoba starije životne dobi u svojoj obitelji, uz dostupne i kvalitetne socijalne usluge u njihovom domu. Nadalje, umrežavanjem i širenjem pružatelja socijalnih usluga te jačanjem organizacija koje pružaju socijalne usluge, omogućit će se široko dostupne socijalne usluge. Ujedno, digitalizacijom sustava socijalne skrbi te umrežavanjem nacionalne, regionalne i lokalne razine u sustavu socijalne skrbi, omogućit će se brža dostupnost usluga socijalne skrbi i socijalnih usluga svim građanima u potrebi.</p>	<p>Nije prihvaćen Na nacionalnoj razini je sustav socijalne skrbi već umrežen i svi centri za socijalnu skrb rade u suvremenom informacijskom sustavu SocSkrb koji je povezan sa cijelim nizom državnih i javnih tijela s kojima razmjenjuje podatke. Osim navedenog, građanima je kroz sustav e-Građani omogućeno korištenje usluga sustava socijalne skrbi i to pribavljanje potvrde o statusu korisnika sustava i podnošenje zahtjeva za doplatu za pomoć i njegu i osobnu invalidninu. Također, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave evidentiraju podatke o socijalnim naknadama koje osiguravaju na godišnjoj razini u web aplikaciji u vlasništvu Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Nacrtom Nacionalnog plana oporavka i otpornosti kao jedna od mjera za provođenje reforme poboljšanja sustava socijalne skrbi predviđena je mjera Digitalizacija sustava i povezivanje centara za socijalnu skrb i pružatelja socijalnih usluga s ciljem proširenja kruga korisnika informacijskog sustava na pružatelje socijalnih usluga. Dugogodišnji rad i razvoj ovog aspekta rada je dokaz da Ministarstvo prepoznaje vrijednosti i potrebe modernizacije rada s ciljem pružanja bolje, adekvatnije i brže usluge korisniku.</p>
11	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Smatramo da u ovome području treba posebno istaknuti osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju. S obzirom da osobe s invaliditetom čine 12% populacije Republike Hrvatske, te s obzirom na specifične potrebe, važno je staviti naglasak na razvoj socijalnih usluga u zajednici s ciljem daljnje deinstytucionalizacije. Nedostaju pružatelji usluga rane intervencije, velike su liste čekanja, zbog čega mnoga djeca ostaju zakinuća za uslugu rane intervencije ili uslugu ostvaruju prekasno. Također, potrebno je jačati pomoć pri integraciji kao potporu školama i roditeljima u radu s djecom s teškoćama u razvoju. Razvoj mobilnih timova je još jedna komponenta kojom bi se mogao obuhvatiti veći broj korisnika koji trenutno ne primaju socijalne usluge. To je posebno bitno kod psihosocijalne podrške za kojom postoji sve veća potreba. Također, treba uložiti dodatne napore u razvoj socijalnog stanovanja, odnosno stambenog zbrinjavanja osoba s invaliditetom. Neovisno življenje i organizirano stanovanje uz potporu bitne su stavke za potpuno uključivanje osoba s invaliditetom u zajednicu.</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno se može razmatrati kroz Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021 do 2027. godine ili kroz akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana.</p>
12	<p>Javna ustanova za razvoj Međimurske županije REDEA Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Općeniti komentar: Bit dugoročnog strateškog dokumenta je usmjeravanje razvoja i jasno je da je</p>	<p>Djelomično prihvaćen Nastavno na općeniti komentar o biti dugoročnog strateškog dokumenta očitujemo se da je proces pripreme, izrade, provedbe, izvješćivanja, praćenja provedbe i učinaka te vrednovanja akata strateškog planiranja koje sukladno svojim nadležnostima</p>

potrebno da bude vizionarski postavljen i ambiciozan jer samo tako možemo postići napredak. Međutim, ukoliko su ciljevi i pripadajući pokazatelji postavljeni previsoko i nerealno, kako se u nekim dijelovima čini čitajući ovaj nacrt, može doći do suprotnih učinaka od željenih. Drugim riječima, može djelovati nepoticažno jer je odmah od početka jasno da se neće ostvariti pa trud i napor dionika može izostati. Treba imati na umu da više nije riječ o relativno dalekoj budućnosti kako se činilo kad je izrada NRS započela, već o razdoblju od niti deset godina nakon usvajanja, od kojih će minimalno jedna biti obilježena krizom. Kod pokazatelja kod kojih se navodi da će se nastojati postići prosjek EU-a, misli li se na prosjek u 2030. ili onaj utvrđen 2020.? S obzirom na to da zaostajemo u tim pokazateljima danas, je li realno da će se postići toliki rast? Nadalje, na razini prioriternih područja kod strateškog cilja 2. "Obrazovani i zaposleni ljudi" za više pokazatelja stoji da će se dostići prosjek EU-a bez navođenja vrijednosti u 2020. pa nije niti vidljivo koliko u trenutno zaostajemo.

2.1. Globalni kontekst Komentar: Svaki od globalnih trendova bi trebalo staviti u nacionalni kontekst, jer oni već postoje nekoliko godina unatrag: kako se trend ogleda u RH, prate li ga domaći privatni, javni i civilni sektor, koji trend slijedimo, u kojem zaostajemo, a u kojem imamo predvodnike na globalnoj razini? Kroz taj kontekst bilo bi moguće procijeniti realnost visoko postavljenih ciljeva.

2.2. Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću Komentar: Nedostaje osvrt na rezultate provedbe Strategije regionalnog razvoja RH 2013. - 2020. Koje smo ciljeve ostvarili, kojima smo se približili, a u kojima podbacili i zbog čega? Komentar: Razina standarda od 75 % europskog prosjeka iz 2019. će 2030. biti 50 % standarda EU prosjeka. Skrećemo pažnju na nužnost dinamičkog planiranja, uvažavajući očekivani rast drugih zemalja, a ne stagnaciju. Za slučaj da je to uzeto u obzir, potrebno je napomenuti unutar dokumenta. Fiskalna stabilnost i učinkovitost javnog sektora No očekuje se da će već 2021. javni dug ponovno početi padati i ubrzano konvergirati prema razini od 60 % BDP-a. Komentar: Je li u ovo predviđanje uračunata kriza izazvana pandemijom? Rizici u očuvanju prirodnog kapitala Hrvatska je jedna od članica Europske unije koja je najviše izložena rizicima od klimatskih promjena zbog povećanja temperature, smanjivanja oborina, mogućnosti pojave ekstremnih vremenskih prilika kao što su poplave i suše, ali i daljnjeg podizanja razine mora Komentar: prema kojim kriterijima smo mi najviše izloženi tim rizicima u odnosu na ostale članice EU? 3. Nacionalni razvojni smjerovi do 2030. 3. Zelena i digitalna tranzicija Komentar: za tvrdnju da ćemo biti predvodnici već bi trebale postojati određene pretpostavke sada u 2020.: smart gradovi, biciklističke staze, % korištenja OIE u industriji i javnom sektoru, poticaji za cikličnu ekonomiju itd. Tablica 1 – Pokazatelji učinka za razvojni smjer: Održivo gospodarstvo i društvo 2. Obrazovani i zaposleni ljudi; Duljina vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu (primarno i sekundarno obrazovanje); primarno obrazovanje 1890 sati – prosjek EU 4062 sata Komentar: jesu li kriteriji izračuna broja sati isti jer je prevelika razlika?

izrađuju, donose i provode javna tijela uređen Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 123/17). Načelo odgovornosti i usmjerenosti na rezultat, u skladu s čl. 6 Zakona, tijela zadužena za izradu i provedbu akata strateškog planiranja obvezuje na osiguravanje odgovarajućih uvjeta, resursa i političke podrške za postizanje željenih rezultata, ishoda i učinaka. Tijelo zaduženo za provedbu akata dužno je pratiti i analizirati podatke o provedbi i postignute rezultate a postupci djelovanja su fleksibilni te se moraju prilagođavati i ispravljati, kad je to potrebno te ako se ne postižu postavljeni ciljevi. Praćenje provedbe akata strateškog planiranja je proces prikupljanja, analize i usporedbe pokazatelja kojima se sustavno prati uspješnost provedbe ciljeva i mjera akata strateškog planiranja. Temeljem odredbi Zakona, Koordinacijsko tijelo prati i izvještava Vladu RH i Hrvatski sabor o napretku u provedbi strateških ciljeva i ostvarivanju pokazatelja uspješnosti iz nacionalne razvojne strategije i na temelju procjene napretka, Vladi može predložiti mjere za otklanjanje uočenih zastoja u provedbi svih akata strateškog planiranja. Dodatno, provedba dugoročnih akata strateškog planiranja, pa tako i Nacionalne razvojne strategije (NRS), predmet je vrednovanja, odnosno usporedbe i ocjene očekivanih i ostvarenih rezultata, ishoda i učinaka provedbe akata strateškog planiranja. Upravo su rezultati, ishodi i učinci utvrđeni postupkom vrednovanja temelj za reviziju javnih politika, povezanih akata i daljnjih procesa strateškog planiranja. Sukladno navedenom općeniti komentar o biti dugoročnog strateškog dokumenta se ne prihvaća. Nastavno na komentar o rizicima u očuvanju prirodnog kapitala i kriterijima prema kojim je Republika Hrvatska (RH) najviše izložena tim rizicima u odnosu na ostale članice EU očitujemo se da će se u dodatku 4. dodati Strategiju prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu (NN 46/2020). Navedena Strategija prenosi podatak da, prema izvješću Europske agencije za okoliš (EEA), RH spada u skupinu od tri europske zemlje s najvećim kumulativnim udjelom šteta od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u odnosu na bruto nacionalni proizvod (BNP). Računa se da su ti gubici u razdoblju od 1980. do 2013. godine, odnosno kroz 33 godine bili oko 2 milijarde i 250 milijuna eura, odnosno u prosjeku oko 68 milijuna eura godišnje (ako se računa samo poljoprivreda i energetika). U kontekstu očekivanog porasta prosječne temperature, klimatske promjene mogu uzrokovati još veće štete ukoliko se ne poduzmu mjere prilagodbe klimatskim promjenama. Vezano za komentar o postojanju navedenih pretpostavki RH je napravila veliki korak u energetske tranziciji u sklopu članstva u EU, a kontinuitetom dosadašnjih i uvođenjem novih mjera sukladno Integriranim nacionalnim energetsko klimatskim planom do 2030, te s poticajnom zakonskom regulativom očitujemo se potvrdno da već postoje navedene pretpostavke. Komentar vezan uz tablicu 1 – Pokazatelji učinka za razvojni smjer: Održivo gospodarstvo i društvo 2. Obrazovani i zaposleni ljudi; Duljina vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu (primarno i sekundarno

<p>2. Obrazovani i zaposleni ljudi; Stopa sudjelovanja odraslih (25 – 64) u cjeloživotnom obrazovanju; 3,5 % - 10,8 % Komentar: Hrvatska nema uspostavljen sustav evidencije sudjelovanja odraslih u cjeloživotnom obrazovanju – na koji način će se taj pokazatelj uopće pratiti?</p>	<p>obrazovanje) se prihvaća. Kod pokazatelja učinka „Duljina vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu“ napominjemo kako u RH redovno obvezno opće obrazovanje traje 8 školskih godina te obuhvaća 4541 nastavni sat. U usporedbi s drugim europskim obrazovnim sustavima, obvezno opće obrazovanje u Hrvatskoj traje najkraće te, posljedično, obuhvaća i najmanji broj nastavnih sati. Osim po trajanju, sustavi obveznog obrazovanja u Europi razlikuju se i po obuhvatu razina obrazovanja. Tako u 20 sustava obvezno obrazovanje obuhvaća primarno i niže sekundarno obrazovanje (npr. ISCED 1 i 24), a u preostalih 23 također uključuje i jedan ili više razreda višeg sekundarnog obrazovanja (ISCED 34), zbog čega je broj nastavnih sati potrebno analizirati u kontekstu obrazovnih razina, umjesto ukupnog obveznog općeg obrazovanja. Hrvatski sustav obveznog obrazovanja, u usporedbi s ostalim europskim zemljama, ima vrlo nizak broj nastavnih sati, kako po razinama, tako i po godinama obrazovanja. Na razini primarnog obrazovanja (ISCED 1) europski prosjek iznosi 4062, dok broj nastavnih sati za RH iznosi 1890 (Eurydice, 2019: 11). U većini europskih obrazovnih sustava primarno obrazovanje traje 5 ili 6 godina, dok u RH traje 4 godine. Na razini nižeg sekundarnog obrazovanja (ISCED 24), europski prosjek iznosi 2956 nastavnih sati, dok broj nastavnih sati za RH iznosi 2651 (Eurydice, 2019: 11). Niže sekundarno obrazovanje u gotovo svim obrazovnim sustavima traje tri ili četiri godine. U usporedbi s drugim državama s nižim sekundarnim obrazovanjem u trajanju od četiri godine, RH se svrstava među države s najnižim brojem nastavnih sati. Vezano uz komentar o praćenju pokazatelja za cjeloživotno obrazovanje, upućujemo kako će sustav praćenja biti razvijen kroz Zakon o obrazovanju odraslih.</p>
<p>13 GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena Predlaže se uvođenje novog prioriteta provedbe politike: "ulaganje u obnovu voznog parka javnih ustanova i poduzeća vozilima s niskom ili nultom emisijom štetnih tvari (zdravstvene i druge ustanove, komunalna poduzeća, pružatelji usluge javnog gradskog prijevoza i sl.)"</p>	<p>Nije prihvaćen Radi se o prijedlogu na razini mjere. Dugoročni akti strateškog planiranja ne sadrže prijedloge mjera. Predmetna mjera nalazi se u Integriranom nacionalnom energetske i klimatskom planu.</p>

14	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Pod navedenim ciljem potrebno je dodatni naglasak staviti na mentalno zdravlje. Više od 900 milijuna Europljana pati od mentalnih poremećaja. Mentalni poremećaji zauzimaju prvo mjesto na ljestvici prevalencije prema WHO (WHO Europe, 2013) i uvjetuju značajne troškove od 2.4 – 4.4% BDP-a (OECD, 2015) ili 610 milijardi eura godišnje, prema izvješću Europske komisije (troškovi vezani radno funkcioniranje □ npr. apsentizam). Mentalni poremećaji značajno povećavaju rizik za tjelesne bolesti poput kardiovaskularnih bolesti koje su povezane s najvišom stopom oboljenja i najvećim troškovima u zdravstvu. Depresija je jedan od takvih psihičkih poremećaja koji je u stalnom porastu u svijetu. Zbog tendencije stalnog povećanja broja oboljelih, očekujemo da će u uvjetima pandemije Covidom-19, ali i potresa u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, ovaj poremećaj postati najozbiljniji javnozdravstveni problem. Stoga osim važnosti ulaganja u projekte zaštite mentalnog zdravlja kojima je cilj edukacija i podizanje svijesti u društvu o problemu depresije s ciljem prevencije i ranog prepoznavanja depresije, iznimno je važno ulagati u povećanje bolničkih i kapaciteta dnevne bolnice u okviru razvoja dječje i adolescentne psihijatrijske skrbi na nacionalnoj razini koja ovim dokumentom uopće nije obuhvaćena u okviru izrazito važnog strateškog područja koje je ujedno i jedan od vodećih javnozdravstvenih prioriteta-zaštita mentalnog zdravlja Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež kojoj je Grad Zagreb osnivač zbrinjava pacijente iz cijele Hrvatske, jedina je ustanova u Hrvatskoj koja zbrinjava pacijente u okviru Odjela s primjenom mjera odvajanja i ograničavanja (2018. g. 40% pacijenata koji su se liječili u Ustanovi sbili su iz Zagreba i Zagrebačke županije, dok je 60% pacijenata bilo iz cijele Hrvatske). Na bolničkom Odjelu je 37 bolesnika, koji su podijeljeni na adolescentni odjel s 22 pacijenta i dječji odjel s 15 pacijenata, a zajedno su smješteni i mladići i djevojke, akutni i kronični. Osim nedostatnih kapaciteta ustanova koja zbrinjava djecu i mlade iz cijele Republike Hrvatske dodatno je oštećena i u potresu te je potreban adekvatan novi objekt kako bi se djeci i adolescentima pružila adekvatna psihijatrijska skrb.</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno područje bit će obrađeno u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.</p>
15	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji Ublažavanje negativnih demografskih trendova i izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelj Predlaže se dodati novi prioritet provedbe politike na području demografske revitalizacije i izgradnje poticajnog okruženja za mlade i obitelj: - razvoj različitih modela društvenog i poticanog stanovanja.</p>	<p>Primljeno na znanje Zahvaljujemo na komentaru. Navedeni prioriteti bit će razmotreni prilikom izrade Strategije stambene politike Republike Hrvatske do 2030. godine.</p>

16	<p>Općina Majur Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U tekstu Strategije na jednom mjestu se navodi riječ "Banija", a na drugom "Banovina". Budući se radi o istom području potrebno je usuglasiti riječ koja se koristi. Područje Banovine je danas jedno od najsiriomašnjih u Hrvatskoj i trebalo bi u Strategiji posebnu brigu i naglasak staviti na demografsku obnovu i razvoj tog područja.</p>	<p>Primljeno na znanje Zahvaljujemo na komentaru, izričaj će biti usklađen. U svrhu izjednačavanja unutarnjih razlika te ravnomjernog regionalnoga razvoja, razrađen je strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“.</p>
17	<p>Ivona Mendeš Levak Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine POSTUPCI STRATEŠKE PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ, PRETHODNOG VREDNOVANJA, OCJENE FISKALNOG UČINKA, POPIS STRATEŠKIH PROJEKATA I ANALITIČKE PODLOGE Članak 41. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/2017) obavezuje predlagatelja strateškog akta, uključujući Nacionalnu razvojnu strategiju (NRS), da ishodi mišljenje ministarstva nadležnog za zaštitu okoliša o potrebi provedbe postupka ocjene odnosno strateške procjene prema zakonu kojim se uređuje zaštita okoliša. Iz teksta NRS-a niti iz odluka nadležnog ministarstva nije moguće utvrditi da je takvo mišljenje zatraženo niti kakva je odluka donesena. Moguće je utvrditi da za NRS nije izrađivana strateška studija utjecaja na okoliš. Članak 48. istoga Zakona kao i Pravilnik o postupku vrednovanja (NN 66/2019) predviđa provedbu postupka (prethodnog) vrednovanja kod izrade strateškog akta, uključujući NRS, kako bi rezultati vrednovanja mogli biti integrirani u sam dokument. Međutim iako Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije kao koordinacijsko tijelo za izradu NRS-a i njegov predlagatelj pri izradi strateško-planskih dokumenata redovito zahtijeva prethodno vrednovanje, u slučaju NRS-a takvo vrednovanje nije provedeno. Članak 40. Zakon nalaže da predlagatelj NRS-a uz nacrt prijedloga dokumenta treba priložiti ocjenu njegova fiskalnog učinka, no takva ocjena nedostaje. Istovremeno, članak 5. Uredbe o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značenja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 89/2018) propisuje da NRS treba sadržavati popis strateških projekata od nacionalnog značenja za provedbu strateških ciljeva te indikativni financijski plan s prikazom financijskih pretpostavki za provedbu strateških ciljeva i strateških projekata. Popis strateških projekata u NRS-u ne postoji, ocjene fiskalnog učinka nema, odnosno ista nije priložena u dokumentaciji dostupnoj u postupku javnog savjetovanja sa zainteresiranom javnošću. Posljedično, Dodatak 1. NRS-a opisuje već poznate iznose koji su u sljedećih sedam godina na raspolaganju Hrvatskoj iz fondova Europske unije, no taj tekst sadržajno ne odgovara indikativnom financijskom planu koji bi trebao biti sastavni dio dokumenta. U skladu s navedenim, molim objašnjenje vezano uz nepoštivanje procedura navedenih u spomenutom Zakonu, Pravilniku i Uredbi, posebno vezano uz činjenicu da je</p>	<p>Nije prihvaćen Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije je, u svojstvu tijela zaduženog za koordinaciju izrade Nacionalne razvojne strategije (NRS), cjelokupan postupak izrade provelo u skladu s zakonodavnim okvirom kojim se uređuje priprema, izrada, provedba, izvješćivanje, praćenje provedbe i učinaka te vrednovanje akata strateškog planiranja, uključujući i ishođenje mišljenja nadležnog tijela državne uprave vezano za potrebu provođenja strateške studije utjecaja na okoliš. NRS sadrži indikativni popis akata strateškog planiranja koji će operacionalizirati provedbu ciljeva definiranih u NRS-u. U procesu izrade NRS-a izrađen je i indikativni popis projekata te su fokus grupe radile na definiranju i razradi projekata i projektnih ideja. Sve te informacije koriste se u procesu programiranja i izrade Nacionalnog plana za oporavak i otpornost kao i u izradi sektorskih strateških dokumenata, teritorijalnih strategija te operativnih programa.</p>

	<p>Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije bilo predlagatelj/donositelj sva tri pravna akta. Osim toga, sve analitičke podloge dostupne na mrežnoj stranici Hrvatska2030 (https://hrvatska2030.hr/analiticke-podloge/), a na kojima se temeljila izrada NRS-a, dostupni su isključivo na engleskom jeziku, što građane Republike Hrvatske diskriminira prema obrazovanju, budući je za njihovo čitanje potrebno izrazito dobro znanje engleskog jezika. Smatram kako bi navedene analitičke podloge trebale čim prije biti dostupne na hrvatskom jeziku, budući da su njihovu izradu platili hrvatski građani novcima koje uplaćuju u državni proračun.</p>	
18	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 10. - Održiva mobilnost Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost Iza teksta: "Poticat će se električna mobilnost, razvoj mreže električnih punionica u međugradskom cestovnom prijevozu i stvaranje hrvatskog industrijsko-inovacijskog klastera električne mobilnosti" predlažemo dodati sljedeće: "...te jačanje kapaciteta u gradovima, uz usporedni razvoj punionica za međugradski prijevoz." Također, iza teksta: "Ulagat će se u prigradski željeznički promet, širenje pješačkih i biciklističkih zona u gradovima, uklanjanje uskih grla te brz i dostupan..." predlažemo dodati: "...kvalitetan, udoban i moderan..." U okviru prioriteta provedbe na području uspostave novih prometnih procesa i autonomnih sustava za mobilnost predlažemo prioritet: "povećanje sigurnosti cestovnog prometa i rješavanje sezonskih vršnih opterećenja" preformulirati u: "povećanje sigurnosti cestovnog prometa i rješavanje sezonskih i periodičnih vršnih opterećenja (jutarnja/popodneva vršna opterećenja, opterećenja nastala uslijed posebnih prilika - koncerti, sportski događaji, VIP događaji i sl.)"</p>	<p>Prihvaćen Moderna prometna infrastruktura u funkciji javnog prijevoza podrazumijeva i moderan prijevoz temeljen i na visokoj kvaliteti usluge prijevoza. Sigurnost cestovnog prometa mora se osigurati kroz sva vršna opterećenja bilo ona sezonska ili periodična (uz napomenu da u Nacionalnoj razvojnoj strategiji nije potrebno navoditi koja su sva moguća opterećenja). Izmjena teksta: Poticat će se električna mobilnost, razvoj mreže električnih punionica u međugradskom cestovnom prijevozu i stvaranje hrvatskog industrijsko-inovacijskog klastera električne mobilnosti te jačanje kapaciteta u gradovima.. Izmjena teksta: • povećanje sigurnosti cestovnog prometa i rješavanje sezonskih i periodičnih vršnih opterećenja</p>

19 **GRAD ZAGREB**

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

Strateški cilj 10. - Održiva mobilnost U Strategiji se navodi: "Javne politike na području prometa usmjerit će se na smanjenje jaza u kvaliteti između cestovne i željezničke infrastrukture radi otvaranja gospodarskih prilika koje nude moderan željeznički promet i s njim povezane usluge, ali i smanjivanja emisija ugljičnog dioksida povezanog s dominacijom cestovnog prijevoza. Investicijski prioriteti uključuju izgradnju i modernizaciju pruga na Mediteranskom koridoru i paneuropskom koridoru X. Posebna pozornost posvetit će se unaprjeđenju usluga prigradske željeznice, posebno revidiranju voznog reda radi povećanja učestalosti linija, modernizaciji flote željezničkih vozila i ulaganju u infrastrukturu radi poboljšanja pouzdanosti, povećanja putničkih sadržaja i smanjenja operativnih troškova. Modernizacija željezničke infrastrukture omogućit će oživljavanje domaćeg prijevoza putnika, naročito na prigradskim područjima, ali i ponovno oživljavanje međunarodnog prijevoza putnika koji je zbog trenutačno nezadovoljavajuće kvalitete infrastrukture zanemariv." Predlažemo tekst izmijeniti / nadopuniti na sljedeći način: "Javne politike na području prometa usmjerit će se na smanjenje jaza u kvaliteti između cestovne i željezničke infrastrukture radi otvaranja gospodarskih prilika koje nude moderan željeznički promet i s njim povezane usluge, ali i smanjivanja emisija ugljičnog dioksida povezanog s dominacijom cestovnog prijevoza. Investicijski prioriteti uključuju izgradnju i modernizaciju pruga na Mediteranskom koridoru i paneuropskom koridoru X, izgradnju i modernizaciju gradskih željezničkih i tračničkih čvorova, odnosno tračničke prometne mreže (osim prijevoza putnika i tereta, omogućiti razvoj prijevoza gradske logistike tramvajima, željeznicom i sl. Posebna pozornost posvetit će se unaprjeđenju usluga prigradske, međugradske i međužupanijske željeznice te razvoju novih tračničkih sustava, posebno revidiranju voznog reda radi povećanja učestalosti linija, modernizaciji flote željezničkih vozila i ulaganju u infrastrukturu radi poboljšanja pouzdanosti, povećanja putničkih sadržaja i smanjenja operativnih troškova. Modernizacija željezničke i tračničke infrastrukture omogućit će oživljavanje domaćeg prijevoza putnika, naročito na prigradskim, međugradskim i međužupanijskim područjima, ali i ponovno oživljavanje međunarodnog prijevoza putnika koji je zbog trenutačno nezadovoljavajuće kvalitete infrastrukture zanemariv." Modernizacija željezničke infrastrukture omogućit će oživljavanje domaćeg prijevoza putnika, naročito na prigradskim područjima, ali i ponovno oživljavanje međunarodnog prijevoza putnika koji je zbog trenutačno nezadovoljavajuće kvalitete infrastrukture zanemariv." U skladu s navedenim predlažemo i redefiniranje prioriteta provedbe na području željezničkog prometa (usklađivanje s predloženim izmjenama / dopunama).

Nije prihvaćen

Predmet javnog savjetovanja je Nacionalna razvojna strategija u kojoj je, između ostalog, definiran smjer razvoja prometnog sustava na nacionalnoj razini koji mora biti ravnomjeran, efikasan i održiv. Tramvajski prijevoz ili bilo koji drugi tračnički sustav nije nužno posebno navoditi jer razvoj istih podrazumijeva se pod točkom „promicanje integriranog urbanog prijevoza“.

20	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 10. - Održiva mobilnost Prioritetno područje "Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom" predlažemo preformulirati u: "Modernizacija željezničkih pruga i tračničkih sustava, promicanje integriranog urbanog i izvanurbanog prijevoza (prigradski, međugradski, međuzupanijski tračnički prijevoz putnika i dobara) i prijevoza tereta željeznicom". Obrazloženje: Ovakvom formulacijom uključili bi se i drugi tračnički sustavi (njihova dogradnja i modernizacija), osim željeznice.</p>	<p>Nije prihvaćen Predmet javnog savjetovanja je Nacionalna razvojna strategija u kojoj je, između ostalog, definiran smjer razvoja prometnog sustava na nacionalnoj razini koji mora biti ravnomjeran, efikasan i održiv. Tramvajski prijevoz ili bilo koji drugi tračnički sustav nije nužno posebno navoditi jer razvoj istih podrazumijeva se pod točkom „promicanje integriranog urbanog prijevoza“.</p>
21	<p>Hrvatska udruga za umjetnu inteligenciju CroAI Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Hrvatska udruga za umjetnu inteligenciju (CroAI) pozdravlja ciljeve unutar predložene Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. za konkurentno i inovativno gospodarstvo te digitalnu tranziciju društva i gospodarstva. Vidimo upravo ove ciljeve kao ključne u postizanju kvalitetnog, smislenog i primjenjivog razvoja umjetne inteligencije (UI) u predstojećem desetljeću. Spomenuti strateški ciljevi uvelike odgovaraju stavovima za koje se CroAI zalaže u smislu promocije umjetne inteligencije u Hrvatskoj i šire. Najveći prostor za UI u zakonodavnom okviru vidimo u najavljenim nacionalnim planovima Republike Hrvatske za razvoj poduzetništva, za digitalnu transformaciju gospodarstva te u planu za poticanje inovacija. Stoga želja nam je istaknuti sljedećih osam preporuka kojima bi se zakonodavac trebao voditi prilikom izrade spomenutih nacionalnih planova, a koje CroAI čvrsto zastupa: 1. Umjetna inteligencija jedna je od ključnih tehnologija u poticanju inovacija, ekonomskog razvoja i društvene dobrobiti. U doba globaliziranog gospodarstva, Hrvatska mora biti aktivni sudionik u istraživanju umjetne inteligencije i razvoju pripadajućih UI rješenja. 2. U svojoj osnovi UI tehnologija se kontinuirano unapređuje i evoluirala, stoga je od iznimne važnosti da su i zakonodavni okviri dovoljno fleksibilni kako ne bi usporili trenutni i budući napredak UI-a, pogotovo u područjima minimalnog rizika od negativnih posljedica. Reguliranje umjetne inteligencije mora biti proporcionalno riziku kojega nastoji umanjiti. 3. Već postojeći zakonodavni okviri bi se trebali primjenjivati i na područje umjetne inteligencije, a onda redovito ažurirati kako bi obuhvatili najnovije napretke UI tehnologije. Ovo pogotovo vrijedi u posebno osjetljivim područjima poput automobilske industrije, zdravstva, zrakoplovstva te transporta. 4. UI je uvijek dio šireg tehničkog sustava i/ili softverske aplikacije i može biti primjenjivana na širokom spektru problema u svim industrijama. Kvaliteta, etičke implikacije i zakonodavni okvir primjene umjetne inteligencije moraju biti razmatrani u kontekstu njihove specifične primjene. Novi modeli poslovanja, koji nisu obuhvaćeni postojećim propisima, trebali bi se na temelju jasnih i transparentnih pravila klasificirati prema potencijalnom riziku. 5. Odluke koje donose</p>	<p>Primljeno na znanje Zahvaljujemo na komentaru, vaši prijedlozi bit će razmotreni prilikom izrade spomenutih akata strateškog planiranja (nacionalnih planova) niže razine.</p>

UI sustavi podrazumijevaju određenu mjerljivu točnost, no ona rijetko iznosi sto posto. Mjerilo kvalitete AI sustava bi trebala biti usporedba s točnošću koju bi u istoj situaciji postigao ljudski operater. 6. Preporučujemo usvajanje UI pješčanika (eng. "AI sandboxes"). U pješčaniku je ograničena potencijalna šteta uzrokovana neprovjerenim UI algoritmima. Podržavamo jednostavniji (eng. "soft") zakonodavni pristup UI pješčaniku, za kojega vjerujemo da će omogućiti niže troškove inoviranja te globalnu konkurentnost naših inovatora. 7. Nakon usvajanja zakonodavnog okvira za UI tvrtke, posebno mala i srednja poduzeća, trebaju imati jasne smjernice o primjeni novodonošenih propisa. Trebamo imati na umu kako se svakom novom regulatornom opterećenju lakše i jeftinije prilagode velika poduzeća u odnosu na mala i srednja. 8. Sve baze javnih podataka i javne registre koje po različitim osnovama sakupljaju i objavljuju razna državna tijela potrebno je na primjeren način, poštujući sve uredbe o zaštiti podataka (anonimizirane) učiniti dostupnima u kompjuterski čitljivim formatima kako bi iste mogle biti upotrijebljene za razvoj inovativnih usluga i analiza baziranih na metodama umjetne inteligencije. Za kraj, tehnološke promjene zasigurno otvaraju pitanja ekonomskog utjecaja na nov način, a Hrvatska će svoj gospodarski odgovor temeljiti na poticanju ulaganja u inovacije i nove tehnologije radi ostvarivanja dinamičnog i izvozno orijentiranog gospodarstva. U tom smjeru vidimo i značajan potencijal razvoja umjetne inteligencije.

22 GRAD ZAGREB

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

Strateški cilj 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život
Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport U strategiji se navodi sljedeće: "Sustavno će se promicati pozitivan stav prema tjelesnom vježbanju i zdravoj prehrani provedbom javnih kampanja i promicanjem suradnje s jedinicama lokalne samouprave radi poboljšanja dostupnosti sportske infrastrukture i infrastrukture značajne za rekreaciju." U citiranom tekstu izostaje podrška provedbi projekata ili programa koji promoviraju zdravu prehranu i tjelesnu aktivnost među vrtićkom i školskom djecom, a s obzirom na to da se zdrave navike stječu u najranijoj dobi te iste nisu rezervirane samo za određene skupine društva ili imovinski status. Pored navedenog, kad je riječ o suradnji s tijelima regionalne i lokalne samouprave u vidu osiguravanja adekvatne infrastrukture, potrebno je također osigurati prostorne i ljudske resurse koji će omogućiti dostupnost zdrave prehrane (kuhanog obroka) u školama, kako za učenike razredne tako i za učenike predmetne nastave.

Prihvaćen

Na str. 50. dodan je sljedeći tekst: Nužna je podrška provedbi projekata ili programa koji promoviraju zdravu prehranu i tjelesnu aktivnost među vrtićkom i školskom djecom, a s obzirom na to da se zdrave navike stječu u najranijoj dobi te iste nisu rezervirane samo za određene skupine društva ili imovinski status. Pored navedenog, kad je riječ o suradnji s tijelima regionalne i lokalne samouprave u vidu osiguravanja adekvatne infrastrukture, potrebno je također osigurati prostorne i ljudske resurse koji će omogućiti dostupnost zdrave prehrane (kuhanog obroka) u školama, kako za učenike razredne, tako i za učenike predmetne nastave.

23	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 2. Obrazovani i zaposleni ljudi Republika Hrvatska se kontinuirano već neko vrijeme suočava s izrazitim manjkom medicinskog kadra. Cjelokupni zdravstveni sustav suočava se s potkapacitiranošću stručnjacima svih vrsta i razina obrazovanja iz područja medicine. Navedeni problemi osobito su postali vidljivi u okolnostima pandemije. Stoga je nužno jačanje upravljačkih kapaciteta i ljudskih resursa u sustavu zdravstva, osiguranje dovoljnog broja zdravstvenog kadra za optimalno funkcioniranje sustava u srednjem i dugom roku. Radi svega navedenog predlaže se osobitu pažnju posvetiti obrazovanju zdravstvenog kadra te u tom smislu predložimo dodavanje sljedećih prioriteta: • formiranje nastavnih baza za veleučilišta i fakultete zdravstvenog usmjerenja • provođenje i financiranje: specijalističkog usavršavanja i drugih oblika edukacije doktora medicine; studija sestrinstva te financiranje specijalističkog usavršavanja i drugih oblika edukacije medicinskih tehničara; edukacije nezdravstvenih djelatnika; stipendiranje studenata zdravstvenog usmjerenja u svrhu zaposlenja u zdravstvenim ustanovama u područjima s manjkom stručnih djelatnika; - nabava opreme za edukaciju, slobodan pristup elektroničkim bazama stručne literature; - utjecanje na državnu upisnu politiku u sustavu visokog obrazovanja glede povećanja upisnih kvota za zanimanja u sektoru zdravstva.</p>	<p>Primljeno na znanje Ministarstvo znanosti i obrazovanja će nastaviti s unaprjeđenjem i daljnjim poboljšanjem sustava odgoja i obrazovanja na svim razinama i usklađivanjem obrazovnih programa s potrebama tržišta rada. Napominjemo kako su temeljem Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju upisne kvote u nadležnosti sveučilišta. Međutim, Ministarstvo usmjerava financiranje visokog obrazovanja prema područjima koja su prepoznata kao prioriteta.</p>
24	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo Razvoj znanosti i tehnologije Predlaže se uvođenje novih prioriteta: - jačanje znanstveno-istraživačke djelatnosti u zdravstvenim ustanovama kroz osnivanje znanstveno-istraživačkih jedinica; povećanje prostornih kapaciteta, ulaganje u opremu i ljudske resurse u svrhu istraživanja i razvoja; provedbu znanstveno-istraživačkih projekata i istraživanja, povezivanje s drugim ustanovama iz istog/različitih područja medicine i/ili drugih područja na (multidisciplinarnim) projektima i istraživanjima; razvoj novih dijagnostičkih i terapijskih postupaka, uvođenje inovativnih tehnologija u dijagnostici i liječenju; razvoj translacijske medicine, robotike u zdravstvu (dijagnostika i liječenje – robotska terapija/rehabilitacija), telemedicine, personalizirane medicine; jačanje djelatnosti zdravstvene ekologije; - povezivanje znanstveno-istraživačke djelatnosti zdravstvenih ustanova s realnim sektorom; - obnova djelatnosti Imunološkog zavoda (ulaganja u djelatnost razvoja i proizvodnje virusnih cjepiva, krvnih pripravaka, humanog interferona, bioloških lijekova i dr.)</p>	<p>Primljeno na znanje Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Sve ostale (i detaljnije) sektorske razvojne potrebe, opise postojećeg stanja, ciljeve, akcijske planove definiraju akti strateškog planiranja hijerarhijski nižeg reda od NRS-a koji ne smiju biti u suprotnosti s NRS-om. U NRS-u je naglasak stavljen na STEM kao na ključno razvojno područje koje doprinosi postizanju strateškog cilja „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, ali namjera nije isključiti ostala područja te će se pažnja obratiti na sva znanstvena područja kroz provedbu politika istraživanja i razvoja. Dodatno, u vezi s vašim komentarom upućujemo na poglavlje Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ NRS-a.</p>

25	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma Prioriteti javne politike koja će pridonijeti razvoju održivog, inovativnog i otpornog turizma Predlaže se uvođenje novog prioriteta: " - jačanje zdravstvenog turizma uz brendiranje Republike Hrvatske po regijama (npr. Grad Zagreb i susjedne županije i sl.) te povezivanje s drugim granama turizma."</p>	<p>Djelomično prihvaćen Nadopunjuju se prioriteti politika, na način da se dodaje: · razvoj zdravstvene industrije/zdravstvenog poduzetništva (primjerice klasteri zdravstvenog turizma, wellness usluge, usluge i proizvodi dentalne medicine, usluge rehabilitacije i sl.)</p>
26	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom U cijelom poglavlju Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav, uključujući i definirane prioritete, govori se isključivo o pravosuđu, dok se pravni sustav, osim u naslovu nigdje ne spominje. Smatramo nužnim cijelo poglavlje nadopuniti s prioritetima koji bi se odnosili upravo na pravni sustav. Osobito kada se radi o učinkovitosti korištenja EU sredstava. Naime, sadašnji sustav s propisima koji izravno ili neizravno utječu na korištenje sredstava EU-a, bilo da reguliraju pitanje djelokruga rada korisnika sredstava ili okvira povezanog s korištenjem EU sredstava, nije usklađen niti prilagođen realnim situacijama te često otežava, usporava pa i onemogućava korištenje EU sredstava. Nužno bi bilo razmotriti usklađivanje pojedinih propisa, njihovu reformu, te usklađivanje i međusobnu koordinatost tijela kod njihovog donošenja, a sve u cilju postizanja agilnijeg, fleksibilnijeg, učinkovitijeg i samim time i sigurnijeg pravnog okvira za optimalizaciju procesa provedbe EU projekata što posljedično dovodi do realizacije definiranih prioriteta, ciljeva i mjera.</p>	<p>Nije prihvaćen Naslov „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav“ mijenja se u „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe.“</p>
27	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Prioriteti politike na području javne uprave - Predlaže se uvođenje novog prioriteta: "- razvoj učinkovitog sustava ocjenjivanja i nagrađivanja javnih službenika" Obrazloženje: Jedini način postizanja cilja da u javnoj upravi, kako na lokalnoj i regionalnoj razini, tako i na nacionalnoj razini, u javnim službama rade visoko motivirani i službenici koji posjeduju visok stupanja kompetencije je uvođenje pravednog sustava ocjenjivanja i nagrađivanja službenika, a čime se posljedično postiže kompetentna i učinkovita javna uprava.</p>	<p>Nije prihvaćen Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira Nacionalne razvojne strategije (Nacionalni plan razvoj javne uprave), kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti uključen i predloženi prioritet.</p>

28	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Prioriteti politike na području dobrog upravljanja državnom imovinom Predlaže se dodavanje novog prioriteta: - rješavanje imovinsko-pravnog statusa državne imovine i provođenje odgovarajućih upisa u Zemljišne knjige i druge evidencije. Obrazloženje: Kako bi se ostvarili ciljevi iz Strategije koji se odnose na poboljšanje upravljanja državnom imovinom potrebno je razriješiti njezin imovinsko-pravni status kako bi se ista mogla staviti u funkciju sukladno zahtjevima tržišnog gospodarstva</p>	<p>Nije prihvaćen U okviru Strateškog cilja 3. "Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom" Nacionalne razvojne strategije (NRS) definirana su 4 prioriteta područja: - 1. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav - 2. Borba protiv korupcije - 3. Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava - 4. Upravljanje državnom imovinom Godišnji planovi upravljanja državnom imovinom (GPUDI) predstavljaju zakonom određene dokumente u kojima se putem mjera, projekata i aktivnosti razrađuju elementi strateškog planiranja postavljeni u Strategiji upravljanja državnom imovinom za razdoblje 2019.-2025., koja je navedena u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a. Isto tako, pored GPUDI i Provedbeni program MPGI će na operativnoj razini planirati mjere a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. U navedenim dokumentima se rješavanje imovinsko pravnih odnosa spominje kao važna pretpostavka dobrom upravljanju državnom imovinom. Ono je dakle jedna od niza pretpostavki provedbe već navedenog prioriteta 4. cilja 3. Primjerice, uspješno riješeni imovinskopравни odnosi države ključna su točka ostvarenja za provedbu mjere Rast investicijskih projekata za aktivaciju neiskorištene državne imovine. No važno je istaknuti da je rješavanje imovinsko-pravnog statusa državne imovine i provođenje odgovarajućih upisa u Zemljišne knjige i druge evidencije kako se navodi u komentaru, u nadležnosti sudova (Ministarstva pravosuđa i uprave) i DORH-a koji zastupa RH u zemljišnoknjižnim predmetima. Zaključno, slažemo se s obrazloženjem komentara, no sam prijedlog dodavanja novog prioriteta politike u okviru postojećeg prioriteta područja upravljanja državnom imovinom, u komentaru, slijedom svega gore prethodno navedenog ne možemo prihvatiti, obzirom da je predloženo u funkciji postojećeg prioriteta aktiviranje portfelja državne imovine, te je u nadležnosti sudova i DORH-a.</p>
----	---	---

29	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Prioriteti politike na području javne uprave - predlaže se uvođenje novog prioriteta: "- unaprjeđenje funkcionalnosti i održivosti lokalne samouprave uz unaprjeđenje i definiranje posebnog pravnog položaja Grada Zagreba kao glavnog grada Republike Hrvatske" Obrazloženje: Grad Zagreb kao glavni grad Republike Hrvatske ima poseban pravni status na način da istovremeno ima položaj jedinice lokalne samouprave (grad) i jedinice područne (regionalne) samouprave (županija). Navedeni status trebalo bi odgovarajućim zakonskim rješenjima unaprijediti i detaljnije definirati kako bi se otklonile nedoumice koje ovakav dvojak pravni sustav trenutno proizvodi, a posebno u segmentu jednog od tijela u sustavu upravljanja i kontrole ESI fondova i njegovog odnosa prema drugim tijelima u navedenom sustavu, ali i u svim drugim područjima djelovanja i obavljanja samoupravnih poslova iz djelokruga jedinice lokalne samouprave (grad) i jedinice područne (regionalne) samouprave (županija,) koji se međusobno uvelike razlikuju.</p>	<p>Nije prihvaćen Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira Nacionalne razvojne strategije (Nacionalni plan razvoj javne uprave), kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti razmotren predloženi prioritet.</p>
30	<p>Udruga za promicanje inkluzije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Udruga za promicanje inkluzije pozdravlja ciljeve istaknute u Nacionalnoj razvojnoj strategiji 2030 (Strategija) te zastupanje vizije Hrvatske kao, između ostalog, zemlje kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve. Od svog osnivanja, Udruga za promicanje inkluzije zagovara viziju jednakih prilika za sve iz gledišta odraslih osoba s invaliditetom, viziju inkluzivne Hrvatske koja se bori za jednaka prava 12,4% ukupnog stanovništva RH (HZJZ, 2019) kojeg čine osobe s invaliditetom. Ovim putem pozdravljamo i predloženo jačanje socijalnih usluga u zajednici, uslugu podrške obiteljima, kao i uspostavljanje jedinstvene metodologije formiranja cijena usluga te osiguranje jednakosti na tržištu državnih i nedržavnih pružatelja usluga (uz provođenje javnog natječaja). Sve ove mjere prieko su potrebne kako za što kvalitetniju integraciju osoba s invaliditetom (i njihovih obitelji) u lokalnu zajednicu, tako i za ujednačavanje kvalitete pružanja usluga stanovanja u zajednici uz podršku na razini cijele Hrvatske. Udruga za promicanje inkluzije sa zadovoljstvom će pridonijeti javno dostupnim rezultatima ocjenjivanja, cjelokupnim informacijama o pružateljima socijalnih usluga i ažuriranim statističkim podacima na svim dostupnim razinama. Shodno svim ciljevima koji su navedeni u Strategiji, želja nam je istaknuti ključne preporuke kojima bi se zakonodavac trebao voditi prilikom izrade dijelova Strategije koji se direktno odnose na osobe s invaliditetom, a koji imaju za cilj stvaranje snažnog okvira u kojem će osobe s invaliditetom biti uključene u zajednicu te moći ostvariti neovisnost i život u zajednici kakav imaju sve odrasle osobe u Republici Hrvatskoj. 5. Strateški ciljevi Hrvatske do 2030. Pod Strateškim ciljem „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“,</p>	<p>Djelomično prihvaćen 1. U pogledu prijedloga da bi se trebalo nastojati umanjiti poticanje udomiteljstva za odrasle osobe, ističemo da je udomiteljstvo oblik pružanja socijalnih usluga propisan Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20 i 138/20) te Zakonom o udomiteljstvu (NN115/18). Smatramo da nije potrebno dodatno isticati da je potrebno umanjiti poticanje razvoja udomiteljstva za odrasle, jer će se širenjem usluga u zajednici povećati mogućnost izbora za korisnike u sustavu socijalne skrbi. 2. Prihvaćamo da je potrebno navesti i Konvenciju i pravima osoba s invaliditetom u predloženom paragrafu. 3. S obzirom da se u tekstu ističe kako je uključivost osoba s invaliditetom u društvo uvjet ostvarenja ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, smatra se da se uključenost u lokalnu zajednicu može navesti u Nacionalnom planu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021 do 2027. godine kroz formulaciju posebnog cilja ili u akcijskom planu za provedbu navedenog Nacionalnog plana.</p>

podstavak „Socijalna sigurnost“ ističe se kako će se „dodatni naponi usmjeriti prema razvoju i jačanju socijalnih usluga u zajednici i usluga podrške obiteljima radi dovršetka procesa deinstitutionalizacije“ gdje se uključuje i daljnji razvoj i unaprjeđenje udomiteljstva. Republika Hrvatska trebala bi nastojati umanjiti poticanje udomiteljstva za odrasle osobe kao prihvatljive alternative deinstitutionalizacije i stanovanja u zajednici uz podršku. Human Rights Watch upozoravao je na ovo još 2018. godine kada izričito navodi kako udomiteljstvo ne smije biti smatrano neovisnim življenjem u zajednici za odrasle osobe s invaliditetom, ne na način na koji to zahtjeva Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (CRPD), UN-ov Odbor za prava osoba s invaliditetom te pravobraniteljica osoba s invaliditetom. Nešto ranije, u prosincu 2017. godine, Europsko Vijeće objavljuje Zaključke Vijeća o Jačanju podrške i skrbi u zajednici za neovisno življenje u kojem navodi kako „svatko ima pravo živjeti samostalno u svojoj zajednici, preuzeti aktivnu ulogu u društvu i sudjelovati u odlukama koje se tiču njihovih života“. Nastavno, osobama s invaliditetom bi se trebalo omogućiti da žive u zajednici uz podršku te da mjesto svoga življenja odabiru samostalno, bez prisile. 6. Horizontalni prioriteti Strategija naglašava kako će „provoditi Strategiju za ravnopravnost spolova Vijeća Europe“ s ciljem postizanja veće ravnopravnosti između muškaraca i žena, kao i neke druge Konvencije i Strategije, no izostavlja naglasiti UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (CRPD). Smatramo da bi, u svrhu poboljšanja položaja osoba s invaliditetom, u ovom poglavlju bila nužna nadopuna kako će Hrvatska nastaviti raditi na sveobuhvatnoj implementaciji Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, na čemu se kontinuirano radi od njenog potpisivanja. Od velike je važnosti uključiti ovu Konvenciju u desetogodišnju viziju Republike Hrvatske kako bi osigurali poštivanje najviših standarda prava osoba s invaliditetom pri provedbi svake mjere navedene u ovoj strategiji. Također, u zadnjem paragrafu ovog podstavka stoji „Osobe s invaliditetom ravnopravni su članovi društva i zaslužuju jednake mogućnosti kakve imaju i drugi građani“. Ravnopravnost i jednake mogućnosti izrazito su važne za osobe s invaliditetom, no smatramo kako bi se paragraf trebao nadopuniti s uključivošću osoba s invaliditetom u zajednicu. Inkluzija osoba s invaliditetom u društvo je uvjet za ostvarenje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti te je upravo uključivost potrebno poticati u svakoj lokalnoj zajednici kako bi osobe s invaliditetom lakše materijalizirale sva svoja prava te kako bi izrada Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. imala čvrsto uporište. Udruga za promicanje inkluzije stoji vam na raspolaganju kao partner za dijalog pri formuliranju dijelova Nacionalne strategije 2030 koji se direktno odnose na osobe s invaliditetom te smo otvoreni za svaki vid suradnje, a sve s ciljem poboljšanja položaja, bolje inkluzije i lakšeg ostvarivanja prava osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Predsjednica Udruge Prof.dr.sc. Borka

	Teodorović	
31	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Prioriteti provedbe politika na području pravosuđa - predlaže se dodavanje novog prioriteta: "- Unaprjeđenje pravne sigurnosti smanjenjem čestih izmjena i dopuna zakonskih okvira, prije svega onih koji reguliraju porezne i druge financijske obveze koje se odnose na gospodarstvenike, što predstavlja jedan od nužnih preduvjeta za poticanje i razvoj gospodarstva." Obrazloženje izmjene: Smatra se da je u tržišnom gospodarstvu nužan stabilan pravni sustav kao okvir za poslovanje i privlačenje investicija, bolji je i „nesavršen“ sustav nego onaj koji se stalno mijenja jer stabilan sustav omogućuje gospodarstvu da se prilagodi i djeluje u okviru poznatih uvjeta, sigurnost je nužna za nesmetan gospodarski razvoj, stalne izmjene odbijaju investicije jer gospodarstvenici ne mogu planirati u nestabilnom pravnom okruženju.</p>	<p>Nije prihvaćen Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan za razvoj pravosuđa), kao i Provedbeni program MPU kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti uključeno i unaprjeđenje pravne sigurnosti smanjenjem čestih izmjena i dopuna zakonskih okvira, prije svega onih koji reguliraju porezne i druge financijske obveze koje se odnose na gospodarstvenike, što predstavlja jedan od nužnih preduvjeta za poticanje i razvoj gospodarstva.</p>
32	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom U tekstu se navodi sljedeće: „Poduzimanje potrebnih mjera za što učinkovitiju upotrebu svih javnih oblika državne imovine, pronalaženje i primjenu sustavnih rješenja upravljanja državnom imovinom i optimalnih promjena koje mogu pridonijeti povećanju učinkovitosti te javne usluge, uz visok stupanj profesionalnosti, također pridonosi održivom gospodarskom razvoju te predstavlja dodatni impuls za planirani rast investicija.“ Prijedlog izmjene i obrazloženje: Potrebno je navesti da upravljanje državnom imovinom iziskuje nužnost u rješavanju imovinsko-pravnog statusa iste, provođenje i sređivanje upisa u zemljišne knjige i sustavno vođenje evidencija. Sve navedeno je neophodno kako bi se državna imovina mogla staviti u funkciju u okviru zahtjeva koje postavlja tržišno gospodarstvo i kako bi se omogućilo investiranje u RH. Također, državna tijela dužna su u upravljanju državnom imovinom rukovoditi se pažnjom dobrog gospodarstvenika.</p>	<p>Nije prihvaćen Godišnji planovi upravljanja državnom imovinom (GPUDI) predstavljaju zakonom određene dokumente u kojima se putem mjera, projekata i aktivnosti razrađuju elementi strateškog planiranja postavljeni u Strategiji upravljanja državnom imovinom za razdoblje 2019.-2025., koja je navedena u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja, a kojima se podupire provedba strateškog okvira Nacionalne razvojne strategije (NRS). Isto tako, pored GPUDI i Provedbeni program MPGI će na operativnoj razini planirati mjere, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. U navedenim dokumentima se rješavanje imovinsko pravnih odnosa spominje kao važna pretpostavka dobrom upravljanju državnom imovinom. Ono je dakle jedna u nizu pretpostavki provedbe već navedenog prioriteta 4. strateškog cilja 3 (prioritet naziva Upravljanje državnom imovinom). Primjerice, uspješno riješeni imovinskopravni odnosi države ključna su točka ostvarenja za provedbu mjere Rast investicijskih projekata za aktivaciju neiskorištene državne imovine u više provedbenih dokumenata u području upravljanja državnom imovinom. Važnost sustavnog vođenja evidencija i rješavanja imovinsko pravnih odnosa istaknuta su dakle pitanja u strateškim dokumentima iz područja upravljanja državnom imovinom a kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a, i nisu zanemarena. No, važno je za istaknuti da rješavanje imovinsko-pravnog statusa državne imovine i provođenje i sređivanje odgovarajućih upisa u Zemljišne knjige, kako se navodi u komentaru, je u nadležnosti sudova (Ministarstva pravosuđa i uprave) i DORH-a koji zastupa RH u zemljišnoknjižnim predmetima.</p>

33	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Pasus/odlomak: 5.3 U tekstu se navodi sljedeće: „Nepostojanje institucionalne tradicije, zajedno s brojnim specifičnim izazovima, pridonijelo je, u prosjeku, nedovoljnoj učinkovitosti i djelotvornosti javne uprave i sustava pravosuđa.“ Prijedlog izmjene i obrazloženje: U navedenom tekstu nacrt prijedloga Strategije pogrešno je navedeno da Hrvatska nema institucionalne tradicije javne uprave. Hrvatska kroz svoju povijest ima dugotrajnu tradiciju institucija javne uprave koja se razvijala u okviru samoupravnih/autonomnih poslova koje je Hrvatska imala u okviru državnih zajednica čija je bila članica. Npr. Hrvatsko-ugarskom nagodbom iz 1868. g. uspostavljena je ustavnopravna podloga hrvatskog autonomnog pravno-političkog sustava. Hrvatskoj je zajamčena autonomija u unutarnjoj upravi, pravosuđu, obrazovanju kao i propisani okviri ustrojstva tijela zemaljske autonomije. Hrvatski sabor također nesmetano djeluje. Također i u svim drugim državnim zajednicama (Habsburška Monarhija, Austro-Ugarska Monarhija, Banovina Hrvatska u okviru Kraljevine Jugoslavije, SRH u okviru SFRJ) Hrvatska je imala tradiciju autonomnih državnih institucija.</p>	<p>Nije prihvaćen Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan razvoj javne uprave i Nacionalni plan za razvoj pravosuđa), kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave za razdoblje 2021.-2024. godine, kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte i bit će povezani s daljnjim unapređenjem učinkovitosti i djelotvornosti javne uprave i sustava pravosuđa. U tom kontekstu, u okviru Nacionalne razvojne strategije definirano je više pokazatelja učinka koji će omogućiti bolje planiranje i praćenje učinkovitosti i djelotvornosti javne uprave (Indeks globalne konkurentnosti (GCI) – 1 stup) i pravosuđa (pokazatelj vremena rješavanje prvostupanjskih parničnih i trgovačkih predmeta).</p>
34	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 2. Obrazovani i zaposleni ljudi Pod prioriteti provedbe na području obrazovne politike dodati prioritet: " - ulaganje u obrazovnu infrastrukturu (izgradnja matičnih i/ili područnih) predškolskih i školskih ustanova s ciljem omogućavanja rada u jednoj smjeni, podizanja standarda i poboljšanja uvjeta za rad i boravak djece / učenika te omogućavanju pristupa obrazovanju na svim razinama."</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, tj. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Navedeno je sredstvo ostvarenja prioriteta na području obrazovne politike.</p>
35	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 2. Obrazovani i zaposleni ljudi U opisu strateško cilja kao i definiranju prioriteta na više mjesta se naglasak stavlja na NEET populaciji. Kako je i do sada to bila tema od posebnog interesa, a u praksi se pokazao cijeli niz problema u jasnom i preciznom definiranju te posljedično i sustavnom praćenju brojki i pokazatelja vezanim uz nedovoljno jasno i precizno definiranu populaciju, smatramo da je navedene nedostatke u ovom razdoblju potrebno ispraviti.</p>	<p>Primljeno na znanje NEET status jasno je definiran u okviru europske metodologije Ankete o radnoj snazi te se ova definicija primjenjuje i u Republici Hrvatskoj (RH). Poteškoće se javljaju prilikom prikupljanje informacija o navedenoj ciljanoj skupini, zbog ograničenja povezanih sa zaštitom osobnih podataka. Kako bi se utvrdila cjelokupna NEET populacija i time omogućilo bolje ciljanje mjera za navedenu skupinu, RH planira provoditi brojne mjere s ciljem kvalitetnijeg dosega i praćenja osoba u NEET statusu, a navedene mjere bit će definirane nižim aktima strateškog planiranja.</p>

36	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U poglavlju Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću, podpoglavlje Povećanje kvalitete javnih institucija, u dijelu u kojem se navodi: "Dodatno, administracija na lokalnoj razini često nema dovoljno kapaciteta što se ogleda u niskoj razini decentralizacije uključujući i poteškoće koje nastaju u procesu korištenja europskih sredstava za financiranje velikih investicija.", potrebno je tekst nadopuniti referirajući se također na nedostatne kapacitete administracije na nacionalnoj razini, posebno u tijelima koja se nalaze u sustavu upravljanja i kontrole ESI fondovima, gdje zbog izrazito velike fluktuacije službenika dolazi zbog neučinkovitih ili nepostojećih mjera zadržavanja kvalitetnog kadra u upravi te nepostojanja učinkovitog sustava praćenja rada službenika, što posljedično značajno utječe na korištenje sredstava EU-a.</p>	<p>Nije prihvaćen Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan razvoj javne uprave), kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti uključena i predložena mjera.</p>
37	<p>Sveučilište u Zagrebu Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Uprava Sveučilišta u Zagrebu upućuje komentare na Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine: 1. Komentar na izdvojeni sadržaj objavljene strategije 5.1. Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” (Reference na str. 12.,13.,14.,15.,39.,40.,41.,42. i 43.) Strategija je identificirala prioritete javne politike koji će pridonijeti razvoju poduzetništva i obrta kroz unaprjeđenje poslovne i istraživačke infrastrukture. Dapače, kako bi se povećala konkurentnost cjelokupnog gospodarstva, Hrvatska će poduzimati mjere koje će poticati znanost, razvoj, inovativnost te interakciju između znanstveno-istraživačkog i proizvodnog sektora. Međutim, strategija pokazuje manjkovost u specifikaciji gdje će se navedene mjere primjenjivati, u kojoj mjeri i na koji način. Označavaju li najavljene mjere potporu postojećoj istraživačkoj infrastrukturi akademske zajednice ili se one primjerice odnose na potporu otvaranju novih centara kompetencija i izvrsnosti? Ovako bi se moglo tumačiti kao da akademska zajednica nije jedan od glavnih aktera u održavanju i razvoju istraživačke infrastrukture iako javna Sveučilišta u Hrvatskoj doprinose sa preko 80% relevantnog znanstvenog outputa, od kojih 67% samo Sveučilište u Zagrebu. Nadalje, Strategija govori o utjecaju ulaganja u istraživanje i razvoj na ekonomski dinamizam i kako je ekonomski dinamizam ovisan o stupnju komercijalizacije istraživačkih rezultata i inovacija. Iako postoje korelacije između ekonomskog dinamizma i komercijalizacije istraživanja ne slažemo se da je dinamizam o njoj ovisan. Za primjer možemo uzeti najmoćniju znanstvenu državu, SAD, koja golema ulaganja usmjerava upravo prema rezultatima temeljnih znanstvenih istraživanja ("basic research") proizvodeći tako novo temeljno znanje, a koje potom svi dionici poslovnog sektora spremno koriste za primijenjenu znanost, translacijska istraživanja i razvoj inovacija. Ovime nikako ne želimo kritizirati komercijalizaciju inovacija već</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalna razvojna strategija (NRS) hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji u Nacrtu donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja. Prioriteti obrazovnih politika, navedeni u NRS-u, bit će razrađeni i operacionalizirani kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Vlada RH je u listopadu 2020. godine donijela Odluku o utvrđivanju akata strateškog planiranja među kojima je predviđeno i donošenje nove Strategije pametne specijalizacije RH. Također napominjemo kako je prema Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske kod izrade akata strateškog planiranja nužno poštovati načelo partnerstva (članak 8.). S obzirom na to da se komentar ne odnosi na konkretnu intervenciju u tekstu NRS-a, ne možemo ga prihvatiti, ali zahvaljujemo na istome te ćemo ga uvažiti tijekom izrade nove Strategije pametne specijalizacije RH, te ostalih strateških i provedbenih dokumenata, poput Nacionalnog programa reformi, Sporazuma o partnerstvu kojim se utvrđuje nacionalna strategija za korištenje europskih strukturnih i investicijskih fondova, Nacionalnog plana za oporavak i otpornost koji je u izradi, te drugih provedbenih akata niže razine. Vaši će prijedlozi biti uzeti u obzir kod izrade sektorskih strateških i provedbenih akata, a temeljit će se i na analitičkim podlogama koje je izradila Svjetska banka, uz podršku svih resora u Vladi RH. Nadalje, upućujemo Vas na poveznicu Ministarstvo znanosti i obrazovanja - Pregled javnih rashoda za znanost, tehnologiju i inovacije (gov.hr) te na analitičke podloge koje su uzete u obzir prilikom izrade strategije za dio "Razvoj znanosti i tehnologije", a u kojima se nalaze preporuke za unaprjeđenje na različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora, na poveznicama: https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf i</p>

ističemo problematiku kada se trend komercijalizacije uzima kao supstitut za temeljnu obvezu ulaganja države u istraživanje i razvoj iz proračuna. Također, Strategija predviđa da će za gospodarski rast biti ključno povećati ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj. Osim direktnog ulaganja poslovnog sektora naglasak je stavljen i na povoljne izvore financiranja putem europskih fondova. Uz potporu takvom razmišljanju napominjemo da država ne može od poslovnog sektora očekivati takvu razinu ulaganja koja bi oslobodila državu svoje obaveze osiguravanja ključnih resursa u proračunu i da nacionalna ulaganja u istraživanje ne mogu ovisiti o dostupnosti sredstava iz EU fondova nego se treba osloniti prvenstveno na čvrste temelje u državnom proračunu i jasno određene strateške ciljeve RH. U konačnici, da bi smo doista potaknuli javne i privatne investicije u znanost, u duhu povezivanja akademske zajednice s gospodarstvom, umjesto opetovane reforme obrazovanja potrebna je reforma poslovanja i njegovog administrativno-fiskalnog okvira. Primjer mjera mogu biti porezne olakšice na donacije i ulaganje u znanost i istraživanje, ali i u visoko obrazovanje. Rješenje može biti i smanjenje opterećenja sporim i kompliciranim procedurama poput javne nabave što je u suglasju s najavljenom modernizacijom zakonodavnog okvira koji će regulirati "rad akademskog znanstveno-istraživačkog sektora smanjivanjem usitnjenosti sektora, jačanjem kriterija izvrsnosti i inovacijskog potencijala u ulaganjima iz javnih izvora financiranja". Slažemo se da će pitanje buduće tržišne konkurentnosti biti usko vezano uz istraživanja i razvoj inovacija te vidimo ulaganje u već postojeću infrastrukturu kao najbolji odgovor. Očekuje se zamah javnih investicija za povećanje produktivnosti i potencijala za rast no glavni dionik koji se brine o istraživačkoj infrastrukturi Hrvatske jest i mora biti akademska zajednica. Smatramo da je potrebno uspostaviti fokusirano ulaganje s jasnim odrednicama količine, usmjerenosti, vremena, tempa i načina provođenja odabranih mjera ulaganja te ih definirati u tekstu strategije. 5.2. Strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi” (Reference na str. 55., 56., 57. i 58.) Obrazovanje je zasigurno investicija s najvećim i najtrajnijim povratom društvu i zato je ključno prepoznati društvene potrebe i adekvatno pripremiti stanovništvo koje će iznijeti Hrvatsku budućnost do 2030. godine. Četvrta industrijska revolucija i rapidan razvoj tehnologije su uistinu postavili nova pravila i jasnu potrebu za novim kompetencijama. Kao visokoobrazovna institucija cilj nam je što bolje pripremiti mlade ljude za život, doprinijeti društvenoj zajednici i razvijati područja znanosti zato toplo pozdravljamo sve mjere koje ističu važnost digitalnih vještina, informacijsko-komunikacijskih znanja i inovativnih metoda učenja. U smjeru daljnjeg unaprjeđenja visokog obrazovanja usklađivat će se upisna politika studenata s potrebama razvoja tržišta rada što će imati utjecaj na akademsku zajednicu uz dodatnu činjenicu kako će demografski pad broja djece i mladih sigurno snažno pogoditi sveučilišta. Stoga je ključno pokrenuti pregovore i oformiti stvarne i valjane programske ugovore koji će temeljiti svoj model financiranja prema stvarnim minimalnim

<https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf>, koje će se uzeti u obzir prilikom razrade ostalih, hijerarhijski nižih akata strateškog planiranja. Javna sveučilišta, veleučilišta i visoke škole financiraju se iz državnog proračuna uzimajući u obzir utvrđene kapacitete pojedinoga visokog učilišta, cijenu pojedinih studija te ocjenu o njihovoj kvaliteti na temelju vrednovanja. Iz državnog proračuna mogu se financirati i privatna visoka učilišta, na temelju prethodno sklopljenog ugovora, pod uvjetom da: a) obavljaju djelatnost u kojoj društvene potrebe nadilaze raspoložive mogućnosti javnih visokih učilišta ili je njihova djelatnost od posebnoga državnog interesa, b) ispunjavaju uvjete propisane Zakonom, c) udovoljavaju kriterijima i prioritetima koje utvrđuje Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, uzimajući u obzir raspoloživa sredstva i kvalitetu tih učilišta. Sredstva iz državnog proračuna namijenjena sveučilištima, veleučilištima i visokim školama doznaju se korisnicima u ukupnom iznosu, a korisnici ih svojim proračunom raspoređuju za pojedine namjene, sukladno statutu i drugim općim aktima. Proračun sveučilišta donosi senat na prijedlog rektora, a proračun veleučilišta i visoke škole stručno vijeće na prijedlog dekana. Sastavnice sveučilišta dio vlastitih prihoda izdvajaju u proračun sveučilišta za kapitalna ulaganja i razvojne programe, sukladno općim aktima sveučilišta. Javna visoka učilišta raspolažu sredstvima sukladno ovome Zakonu te propisima kojima se regulira izvršavanje državnog proračuna. Uz suglasnost ugovornih strana dio djelatnosti javnih sveučilišta može se financirati i sukladno posebnim ugovorima sklopljenima između Ministarstva i javnih sveučilišta. Planovi za realizaciju dugoročnih sektorskih ili međusektorskih razvojnih smjerova i strateških ciljeva razrađuju se srednjoročnim aktima strateškog planiranja, nacionalnim planovima, odnosno planovima razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave, te provedbenim programima koji se povezuju s izvorima financiranja, određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Mjere za provedbu utvrđenih posebnih ciljeva, nadležnosti i rokovi za provedbu razrađenih mjera te odgovarajuća poveznica s financijskim sredstvima osiguranim u državnom proračunu sadržaj su kratkoročnih akata koji se izrađuju za potrebe provedbe ciljeva utvrđenih hijerarhijski nadređenim aktima strateškog planiranja. Svi prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine.

troškovima, a ne prema broju upisanih studenata kako bismo uistinu potaknuli osposobljavanje radne snage u svim područjima od važnosti prema potražnji tržišta rada osvještavajući pri tome činjenicu da je primarno poslanje (misija) javnih sveučilišta u RH najkvalitetnije moguće visoko obrazovanje temeljeno na što kvalitetnoj znanosti (kakvu si u danim financijskim okolnostima možemo priuštiti) a ne isključivo (kao što se pokušalo nametnuti u nedavnoj prošlosti) znanstvena produkcija. Skrenuli bismo pozornost na još jednu stavku, a to je unaprjeđenje pravnog okvira visokog obrazovanja, kojim će se definirati i proširiti modeli javnog i privatnog financiranja, osiguranja kvalitete i upravljanja na visokim učilištima. Iako vidimo smisao i potencijal ove mjere, otvoreni poziv privatnim poduzetnicima bez uvođenja nekih kriterija prijeti da se akademsko obrazovanje pretvori u neadekvatan javno-privatni hibrid. Da bismo to izbjegli, smatramo da je nužno odrediti jasnije uvjete i smjernice za navedenu mjeru.

5.4. Strateški cilj 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ (Reference na str. 25., 42. i 65.) U Strategiji se jasno ističe važnost očuvanja hrvatskog identiteta i jačanje prepoznatljivosti hrvatske tradicije, kulture i inovativnosti, međutim za ostvarenje te zadaće ključ je u upravo u humanističkom i društvenom obrazovanju te društvenim i humanističkim znanostima. Zato je društvenom i humanističkom područje nužno osigurati egzistenciju na sveučilištima i institutima odnosno kroz državni proračun kako bi ostalo nepovredivo i održivo unatoč globalnim promjenama. U smislu dostizanja svjetskih standarda izvrsnosti i stvaranja inovacija uočavamo da Strategija predviđa reformu obrazovnog sustava no s time se ne možemo složiti. Hrvatska već ima 10-ak znanstvenih centara izvrsnosti (ZCI) iz STEM područja, koji su ustrojeni isključivo na temelju međunarodnih recenzija zbog čega držimo da je RH već dosegla svjetske standarde izvrsnosti koje treba, jasno, dalje podržati, što će dovesti do željenih rezultata jačanja znanstvene međunarodne prepoznatljivosti. Primjer pozitivne potpore jest osiguravanje uključivanja svih ZCI u europske mreže (za koje smo dobili poziv, no o njima sada odlučuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja). Jednom kada uspostavimo, normalan, jednostavan i neometan rad svih postojećih ZCI-a (uključujući i humanističkih i društvenih) moći će se lako osnivati novi centri izvrsnosti. Ovo se također odnosi i na uključivanje znanstvenih/akademskih ustanova Hrvatske u sve dostupne EU mreže koje bi trebalo omogućiti i olakšati državnom subvencijom članarina ili barem omogućavanja slobodnog izravnog u članjivanja ustanova neovisno od državnih institucija i čeka na njihova odobrenja.

5.6. Strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“ (Reference na str. 18. i 21.) Demografski izazovi su svakako utjecali na potrebe suvremenog tržišta rada i istaknuli potrebu za jačanjem ljudskog kapitala. Kao odgovor na prepoznate trendove Strategija se oslanja na stručne škole s primijenjenim i/ili s industrijom povezanim programima, no moramo spomenuti kako je za dugoročnu održivost također nužno privući i zadržati studente na temeljnim

studijima. Primjerice pitanje je koja će stručna škola povezana s poslovnim sektorom školovati dobre kadrove za političku/poslovnu diplomaciju ili financirati studije sinologije, indologije, japanologije, arapskog/turskog jezika i sl., što je uistinu važno u vrijeme kada svi žele poslovati s Kinom, Indijom, Japanom i arapskim zemljama. 5.8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” (Referenca na str. 23.) Hrvatska doista ima ogroman prirodni kapital, a rizici u njegovom očuvanju su visoki jer Hrvatska je jedna od članica Europske unije koja je najviše izložena rizicima od klimatskih promjena. Uz energetske učinkovitost zgrada, prometnu infrastrukturu, upravljanje otpadnim vodama i učinkovitu proizvodnju energije za stvarno očuvanje prirodnih resursa (npr. Plitvice, Kopački rit, itd.) treba školovati ekološke, geološke, sistemske (a ne samo molekularne) biologe itd. Želimo skrenuti pozornost na dobro poznatu činjenicu da sve počiva na ljudskom kapitalu. 5.13. Strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti” (Reference na str. 27. i 29.) Ravnomjeran regionalni razvoj sigurno je vitalan za održavanje makroekonomske stabilnosti no mora se voditi računa da glavna hrvatska regija (Zagreb uključujući njegovo Sveučilište) ne budu negativno diskriminirani na odgovarajućim natječajima zbog krivo interpretiranog njegovog položaja kao regionalno centra. Smatramo da će razvoju svih regija bolje pomoći eksperti iz Zagreba i drugih sveučilišnih gradova nego da se razvoj temelji isključivo na stručnom kapitalu lokalnih sredina ili o njemu ovisi. U svakom trenutku moramo biti svjesni da je Grad Zagreb financijsko središte RH, ali i akademski centar zbog čega mu se u tom smislu ne smije omogućiti slobodni razvoj uz istovremeno podržavanje razvoja svih regija Hrvatske. 2. Komentar na Dodatak 1: Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030. Str. 129. Dodatak 1: Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030. U Strategiji nisu definirani ni izvori ni rokovi ni dinamika ni ciljevi financiranja znanosti i akademske zajednice, a u ovom dodatku nije definirano ništa što bi se moglo konkretno prepoznati kao financiranje obrazovanja (na svim razinama) uključujući i znanost. Navodi se da je financijski okvir ove strategije sadržan u Državnom proračunu i svim izvorima financiranja pri čemu u ovom trenutku nemamo ni plan trogodišnjeg Državnog proračuna za razdoblje 2021.-2023., a ni približan okvir do 2030. Raspoloživost sredstava tek će biti definirana četverogodišnjim provedbenim programim. Postavlja se pitanje kada će biti definirana raspoloživost sredstava i hoće li proračunski korisnici imati ikakav utjecaj na provedbene programe sa svojim prioritetima. Financiranje se predviđa iz 3 izvora, a to su: 1. Nacionalna sredstva (proračunska), 2. Privatni kapital, 3. Primici iz EU fondova. Međutim, nije definirano iz kojih izvora će se financirati pojedine aktivnosti ili barem u kojim udjelima će biti zastupljeno svako pojedino financiranje. Pretpostavka za ostvarenje strateškog cilja Obrazovani i zaposleni ljudi je kvalitetno obrazovanje, no kako možemo očekivati kvalitetno i nepristrano obrazovanje ako država prepusti

obrazovanje financiranju iz privatnog kapitala i ako financiranje ovisi samo o mogućim (a nikako ne i zagarantiranim) sredstvima iz EU fondova? Nadalje, iz proračuna EU za razdoblje 2021.-2027. planira se prema Strategiji povlačenje 23,5 milijardi kn uz navod da je taj iznos u visini 40% godišnjeg BDP-a RH. Jednostavnom matematikom dolazi se do prosječnog godišnjeg iznosa od 3,36 milijarde kn odnosno 5,72% godišnjeg BDP-a RH (jer se radi o sedmogodišnjem financijskom razdoblju). Zaključak: Država ima obvezu prema Ustavu RH i Zakonu financirati javna Sveučilišta, kao i cjelokupno javno obrazovanje, i mora podmirivati osnovne (temeljne) troškove nastavne i znanstvene djelatnosti. U ovom dokumentu nije jasno planirano ni definirano da će država tu svoju zadaću ispuniti već se nameće bojazan da će visoko obrazovanje i znanost biti prepušteni sami sebi i nekim novim, "modernim" načinima financiranja. Za kraj, postavljamo pitanje kojim će konkretnim državnim mjerama RH osigurati temeljna financijska ulaganja u javno visoko obrazovanje? Rektor Sveučilišta u Zagrebu Prof. dr. sc. Damir Boras, v.r.

38 CRODIJASPORA

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

Komentari na Strateški cilj 6- Nacrt Nacionalne strategije razvoja do 2030. godine 1. Cilj piše: „Pojačat će se aktivnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava radi pojednostavljenja postupaka dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike dijaspore“ Prijedlog Crodijaspore: • pojednostaviti postupak za stjecanje hrvatskog državljanstva ljudima koji ispunjavaju uvjete u inozemstvu. • Glasovanje u Hrvatskom iseljeništvu: omogućiti biračima s pravom glasa u inozemstvu koji ne žive u blizini biračkih mjesta dopisno ili elektroničko glasovati. 2. Cilj piše: Povoljno okruženje za snažniji doprinos dijaspore gospodarskom i demografskom potencijalu Hrvatske Prijedlog Crodijaspore: Hrvatska može i treba imati koristi od ogromnih resursa, znanja i iskustava svog iseljništva. Doprinoseći njihovom znanju i resursima, iseljništvo može postati rješenje nedostataka tržišta rada i odljeva mozga. 3. Cilj piše: Ulaganje u djelovanje diplomatsko-konzularne mreže usmjereno na očuvanje i promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito među mladim ljudima. Prijedlog Crodijaspore: Hrvati u iseljeništvu nisu svjesni da postoji financijska sredstva namijenjena za promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Oglašavate posebne programe hrvatskih diplomatskih misija među tamošnjih Hrvata kako bi potaknuo više suradnje između Hrvata u određenim zemljama i diplomata i diplomatkih misija. predlažemo formiranje baze podataka za poseban program privremeno razmjena. Osoba iz Hrvatske koja želi živjeti /raditi godinu dana može razmijeniti dom/stan s osobom koja želi živjeti / raditi u Hrvatskoj godinu dana. Mnogi iz Hrvatske koji žele raditi u inozemstvu mogu stjecati radno iskustvo i znanja koja mogu primjenjivati u Hrvatskoj. Za budući razvoj hrvatskog gospodarstva, bitno je diversificirati poslovni mentalitet kako bi se hrvatska

Nije prihvaćen

Nastavno na komentar o strateškom cilju 6, ističemo kako Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) kao hijerarhijski najvišim aktom strateškog planiranja ne propisuju se zakonodavne aktivnosti, već se daju smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske (RH). Nadalje, izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19) olakšan je i pojednostavljen postupak stjecanja hrvatskog državljanstva, a u planu su i daljnja unaprjeđenja normativnog okvira politika prema Hrvatima izvan RH. Komentar se ne prihvaća iz razloga jer je komentarom navedeno sastavni dio NRS-a i već je obuhvaćeno tekstom koji se nalazi u poglavlju vezano za strateški cilj 6 (str. 55): „Hrvati koji žive izvan Hrvatske stekli su diljem svijeta životno, radno i poslovno iskustvo koje može obogatiti i olakšati napore u bržem razvoju Hrvatske. Zbog toga je trajno opredjeljenje politike jačanje i unaprjeđenje suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, uspostavljanje njihovih veza s Hrvatskom i pokretanje poslovanja u Hrvatskoj ili u suradnji s hrvatskim tvrtkama (...)“. Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet dugoročnih akata strateškog planiranja i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja, čija je izrada u planu tijekom 2021. godine ili je već u tijeku. Postojeći Registar hrvatskih subjekata izvan RH predstavlja digitalnu bazu podataka i komunikacijsku platformu za povezivanje i umrežavanje fizičkih i pravnih subjekata Hrvata izvan RH koja je dobrovoljnog, neobvezujućeg karaktera, nastala na poticaj Hrvata izvan RH s ciljem povezivanja i umrežavanja korisnika slijedom njihovih interesa. Nastavno na komentar o strateškom cilju 8, ističemo da su u novom programskom razdoblju Europske unije (EU) 2021.-2027. godine, u okviru izravnih plaćanja za poljoiprivredu predviđene nove intervencije u obliku tzv. eko shema, te je agrošumarstvo na razini EU identificirano kao jedna od mogućih praksi kojom se može doprinijeti ciljevima Strategije Od polja do stola. Primjena agrošumarstva

ekonomija konkurirala na svjetskoj razini. Nasuprot, iskustvo iseljenika u Hrvatskoj će potencijalno poticati povratak više iseljenika. 4. Cilj piše: Razvojem i jačanjem infrastrukture za skrb o starijim osobama povoljno će se djelovati i na povratak umirovljenika iz hrvatskog iseljeništva te će se Hrvatska učiniti poželjnijom destinacijom za umirovljenje. Prijedlog Crodijaspore: Suradnja hrvatskog iseljeništva s Republikom Hrvatskom vezano izgradnje domova umirovljenika u određenim područjima je dobra ideja. Ako Hrvatska želi da se vraćaju njeni iseljenici iz SAD-a, Hrvatska treba ponuditi posebno i dopunsko zdravstveno osiguranje Američkim umirovljenicima. Predlažemo da se stvori poseban HZZO program za iseljenike koji se žele vratiti u Hrvatsku u mirovinu. 5. Cilj piše da jedan od prioriteta provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske je stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijaspore u Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život u Hrvatskoj. Prijedlog Crodijaspore: • Treba se pojednostaviti proces preseljenja ili povratka u Hrvatsku sa smanjenjem birokratskih opterećenja i prepreka • Osigurati pravna rješenja oko pitanja vlasništva nekretnina i zemlja • Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i slobodnoj trgovini sa zemljama u kojima žive Hrvati • smanjivanje troškova državnog proračuna, smanjivanje javnog dugs i posljedično smanjivanje osoblja u javnim upravama. Preduvjet za povratak je funkcionalna država. 6. Cilj piše da će se izraditi registar stanovništva koji će omogućiti praćenje kretanja stanovništva i učinaka mjera za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. Pitanje Crodiaspore: Ovaj cilj nije jasan. Postoji registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske koji bi država mogla poboljšati. Facebook, Google i druge web aplikacije rade se na pratnje i složenje informacija o svojim korisnicima, tako i registar treba imati korist za korisnike, biti privlačan i naposljetku biti koristan za statističare koji će podijeliti informacije u svrhu formuliranja strategije za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. 7. Cilj piše: Projekti koji stvore životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu. Prijedlog Crodijaspore: • Ulaganje u prerađivački, poljoprivredni, šumarski i ribarstveni sektor • Usvojite način razmišljanja i promicati hrvatske proizvode: Proizvedeno u Hrvatskoj, Hrvatski proizvod, Hrvatska Kvaliteta Komentari na Strateški cilj 8 8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Prijedlog Crodijaspore: Predlažemo da se razmatra razvoj agrošumarstva. Kroz jačanje svijesti o klimatskim promjenama, gubitku bioraznolikosti i naglom povećanju proizvodnje hrane u posljednjih par godina, agrošumarstvo se ponovno otkriva kao "spasonosno novo rješenje" aktualnih problema. Korištenje agrošumarstva moglo bi imati veliku ulogu u prelasku na održive okolišne prakse u dugoročnom razdoblju. Predlagaju se olakšane uvjete prelaska na agrošumarstvo za male, srednje i mlade poljoprivrednike na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zaključak Crodijaspore dostavlja ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarnu elemente

u kontekstu eko shema u izravnim plaćanjima ovisit će o "swot" analizi i procjeni potreba na nacionalnoj razini.

	<p>tog procesa. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. Možete nam se obraćati na croatia@crodiaspora.com</p>	
39	<p>Dinko Pejčinović Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Predlažem da se u sklopu Nacionalnog razvojnog smjera 4 - "Ravnomjeran regionalni razvoj" - uvrsti inicijativa za decentralizaciju Hrvatske, na način da se iz Zagreba izmjesti svi "sadržaji" koji ne moraju nužno biti smješteni u glavnom gradu. Osnovni motiv za premještanje različitih institucija iz Zagreba nije samo decentralizacija nego i opasnost od novog razornog potresa! Konkretno, predlažem da se dio u potresu stradalih muzeja, odnosno njihovog postava, prebaci u Karlovac, u čijem povijesnom centru mnoge zgrade zjape prazne i zapuštene, a čak i kad bi ih se obnovilo ne bi imale neku korisnu namjenu. Zašto baš Karlovac, a ne recimo Varaždin? Na potezu od jadranske obale prema Zagrebu ne postoji niti jedan veći grad koji bi mogao privući ili barem zadržati stanovništvo. S te strane, čak i je Karlovac premalen, jer stanovništvo područja koja mu gravitiraju "preskače" svoje regionalno sjedište i doseljava direktno u Zagreb. Stoga treba iskoristiti svaku mogućnost da se Karlovac afirmira kao poželjan grad za život u neposrednoj blizini Zagreba. Strateški gledano, Hrvatska nema snage oživljavati čitav svoj prostor, pa se treba usmjeriti na one sredine koje je moguće revitalizirati, a Karlovac bi u tom pogledu bio najprimjereniji.</p>	<p>Nije prihvaćen Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira Nacionalne razvojne strategije (NRS), (Nacionalni plan razvoj javne uprave), kao i Provedbeni program MPU kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte bit će zastupljene i predložene mjere. NRS-om u okviru Strateškog cilja 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom” utvrđena je namjera da se u budućem desetogodišnjem razdoblju izgradi funkcionalna i otvorena javna uprava koja na svim razinama daje učinkovite odgovore na potrebe društva, doprinosi kvaliteti života građana i gospodarskom napretku zemlje. Stavljajući naglasak na potrebu međusobne suradnje jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, među ostalim, i u području dijeljenja usluga, u tom je kontekstu u NRS-u navedeno: „U suradnji s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave radit će se na pronalaženju rješenja za povećanje njihove djelotvornosti i učinkovitosti, vodeći pritom računa o primjeni načela supsidijarnosti i pravu građana da samostalno odlučuju o uređivanju svojih specifičnih, lokalnih problema. Poticat će se uzajamna suradnja jedinica lokalne samouprave, izgradnja njihovih institucionalnih veza i dobrovoljno spajanje pružanjem podrške u analizi podataka o jedinicama, poslovima iz samoupravnog djelokruga koje jedinice obavljaju, načinu na koji se ti poslovi obavljaju te ustrojstvenim oblicima putem kojih se obavljaju. Objedinjavanje i analiza navedenih podataka stvorit će preduvjete za zajedničko obavljanje poslova više jedinica lokalne samouprave. Radi povećanja pravne sigurnosti građana ulagat će se posebni naponi u podizanje kvalitete komunikacije javnih institucija. Kako bi javna uprava bila što pristupačnija i razumljivija najširoj javnosti, izradit će se posebni standardi i smjernice za poboljšanje i pojednostavljivanje pismene i elektroničke komunikacije tijela državne i javne uprave.“</p>
40	<p>Mirta Medanić Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Komentar 24 hrvatskih državljana, stručnjaka u domenama vezanim za svemir, na Nacrt Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine: SAŽETAK: Željeli bismo istaknuti važnost uključivanja svemirske znanosti i tehnologija kao strateškog cilja u Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. godine. UVOD Željeli bismo istaknuti važnost Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine (u daljnjem tekstu: NRS2030) za nas, stručnjake u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: RH) u domenama vezanim za svemir. S ciljem podrške</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Sve ostale (i detaljnije) sektorske razvojne potrebe, opise postojećeg stanja, ciljeve, akcijske planove definiraju dokumenti strateškog planiranja hijerarhijski nižeg reda od NRS-a koji ne smiju biti u suprotnosti s NRS-om. Iako NRS ne predviđa izrijekom svemirske tehnologije i svemirsku ekonomiju, ovaj će se komentar uzeti u obzir tijekom izrade Strategije pametne specijalizacije i drugih provedbenih dokumenata Vlade i resornih ministarstava.</p>

povećanju kvalitete definiranja javnih politika, jačanju sudjelovanja RH u zajedničkim programima Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) i kvalitetne raspodjele bespovratnih sredstava iz fondova EU, željeli bismo istaknuti važnost uključivanja svemirske znanosti i tehnologija kao strateškog cilja u NRS2030. HRVATSKE SVEMIRSKJE AKTIVNOSTI su na svojim počecima Osim nekoliko tvrtki, istraživačkih instituta i tehničkih sveučilišta koja djeluju neovisno, do danas u zemlji nije postojala službena nacionalna svemirska strategija i program. Vjerujemo da je početak novog višegodišnjeg financijskog okvira EU-a od 2021. do 2027. godine prilika da se to promijeni. Svjesni smo podrške koju je Vlada RH pružila pokretanju hrvatskih svemirskih aktivnosti u posljednje četiri godine i željeli bismo se zahvaliti na tome. Prepoznali smo značajnu promjenu u svemirskom sektoru u zemlji: - U studenom 2017. godine Vlada RH donijela je odluku o pokretanju postupka za zaključivanjem sporazuma između Vlade RH i Europske svemirske agencije (u daljnjem tekstu: ESA) o svemirskoj suradnji u miroljubive svrhe. - U veljači 2018. godine hrvatska vlada potpisala je Sporazum s ESA-om o suradnji u miroljubivom istraživanju i korištenju svemira. Radna skupina za Svemir pri Ministarstvu znanosti i obrazovanja osnovana je s ciljem održavanja odnosa s ESA-om i suradnje u programima EU-a kao što je Obzor 2020. u svemirskom sektoru. Između ostalog, Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je odluku o poticanju aktivnosti koje doprinose promicanju svemirskih inicijativa i svemirske tehnologije. - U travnju 2019. Hrvatska je obavijestila ESA-u da želi započeti intenzivniju suradnju i zatražila provedbeni aranžman za pružanje tehničke pomoći i stručnosti. U ožujku 2020. Vijeće ESA-e odobrilo je provedbeni aranžman. Doneseni Sporazum ostat će na snazi do rujna 2023. U prosincu 2020. objavljen je prvi nacionalni ESA-in natječaj usmjeren na hrvatske pravne osobe, uključujući mala i srednja poduzeća, kao i akademske i istraživačke organizacije, s proračunom od 850.000 Eura. - Dodatno, u prosincu 2006. Hrvatska je postala punopravnom članicom EUMETSAT-a, Europske organizacije za eksploataciju meteoroloških satelita. SVEMIRSKI TREND OVI U EUROPI te važnost ulaganja u svemirsku znanost i tehnologije Polagani gospodarski rast u Hrvatskoj pogoršala je pandemija COVID-19. Uvjereni smo da Vlada RH na čelu s Premijerom ima istu odlučnost kao i mi da, podrži projekte koji mogu osigurati otvaranje novih radnih mjesta, povećati znanje i industrijsku sposobnost, povećati prihode od prodaje i izvoza, privući investicije, smanjiti inozemni dug i kao rezultat osigurati viši položaj Hrvatske na europskim i svjetskim ljestvicama. U široj javnosti postoji zablude da su svemirska znanost i tehnologije skupe aktivnosti koje prati nesigurni povrat ulaganja te koje mogu izvoditi samo oni sa velikim proračunima. To ne treba biti tako. Ljudi obično kažu da su svemirske aktivnosti nebitne s obzirom na probleme s kojima se suočavamo na Zemlji: glad, nejednakost, nezaposlenost i klimatske promjene, da nabrojimo samo neke. Ova tvrdnja ne može biti manje točna. Svemirska znanost i tehnologije upravo mogu

doprinijeti ublažavanju ili otklanjanju svjetskih problema. SVEMIRSKI PROGRAMI U EUROPI: Copernicus, Galileo, EGNOS Kao država članica EU-a, Hrvatska već sudjeluje u Europskom svemirskom programu. Europske svemirske aktivnosti u vezi s opažanjem Zemlje, a posebno Program Copernicus igraju glavnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena i globalnog zatopljenja. Europski globalni satelitski navigacijski sustavi, Galileo i EGNOS dosegili su preko milijardu korisnika, nudeći nenadmašnu preciznost u globalnom pozicioniranju. Gotovo 40% parametara Agende 2030. Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu: UN) koji mjere postignuće UN-ovih ciljeva održivog razvoja (u daljnjem tekstu: UN SDGs) izravno imaju koristi od programa Copernicus, Galileo i EGNOS, pokazujući važnost ulaganja u svemirsku znanost, tehnologije i izgradnju kapaciteta. EUROPSKA SVEMIRSKA AGENCIJA (u daljnjem tekstu: ESA) međuvladina je organizacija koju čine 22 zemlje članice. Misija ESA-e je pružanje i promicanje suradnje između europskih država u svemirskim istraživanjima i tehnologiji i njihovim svemirskim primjenama, u isključivo miroljubive svrhe. Proračun ESA-e za 2020. godinu postavljen je na 6,68 milijardi Eura. Većina proračuna posvećena je satelitskim navigacijama (1.103,9 milijuna Eura, 16,5%) i promatranju Zemlje (1.536,8 milijuna Eura, 23,0%) dok je 538,0 milijuna Eura, 8,1% posvećeno znanstvenim programima. Sve države članice doprinose tim programima na ljestvici koja se temelji na njihovom bruto nacionalnom proizvodu. ESA osigurava da sve države članice ravnopravno sudjeluju, uzimajući u obzir njihov financijski doprinos. Politika zemljopisnog povrata (eng. geographical return) u Konvenciji ESA-e simbol je Europe koja dijeli ljudske, intelektualne i tehnološke resurse (Izvor: <https://www.esa.int/>). Prema sporazumu s EUMETSAT-om, Hrvatska je u mogućnosti u potpunosti sudjelovati u procesu donošenja odluka u toj organizaciji. Hrvatske tvrtke se mogu nadmetati za ugovore povezane s razvojem i održavanjem EUMETSAT-ovih meteoroloških satelita. SVEMIRSKA ZNANOST I TEHNOLOGIJE mogu unaprijediti mnoge industrijske sektore poput, na primjer, proizvodnje hrane i metaloprerađivačke industrije. Hrvatska ima 2 milijuna hektara oranica. Koristeći satelitske snimke i druge napredne tehnologije, poljoprivrednici mogu bolje upravljati svojim usjevima, bolje planirati navodnjavanje, gnojdbu ili potrošnju pesticida kako bi povećali prinose. S druge strane, prerađena hrana prilagođena ekstremnim okruženjima koristi se u prehrani astronauta. Metode svemirske proizvodnje mogu se koristiti za unaprjeđenje metaloprerađivačke industrije u zemaljske svrhe. S druge strane, napredni materijali koriste se u razvoju novih generacija raketa i drugih svemirskih letjelica. U posljednjem desetljeću zabilježen je značajan rast industrije informacijsko-komunikacijske tehnologije (u daljnjem tekstu: IKT) u Hrvatskoj. U 2019. godini IKT industrija imala je prihode od 41 milijardu kuna, uz izvoz od 9,6 milijardi kuna (više od obje vodeće proizvodne industrije prethodno spomenute). IKT tvrtke su zapošljavale 41.437 radnika u 2019. godini,

a pokazale su otpornost i u 2020. unatoč globalnoj pandemiji. Te tvrtke mogle bi biti snažni partneri i dionici u projektima razvoja svemirske industrije u Hrvatskoj (Izvor: <https://mreza.bug.hr/prognoza-rasta-it-sektora-uz-rubriku-jeste-li-znali/?fbclid=IwAR0ko6qjRncwMH8WFRELGnZnZUD4vnb63NI39TjxXT67Xa2TcSA1Lqgs1gM>). ULAGANJA U SVEMIRSKU ZNANOST I TEHNOLOGIJE ulaganja su bez premca u budućnost. Šezdeset i tri godine nakon lansiranja Sputnika 1 i pedeset jednu godinu nakon prvog slijetanja na Mjesec, slavimo ove povijesne trenutke koji su duboko obilježili čovječanstvo. Naša su društva transformirana. Znanstveni ishodi ovih misija vrlo su korisni: od satelitskih komunikacija koje pokrivaju Zemlju sa širokopojasnim signalom do analize uzoraka tla s Mjeseca. Svemirska znanost i tehnologije nude još jednu perspektivu, nadahnuće budućih generacija. Tijekom programa Apollo, broj studenata koji su diplomirali STEM područja (prirodne znanosti, tehnologiju, inženjerstvo i matematiku) na prvostupničkim, magistarskim ili doktorskim studijima više se nego udvostručio (Izvor: <https://nces.ed.gov/pubs93/93442.pdf>). Očekuje se da bi uključivanje svemirske znanosti i tehnologija u NRS2030 moglo povećati broj visokokvalificiranih stručnjaka, znanstvenika, inženjera i drugih stručnjaka u Hrvatskoj. Svemirske aktivnosti su značajne. Tijekom relativno kratke povijesti dovele su do mnogih inovacija i promijenile našu svakodnevicu. Troškovi razvoja svemirske znanosti i tehnologija nisu zanemarivi, no koristi za društvo su bez premca. Uvrštavanjem svemira u NRS2030 novim naraštajima u Hrvatskoj nudimo priliku da u budućnosti imaju aktivnu ulogu u najvećim modernim projektima čovječanstva: istraživanju Sunčevog sustava i dalekog svemira, kolonizaciji Mjeseca i Marsa, održivom iskorištavanju svemirskih resursa i onome što je najvažnije, zaštiti života na Zemlji. Napomenuli bismo da su sljedeće europske zemlje uključile svemirske aktivnosti u svoje nacionalne razvojne strategije i planove: Češka, Danska, Finska, Francuska, Nizozemska, Portugal. Stoga ljubazno molimo da se založite za uključivanje svemirske znanosti i tehnologija kao strateškog cilja u NRS2030. Nadamo se da će naša strast prema svemirskoj znanosti, tehnologijama i europskim svemirskim aktivnostima odjeknuti u Hrvatskoj kao i kod tisuća drugih europskih građana. Čvrsto smo uvjereni da dijelimo zajedničku želju za jačanjem uspjeha hrvatskog gospodarstva i društva. Zajedno imamo priliku napraviti korak naprijed u sljedećih 10 godina, ali i duže. Želimo da Hrvatska postane prosperitetna zemlja u kojoj ljudi rade i žive u miru i blagostanju. Imamo puno povjerenje u odluku Vlade Republike Hrvatske da će svemirsku znanost i tehnologije uvrstiti kao strateški cilj u Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. godine. S poštovanjem, Mirta Medanić, mag. ing. el., voditeljica pripreme i provedbe EU projekata Jurica Kundrača, dr. sc., FER Sveučilište u Zagrebu, vodeći istraživač Barbara Pongračić, mag. ing. naut., Jadranska aero-svemirska asocijacija, redoviti član Filip Novoselnik, mag. ing. comp., Protostar Labs, suosnivač Luka Korov, FER Sveučilište u Zagrebu,

student Vernesa Smolčić, prof. dr. sc., PMF Sveučilište u Zagrebu, redovita profesorica i koordinatorica aktivnosti PMF-a vezanih uz Europsku svemirsku agenciju Vibor Jelić, dr.sc., Institut Ruder Bošković, viši znanstveni suradnik i voditelj Laboratorija za astročestičnu fiziku i astrofiziku Jeremija Hranjec, mag. geog., Science Park Graz, viši voditelj projekata; ESA BIC Austria, konzultant za inovacije Andrija Sučević, mr.sc. informacijske tehnologije, Telespazio Vega/EUMETSAT, eng. Spacecraft Operations Engineer Lena Penezić, mag. geogr., Geosfera, obrt za prikupljanje podataka o sastavnicama okoliša, vlasnica Ante Renić, mag. ing. ele., Alten Ltd, sistemski inženjer Zdravko Terze, prof. dr. sc., FSB Sveučilište u Zagrebu, voditelj studija zrakoplovnog inženjerstva, voditelj Katedre za dinamiku letjelica Slobodan Danko Bosanac, prof. dr. sc., Jadranska aero-svemirska asocijacija, predsjednik Goran Nikolašević, Udruga za astronautiku i svemirske tehnologije, predsjednik Danko Kočiš, Svjetski tjedan svemira Hrvatska, predsjednik Antun Radonić, edukator svemirskih istraživanja Igor Bobek, mag. polit., Destination Space, vlasnik i glavni urednik portala Danijel Šugar, doc. dr. sc., Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za satelitsku geodeziju Nives Novković, mag. ing. comp., Buckhill d.o.o., voditeljica odjela razvojnih operacija Luka Stričić, magistar inženjer računarstva i svemirskih znanosti, Google, programski inženjer Bojan Pečnik, dr.sc., HiperSfera, direktor Željko Bačić, prof. dr. sc., Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za satelitsku geodeziju; Copernicus Office Croatia, voditelj Copernicus Academy i Copernicus Relay tima Stipe Lukin, dr. sc., SeaCras, direktor Vesna Poslončec-Petrić, doc. dr. sc., Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za kartografiju, pročelnica Katedre

41 **Mirjana Polić Bobić, za Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine**

Komentari Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj (NVZVOTR) na Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do godine 2030.: OPĆE OPASKE: NVZVOTR je raspravio Nacrt prijedloga NRS na tematskoj sjednici kao i u svojim Područnim znanstvenim vijećima, te svoje komentare i prijedloge podnosi u sažetom obliku, a priloge Područnih znanstvenih vijeća kao dodatke tom sažetku. NVZVOTR pozdravlja mogućnost komentiranja Nacrta prijedloga NRS te Nacionalne razvojne strategije koja će uslijediti. NVZVOTR-u kao najvišem stručnom tijelu u Republici Hrvatskoj za područja visokog obrazovanja, znanosti i tehnološkog razvoja zadaća je strateško promišljanje područja za koja je zaduženo, i ono će se u budućnosti u vlastitim promišljanjima i odlukama pozivati u nacionalnu strategiju kada bude donesena. Smatramo da je dobro da se donosi prijedlog nacrta kao „krovni dokument“. NVZVOTR je analiziralo posebice one segmente koji se odnose na njegov djelokrug te će u elaboriranijem obliku uputiti neke prijedloge Vladi Republike Hrvatske kad dovrši

Djelomično prihvaćen

Zahvaljujemo Vam i primamo na znanje opće opaske. Temeljem odredbi Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17), Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Koordinacijsko tijelo za sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH, prati i izvještava Vladu RH i Hrvatski sabor o napretku u provedbi strateških ciljeva i ostvarivanju pokazatelja uspješnosti iz Nacionalne razvojne strategije (NRS). Tijekom provedbe NRS-a, Koordinacijsko tijelo može, na temelju procjene napretka u provedbi, Vladi predložiti izmjene i dopune NRS-a. Dodatno, provedba dugoročnih akata strateškog planiranja, pa tako i NRS-a, predmet je vrednovanja, odnosno usporedbe i ocjene očekivanih i ostvarenih učinaka tijekom provedbe (ukoliko se primjerice pristupi vrednovanju u tijeku provedbe). Rezultati i preporuke vrednovanja predstavljaju temelj za reviziju javnih politika te povezanih akata strateškog planiranja i provedbenih akata koji se izrađuju i donose za provedbu NRS-a. Komentar o položaju visokog obrazovanja, znanosti i tehnološkog razvoja u nacrtu prijedloga NRS-a je djelomično prihvaćen u dijelu koji se odnosi na koji se odnosi na točke 3.otpornost i društva na krize i 4. društvene i humanističke znanosti. Tekst NRS-a u dijelu koji

uobličavanje vlastitih strateških dokumenata koji se izravno tiču razvoja visokog obrazovanja i znanosti, a koje priprema putem tijela imenovanih za analizu stanja i oblikovanje prijedloga budućih rješenja. NVZVOTR drži da na taj način može pomoći usklađivanju svojih dokumenata i ciljeva strategije. NVZVOTR podupire povećanje sredstava koja će se izdvojiti za visoko obrazovanje i znanost na 3% BDP-a kao cilj strategije jer drži da će se time osigurati okvir za provođenje zaključaka tih dokumenata. Budući da je vremenski okvir za koji se strategija donosi 10 godina, NVZVOTR drži da je dobro da se u strategiji ostavi mogućnost onakvih promjena kakve mogu postati potrebne zbog promjena u prirodi i u društvu koje se u trenutku donošenja strategije ne mogu do kraja ili uopće predvidjeti. NVZVOTR smatra da je dobro i primjereno za Hrvatsku da se u NRS naglašuju ciljevi kao što su cilj 4 „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“, ili 6 „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“, ili 9 „Samodostatnost u hrani i razvoj bio-gospodarstva“ i druga (među kojima nije dovoljno naglašeno očuvanje prirode, bioraznolikosti, voda i šuma), i pohvaljuje takve ciljeve. No čini nam se da se znanost i visoko obrazovanje, kao i tehnologija, ne smiju shvatiti kao pasivni potciljevi u okviru viših ciljeva, nego kao najvrjednije aktivne investicije u budućnost zemlje, u njenu mladost, u njen razvoj, pa tako i kao glavni preduvjet za gospodarski razvoj. U strategiji kakva je na raspravi, predlažemo da se u najmanju ruku bitno jasnije naglase uloge znanosti (koja mora biti konkurentna, ali treba biti i otvorena), visokoga obrazovanja (koje služi i potrebama gospodarstva, ali i razvoju osobe i stvaralaštva), tehnološkoga razvoja (ne samo kao slijeđenja uvezenih modela i proizvoda, nego i kao proizvod vlastite pameti), a također i kulture (koja je glavni nositelj identiteta, a i „kvalitete života“), pod ciljevima 1, 2 i 4, a moglo bi se i pod više drugih. OPASKE O POLOŽAJU VISOKOG OBRAZOVANJA, ZNANOSTI I TEHNOLOŠKOG RAZVOJA U NACRTU PRIJEDLOGA NRS: 1. INFORMATIZACIJA, DIGITALIZACIJA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA: U cilju brže informatizacije, digitalizacije i digitalne transformacije sustava visokog obrazovanja treba planirati i osigurati višegodišnje povećanje financijskih sredstava u državnom proračunu. Pritom valja imati na umu rizike koje mogu donijeti nove tehnologije ako ih se ne koristi na odgovarajući način ili ih se zlorabi (digitalna demencija, digitalni terorizam, sigurnost sustava i drugo), te da treba imati na umu da se ne mogu sve aktivnosti provesti digitalno. 2. ZAKONI, PROPSI I ODLUKE: Vršati donošenje novih zakonskih propisa u području obrazovanja i znanosti, posebno zakonskih propisa kojima bi se ubrzalo sustavno rješavanje dualnog obrazovanja kao modela rješavanja deficitarnih zanimanja u funkciji hrvatskog gospodarstva. Ubrzati donošenje dokumenta Mreža visokih učilišta i studijskih programa koje korespondira s dugoročnim potrebama hrvatskog gospodarstva. 3. OTPORNOST DRUŠTVA NA KRIZE: Obzirom na postavke iznesene u uvodnom dijelu strategije da treba jačati otpornost društva za suočavanje s

govori o razvoju znanosti i tehnologije je dopunjen i glasi: „Vodit će se računa o uravnoteženom razvoju društveno-humanističkih, prirodoslovno-tehničkih, tehnoloških i biomedicinskih znanosti; razvijat će se ona znanstvena područja koja su od posebnoga nacionalnog značaja, koja proučavaju nacionalnu baštinu i teme bitne za nacionalni identitet. S obzirom na promijenjeni okoliš, smanjivanje bioraznolikosti i klimatske promjene, ali i društvene promjene izazvane gospodarskim i tehnološkim, osigurat će se veća potpora temeljnim, kao i interdisciplinarnim istraživanjima.“ Vlada RH donijela je Odluku o utvrđivanju akata strateškog planiranja među kojima je predviđeno i donošenje nove Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske. Također napominjemo kako je prema Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH (NN 123/17) kod izrade akata strateškog planiranja nužno poštovati načelo partnerstva (članak 8.). S obzirom na to da se komentar ne odnosi na konkretnu intervenciju u tekstu NRS-a ne možemo ga prihvatiti, ali zahvaljujemo na istome te ćemo ga uvažiti tijekom donošenja nove Strategije pametne specijalizacije RH. Vaši će prijedlozi biti uzeti u obzir kod izrade sektorskih strateških i provedbenih dokumenata, a temeljit će se na izvješćima o analizama koje je provela Svjetska banka. Upućujemo vas na: Ministarstvo znanosti i obrazovanja - Pregled javnih rashoda za znanost, tehnologiju i inovacije (gov.hr). Stvaranje konkurentnije i otvorenije znanosti bolje usmjerene potrebama gospodarstva i tehnološki razvoj općenito upravo su ciljevi čijem postizanju doprinose prioriteti koji su naglašeni u NRS-u te će se stoga dokument NRS-a izmijeniti kako je predloženo. Vaši komentari će se uvažiti i prilikom razrade ostalih dokumenata i mjera, počevši od Nacionalnog programa reformi i planirane nove Strategije pametne specijalizacije RH. Nadalje, skrećemo pozornost na to da je definiranje strateški važnih istraživačkih tema predmet Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske. Također vas upućujemo na analitičke podloge koje su uzete u obzir prilikom izrade NRS-a, za dio "Razvoj znanosti i tehnologije", a u kojima se nalaze preporuke za unaprjeđenje na različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora, na poveznica: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf> i <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf>, koje će se uzeti u obzir prilikom izrade ostalih akata strateškog planiranja. Prihvaćen je dio prijedloga koji se odnosi na točke 5. i 7. te će tekst NRS-a biti izmijenjen na način da isti obuhvati i važnost interdisciplinarnosti, kao i redovito financiranje znanstveno-istraživačke djelatnosti. Komentar vezan za kulturu, humanističke i društvene znanosti nije prihvaćen, jer su navedeni prijedlozi koji se odnose na nadležnost Ministarstva kulture i medija djelomično već obuhvaćeni u sklopu prioritarnog područja „Poticanje razvoja kulture i medija“, a isti će biti detaljnije razrađeni u hijerarhijski nižim aktima strateškog planiranja niže razine u okviru nadležnosti Ministarstva kulture i medija. Planovi za realizaciju dugoročnih sektorskih ili međusektorskih razvojnih

novonastalom globalnom krizom uzrokovanom pandemijom zbog korona virusa, NVZOTR smatra da treba ojačati istraživanja u području biomedicine: 1. Uvrstiti biomedicinska istraživanja u prioritetne potrebe znanosti npr. str.42 Smjer 1 2. Osigurati potrebna sredstva za taj sektor istraživanja (u većini EU zemalja oko 25% ukupnih sredstva istraživanja) 3. Jačanje medicinskih istraživanja odnosi se i na smjer 2, gdje treba ojačati nacionalni kapacitet za kontrolu zaraznih bolesti i cjepiva kao i prostorne, ljudske i infrastrukturne potencijale u zdravstvu. S obzirom na promijenjeni okoliš, smanjivanje bioraznolikosti i klimatske promjene (preporuča se definiiranje strateški važnih istraživačkih tema u području zaštite biološke raznolikosti, funkcioniranja ekosustava i utjecaja klimatskih promjena), ali i društvene promjene izazvane gospodarskim i tehnološkim (gubit će se tisuće zanimanja, a time i radna mjesta), treba osigurati veću potporu temeljnim, kao i interdisciplinarnim, istraživanjima bez kojih je nemoguće ostvariti ciljeve iz razvojnog smjera 3. 4. DRUŠTVENE I HUMANISTIČKE ZNANOSTI: U Nacionalnoj razvojnoj strategiji spominju se znanosti, ali kao prioriteti nižih razina pod strateškim ciljem 1 „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, pod podnaslovom „Razvoj znanosti i tehnologije“: između obrta i turizma. Osim toga, tu se naglašuje STEM, digitalizacija i tržište, a ne spominju se humanističke i društvene znanosti. S obzirom na njihovu znatnost čak i za kulturni turizam, mogla se je bolje uvidjeti i njihova gospodarska korisnost, a da o velikoj spoznajnoj, društvenoj i kulturnoj vrijednosti za ljudski život i ne govorimo. S kulturom općenito nije bolje, ona se spominje pod naslovom „Poticanje kulture i medija“, dakle umjetničko stvaralaštvo i kulturna i povijesna baština stoje na razini potcila, pa i tu kao da je to nešto spojeno s „medijima“. A dok bi se očekivalo da će se makar u strateškom cilju 4 „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ naglasiti uloga kulture (jer upravo je ona srednjoeuropska i sredozemna, a ne samo zemljopisni položaj) te humanističkih i društvenih znanosti, jer je zemlja u prvome redu po njima prepoznatljiva, o tome pisci NRS uopće ne govore. Po gospodarstvu Hrvatska teško da može biti prepoznatljivija u svijetu nego Singapore, a možda ni bitno različita od Ekvadora ili Sirije, a po kulturi, humanističkim i društvenim znanostima sigurno mora biti jasno prepoznatljiva (kao što stoji: kao srednjoeuropska, sredozemna, a i jedinstvene kulturne povijesti, najmanje od ranoga srednjega vijeka do danas). Predlažemo da se u tekstu Strateškog cilja 4. Globalna prepoznatljivost (str. 65.) tekst: „Radi razvoja i postizanja višeg stupnja sigurnosti i blagostanja Hrvatske, osobito će se raditi na političkom pozicioniranju i gospodarskom jačanju Hrvatske, uz istodobno očuvanje hrvatskog povijesnog i kulturnog identiteta u doba globalizacije. Promicati nacionalne interese u inozemstvu znači i promicati istinu o Hrvatskoj, hrvatskom narodu i njegovoj povijesti i sadašnjosti, posebno o Domovinskom ratu, o važnosti i doprinosu Hrvatske miru i stabilnosti u jugoistočnoj i srednjoj Europi te na Sredozemlju.“ Iza riječi „povijesti i sadašnjosti“ tekst nadopuniti ovako: „posebno o suvremenoj hrvatskoj

smjerova i strateških ciljeva razrađuju se srednjoročnim aktima strateškog planiranja, nacionalnim planovima, odnosno planovima razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave, te provedbenim programima koji se povezuju s izvorima financiranja, određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Mjere za provedbu utvrđenih posebnih ciljeva, nadležnosti i rokovi za provedbu razrađenih mjera te odgovarajuća poveznica s financijskim sredstvima osiguranim u državnom proračunu sadržaj su kratkoročnih akata koji se izrađuju za potrebe provedbe ciljeva utvrđenih hijerarhijski nadređenim aktima strateškog planiranja. Komentar uz 5.8. Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost i poticanje proizvodnje "energetskog" bilja i drugih sirovina iz poljoprivrede kao sporednih ili glavnih proizvoda za proizvodnju energije nije prihvaćen. Komentar uz 5.9. Strateški cilj 9. Samodostatnost u hrani i razvoj bio gospodarstva je primljen na znanje. Slažemo se sa značajem istraživanja i razvoja u poljoprivredi, što je detaljnije razrađeno nacrtom Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine. Smatramo da ih stoga nije potrebno na isti način uključiti u Nacionalnu razvojnu strategiju, kao nadređeni strateški dokument. Dodatno, Programom izravnih plaćanja u okviru Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) koji se financira iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi u tekućem programskom razdoblju omogućena je potpora poljoprivrednicima za poljoprivredne površine na kojima uzgajaju kulture kratkih ophodnji kao obnovljivog i ekološki prihvatljivog energenta, što će biti omogućeno i u sljedećem programskom razdoblju ZPP-a ovisno o swot analizi i procjeni potreba. Komentar na Dodatak 1. – Financijski okvir za provedbu NRS-a nije prihvaćen. Proces pripreme, izrade, provedbe, izvješćivanja, praćenja provedbe i učinaka te vrednovanja akata strateškog planiranja koje sukladno svojim nadležnostima izrađuju, donose i provode javna tijela uređeni su Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17). Akte strateškog planiranja od nacionalnog značaja, a koji su usvojeni i/ili doneseni prije stupanja na snagu Zakona i podrazumijevaju razdoblje provedbe nakon 31. prosinca 2020. godine, tijela državne uprave moraju staviti van snage uskladiti s odredbama Zakona, ili staviti van snage. Komentar vezan uz 2. mišljenje članova područnog znanstvenog vijeća za biomedicinu djelomično je prihvaćen. Reformske mjere koje su izravno povezane s ispunjavanjem ciljeva iz hijerarhijski nadređenih akata strateškog planiranja (strategija i nacionalnih planova) razrađuju u provedbenim programima tijela državne uprave, u okviru upravnih nadležnosti nositelja izrade. Rok za postizanje ciljnih vrijednosti pokazatelja učinka kojima se mjeri uspješnost u ostvarivanju strateških ciljeva utvrđenih prijedlogom NRS-a, je posljednja godina roka važenja akta, odnosno 2030. godina. Vezano za tehničke omaške u tablicama 3. i 4., numeracija i skraćenice će biti ispravljene. Vezano uz komentar na područje zdravlja

povijesti, i kontroverznim temama i pitanjima, počesto netočno prikazivana i interpretirana, pa tako i o događajima u Hrvatskoj tijekom Drugoga svjetskog rata, o poslijeratnom položaju Hrvatske i Hrvata u socijalističkom jugoslavenskom sustavu i nedvojbeno promicati istinu o Domovinskom ratu, o važnosti i doprinosu Hrvatske miru i stabilnosti u jugoistočnoj i srednjoj Europi te na Sredozemlju.“ 5. LJUDSKI POTENCIJAL Snažno podržavamo stav izražen u NRS da su znanstvenici najveća snaga znanstveno-istraživačkog sektora i najznačajnija sastavnica ljudskog kapitala, koji je preduvjet za veću inovativnost poslovnog sektora, kao i stav da je obrazovanje društvena i gospodarska investicija s najvećim i najtrajnijim povratom, kako društvu tako i gospodarstvu. Stoga se zalažemo da briga za mlade znanstvenike bude snažnije naglašena prilikom operacionalizacije NRS. Veliki je broj mladih znanstvenika (doktora znanosti i poslijedoktoranada) koji su kroz projekte HRZZ ušli u sustav, vrijedno radili i dostigli visoke znanstvene kompetencije, a država je u njihovo školovanje uložila značajna sredstva. Urgentna je potreba da se dio njih (oni najbolji) zadrži u sustavu znanosti, što je nemoguće uz trenutačnu restriktivnu politiku otvaranja novih radnih mjesta. Na taj način država školuje znanstvenike, a nakon velikog ulaganja više nema potrebe za tim ljudskim potencijalom koji onda odlazi iz Hrvatske ili se snalazi na druge načine i u konačnici napušta sustav. Gubitak cijele generacije mladih znanstvenika je realna opasnost, a upravo je to generacija znanstvenika koja bi u velikoj mjeri trebala svojim radom ostvariti ambiciozne strateške ciljeve NRS. Zato treba naći načine da se njih zadrži u postojećim znanstvenim organizacijama. To pretpostavlja stabilno, redovito, predvidivo i povećano financiranje znanstvenoistraživačke djelatnosti. 6. PASIVNA POZICIJA SUSTAVA ZNANOSTI I VISOKOG OBRAZOVANJA TE TEHNOLOŠKOG RAZVOJA: Obrazovanje i tehnološki razvoj u nacrtu prijedloga stalno se opravdano navode kao preduvjet razvoja društva i svih njegovih sektora, a obrazovani građani kao cilj. Međutim, dokument je u cijelosti postavljen tako da su znanost i visoko obrazovanje, koji to trebaju osigurati, postavljeni u pasivni položaj koji je k tome nisko u svuekupnoj hijerarhiji. Stoga je u nacrtu prijedloga teško prepoznati opetovani stav predlagачa da su znanost i obrazovanje *conditio sine qua non* svekolikog razvitka pa se predlaže pobliže definiranje uloge znanosti i obrazovanja u ostvarivanju pojedinih ciljeva. 7. INTERDISCIPLINARNOST Predlažemo da se u strategiji posveti pozornost i interdisciplinarnosti, što je skladu s dokumentima Europske unije. Kroz razvoj interdisciplinarnih područja doći će do mnogih novih spoznaja pa je nužno razviti sustav za poticanje suradnje znanstvenika različitih struka. Zato je u obrazovnom sustavu nužno omogućiti elastičnost u stvaranju različitih novih programa i njihovih kombinacija. Ne inzistiramo na formulacijama, ali bi nam bilo drago da se u strategiji i njenoj primjeni pojmovi, a time i ustroj ciljeva, raščiste. Ovo je prinos današnje rasprave na Nacionalnome vijeću za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj toj

i zdravstvene zaštite: zdravljem se NRS HR 2030 bavi u okviru Razvojnog smjera 2: “Jačanje otpornosti na krize”, Strateški cilj 5: “Zdrav, aktivan i kvalitetan život” na dva mjesta: 1. U okviru Prioritetnog područja javnih politika 1: “Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb” on se prihvaća. Prioriteti politike su dopunjeni na način da se dodaju sljedeće točke: · brža digitalizacija zdravstvenog sustava i zdravstvenih usluga na jednostavan i Inter operabilan način, koji istodobno osigurava dostupnost zdravstvenih informacija osobama neposredno uključenim u zdravstvenu skrb, kao i potpunu zaštitu osobnih podataka pacijenata · unaprjeđenje upravljačkih kapaciteta uspostavom nacionalnog sustava upravljanja informacijama, djelotvornijim prikupljanjem i upotrebom podataka u upravljanju zdravstvenim sustavom · revitalizacija funkcija Imunološkog zavoda za samodostatnost Republike Hrvatske u proizvodnji cjepiva i krvnih pripravaka. Mišljenje članova područnog znanstvenog vijeća za prirodne znanosti (točka 3.) nije prihvaćeno. Popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a je indikativan. Planovi za realizaciju dugoročnih sektorskih ili međusektorskih razvojnih smjerova i strateških ciljeva razrađuju se srednjoročnim aktima strateškog planiranja, odnosno nacionalnim planovima. U svrhu usmjerenosti djelovanja javnih tijela na ciljeve kojima se odgovara na javne potrebe ili probleme u određenom razdoblju, Vlada RH, za odgovarajuće upravno područje, odlukom utvrđuje obvezu izrade i nositelja izrade, te obuhvat i razdoblje važenja nacionalnog plana (ukoliko drugačije ne proizlazi iz posebnog zakona ili obvezujućeg međunarodnog akta).

zadaći. DODATCI: 1. MIŠLJENJE PODRUČNOG ZNANSTVENOG VIJEĆA ZA BIOTEHNIČKE ZNANOSTI: Opći dio Do sada su u različitim znanstvenim, znanstvenoistraživačkim i visokoškolskim institucijama donijeti različiti akti i/ili preporuke koje mogu biti osnova za provedbu zacrtanih ciljeva (str. 36 do 127 NRS) a koji su trebali biti uzeti u obzir prilikom izrade Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategija RH do 2030. Samo kao primjer za Strateški cilj 2. "Obrazovanje i zaposleni ljudi" (str. 49) Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja kojim se razjašnjava postavke Deklaracije o znanju (<http://www.hazu.hr/Deklaracija.pdf>) U najvećem dijelu tekst Nacrta strategije je "skup želja" prikazan kroz "strateške ciljeve", što može biti prihvaćeno od svih dionika, kao "krovni dokument", ali nedostaju konkretni načini provedbe/izvedbe i obveza, odnosno detaljne aktivnosti dionika da se dođe do predloženih ciljeva, i do kojeg roka (u kojem vremenskom periodu), ali i razlozi i posljedice ako se ne izvrše. Isto tako se akti strateškog planiranja (DODATAK 4) moraju detaljnije razraditi a ne samo nabrojati, a neki u popisu nemaju čak niti vrijeme kada se trebaju izvršiti (samo primjera radi pod red. brojem 24, Strategija bioraznolikosti, i dr.). Osvrt na samo neke ciljeve Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 1 Npr. Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo (str. 36, 4. pasus): "Diversificirat će se gospodarstvo osnaživanjem nacionalnog inovacijskog sustava, kroz poticanje ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije te kroz jačanje znanstvene izvrsnosti i poticanje otvorene znanosti te bolje povezivanje akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora. Time će se omogućiti stvaranje, apsorpcija i upotreba znanja, povećati produktivnost kroz digitalnu transformaciju i primjenu novih tehnologija u gospodarstvu. Osim toga, time će se uvoditi strukturne promjene u ključne proizvodne sektore, turizam, kulturne i kreativne industrije, industrije u nastajanju te razvoj malog i srednjeg poduzetništva." Današnja situacija je takva da je povezanost akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora vrlo slaba, posebno u fazi praktičnog obrazovanja za proizvodna zvanja za odgovarajući poslovni sektor Studenti na pojedinim fakultetima nemaju odgovarajuću praksu u gospodarstvu a kojom bi mogli steći i praktična znanja za odgovarajuće poslove u industriji. Isto je i sa "srednjoškolcima" koji na obveznoj "praksi" u realnom sektoru ne provode na odgovarajućim poslovima koji bi ih trebali, uz teoretsku nastavu, osposobiti za poslove za koje se školuju. U Nacionalnoj strategiji se treba definirati učešće i obveze svih dionika, kao i posljedice za ne učinjeno. Na više mjesta u Nacrtu Strategije se navodi što bi trebalo, što će se poticati i sl.. Sastavljači teksta, kao što je na početku navedeno, kao da nisu bili upoznati s dosadašnjim rezultatima i rješenjima u do sada donesenim dokumentima te preporukama predstavljenim na mnogim okruglim stolovima, skupovima, sastancima pojedinih grupacija i kongresima/okruglim stolovima/savjetovanjima za unapređenje gospodarstva (U prilogu se nalazi popis samo nekih skupova), a još važnije je da bi oni koji

donose političke odluke trebali biti sa svim preporukama/prijedlozima upoznati te preporuke i rješenja, prema mogućnostima, usvajati i realizirati.

Razvoj znanosti i tehnologije Ne stoji u potpunosti da: "Unatoč pojedinačnim primjerima izvrsnosti hrvatski znanstveno-istraživački sektor još uvijek nije dosegao svoj puni potencijal u stvaranju novih ideja koje su međunarodno značajne ili primjenjive za inovacije i poduzetništvo, zbog čega je povezanost istraživačkog i poslovnog sektora više iznimka nego pravilo (str. 41, 1. pasus, Razvoj znanosti i tehnologije). Prije dosta godina poslovni sektor je jako dobro surađivao sa znanstvenoistraživačkim i visokoškolskim institucijama u realizaciji velikog broja projekata za gospodarstvo, a dokaz za to su i neke svjetski poznate institucije, odnosno gospodarski subjekti (npr. PLIVA, PODRAVKA, i dr.). Nadamo se, da će se, gore navedeno: "Takvo stanje promijenit će se do 2030. modernizacijom zakonodavnog okvira kojim se uređuje akademski znanstveno-istraživački sektor te povećanjem ulaganja u znanost, istraživanje i razvoj radi jačanja znanstvene izvrsnosti i istraživanja koja donose inovacije te poticanja otvorene znanosti i suradnje s poslovnim sektorom. Te: "Znanstveno-istraživački sektor dodatno će se osnažiti kako bi produktivno pridonosio stvaranju poslovnog dinamizma." (str. 41, 2. pasus, Razvoj znanosti i tehnologije). Za gore napisano treba i odgovarajući detaljan akcijski plan.

5.1. Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo Stranica 43: Prioriteti provedbe politika na području znanosti i tehnologije Uvođenje „kliznih koeficijenata“ unutar pojedinih znanstvenih zvanja kojima bi se stimulirala izvrsnost. Obrazloženje: svi djelatnici sustava unutar istog zvanja koji imaju isti koeficijent plaće nisu jednako učinkoviti. Potrebno razviti sustav (i uvrstiti ga u Zakon) kojim bi se pozitivno (i negativno) diskriminirali djelatnici ovisno o znanstvenoj učinkovitosti, a koja bi se morala mjeriti na godišnjoj osnovi. Uvođenje obveznih institucijskih ciljeva i planova te valorizacija institucija na godišnjoj osnovi, a kojima bi se stimulirala izvrsnost institucija. Obrazloženje: u većini slučajeva ciljevi i postignuća pojedinih institucija (instituti, fakulteti, zavodi, ...) rezultat su individualnih (ne)uspjeha pojedinaca. Sustav bi morao dati naglasak na ciljeve, programe i projekte institucija/kolektiva/organizacija uz pripadajuću odgovornost i autonomiju čelnika za postizanje istih. Napredak u sustavu treba očekivati od organizacija (timova), a ne samo pojedinaca. Trenutno, jedini oblik provjere kvalitete u sustavu znanosti je onaj kod osobnih napredovanja, dok se učinci i doprinos ustanova provode jedino u okviru reakreditacijskih postupaka koji predstavljaju tek puki zbroj individualnih postignuća nekoliko najboljih pojedinaca i nemaju nikakav utjecaj na financiranje institucija.

5.8. Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost Stranica 101: Prioriteti provedbe na području energetske politike Poticanje proizvodnje "energetskog" bilja i drugih sirovina iz poljoprivrede kao sporednih ili glavnih proizvoda za proizvodnju energije. Obrazloženje: uslijed opće urbanizacije i depopulacije ruralnih područja ostaju velike neiskorištene poljoprivredne

površine na kojima će sve teže biti organizirati isplativu proizvodnju hrane za ljude i stoku. Međutim, uz primjenu suvremenih tehnologija i rastućih potreba za obnovljivim izvorima energije, moguće je dio površina prenamijeniti za proizvodnju "energetskog" bilja čija bi isplativost u budućnosti mogla biti značajno veća. 5.9. Strateški cilj 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva

Stranica 107: Prioriteti provedbe politike na području na jačanju konkurentnosti i inovativnosti u poljoprivredi i akvakulturi Poticanje razvoja i šire primjene genetike i biotehnologije u poljoprivrednoj proizvodnji. Obrazloženje: Hrvatska ima dugu tradiciju i gospodarski relevantne tvrtke i institute za oplemenjivanje bilja i životinja te je značajan proizvođač i izvoznik sjemena hrvatskih sorti poljoprivrednog bilja. Ovo su inovativni proizvodi visoke dodane vrijednosti s velikim potencijalom za izvoz. Poticanjem ovog područja djelovanja moguće je značajno unaprijediti proizvodnju i preradu kvalitetne hrane za potrebe turizma i izvoza. Posebno je perspektivna proizvodnja soje radi smanjenja uvoza soje GM porijekla i razvoja proteinskih proizvoda za ljudsku prehranu niskog negativnog učinka na okoliš, te proizvodnja konoplje za medicinske svrhe. Dodatak 1. – Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030. (str 130) Jako uopćeno i šturo, pa je pretpostavka da će se neće ništa bitno promijeniti u odnosu na dosadašnje izvore i načine/mogućnosti korištenja financijskih sredstava. Dodatak 2. – Okvir za provedbu, praćenje i vrednovanje NRS-a 2030. (str 133) U 2. pasusu se navodi da: ... će biti pripremljeni nacionalni razvojni planovi... i planovi razvoja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave sadržavat će posebne ciljeve... Pitanje je kada će biti pripremljeni, i hoće li donošenje tih nacionalnih i lokalnih i regionalnih ciljeva usporiti provedbu NRS do 2030? Umjesto zaključka I za kraj, mišljenje većine članova Područnog znanstvenog vijeća za biotehničke znanosti je da je NRS loše napisana. Ona je skup želja, misli i vizija, ali ne i konkretnih aktivnosti i "ishoda" (kao što smo mi na sveučilištima i fakultetima morali napisati u našim strateškim dokumentima, ali i u drugim nacionalnim dokumentima u čijoj izradi smo sudjelovali), te izvršitelja aktivnosti i detaljan opis tih aktivnosti, vrijednosti koje će se postići, jedinice mjere (za sve predložene aktivnosti/ciljeve) te rok izvršenja odnosno provedbe, ali i razlozi i mjere ako aktivnosti nisu izvršene. PRILOG: Skupovi, okrugli stolovi i savjetovanja održani pod pokroviteljstvom i/ili suorganizaciji HAZU iz područja hrane (prerade poljoprivrednih proizvoda – prehrambene tehnologije), poljoprivrede, šumarstva.... (biotehnologije) 2001. - HAZU, Znanstveno vijeće za poljoprivredu i šumarstvo: Položaj poljodjelstva u hrvatskom gospodarstvu, 6. redovita skupština Znanstvenog vijeća za poljoprivredu i šumarstvo, Zagreb, 10. svibnja 2001. 2004. – HAZU, Znanstveno vijeće za poljoprivredu i šumarstvo: Alternativna biljna proizvodnja u strukturalnim promjenama hrvatske poljoprivrede, Izlaganje s okruglog stola, 8. redovita Skupština Znanstvenog vijeća za poljoprivredu i šumarstvo, Zagreb, 23.

ožujka 2004. 2007. – HAZU, Razred za prirodne znanosti i Razred za tehničke znanosti; Zbornik radova znanstvenog skupa: Melioracijske mjere u svrhu unapređenja ruralnog prostora s težištem na Nacionalni projekt navodnjavanja, Zagreb, 23. siječnja 2007. 2010. – V. Piližota: Struktura znanstvenih istraživanja u poljoprivredi u Republici Hrvatskoj. // Bilten Razreda za tehničke znanosti HAZU 2011. – HAZU: Važnost znanja i primjene znanja za izlazak iz krize i razvoj Hrvatske, Zagreb 2011. 2011. - HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku: 1. Znanstveno-stručni skup "Okolišno prihvatljiva proizvodnja kvalitetne i sigurne hrane" – u suradnji sa Sveučilištem Josipa Jurja Strossmayera, Poljoprivrednim fakultetom u Osijeku, Prehrambeno-tehnološkim fakultetom, Poljoprivrednim institutom i Hrvatskom agencijom za hranu, Osijek 13. prosinca 2011. 2012. - "ZNANJE – TEMELJ KONKURENTNOSTI I RAZVOJA" HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, domaćin i suorganizator Okrugloga stola u prigodi predstavljanja knjige "Znanje – temelj konkurentnosti i razvoja", Osijek, 17.05.2012. 2012. – HAZU, "Hrana kao temelj zdravlja i dugovječnosti" s tematskim cjelinama: Funkcionalna hrana; Hrana za posebne prehrambene potrebe; Prehrambene navike potrošača; Probiotici i utjecaj na zdravlje, Zagreb, HAZU, svibanj 2012. 2012. - HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku, Prvi međunarodni znanstveni simpozij "Gospodarstvo Istočne Hrvatske – jučer, danas, sutra" – u suradnji s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 17. i 18. svibnja 2012. 2012. - HAZU, "Izazovi pred kojima se nalazi prehrambena industrija RH ulaskom u EU" s tematskim cjelinama: Trenutno stanje u prehrambenoj industriji RH; Mogući pravci razvojnove tehnologije i/ili proizvodi; Prilagodba zakonodavstvu EU području kvalitete i sigurnosti hrane; Zbrinjavanje otpada iz prehrambene industrije, Zagreb, HAZU, rujna 2012. 2012. – HAZU, CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVcima, Okrugli stol "Zemlja", Vinkovci, 16. listopada 2012. 2012. - HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku: 2. Znanstveno-stručni skup "Okolišno prihvatljiva proizvodnja kvalitetne i sigurne hrane" – u suradnji sa Sveučilištem Josipa Jurja Strossmayera, Poljoprivrednim fakultetom u Osijeku, Prehrambeno-tehnološkim fakultetom, Poljoprivrednim institutom i Hrvatskom agencijom za hranu, Osijek 13. prosinca 2012. 2013. - HAZU, "Bioekonomija - povezivanje primarne proizvodnje s prerađivačkom industrijom s ciljem učinkovitijeg iskorištavanja obnovljivih resursa Bioekonomija i njene mogućnosti u sektoru hrane - "Hrana, prehrana i zdravlje, važni sektori Bioekonomije", Vlasta Piližota, HAZU, Zagreb, 28. veljače 2013. 2013. – HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku, Drugi međunarodni znanstveni simpozij "Gospodarstvo Istočne Hrvatske – jučer, danas, sutra" – u suradnji s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 30. i 31. svibnja 2013. 2013. - HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku Drugi

međunarodni znanstveni simpozij "Gospodarstvo Istočne Hrvatske – jučer, danas, sutra" – u suradnji s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek, 30. i 31. svibnja 2013. 2013. - Znanstveni skup PROIZVODNJA HRANE I ŠUMARSTVO – TEMELJ RAZVOJA SLAVONIJE I BARANJE. HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, Znanstveno vijeće za poljoprivredu i šumarstvo, Znanstveno vijeće za zaštitu prirode, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Požegi, Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Vukovaru, povodom 20. obljetnice utemeljenja Znanstvenog vijeća za poljoprivredu i šumarstvo Osijek 13. - 14. lipnja 2013. godine i u organizaciji i suorganizaciji drugih institucija: 1990. - Znanstvene osnove dugoročnog društveno-ekonomskog razvoja Hrvatske; Prehrambena industrija i biotehnologija (knjiga). 1. Prehrambena industrija, SIZ znanosti Hrvatske, Zagreb, 289-299. 1992. - Malo i srednje gospodarstvo, Priručnik HRVATSKI FARMER (Poglavlje VIII: Prerada poljoprivrednih proizvoda), Zagreb, Globus 1992. - A. Pozderović, Ž. Ugarčić, V. Piližota: Strategija obnove i razvitka prehrambene industrije bazirane na preradi sirovina biljnog podrijetla; Znan. prak. poljopr. preh. tehnol. 22(3) 518-538, Osijek 1994. - HAZU, Znanstveni savjet za poljoprivredu i šumarstvo; Znanstveni skup: Poljoprivreda i proizvodnja hrane u novom europskom okruženju, Zagreb, 15. i 16. prosinca 1994. 1995. - Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH i Organizacija za hranu i poljoprivredu UN: Pregled stanja i strategija razvitka poljoprivrede RH, Zagreb, rujna 1995. 1996. - Processing of Fruits and Vegetables, in "Croatian Agriculture at the Crossroads", Zagreb October 1996., The World Food Summit, Rome, November 13-14, 1996. 1997. - Hrvatska poljoprivreda na raskrižju (Nacionalno izvješće RH), Zagreb, veljača 1997. Izdavač: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH 1997. - Međunarodni znanstveno-stručni skup: "Strategija gospodarskog razvitka istočne Hrvatske". Bizovačke toplice, Bizovac, 27. i 28. studenoga 1997. 1998. - Zbornik radova: "Strategija gospodarskog razvitka istočne Hrvatske", Hrvatsko društvo ekonomista (Društvo ekonomista Osječko-baranjske županije), CROMAR – hrvatsko društvo za marketing (Marketing klub Osječko-baranjske županije) i HGK – Županijska komora Osijek; Međunarodni znanstveno-stručni skup, Osijek, ožujak 1998. 1998. - Knjiga: Gospodarstvo Osijeka 1196 – 1996, grupa autora, Osijek 1998. 1999. - Proizvodni programi i konkurentnost na tržištu. Međunarodni znanstveno-stručni skup, Strategija razvitka poljoprivrede i prehrambene industrije istočne Hrvatske., 191-195. 2002. - Kontinentalni gospodarski resursi u funkciji razvitka turizma RH; Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet i Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Osijek, 7. i 8. lipnja 2002. 2002. - Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH: Zakonska regulativa u ekološkoj poljoprivredi RH, Zagreb, listopad 2002. itd., itd. 2. MISLJENJE ČLANOVA PODRUČNOG ZNANSTVENOG VIJEĆA ZA BIOMEDICINU: Očitovanje dr. sc. Marijete Kralj:

pročitala sam najvećim dijelom Nacrt prijedloga nacionalne razvojne strategije. Također, i sama sam, ispred Instituta R. Bošković, sudjelovala u tematskoj radnoj skupini za zdravlje i kvalitetu života, a za izradu iste. Pri tome, moram nažalost reći, da nakon samo dva (od toga jedan uvodni) sastanka, koji su se održali prije više od dvije godine, skupina se nije sastajala niti je bila kontaktirana. Navest ću samo neke od, recimo više generalnih komentara koje imam i ja osobno, kao i nekolicina mojih kolega. Primjerice: na sastancima Tematskih radnih skupina bilo je naglašeno da će sama strategija biti vrlo – ili što je moguće kraća/sažeta. Ipak, jedna od generalnih opaski na dostavljeni Nacrt jest da je dokument ipak izrazito dugačak, a u isto vrijeme nedovoljno konkretan. Sama struktura teksta je prilično „teška“ za čitanje i nedovoljno jasna. Npr. predugački su uvodni tekstovi. Potom, uglavnom su navođene „liste želja“ uz vrlo uopćene termine kao što su „unapređenje, promicanje, poticanje“. Ipak, jasno je da se radi o strategiji, a ne akcijskom planu te se nadamo da će akcijski planovi biti konkretniji. Nisu definirani elementi pojedinih reformi koje će se trebati provesti. Iako su generalni ciljevi/strateški smjerovi uglavnom dobro definirani, kao i određene ciljne vrijednosti koje se namjeravaju postići (u tablicama), isto nije jasno definirano niti povezano s konkretnim izvorima financiranja, kao ni rokovima. Primjerice, navodi se (str 41) da „Središnja točka razvojnih prioriteta na području znanosti i istraživanja bit će povećanje ulaganja radi stvaranja znanja, širenja ideja, inovacija i njihove uspješne komercijalizacije. Za to će biti potrebno modernizirati zakonodavni okvir koji regulira rad akademskog znanstveno-istraživačkog sektora smanjivanjem usitnjenosti sektora, jačanjem kriterija izvrsnosti i inovacijskog potencijala u ulaganjima iz javnih izvora financiranja.“ Iz navedenog nije jasno kako će se tome prilagoditi državni proračun – u što će se točno ulagati kako bi se postiglo znatnije ulaganje BDP-a u znanost. S druge strane – na koji način će se promjena zakonodavanog okvira koji regulira znanstveno-istraživački sektor uskladiti s ostalim zakonima i aktima (primjerice - Zakonom o radu, Zakonom o javnoj nabavi i sl.), a što je izrazito bitno. Uz to ili paralelno s time, nije jasna vizija visokoškolskog obrazovanja, ciljevi, prioriteti... usklađivanje s potrebama tržišta rada! Dodatno, navodi se da „Stoga će se kod mladih ljudi nastaviti s promicanjem studija znanosti i tehnologije, uključujući informacijsko-komunikacijsku tehnologiju, biotehnologiju, agronomiju, znanosti o okolišu, robotiku, nanotehnologije i napredne materijale te tehničke znanosti.“ Svakako potičem ulaganje u STEM područje, no iz navedenog nije jasno na što će se točno staviti fokus, tj. o kojim se granama/disciplinama radi. Npr. što se točno misli pod „biotehnologija“ ili nanotehnologija i sl. Prioriteti politike na području zdravstva i zdravstvene skrbi relativno su jasni, nadam se da će biti i usklađeni s ostalim područjima, poglavito, kao što je već gore rečeno, s promjenama u obrazovanju i financijskim okvirima. (str. 75: "U skladu s načelima politike obrazovanja razvit će se sveobuhvatan nacionalni plan jačanja ljudskih resursa u zdravstvu radi

prilagođenosti i usklađenosti obrazovnih programa i potreba medicinskih ustanova, uz poseban naglasak na cjeloživotni razvoj stručnih kompetencija."

Očitovanje dr. sc. Tatjane Škarić-Jurić PRIJEDLOG IZMJENA VEZANO UZ TEKST NACRTA PRIJEDLOGA NACIONALNE RAZVOJNE STRATEGIJE REPUBLIKE HRVATSKE DO 2030. GODINE (NRS HR 2030) A) Vezano uz okvir NRS HR 2030: 1. U odnosu na Viziju razvoja Hrvatske koja glasi: "Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve" struktura Strategije nije primjerena, i to promatrajući iz barem dva aspekta: logičkog i funkcionalnog. Naime, nije logično da polovica tema koje stoje u samoj Viziji razvoja Hrvatske – "prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta" – nisu istaknute na razini njenih osnovnih strukturnih elemenata prve razine, odnosno, nisu spomenute niti kao jedan od četiri razvojna smjera niti se nalaze među 13 strateških ciljeva (SC). U odnosu na funkcionalnost, čitavo društveno-humanističko područje će prilikom povlačenja međunarodnih sredstava trebati obrazlagati i dokazivati povezanost svojih projektnih prijedloga s NRS HR 2030 u kojoj su takve teme pozicionirane kao državni prioriteti treće ili četvrte razine. Tako se, primjerice, "prepoznatljivost identiteta i kulture" (premda bi i "zemlja očuvanih resursa" i "kvalitetnih životnih uvjeta" tražile veći prostor i bolji položaj u okviru NRS HR 2030) može sada vezati uz Razvojni smjer 1: "Održivo gospodarstvo i društvo", Strateški cilj 1: "Konkurentno i inovativno gospodarstvo", Prioritetno područje javnih politika 5: "Poticanje razvoja kulture i medija". Pri tomu valja naglasiti da "prepoznatljivost identiteta i kulture" nije samorazumljivi dio razvoja kulture i medija, a njeno pozicioniranje u okviru Strateškog cilja 1 još je neočekivano. Jedno od mogućih rješenja ovog problema je u tome da se "prepoznatljivost identiteta i kulture" istakne u okviru Strateškog cilja 4: "Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske", pri čemu bi se dodao neki primjereniji indikator (iz sfere kulturne ili opće prepoznatljivosti Hrvatske u svijetu), a uklonilo bi se ponavljanje istog Pokazatelja uspješnosti u okviru Razvojnog smjera 1: "Indeks globalne konkurentnosti (GCI)" koji se dva puta javlja – i pod SC 1 i SC 4. Druga moguća pozicija za isticanje teme: "prepoznatljivost identiteta i kulture" jest da ju se smjesti u okviru Razvojnog smjera 4.: "Ravnomjerni regionalni razvoj" pri čemu se ove teme mogu istaknuti kao posebne stavke u sklopu SC 13. "Jačanje regionalne konkurentnosti". 2. "Dodatak 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a" – među 67 očekivanih akata se ne nalazi onaj o razvoju znanosti i visokog obrazovanja. Minimalna modifikacija teksta bila bi uključivanje riječi "znanosti" u naziv predviđenog akta na poziciji 51, koji bi onda glasio: "Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja i znanosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine". Ovdje valja istaknuti da se tema razvoja znanosti u okviru NRS HR 2030 nalazi u sklopu Razvojnog

smjera 1: "Održivo gospodarstvo i društvo", Strateški cilj 1: "Konkurentno i inovativno gospodarstvo", Prioritetno područje javnih politika 3: "Razvoj znanosti i tehnologije". No ona se također javlja i u okviru Prioritetnog područja javnih politika 1: "Razvoj globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije" istog Strateškog cilja, među prioritetima pod točkama: "poticanje ulaganja u istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije" te "poticanje suradnje između poslovnog i istraživačkog sektora". Prisutnost ovih tema kao i sadržaja navedenog u opisu samo osnažuje potrebu da se među akte koji se trebaju donijeti uključi i nacionalni plan razvoja sustava znanosti u Republici Hrvatskoj.

3. Tehnička primjedba: u tablicama 3 i 4 došlo je do pomaka u numeraciji pa je ona pogrešna. Također, točke strateških ciljeva u ovim tablicama nose oznaku "SC" što nije bio slučaj u prve dvije tablice.

B) Vezano uz područje zdravlja i zdravstvene zaštite: Zdravljem se NRS HR 2030 bavi u okviru Razvojnog smjera 2: "Jačanje otpornosti na krize", Strateški cilj 5: "Zdrav, aktivan i kvalitetan život" na dva mjesta: 1. U okviru Prioritetnog područja javnih politika 1: "Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb". U poglavlju koje se odnosi na ovu temu kvalitetno je opisano sadašnje stanje, no u navođenju Prioritetnih politika u području zdravstva i zdravstvene skrbi, prijedlog izmjena odnosi se na nekoliko detalja: U šestoj točki koja glasi "brža digitalizacija zdravstvenog sustava i zdravstvenih usluga" treba dodati tekst: "na jednostavan i interoperabilan način, koji istodobno osigurava dostupnost zdravstvenih informacija osobama neposredno uključenim u zdravstvenu skrb, kao i potpunu zaštitu osobnih podataka pacijenata". Ovo se predlaže jer je u digitalizaciji zdravstvenih usluga posebno važno učinkovito povezivanje zdravstvenih informacija, pri čemu valja voditi brigu o kompatibilnosti formata digitalnog zapisa u različitim ustanovama u sustavu kako bi se osigurala dostupnost zdravstvenih informacija nositeljima zdravstvene skrbi, ali istodobno osigurala zaštita i povjerljivost takvih informacija u odnosu na treće osobe. U sedmoj točki bilo bi poželjno dodati "prikupljanjem i", pa bi (uz gramatičko usklađivanje susjednih riječi) ova točka glasila: "unaprjeđenje upravljačkih kapaciteta uspostavom nacionalnog sustava upravljanja informacijama, djelotvornijim prikupljanjem i upotrebom podataka u upravljanju zdravstvenim sustavom". U posljednjoj, 12 točki, predlaže se dodavanje riječi "funkcija" i "Republike Hrvatske" pa bi ta točka glasila: "revitalizacija funkcija Imunološkog zavoda za samodostatnost Republike Hrvatske u proizvodnji cjepiva i krvnih pripravaka." Naime, suvišno je u Strategiji određivati nositelja navedene funkcije, koja može u realizaciji biti distribuirana na više ustanova ili pak može uistinu biti koncentrirana na jednu, ali ta ne mora nužno i dalje nositi ime "Imunološki zavod". Stoga jedna od mogućih formulacija ove točke može biti i sljedeća: "osiguravanje preduvjeta za uspostavljanje samodostatnosti Republike Hrvatske u proizvodnji cjepiva i krvnih pripravaka."

2. U okviru Prioritetnog područja javnih politika 2: "Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz

sport" (drugi naziv koji se spominje glasi: "Zdravlje, zdrave prehrambene navike i aktivni život kroz sport", no u obje verzije bilo bi poželjno dodati na kraju: "i rekreaciju"), u točkama Prioriteta provedbe politike zdravog i aktivnog življenja, predlažu se sljedeće izmjene: Prvu točku bilo bi dobro proširiti naglašavanjem sintagme: "ponašanje povezano sa zdravljem" jer ono uz prehranu uključuje i sve druge elemente zdravstvenih rizika koji proizlaze iz ponašanja (pušenje i druge ovisnosti, primjerice). Moguća formulacija ove točke glasila bi: "promicanje važnosti usvajanja pozitivnih oblika ponašanja povezanih sa zdravljem, uključujući zdrave prehrambene navike". Iz druge točke izbaciti tekst: ", a posebno mladih, kroz sport". Naime, isticanje mladih i sporta ne samo da nije potrebno (jer se to naglašava u drugim točkama), nego je i štetno jer se time razvodnjava glavna poruka ove točke, a to je da je "promicanje zdravlja i aktivnog života" potrebno raditi kod svih dobnih skupina! Treća i peta točka sadržajno su gotovo identične te ih treba spojiti. Četvrta i šesta točka su sadržajno slične pa ih treba ili spojiti ili staviti jednu do druge.

3. MIŠLJENJE ČLANOVA PODRUČNOG ZNANSTVENOG VIJEĆA ZA PRIRODNE ZNANOSTI

Područno vijeće je izdvojilo mišljenje dr. sc. Ivo Piantanide: ".... cijeli tekst je toliko poopćen, da uz malo fleksibilnosti se sve može naći unutra - uz dobro pitanje kako uopće pratiti provođenje takvog dokumenta. Pretpostavljam kako bi više detalja i konkretnih mjera i opisa provođenja i praćenja trebalo biti u pod-strategijama navedenim u DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a. Upravo sam tu uočio zabrinjavajuću nedosljednost: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (kroz njega i znanstveni dio RH) učestvuje samo u 2 točke (8. i 51.) koje se bave obrazovanjem. MZO nije partner niti u jednoj točki koja ima veze sa bilo čim drugim, a posebno zabrinjavajuće je što ne učestvuje u nizu točaka koje se bave izrazito znanstveno-povezanim temama: inovacijama (točka 3), zaštitom prirode i inovativnim tehnologijama (točke 9-12), hranom i bioraznolikosti (23, 24, 26), strategijama zapošljavanja (38)- ako bi htjeli biti Društvo Znanja valjda ćemo tu uključiti MZO kao partnera. Zaključno, na taj način bi direktno uključili znanost RH u izradu niza važnih strategija i to kao ravnopravnog partnera drugim djelatnostima. To je važno ne samo zbog vrlo korisnog uvida znanstvenika u aktualna stanja tih područja, već i zbog toga što uspješno povlačenje novaca iz fondova EU je vrlo često uvjetovano/olakšano učešćem znanstvene institucije/partnera - pa je logično da u izradi strategija učestvuju i znanstvenici."

42	<p>Gradska organizacija SDP-a Split Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Split se marginalizira i izolira u Nacrtu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, koja je temeljni dokument iz kojeg proizlaze sektorske strategije, operativni programi i ostali dokumenti relevantni za povlačenje novca iz fondova EU-a. U Nacrtu nisu na prikladan način navedeni strateški razvojni prioriteti Splita i gravitirajućih gradova i općina. U Nacrtu se na str. 69 navodi: „radit će se na jačanju luka Rijeka, Ploče, Zadar i drugih manjih luka te njihovu povezivanju željeznicom i cestama“. Split očito po mišljenju Vlade RH spada u „druge manje luke“, iako je daleko najveća hrvatska putnička luka i druga teretna luka u Hrvatskoj. Na istoj stranici se navodi: „Projektom daljnje izgradnje luke Rijeka i dvotračne pruge Rijeka – Budimpešta Hrvatska ima ambiciju postati glavnom uvozno-izvoznom točkom za distribuciju robe s Dalekog i Bliskog istoka te iz Afrike na tržište srednje Europe.“ Na str. 112 Nacrta pak stoji: „Nastavit će se transformacija luka Rijeka i Ploče, kao i ostalih teretnih luka u Hrvatskoj, uključujući osiguravanje razvoja dodatnih kontejnerskih kapaciteta i bolje multimodalno povezivanje sa zaleđem.“ Vlada RH u potpunosti ignorira činjenicu da je Split zadnjih godina po prekrcaanom prometu druga hrvatska luka, iza Rijeke a ispred Ploča. Vlada RH očito olako prelazi preko činjenice da je Split daleko najveća hrvatska putnička luka, s dvostruko većim putničkim prometom od Zadra kao iduće hrvatske luke po putničkom prometu (2,3 puta više putnika i 1,7 puta više vozila). Umjesto da se u Nacrtu krene u smjeru modernizacije željezničke infrastrukture za putnički i pogotovo teretni promet kao preduvjeta za novi razvojni iskorak Splita i radi odmaka od monokulture turizma, ovako se jasno poručuje da Split i gravitirajući gradovi i općine nemaju ozbiljnu gospodarsku budućnost. Ovakav pristup je loš ne samo za Split već i za cijelu Hrvatsku zbog toga što se na taj način odstupa od načela ravnomjernog regionalnog razvoja. Stoga je nužno u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine kod nabiranja luka navesti Split na prvom mjestu kad je u pitanju putnički promet (str. 69), te na drugom mjestu kad je u pitanju teretni promet (str. 112). Osim toga, u Nacionalnu razvojnu strategiju treba kao strateški cilj uvrstiti zahtjev da se Jadransko-jonski pravac uključi u Mediteranski koridor Europske unije. To Hrvatska treba tražiti kod izmjena i dopuna Uredbe o razvoju transeuropske prometne mreže koju će Europska komisija predložiti u prvoj polovici 2021. godine. To bi omogućilo modernizaciju željezničke infrastrukture za putnički i pogotovo teretni promet u smjeru Splita, koja bi se sufinancirala iz fondova EU-a. To je preduvjet za novi razvojni iskorak ne samo Splita već i brojnih gravitirajućih gradova i općina u Dalmaciji.</p>	<p>Prihvaćen Luka Split je kao i ostale navedene luke od strateškog značaja za Republiku Hrvatsku (RH). Bez razvoja i povezivanja luke Split sa svim transportnim modovima nemoguća je uspostava optimalnog i efikasnog integriranog putničkog prijevoza i multimodalnog teretnog prijevoza, što je osnova prometne politike EU. Tekst se mijenja u: Nastavit će se transformacija luka Rijeka, Split i Ploče, kao i ostalih teretnih luka u RH, uključujući osiguravanje razvoja dodatnih kontejnerskih kapaciteta i bolje multimodalno povezivanje sa zaleđem.</p>
43	<p>Ured predsjednika Republike Hrvatske Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Komentar Ureda predsjednika Republike Hrvatske KRATKI PREGLED I. Uvod II. Opće opaske: 1.</p>	<p>Djelomično prihvaćen Odgovor na dio I. Uvod i dio II. Opće opaske Ureda predsjednika Republike Hrvatske: Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (dalje: NRS) je hijerarhijski najviši akt</p>

Previše prioriteta znači da prioriteti ne postoje 2. Dominantno usmjerena prema državi i javnom sektoru s ciljem povlačenja novca iz EU fondova 3. Nema garancija da će realizacija strateškog dokumenta biti učinkovita i pravovremena 4. Strategija polazište nalazi u dosadašnjim ekonomskim politikama koje nisu imale rezultate 5. Strategija ne prepoznaje Republiku Hrvatsku kao „solidarnu zemlju“ 6. Zanemarivanje utjecaja pandemije na ljudska prava i slobode 7. Nedorečenost dosadašnjeg procesa izrade Nacionalne razvojne strategije 8. Neispravno korištenje ekonomskih pojmova 9. Zelena i energetska tranzicija 10. Nije precizan naslov strateškog cilja 4 „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ 11. U strateškom cilju 4, prioritetnom području „Jačanje položaja Hrvatske u Srednjoj Europi i na Sredozemlju“ preveliki naglasak je na „Inicijativi triju mora“ 12. Osvrt na strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“ III. Ključni nedostaci Nacionalne razvojne strategije: Ključni nedostatak 1: glavni motiv za izradu jest stvaranje platforme za iskorištavanje financijske omotnice za razdoblje 2021.-2027. Ključni nedostatak 2: provedivost postavljenih strateških ciljeva i ciljnih vrijednosti Ključni nedostatak 3: nedostatna povezanost razvojnih smjerova i strateških ciljeva Ključni nedostatak 4: definiran prevelik broj razvojnih prioriteta Ključni nedostatak 5: horizontalni prioriteti i ravnopravnost LGBTI+ osoba Ključni nedostatak 6: ne pridaje se važnost višesmjernoj vezi koja postoji između kulture, kao sustava vrijednosti i normi, te ekonomije i pravnog sustava Ključni nedostatak 7: nedostaje analiza uzroka problema niske produktivnosti Ključni nedostatak 8: ne sagledava makroekonomsku ulogu turizma Ključni nedostatak 9: nedostaje isticanje proaktivne uloge države u poticanju inovativnog poslovnog okružja Ključni nedostatak 10: nedovoljno istaknuta važnost privatnog sektora Ključni nedostatak 11: ne adresira problem nejednakosti i siromaštva Ključni nedostatak 12: izostanak primjerenog tretiranja prostorne komponente razvoja Republike Hrvatske Ključni nedostatak 13: izostanak aktivnosti gospodarske diplomacije Ključni nedostatak 14: suradnju unutar multilateralne organizacije te bilateralnu suradnju s pojedinim dijelovima svijeta Ključni nedostatak 15: uloga ljudskih prava unutar strateškog cilja 4 Ključni nedostatak 16: nejasne uloge i odgovornosti ključnih dionika u provedbi Nacionalne razvojne strategije IV. Prijedlozi poboljšanja definiranih nacionalnih razvojnih smjerova i strateških ciljeva: 1. Posvetiti ozbiljnu pozornost razradi vizije, te definirati i istaknuti ključne razvojne smjerove, kao i modele i izvore financiranja investicija i projekata u narednom desetogodišnjem razdoblju 2. Uravnotežiti važnost i značaj pojedinih razvojnih smjerova te dodatno razraditi pojedine strateške ciljeve i pokazatelje uspješnosti 3. Istaknuti ključne strateške ciljeve i pokazatelje uspješnosti ili najaviti da će isti biti detaljnije naglašeni u podređenim strateškim dokumentima 4. Horizontalno povezati razvojne smjerove i strateške ciljeve te utvrditi hijerarhiju prioriteta kao odgovor na postojanje ograničenih

strateškog planiranja u RH čija je namjera dugoročno usmjeriti javne politike za razvoj društva i gospodarstva u cjelini. Ovaj dokument predstavlja važan iskorak u strateškom planiranju u RH. Pravnu osnovu za izradu strateških razvojnih dokumenata u RH čine Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/2017), Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 89/2018), Uredba o načinu ustrojavanja, sadržaju i vođenju Središnjeg elektroničkog registra razvojnih projekata (NN broj 42/18), te Pravilnik o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 6/2019). Sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, formalno pokretanje postupka izrade Nacrta prijedloga NRS-a započelo je Odlukom o osnivanju upravljačkog odbora i izvršne radne skupine za izradu NRS-a, koju je Vlada RH donijela 28. rujna 2017. godine. Za koordinaciju izrade zaduženo je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u svojstvu Koordinacijskog tijela. U upravljačka i radna tijela zadužena za upravljanje izradom i izradu Nacrta prijedloga NRS-a od samoga početka uključeni su svi relevantni društveni dionici na nacionalnoj i lokalnoj razini, uz uključivanje gospodarskih udruženja i socijalnih partnera, akademske i znanstvene zajednice, organizacija civilnoga društva te zainteresirane javnosti. Održani su razvojni forumi u kojima su sudjelovali predstavnici relevantnih institucija na županijskoj razini i participativne radionice u Zagrebu, Gospiću, Dubrovniku, Zadru, Osijeku, Svetom Martinu na Muri i Opatiji na kojima su sudjelovali predstavnici javnog, poslovnog, znanstveno-istraživačkog i civilnog sektora. Tijekom izrade, osnovane su i tzv. leadership grupe predstavnika poslovnog sektora, na kojima su predstavnici privatnih poduzeća iz relevantnih sektora mogli dati svoj doprinos izradi NRS-a. Zainteresirana javnost sudjelovala je u online anketi o razvojnim pitanjima važnima za oblikovanje NRS-a. Iz navedenog je razvidno da je proces izrade Nacrta prijedloga NRS-a bio participativan te da je poštivano načelo partnerstva. Nacrt prijedloga NRS-a izrađen je uz puno poštivanje ključnih načela strateškog planiranja, načela partnerstva, načela točnosti i cjelovitosti te načela učinkovitosti i djelotvornosti. Proces izrade je bio participativan s uključivanjem širokog spektra dionika iz brojnih različitih područja (javni, poslovni, znanstveno-istraživački, civilni sektori itd.). Prilikom izrade analitičkih podloga te definiranja zaključaka i ocjena razvojnih potreba i potencijala korišteni su relevantni, pouzdani, provjerljivi i usporedivi podaci. Opis razvojnih potreba i razvojnih potencijala predstavlja obvezni dio sadržaja svih akata strateškog planiranja, pa tako i NRS-a. Identifikacija ključnih razvojnih problema, te postojećih resursa nužna je zbog sagledavanja budućih razvojnih potreba i potencijala, kao i kreiranje međusobno povezanih elemenata planiranja, provedbe i praćenja razvojnih pomaka. Razvojne

resursa 5. Prioritetno područje o zdravstvu i zdravlju treba uzeti u obzir rodnu komponentu 6. Naglasiti mehanizme poticanja sinergijskih učinaka koji mogu proizaći iz suradnje različitih gospodarskih grana 7. Poboljšanje palijativne skrbi treba biti jedna od prioriteta politika i odgovor na trend demografskog starenja stanovništva, kao i briga o osobama s posebnim potrebama 8. Istaknuti upravljanje kontinuitetom kao jedno od prioriteta područja javnih politika za ostvarivanje sigurnosti stabilnog razvoja 9. Argumentirati zaključak o konkurentskoj prednosti Republike Hrvatske u navedenim sektorima i odrediti kriterije za prepoznavanje nekolicine strateški važnih sektora, umjesto taksativnog navođenja većeg broja industrijskih sektora 10. Analizirati uzroke niske stope rasta produktivnosti kao osnovnog razloga ekonomskog zaostajanja Republike Hrvatske 11. Naglasiti političko ekonomske probleme s kojima se Republika Hrvatska suočava 12. Hrvatska treba obrazovanje i znanost postaviti kao svoje razvojne prioritete 13. Naglasiti potrebu reforme sustava visokog obrazovanja i znanosti 14. Manjkavosti u strateškom cilju 5 „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ 15. Naglasiti raspoloživost sredstava EU za financiranje malih i srednjih poduzeća 16. Istaknuti važnost racionalnog raspolaganja državnom imovinom (poljoprivrednim zemljištem, javnim poduzećima, nekretninama i sl.) 17. Strateški okvir, ciljevi i ambicija za zelenu i energetska tranziciju 18. Poboljšanja strateškog cilja 4 „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ 19. Poboljšanja strateškog cilja 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“ 20. Naglasiti važnost restrukturiranja hrvatskog gospodarstva i reindustrijalizacije s naglaskom na pametne specijalizacije i održivu industriju. Komentari odabranih i prijedlozi novih pokazatelja za četiri razvojna smjera V. Ostalo I. Uvod „Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine“ (dalje: NRS) prvi je ovakav krovni strateški dokument Republike Hrvatske od stjecanja samostalnosti. U tom smislu, izražavamo nadu, kako će izrada strateških dokumenata postati pravilo, a ne iznimka, ali i podsjećamo kako je izrada ovakvog i sličnih (pratećih) dokumenta tek početak osmišljavanja čitave strukture strateškog planiranja i implementacijskih procesa razvoja. Primjerice, jedna od najuspješnijih zemalja po pitanju gospodarskog razvoja u posljednja dva desetljeća, Poljska, kreirala je tri razvojne strategije, od kojih je prva na pedeset godina, druga na dvadeset godina, a treća, koja je usko povezana s mehanizmom apsorpcije i alokacije fondova EU na deset godina. Stoga, nameće se pitanje u kojoj mjeri je ova razvojna strategija kompatibilna sa sljedećim operativnim programom? Naime, razvidno je kako je iskorištenje bespovratnih fondova EU ključan instrument realizacije ciljeva ove strategije. Uvidom u tekst NRS-a, čini se kao da se izradi Strategije pristupilo na način da opravdava vjerojatno već kreirani radni materijal operativnog programa za sljedeću financijsku perspektivu. To je vidljivo iz detaljnog opisa strateških prioriteta koji su postavljeni vrlo široko i zaista obuhvaćaju većinu potrebnih zahvata u ključne razvojne i druge sektore.

potrebe i potencijali elaborirani su u drugom poglavlju Nacrta prijedloga NRS-a koje nosi naziv Opis razvojnih potreba i razvojnih potencijala. Pored navedenog poglavlja, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, angažiralo je, koristeći sredstva fondova EU, grupaciju Svjetske banke za izradu neovisnih Analitičkih podloga u 16 sektora javnih politika koje su ključne za rast i razvoj Hrvatske do kraja 2030. godine u okviru Ugovora o savjetodavnim uslugama u svrhu potpore uspostavi sustava za strateško planiranje i upravljanje razvojem te izrade NRS-a. Na zahtjev Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, te u suradnji sa svim resornim ministarstvima, veliki broj inozemnih i domaćih stručnjaka sudjelovao je, u različitim razdobljima, u izradi Analitičkih podloga, koje su ne samo korisne kao podloga za Nacionalnu razvojnu strategiju, već i za detaljno planiranje i provedbu mjera javnih politika, ključnih strukturnih reformi i investicijskih projekata. Prilikom njihove izrade te definiranja zaključaka korišteni su relevantni, pouzdani, provjerljivi i usporedivi podaci u dovoljno dugim vremenskim serijama. Dodatno, korišteni su podaci iz relevantnih izvora kao što su Eurostat, Državni zavod za statistiku, FINA, Ministarstvo financija, HNB, Hrvatska gospodarska komora i sl. Poglavlje sadrži mnoge vrijedne i informativne pokazatelje usporedivosti RH sa zemljama EU. Navedeno potvrđuje ispunjavanje načela točnosti i cjelovitosti kao jednog od osnovnih načela strateškog planiranja. Temeljem detaljnih i relevantnih analitičkih podloga izrađenih za sva važna društveno – gospodarska područja te u participativnom duhu donesene su relevantne i utemeljene procjene o razvojnim potrebama i razvojnim potencijalima RH. Razvojni smjer predstavlja hijerarhijski najviši element strateškog okvira te čini osnovni okvir razvoja kojim se ostvaruje vizija razvoja definirana u nacionalnoj razvojnoj strategiji. Ostvarenje razvojnog smjera omogućavaju i izravno podupiru strateški ciljevi. Poglavlje broj 5 u kojem su opisani strateški ciljevi je najopširniji i obuhvaća najveći dio same strategije. U svakom strateškom cilju prikazana su prioritetna područja javnih politika za ostvarenje cilja te pokazatelji uspješnosti, odnosno učinka s postavljenim početnim i ciljanim vrijednostima. Za svako prioritetno područje javnih politika definirani su i prioriteti u provedbi koji će doprinijeti njihovom ostvarenju. Prilikom predlaganja strateškog okvira koji je predstavljen u Nacrtu prijedloga NRS-a, vodilo se računa o jasnoći, izvedivosti i mjerljivosti ciljeva i pokazatelja, definirane su osnovne i ciljane vrijednosti, doprinosi ciljevima na EU razini te izvedljivosti i usklađenosti s očekivanim proračunskim okvirom koji uključuje i očekivana sredstva s razine EU-a. Predloženi ciljevi utemeljeni su na stvarnim potrebama i razvojnim potencijalima, te je utvrđeni broj strateških ciljeva 13. Za sve predložene strateške ciljeve predloženi su odgovarajući pokazatelji učinka, a očekivani učinci su razumljivi, procjenjivi i mjerljivi. Slijedom toga, poštivalo se načelo učinkovitosti i djelotvornosti te načelo transparentnosti. Nadalje, Nacrt prijedloga NRS-a koherentan je u odnosu na politike na razini EU i usklađen s ciljevima na europskoj razini. Razvojne potrebe i razvojni

Međutim s druge strane, strateški ciljevi, istaknute javne politike te pokazatelji ciljanih vrijednosti kojima se teži nedovoljno su razrađeni i/ili ne prate u cijelosti postavljene razvojne smjerove. Izrada NRS-a je tek prva faza procesa strateškog planiranja – oblikovanju strategije – koja treba biti popraćena i s odgovarajućom implementacijom strategije, tj. procesima i mehanizmima koji će osigurati i pratiti realizaciju postavljenih strateških ciljeva NRS-a. Kao ključne poluge uspješne i pravovremene implementacije NRS-a potrebno je istaknuti: (1.) dodjeljivanje odgovornosti za ostvarenje ciljeva i (2.) razrada planiranih strateških i organizacijskih akcija. Točnije, u okviru zadanih političkih mandata, ključnu odgovornost ima Vlada, resorna ministarstva i prateće vladine agencije. Nužno je nedvosmisleno naznačiti ovlasti i odgovornosti pojedinih dionika, kao i definirati ključne pokazatelje uspješnosti za svako pojedino ministarstvo kao iza sve entitete javnog sektora po sektorskoj vertikali. Primjerice, postoje li danas mjerljivi pokazatelji uspješnosti bilo kojeg ministarstva? Nazire se samo neizravna uspješnost Ministarstva financija (udio javnog duga u BDP-u te ukupno porezno opterećenje) te Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU (stupanj apsorpcije). Iako su predviđeni nacionalni razvojni planovi te provedbeni planovi za koje su definirani nositelji izrade navedenih dokumenata, tek ostaje za vidjeti hoće li se u navedenim dokumentima specificirati vremensku dinamiku relevantnih pokazatelja te provedbena tijela koja će raspolagati sredstvima za izvršenje, ali i preuzeti političku i izvršnu odgovornost. Kako bismo osigurali uspješnu i pravovremenu implementaciju te optimalno korištenje raspoloživih (ograničenih) resursa, nimalo manje važnim se nameće potreba za preciznijim određivanjem potrebnih strateških i organizacijskih akcija/projekata, kao i definiranje hodograma planiranih strateških akcija/projekata. Ukoliko izostane detaljna razrada načina (jasnih koraka definiranih strateškim akcijama i raspodjelom političke i izvršne odgovornosti) kojim će Republika Hrvatska nastojati doći iz sadašnjeg do željenog stanja, to može biti kamen spoticanja provedbe zacrtanih strateških ciljeva. Imajući na umu važnost NRS-a moramo spomenuti trogodišnje kašnjenje u njezinom obznanjivanju javnosti te otvoriti pitanje ekonomskih troškova koje zbog toga Republika Hrvatska ima i imat će, kao i odgovornost onih u čijoj je nadležnosti bio cijeli taj proces. Naime, važnost NRS-a proizlazi iz činjenice da je ona krovni akt strateškog planiranja, što znači da će strategije nižeg reda kao i operativni planovi koji su temelj za povlačenje EU sredstava, trebati biti usklađeni s njom. A ako ona kasni, a činjenično kasni, kasnit će se i s operativnim planovima, a time i s povlačenjem novca iz EU fondova. Naime, novac iz nove sedmogodišnje omotnice nam je na raspolaganju od siječnja 2021. godine, a kako bismo ga ugovorili i trošili, moramo imati na vrijeme dobro razrađene operativne planove. Danas smo u prosincu 2020., što je 18 mjeseci kasnije, a Strategija još uvijek nije usvojena. Stoviše, NRS koji se nalazi u fazi savjetovanja sa zainteresiranom javnošću od 12. studenog 2020., ne sadrži razradu srednjoročnih

potencijali predstavljaju polazište za kreiranje logičkog okvira, odnosno jasno definiranih i argumentiranih razvojnih smjerova, određivanja strateških ciljeva, te prioriternih područja djelovanja javnih politika. Sve zajedno, a to su potrebe, potencijali, razvojna usmjerenost, ciljevi i prioriteti, mora biti međusobno povezano u vertikalnoj i horizontalnoj dimenziji. To je pak preduvjet uspješne integracije ove strategije u sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH, uspješne provedbe i razvojnih pomaka na svim razinama upravljanja. Praćenje i vrednovanje uspješnosti ukupne provedbe zahtjeva dizajniranje seta relevantnih pokazatelja učinaka i ciljanih vrijednosti, kao i adresiranje odgovornosti za provođenje, praćenje i vrednovanje uspješnosti postavljenog strateškog okvira, kako na najvišoj nacionalnoj tako i na svim nižim razinama upravljanja. U Nacrtu prijedloga NRS-a, okvir za provedbu, praćenje i vrednovanje sažeto je prikazan Dodatkom 2. Navedeni okvir definira ulogu nacionalne razvojne strategije te pojedine aspekte okvira provedbe, praćenja i vrednovanja kao što su nacionalni razvojni planovi te planovi razvoja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, provedbene programe, daljnju ulogu Upravljačkog odbora za izradu NRS-a. Isto tako, definirane su ključne institucije (Hrvatski Sabor, Vlada RH, Koordinacijsko tijelo za sustav strateškog planiranja, Koordinator za strateško planiranje TDU) te njihove odgovornost u okviru praćenja, izvještavanja i vrednovanja. Nadalje, u Dodatku 4 naveden je indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a. Dodatak 4 dodatno će biti nadopunjen u završnoj inačici dokumenta temeljem prijedloga zaprimljenih tijekom javnog savjetovanja. Dodatno, temeljem prijedloga zadobivenih tijekom postupka javnog savjetovanja, u konačnoj inačici dokumenta unaprijedit će se logički okvir i sustav mjerenja realizacije pojedinih razvojnih smjerova i strateških ciljeva, pokazateljima koji sadržajno bolje ili izravnije odražavaju uspješnost realizacije pojedinog strateškog cilja, te u tom smislu zahvaljujemo i Uredu predsjednika RH na konkretnim prijedlozima poboljšanja teksta NRS-a. U nastavku navodimo odgovore na pojedinačno upućene specifične komentare prema tematskim cjelinama, a to: - O ekonomskoj politici koja se treba se fokusirati na agregatnu ponudu i poticanje privatnog sektora: Kretanja ključnih makroekonomskih pokazatelja tijekom ekonomsko-financijske krize od 2009. do 2014. godine, koja je u RH trajala najduže među zemljama članicama EU ukazuju na slabu otpornost zemlje na asimetrične šokove te ostale poremećaje gospodarskog ciklusa, pa Nacrt prijedloga NRS-a identificira navedeni problem. Unatoč ostvarenom rastu gospodarstva i pozitivnim kretanjima makroekonomskih pokazatelja u razdoblju 2015.-2019. te određenoj konvergenciji prema prosječnom životnom standardu u EU, izostalo je znatnije smanjenje razvojnog jaza i zaostajanje za europskim prosječnim dohotkom. Također, kao problem prepoznata je niska produktivnost faktora proizvodnje u odnosu na nove članice EU, kao i niska pokrivenost BDP-a izvozom robe, demografski izazovi te s njima povezani problemi tržišta rada, dostupnost

reformskih prioriteta ni strateških projekata, iako je to bilo najavljivano. Posebice zabrinjava činjenica da izrada ove Strategije traje već više od 2,5 godine. S obzirom na propisanu proceduru (daljnji postupak usvajanja na Vladi i donošenje Strategije u Hrvatskom saboru), a ukoliko se pritom još stvarno žele saslušati i uvažiti opravdani komentari zainteresirane javnosti (koju između ostalih čine i poslovni sektor, gospodarska udruženja, znanstveno-istraživačka zajednica, civilno društvo i socijalni partneri), za očekivati je da niti u narednih nekoliko mjeseci NRS neće biti usvojena. Od trenutka kada NRS i bude usvojena u Hrvatskom saboru, tek predstoji izrada: (1) većeg broja srednjoročnih akata strateškog planiranja (vidjeti indikativni popis akata koji je naveden u Dodatku 4. Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030.), (2) nacionalnih razvojnih planova i provedbenih programa tijela državne uprave, kao i (3) provedbeni programi jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kojima će se poduprijeti provedba strateškog okvira NRS-a. Razvidno je da, ukoliko se nastavi dosadašnja dinamika izrade Strategije, u optimističnoj varijanti, možemo očekivati razradu akcijskog plana i operativne smjernice tek krajem 2021. ili sredinom 2022. godine.

II. Opće opaske

1. Previše prioriteta znači da prioritete ne postoje. Dokument koji apsolutno sve ističe važnim i prioritetnim, ne rješava gotovo ništa. Potrebno je odrediti koja su to 4 ključna strateška cilja unutar NRS i vremenski rok u kojem se mogu provjeriti kontrolne i ciljne vrijednosti njihove realizacije. To će potaknuti osjećaj odgovornosti dionika zaduženih za formulaciju, implementaciju i evaluaciju pojedinih dijelova Nacionalne strategije razvoja.

2. Dominantno usmjerena prema državi i javnom sektoru s ciljem povlačenja novca iz EU fondova NRS ne adresira ključne političko ekonomske probleme s kojim je suočena država i javni sektor (netransparentnost, korupciju, klijentelizam i ortački kapitalizam), a koji se vjerojatno nalaze pri vrhu liste uzroka niske produktivnosti hrvatske ekonomije. Budući da se NRS oslanja upravo na državu i javni sektor (s ciljem što veće apsorpcije EU fondova) ostaje bojazan da se zanemaruje „slon u sobi“ iz nejasnih razloga. Temeljna ideja NRS-a bi trebala biti dokidanje s javnim politikama koje evidentno nisu uspjele osigurati konvergenciju hrvatske ekonomije, a ona neće biti moguća bez adresiranja ključnih političko ekonomskih problema koji su obilježavali to razdoblje. Dodatno, postavlja se pitanje što ako plan oko uspješnog povlačenja sredstava iz EU fondova ne uspije? Znači li to stagnaciju u promatranom razdoblju? Želimo li izraditi ovu Strategiju samo da povučemo sredstva iz EU fondova, ili ovaj krovni dokument treba stvarno biti putokaz razvoja Republike Hrvatske u sljedećem desetljeću? U tako dugom vremenskom roku, optimalna ekonomska politika trebala bi se fokusirati na agregatnu ponudu i poticanje privatnog sektora. Nažalost, to nije vidljivo iz teksta NRS-a.

3. Nema garancija da će realizacija strateškog dokumenta biti učinkovita i pravovremena. U cjelini, strategija je pokrila detaljan skup (strateških) prioriteta koji su u tekstu vrlo opsežno

financiranja za poticanje rasta privatnog sektora itd. U tom smislu se u Nacrtu prijedloga NRS-a jasno može iščitati strateško opredjeljenje i usmjerenje na poticanje privatnog sektora odnosno produktivnih djelatnosti, nužnost ulaganja u istraživanje i razvoj, očuvanje okoliša i unapređenje kvalitete institucija uz ciljane javne investicije. NRS objedinjava oko dvjesto strategija, a nakon njegovog donošenja, svaki srednjoročan i dugoročan akt bit će usklađen sa strategijom. Razvojni smjerovi i ciljevi unutar strategije čine temelj za izradu Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, kao i za izradu operativnih programa za novu europsku financijsku perspektivu. Sustavnim pristupom razvoju, strateškim usmjeravanjem na hrvatske konkurentne prednosti, omogućava se poticajan okvir za učinkovito korištenje nacionalnih i europskih sredstava, s krajnjim ciljem podizanja konkurentnosti, inovativnosti i izvoznih rezultata gospodarstva te podizanja kvalitete života u Hrvatskoj.

- O dodatnom riziku koji predstavlja ekonomsko-financijska kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 koja izrazito snažno pogađa upravo neuravnotežen ekonomski sustav države, što će rezultirati većim gospodarskim, socijalnim i drugim negativnim posljedicama u odnosu na druge zemlje: U Nacrtu prijedloga NRS-a, naglašena je izražena osjetljivosti hrvatskog društva i gospodarstva na globalne šokove poput pandemije bolesti COVID-19 te se jasno naznačuju prioritete jačanja otpornosti nacionalne ekonomije. Naglašen je prioritet ostvarivanja samodostatnosti u određenim proizvodnjama (npr. hrane, energije, lijekova i sl.), ali i diversifikacija hrvatskog gospodarstva kroz poticanje razvoja mreže mikro lokalnih i regionalnih vrijednosnih lanaca i djelatnosti koje se temelje na vlastitoj resursnoj osnovici i lokalnim izvorima potrošnje čime se, između ostalog, može povećati stupanj ekonomske sigurnosti i otpornosti na neprevedive eksterne troškove. U tom smislu, uzeta je u obzir činjenica da velika ovisnost hrvatskog gospodarstva o turizmu predstavlja veliki rizik po pitanju ekonomske sigurnosti u slučaju mogućih posljedica koje mogu nastati pojavom sličnih nepogoda u budućnosti. S druge strane, strateška partnerstva među zemljama dobivaju jednu sasvim novu konotaciju koja proizlazi iz deficitarnosti pojedinih zemalja u ublažavanju razvojnih šokova koje potencijalno mogu izazvati globalne pandemije i slični fenomeni. U strategiji je osobiti naglasak stavljen na oporavak od ekonomskih posljedica pandemije bolesti COVID-19.

- O prijedlogu da se RH istakne i kao „solidarna“ zemlja, sukladno Milenijskoj deklaraciji Ujedinjenih naroda iz 2000. godine: Nacrt prijedloga NRS-a usklađen je sa smjernicama i ciljevima koji proizlaze iz međunarodno preuzetih obveza. U tom smislu u Nacrtu prijedloga NRS-a postoji prikaz poveznica, odnosno doprinos strateških ciljeva Strategije ciljevima održivog razvoja Programa UN-a za održiv razvoj 2030. Na sastanku pri vrhu UN-a o održivom razvoju 25. rujna 2015. godine, na kojoj je usvojen Program za održivi razvoj 2030. UN-a prisustvovala je tadašnja predsjednica RH, gđa Kolinda Grabar Kitarović. Petnaestogodišnji globalni program za održivi razvoj pod naslovom „Promijenimo naš svijet: Agenda 2030. za održivi razvoj“ formalno je usvojen 21. listopada 2015.

opisani, ali koji se ne podudaraju se s opisanim strateškim ciljevima i postavljenim pokazateljima uspješnosti. Navedeno dovodi do ključne slabosti NRS, a to je da, unatoč dobroj identifikaciji potrebnih zahvata u gospodarskom sustavu, nema garancija da će realizacija strateškog dokumenta biti učinkovita i pravovremena. Nedovoljno razrađenim strateškim ciljevima i paušalno postavljenim pokazateljima uspješnosti, de facto se izbjegava preuzimanje političke odgovornosti za realizaciju punog obuhvata strateškog dokumenta. Navedeni problem može se riješiti boljim obuhvatom krovnih strateških ciljeva uz relevantne pokazatelje ili detaljnijom razradom strateških ciljeva koji u potpunosti obuhvaćaju navedene mjere i aktivnosti, također sa relevantnim pokazateljima. 4. Strategija polazište nalazi u dosadašnjim ekonomskim politikama koje nisu imale rezultate Slabost NRS-a slijedi iz toga što je dominantno napravljena modelom „bottom up“ koji svoje izvorište nalazi u realizaciji operativnog programa fondova EU u narednoj financijskoj perspektivi. NRS polazište nalazi u dosadašnjim ekonomskim politikama koje nisu imale rezultate te se u posljednjem desetljeću Republika Hrvatska, u pogledu razine gospodarskog razvoja, spustila na začelje ljestvice u skupu zemalja članica EU. Dodatan rizik predstavlja ekonomsko-financijska kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 koja izrazito snažno pogađa upravo neuravnotežen ekonomski sustav države, što će rezultirati većim gospodarskim, socijalnim i drugim negativnim posljedicama u odnosu na druge zemlje. Također će se relativno značajno pogoršati i fiskalna pozicija Republike Hrvatske, što će zahtijevati potencijalne fiskalne redukcije u narednom razdoblju koje će vjerojatno imati posljedice i na neke od postavljenih ciljeva (npr. ulaganje u istraživanje i razvoj). 5. Strategija ne prepoznaje Republiku Hrvatsku kao „solidarnu zemlju“ Pored atributa kao što su „konkurentna“, „inovativna“ i „sigurna“, prijedlog je da se Republika Hrvatska istakne i kao „solidarna“ zemlja. Upravo je solidarnost – u Milenijskoj deklaraciji Ujedinjenih naroda iz 2000. godine – prepoznata kao „jedno od temeljnih i univerzalnih vrijednosti na kojoj bi se trebali temeljiti odnosi među ljudima/narodima u 21. stoljeću.“ 6. Zanemarivanje utjecaja pandemije na ljudska prava i slobode NRS govori o utjecaju pandemije na gospodarstvo te na društveni, ekonomski i politički razvoj te pritom u potpunosti izostavlja utjecaj koji je pandemija Covid 19 prije svega imala na ljudska prava. Takav dugoročni i strateški dokument treba posvetiti jedan dio analizi utjecaja aktualne, ali i potencijalno budućih pandemija na ljudska prava građana Republike Hrvatske, te istodobno ponuditi i ljudskopravaški pristup javnim politikama. Neosporno je kako javne politike često generiraju nejednakosti pa je ovaj izvor povećanja nejednakosti potrebno adresirati u NRS-u, jer je sama tema nejednakosti adresirana samo u vidu regionalne nerazvijenosti. 7. Nedorečenost dosadašnjeg procesa izrade Nacionalne razvojne strategije Uz proces izrade NRS-a otvaraju se tri nedoumice. Prva je povezana s autorstvom (podsjećamo na slučaj tzv. lex Agrokor) i stoga pozivamo da se objave imena ljudi koji su

godine, kao rezolucija Opće skupštine UN-a 70/1. Nova Agenda čiji je cilj život na zemlji učiniti boljim i prihvatljivim za sve, stupila je na snagu 1. siječnja 2016. godine. Agenda 2030. za održivi razvoj vođena je svrhom i načelima Povelje UN-a, a utemeljena je na Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i povezanim međunarodnim sporazumima, Milenijskoj deklaraciji i Deklaraciji o pravu na razvoj. Glavnu okosnicu ove nove i ambiciozne razvojne agende predstavlja 17 ciljeva održivog razvoja (COR) detaljno razrađenih u 169 međusobno usko povezanih pod-ciljeva. Riječ je o ključnoj platformi za rješavanje najvažnijih izazova današnjice u njihovoj međusobno povezanoj gospodarskoj, socijalnoj, okolišnoj i političko-sigurnosnoj dimenziji, koja je najveći globalni izazov i osnovni preduvjet održivog razvoja prepoznala u iskorjenjivanju svih oblika i dimenzija siromaštva. COR se nadovezuje na osam milenijskih razvojnih ciljeva koji su obilježili razdoblje do 2015. godine. Misao vodilja milenijskih ciljeva bila je zajednička borba protiv siromaštva, a novi razvojni ciljevi proširuju djelokrug na područje promjene klime i održive potrošnje, naglašavaju vrijednost inovativnosti te važnost mira i pravde za sve. U izvješću Sustainable Development Report 2019, prema SDG Indexu Hrvatska se nalazi na 22. mjestu od ukupno 162 zemalja za koje je provedeno prikupljanje podatka o uspješnosti provedbe ciljeva održivog razvoja. Zajedno s drugim državama članicama EU, RH ima dobre izgleda da postane predvodnik održivog razvoja te sudjeluje u daljnjoj razradi i uspostavi globalnih standarda uz ostvarivanje društvenih i gospodarskih koristi. RH je predstavila 16. srpnja 2019. godine, u središtu UN-a u New Yorku, prvi Dobrovoljni nacionalni pregled postignuća Hrvatske u provedbi COR. Pregled je dostupan na poveznici. RH će provedbom 13 strateških ciljeva koji su predloženi u NRS-u, a koji odražavaju orijentaciju Hrvatske prema održivom razvoju i brizi da nitko ne ostane po strani, pridonijeti njegovanju društvene solidarnosti prema najugroženijim skupinama u društvu, osobito prema osobama u riziku od siromaštva i socijalnog isključivanja, ali i svima onima kojima je potrebna pomoć društva u vrijeme gospodarskog oporavka i sanacije posljedica razornih potresa. Osim socijalne sigurnosti koja je važan stup politike države i u okviru Programa Vlade do 2024. godine, provedba strateških ciljeva pridonijet će i ostvarivanju odredbi Europskog zelenog plana, smanjenjem onečišćenja, valom energetske obnove zgrada, razvojem i unaprjeđenjem zelene infrastrukture u urbanim područjima, kružnim gospodarstvom, osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije prema klimatski neutralnom društvu i podrškom poduzećima u zauzimanju vodećeg položaja na području čistih proizvoda i tehnologija, čime će se poboljšati dobrobit i zdravlje svih građana i budućih generacija te pozitivno utjecati na ekosustave, bioraznolikost i gospodarstvo. - O utjecaju pandemije na ljudska prava i slobode i analizu utjecaja aktualne, ali i potencijalno budućih pandemija na ljudska prava građana RH: Iako trenutno nije poznat puni opseg implikacija krize izazvane pandemijom COVID-19 na zaštitu ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije u RH, podaci prikupljeni od strane Agencije Europske unije za

sudjelovali u izradi i recenziranju ovog dokumenta, na što javnost ima pravo. Druga nedoumica je vezana uz troškovnik izrade NRS-a (iznos od 32 milijuna kuna je potrebno obrazložiti javnosti). Izrada NRS-a stvar je od javnog interesa i kao takva zahtijeva transparentnost i po pitanju autorstva i po pitanju troškovnika. Treća nedoumica odnosi se na značajno kašnjenje s izradom Strategije. Postavlja se pitanje koji su razlozi da izrada NRS-a traje već 2,5 godine te da ista nije završena u zakonskom roku. Usko vezano uz prethodno, postavlja se i pitanje tko treba snositi odgovornost za nepravovremenu izradu NRS-a. 8. Neispravno korištenje ekonomskih pojmova Kao primjer za ilustraciju: na stranici 17 NRS-a stoji: „Prihodi od turizma dosegli su gotovo 20 % BDP-a, a njegov doprinos dodanoj vrijednosti procjenjuje se na 16 %, što Hrvatsku svrstava među države Europske unije koje najviše ovisi o turizmu.“ Postavlja se pitanje kako prihodi mogu dosegnuti nešto u BDP-u kad se radi o dvije potpuno različite pojave što je sadržajno potpuno različito. Prihodi od turizma odnose se vjerojatno na prihode od turizma u BoP, što naravno obuhvaća samo prihode od tzv. dolaznog turizma, a domaći turizam se uopće ovdje ne sagledava. NRS bi trebala ispravno koristiti pojmove. 9. Zelena i energetska tranzicija Europski zeleni plan transformira Europu u napredno i moderno društvo temeljeno na resursno učinkovitom gospodarstvu koje će do 2050. godine postići klimatsku neutralnost. Iako se nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine (NRS) načelno poziva na ovaj dokument, u većem dijelu teksta nejasno je kako će se razvoj Hrvatske uskladiti sa smjernicama Zelenog plana te kako će se osigurati razvoj uz istovremeni oporavak od krize. U klimatsko energetske ciljevima dokument tako nije usklađen s prijedlogom Scenarijem klimatske neutralnosti te zadani ciljevi smanjenja emisija stakleničkih plinova i povećanja udjela obnovljivih izvora energije nisu postavljeni dovoljno ambiciozno i usklađeni s EU Zelenim planom u potpunosti. Kako bi se postavila na put prema klimatskoj neutralnosti, u iznimno krakom roku, Republika Hrvatska trebat će prenijeti obveze iz Europskog klimatskog zakona, kojim će osigurati da se klimatska neutralnost do 2050. i strategija prilagodbe na učinke klimatskih promjena definiraju kao zakonska obveza uz redovito praćenje provedbe mjera i njihovu korekciju od 2023. godine. Unatoč tome, NRS ne spominje Strategiju Prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, koja u kontekstu stvaranja otpornosti i spremnosti odgovora na krize, predstavlja jedan od ključnih krovnih dokumenata, a kojima bi se trebala podupirati provedba NRS te ujedno u kontekstu suzbijanja klimatskih promjena, kao što je gore spomenuto, postavlja nedovoljno ambiciozne ciljeve. Novi financijski paket – Višegodišnji financijski okvir i Next Generation EU, prilika je za financiranje razvoja održivog gospodarstva i stavljanje naglaska na zelenu i digitalnu tranziciju u okviru nove europske Industrijske strategije i Akcijskog plana za kružno gospodarstvo. Europska komisija će primjenjivati regulativu povezanu s energetske performansama u

temeljna prava (FRA) na razini svih članica EU indiciraju da kriza ima disproporcionalan učinak na prava određenih društvenih skupina, posebice osoba starije dobi, osoba s invaliditetom, osoba u riziku od siromaštva (slabijeg socio-ekonomskog statusa), beskućnika, osoba u institucionalnom okruženju, osoba u riziku od nasilja u obitelji (posebno žene i djeca) i slično. Stoga je djelomično prihvaćen komentar Ureda predsjednika RH te izvršena dopuna teksta na str. 22.-23., a kako bi bilo razvidno da će se u kontekstu posljedica krize uzeti u obzir i potrebe posebno ranjivih skupina. Napominjemo da je u nacrtu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027. godine predviđen poseban cilj usmjeren na unaprjeđenje kapaciteta javne uprave za primjenu mehanizama zaštite prava skupina građana posebno pogođenih utjecajem pandemije COVID-19 (NB: dokument je u izradi te predstavlja jedan od hijerarhijski nižih akata strateškog planiranja kojima se na operativnoj razini planira provedba ciljeva NRS-a). Hrvatska kao socijalna država ovom razvojnom Strategijom teži daljnjem približavanju idealu jednakih šansi i uključivanju mladih, nezaposlenih, isključenih i starijih osoba te je već započela s provedbom niza inicijativa koje su pridonijele zaštiti prava žena i unaprjeđenju položaja žena na tržištu rada te pružile potporu starijim osobama i ranjivim skupinama. Cilj je da institucije tržišta rada i socijalnih sustava i u budućnosti budu usmjerene na smanjivanje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti starijih osoba te na potpuno uklanjanje neravnopravnosti između muškaraca i žena u pogledu plaća i zauzimanja upravljačkih položaja te sudjelovanja na tržištu rada. Prilikom poduzimanja inicijativa usmjerenih na smanjivanje socijalne isključenosti u obzir će se uzeti implikacije krize izazvane pandemijom COVID-19 na posebno ugrožene skupine građana (osobe starije dobi, osobe s invaliditetom, osobe u riziku od siromaštva (slabijeg socio-ekonomskog statusa), beskućnike, osobe u institucionalnom okruženju, osoba u riziku od nasilja u obitelji (posebno žene i djeca) i slično). Potrebno je smanjiti podjele i izbjeći marginalizaciju u društvu te postići društvenu koheziju koja je osnovni uvjet za socijalnu pravdu, demokratsku sigurnost i održiv razvoj, partnerstvom dionika iz javnog i poslovnog sektora te organizacija civilnog društva, kako bi se osigurala dobrobit svih građana Hrvatske te osigurala zaštita ljudskih prava, demokracija i vladavina prava. Samo uključiv rast čije koristi osjećaju svi članovi društva može biti dugoročno održiv. - O usklađivanju razvoja RH sa smjernicama Zelenog plana i istovremeni oporavak od krize: Strateška osnova dekarbonizacije energetske sektora, ali i gospodarstva RH sve do 2050. definirana je krajem 2019. i tijekom 2020., a čine je: · Integrirani energetske i klimatske plan za RH za razdoblje 2021. do 2030. (HR NECP, izrađen sukladno Uredbi o upravljanju energetske unijom i klimatske politikama) · Strategija energetske razvoja RH do 2030. s pogledom na 2050. (NN 25/20) S obzirom na ambicioznost Zelenog plana, izrađen je tzv. „Nulti scenarij - energetika“ kojim je razrađeno na koji način sektorske emisije stakleničkih plinova do 2050. približiti nuli, te je procijenjen trošak mjera potpune

zgradarstvu, transportu i mobilnosti, proizvodnji hrane, očuvanju biološke raznolikosti te sprečavanja zagađenja prirode kemikalijama prvenstveno u proizvodnji hrane. Stoga je nužno u NRS staviti jasan naglasak na sve prethodno spomenute aspekte kako bi se osigurala iskorištenost raspoloživih EU sredstava te kako bi se ostvario održivi i zeleni te uključiv i pravedan gospodarski oporavak i razvoj. Također, nedavno usvojena Uredba o EU taksonomiji donosi stroge kriterije ocjenjivanja projekata u odnosu na utjecaj koji imaju na održivost. Kriteriji su - sprečavanje klimatskih promjena, prilagodba učincima klimatskih promjena, kružno gospodarstvo, sprečavanje zagađenja, održiva uporaba vode i morskih resursa te zdravi ekosustavi. EU taksonomija je uredba koja ima jedan od najznačajnijih utjecaja na razvoj održivog financiranja i imat će značajne implikacije na sve investicije u EU, i šire. U uvjetima gospodarske krize, neprocjenjiva je šteta da se ne prepozna prilika za zeleni oporavak i da se nejasnim i nedorečenim strateškim odlukama onemogućiti iskorištavanje EU sredstava. Nadalje, u NRS potrebno je spomenuti strateške dokumente koji proizlaze iz Europskog zelenog plana kao i Uredbu o upravljanju energetskom unijom i djelovanjem u području klime iz koje proizlazi obveza nacionalnog donošenja dugoročne strategije niskoguljičnog razvoja te jasnije definirati odnos Nacionalne razvojne strategije te Nacionalne strategije nikogugljičnog razvoja kao i Strategije Prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, te je istu potrebno navesti u „Indikativnom popisu akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a“ (Dodatak 4.) U kontekstu Vizije NRS („Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve.“), naglašavamo kako je nužno razraditi razvojnu strategiju koja će se temeljiti na klimatskoj neutralnosti do 2050. godine i ciljevima održivog razvoja s fokusom na jačanje domaće proizvodnje (poljoprivreda, industrija, energetika i sl.), te je stoga potrebno jasnije definirati viziju kako bi ona jasno odražavala ciljeve gospodarske održivosti i klimatske neutralnosti do 2050. Poglavlje 3. Nacionalni razvojni smjerovi do 2030. godine nije jasno definirano, te je potrebno preciznije pojasniti koje su polazne pretpostavke te koje su to metode i alati kojima se planira ostvariti realizacija razvojnih smjerova i time povezano ostvarenje strateških ciljeva NRS do 2030. Općenito, potrebno identificirati jasne i nedvosmislene ciljeve, prioritete i projekte koji će doprinijeti postizanju ciljeva Zelenog plana EU-a. NRS mora jasno identificirati poziciju Republike Hrvatske u 2030. godini, uzeti u obzir ciljeve iz Nacionalnog energetskog i klimatskog plana, kao i predstavljati temelj za operativno programiranje za financiranje projekata u financijskoj perspektivi 2021. – 2027. Osim fondova EU-a koji predstavljaju jedan izvor financiranja, Republika Hrvatska mora otvoriti i druge načine financiranja projekata i operacija koje doprinose ispunjenju ciljeva NRS2030. 10. Nije precizan naslov strateškog cilja 4 „Globalna

dekarbonizacije RH, a za koju će biti potrebno osigurati značajna sredstva iz EU izvora. Zakonodavni okvir iz sektora energetike kontinuirano se usklađuje s direktivama EU i doprinosi ubrzanju tranziciji prema obnovljivim izvorima i CO₂ neutralnom gospodarstvu. Obzirom na novo, ambicioznije razdoblje biti će nužno je zakonodavni okvir prilagoditi novim ciljevima, kao i napraviti prvu reviziju HR NECP-a, koji je EK najavila za 2023. i 2024. godinu. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu (NN 46/2020) sadrži podatke o očekivanim klimatskim promjenama za RH koje predstavljaju veliku prijetnju za održivi razvoj RH. Analizirani su utjecaji, rizici i ranjivi sektori te mjere za jačanje otpornosti i prilagodbu klimatskim promjenama. Kroz petogodišnji akcijski plan će se definirati detalji. U NRS-u pogreškom je u Dodatku 4. ispušteno navođenje ovog važnog akta strateškog planiranja što će svakako biti ispravljeno u konačnoj inačici dokumenta. U Nacrtu prijedloga NRS-a je naveden rizik od klimatskih promjena bez ponavljanja detalja koje sadrži Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. Prihvaćen je komentar Ureda predsjednika RH koji se odnosi na točku 7. prema II. Općim opaskama, te je izvršena nadopuna teksta na str. 96. poglavlje 5.8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“, na način da novi tekst glasi: „Hrvatska je dala podršku podizanju zajedničkog cilja EU-a o smanjenju emisija stakleničkih plinova od najmanje 55% do 2030. godine u odnosu na razinu iz 1990. godine kao i cilj klimatske neutralnosti do 2050. godine. Kada se ovi ciljevi zakonodavno usvoje na razini EU-a tada će se izraditi analiza doprinosa Hrvatske tim ciljevima te će određene izmjene trebati napraviti u ovom kao i u drugim strateškim i planskim dokumentima Hrvatske.“ Dopunjen je i tekst na str. 97. poglavlje 5.8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“ na kraju odlomka koji završava riječima „ (...) dekarbonizaciju energetskog sustava i obnovu zgrada u cilju postizanja energetske učinkovitosti.“ te se dodaje tekst: „Vodeći računa o potrebnim ulaganjima za postizanje ciljeva do 2030. godine, a s ciljem postizanja klimatske neutralnosti u 2050. godini biti će potrebna znatna sredstva, a održivo financiranje i kriteriji iz taksonomije imati ključnu ulogu u realizaciji i odabiru ulaganja.“ U odnosu na komentar Ureda predsjednika RH koji se upućuje na točku 11. prema II. Općim opaskama, strateški cilj 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“, napominjemo kako ova strategija ne razrađuje sve sadržaje, kriterije i ciljeve djelovanja službe vanjskih poslova i diplomatsko-konzularne mreže, nego one aspekte i dimenzije za koje se može predvidjeti da će izravno pridonositi nacionalnom razvoju. Međutim, uvažavajući prijedlog Ureda predsjednika RH o oportunisti isticanja jačanja uloge RH u UN-u i kandidature u vodećim tijelima UN-a, posljednji odlomak na str. 69 dopunjen je rečenicom koja glasi: „U sve manje predvidljivu svijetu, jačanje Hrvatske vojske – s osloncem na kolektivnu obranu u okviru NATO-a i u suradnji s drugim članicama EU-a u zajedničkim obrambenim

prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ U poglavlju se uglavnom analizira uloga Republike Hrvatske u Europskoj uniji, srednjoj Europi, Sredozemlju (3SI), te pozicija Hrvata u BiH, hrvatske manjine u inozemstvu i iseljništvo. U manjem dijelu se dokument referira na globalni položaj Republike Hrvatske, bilateralne odnose sa zemljama diljem svijeta te odnose s međunarodnim organizacijama. Primjerice nigdje se ne spominje uloga RH u UN-u i kandidature u vodećim tijelima UN-a. 11. U strateškom cilju 4, prioritetnom području „Jačanje položaja Hrvatske u Srednjoj Europi i na Sredozemlju“ preveliki naglasak je na „Inicijativi triju mora“ Smatramo kako je prevelika težina dana Inicijativi triju mora s obzirom da nema pokazatelja koji ukazuju da bi se okviru 3SI mogli ostvariti preduvjeti za ostvarivanje za RH strateških projekata koji se spominju u dokumentu. 12. Osvrt na strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“ U navedenom tekstu implementirano je niz praznih fraza s ciljem elaboriranja što je zadaća odnosno uloga pojedinih dionika, umjesto da je ponuđen osvrt na temeljne pretpostavke za definiranje ciljeva i prioriteta sigurnosnog sustava za planirano razdoblje, a što je svrha dokumenta i navedeno u samome uvodu istoga. S obzirom da tijekom 2020. u situaciji ugroze od epidemije bolesti COVID-19 kao jedne od najvećih kriza od razdoblja Domovinskog rata, glavni instrument sustava domovinske sigurnosti „Koordinacija“ nije ispunila svoju namjenu i zadaće te zapravo nije djelovala ni u najmanjoj mjeri. Temeljem navedenog, razvidna je nepodudarnost i nekomplementarnost u ulogama i značaju koji se selektivno pridaje Koordinaciji, iz čega je evidentno da ista ne zaslužuje niti bi trebala imati značaj koji joj je pridat u zaprimljenom nacrtu prijedloga NRS-a RH do 2030. godine. Po pitanju sigurnosnog sustava u domeni OS RH u desetogodišnjem razdoblju nemoguće je jednakim intenzitetom razvijati sve proklamirane operativne sposobnosti ravnomjerno te je nužna potreba da se na određene segmente stavi veći naglasak, odnosno da se izdvoji proces upravljanja rizikom te naglase prioritete. U svezi navedenog, neshvatljivo je da se niti u jednom dijelu dokumenta ne spominju planovi nabave višenamjenskih borbenih aviona, kao najvećeg obrambeno/vojnog projekta opremanja u povijesti RH, te proces integracije istih u sustav obrane. Isto tako, strategija bi trebala sadržavati strateške projekte kojima će se unaprijediti i druge operativne sposobnosti za obranu. U dokumentu također nigdje nije objašnjeno na koji se način misli dostići željena razina izdvajanja od 2% iz BDP-a za potrebe obrambenog sustava i kakve će to imati implikacije na raspodjelu financijskih sredstava u okviru obrambenog proračuna. Slijedom navedenog, na obrambenu industriju ne bismo trebali gledati isključivo kao na proizvođača vojne opreme, već se sinergijski treba posvetiti razvoju proizvoda dvojne namjene, odnosno za vojne i civilne potrebe (robotika, kibernetika, umjetna inteligencija i sl.). Ovakav pristup može pomoći pri dostizanju cilja o trošenju 20% vojnog proračuna na novu opremu, a koji uključuje i povezana istraživanja i razvoj. Prijedlog uvođenja posebnih programa

inicijativama – i jačanje sustava domovinske sigurnosti, koja uključuje i zaštitu nacionalnih i vanjskih granica EU-a, imaju i ulogu odvratanja potencijalnih agresija. To daje na važnosti hrvatskoj državi u međunarodnim odnosima i mirotnim posredovanjima. Ono donosi i koristi u gospodarskoj i znanstveno-tehnološkoj razmjeni te, općenito, jača važnost, utjecaj i ugled Hrvatske. S istim ciljem, posebno ćemo jačati ulogu Hrvatske u Ujedinjenim narodima (UN) i poticati naše kandidature u vodećim tijelima UN.“ - O jačanju položaja Hrvatske u Srednjoj Europi i na Sredozemlju i „Inicijativi triju mora“: U odnosu na komentar Ureda predsjednika RH koji se upućuje na točku 11., a vezano uz „Jačanje položaja Hrvatske u Srednjoj Europi i na Sredozemlju“ te „Inicijativu triju mora“, komentar se prihvaća, a tekst na str. 68 mijenja i glasi: „Kao članica EU-a i sudionica brojnih oblika pojačane regionalne suradnje, a napose kao suosnivačica „Inicijative tri mora“ (3SI), Hrvatska će u suradnji s drugim srednjoeuropskim zemljama usklađivati planiranje i izgradnju važnih infrastruktura koje će pridonijeti razvoju putem bolje povezanosti s drugima. U ovom segmentu strateškog planiranja riječ je o izgradnji energetske, prometne i digitalne infrastrukturne veza na pravcu sjever-jug i njihovu uklopavanje u širu infrastrukturnu mrežu. Na taj način Hrvatska će povećati izgled i za strane investicije i ojačati svoju poziciju u srednjoj Europi kao poveznica nje sa Sredozemljem i jugoistočnom Europom te pridonijeti smanjivanju razlika u gospodarskoj i znanstveno-tehničkoj razvijenosti između tzv. „starih“ i „novih“ država članica Europske unije. Kroz LNG terminal na Krku Hrvatska postaje važnom dobavnom točkom energenata. Projektom dogradnje i modernizacije luke Rijeka te dvotračne pruge Rijeka – Budimpešta postat će važnom uvozno-izvoznom točkom za tranzit roba iz drugih dijelova svijeta na tržište srednje Europe i obrnuto. U tom svjetlu radit će se na jačanju i drugih luka i njihovu povezivanju željeznicom i cestama i sa srednjoeuropskim zemljama. U takvu orijentaciju uklapa se i nastavak izgradnje Koridora Vc preko susjedne Bosne i Hercegovine. Realizacijom projekata u riječnom prometu te boljim prometnim povezivanjem juga i sjevera Hrvatske ojačat će i dosad slabo iskorišteni potencijal luke Vukovar na strateškom europskom plovnom pravcu Rajna – Majna – Dunav. Sve to, skupa sa osnaživanjem kapaciteta za multimodalni transport i preusmjerenjem roba s cesta na pruge i vodne putove, osjetno će pridonijeti zelenoj tranziciji.“ - O sigurnosti za stabilan razvoj i strateški cilj 7: U odnosu na komentar Ureda predsjednika RH koji se upućuje na točku 11., točku 12. i osvrt na strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“, u skladu sa Zakonom o sustavu domovinske sigurnosti (čl. 11) Ministarstvo obrane RH može angažirati Oružane snage prema potrebi. Na zahtjev ministra zdravstva Vlada RH je 9. ožujka 2020. godine donijela Odluku da Hrvatska vojska, kao dio sustava domovinske sigurnosti, pruži pomoć Ministarstvu zdravstva za vrijeme trajanja pandemije uzrokovane bolesti COVID-19, i to osiguranjem dodatnih prostornih kapaciteta za zbrinjavanje respiratornih pacijenata, što je i provedeno sukladno zahtjevima Stožera civilne zaštite RH. Komentar vezan uz strateške projekte opremanja

osposobljavanja i aktivnosti za razvijanje sigurnosne kulture u široj populaciji, posebno kod mladih osoba jednostavno nije ostvariv u okvirima trenutno raspoloživih resursa jer nedostaju nam značajni ljudski, materijalni i financijski resursi. Kibernetička ugroza je definirana na razini kibernetičkog kriminala, dok je mogućnost neprijateljskog kibernetičkog djelovanja od strane drugih država, terorističkih organizacija, nevladinih organizacija, svakojakih aktivista i ostalih igrača u potpunosti zanemarena. Posebno je istaknuta borba protiv radikalizacije, ekstremizma i terorizma što je nedvojbeno posljedica zadnjih događaja koji ne ocrtavaju trend u kojem se naše društvo kreće već su rezultat političkih a ne stručnih sigurnosnih prosudbi. Nejasno je, zašto je sustav vatrogastva izdvojen iz cjelokupnog sustava civilne zaštite što je svakako neuravnoteženo jer je ono dio sustava civilne zaštite, koji je po zakonu i svjetskoj praksi prvi među operativnim snagama za djelovanje u krizama. Zaključno, u dokumentu, po pitanju sustava sigurnosti nigdje nije spomenuta borba protiv organiziranoga kriminala i korupcije koja bi trebala biti jasna politička obveza i odgovornost prema građanima RH, budući da ista kontinuirano šteti razvoju društvenih odnosa, snižava potrebnu razinu morala u političkom odlučivanju, blokira javnu upravu te sudstvo čini nedjelotvornim. III. Ključni nedostaci Nacionalne razvojne strategije: 1. Ključni nedostatak 1: glavni motiv za izradu jest stvaranje platforme za iskorištenje financijske omotnice za razdoblje 2021.-2027. Ključni nedostatak NRS je vezan za problem što je osnovni motiv za izradu dokumenta platforma za iskorištenje financijske omotnice za naredno programsko razdoblje. Dakle, u ovom smislu država svoj razvojni put u narednom razdoblju dominantno definira u okviru iskorištenja bespovratnih sredstava. Vidljivo je da nema jasne, konzistentne i sveobuhvatne vizije razvoja Republike Hrvatske te je propuštena prilika da NRS zaista bude okvir za bržu konvergenciju te kvalitetnije javne politike u narednom razdoblju. Sam tekst kojim se definira stanje i potrebe društva puno je kvalitetniji u odnosu na postavljene strateške ciljeve te pokazatelje uspješnosti. U tom smislu prioriteti područja značajno su više diferencirani što bi trebalo iskoristiti na način da se, u skladu s istima, preciziraju specifični ciljevi i referentni pokazatelji. 2. Ključni nedostatak 2: provedivost postavljenih ciljeva i ciljnih vrijednosti Izdvajamo, ne limitirajući se da je riječ o punoj listi, sljedeće primjere • predviđa se prosječan gospodarski rast u narednom razdoblju, do 2030. godine, od 3% što je, prema autorima NRS, dovoljno da se ostvare ciljevi konvergencije dohotka do razine od 75% prosjeka EU. S obzirom da su u prethodnom razdoblju druge postranzicijske zemlje bilježile veći gospodarski rast od nas, nije vjerojatno da ćemo dostići 75% europskog prosjeka, već da će se nažalost, razvojne razlike povećati. Također, treba imati na umu i da će razvijenije zemlje koje rastu stopom manjom od 3%, zbog učinka veće osnovice (baze), zadržati svoju razvojnu prednost nad Republikom Hrvatskom. Kako i zašto je odabrana stopa od 3 % nije argumentirano u Nacrtu prijedloga NRS-a. • neambiciozni cilj dosizanja 45. mjesta na globalnoj ljestvici konkurentnosti, obzirom

obrambeno-vojnom opremom je djelomično prihvaćen. Naime, nije prihvaćeno pojedinačno navođenje strateških projekata opremanja, jer će oni biti navedeni u Dugoročnom planu razvoja oružanih snaga Republike Hrvatske (DPR) za razdoblje 2022.-2033. godine, kojeg usvaja Hrvatski sabor, prema Zakonu o obrani. Radi se o sektorskom aktu strateškog planiranja podređenom NRS-u, čija će provedba biti operacionalizirana kroz Provedbeni program Ministarstva obrane, koji je već usvojen. Prihvaćen je suštinski smisao spominjanja razvoja sposobnosti za obranu, te, prije rečenice koja počinje s „Opremanje Hrvatske vojske doprinosi ...“ dodaje se novi odlomak koji glasi: „Kao jedna od sastavnica sustava domovinske sigurnosti Oružane snage RH su u funkciji jačanja stanja nacionalne sigurnosti, kako u preventivnom smislu kroz uklanjanje rizika i odvrćanje prijetnji, tako i u suprotstavljanju prijetnjama i uklanjanju posljedica njihovog djelovanja. Konceptualizacija strateškog okvira za planiranje i razvoj obrambenih sposobnosti usmjerena na dugoročnu vremensku perspektivu, u pogledu zahtjeva za funkcionalnošću, kao i u pogledu opsega resursa za njihov razvoj. Razvoj obrambenih sposobnosti je financijski zahtjevan i dugotrajan višegodišnji proces, prožet s ambicijom da sposobnosti koje razvijamo u sadašnjosti trebaju biti u stanju potvrđivati funkcionalnost u nadolazećem dugoročnom razdoblju. Dugoročna projekcija razvoja potrebnih obrambenih sposobnosti, uz određenje resursa za njihovu realizaciju, bit će utvrđen Dugoročnim planom razvoja Oružanih snaga.“ Nije prihvaćen komentar vezan uz planove nabave višenamjenskog borbenog aviona (VBA) iz gore navedenih razloga. Pored činjenice da će potreba opremanja Oružanih snaga s VBA biti utvrđena u DPR-u, Vlada RH sukladno svom Programu za mandatno razdoblje 2020.-2024. godine planira do kraja 2024. godine odabrati tip aviona, potpisati ugovor, započeti s obukom pilota i tehničara, te pripremom prateće infrastrukture. Program Vlade RH je smjernica za izradu Provedbenog programa Ministarstva obrane u okviru ciklusa strateškog planiranja za 2021.-2024. godinu, a spomenuti program sadrži detaljno razrađene mjere, aktivnosti i projekte, zajedno s proračunima i pretpostavkama za izvršenje. Prihvaćen je komentar Ureda predsjednika RH vezan uz obrambenu industriju, te se u potpoglavlju: „Jačanje obrambene sposobnosti Hrvatske vojske“, nakon teksta: „Visoka kvaliteta i inovativnost proizvoda hrvatske obrambene industrije prepoznatljiva je ne samo u oružanim snagama Hrvatske, već i šire. Stoga će se i u narednom razdoblju jačati suradnja sa hrvatskom obrambenom industrijom.“, dodaje nova rečenica koja glasi: „Davat će se potpora hrvatskoj obrambenoj industriji u razvoju, proizvodnji i primjeni novih i inovativnih tehnologija dvojne, civilno-vojne namjene, oslanjanjem na raspoložive fondove Europske unije.“ Nije prihvaćen komentar vezan uz obrazovanje mladih. Iako programe treba razraditi, oni nužno ne moraju donijeti velike troškove, već se kao prvi korak mogu ugraditi u postojeće nastavne planove i programe. Nije prihvaćen komentar vezan uz kibernetičku ugrozu. Sveobuhvatna razina

da se većina država članica EU nalazi na poziciji boljoj od 45. mjesta (23 od 28 prema The Global Competitiveness Report 2019. Svjetskog ekonomskog foruma (WEF)). • neambiciozni cilj dosizanja stope recikliranja otpada od svega 55% u 2030. godini. On odražava ključnu dosadašnju slabu točku u gospodarenju otpadom, u čemu dominantnu ulogu igra nekompetentnost lokalnih uprava, gradskih i mjesnih (što se najbolje vidi na primjeru grada Zagreba). • neki su ciljevi postavljeni previše ambiciozni: (i) udio izdvajanja za istraživanje i razvoj od 3% BDP-a, a sa sadašnjih 1,1% (više od deset godina trebalo nam je za rast ovog udjela za svega 0,4% BDP (sa 0,7 na 1,1 %); (ii) stopa zaposlenosti (20-64 godine) od 75 % je nedostižna, posebice ako se uzmu u obzir niska potencijalna stopa zaposlenosti u Republici Hrvatskoj, demografsko starenje i iseljavanje. • U dijelu koji se odnosi na održivost (SC 9 i SC 10) ciljevi su postavljeni vrlo optimistično i ostavljaju opći dojam da su pokazatelji dati tek okvirno i nedovoljno precizno s obzirom na predložene javne politike. Na primjer, za strateški cilj 9 (Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva) i strateški cilj 10 (Održiva mobilnost) prezentiran je samo jedan pokazatelj uspješnosti, što je svakako nedovoljno. • Za neke strateške ciljeve poput "promicanje održivog integriranog prijevoza putnika u okviru koncepta pametnih gradova" trebali bi imati vrlo detaljno razrađen taktički plan, pošto je i sam koncept pametnog grada složen i nedovoljno precizno definiran u literaturi i praksi. U protivnom, radilo bi se tek o političkoj retorici bez stvarnog sadržaja. 3. Ključni nedostatak 3: nedostatna povezanost razvojnih smjerova i strateških ciljeva Opći dojam je kako je razvojni smjer 2. predložen kako bi se iskoristila tema pandemije COVID-19 i sintagma „jačanje otpornosti na krize“ te se njime obuhvatili nespojivi strateški ciljevi. Nedovoljno precizno je opisana povezanost razvojnog smjera, strateških ciljeva i odabranih pokazatelja uspješnosti. Nejasno je na koji način su s tim smjerom povezani sljedeći strateški ciljevi: Zdrav, aktivan i kvalitetan život; Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji; Sigurnost i stabilan razvoj. Kako je u tom dijelu izostavljena uloga države kao „davatelja posljednjeg utočišta“ i njena socijalna funkcija u širem smislu također nije razvidno. Ako se već pokušava u NRS integrirati i populacijska politika, onda bi autorima Strategije trebalo biti jasno kako se ona proteže kroz cjelokupnu ekonomsku politiku. U suprotnom, nužno je detaljnije objasniti i argumentirati zašto je ona izdvojena i smještena unutar drugog razvojnog smjera. 4. Ključni nedostatak 4: definiran prevelik broj razvojnih prioriteta NRS definira značajan broj razvojnih prioriteta, ali ne vidi se niti jedan zaista ključan prioritet na kojem se temelji vizija budućeg društva. Isto tako, većina pokazatelja uspješnosti postavljena je u odnosu na prosjek članica EU. U dokumentu NRS nema indicija na koji način ćemo promjenama ekonomskih i drugih politika bilježiti veći rast u odnosu na druge zemlje EU. Većina ciljeva postavljena je na vrijednosti koje su 2030. godine na razini trenutnih ostvarenja usporedivih zemalja. To znači da je moguće da ćemo 2030. godine biti u

kibernetičkih ugroza nije zanemarena, već je prepoznata kao mogućnost neprijateljskog kibernetičkog djelovanja od strane drugih država, terorističkih organizacija, nevladinih organizacija, aktivista i ostalih dionika u kibernetičkom prostoru. U NATO savezu je kibernetički prostor prepoznat kao domena ratovanja. - O sustavu vatrogastva unutar sustava civilne zaštite: U odnosu na komentar o sustavu vatrogastva, važno je napomenuti da je Ustavom RH u članku 129a određeno da jedinice lokalne samouprave obavljaju poslove koji se, među ostalim, odnose na protupožarnu i civilnu zaštitu, pri čemu sustav vatrogastva djeluje svakodnevno u području protupožarne zaštite. Također člankom 1. stavkom 2. Zakona o sustavu civilne zaštite (NN 82/15, 118/18, 31/20) definirana je civilna zaštita kao sustav organiziranja, među ostalim, i operativnih snaga (od kojih su vatrogasne snage istaknutiji dio) u velikim nesrećama i katastrofama i otklanjanju posljedica terorizma i ratnih razaranja. Sustav vatrogastva godišnje bez da su proglašene velike nesreće ili katastrofe (i djelovanja u okviru sustava civilne zaštite) bilježi oko 30.000 vatrogasnih intervencija. Posebno isticanje vatrogastva u Nacrt prijedloga NRS-a posljedica je i novog ustroja Hrvatske vatrogasne zajednice kao državne upravne organizacije nadležne za vatrogastvo sukladno novom Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave (NN 85/20) i Zakonu o vatrogastvu (NN 125/19). Kao takva, Hrvatska vatrogasna zajednica ravnopravno s ostalim ministarstvima i državnim upravnim organizacijama sudjeluje u poslovima strateškog planiranja, pri čemu je Hrvatska vatrogasna zajednica sastavni dio sustava Domovinske sigurnosti, a glavni vatrogasni zapovjednik član koordinacije za sustav Domovinske sigurnosti. - O sustavu sigurnosti te borbe protiv organiziranoga kriminala i korupcije: U odnosu na komentar o sustavu sigurnosti te borbe protiv organiziranoga kriminala i korupcije, u okviru strateškog cilja 7 i područja „Jačanje unutarnje sigurnosti“ jasno je istaknuta opredijeljenost RH za sveobuhvatnim pristupom jačanja unutarnje sigurnosti, uključujući i jačanje nacionalnih kapaciteta za suzbijanje teškog i organiziranog kriminaliteta, jačanje otpornosti na terorističke prijetnje, zaštitu i sigurnost unutarnjeg tržišta i društva, kao i nacionalnih i europskih financijskih interesa i osnaživanje suradnje između policijskih, carinskih, graničnih i migracijskih službi. Pitanje borbe protiv korupcije utvrđeno je u okviru prioritarnog područja javnih politika za strateški cilj 3, učinkovito upravljanje korupcijskim rizicima, s naglaskom na primjenu adekvatnih antikorupcijskih mehanizama u svim strateški prioritarnim sektorima djelovanja (javnoj upravi, političkom sustavu, pravosuđu, gospodarstvu, upravljanju državnom imovinom i javnim financijama, poljoprivredi, zdravstvu, znanosti, kulturi, obrazovanju, sportu, zaštiti okoliša, energetici, prometu i infrastrukturi, privatnom sektoru i drugim prepoznatim prioritetnim područjima), izdvojeno je kao prioritarno područje javnih politika. Jačanje otpornosti javnog sektora na korupciju vratit će povjerenje građana u tijela javne vlasti i pozitivno utjecati na rast produktivnosti javne uprave i gospodarstva. U tijeku je i izrada Strategije za sprječavanje korupcije do 2030. godine, kao

drastično većem zaostatku u odnosu na prosjek EU zemalja, odnosno zadovoljavanje definiranih pokazatelja nije povezano sa relativnim napretkom u odnosu na ostale zemlje. Drugim riječima, ignorira se činjenica da će i druge usporedive zemlje napredovati, i to kako je dosadašnji razvoj pokazao, s većim uspjehom od nas. Dakle, ciljevi NRS nisu postavljeni dovoljno ambiciozno da bi se mogao očekivati napredak zemlje te ulazak u klub razvijenijih zemalja EU, odnosno izlazak iz kluba najmanje razvijenih zemalja EU. 5. Ključni nedostatak 5: horizontalni prioriteti i ravnopravnost LGBTI+ osoba NRS u dijelu 1.6. Horizontalni prioriteti: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti navodi: „Hrvatska će u narednom desetljeću biti društvo u kojemu nema diskriminacije na temelju rase ili etničke pripadnosti, vjere, spolne orijentacije, nacionalnog ili društvenog podrijetla i invaliditeta, u kojem su svi hrvatski građani jednako prisutni na svim područjima javnog i privatnog života, imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava i jednaku korist od ostvarenih rezultata.“ Ono što nedostaje u gornjoj rečenici jest rod, jer se preostali dio horizontalnih prioriteta u ovom području bavi ravnopravnošću spolova te ravnopravnosti žena i muškaraca. Nigdje se ne spominje sveobuhvatna strategija za ravnopravnost LGBTI+ osoba, koji se niti ne navode u NRS-u. 6. Ključni nedostatak 6: ne pridaje se važnost višesmjernoj vezi koja postoji između kulture, kao sustava vrijednosti i normi, te ekonomije i pravnog sustava U viziji se Republika Hrvatska do 2030. godine vidi kao zemlja „.... prepoznatljive kulture...“, a o kulturi se uglavnom govori kao o društvenoj djelatnosti i potrebi jačanja kulturne i kreativne industrije, što je zaista važno za ostvarenje prvog strateškog cilja („konkurentno i inovativno gospodarstvo“). Međutim, iako se navodi kako je kultura element društvenog razvoja, ne pridaje se važnost višesmjernoj vezi koja postoji između kulture, kao sustava vrijednosti i normi, ekonomije i pravnog sustava, a koja je kod nas materijalizirana u klijentelizmu i ortačkom kapitalizmu. Evidentno je da se strategija zalaže za reduciranje državnog intervencionalizma; međutim, pozornost treba biti usmjerena eliminiranju onih dimenzija državnog intervencionalizma koje pogoduju upravo njihovom razvoju. Primjerice, baza politički povezanih privatnih poduzeća u Republici Hrvatskoj ne postoji, kao niti transparentno praćenje njihovih aktivnosti povezanih s državom u bilo kojem njenom segmentu ili na bilo kojoj njezinoj razini. Iako se kultura, shvaćena u smislu vrijednosti i normi, ne može brzo i lagano promijeniti, promjene u toj domeni su nužne i one bi trebale biti prepoznate kao ključni preduvjet za stabilan i održiv rast Republike Hrvatske te ugrađene u njezine strateške ciljeve. Međutim, Strategija prepoznaje samo održanje makroekonomske stabilnosti kao ključnog preduvjeta rasta Republike Hrvatske, a izabrani pokazatelji uspješnosti ostvarenja trećeg strateškog cilja, koji su izravno povezani s borbom protiv klijentelizma i ortačkog kapitalizma, ne prepoznaju kompleksnost i dubinu problema koji su povezani s njima. 7. Ključni nedostatak 7: nedostaje analiza uzroka problema

zaseban višesektorski akt koji će biti donesen tijekom 2021. godine, a koji je naveden i u Dodatku 4. u okviru indikativnog popisa akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba NRS-a. Odgovor na dio III. Ključni nedostaci: 1. Izradi Nacrta prijedloga NRS-a polazište nije, a ni ne može biti, u realizaciji operativnih programa za korištenje strukturnih i investicijskih fondova EU-a za razdoblje 2021. – 2027. godine, a proces izrade opisan je u samom aktu, u Dodatku 5. Dvije su svrhe NRS-a. Prvo, njome se određuju dugoročni razvojni smjerovi i strateški ciljevi države za sljedećih 10 godina i drugo, u njoj se daju smjernice i utvrđuju prioriteti u pregovorima s EK o korištenju sredstava EU u novoj financijskoj perspektivi kako bi raspoloživa sredstva doista bila usmjerena na prioritete u skladu s razvojnim potrebama i vizijom razvoja. U svrhu identificiranja glavnih razvojnih izazova i prilika, te razvojnih potreba za RH u narednom desetljeću, izradi Nacrta prijedloga NRS-a prethodili su prikupljanje statističkih podataka, izrada analitičkih podloga i opsežna analiza najvažnijih sektora u koje je potrebno intervenirati, kako kroz strukturne reforme, tako i u smislu investicija. Za potrebe prikupljanja podataka osnovana je Radna skupina sastavljena od domaćih stručnih dionika, dok su na izradi analitičkih podloga sudjelovali brojni neovisni domaći i strani stručnjaci angažirani od strane grupacije Svjetske banke u sklopu provedbe jedne od ukupno tri komponente Ugovora o savjetodavnim uslugama u svrhu potpore uspostavi sustava za strateško planiranje i upravljanje razvojem te izrade NRS-a. Za potrebe utvrđivanja globalnih trendova, domaćih izazova, procjene razvojnih potencijala i postavljanja prioriteta razvojnih politika izrađeno je 16 analitičkih podloga. Izrada analitičkih podloga trajala je 1,5 godinu, upravo iz razloga kompleksnosti samoga zadatka, velikog broja uključenih dionika, uključujući sva resorna tijela državne uprave koja su aktivno sudjelovala u izradi istih, te stoga što analitičke podloge ne definiraju samo početno stanje i potrebe društva, već predstavljaju dubinsku analizu sa procjenom razvojnih potencijala, prioritiziranih preporuka politika (kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih), višesektorske implikacije (kada je to relevantno, npr. upravljanje, klimatske mjere, makrofiskalni utjecaji itd.), prijedlog plana provedbe i prijedlog strateških projekata koje tijela državne uprave mogu razmatrati u budućnosti kako bi se uvele strukturne promjene i poboljšala konkurentnost Hrvatske, prema relevantnosti i za svako od horizontalnih tematsko područja i horizontalne politike. Podloge su javno objavljene, i dostupne su za preuzimanje putem mrežne stranice www.hrvatska2030.hr. Ne prihvaća se navod da je glavni motiv za izradu NRS-a stvaranje platforme za korištenje financijske omotnice za razdoblje 2021.-2027. NRS je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH koji služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH, te se izrađuje sukladno članku 17. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17). Kao što je već obrazloženo prethodno u odgovoru na I. Uvod i II. Opće opaske, NRS mora biti usklađena sa smjericama i ciljevima koji proizlaze iz međunarodno preuzetih obveza, te je izrađena

niske produktivnosti Zbog nedostatka jasnog razumijevanja i analize uzroka zaostajanja Republike Hrvatske za usporedivim zemljama u proteklih 30 godina, u Strategiji ostaje nejasno na temelju čega su postavljeni ciljevi koji se navode, kako i zašto su odabrani navedeni pokazatelji uspješnosti, te kako se došlo do brojki koje su za ove pokazatelje navedene. U Strategiji ne postoji niti pokušaja bilo kakve razrade barem osnovnih mjera za ostvarivanje mnoštva ciljeva koji su navedeni. Uspješnost ostvarenja zadanih ciljeva stoga ne djeluje kredibilno, ne postoji temelj u istraživanjima koji bi ih potkrijepio, i teško je očekivati da će do željene konvergencije i ostalih ciljeva biti moguće doći u zadanom roku. 8. Ključni nedostatak 8: ne sagledava makroekonomsku ulogu turizma Velik problem vezan je uz činjenicu da u Strategiji nije uopće ozbiljnije sagledana makroekonomska uloga turizma, kao ni izvor prihoda/dodane vrijednosti (ključno za razumijevanje obilježja turizma):

- Udio dodane vrijednosti po jedinici potrošnje turista u Republici Hrvatskoj u odnosu na relevantno okruženje.
- Ključni izvori generiranja potrošnje i dodane vrijednosti prema turističkim djelatnostima (i koja je uloga rentne ekonomije).
- Utjecaj na radnu snagu: (i) istiskivanje drugih djelatnosti u potrazi za ograničenom radnom snagom (rast turizma nije ni bilanciran sa sveukupnom regionalnom i strukturnom raspoloživosti radne snage), (ii) sklonost na zapošljavanje lokalnog stanovništva i (iii) sklonost na zapošljavanje.
- Utjecaj rasta turizma na promjene cijena faktora na hrvatskom tržištu s utjecajem na sve druge djelatnosti.
- Utjecaj investicija u nekretnine s implikacijama na društvenu, prostornu i okolišnu održivost, kao i uloga fiskalne politike u tom procesu.
- Smanjivanje uvozne ovisnosti hrvatskog turizma (koje su mogućnosti supstitucije uvoza za potrebe turizma?), odnosno koje su stvarne mogućnosti aktiviranja domaće poljoprivredne proizvodnje za turizam? Nadalje, konstatacija sa stranice 97. kako „Ne postoje financijski ili računovodstveni standardi kojima bi se vrednovao prirodni kapital“ - dvojben je s više aspekata, a možda i ključna za razumijevanje utjecaja turizma u budućnosti:
- turizam generira i ozbiljne negativne učinke kroz 'utrku za resurse', društvenu i ekološku održivost što uopće nije adresirano u NRS. Naš ključni resurs, uz ljude, jest prostor koji je izložen izrazitim eksternalijama odnosno različitim načinima transferiranja javnog dobra prema privatnoj koristi
- NRS nije pokrenuo aktivnosti za sagledavanje ukupnih, pozitivnih i negativnih aspekata turizma, odnosno trade off-ova turizma. Dodatno, na stranici 97 Strategije kod Prioriteta javne politike koja će pridonijeti razvoju održivog, inovativnog i otpornog turizma stoji: „poticanje ulaganja u održiv, niskougljični rast turizma“. Napominjemo kako se održivost ne smije poistovjećivati samo s niskougljičnim rastom turizma – posebno u kontekstu korištenja javnog dobra te osiguranja stabilnosti društvenih zajednica. Pri tome se uopće ne govori o problemu overtourisma i nosivog kapaciteta pojedinih JLS, a radi se o pojavi/pojavama koje u značajnoj mjeri utječe na turistička kretanja (primjeri Dubrovnika i Splita). Ujedno je nedovoljno

sukladno svim načelima strateškog planiranja. 2. U odnosu na komentar vezan za projekciju gospodarskog rasta, isti je primljen na znanje, te će se voditi računa o tome prilikom izrade akata strateškog planiranja niže razine koji će detaljnije razrađivati provedbu strateških ciljeva. Također će se uzeti u obzir i nove okolnosti, odnosno da WEF-ov „Global Competitiveness Report“ izvještaj za 2020. godinu uopće nije rangirao zemlje. U odnosu na cilj dostizanja stope recikliranja otpada od 55 % u 2030. godini, komentar je primljen na znanje. Temeljem analize postojećeg stanja, vezano za stopu recikliranja u 2019. godini, kao i potrebu za izgradnjom dodatne infrastrukture odnosno postrojenja za recikliranje, navedeni cilj je ostvariv. Stopa recikliranja cilj je koji nadilazi nadležnosti lokalne samouprave te će velikim dijelom biti uvjetovan zakonodavstvom koje proizlazi iz novog Akcijskog plana za kružno gospodarstvo. U odnosu na udio izdvajanja za istraživanje i razvoj od 3 % BDP-a (sa sadašnjih 1,1 %), komentar je primljen na znanje, međutim napominje se kako je ulaganje u istraživanja i razvoj (IR) ključni pokazatelj razvoja društva i gospodarstva, te jest ambiciozno postavljen, ali je i ostvariv i nužan kako bi se ostvarili strateški ciljevi razvoja RH. Udio izdataka za IR u BDP-u RH u 2019. godini iznosio je 1,11 %, u 2019. godini na IR djelatnost utrošeno je 4,5 milijardi kuna, što je za 19,7 % više u odnosu na prethodnu godinu. Kako ni Europa nije postigla ulaganja od 3 % do 2020. godine postavljena u strategiji Europa 2020., istom cilju će se do 2030. pokušati približiti RH. Za postizanje tog cilja je potrebno kako jačati privatni sektor, tako i poboljšati učinkovitosti javnih ulaganja u području istraživanja i inovacija. Stoga je taj cilj predmet kompleksnog skupa mjera koje se razrađuju i provode i kroz ostale dokumente i mjere, počevši od Nacionalnog plana reformi i planirane nove Strategije pametne specijalizacije. Također ovdje upućujemo na analitičke podloge, u dijelu „Razvoj znanosti i tehnologije“, u kojima se nalaze preporuke za unaprjeđenje na različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora, na poveznica: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf> i <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf>, koje će se uzeti u obzir prilikom izrade ostalih akata strateškog planiranja za provedbu ove strategije. U odnosu na ciljanu stopu zaposlenosti (dobna skupina 20-64 godine) od 75 % do 2030. godine, komentar se ne prihvaća, budući da se stopa zaposlenosti povećala s 59,2 % u 2014. godini na 66,7 % u 2019. godini (trenutno: 2Q 2020 – 67,1 %) realistično je pretpostaviti da se rast može nastaviti, ali po nižoj stopi od 1,1 % godišnje. Osim toga, treba imati u vidu da je cilj Strategije Europa 2020. godine u pogledu ovoga pokazatelja na razini EU-a zadan na 75 %, a dostignuta vrijednost 2019. iznosila je 73,1 % (EU 27). S obzirom kako se radi o desetogodišnjem periodu, smatramo kako je opravdano postavljanje cilja koji će nas približiti vrijednostima koje EU već sada ostvaruje. U odnosu na pokazatelj vezan uz strateški cilj 9, samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva, Nacrt strategije poljoprivrede, koja

obrazložen odabir i prepoznavanje Zračne luke Franjo Tuđman kao najsnažnijeg regionalnog zračnog čvorišta u jugoistočnoj Europi za razvoj turizma (dodatno, navedeni izbor nedovoljno sagledava definirane opće i specifične ciljeve definirane u Strategiji prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. -2030.)). 9. Ključni nedostatak 8: nedostaje isticanje proaktivne uloge države u poticanju inovativnog poslovnog okružja Na stranici 14. Strategije u poglavlju Inovacije istraživanje i razvoj, nedostaje isticanje pro-aktivne uloge države u poticanju inovativnog poslovnog okružja ali i u difuziji i apsorpciji inovacija na razini cijele ekonomije, kako bi se poboljšala pozicija Republike Hrvatske u globalnim lancima vrijednosti (pogledati tekst M. Mazzucato (2017) za Europsku komisiju – tzv. mission oriented innovation). 10. Ključni nedostatak 9: nedovoljno istaknuta važnost privatnog sektora Strategija na više mjesta naglašava jačanje uloge privatnog sektora i tržišnog gospodarstva uz smanjivanje uloge države, dok je istovremeno većina toga što je u dokumentu navedeno da bi se trebalo provoditi u narednih deset godina u domeni javnog sektora i javnih investicijskih projekata (najčešće kroz EU fondove). Tamo gdje je privatni sektor i spomenut kao važan čimbenik to je napravljeno ovlašt i nije jasno u kojoj mjeri bi trebao biti uključen. Isto se odnosi i na ulogu privatnih investicija (domaćih i stranih). 11. Ključni nedostatak 10: ne adresira problem nejednakosti i siromaštva NRS u potpunosti zanemaruje što u ekonomiji označava pojam ekonomskog razvoja, odnosno porast blagostanja društva, s naglaskom na pojedince i regije koji su najpotrebitiji. Između ekonomskog razvoja i rasta postoji značajna razlika; ekonomski rast je samo jedna njegova dimenzija koja se uobičajeno mjeri stopom rasta realnog BDP-a. Ekonomski razvoj (koji se može mjeriti i indeksom ljudskog razvoja) pretpostavlja razvoj brojnih drugih dimenzija značajnih za kvalitetu života svakog građana (kulturnih, sportski, zdravstvenih, socijalnih i inih), a o kojima NRS malo vodi računa. Dok je razvojni smjer 4. deklarativno naveden, s nizom sub-optimalnih pokazatelja i općenito slabim razumijevanjem problema i pristupa istom u dinamičnom okruženju, pitanje nejednakosti pojedinaca (ekonomske, društvene i političke) je u potpunosti izostalo. Navedeno iznenađuje utoliko više jer je Svjetska banka izradila i analitičku podlogu u siječnju 2020., što znači da se ta tema mogla uvrstiti jer znamo da je NRS kasnio minimalno godinu dana od završetka analize Svjetske banke, a sve to u uvjetima pandemije COVID-19 i rezultirajuće ekonomske krize. 12. Ključni nedostatak 11: Izostanak primjerenog tretiranja prostorne komponente razvoja Republike Hrvatske Poglavlje pod nazivom „Opis razvojnih potreba i razvojnih potencijala“ sadrži parcijalno razmatranje prostorne komponente potreba i razvojnih potencijala, a što se dijelom pokušava kompenzirati pod podnaslovom „Znatne regionalne razlike u produktivnosti i životnom standardu“ gdje se u nedovoljnoj mjeri detektiraju lokalne i regionalne razlike u potrebama i potencijalima. Bitno je istaknuti nedostatno razmatranje uzroka i posljedica navedenih prostornih

proizlazi iz NRS-a, sadrži veći broj kvantificiranih ciljeva i odgovarajućih pokazatelja, kojima će se pratiti njihovo ostvarenje. Stoga smo stala da ih ne treba ponavljati u NRS-u kao hijerarhijski višem aktu strateškog planiranja. U odnosu na komentar o promicanju održivog integriranog prijevoza putnika u okviru koncepta pametnih gradova, iako su navodi u primjedbi afirmativni oni se odnose na daljnju programsku i projektnu dokumentaciju koja će proizaći u sklopu izrade provedbenih akata niže razine od NRS-a, u kojima će se eventualno navoditi svi potrebni zahtjevi kao i ovi navedeni u primjedbi, koji će svakako biti obuhvaćeni u budućem razvoju prometnog sektora RH. 3. U odnosu na komentar o iskorištavanju teme pandemije COVID-19 i sintagme „jačanje otpornosti na krize“, napominjemo kako je u Nacrtu prijedloga NRS-a, naglašena izražena osjetljivosti hrvatskog društva i gospodarstva na globalne šokove poput pandemije bolesti COVID-19 te se jasno naznačuju prioriteti jačanja otpornosti nacionalne ekonomije. Naglašen je prioritet ostvarivanja samodostatnosti u određenim proizvodnjama (npr. hrane, energije, lijekova i sl.), ali i diversifikacija hrvatskog gospodarstva kroz poticanje razvoja mreže mikro lokalnih i regionalnih vrijednosnih lanaca i djelatnosti koje se temelje na vlastitoj resursnoj osnovici i lokalnim izvorima potrošnje čime se, između ostalog, može povećati stupanj ekonomske sigurnosti i otpornosti na nepredvidive eksterne troškove. S druge strane, strateška partnerstva među zemljama dobivaju jednu sasvim novu konotaciju koja proizlazi iz deficitarnosti pojedinih zemalja u ublažavanju razvojnih šokova koje potencijalno mogu izazvati globalne pandemije i slični fenomeni. U strategiji je osobiti naglasak, osim na otpornost gospodarstva, stavljen upravo na osnaživanje i održivost zdravstvenog sektora koji ima ključnu ulogu u borbi protiv pandemije bolesti COVID-19. 4. U komentaru se s jedne strane autorima spočitava prevelika ambicioznost u postavljanju ciljanih vrijednosti pokazatelja učinka, a s druge se pak strane komentira da je većina pokazatelja uspješnosti postavljena u odnosu na prosjek članica EU, te da nisu postavljeni dovoljno ambiciozno da bi se mogao očekivati napredak zemlje te ulazak u klub razvijenijih zemalja EU, što je u kontradikciji. Temeljem detaljnih i relevantnih analitičkih podloga izrađenih za sva važna društveno – gospodarska područja te u participativnom duhu donesene su relevantne i utemeljene procjene o razvojnim potrebama i razvojnim potencijalima RH. U svakom strateškom cilju prikazana su prioritetna područja javnih politika za ostvarenje cilja te pokazatelji uspješnosti, odnosno učinka s postavljenim početnim i ciljanim vrijednostima. Za svako prioritetno područje javnih politika definirani su i prioriteti u provedbi koji će doprinijeti njihovom ostvarenju. Prilikom predlaganja strateškog okvira koji je predstavljen u Nacrtu prijedloga NRS-a, vodilo se računa o jasnoći, izvedivosti i mjerljivosti ciljeva i pokazatelja, napravljena je procjena osnovnih i ciljnih vrijednosti, doprinos ciljevima na EU razini te izvodljivosti i usklađenosti s očekivanim proračunskim okvirom, koji uključuje i očekivana sredstva s razine EU-a. 5. U odnosu na komentar o horizontalnim prioritetima i

dispariteta s tendencijom daljnje divergencije. Posebice je upitan izostanak razmatranja dugoročnih trendova kao i pojma rezilijentnosti na lokalnoj i regionalnoj razini. Izostanak primjerenog tretiranja prostorne komponente razvoja Republike Hrvatske je vidljiva i prilikom definiranja strateških ciljeva. Naime, jasno uvažavanje prostorne komponente je prvenstveno vidljivo u sklopu strateških ciljeva 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” i 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti”, a u čijim objašnjenjima se navodi i specifičnost lokalnih izazova kao posljedica većeg broja faktora, a koji nisu na adekvatan i sveobuhvatan način ni detektirani ni analizirani u Opisu razvojnih potreba i razvojnih potencijala. Posebno je zabrinjavajuće što oba strateška cilja (SC 12. i SC 13.) imaju isti pokazatelj učinka definiran na županijskoj razini (razlika u regionalnom BDP-u po glavi stanovnika). Navedenim odabirom (istog pokazatelja učinka) se dovodi u pitanje razumijevanje zasebnosti navedenih ciljeva. Također zanemaruje se i uvažavanje lokalne razine, kao i postojanje primjerenijih okvira pokazatelja učinka na nacionalnoj razini (npr. indeks razvijenosti), kao i konceptualnih rješenja na EU razini (npr. The Regional Competitiveness Index; The Regional innovation scoreboard [RIS]; European Quality of Government Index). Osim samog odabira pokazatelja učinka, potrebno je transparentno objasniti odabir ciljanih vrijednosti, a koji bi trebali uvažavati konvergencijske silnice na nacionalnoj, ali EU razini. 13. Ključni nedostatak 13: izostanak aktivnosti gospodarske diplomacije U strateškom cilju 4, kao niti u cijeloj Strategiji, ne spominje gospodarska diplomacija kao jedan od instrumenata postizanja ovog strateškog cilja. Smatramo kako je gospodarska diplomacija relevantna i za ostvarivanje drugih strateških ciljeva Strategije koji se odnose na gospodarstvo. 14. Ključni nedostatak 14: suradnju unutar multilateralnih organizacija te bilateralnu suradnju s pojedinim dijelovima svijeta Smatramo kako je premali naglasak stavljen na suradnju u multilateralnim organizacijama, posebno ističući ulogu RH u UN-u i kandidature u vodećim tijelima UN-a. U dijelu jačanja bilateralne suradnje s državama diljem svijeta primjećujemo da se uopće ne spominje Afrika i Latinska Amerika iako se na tom području nalaze neke velike države. Mišljenja smo da Republika Hrvatska samostalno, ne samo u okviru EU-a, treba razvijati i jačati bilateralne odnose s ovim dijelom svijeta. Vjerujemo kako u suradnji s Latinskom Amerikom postoji veliki gospodarski potencijal, posebice jer tamo žive i rade mnogi uspješni, porijeklom, Hrvati. 15. Ključni nedostatak 15: uloga ljudskih prava unutar strateškog cilja 4 Smatramo da je promocija ljudskih prava jedno od područja na globalnom planu na kojem bi Republika Hrvatska mogla graditi prepoznatljivost. IV. Prijedlozi poboljšanja definiranih nacionalnih razvojnih smjerova i strateških ciljeva: Zbog prethodno opisanih primjedbi potrebno uložiti značajan napor u daljnjoj razradi, a prije svega u sljedećim točkama: 1. Posvetiti ozbiljnu pozornost razradi vizije, te definirati i istaknuti ključne razvojne smjerova, kao i modele i izvore financiranja

ravnopravnost LGBTI+ osoba u dijelu 1.6. Horizontalni prioriteti: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, komentar je djelomično prihvaćen. Iako je rod širi pojam od spola, a rodne uloge koje je društvo namijenilo ženama i muškarcima, predstavljaju jednu od osnovnih prepreka punoj ravnopravnosti u društvu, SPOL je riječ koja nedostaje u tekstu, sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17) i potrebno ju je umetnuti iza riječi vjere, i ispred riječi spolne orijentacije na stranici 133. 6. U odnosu na komentar o državnom intervencionizmu i s njime povezanom klijentelizmu, napominje se kako je strategija usmjerena na smanjenje intervencionizma, dok će u Strategiji sprečavanja korupcije za razdoblje 2021. – 2030. koja je u izradi, biti detaljno razrađene provedbene mjere za smanjenje klijentelizma. 7. U odnosu na komentar o nedostatku analiza uzroka problema niske produktivnosti, isti nije prihvaćen. Kretanja ključnih makroekonomskih pokazatelja tijekom ekonomsko-financijske krize od 2009. do 2014. godine, koja je u RH trajala najduže među zemljama članicama EU, ukazuju na slabu otpornost zemlje na asimetrične šokove te ostale poremećaje gospodarskog ciklusa, pa Nacrt prijedloga NRS-a identificira navedeni problem. Uz ostvareni rast gospodarstva i pozitivna kretanja makroekonomskih pokazatelja u razdoblju 2015.-2019. te konvergenciju prema prosječnom životnom standardu u EU, potrebno je uložiti dodatne napore za smanjenje razvojnog jaza i hvatanje koraka s europskim prosječnim dohotkom. Također, kao problem prepoznata je niska produktivnost čimbenika proizvodnje u odnosu na nove članice EU, kao i najniža pokrivenost BDP-a izvozom robe, demografski izazovi te s njima povezani problemi tržišta rada, dostupnost financiranja za poticanje rasta privatnog sektora itd. U tom smislu se u Nacrtu prijedloga strategije jasno može iščitati strateško opredjeljenje i usmjerenje na poticanje privatnog sektora odnosno produktivnih djelatnosti, nužnost ulaganja u istraživanje i razvoj, očuvanje okoliša i unapređenje kvalitete institucija. Detaljnije analize, pa i problematika povezana s niskom produktivnosti, postoji u okviru iscrpnih analitičkih podloga koje su već prethodno naznačene, a iste su javno dostupne za preuzimanje putem mrežne stranice www.hrvatska2030.hr. Stoga nije utvrđena potreba za iscrpno ponavljanje teksta analize u samom Nacrtu prijedloga NRS-a. 8. U odnosu na komentar o makroekonomskoj ulozi turizma i izvorima prihoda i dodane vrijednosti za isti, komentar nije prihvaćen. Makroekonomski aspekt turizma, kao i utjecaj turizma na cjelokupno hrvatsko gospodarstvo detaljnije će se opisati u okviru Strategije razvoja održivog turizma do 2030. kao sektorskom aktu strateškog planiranja. Vezano uz aspekt održivosti kao i zaštite okoliša i prirodnih resursa, Ministarstvo turizma i sporta planira izradu strateške procjene utjecaja na okoliš, kao i postupak glavne ocjene prihvatljivosti za ekološku mrežu Strategije razvoja održivog turizma do 2030. i Nacionalnog plana razvoja održivog turizma od 2021.- do 2027. godine. Održivi razvoj turizma će se sagledati kroz doprinos svim ciljevima održivog razvoja UN-a. 9. U odnosu na isticanje proaktivne uloge države u poticanju inovativnog poslovnog

investicija i projekata u narednom desetogodišnjem razdoblju. Napraviti odmak od nacrt NRS koji je fokusiran na korištenje bespovratnih fondova EU prema široj slici mogućnosti djelovanja i međusobne interakcije svih komponenti ekonomske politike u narednom razdoblju. NRS bi trebao identificirati i druge modele i izvore financiranja investicija i projekata koji čine sastavni dio, kroz identifikaciju financijskih instrumenata i alternativnih modela nabave. Posebno je tu naglasak na mogućnostima fiskalne i monetarne politike (u širem pogledu financijskog sustava) u pogledu realizacije razvojnih potencijala. 2. Uravnotežiti važnost i značaj pojedinih razvojnih smjerova te dodatno razraditi pojedine strateške ciljeve i pokazatelje uspješnosti. Definirani nacionalni razvojni smjerovi kreirani su po operativnim programima te, iako drugačijeg naziva, ustvari predstavljaju kontinuitet smjerova iz prethodnog operativnog programa. Jedino su po svojem obuhvatu specifičnih ciljeva nešto detaljniji. Analiza stanja i potreba, zajedno s definiranim prioritetima puno je sveobuhvatnija u odnosu na postavljene ciljeve i pokazatelje uspješnosti. Stoga bi se u dokumentu trebalo poraditi na uravnoteženju navedenih sastavnica te dodatno razraditi/argumentaciji pojedinih ciljeva i pokazatelja uspješnosti. 3. Istaknuti ključne strateške ciljeve i pokazatelje uspješnosti ili najaviti da će isti biti detaljnije naglašeni u podređenim strateškim dokumentima. Upitno je u kojoj mjeri postavljeni strateški ciljevi i prioriteti u dovoljnoj mjeri posvećuju pažnju ključnim društvenim problemima. Naime, u tekstu se naglašava negativni demografski trend te sve veći broj stanovnika starije životne dobi kojima treba osigurati zadovoljavajuću društvenu infrastrukturu (str. 58), međutim, u okviru definiranja ciljeva i uspješnosti nema govora o tome već je postavljen općenit strateški cilj 5. (Zdrav, aktivan i kvalitetan život) s pokazateljima očekivanog broja godina zdravog života te osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Nema nikakve povezanosti navedenog prioriteta sa ciljevima te pokazateljima što ne postavlja prioritet dostojanstvenog starenja u mehanizam praćenja realizacije javnih politika. Takvih primjera je nemali broj kroz cijeli dokument. 4. Horizontalno povezati razvojne smjerove i strateške ciljeve te utvrditi hijerarhiju prioriteta kao odgovor na postojanje ograničenih resursa. Iako je svaki od definiranih razvojnih smjerova i pratećih strateških ciljeva važan sam po sebi, radi se o „spojenim posudama“ gdje je tek nužnom koordinacijom između smjerova, ciljeva, akcija i projekata moguće napraviti značajniji iskorak ka ostvarivanju postavljene vizije Hrvatske 2030. Poglavlje 6. Nacrta Strategije (Horizontalni prioriteti) vrlo je površno napisano i ne ističe nekolice važnih horizontalnih poveznica koje su prisutne i protežu se kroz većinu strateških ciljeva (primjerice, ulaganje u ljude tj. razvoj upravljačkih i stručnih kompetencija, optimizacija poslovnih procesa, primjena najnovijih tehnoloških dostignuća i sl.). Prioritetne politike su šarolike i variraju od dobro formuliranih preko nedorečenih i/ili nedovoljno preciznih, pa do potpuno promašenih (npr. „Razvoj znanosti i tehnologije“ zahtijeva doradu). Također, u mjeri u kojoj je to

okružja, komentar je primljen na znanje te će dodatno uzeti u obzir prilikom izrade srednjoročnih akata strateškog planiranja i kratkoročnih provedbenih akata. Međutim, ističemo da je u tekstu Nacrta prijedloga NRS-a već prepoznat značajan broj inicijativa od strane države za poticanje inovativnog poslovnog okruženja. Neke od njih su: poduzimanje mjera i provođenje politike koje će povećavati inovativnost kroz snažnije stvaranje i prijenos znanja i interakciju između znanstveno-istraživačkog, kreativnog i proizvodnog sektora; privlačenje stranih ulaganja visokotehnoloških korporacija radi proširivanja mogućnosti za uklanjanje u lance visoke dodane vrijednosti na temelju pametne specijalizacije; uspostava potpornih financijskih modela i stvaranje poticajno poslovnog okruženja za nastajanje novih ideja i pokretanje poduzetničkih inovacijskih aktivnosti usklađenih s nacionalnim inovacijskim sustavom; poticanje uspostave inovacijskih klastera i koordinacije između znanstveno-istraživačkog sektora i sudionika provedbe nacionalne inovacijske politike; koristiti će se i mogućnost inovativne javne nabave za ohrabrivanje inovacija i olakšavanje komercijalizacije inovacija; poticati će se partnerstva u institucijama koje se bave komercijalizacijom inovacija kao što su znanstveni i tehnološki parkovi, inkubatori i institucije za transfer tehnologije; podrška znanstveno-istraživačkim projektima i sektorima utemeljenima na znanju te će se osnažiti zakonodavni okvir koji regulira patente i intelektualno vlasništvo. 10. U odnosu na komentar da je nedovoljno istaknuta važnost privatnog sektora, ističemo kako Nacrt prijedloga NRS-a upravo naglašava jačanje uloge privatnog sektora i tržišnog gospodarstva uz ulogu države u podržavanju i poticanju privatnih ulaganja i inicijativa. Također, intencija je da se u narednom 10-godišnjem razdoblju sredstva za oporavak i otpornost i fondova EU, intenzivnije koriste za poticanje investicijskih i poduzetničkih projekata privatnog sektora. 11. U odnosu na komentar da NRS ne adresira problem nejednakosti i siromaštva, napominjemo kako strateški okvir NRS-a opisuje gospodarski rast temeljen na dinamičnijoj i raznovrsnijoj ekonomskoj strukturi koja će pružiti stabilnu i održivu osnovu za povećanje životnog standarda, smanjivanje socijalnih nejednakosti i osnaživanje društvene uključenosti. U poglavlju „Siromaštvo, socijalna isključenost i društvena kohezija“ adresirano je pitanje nejednakosti pojedinca i borba protiv nejednakosti, a kao prioritet u provedbi socijalne politike ističe se smanjenje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu. Detaljnija razrada konkretnih provedbenih mjera, uključujući različite dimenzije značajne za kvalitetu života svakog građana, raspraviti će se tijekom rada Radne skupine za izradu i praćenje Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine. 12. U odnosu na komentar o izostanku primjerenog tretiranja prostorne komponente razvoja RH, isti nije prihvaćen jer je važnost poticanja funkcionalnog povezivanja područja (makro-regija) prepoznata i uključena u Nacrt prijedloga NRS-a u okviru Razvojnog smjera 4. Ravnomjeran regionalni razvoj. Iz teksta izdvajamo: „Podupiranjem teritorijalnih strategija, vođenih na regionalnoj razini, te poticajnim

moguće, poželjno je utvrditi hijerarhiju prioriteta među postavljenim strateškim ciljevima. Oskudni, ograničeni i nedostatni resursi (novac, vrijeme, znanje) mogu značajno utjecati na realizaciju NRS, što znači da treba razlikovati prioritete prve, druge i treće razine. Kako se ne bi zanemarila cijela područja nacionalnog razvoja, preporuka je za svaki razvojni smjer i pripadajuće strateške ciljeve utvrditi ne samo željenu (krajnju), nego i minimalnu razinu prioriteta/učinka koju je potrebno ostvariti neovisno o mogućoj ograničenoj dostupnosti potrebnih resursa. 5. Prioritetno područje o zdravstvu i zdravlju treba uzeti u obzir rodnu komponentu Republika Hrvatska bi u sljedećem desetogodišnjem razdoblju trebala jasnije artikulirati rodnu komponentu u području zdravstva i zdravlja. To se prvenstveno odnosi na pristup zdravlju žena te zaštitu reproduktivnog zdravlja uz poštivanje prava na izbor. 6. Naglasiti mehanizme poticanja sinergijskih učinaka koji mogu proizaći iz suradnje različitih gospodarskih grana U razradi strateškog cilja 1. (Konkurentno i inovativno gospodarstvo), navedene su prioritetne izvozno-orijentirane gospodarske grane, ali nisu u dovoljnoj mjeri naglašeni mehanizmi poticanja sinergijskih učinaka koji mogu proizaći iz suradnje različitih gospodarskih grana (primjerice, hrvatska brodogradnja može postati konkurentnija jedino uz primjenu visokotehnoških, kako informacijsko-komunikacijskih, tako i elektroenergetskih i strojarskih rješenja). Dodatno, kao jedan od pravaca razvoja gospodarstva moguće je istaknuti i industriju medicinske opreme, koja će u budućnosti postati sve važnijom, ali i poboljšanje cjelokupne investicijske klime, kako bi Republika Hrvatska postala atraktivnijom za izravna strana ulaganja. Ne manje važno jest smanjiti ovisnost o turizmu te time disperzirati rizik gospodarskih aktivnosti. 7. Poboljšanje palijativne skrbi treba biti jedna od prioritetnih politika i odgovor na trend demografskog starenja stanovništva, kao i briga o osobama s posebnim potrebama Kod strateškog cilja 5. (Zdrav, aktivan i kvalitetan život), kao jedna od prioritetnih politika uslijed demografskog starenja stanovništva eksplicitno treba biti navedeno i poboljšanje palijativne skrbi. Najmanje što možemo i trebamo napraviti za građane starije životne dobi jest pružiti im dostojanstveno starenje kao iskaz društvene solidarnosti, koje se ne ogleda isključivo u osiguranju primjerene razine budućih mirovina. Jednako tako, za osobe s posebnim potrebama nužno je osigurati prilike za razvijanje njihovih sveukupnih potencijala. 8. Istaknuti upravljanje kontinuitetom kao jedno od prioritetnih područja javnih politika za ostvarivanje sigurnosti stabilnog razvoja Kao jedno od prioritetnih područja javnih politika kod strateškog cilja 7. (Sigurnost za stabilan razvoj), potrebno je istaknuti i upravljanje kontinuitetom (središnje i lokalne države, tako i gospodarstva i društva u cjelini). Uslijed rastuće neizvjesnosti okoline (geopolitičkih izazova, klimatskih promjena, društvenih previranja i sl.) odgovornost je Vlade izraditi i imati spremne scenarije i pripadajuće planove za suočavanje s potencijalnim prijetnjama, a kako bi se povećala otpornost na krizna stanja i umanjile negativne posljedice za državu i same građane. Mišljenja smo

mjerama za aktivaciju svih neiskorištenih potencijala, osobito zemljišta i nekretnina, omogućit će se ravnomjerniji regionalni razvoj te pridonijeti boljem standardu i kvaliteti života svih dijelova Hrvatske. Tim će se strategijama, između ostalog, potaknuti razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima (brdsko-planinska područja i otoci), jačati regionalna konkurentnosti kroz pametnu specijalizaciju i jačati uloga velikih gradova u policentričnom razvoju urbanih područja“. 13. U odnosu na komentar o izostanku aktivnosti gospodarske diplomacije u Nacrtu prijedloga NRS-a, isti je prihvaćen, te je tekst na str 73. u okviru poglavlja o Jačanju globalnog položaja Hrvatske na bilateralnom i multilateralnom planu, dopunjen sa: „Glavni izazov je pozicioniranje Hrvatske kao atraktivne poslovne i investicijske destinacije te pozicioniranje hrvatskih proizvoda i usluga na međunarodnom tržištu. Isto je preduvjet kako bi se ostvario dugotrajno održiv i stabilan gospodarski rast. Stoga je bitno između ostalog raditi i na jačanju kapaciteta sustava gospodarske diplomacije i diplomatsko-konzularnih predstavništava RH u svijetu, a u svrhu promicanje hrvatskih gospodarskih interesa. Provodit će se aktivnosti pružanja podrške hrvatskim tvrtkama za širenje poslovanja u inozemstvo i povećanja izvoza te promocija gospodarskih potencijala Hrvatske.“ 14. U odnosu na komentar o suradnji unutar multilateralnih organizacija te bilateralnu suradnja s pojedinim dijelovima svijeta, prihvaćen je komentar koji se tiče Afrike, Latinske Amerike i ljudi hrvatskog porijekla. S obzirom na obvezu pregnantnosti, na str. 73. u okviru poglavlja o Jačanju globalnog položaja Hrvatske na bilateralnom i multilateralnom planu, odlomak o bilateralnim odnosima je izmijenjen da glasi: „Na bilateralnom planu izvan Europske unije, Hrvatska će prioritetno unaprjeđivati odnose s europskim partnerima poput Ujedinjene Kraljevine, Ukrajine i Rusije, transatlantskima poput SAD-a i Kanade, bliskoistočnima poput Izraela, azijskima poput Kine, Indije, Japana i Južne Koreje, afričkim i latinoameričkim te s Australijom i Novim Zelandom. Posebno se računa na veliki gospodarski potencijal u suradnji s Latinskom Amerikom, uz ostalo i zato što tamo žive i rade mnogi pripadnici hrvatskog naroda. Naglasak će biti na stvaranju i jačanju partnerstva s utjecajnim svjetskim državama te na unaprjeđivanju suradnje. Pri tome ćemo se osloniti i na hrvatske iseljeničke zajednice, ondje gdje ih ima. Glavni izazov je pozicioniranje Hrvatske kao atraktivne poslovne i ulagačke destinacije te promicanje hrvatskih proizvoda i usluga na međunarodnom tržištu. To je jedan od ključnih preduvjeta kako bi se ostvario dugotrajno održivi i stabilni gospodarski rast. Stoga je bitno između ostalog raditi i na jačanju kapaciteta sustava gospodarske diplomacije i hrvatskih diplomatskih misija i konzularnih ureda u svijetu, a u svrhu promicanja hrvatskih gospodarskih interesa. Provodit će se aktivnosti pružanja podrške hrvatskim tvrtkama za širenje poslovanja u inozemstvo i povećanja izvoza te promocija gospodarskih potencijala Hrvatske i privlačenje ulaganja.“ 15. U odnosu na komentar o promociji ljudskih prava na globalnom planu, komentar Ureda predsjednika RH je

kako će post-COVID razdoblje biti izazovnije ne samo za hrvatsko, nego i za globalno, gospodarstvo i to nije dovoljno naglašeno. Mišljenja smo da ćemo se s posljedicama pandemije „boriti“ barem pola razdoblja koje obuhvaća Strategija, tj. barem do 2025. Tu su svakako i potencijalni kolaps zdravstvenog (ali i mirovinskog) sustava zbog starenja stanovništva i neprovedenih strukturnih reformi u sustavu (čije se naznake ne vide ni u Strategiji). 9. Argumentirati zaključak o konkurentskoj prednosti Republike Hrvatske u navedenim sektorima i odrediti kriterije za prepoznavanje nekolicine strateški važnih sektora, umjesto taksativnog navođenja većeg broja industrijskih sektora Na str. 38.-39. NRS-a piše: „Hrvatska će svoj gospodarski oporavak i razvojni iskorak zasnivati na gospodarskim granama u kojima ima konkurentске prednosti. Vlada će staviti naglasak na razvoj sektora s potencijalom rasta, ali i voditi brigu o očuvanju radnih mjesta u strateški važnim sektorima. Pametna specijalizacija u izvozno orijentiranim sektorima... Riječ je ponajprije o sektorima informacijske-komunikacijske tehnologije, digitalizaciji javnih usluga, proizvodnji računalne opreme, proizvodnji elektroenergetskih i proizvodnih strojeva i odgovarajućih tehnologija, kao i o farmaceutskoj industriji, kemijskoj industriji, obrambenoj industriji, automobilskoj industriji i brodogradnji. To obuhvaća također europske strateške lance vrijednosti te sektore koji se temelje na korištenju prirodnih resursa poput prehrambeno-prerađivačkog i drvno-prerađivačkog sektora. Istovremeno, davat će se potpora postojećim radno intenzivnim industrijama (primjerice: industriji tekstila, obuće i kože).“ Shodno navedenom, otvara se nekoliko jednostavnih pitanja: Na temelju kojih kriterija su autori strategije došli do zaključka da Republika Hrvatska u navedenim sektorima ima konkurentске prednosti? Na koji način su određeni strateški sektori? Zbog čega se misli kako poticanje razvoja sektora, koji su i do sada činili veći dio neuspješne ekonomije Republike Hrvatske, može dovesti do boljih rezultata nego u proteklih 30 godina? Kakva je to specijalizacija kojom će se zemlja od 4 milijuna stanovnika specijalizirati u gore navedenih 15 sektora? Isto tako, nakon 30 godina ekonomskog zaostajanja, u kojem se ekonomska djelatnost bazira najvećim djelom na turizmu, NRS na stranicama 44-46 navodi kako je prioritet razvoj održivog inovativnog i otpornog turizma. Nameće se pitanje vrlo slično gore navedenima: zašto autori misle kako će ono što nam je 30 godina rezultiralo ispodprosječnim stopama rasta u sljedećem desetljeću dovesti do boljih rezultata? Koja je točno njihova vizija otpornog turizma? 10. Analizirati uzroke niske stope rasta produktivnosti kao osnovnog razloga ekonomskog zaostajanja Republike Hrvatske Studija Svjetske banke ispravno detektira spori rast produktivnosti kao osnovni razlog ekonomskog zaostajanja Republike Hrvatske, iako to nije temeljni uzrok već posljedica fundamentalnih uzroka i izostanka direktnih stranih investicija u sektoru međunarodno razmjenjivih roba i usluga. Strategija tome međutim ne daje dovoljan značaj. Niska stopa rasta produktivnosti se spominje više usput nego ozbiljno u uvodnom dijelu, da bi se poslije prešlo na

prihvaćen, a tekst na str. 69 dopunjen te sada glasi: „Članstvom u globalnim, kontinentalnim i regionalnim asocijacijama, organizacijama i aranžmanima te što aktivnijom ulogom u njima Hrvatska dodatno ojačava ugled i privlačnost kao sposobna i funkcionalna, moderna i povezana, sigurna i otvorena zemlja, koja učinkovito štiti i promiče vladavinu prava i zaštitu ljudskih, manjinskih, vjerskih i drugih prava i sloboda.“ Odgovori na dio IV. Prijedlozi poboljšanja definiranih nacionalnih razvojnih smjerova i strateških ciljeva: 1. U odnosu na komentar da je Nacrt prijedloga NRS-a fokusiran na korištenje bespovratnih fondova EU te da je potrebno tekst preusmjeriti prema široj slici mogućnosti djelovanja i međusobne interakcije svih komponenti ekonomske politike, ističemo kako nacionalni razvojni prioriteti sadržani u Nacrtu prijedloga NRS-a nadilaze mogućnosti sufinanciranja bespovratnim sredstvima EU, kao i zajednički strateški okvir država članica EU. Kako bi se ostvarili strateški ciljevi navedeni u NRS-u, bit će potrebno usmjeriti znatna sredstva iz svih raspoloživih, a ne samo EU, izvora financiranja, uključujući državni proračun, različite programe pomoći i alternativne izvore financiranja, uključujući zajmove i privatni sektor te stoga komentar nije prihvaćen. Točno je međutim da je Nacrt prijedloga NRS-a koherentan u odnosu na politike na razini EU i usklađen s ciljevima na europskoj razini što je posve utemeljeno i ispravno s obzirom na članstvo RH u EU. Razvojne potrebe i razvojni potencijali identificirani u analitičkim podlogama predstavljali su polazište za kreiranje logičkog okvira strategije, odnosno jasno definiranih i argumentiranih razvojnih smjerova, određivanja strateških ciljeva, te prioriternih područja djelovanja javnih politika. Potrebe, potencijali, razvojna usmjerenost, ciljevi i prioriteti, međusobno su povezani u vertikalnoj i horizontalnoj dimenziji. Predloženi ciljevi utemeljeni su na stvarnim potrebama i razvojnim potencijalima. Za sve predložene strateške ciljeve predloženi su odgovarajući pokazatelji učinka, a očekivani učinci su razumljivi, procjenjivi i mjerljivi. 2. U odnosu na komentar da su definirani nacionalni razvojni smjerovi kreirani po operativnim programima, navodi su u potpunosti netočni. Vlada RH donijela je 5. studenoga 2020. godine Odluku o operativnim programima vezanim za kohezijsku politiku za financijsko razdoblje Europske unije 2021.-2027. u Republici Hrvatskoj i tijelima zaduženima za njihovu pripremu. Utvrđena je sljedeća struktura operativnih programa: • Operativni program Konkurentnost i kohezija 2021.-2027. čiji će se EU dio financirati iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda • Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027. čiji će se EU dio financirati iz Europskog socijalnog fonda + • Integrirani teritorijalni program 2021.-2027. čiji će se EU dio financirati iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fonda te Fonda za pravednu tranziciju Pokrenut je proces izrade predmetnih programa, no isti će svoje polazište temeljiti na nacionalnim razvojnim prioritetima sadržanima u NRS-u, a ne obrnuto. S obzirom na dostupna sredstva iz kohezijske omotnice koja su prije svega namijenjena za rast, razvoj i zapošljavanje, te iz instrumenata za oporavak i otpornost na krize, bilo bi

popularnu „mantru“ niske razine ulaganja u istraživanje i razvoj. NRS ne prepoznaje i uvažava kako se Republika Hrvatska ne nalazi niti blizu tehnološke razine razvijenih zemalja. Osim rijetkih individualnih primjera, sposobnost naših poduzeća i znanstvenih institucija da samostalno razvijaju novu tehnologiju i procese je zanemariva (proces deinustrijalizacije je taj problem samo povećao). Republika Hrvatska se danas nažalost nalazi u poziciji da rast produktivnosti u ekonomski značajnom obujmu ne može očekivati po osnovu vlastitih tehnoloških inovacija (bilo javnih ili privatnih). Mi rast produktivnosti danas možemo prvenstveno tražiti u uvozu strane tehnologije, tj. ponovnoj industrijalizaciji putem privlačenja strane tehnologije kroz strane izravne investicije (FDI). To je uostalom bio i osnovni izvor rasta TFP (produktivnost faktora rasta) u usporednim tranzicijskim zemljama, na koji se onda tokom vremena nadograđivalo veće ulaganje u istraživanje i razvoj. U tom kontekstu NRS bi trebala govoriti o mogućim načinima iskorištavanja promijenjenih odnosa na svjetskoj političko-ekonomskoj sceni, te iskorištavanju procesa skraćivanja opskrbnih lanaca i povlačenja evropske proizvodnje iz Kine i sličnih zemalja 11. Naglasiti političko ekonomske probleme s kojima se Republika Hrvatska suočava Kao pretpostavku povećanja potencijalne stope rasta BDP-a i posljedično ostvarivanja konvergencije hrvatske ekonomije u sljedećem desetljeću, NRS mora identificirati sljedeće probleme: netransparentnost u trošenju proračunskog novca i zapošljavanju u javnu službu, posebice na upravljačka radna mjesta, korupciju, klijentelizam i ortački kapitalizam, kao ključne izazove s kojima se kao društvo i ekonomija suočavamo. Rješavanje političko ekonomskih problema treba biti zaseban strateški cilj kojeg prate odgovarajući pokazatelji uspješnosti (npr. institucionalni indikatori i pripadajući pod-indikatori Svjetske banke, Svjetskog ekonomskog foruma, Transparency International, Instituta za razvoj menadžmenta-IMD). Predlažemo da se navedeno uključi u razvojni smjer 1 (Održivo gospodarstvo i društvo) kao apsolutni prioritet u sljedećem desetogodišnjem razdoblju unutar NRS-a. 12. Hrvatska treba obrazovanje i znanost postaviti kao svoje razvojne prioritete U Strateškom cilju 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ Nacionalna razvojna strategija (NRS) je izostavila kao jednu od bitnih podloga Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije, koju je donio Hrvatski sabor 2014. godine i koja se već primjenjuje, stoga treba nastaviti njezinu primjenu u praksi. Obrazovanje i znanost od posebnog su javnog interesa, stoga je jedan od ključnih nedostataka NRS što nije posvećena dovoljna pažnja ranom i predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju. Poseban naglasak treba staviti na nastavak Cjelovite kurikularne reforme što u NRS nije niti spomenuto, a s obzirom na temeljni značaj kurikularne reforme koja podrazumijeva promjene sadržaja obrazovanja i načina poučavanja i učenja. Također, u NRS-u nije spomenuta niti primjena svih međupredmetnih tema u odgojno-obrazovnom radu cjelokupne obrazovne vertikale (Građanski odgoj i

doista nerazumno planirati dugoročnu razvojnu strategiju države, ne uzevši u obzir, ali samo kao izvor sufinanciranja nacionalnih prioriteta, Višegodišnji financijski okvir i nove instrumente EU za razdoblje od 2021. do 2027. godine. 3. U odnosu na upit u kojoj mjeri postavljeni strateški ciljevi i prioriteti posvećuju pažnju ključnim društvenim problemima, ponovno ističemo kako je izradi samog strateškog okvira NRS-a prethodila temeljita identifikacija ključnih razvojnih problema. U izradu Analitičkih podloga bili su uključeni brojni domaći i inozemni stručnjaci u okviru Ugovora o savjetodavnim uslugama u svrhu potpore uspostavi sustava za strateško planiranje i upravljanje razvojem te izrade nacionalne razvojne strategije do 2030. sa Svjetskom bankom. Sve analitičke podloge prošle su i najstroži postupak provjere i osiguranja kvalitete. Predloženi strateški ciljevi definirani su uzevši u obzir te analize, ali i resurse koji su dostupni ili mogu biti dostupni u budućnosti za realizaciju tih ciljeva. Temeljem takvog pažljivog sagledavanja budućih razvojnih potreba i potencijala, kreirani su međusobno povezani elementi kroz četiri predložena razvojna smjera i 13 strateških ciljeva s pripadajućim prioritetnim područjima budućih javnih politika i pokazateljima učinka radi praćenja uspješnosti u provedbi. Predloženi ciljevi utemeljeni su na stvarnim potrebama i razvojnim potencijalima. Za sve predložene strateške ciljeve predloženi su odgovarajući pokazatelji učinka, a očekivani učinci su razumljivi, procjenjivi i mjerljivi. 4. U odnosu na komentar o horizontalnim prioritetima, ističemo kako poglavlje 6. NRS-a adresira osnovne horizontalne teme (načela) koje će se poštivati prilikom provedbe NRS-a, poput zaštite dostojanstva radnika, nediskriminacije i drugog. 5. U odnosu na komentar o prioritetnom području o zdravstvu i zdravlju i rodnoj komponenti, komentar je djelomično prihvaćen, uz napomenu da će pristup zdravlju žena te svi aspekti zaštite reproduktivnog zdravlja biti detaljnije razmatrani u okviru određenog sektorskog akta strateškog planiranja. 6. U odnosu na komentar kako je potrebno naglasiti mehanizme poticanja sinergijskih učinaka koji mogu proizaći iz suradnje različitih gospodarskih grana, ističemo kako će navedeno urediti u Nacionalnom planu za internacionalizaciju gospodarstva RH. Naime, potrebno je naglasiti kako brojne komentare odnosno prijedloge za unošenje detaljnih mjera, aktivnosti i projekata nije moguće, niti je metodološki ispravno, razrađivati u hijerarhijski najvišem, krovnom aktu strateškog planiranja u državi kakav je NRS. U tom smislu ponovno ističemo važnost poštivanja metodologije strateškog planiranja te reformiranog sustava strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH, koji ima jasno posloženu hijerarhiju dokumenata i lanac rezultata. U okviru istoga, zakonski okvir predviđa srednjoročne akte strateškog planiranja (nacionalne i županijske razvoje planove u trajanju od pet do devet godina) te kratkoročne akte strateškog planiranja odnosno provedbene akte (provedbene programe) koji detaljno razrađuju mjere, aktivnosti i projekte u razdoblju jedne do četiri godine, s obzirom da je onda moguće i povezivanje sa srednjoročnim proračunskim okvirom. Jednostavno nije moguće, niti produktivno, do takve razine provedbenih detalja razrađivati dugogodišnji

obrazovanje, Održivi razvoj, Poduzetništvo, Zdravlje, Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije). Uz Cjelovitu kurikulumu reformu značajno je provesti i ciljeve propisane Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije kao što su podizanje kvalitete rada i društvenog ugleda učitelja te unapređenje kvalitete rukovođenja u odgojno-obrazovnim ustanovama u skladu s politikom razvoja ljudskih potencijala. U NRS-u je nedovoljno naglašeno kontinuirano nadograđivanje mogućnosti profesionalizacije odgojno-obrazovnih radnika (odgojitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja) putem inicijalnog obrazovanja i profesionalnog razvoja. S obzirom da učenik treba biti u središtu odgojno-obrazovnog procesa, potrebno je razviti cjelovit sustav podrške učenicima. Osobitu pozornost treba posvetiti individualnoj potpori učenicima usmjerenoj na zadovoljavanje specifičnih potreba svakog djeteta, a osobito učenicima s teškoćama i darovitim učenicima. U NRS daroviti učenici nisu niti spomenuti - njihova identifikacija i praćenje, za što je potrebno osigurati financijska sredstva kao dokaz poticanja izvrsnosti u odgojno-obrazovnom sustavu. NRS ne spominje važan cilj, a to je sustav osiguranja kvalitete u odgoju i obrazovanju što podrazumijeva vanjsko vrednovanje i samovrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova, a nužno ga je ugraditi u ovakav tip dokumenta. Potrebno je osigurati i materijalno-tehničke uvjeta rada propisane Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe. Zbog porasta vršnjačkog nasilja, nasilja u mladenačkim vezama, nasilja internetu, porasta broja disfunkcionalnih obitelji, poteškoća s učenjem i koncentracijom i dr. potrebno je osigurati veći broj stručnih suradnika u odgojno-obrazovnim ustanovama od postojećeg broja koji je nedostatan, a sve s ciljem jačanja mentalnog zdravlja mladih. 13. Naglasiti potrebu reforme sustava visokog obrazovanja i znanosti Nedostatak NRS-a jest i nedovoljna pozornost posvećena reformi sustava visokog obrazovanja i znanosti. U NRS-u se uglavnom navode ciljevi i pokazatelji koji se tiču količine obrazovanja u smislu kvantitete. Naš problem nije kvantiteta, već kvaliteta obrazovanja. Kvaliteta obrazovanja suštinski ovisi o kvaliteti nastavnika na visokim učilištima. U NRS-u se ne govori o promjenama u vrednovanju znanstveno-istraživačkog rada i ostalim stvarima koje bi pridonijele povećanju znanstvene razine domaćih visokoškolskih institucija, kako bi one bile u stanju producirati kvalitetno obrazovan kadar. U području visokog obrazovanja potrebno je naglasiti razliku između velikog broja sveučilišnih programa, planiranih mjesta na fakultetima, a sve manjeg broja studenata. Svakako bi i potrebe tržišta rada trebale određivati broj studijskih grupa i upisnih kvota. Strateški cilj 2. (Obrazovani i zaposleni ljudi) ističe obrazovanje kao najmoćnije sredstvo za ostvarenje društvenih i gospodarskih promjena. Pored navedenih, kao jedno od prioritarnih područja javnih politika treba istaknuti i Stjecanje i razvoj menadžerskih kompetencija. Menadžeri posjeduju formalno-pravnu moć oblikovanja i upravljanja organizacijama i kao takvi svojim (ne)informiranim

akt strateškog planiranja. Navedeno je definirano i zakonski propisano sukladno najboljim europskim i svjetskim praksama. 7. U odnosu na komentar o poboljšanju palijativne skrbi, ističemo kako će predmetno područje biti obrađeno, sukladno odluci Vlade RH od 14. listopada 2020. godine, u Nacionalnom planu razvoja zdravstva za razdoblje od 2021. do 2027. godine. 8. U odnosu na komentar o upravljanju kontinuitetom (središnje i lokalne države, tako i gospodarstva i društva u cjelini), ističemo kako su u NRS-u postavljeni ciljevi koje RH može ostvariti i koji se temelje na realnim modelima i daljnjoj provedbi uspješne politike fiskalne konsolidacije, strukturnih reformi i investicija. Jačanje konkurentnosti gospodarstva, povezivanje obrazovanja s tržištem rada i održivost javnih financija, mirovinskog i zdravstvenog sustava koji su svi izuzetno pogođeni aktualnom krizom, ne može se ostvariti kratkoročnim politikama, već je upravo nužno upravljanje kontinuitetom te uspješna integracija zacrtanih smjerova razvoja u sve provedbene aktivnosti na svim razinama upravljanja. Praćenje i vrednovanje uspješnosti ukupne provedbe zahtjeva adresiranje odgovornosti za provođenje, praćenje i vrednovanje uspješnosti postavljenog strateškog okvira, kako na najvišoj nacionalnoj tako i na svim nižim razinama upravljanja. U Nacrtu prijedloga NRS-a okvir za provedbu, praćenje i vrednovanje sažeto je prikazan Dodatkom 2. Navedeni okvir definira ulogu NRS-a te pojedine aspekte okvira provedbe, praćenja i vrednovanja kao što su nacionalni razvojni planovi te planovi razvoja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, provedbene programe, daljnju ulogu Upravljačkog odbora za izradu NRS-a. Isto tako, definirane su ključne institucije (Hrvatski Sabor, Vlada RH, Koordinacijsko tijelo za sustav strateškog planiranja, Koordinator za strateško planiranje TDU) te njihove odgovornost u okviru praćenja, izvještavanja i vrednovanja. Nadalje, u Dodatku 4 naveden je indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira ove strategije. 9. U odnosu na prijedlog određivanja kriterija za prepoznavanje nekolicine strateški važnih sektora, navedeno je primljeno na znanje. Prijedlozi iz područja industrije će se konkretnije i detaljnije razrađivati u nižim aktima strateškog planiranja u skladu sa Zakonom o strateškom planiranju i upravljanju razvojem RH. 10. U odnosu na komentar o produktivnosti i tehnološkoj razvijenosti RH, komentar je primljen na znanje. Navedeni prijedlozi iz područja industrije će se konkretnije i detaljnije razrađivati u nižim aktima strateškog planiranja u skladu sa Zakonom o strateškom planiranju i upravljanju razvojem RH. 11. U odnosu na komentar o političko-ekonomskim problemima, isti se ne prihvaća. Naime, sukladno već prethodno pojašnjenome, tijekom 2021. godine donijet će se srednjoročni akti strateškog planiranja, konkretno za ovo pitanje relevantan Nacionalni plan razvoja javne uprave, kako je i navedeno u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira ove strategije. Dodatno, iz navedenog područja, donesen je Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave za razdoblje 2021.-2024. godine u kojemu su na

odlukama značajno izravno utječu na način funkcioniranja i efikasnost poslovnih sustava, a neizravno i na kvalitetu života svojih zaposlenika i društva u cjelini. 14. Manjkavosti u strateškom cilju 5 „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ S obzirom na strateški cilj br. 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ treba naglasiti da Hrvatska ima sveobuhvatan Nacionalni program promicanja zdravlja Živjeti zdravo, usvojen od Vlade RH u srpnju 2015. godine čije se aktivnosti kontinuirano provode i koji se ciljevima podudara sa strateškim ciljem br. 5. Nejasna je potreba za izradom novog plana aktivnosti koji se ne naslanja na već usvojeni Nacionalni program koji se provodi. U samom dokumentu naglasak je stavljen na sport i to vrhunski sport, a za očuvanje cjeloživotnog zdravlja naglasak treba staviti na zdravstvenu usmjerenu tjelesnu aktivnost koja obuhvaća cijelu populaciju. Aktivnosti vezane uz promicanje pravilne prehrane samo su paušalno navedene i nisu dovoljno razrađene. 15. Naglasiti raspoloživost sredstava EU za financiranje malih i srednjih poduzeća Kod poglavlja o dostupnosti financiranja (str. 14) koji se navodi kao najveće ograničenje u pokretanju i brzom rastu MSP, treba uz navedene naglasiti i raspoloživost sredstava i EU fonda za jačanje oporavka i otpornosti te sredstva namijenjena jačanju inovativne i konkurentne sposobnosti MSP iz budućeg sedmogodišnjeg proračuna Horizon Europe (2021-2027). Tu postoje specifična sredstva i instrumenti za poticanje veće partnerske suradnje na R&I ali i ona namijenjena individualnim inovacijskim naporima poduzeća u svim njihovim fazama razvoja, od rizičnih faza razvoja inovacija do njihove komercijalizacije kao gotovih proizvoda i usluga. 16. Istaknuti važnost racionalnog raspolaganja državnom imovinom (poljoprivrednim zemljištem, javnim poduzećima, nekretninama i sl.) Kod strateškog cilja 9. i dijela oko „povećanje iskorištenosti poljoprivrednog zemljišta“, govori se samo o Zakonu o komasaciji a da nije uopće spomenuto stanje neupotrijebljenog državnog poljoprivrednog zemljišta koje bi trebalo dati u dugoročni najam (iz literature se procjenjuje da se radi oko 1M Ha). Taj potencijalno najznačajniji izvor povećanja produktivnosti poljoprivrednog zemljišta te njegovo precizno stanje u portfelju državnog zemljišta treba nužno navesti u NRS-u. Također nije spomenuto da bi se neobrađeno (državno) zemljište trebalo dati prioritarno u najam malim OPG, tako da se povećanjem površine oranica poveća izuzetno niska produktivnost u hrvatskoj poljoprivrednoj proizvodnji. Selektivni, povoljan najam jedan je od ključnih instrumenata da se zadrže mladi u ruralnim područjima i na taj način spriječi demografsko odumiranje sela. Nije prepoznata niti sinergija povećanja produktivnosti sa biogospodarstvom, s obzirom da je zemlja u državnom vlasništvu dugo vremena neobrađivana te može odmah biti stavljena u funkciju certificirane organske poljoprivrede. Unatoč dominantnoj praksi razvijenih zemalja koje u pravilu smanjuju utjecaj i ulogu države u gospodarstvu, Republika Hrvatska treba gledati na odabrana javna poduzeća kao na moguće/buduće profitne organizacije putem kojih se može djelomično puniti Državni proračun Republike Hrvatske. Uz

operativnoj razini planirane mjere, aktivnosti i projekti, a čiji je rezultat i uspješnost provedbe mjerljiv. Spomenute mjere, aktivnosti i projekti adresiraju i navedene izazove. 12. U odnosu na komentar o obrazovanju i znanosti, ponovno ističemo da je Nacionalna razvojna strategija hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj koji u Nacrtu donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja. Prioriteti obrazovnih politika, navedeni u NRS-u, bit će razrađeni i operacionalizirani kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Prilikom izrade Nacionalnog plana razvoja u obzir će se uzeti razvojni dokumenti izrađeni u proteklome razdoblju među kojima i Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. definirat će obrazovnu politiku vezanu za rani i predškolski, osnovnoškolski, srednjoškolski sustav odgoja i obrazovanja. 13. U odnosu na komentar o reformi sustava visokog obrazovanja i znanosti, isti primamo na znanje, no ponovno ističemo da je NRS hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Sve ostale (i detaljnije) sektorske razvojne potrebe, opise postojećeg stanja, ciljeve, akcijske planove definiraju dokumenti strateškog planiranja hijerarhijski nižeg reda od NRS-a, koji ne smiju biti u suprotnosti s NRS-om. Vlada RH je u listopadu 2020. godine donijela Odluku o utvrđivanju akata strateškog planiranja među kojima je predviđeno i donošenje nove Strategije pametne specijalizacije RH. Također napominjemo kako je prema Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske kod izrade akata strateškog planiranja nužno poštovati načelo partnerstva (članak 8.). S obzirom na to da se komentar ne odnosi na konkretnu intervenciju u tekstu NRS-a, ne možemo ga prihvatiti, ali zahvaljujemo na istome te ćemo ga uvažiti tijekom izrade nove Strategije pametne specijalizacije RH, te ostalih strateških i provedbenih dokumenata, poput Nacionalnog programa reformi, Sporazuma o partnerstvu kojim se utvrđuje nacionalna strategija za korištenje europskih strukturnih i investicijskih fondova, Nacionalnog plana za oporavak i otpornost koji je u izradi, te drugih provedbenih akata niže razine. Vaši će prijedlozi biti uzeti u obzir kod izrade sektorskih strateških i provedbenih akata, a temeljit će se i na analitičkim podlogama koje je izradila Svjetska banka, uz podršku svih resora u Vladi RH. Nadalje, upućujemo Vas na poveznicu Ministarstvo znanosti i obrazovanja - Pregled javnih rashoda za znanost, tehnologiju i inovacije (gov.hr) te na analitičke podloge koje su uzete u obzir prilikom izrade strategije za dio "Razvoj znanosti i tehnologije", a u kojima se nalaze preporuke za unaprjeđenje na različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora, na poveznica: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf> i <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf>

optimizaciju i digitalizaciju njihovih poslovnih procesa, nestranačkim odabirom kompetentnih menadžera i jasnim usklađivanjem ovlasti i odgovornosti menadžera svako javno poduzeće može podići razinu svoje operativne efikasnosti i postati profitabilnim. 17. Strateški okvir, ciljevi i ambicija za zelenu i energetska tranziciju Kroz tekst se nejasno i sporadično poziva na Zeleni plan i njegov ciljeve (npr.: Pritom uzeti su u obzir ciljevi postavljeni u okviru Europskog zelenog plana i Europskog teritorijalnog programa 2030.). Smatramo da je potrebno dodati tablicu kao što je napravljena za ciljeve održivog razvoja (Dodatak 3: Prikaz povezanosti strateškog okvira NRS-a 2030. i ciljeva održivog razvoja Programa UN-a za održiv razvoj 2030.) kako bi se jasno vidjelo koji cilj NRS doprinosi kojem segmentu Zelenog plana S obzirom na tekst na str. 13. (Hrvatska će morati dodatno povećati učinkovitost svojih institucija, koja posljednjih godina bilježi kontinuirani napredak, što potvrđuje i sve bolji položaj Hrvatske na relevantnim međunarodnim ljestvicama.) smatramo da povećanje učinkovitosti institucija nužno, posebice u segmentu upravljanja EU fondovima kako bi se osiguralo pravovremeno i učinkovito iskorištavanje raspoloživih sredstava. Pritom smatramo kako je potreba u NRS staviti naglasak na smanjenje administrativnog opterećenja te jačanje kapaciteta javne uprave formiranjem ekspertnog savjetničkog tima sastavljenog od nezavisnih stručnjaka za fondove EU-a i investicije na razini Vlade RH s ciljem uspješnijeg korištenje sredstava iz fondova EU. Nadalje smatramo da se kroz NRS treba inzistirati i na uvođenju izvrsnosti u javni menadžment i predvidjeti postavljanje javnih naručitelja u ulogu zaštitnika kvalitete isporučene usluge građanima. S obzirom na tekst na str.14. (Hrvatski financijski sustav morat će se diferencirati kako bi lakše mogao zadovoljiti financijske potrebe poduzeća u različitim fazama životnog ciklusa) molimo pojašnjenje kako se planira diversificirati hrvatski financijski sustav te koja je u tome uloga EU fondova i privatno-javnih partnerstava. S obzirom na tekst na str.16. (Usitnjenost javne administracije u Hrvatskoj stvara probleme u koordinaciji i suradnji različitih javnih tijela i institucija. Dodatno, administracija na lokalnoj razini često nema dovoljno kapaciteta što se ogleda u niskoj razini decentralizacije uključujući i poteškoće koje nastaju u procesu korištenja europskih sredstava za financiranje velikih investicija. Osim toga, iako je velikim naporima znatno poboljšano funkcioniranje pravosudnog sustava, brzina donošenja pravosudnih odluka, učinkovitost stečajnih postupaka i naročito povjerenje u nepristran rad sudstva i dalje nisu na zadovoljavajućoj razini.) smatramo kako je potrebno naglasiti kako je potrebno izvršiti cjelovit proces revidiranja pravnog okvira koji regulira uspostavu sustava upravljanja i kontrole Europskim strukturnim i investicijskim fondovima te izvršiti reformu sustava s ciljem povećanja efikasnosti i ubrzanja protoka bespovratnih sredstava iz fondova EU-a.; Nadalje smatramo da je potreba u strategiji naglasiti kako je potrebno pojednostaviti dokumentaciju projektnih prijava, provedbu, kao i fleksibilizirati mogućnost izmjene ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf, koje će se uzeti u obzir prilikom razrade ostalih, hijerarhijski nižih akata strateškog planiranja. Nadalje, napominjemo kako sustav osiguravanja i unapređivanja kvalitete obuhvaća vanjski i unutarnji sustav osiguravanja i unapređivanja kvalitete. Vanjski sustav osiguravanja i unapređivanja kvalitete predmeta vrednovanja temelji se na nacionalnim, europskim i međunarodnim standardima. U postupcima vanjskog sustava osiguravanja i unapređivanja kvalitete, na temelju javnih ovlasti utvrđenih Zakonom o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju (NN 49/09), sudjeluje Agencija. Strateški dokument mreže visokih učilišta, koji sadržava smjernice i kriterije za osnivanje visokih učilišta i studijskih programa te projekciju osnivanja novih javnih visokih učilišta, radi provođenja postupaka vrednovanja u okviru vanjskoga sustava osiguravanja i unapređivanja kvalitete, donosi Hrvatski sabor na prijedlog nacionalnoga vijeća nadležnog za visoko obrazovanje. Strateški dokument mreže javnih znanstvenih organizacija koji sadržava smjernice i kriterije za osnivanje javnih znanstvenih organizacija te projekciju osnivanja novih javnih znanstvenih organizacija radi provođenja postupaka vrednovanja u okviru vanjskog sustava osiguravanja i unapređivanja kvalitete, donosi Hrvatski sabor na prijedlog nacionalnog vijeća nadležnog za znanost. Unutarnji sustav osiguravanja i unapređivanja kvalitete uređuje svojim općim aktom svaka ustanova u sustavu znanosti i visokog obrazovanja. Unutarnji sustav za osiguravanje i unapređivanje kvalitete sastavnica sveučilišta dio je jedinstvenog sustava osiguravanja i unapređivanja kvalitete pri sveučilištima. Sva javna i privatna visoka učilišta, javni znanstveni instituti i druge znanstvene organizacije kojima je osnivač RH te privatne znanstvene organizacije i druge pravne osobe koje se financiraju iz državnog proračuna podliježu periodičnoj reakreditaciji svakih pet godina. Privatne znanstvene organizacije i druge pravne osobe koje se financiraju iz državnog proračuna podliježu periodičnoj reakreditaciji samo u dijelu u kojemu se financiraju iz državnog proračuna. Agencija obavlja reakreditaciju prema svom godišnjem planu po službenoj dužnosti ili na prijedlog ministra, a može je provesti i na prijedlog visokog učilišta, odnosno znanstvene organizacije. Na temelju provedenog postupka reakreditacije, a uz prethodno mišljenje Akreditacijskog savjeta, Agencija donosi akreditacijsku preporuku koja sadrži ocjenu kvalitete visokog učilišta i znanstvene organizacije te preporuke za unapređenje kvalitete. Rezultat provjere akreditacijska je preporuka kojom Agencija preporuča ministru: 1. izdavanje potvrde o ispunjavanju uvjeta za obavljanje djelatnosti ili dijela djelatnosti predmetima vrednovanja, ako je akreditacijska preporuka pozitivna; 2. uskratu dopusnice za obavljanje djelatnosti ili dijela djelatnosti predmetima vrednovanja, ako je akreditacijska preporuka negativna; 3. izdavanje pisma očekivanja s rokom uklanjanja nedostataka do tri godine, koje u slučaju visokog učilišta može obuhvatiti zabranu upisa studenata u razdoblju određenom pismom očekivanja. Akreditacijska je preporuka visokih učilišta i znanstvenih organizacija javna i može utjecati na

kako bi se pojednostavila i ubrzala priprema projekata, kao i pojednostavila provedba. S obzirom na tekst na str.21. (Siromaštvo, socijalna isključenost i društvena kohezija) ističemo kako u poglavlju se ne spominje energetska siromaštvo koje je Zelenim planom i Valom obnove identificirano kako jedno od ključnih i prioritetnih područja. Smatramo da je u ovo poglavlje potrebno uključiti i segment problematike i borbe protiv energetskog siromaštva. S obzirom na tekst na str.22. (Znatne regionalne razlike u produktivnosti i životnom standardu) smatramo da je u ovom segmentu korisno osvrnuti se na prednosti i mogućnosti koje nudi strategija od polja do stola koja proizlazi iz Zelenog plana. S obzirom na tekst na str.23. (Rizici u očuvanju prirodnog kapitala) smatramo kako paraf govori o očuvnosti hrvatske prirode i pritom ne spominje golem problem zagađenosti voda, mora i prirode koji je između ostalog prouzročen neadekvatnim zbrinjavanjem otpada i fekalija. Smatramo da je paraf potrebno revidirati kako bi se naglasili i izazovi s kojima se Hrvatska trenutno suočava i koje je nužno hitro adresirati. Hrvatska je jedna od članica Europske unije koja je najviše izložena rizicima od klimatskih promjena zbog povećanja temperature, smanjivanja oborina, mogućnosti pojave ekstremnih vremenskih prilika kao što su poplave i suše, ali i daljnjeg podizanja razine mora. Kroz cijelu NRS potrebno je integrirati ciljeve iz Strategije prilagodbe na klimatske promjene i NECP-a. U tablici na str. 26. spominje se gospodarski rast, povećanje produktivnosti i uspostava djelotvorne javne uprave i pravosuđa, no ne spominje se uopće segment održivosti. Predlažemo da se u predmetnoj tablici doda i paraf o razvojnim pravcima kojima će se osigurati održivost gospodarstva. U tablici se u segmentu opisa razvojnih pravaca za jačanje otpornosti na krize ne navodi o kakvim krizama je riječ te se u tekstu ne spominje i važnost jačanja kapaciteta i ulaganja za suočavanje s klimatskom krizom (iz konteksta prilagodbe i suzbijanja): OPĆI CILJEVI STRATEGIJE PRILAGODBE: Postavljena je vizija »Republika Hrvatska otporna na klimatske promjene«, koja će se ostvariti kroz postizanje cilja (a) smanjiti ranjivosti prirodnih sustava i društva na negativne utjecaje klimatskih promjena, kao i (b) jačanje otpornosti i sposobnosti oporavka od tih utjecaja. Iako je priroda sama po sebi ugrožena ona predstavlja okosnicu prilagodbe klimatskim promjenama. Usluge ekosustava očuvane prirode podržavaju socioekonomski razvoj i jačaju otpornost društva i gospodarstva na klimatske promjene. Treba također (c) iskoristiti potencijalne pozitivne učinke klimatskih promjena. Provedbom Strategije prilagodbe ranjivi sustavi trebali bi biti otporniji nego što su danas te korisniji u cjelokupnoj prilagodbi društva klimatskim promjenama, a štete od elementarnih nepogoda bi trebale biti manje što će doprinijeti ostvarenju dugoročnog održivog razvoja Republike Hrvatske. U tablici se navodi Hrvatska će biti među europskim predvodnicima u pretvaranju klimatskih i ekoloških izazova u prilike, osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije prema klimatskoj neutralnosti., što je ambiciozno i pohvalno, no nije jasno kako se to planira ostvariti. U tablici se

razvojni proračun visokih učilišta i znanstvenih organizacija, sukladno pravilniku iz članka 26. Zakonom o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju. Postupak reakreditacije započinje poduzimanjem prve radnje Agencije u svrhu provođenja postupka reakreditacije te može trajati najdulje šest mjeseci od dana započinjanja postupka. 14. Prijedlog vezan uz nadopunu strateškog cilja 5 „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ je prihvaćen. Na str. 49. naslov je prilagođen danim komentarima. Na str. 49. - 50. dodan je sljedeći tekst: „Neophodno je ojačati daljnju provedbu i aktivnosti u okviru sveobuhvatnog Nacionalnog programa promicanja zdravlja Živjeti zdravo, usvojenog od Vlade RH. Aktivnosti Nacionalnog programa se kontinuirano provode te je potrebno dodatno ojačati daljnju provedbu i financiranje aktivnosti istog. Opći cilj Nacionalnog programa je unaprijeđenje zdravlja populacije putem promicanja zdravih stilova života, odnosno smanjenjem negativnih učinaka bihevioralnih, biomedicinskih i sociomedicinskih rizičnih čimbenika te kreiranje okruženja u kojima je svim osobama u Republici Hrvatskoj omogućena najviša razina zdravlja i kvaliteta života. Potrebno je kontinuirano provoditi kampanje za podizanje svijesti te uzastopno poticati usvajanje znanja i stavova o važnosti pravilne prehrane i tjelesne aktivnosti u cilju prevencije debljine, očuvanje i unaprijeđenje mentalnog zdravlja te očuvanje spolnog i reproduktivnog zdravlja edukacijom prvenstveno mladih, ali i svih dobnih skupina. Naglasak se treba staviti na očuvanje cjeloživotnog zdravlja kroz zdravstvenu usmjerenu tjelesnu aktivnost koja obuhvaća cijelu populaciju. Također se trebaju razviti smjernice za pravilnu prehranu za različite dobne skupine u različitim okruženjima.“ 15. U odnosu na prijedlog o raspoloživosti sredstava EU za financiranje malih i srednjih poduzeća, isti je primljen na znanje i o tome će se voditi računa prilikom izrade povezanih, hijerarhijski nižih akata strateškog planiranja. 16. U odnosu na komentar o važnosti racionalnog raspolaganja državnom imovinom (poljoprivrednim zemljištem, javnim poduzećima, nekretninama i sl.) kod strateškog cilja 9. i dijela oko: „povećanje iskorištenosti poljoprivrednog zemljišta“, ističemo kako je unaprijeđenje upravljanjem poljoprivrednim zemljištem detaljnije obrađeno u nacrtu Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine, te stoga nije na isti način uključeno u tekst NRS-a. 17. U odnosu na prijedlog vezan za zelenu i energetska tranziciju, isti je prihvaćen u kontekstu usvajanja novog zajedničkog ambicioznog cilja EU-a o smanjenju emisije EU-a od -55 % u odnosu na 1990. godinu, što će biti uključeno u tzv. Zakon o klimi (Uredba EU o klimi). Klimatski cilj jasnije će se istaknuti u strategiji, te je u tom smislu dopunjeno poglavlje 5.8. na stranici 96. Ispred četvrtog odlomka koji započinje: „Ispunjavajući ciljeve tranzicije na niskougljični razvoj, zaštite okoliša i smanjivanja rizika od klimatskih promjena na način koji je sukladan provedbi Europskog zelenog plana....“ dodaje se tekst koji glasi: „Hrvatska je dala podršku podizanju zajedničkog cilja EU-a o smanjenju emisija stakleničkih plinova od najmanje 55 % do 2030. godine u odnosu na razinu iz 1990. godine kao i cilj

navodi: Većina manje razvijenih područja u Hrvatskoj suočava se s jednakim preprekama razvoju kao i zemlja u cjelini, no na manje razvijenim područjima te prepreke imaju još snažniji i još vidljiviji učinak na ekonomske i socijalne ishode. Iz navedenog nije jasno na koje se prepreke u razvoju ovaj navod odnosi te zašto su njihovi učinci veći na manje razvijenim područjima. Predlažemo preformulirati i pojasniti. Tablica 2 – Pokazatelji učinka za razvojni smjer 2: Jačanje otpornosti na krize Str. 34 Tablica 3 – Pokazatelji učinka za razvojni smjer 3: Zelena i digitalna tranzicija kod SC7 Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost za pokazatelj uspješnosti „Emisije stakleničkih plinova u odnosu na baznu, 1990. godinu, postavlja za ciljnu vrijednost u 2030. godini 65% emisija od početnog iznosa u 1990., odnosno predviđa 35%-tno smanjenje emisija do 2030. Ovo smanjenje emisije u skladu je s ciljevima Strategije energetskog razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050. – scenarij S2) što nije najambiciozniji scenarij i tim scenarijem se ne postiže klimatska neutralnost do 2050. Prema prijedlogu Scenarija za postizanje većih smanjenja emisija do 2030. godine i klimatske neutralnosti u RH do 2050. godine, emisija stakleničkih plinova će u 2030. godini biti na razini oko 57% u odnosu na emisiju ostvarenu 1990. godine, odnosno ciljano smanjenje iznosi oko 43%. Smatramo da je ovaj cilj potrebno uskladiti sa scenarijem klimatske neutralnost koji jedini u potpunosti podržava ambiciozne ciljeve Zelenog plana i ostvaruje stvarni put Hrvatske prema klimatskoj neutralnosti. Kod istog SC7 Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost za pokazatelj uspješnosti „Udio obnovljivih izvora energije u bruto ukupnoj potrošnji energije“ kao ciljnu vrijednost u 2030. postavlja 36.4% udio OIE u ukupnoj bruto potrošnji energije. Taj ciljni iznos usklađen je sa ciljem iz Strategije energetskog razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050., no nije usklađen s ciljem iz Scenarija klimatske neutralnosti koji iznosi 41,1%. S obzirom da jer riječ o cilju SC7 kojim se ostvaruje klimatska neutralnost smatramo da je ovu ciljnu vrijednost potrebno revidirati i uskladiti s ciljem iz Scenarija klimatske neutralnosti. Temeljem danih komentara prilažemo sljedećih šest prijedloga: Prijedlog 1 - Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ Smatramo kako bi Vlada RH trebala bi potaknuti razvoj industrije koja stvara novu vrijednost utemeljenu na energetske učinkovitosti i novim tehnologijama. To je prigoda da se rast bruto domaćeg proizvoda odvoji od rasta potrošnje energije i resursa i, na taj način, bitno poveća energetska učinkovitost, čime će se stvoriti uvjeti za dugoročan napredak Republike Hrvatske uz očuvanje resursa, okoliša i ekonomskih i društvenih aktivnosti koje o njima ovise. Također je u poglavlju potrebno pojasniti da je nužno potaknuti učinkovitu i transparentnu suradnju privatnoga i javnog sektora s nabavom s najboljom vrijednosti za novac te potaknuti zelenu javnu nabavu radi poticanja eko-inovacija u gospodarstvu. Osnovne prednosti ovog modela nabave u odnosu na tradicionalni: administrativno i operativno rasterećenje javnog sektora (jednostavnija priprema te provedba

klimatske neutralnosti do 2050. godine. Kada se ovi ciljevi zakonodavno usvoje na razini EU-a te kada će se integrirati i u sektorske EU propise, tada će se doraditi analize doprinosa Hrvatske tim ciljevima te će određene izmjene trebati napraviti u ovom kao i u drugim strateškim i planskim dokumentima Hrvatske. “. 18. U odnosu na ulogu fondova EU i privatno-javnih partnerstava, te zadovoljavanja financijskih potreba poduzeća u različitim fazama životnog ciklusa, dostupnost adekvatnih izvora financiranja ostaje prioritet u kontekstu financijskog sustava i sustava korištenja fondova EU, što osim bespovratnih sredstava uključuje i financijske instrumente koji se uspješno koriste i u tekućem financijskom razdoblju EU 2014.-2020. godine. Financijski instrumenti koriste se u kontekstu sredstava fondova EU, a dolaze u obliku kreditnih linija, garancijskih shema i fondova rizičnog kapitala. Financijski proizvodi namijenjeni hrvatskom tržištu kroz ESI fondove su jedan od najučinkovitijih načina korištenja financijskih resursa radi ostvarivanja razvojnih ciljeva. Iz financijskih instrumenata, primatelji mogu dobiti kredite po kamatama daleko nižim od uobičajenih kredita komercijalnih banaka, te vrlo povoljne garancije, a mlada i inovativna poduzeća mogu dobiti prijeko potrebna ulaganja u vlasnički kapital. Primateljima u RH, financijski instrumenti pojednostavljaju pristup sredstvima EU zbog bitno manjih administrativnih zahtjeva. Temeljem analiza tržišnog stanja izrađene su ex ante procjene koje su opravdale uvođenje financijskih instrumenata u RH. Za tekuće financijsko razdoblje EU, utvrđeno je 10 operacija koje će biti provedene putem financijskih instrumenata te na taj način ukloniti postojeći tržišni nedostatak. Trenutno se provodi deset financijskih instrumenata, u sklopu Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.“ (OPKK) koje provode Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR), Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO) i Europski investicijski fond (EIF). HBOR trenutno provodi 3 financijska instrumenta: ESIF Krediti za rast i razvoj iz Prioritetne osi 3 „Poslovna konkurentnost“ OPKK. Radi se o većim investicijskim kreditima s niskim kamatnim stopama i bez redovnih naknada koje se naplaćuju prilikom odobrenja i korištenja kredita. ESIF Krediti za energetske učinkovitost za javne zgrade iz Prioritetne osi 4 „Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije“ OPKK. Ovi ESIF Krediti namijenjeni su financiranju ulaganja u energetske učinkovitost u zgradama javnog sektora, u svrhu postizanja energetskih ušteda od najmanje 50 % u odnosu na godišnju potrošnju energije za grijanje/hlađenje. ESIF Krediti za javnu rasvjetu iz Prioritetne osi 4 „Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije“ OPKK. ESIF krediti za javnu rasvjetu formirani su s ciljem podupiranja ostvarenja energetskih ušteda u sustavima javne rasvjete koje će rezultirati smanjenjem potrošnje električne energije od minimalno 50 %. HAMAG-BICRO vrlo uspješno provodi 6 financijskih instrumenata iz Prioritetne osi 3 „Poslovna konkurentnost“ OPKK: ESIF Ograničeno portfeljno jamstvo, ESIF Pojedinačno jamstvo bez subvencije kamatne stope, ESIF Pojedinačno jamstvo uz subvenciju kamatne stope, ESIF Mikro zajmovi,

projekta) uz efikasniju realizaciju projekata s većom vrijednosti za novac; veća i jednostavnija apsorpcija EU fondova uz realizaciju projekata uz minimalne nepredviđene troškove te predvidive i provedive uvjete jednake i prihvatljive za investitore. Dodatno, u strateškom cilju 1. ne spominje se poljoprivreda kao sektor s velikim potencijalom za razvoj hrvatske konkurentnosti posebice po principu Farm to fork u skladu s Europskim zelenim planom. Prijedlog 2 - Strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi” U pod-poglavlju Unaprijeđenje visokog obrazovanja spominje se da će se upisna politika usklađivati s potrebama razvoja tržišta rada, no ne navodi se kako se to planira učiniti te kako će se osigurati dovoljan kvalificirani kadar za zeleni i klimatski neutralan razvoj Hrvatske zajedno s ostvarenjem svih ciljeva zadanih NRS. Molimo pojasniti i revidirati. Prijedlog 3 - Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” U poglavlju se spominje da je Hrvatska izložena visokim rizicima od klimatskih promjena u uvodu, ali ne spominje se i potreba za hitnom i adekvatnom prilagodbom na već neizbježne klimatske promjene. Smatramo da je potrebo revidirati. U prioritetima se navodi: - povećanje djelotvornosti u gospodarenju komunalnim otpadom i priprema za prijelaz na kružno gospodarstvo - kvalitetno i održivo upravljanje vodama - smanjenje onečišćenja zraka i emisija stakleničkih plinova - prevencija rizika, promicanje otpornosti i prilagodbe na klimatske promjene Nejasno je što se misli s riječju „promicanje” u ovom kontekstu. Molimo pojasniti. Predlažemo zamijeniti s „provedba mjera izgradnje otpornosti i prilagodbe na klimatske promjene”. Smatramo da je potrebno dodati: Jačanje otpornosti na učinke klimatskih promjena (jačanje otpornosti infrastrukture, korištenje zelenih i plavih tehnologija, prilagodba sektora zdravstva); - razvoj kružnog gospodarenja prostorom i zgradama - razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova - očuvanje i poboljšanje bioraznolikosti te održivo upravljanje ekosustavima, prirodnim dobrima i bioraznolikošću. U potpoglavlju Energetska učinkovitost i samodostatnost te tranzicija na čistu energiju kao prioriteti provedbe navode se: - promicanje energetske tranzicije i obnovljivih izvora energije - povećanje energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicija na čistu energiju - uvođenje naprednih digitaliziranih energetskih sustava, mreže i skladištenje energije - dekarbonizacija, uklanjanje, skladištenje i uporaba ugljikovog dioksida - istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija - ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom - energetska obnova zgrada i suzbijanje energetskog siromaštva. Smatramo da je potrebno postaviti jače i egzaktnije prioritete poput dubinske energetske obnove fonda zgrada što uključuju i obnovu Grada Zagreba i okolice nakon potresa te novu izgradnju vodeći pritom računa o problemu energetskog siromaštva; korištenje domaćih i čistih izvora energije, velike sunčane i vjetroelektrane koje mobiliziraju javni i privatni kapital, ali i elektrane na krovovima (građani, poduzetnici i javne zgrade) i geotermalnu energiju pri čemu prednost treba davati ulaganjima koja se mogu lako multiplicirati umjesto forsiranja velikih

ESIF Mali zajmovi i novi COVID-19 zajam. Dodatno, ESIF u Hrvatskoj provodi financijski instrument ESIF Fond rizičnog kapitala. Ovaj financijski instrument je usmjeren na ranije faze ulaganja za inovativne poduzetnike u tehnološkim sektorima sa visokim potencijalom rasta, poglavito u one sektore koji su identificirani u Strategiji pametne specijalizacije RH. Prilikom uspostave Sustava upravljanja i kontrole za programsko razdoblje 2021.-2027. uzet će se u obzir iskustvo iz trenutnog programskog razdoblja 2014.-2020. godine, te isto primijeniti s ciljem povećanja efikasnosti sustava i ubrzanja apsorpcije bespovratnih sredstava iz fondova EU. RH kontinuirano radi na kvantitativnom i kvalitativnom jačanju kapaciteta. Temeljem naučenih lekcija i dosadašnjeg iskustva, RH kontinuirano poduzima aktivnosti u svrhu uspostave sustava planiranog, ciljanog i sveobuhvatnog obrazovanja svih zaposlenih u sustavima upravljanja i kontrole za provedbu fondova EU, na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, a sve u cilju jačanja kapaciteta korisnika za pripremu, provedbu, praćenje i izvještavanje projekata koji se provode u okviru (operativnih) programa financiranih fondovima EU. Isto tako, poduzima se i niz aktivnosti u cilju pojednostavljenja sustava upravljanja i kontrole koje će se odraziti kako na sustav, tako i na prijavitelje na pozive na dodjelu bespovratnih sredstava, odnosno korisnike bespovratnih sredstava. RH planira i donošenje zakona, uvažavajuće referentni i obvezni regulatorni okvir EU, a sve u cilju brze i optimalne provedbe fondova EU. U odnosu na primjedbu kako je potrebno u NRS-u naglasiti pojednostavljenje dokumentacije projektnih prijava, provedbu, kao i fleksibilizirati mogućnost izmjene ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava kako bi se pojednostavila i ubrzala priprema projekata, kao i pojednostavila provedba fondova EU, ističemo iskustvo iz trenutnog programskog razdoblja 2014.-2020. godine, te kako će se ono primijeniti s ciljem povećanja efikasnosti sustava i ubrzanja apsorpcije bespovratnih sredstava iz fondova EU. Također, nema prepreka da se pojednostavljenja u izmjenama ugovora ne implementiraju u sustavu eFondovi u primjenjivom opsegu. Slijedom iskustva iz programskog razdoblja 2014.-2020. (koje je bilo prvo „puno” programsko razdoblje koje je RH imala na raspolaganju kao članica EU), moguće je osigurati pojednostavljanje dokumentacije projektnih prijava te fleksibilizaciju mogućnosti izmjene ugovora o dodjeli bespovratnih sredstva. 19. U odnosu na primjedbu o energetskom siromaštvu, ističemo kako je okviru provedbe energetske politike jasno naveden prioritet suzbijanja energetskog siromaštva koji će izravno doprinijeti provedbi strateškog cilja 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost”. Na str. 100. Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategije jasno je navedeno kako će se okviru programa energetske obnove stambenog sektora za razdoblje 2021. – 2030. godine provoditi cjelovita obnova višestambenih zgrada i obiteljskih kuća čiji će dio biti usmjeren na ranjive skupine građana u opasnosti od energetskog siromaštva. U odnosu na primjedbu osvrtnja na Strategiju od polja do stola koja proizlazi iz Zelenog plana, ističemo kako je samodostatnost u hrani i važnost poljoprivredne proizvodnje naglašena u

infrastrukturnih projekata; Jačanje i revitalizaciju energetske infrastrukture (distribucijska i prijenosna mreža) te uvođenje naprednih sustava kao što su skladištenje energije, što je preduvjet da bi se mogli povećati kapaciteti obnovljivih izvora energije i integrirati u elektroenergetsku mrežu te kako se povećala energetska učinkovitost infrastrukture (npr. gubici u toplinarstvu). Prijedlog 4 - Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Potrebno je staviti naglasak na dekarbonizaciji sektora prometa kao i poticanju alternativnih te održivih oblika mobilnosti (biciklizam – razvoj infrastrukture, bicikl+vlak i slični modeli, integrirana urbana rješenja; molimo pojašnjenje zašto se ne spominje biciklizam i druga bezugljična i niskouglijčna vozila te razvoj infrastrukture za iste? Prijedlog 5 - Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” Potrebno je predvidjeti ulogu organizacija civilnog društva kako bi radile u lokalnim zajednicama, pružale dodatne usluge koje povećavaju kvalitetu života, socijalnu jednakost i pravednost te podižu aktivno uključivanje građana u lokalni razvoj. Prioriteti provedbe politike na području razvoja potpomognutih i brdsko-planinskih područja: - demografska revitalizacija depriviranih područja - gospodarska regeneracija depriviranih područja Smatramo da je potrebno dodati: i suzbijanje energetskog siromaštva sukladno Zelenom planu i Valu obnove - pametno upravljanje resursima Smatramo da je potrebno preformulirati u „Pametno i održivo upravljanje resursima” - povezanost i mobilnost Smatramo da je potrebno preformulirati u „Povezanost i održiva mobilnost” - poboljšanje kvalitete života razvojem javne infrastrukture (komunalne, prometne, poslovne i društvene), podrškom stanogradnji i razvojem javnih usluga - razvoj pametnih sela. Smatramo da je potrebno preformulirati u „razvoj pametnih i održivih sela” Prijedlog 6 - Strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti” Dodatak 1: Financijski okvir za provedbu NRS do 2030 Smatramo da je u dodatku potrebno naglasiti kako je potrebno izraditi i osvijestiti dugoročnu viziju korištenja EU fondova kao poluge za mobiliziranje investicija. EU fondove treba percipirati i prepoznati kao sredstvo za postizanje razvojnih ciljeva Republike Hrvatske, a ne kao ciljeve za sebe. U ekonomskom smislu, faktor multiplikacije predstavlja jedan od najjačih alata za postizanje maksimalnih učinaka investicija, a koncept financijske poluge u ovom kontekstu znači da se javni novac promatra kao kapital uz koji se vežu privatna sredstva koja multipliciraju ukupan financijski potencijal projekata, tako da omjer privatnog i javnog kapitala koji sudjeluju u investiciji bude što veći. Korištenje bespovratnih sredstava u dosadašnjem obliku dovodi do poluga s omjerom 1:1 ili čak manjim, što posljedično dovodi i do niskih multiplikativnih učinaka takvih ulaganja. Izvjesno je da uz ovakav način korištenja javnih sredstava neće biti ni približno dovoljno investicija da se realiziraju svi razvojni ciljevi Republike Hrvatske koje se zamislilo realizirati kroz EU sredstva, zelene i digitalne projekte. Smatramo također da je potrebno naglasiti kako modeli javno-privatnog partnerstva nude mogućnost postizanja dovoljno velikih poluga u

strateškom cilju 9., te će biti važan element razvoja RH. U odnosu na primjedbu o očuvanosti hrvatske prirode i izloženi rizicima od klimatskih promjena, ističemo kako je Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. na snazi i važno je naglasiti kako istu možemo smatrati horizontalnim aktom strateškog planiranja višesektorskog karaktera. Nedvojbeno je kako klimatske promjene predstavljaju rastuću prijetnju u 21. stoljeću i predstavljaju izazov za cijelo čovječanstvo i ugrožavaju održivi razvoj društva. Nacrt prijedloga NRS-a, vodno gospodarstvo, poljoprivredu, šumarstvo, bioraznolikost, prirodne kopnene i morske ekosustave, energetiku, obalna i urbana područja, turizam te zdravlje ljudi prepoznaje kao sektore koji se smatraju osobito osjetljivima na klimatske promjene. Očuvanje prirode, obnovljivih prirodnih resursa, voda, šuma, tla i mora istaknuto je kao osnova održivog i uključivog rasta, sigurnosti proizvodnje hrane i smanjivanja siromaštva. U tom smislu, utvrđen je strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost”, a kvalitetno i održivo upravljanje vodama jedan je od prioriteta javne politike u području zaštite prirodnih resursa i borbe protiv klimatskih promjena u svrhu provedbe navedenog cilja. U odnosu na komentar o postizanju održivosti i otpornosti na klimatske promjene, isti je prihvaćen, te je tekst strategije dopunjen. U poglavlju Sigurnosni izazovi na str. 9 dodaje se rečenica: „I klimatske promjene predstavljaju sigurnosnu prijetnju, rizik i izazov koji će rasti ukoliko se ne provedu odgovarajuće mjere prilagodbe klimatskim promjenama ne samo na nacionalnoj već i na globalnoj razini”. U Dodatku 4. dodaje se Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu (NN 46/2020). Na str. 26. ispod slike 3. Zelena i digitalna tranzicija, rizici klimatskih promjena obuhvaćeni su rečenicom: „Hrvatska će biti među europskim predvodnicima u pretvaranju klimatskih i ekoloških izazova u prilike”. U odnosu na primjedbe o ostvarivanju klimatske neutralnosti i postavljene ciljne vrijednosti, ističemo sljedeće činjenice: Strateška osnova dekarbonizacije energetskog sektora, ali i gospodarstva RH sve do 2050. definirana je krajem 2019. i tijekom 2020., a čine je: · Integrirani energetski i klimatski plan za RH za razdoblje 2021. do 2030. (HR NECP, izrađen sukladno Uredbi o upravljanju energetskom unijom i klimatskim politikama) · Strategija energetskog razvoja RH do 2030. s pogledom na 2050. (NN 25/20) S obzirom na ambicioznost Zelenog plana, izrađen je tzv. „Nulti scenarij - energetika” kojim je razrađeno na koji način sektorske emisije stakleničkih plinova do 2050 približiti nuli, te procijenjen trošak mjera potpune dekarbonizacije RH, a za koju će biti potrebno osigurati značajna sredstva iz EU izvora. Zakonodavni okvir iz sektora energetike kontinuirano se usklađuje s EU direktivama i doprinosi ubrzanoj tranziciji prema obnovljivim izvorima i CO₂ neutralnom gospodarstvu. Obzirom na novo, ambicioznije razdoblje bit će nužno zakonodavni okvir prilagoditi novim ciljevima, kao i napraviti prvu reviziju HR NECP-a, koji je EK najavila za 2023. i 2024. godinu. Nadalje, RH je obvezna izraditi i dostaviti EK Niskouglijčnu strategiju,

realizaciji potreba u javnom sektoru (zgradarstvo, infrastruktura, energetika) iako ih je potrebno kritički sagledati i primjenjivati uzimajući u obzir sva postojeća iskustva i ograničenja. Ovaj model zasniva se na tome da se javna sredstva ne koriste za financiranje kompletne investicije, a i pripremu pokriva privatni partner, nego za plaćanje redovne naknade privatnom partneru u dugoročnom razdoblju od 20 ili više godina. Na taj način, moguće je ubrzati dinamiku investicija, odnosno korištenja sredstava iz EU strukturnih fondova. Za ovo je potrebno osigurati sustavan i metodološki ujednačen pristup pripremi projekata kroz izradu nacionalne standardizirane dokumentacije i održivost projekata s ekonomske i materijalne strane te planirati financiranje pripreme projekata kroz programe tehničke pomoći. Nadalje, smatramo da je za uspješnu uspostavu financijskog okvira i ispunjavanje ciljeva zadanih NRS potrebno formirati ekspertni savjetnički tim sastavljen od nezavisnih stručnjaka za fondove EU-a i investicije na razini Vlade RH s ciljem uspješnijeg korištenje sredstava iz fondova EU.

18. Poboljšanja strateškog cilja 4 „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ Potrebno je više naglasiti suradnju i ulogu Republike Hrvatske u multilateralnim organizacijama, posebice u UN-u, a napose kandidature u vodećim tijelima UN-a u desetogodišnjem razdoblju i istaknuti promociju ljudskih prava na globalnoj razini. Također, u strateškom cilju 4 rečenicu „RH je prije 30 god ponovno izborila samostalnost“ bi trebalo korigirati. Korištenje riječi ponovno mogla bi se pogrešno protumačiti s obzirom na osjetljivost jednog perioda iz hrvatske povijesti. Prijedlog je da se riječ ponovno izbriše ili cijela rečenica više precizira.

19. Poboljšanja strateškog cilja 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“ Izdajamo sedam prijedloga usmjerenih poboljšanju strateškog cilja 7:

- Ulaganje značajnijih napora za restrukturiranjem obrambenog proračuna, smanjenjem izdvajanja za personal putem uređenja sustava kategorija osoblja i uređenja sustava činova za časnike i dočasnike te smanjenjem izdvajanja za trenutne operacije; istovremeno, proklamirati potrebu povećanja proračunskog dijela za modernizaciju i opremanje. (Standardi života svih pripadnika OS RH moraju, međutim, ostati na sadašnjoj razini - ili stremiti k poboljšanju istih);
- Istaknuti potrebu ulaska RH u „Schengen“ te da poradi toga policija mora biti tehnološki i materijalno opremljena za nadziranje kopna, vode te pograničnih područja;
- Istaknuti potrebu za komunikacijskom IT opremom poradi povećanja učinkovitosti distribucije informacija u realnom vremenu;
- Potreba za ojačavanjem suradnje i razmjene informacija MUP-a RH sa susjednim zemljama u svezi nadzora migracija i migrantskih puteva, raznih vidova krijumčarenja itd.

• Nužnost revitalizacije srednjoškolskog policijskog obrazovanja, odnosno reorganizacije sustava osposobljavanja stručnih policijskih kadrova te uspostave srednje tro- ili četverogodišnje škole za policajce;

- U prvom kvartalu projiciranog planskog razdoblja potrebno je organizirati stručne skupove radi jasnog definiranja pojmova radikalizacije, ekstremizma i terorizma;
- S tim u vezi, po pitanju terorizma, 90% naših sposobnosti treba usmjeriti i

temeljem nacionalnog i zakonodavstva EU koja također propisuje strukturu. Daljnji korak je izmjena cjelokupnog zakonodavstva EU koja propisuje klimatsku politiku do 2030. godine, a koja dijelom propisuje i ciljeve država članica u navedenom razdoblju. Nakon izmijenjenih propisa EU, te nakon definiranja svih sektorskih ciljeva kojima će se osigurati dostizanje cilja smanjenja emisija u EU za najmanje -55 % te izmjene cjelokupnog EU sektorskog zakonodavstva, što se očekuje najranije 2022. godine, trebat će se revidirati relevantni klimatski i energetske planovi, Integralni energetski i klimatski plan, sukladno novoj raspodjeli napora smanjenja emisija na države članice i novih sektorskih ciljeva.

20. U odnosu na iznesenih šest prijedloga očitujemo se kako slijedi: Prijedlog 1 vezan za strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ i poticanje razvoja industrije i poljoprivredu je primljen na znanje te će se voditi računa o prijedlozima pri izradi operativnih programa za buduće programsko razdoblje u skladu sa strateških odrednicama EU. Prijedlog 2 vezan za strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ i upisnu politiku u sustavu visokoga obrazovanja nije prihvaćen. Akademsku zajednicu čine svi nastavnici, suradnici, studenti i drugi sudionici u procesu visokog obrazovanja. Visoko obrazovanje u RH temelji se na akademskim slobodama, akademskoj samoupravi i autonomiji sveučilišta, u skladu s Ustavom RH, međunarodnim ugovorima i Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15). Akademске slobode pripadaju svim članovima akademske zajednice, a obuhvaćaju slobodu znanstvenog i umjetničkog istraživanja i stvaralaštva, poučavanja, međusobne suradnje i udruživanja, sukladno Ustavu RH, međunarodnim ugovorima i Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Akademska samouprava na visokim učilištima u RH obuhvaća:

- utvrđivanje pravila studiranja i upisa studenata;
- izbor čelnika i nastavnika;
- upravljanje resursima s kojima raspolažu visoka učilišta.

Autonomija sveučilišta na svim sveučilišnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj, sukladno Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, obuhvaća:

- uređenje unutarnjeg ustroja;
- utvrđivanje obrazovnih, znanstvenih, umjetničkih i stručnih programa;
- financijsku autonomiju u skladu s Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju;
- odlučivanje o prihvaćanju projekata i međunarodnoj suradnji;
- ostale oblike autonomije, sukladno ovom Zakonu.

Akademske slobode, akademska samouprava i autonomija sveučilišta uključuju i odgovornost akademske zajednice prema društvenoj zajednici u kojoj djeluje. Upis studija obavlja se na temelju javnog natječaja koji objavljuje sveučilište, veleučilište ili visoka škola koji provode studij najmanje šest mjeseci prije početka nastave. Natječaj za upis mora sadržavati: uvjete za upis, broj mjesta za upis, postupak, podatke o ispravama koje se podnose i rokove za prijavu na natječaj i upis. Sveučilište, veleučilište ili visoka škola utvrđuju postupak odabira pristupnika za upis na način koji jamči ravnopravnost svih pristupnika bez obzira na rasu, boju kože, spol,

angažirati u procese prevencije, ranog otkrivanja, sustavnog praćenja itd.; 20. Naglasiti važnost restrukturiranja hrvatskog gospodarstva i reindustrijalizacije s naglaskom na pametne specijalizacije i održivu industriju. Postojeća struktura hrvatskog gospodarstva s prevelikim udjelom turizma kritičan je izazov stvaranju održivog gospodarstva koje je i konkurentno, otporno na krize, klimatski neutralno i regionalno uravnoteženo. Osim toga, gospodarstvo koje se kontinuirano ne restrukturira, to jest ne provodi strukturne reforme (na tržištu finalnih proizvoda i usluga, financijskom i tržištu rada) podložno je ekonomskoj sklerozi: usporevanju ekonomskog rasta, sporom otvaranju novih radnih mjesta, sporom rastu životnog standarda i kvalitete života. Ono ne iskorištava svoje razvojne potencijale, a niti kreira nove. Reforme su nam potrebne u svim segmentima gospodarstva i društva. Strukturiranim reformama uklanjanju se razvojne pretpostavke, a one mogu biti usmjerena na opće poslovno okruženje, ali i na pojedinačne sektore. Restrukturiranje i reindustrijalizacija su ovisne o količini i kvaliteti proizvodnih čimbenika, ali i kvaliteti institucionalnog i infrastrukturnog okruženja (primjerice, stupnju konkurentnosti na tržištu roba i usluga, funkcioniranju tržišta rada, kvaliteti javne uprave i teritorijalnom ustrojstvu zemlje, kvalitete obrazovanog sustava, znanosti, istraživanja i razvoja, razvijenosti kulture inovacije i kreativnosti, itd.). Jednako tako su ovisni o kvaliteti ekonomske politike i regulatornog okvira koja može te procese podržavati i ubrzavati. NRS tu vezu ne prepoznaje dovoljno jasno. U Strategiji se ističe kao prvi strateški cilj važnost, a što je dobro, tehnološkog osuvremenjivanja i dekarbonizacije, digitalizacije industrije, povećanja produktivnosti i ozelenjavanja industrije, razvijanja kooperativnih odnosa s obrazovnim, istraživačko-razvojnim i kreativnim sektorom, pametnih specijalizacija i slično; dakle, ističe se važnost razvoja onog što suvremeni uvjeti proizvodnje i pretpostavljaju, a što obično vodi do diversifikacije ekonomske strukture i njezinoj reindustrijalizaciji. Međutim, pojedinačni segmenti moraju biti objedinjeni u cjelovitu strategiju i plan za restrukturiranje i reindustrializaciju Hrvatske, a to nije predviđeno u indikativnom popisu akata strateškog planiranja kojima bi se poduprla provedba strateškog okvira Strategije (Dodatak 4.). Osim toga, to nije navedeno niti kao prioritarno područje, a trebalo bi biti navedeno. Nadalje, predstavljena su samo četiri indikatora kojima će se pratiti uspjeh ostvarenja prvog strateškog cilja. Niti jedan od njih jasno ne povezuje restrukturiranje i reindustrijalizaciju s digitalnom i zelenom tranzicijom te kružnom ekonomijom. Komentari odabranih i prijedlozi novih pokazatelja za četiri razvojna smjera: Pokazatelji u gotovo svim smjerovima nisu primjereni te se čini da su definirani po principu trenutno dostupnih podataka, a u nekim segmentima su značajno poopćeni tako da njihova realizacija ne ovisi u dovoljnoj mjeri o ostvarenju cilja već i o brojnim drugim parametrima. Izostavljen je cijeli niz alternativnih ciljeva i pokazatelja. Cijevi i pokazatelji minimalno bi trebali obuhvatiti osnovne ciljeve i pokazatelje podređenih akata strateškog planiranja

jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje, društveni položaj, invalidnost, seksualnu orijentaciju i dob. Sveučilište, veleučilište ili visoka škola utvrđuju kriterije (uspjeh u prethodnom školovanju, vrsta završenog školovanja, uspjeh na klasifikacijskom ili drugom ispitu, posebna znanja, vještine ili sposobnosti i sl.) na temelju kojih se obavlja klasifikacija i odabir kandidata za upis. Prijedlog 3 vezan za strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” i dubinsku energetske obnovu je djelomično prihvaćen. Nastavno na dekarbonizaciju, ljubazno molimo vidjeti odgovor pod rednim brojem 19. U točki 5.8., Strateškog cilja 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” navedeno je da će se „u okviru programa energetske obnove stambenog sektora za razdoblje 2021. – 2030. provoditi cjelovita obnova višestambenih zgrada i obiteljskih kuća čiji će dio biti usmjeren na ranjive skupine građana u opasnosti od energetske siromaštva. Posebna pažnja posvetit će se obnovi škola, dječjih vrtića, bolnica i zgrada javnog sektora uzimajući u obzir specifičnosti građevina upisanih u Registar kulturnih dobara RH i građevina unutar zaštićenih kulturno-povijesnih cjelina. Pri energetskej obnovi uzet će se u obzir posljedice razornog potresa u Zagrebu u ožujku 2020., te na Banovini u prosincu 2020. godine, a u obnovi zgrada u svim dijelovima RH primijenit će se načela tranzicije na čišće izvore energije i protupotresne zaštite. Povećat će se raspoloživost stručnih resursa, kontinuirano će se osiguravati sredstva za sufinanciranje energetske obnove stambenih zgrada i razvijati inovativne mogućnosti financiranja. U projektima energetske obnove zgrada mjere energetske učinkovitosti povezat će se s mjerama za osiguranje zdravih unutarnjih klimatskih uvjeta, zaštitu od požara i rizika povezanih s pojačanom seizmičkom aktivnošću te uštedu vode. Promicanjem energetske obnove u stambenom sektoru smanjit će se energetske siromaštvo, povećati energetska učinkovitost, ali i pridonijeti smanjivanju onečišćenja zraka. Poticanjem inovacija i ulaganjima u istraživanje i razvoj u energetskom sektoru, poput ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom, pridonijet će se razvoju kružnog gospodarstva i energetskej samodostatnosti, ali i stvaranju novih radnih mjesta povezanih s energetskom održivošću i smanjivanju rizika od klimatskih promjena.“ Programima energetske obnove od 2021. do 2030. će biti obuhvaćena integralna energetska obnova te pojedinačne mjere u cilju postupne („step by step“) obnove do dubinske obnove kao i sveobuhvatna energetska obnova. Na početak odlomka o energetskej obnovi zgrada dodaje se rečenica: „U sljedećem razdoblju posebno će se poticati dubinska i sveobuhvatna obnova zgrada“. Pri čemu pojam „sveobuhvatna obnova“ sukladno Dugoročnoj strategiji obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. podrazumijeva obnovu koja obuhvaća optimalne mjere poboljšanja postojećeg stanja zgrade te osim mjera energetske obnove zgrade uključuje i mjere poput povećanja sigurnosti u slučaju požara, mjere za osiguravanje zdravih unutarnjih klimatskih uvjeta, mjere za unapređenje mehaničke otpornosti i

Također, kako je navedeno, tekst koji opisuje pojedini razvojni smjer te definirani prioriteti nisu usklađeni sa strateškim ciljevima i pokazateljima uspješnosti: Strateški cilj Pokazatelj uspješnosti Primjedba Razvojni smjer 1 Konkurentno i inovativno gospodarstvo BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a Odnosi se na pretpostavke prosječnog gospodarskog rasta od 3% koji ne daje garanciju da će se dostići definirana vrijednosti od prosjeka EU 75% 2030.godine Indeks globalne konkurentnosti Za razvojne iskorake potrebno je definirati ambiciozniju poziciju budući da se sada većina zemalja EU nalazi ispod 45-tog mjesta četiri pokazatelja učinaka gotovo da nisu povezani s prioritetnim područjima; nije jasno na koji način će se mjeriti „poticanje kulture i medija“, „razvoj poduzetništva i obrta“, nema pokazatelja „digitalne industrije“ i „održivog, inovativnog i otpornog turizma“ Obrazovani i zaposleni ljudi U okviru izabranih pokazatelja nisu postavljeni pokazatelji znanosti i visokog obrazovanja Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom Pokazatelj vremena rješavanja prvostupanjskih parničkih i trgovačkih predmeta Postavljena ciljna vrijednost ne indicira korjenitu promjenu sustava koja je ključna za hrvatsko društvo i gospodarstvo Oba pokazatelja zanemaruju prostornu dimenziju prioritetnih područja javnih politika kao i nemogućnost jasno definiranih prioriteta, npr. prioritet politike na području javne uprave - unaprjeđenje funkcionalnosti i održivosti lokalne (nedostaje i regionalne) samouprave Indeks globalne konkurentnosti – stup inovacije Potrebni dodatni pokazatelji ili bolja generalizacija (primjerice nema pokazatelja indeksa percepcije korupcije ili sličnog unatoč proklamiranoj borbi protiv korupcije) Nedostaju pokazatelji koji se odnose na korupciju i državnu imovinu Nedostaju brojni pokazatelji upravljanja državnom imovinom te kvalitete javne uprave (primjerice, financijski pokazatelji vezani za državna poduzeća itd.) Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja uloge Hrvatske Indeks globalne konkurentnosti Pokazatelj ne odražava postavljeni strateški cilj te su potrebni dodatni pokazatelji Razvojni smjer 2 Zdrav, aktivan i kvalitetan život Kriteriji vezani za poboljšanje standarda stanovnika starije dobi; pokazatelji vezani za kvalitetu zdravstvenog sustava, nema pokazatelja za praćenje iseljavanja i povrataka i nema pokazatelja za mjerenje „boljeg položaja obitelji“ Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji Demografska revitalizacija, ako se već posebno izdvađa u NRS-u, nije moguća samo temeljem pronatalitetne politike već je potrebna aktivna imigracijska politika i indikatori kako bi se mogla pratiti broj djece izvan sustava predškolskog odgoja – vrtića, lista čekanja na dom za starije i nemoćne Razvojni smjer 3 Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost Navedeni pokazatelji pokrivaju samo dio realizacije strateškog cilja, parcijalni su te nije jasno kako se mjeri energetska samodostatnost. Održiva mobilnost Indeks globalne konkurentnosti, komponenta infrastruktura Strateški cilj i pokazatelj su neusklađeni. Nedostaju drugi vidovi mobilnosti: stanovništva, radne snage,... Digitalna tranzicija

stabilnosti zgrade - posebice radi smanjenje rizika povezanih s djelovanjem potresa. Sveobuhvatna obnova zgrade može uključivati i druge mjere kojima se poboljšavaju temeljni zahtjevi za građevinu. Dubinska obnova zgrada definirana je Zakonom o gradnji (NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19) kao obnova koja obuhvaća mjere energetske učinkovitosti na ovojnici i tehničkim sustavima te rezultira smanjenjem potrošnje energije za grijanje (QH,nd) i primarne energije (Eprim) na godišnjoj razini [kWh/(m2-a)] od najmanje 50 % u odnosu na potrošnju energije prije obnove. Odredbama Tehničkog propisa o racionalnoj uporabi energije i toplinskoj zaštiti u zgradama (NN 128/15, 70/18, 73/18, 86/18, 102/20) za sve nove zgrade (zgrade gotovo nulte energije), kao i zgrade na kojima se provodi značajna obnova, traženi udio OIE može se ispuniti i kada je udio godišnje isporučene energije za rad tehničkih sustava u zgradi podmiren iz učinkovitog centraliziranog sustava grijanja, odnosno grijanja i hlađenja. Prijedlog 4 vezan za strateški cilj 10. „Održiva mobilnost“ i dekarbonizaciju sektora prometa nije prihvaćen. Naime, kao što je već prethodno pojašnjeno, NRS predstavlja dugoročni i hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH čija je namjera dugoročno usmjeriti javne politike za razvoj društva i gospodarstva u cjelini. Sukladno tome, pojedinačni projekti nisu sastavni dio strategije. Međutim, svakako smo suglasni s potrebom dekarbonizacije sektora prometa, u kojem smjeru i ide prometna politika kako RH, tako i EU. U prioritetnom području Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost su jasno navedeni promicanje autonomnih sustava za mobilnost i pametno upravljanje prometom, opskrba održivim alternativnim gorivima u prometu, održivi integrirani prijevoz putnika, kao i ulaganja u širenje pješačkih i biciklističkih zona u gradovima. Prijedlog 5 vezan za strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“, ulogu organizacija civilnoga društva i prioritete provedbe politike na području razvoja potpomognutih i brdsko-planinskih područja nije prihvaćen. Utjecaj organizacija civilnog društva te aktivno uključivanje građana prepoznato je kao jedan od prioriteta politike NRS-a kroz druge strateške ciljeve. Energetska učinkovitost treba predstavljati prvi korak u borbi protiv energetske siromaštva jer doprinosi smanjenju potrošnje energije, izdataka za energiju i emisija stakleničkih plinova te potiče razvoj lokalnog gospodarstva. Vlada RH provodi Program suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima. Uvažavajući Europski zeleni plan i Plan obnove u cilju da se u sljedećih deset godina barem udvostruče stope obnove pa samim tim osigura veća energetska učinkovitost i učinkovitost resursa. Preformulacija koncepta „pametnih sela“ u „razvoj pametnih i održivih sela“ nije prihvaćen. Razvoj pametnih sela uključuje korištenje modernih tehnologija, zaštita prirode kao ključ održive poljoprivrede, digitalizaciju sela, kao i održivost. Inicijativa je pokrenuta u Europskom parlamentu 2017. zbog sve većeg problema depopulacije i odljeva mozgova iz europskih sela u urbana područja, a zaživjela je donošenjem Akcijskog

društva i gospodarstva Dodatni pokazatelji digitalizacije, primjerice stupanj realizacije razvoja i izgradnje širokopojasne infrastrukture – prosječna propusnost u odnosu na EU standard itd... Nedostaju zasebni indeksi za digitalizaciju gospodarstva i digitalizaciju javnog sektora, te posebno za digitalne vještine stanovništva, odnosno radne snage. Dodatno, uspješna digitalizacija se treba mjeriti i razinom korištenja od strane krajnjih korisnika (razumijevanje prostorne distribucije dobne i obrazovne /dohodovne i imovinske/ strukture kao preduvjeta za ostvarivanje pozitivnih učinaka digitalizacije) - primjeri potencijalnih indikatora dostupni na EUROSTAT-u (Digital economy and society) Razvojni smjer 4 Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima Pokazatelj je agregiran na način da ne omogućava razumijevanje stupnja ublažavanja razvojnih razlika (posebno na lokalnom nivou), potrebni su dodatni pokazatelji koji definiraju navedeno. Jačanje regionalne konkurentnosti Pokazatelj nije primjeren, potrebni su dodatni pokazatelji (pokazatelj nije izravno vezan za ostvarenje cilja te prioriteta – pametne specijalizacije te razvoja pametnih i održivih gradova) Prijedlozi pokazatelja s obrazloženjem Razvojni smjer 1 Strateški cilj Pokazatelj uspješnosti Prijedlog/Objašnjenje Konkurentno i inovativno gospodarstvo 1. Stopa zaposlenosti u industriji 2. Stopa zaposlenosti u zelenoj industriji 3. Stopa zaposlenosti u kreativnoj industriji, 4. Udio zelene industrije u bruto dodanoj vrijednosti 5. Udio kreativne industrije u bruto dodanoj vrijednosti 6. Realni BDP per capita u stalnim cijenama 7. Regionalne inovacijske konkurentnosti Restrukturiranje i reindustrijalizacija hrvatskoga gospodarstva Postojeća struktura hrvatskog gospodarstva s prevelikim udjelom turizma kritičan je izazov stvaranju održivog gospodarstva. Nedovoljna ekonomska snaga industrije i njezin premali udio u bruto dodanoj vrijednosti Hrvatske činjenica je koju su svjesni, čini se, i političari, i ekonomisti, novinari, a generalno bismo mogli kazati cjelokupna javnost. Korona kriza je tu činjenicu učinila bolno jasnom. Kontrola izračuna ciljane vrijednosti temeljenom na PPP jer se, prema podacima u bazi Eurostata, Republika Hrvatska trenutno nalazi na 44%, a ne na 65% Pogledati RIS = Regional Innovation Scoreboard Praćenje multifaktorske produktivnosti ili radne i resursne produktivnosti, kao indikatora uspješnosti te praćenje progressa u ekološki korigiranoj produktivnosti Unaprjeđenje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva Praćenje indeksa poduzetničke aktivnosti, posebice poduzetništva motiviranog uočenim poslovnim prilikama U strukturi hrvatskog gospodarstva dominiraju mala i srednje velika poduzeća. Međutim, nemaju sva mala i srednje velika poduzeća razvojnu snagu i ne pridonose jednako stvaranju dodane vrijednosti i ekonomskom rastu naše zemlje. Razvojna strategija tu činjenicu ne prepoznaje, već promovira svaki oblik poduzetništva. Obrazovani i zaposleni ljudi Udio populacije određene dobne skupine sa završenim visokim obrazovanjem i broj zaposlenih u istraživanju i razvoju Zaposlenici s određenim znanjima i kompetencijama će nedostajati

plana za "pametna sela" EK. Navedenim Akcijskim planom, koncept pametnih sela (engl. „smart village“) uveden je u europsku politiku. Prijedlog 6 vezan za - strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“ i Dodatak 1: Financijski okvir je primljen na znanje. Ljubazno molimo vidjeti odgovor pod točkom 18. Također, slijedom iskustva iz programskog razdoblja 2014.-2020. (koje je bilo prvo cjelovito programsko razdoblje koje je RH imala na raspolaganju kao članica EU), moguće je osigurati značajnije „povezivanje“ javnih (fondova EU) i privatnih sredstva. I u narednoj financijskoj perspektivi 2021.-2027., vodit će osobito računa o mobilizaciji privatnog kapitala putem financijskih instrumenata kao što je uostalom slučaj u tekućem financijskom razdoblju, gdje su se uspješnom kombinacijom kroz financijske instrumente javna sredstva više nego udvostručila pomoću privatnog kapitala. Institucionalni okviri sustava strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH, te za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u RH uređeni su posebnim zakonskim propisima. Odgovor na dio komentara u svezi odabranih pokazatelja i prijedloga novih pokazatelja za četiri razvojna smjera: Nije prihvaćen općeniti komentar na odabrane i prijedlozi novih pokazatelja za četiri razvojna smjera. Naime, sukladno metodologiji strateškog planiranja, u aktima strateškog planiranja različite ročnosti i sadržaja definiraju se različiti pokazatelji uspješnosti. Za dugoročne akte strateškog planiranja (kakav je i nacionalna razvojna strategija, te ostale sektorske i višesektorske strategije), za praćenje provedbe strateških ciljeva određuju se pokazatelji učinka iz biblioteke pokazatelja u sklopu sustava strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH. Za srednjoročne akte strateškog planiranja (nacionalne i županijske razvojne planove), za provedbu posebnih ciljeva određuju se pokazatelji ishoda, također iz biblioteke pokazatelja. U kratkoročnim aktima strateškog planiranja i provedbenim aktima, za praćenje uspješnosti u provedbi mjera određuju se pokazatelji rezultata, koje definira nositelj izrade ovisno o tipu mjere i aktivnosti (ili projekta) koji se provodi. Pritom, takvi se rezultati mogu izraditi kvalitativnim i/ili kvantitativnim pokazateljima. Pokazatelji se ne određuju na razini razvojnoga smjera. Razvojni smjer predstavlja hijerarhijski najviši element strateškog okvira te čini osnovni okvir razvoja kojim se ostvaruje vizija razvoja definirana u nacionalnoj razvojnoj strategiji. Ostvarenje razvojnog smjera omogućavaju i izravno podupiru strateški ciljevi. Pokazatelji učinka imaju uglavnom karakteristike agregatnih pokazatelja, koji se sastoje od više kompozitnih pokazatelja ili elemenata, te se upravo stoga koriste za praćenje najviših dugoročnih ciljeva (primjerice Indeks globalne konkurentnosti bavi se mjerenjem prosjeka više mikroekonomskih i makroekonomskih komponenata, koji se pojedinačno vrednuju na ljestvici od 1 do 7, a svi mjerni pokazatelji grupirani su u dvanaest stupova te odražavaju različite aspekte složene ekonomske situacije: institucije, infrastruktura, primjena ICT-a, makroekonomska stabilnost, zdravlje, vještine, tržište proizvoda, tržište rada, financijski sustav, veličina tržišta, poslovna dinamika i kapacitet za inovacije.) Stupovi konkurentnosti grupirani su u četiri skupine:

u Hrvatskoj. Već je u razdoblju prije korona krize bio osjetan manjak takve radne snage. Neupitno je da će izraženo loši demografski trendovi samo potencirati taj nedostatak. Hrvatskoj stoga nedostaje dobra imigracijska politika, a privlačenje stručnjaka i mladih talenata, bez obzira jesu li oni dio hrvatskog iseljništva ili ne, ne može biti samo zadatak individualnog poduzeća već dio osmišljene imigracijske politike. Strategija to u svom šestom strateškom cilju ne prepoznaje, a to bi trebalo biti definirano kao jedno od prioriternih područja. Stopa zaposlenosti mladih, stopa dugotrajne nezaposlenosti, troškovima rada, udjelom prekarnog rada, stopa zaposlenosti mladih s visokim razinom obrazovanja Strukturne reforme u području tržišta rada su dio onih ključnih reformi potrebnih za ubrzanje ekonomskog rasta. Mali udio zaposlenih mladih na tržištu rada i veliki udio dugotrajno nezaposlenih pokazatelji su njegove rigidnosti, ekonomskih i društvenih gubitaka, a u konačnici i potrebe za reformama. Uspjeh u tom području može se pratiti stopom zaposlenosti mladih, stopom dugotrajne nezaposlenosti, troškovima rada, udjelom prekarnog rada, itd. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom indeks percepcije korupcije (Transparency International), indeks demokracije (European Intelligence Unit, Freedom House) ili izabranih pokazatelja indeksa povjerenja u institucije (Eurobarometer, Eurostat), ekonomskih sloboda (Heritage Foundation, Fraser Institute), te kvalitete vlade (World Governance Indicators, World Banke), razvijanje i implementacija The European Quality of Government Index (EQI) na NUTS 3 razini za RH, koristeći mogućnosti međunarodne komparacije na NUTS 2 razini Razvojni smjer 3 Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost Praćenje broja ekoloških, zelenih, održivih poduzetnika i njihova udjela u ukupnom broju poduzeća Racionalna i efikasna proizvodnja i potrošnja energije, uštede u energiji, kao i korištenje obnovljivih izvora energije značajno reduciraju emisije stakleničkih plinova. Diljem svijeta raste broj ekoloških, zelenih, održivih poduzetnika koji poslovne prilike vide upravo u tom području. Oni su također izuzetno značajni za održiv rast Hrvatske; stoga bi Strategija trebala pratiti i njihov udio u ukupnom broju poduzeća ili, primjerice, zaposlenost u okolišnim aktivnostima Dodatni indikator: udio populacije priključen na sustav kanalizacije Razvojni smjer 4 Jačanje regionalne konkurentnosti Razviti indeks pametnih gradova te pomoću njega pratiti razvoj u tom području U Strategiji je istaknuta važnost razvoja pametnih gradova, sela i otoka; međutim, ponovo nedostaju mjerljivi pokazatelji uspješnosti. Stoga bi trebalo, primjerice, razviti indeks pametnih gradova te pomoću njega pratiti razvoj u tom području. Uzor može biti indeks pametnih gradova kojeg je razvio IMD (International Institute for Management Development) i singapursko Sveučilište tehnologije i dizajna. Ujedno je potrebno oživljavanje i razvijanje Regionalnog indeksa konkurentnosti Republike Hrvatske uvažavajući mogućnost komparacije s European Regional Competitiveness Index-om. Razvoj

poslovno okruženje, ljudski kapital, tržišta i inovacijski ekosustav, stoga nisu ispravne tvrdnje da nedostaju brojni pokazatelji koji se odnose na mjerenje napretka prema prioriternim područjima unutar strateških ciljeva, jer će ta prioriterna područja biti detaljnije razrađena u hijerarhijski nižim aktima strateškog planiranja i provedbenih aktima, te će se na toj razini definirati više specifični pokazatelji ishoda, te pokazatelji neposrednih rezultata za pojedine mjere. Također, u skladu s odredbama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH (NN 123/17), primjenjujući načelo točnosti i cjelovitosti, te načelo učinkovitosti i djelotvornosti tijekom izrade Nacrta prijedloga strategije osigurano je sljedeće: 1) intervencijska logika jasna je i opravdana 2) prilikom pripreme strateškog i provedbenog okvira korišteni su pouzdani, provjerljivi i usporedivi podaci, i 3) za sve postavljene strateške ciljeve definirani su mjerljivi pokazatelji, na razini pokazatelja učinka, kako i nalaže metodologija strateškog planiranja. Poglavlje broj 5 Nacrta prijedloga strategije u kojem su opisani strateški ciljevi je najopširnije i obuhvaća najveći dio strategije. U svakom strateškom cilju prikazana su prioriterna područja javnih politika za ostvarenje cilja te pokazatelji uspješnosti, odnosno učinka s postavljenim početnim i ciljanim vrijednostima. Za svako prioriterno područje javnih politika definirani su i prioriteti u provedbi koji će doprinijeti njihovom ostvarenju. Prilikom predlaganja strateških ciljeva i pokazatelja učinka za praćenje njihove provedbe, vodilo se računa o jasnoći, izvedivosti i mjerljivosti ciljeva i pokazatelja, procjeni osnovnih i ciljnih vrijednosti, doprinosa ciljevima na EU razini te izvodljivost i usklađenost s proračunskim okvirom i VFO-om. Sukladno prijedlozima zaprimljenima tijekom postupka javnoga savjetovanja, predlaže se dodavanje četiri nova pokazatelja učinka, i to: - za strateški cilj 1: pokazatelj uspješnosti sukladno Europskoj ljestvici u inoviranju - početna vrijednost 25. mjesto u EU (2020. godina), ciljana vrijednost < 18. mjesto u EU, - za strateški cilj 2: pokazatelj uspješnosti postotak visokoobrazovanih u dobroj skupini 30-34 – početna vrijednost 33,1 % (2019.), ciljana vrijednost dostići prosjek EU-a u 2030. godini - za strateški cilj 7: pokazatelj uspješnosti pojava kriminaliteta, nasilja ili vandalizma po postotku prijava – cilj je zadržati nisku razinu (2,7 % u 2019.) ispod 3 % do 2030. godine - za strateški cilj 12: pokazatelj uspješnosti indeks regionalne konkurentnosti – početna vrijednost 32 (u 2019. godini), ciljna vrijednost 38 do 2030. godine U nastavku se nalaze dodatni odgovori na pojedinačne komentare vezano uz predložene pokazatelje učinka te njihove ciljane vrijednosti do 2030. godine: Nije prihvaćen komentar o pokazateljima za strateške ciljeve 1-4, jer predloženi pokazatelji pokrivaju navedeno. Sukladno gore navedenom, ističemo kako se Globalni indeks konkurentnosti sastoji od ukupno 12 stupova, a jedan od kojih su institucije. Unutar navedenog pokazatelja nalazi se 26 potpokazatelja, a koji između ostalog uključuju pravosuđe, borbu protiv korupcije, učinkovitost javne uprave i druge pokazatelje (vidjeti za detalje poglavlje E. Stranica 214.[1]), stoga ne stoje primjedbe da navedeni prioriteti nisu pokriveni predloženim pokazateljem. Početkom 2021. donijeti

potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima i Jačanje regionalne konkurentnosti Primjena indekasa razvijenosti - kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti JLP (R)S-a u određenom razdoblju Oba strateška cilja imaju isti pokazatelj učinka definiran na županijskoj razini (razlika u regionalnom BDP-u po glavi stanovnika) što je zabrinjavajuće pa predlažemo uvrstiti pokazatelje. Dodati pokazatelj: osim razlike u BDP-u vrijedilo bi pogledati i razlike u siromaštvu, plaćama i/ili zaposlenosti na razini gradova i općina. Dodatno, iako Nacrt Strategije sadrži ključne pokazatelje učinka, točnije početne (2019. i 2020.) i ciljne vrijednosti 2030. (dugoročno razdoblje), potrebno je utvrditi i kontrolne vrijednosti koje se očekuju do 2025. (srednjoročno razdoblje). Na taj način bit će lakše kontrolirati provedbu Strategije i sukladno istoj poduzimati korektivne mjere. Nadalje, za svaku navedenu ciljnu (i kontrolnu) vrijednost treba naznačiti kako je ona utvrđena (poželjno putem fusnote ili krajnje bilješke, kako ta informacija ne bi opterećivala glavni tekst). Osim željene (optimistične) vrijednosti pokazatelja, bilo bi dobro utvrditi i (minimalno) prihvatljivu vrijednost pokazatelja učinka. V. Ostalo NRS ukazuje da će na bilateralnom planu izvan Europske unije, Republika Hrvatska prioritetno unaprjeđivati odnose s europskim partnerima poput Ujedinjenog Kraljevstva, Ukrajine i Rusije, transatlantskima poput SAD-a i Kanade, bliskoistočnima poput Izraela, azijskima poput Kine, Indije, Japana i Južne Koreje te s Australijom. U tom smislu zanemaruju se gospodarske mogućnosti te komparativne i konkurentne prednosti koje Republika Hrvatska ima na jugoistoku Europe te bi pozornost trebalo posvetiti intenziviranju gospodarskih odnosa s navedenim zemljama, upravo radi nacionalnih gospodarskih interesa (veće mogućnosti povećanja izvoza). Isto tako, treba istaknuti da izrada NRS nije slijedila propisanu zakonsku regulativu vezanu za izradu akata strateškog planiranja (Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, Narodne novine, 89/2018) od nacionalnog značaja te ostaje pitanje u kojoj mjeri će izostanak važnih metodoloških elemenata utjecati na provedbeni dio NRS-a. U tom smislu, posebno je rizičan nedostatak opisa provedbenih mehanizama i popisa strateških projekata od nacionalnog značaja za provedbu strateških ciljeva. Razvojni smjerovi i strateški ciljevi NRS-a za polazište uzimaju postojeći ustroj jedinica lokalne samouprave (općine i gradovi) i područne (regionalne) samouprave, odnosno županija što znači da takav pristup ne slijedi Odluku Vlade iz siječnja 2019. godine o optimalnoj podjeli Hrvatske na statističke regije 2. razine i to na četiri neadministrativne jedinice: Panonsku Hrvatsku, Sjevernu Hrvatsku, Jadransku Hrvatsku i Grad Zagreb koja će stupiti na snagu 1. siječnja 2023. godine. Iz toga slijedi kako bi se NRS trebala zasnivati na novoj regionalnoj politici pri čemu je potrebno i poželjno definirati i regionalne prioritete, odnosno, pojedine regije identificirati kao nositelje

će se srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan razvoj javne uprave), kao i Provedbeni programi ministarstva kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti razmotreni navedeni pokazatelji, izazovi i prijedlozi. Nije prihvaćen komentar o pokazateljima za strateške ciljeve 5-7, naime Vijeće za demografsku revitalizaciju je tijelo koje koordinira demografsku politiku, a koja podrazumijeva aktivnu uključenost svih resora. Indikator praćenja, stopu fertiliteta, određen je prema biblioteci pokazatelja, kao najučinkovitiji pokazatelj napretka u ovom području. RH trenutno nema formiran registar stanovništva, pa je fertilitet, odnosno stopa totalnog fertiliteta kao prosječan broj živorođene djece koju bi jedna žena rodila u fertilnoj dobi života (15 – 49 godina) pod uvjetom djelovanja istih specifičnih stopa fertiliteta, kao i promatrane godine najbolji pokazatelj jer ne ovisi o dobnoj strukturi populacije. Stopa je standardizirana prema dobi, odnosno irelevantno je ima li na nekom području više žena u reproduktivnoj dobi, a u drugom manje. Stopa totalnog fertiliteta koristi se za izračunavanje reprodukcije stanovništva, odnosno budućeg kretanja stanovništva. Nije prihvaćen komentar o pokazateljima za strateške ciljeve 8-11, naime kako je već prethodno istaknuto, predloženi pokazatelji ne moraju u potpunosti pokriti navedene prioritete jer su oni pokriveni drugim aktima strateškog planiranja – konkretno, za prioritete javnih politika pod strateškim ciljem 8, relevantan dokument za praćenje navedenih prioriteta je Integrirani energetske i klimatski plan za RH za razdoblje 2021. do 2030. (HR NECP, izrađen sukladno Uredbi o upravljanju energetske unijom i klimatskim politikama te Strategija energetske razvoja RH do 2030. s pogledom na 2050. (NN 25/20). Vezano za strateški cilj 10. Održiva mobilnost predložen je Indeks globalne konkurentnosti-Infrastruktura, koji je dovoljno širok pokazatelj da obuhvati više prioritetnih područja samog strateškog cilja. Obzirom da NRS predstavlja strateški okvir te pojedinačno projekti nisu navođeni, smatramo kako nije potrebno imati više pojedinačnih pokazatelja kojima bi se pokrilo svako prometno područje obuhvaćeno strateškim ciljem 10. U odnosu na digitalnu tranziciju društva i gospodarstva, stupanj digitalizacije društva mjeri se predloženim kompozitnim Indeksom gospodarske i društvene digitalizacije (DESI) u 5 kategorija. Upravo kategorija „Povezivost“ mjeri razvoj i dostupnost širokopojasne infrastrukture u RH u odnosu na EU i sadržava 8 pod-kategorija koje obuhvaćaju pokrivenost fiksnim i mobilnim mrežama, potražnju korisnika, kao i cijene širokopojasnog pristupa u RH u odnosu na EU. DESI indeks svake godine za sve zemlje članice objavljuje EK i stoga smatramo da nije potrebno širiti skup indikatora. Nije prihvaćen komentar o pokazateljima za strateške ciljeve 8-11. U proces izrade NRS-a bio je uključen široki spektar glavnih dionika kao što su tijela javne vlasti, predstavnici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, gospodarska

pojedinih strateških ciljeva, akcija i projekata. Potrebno je jasno i nedvosmisleno definirati i konkretne strateške akcije/projekte, kao i ulogu pojedinih dionika odnosno tko ima izravnu i neizravnu odgovornost za pojedinu prioritetnu politiku, stratešku akciju i/ili strateški projekt. Preporuka je koristiti matricu ovlasti i odgovornosti, kojom se mogu naznačiti različite uloge različitih dionika (npr. izravno odgovoran, neizravno odgovoran, treba biti savjetovan, treba biti informiran, treba dostaviti inpute). Spomenuta matrica, baš kao i detaljna razrada strateških akcija i strateških projekata, trebaju biti obuhvaćeni Operativnim planom provedbe NRS 2030, koji treba biti razvijen zajedno s glavnim dokumentom. Poželjno je napraviti i analizu rizika provedbe NRS-a, kako bi se već na početku procesa implementacije NRS 2030. utvrdile kritične točke realizacije ovog strateškog krovnog dokumenta od nacionalnog značaja za Republiku Hrvatsku. Za očekivati je da će postojati značajni otpori provedbi planiranih promjena. Slijedom toga, potrebno je razmisliti i o načinu kako savladati očekivane prepreke te smanjiti moguće rizike. Strategiju trebaju pratiti konkretni provedbeni godišnji planovi s jasno utvrđenim rokovima, ciljevima, fiskalnim zahtjevima, mjerljivim pokazateljima uspješnosti te definiranim ulogama i odgovornostima... sve to kako ista ne bi ostala samo popis dobrih želja. To je ono što treba biti razrađeno, a što će u velikoj mjeri determinirati realnost i ostvarivost strateških ciljeva.

udruženja, socijalni partneri, akademska i znanstvena zajednica, organizacije civilnog društva i zainteresirana javnost. Uz Međuresornu radnu skupinu za izradu strategije, u izradi je sudjelovalo sedam tematskih radnih skupina te pet radnih skupina za horizontalne politike (teritorijalni razvoj, makroekonomske politike, pravosuđe i dobro upravljanje; obrazovanje, znanost i razvoj ljudskih potencijala; demografija i socijalne politike; konkurentnost, industrijski razvoj i razvoj poduzetništva i obrta). Radna skupina za teritorijalni razvoj sastojala se od triju podskupina: podskupine za pametne gradove, podskupine za održive i pametne otoke i podskupine za potpomognuta i brdsko-planinska područja. U sastavu radnih podskupina bili su predstavnici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, regionalnih koordinatora te ostalih dionika s regionalne i lokalne razine. Konsenzusom svih sudionika navedenih radnih skupina kao i ostalih razvojnih dionika uključenih u sam proces izrade, usvojen je kao pokazatelj uspješnosti za oba strateška cilja razvojnog smjera 4 Ravnomjerni regionalni razvoj (SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima te SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti), razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najnerazvijenija županija)). Slijedom toga prijedlog se ne prihvaća. Nastavno na prijedloge pokazatelja Ureda predsjednika RH, smatramo kako prethodno predloženi pokazatelji, uz naznačenu nadopunu sa četiri nova pokazatelja učinka za četiri strateška cilja, na bolji način pokazuju odnosno prate uspješnost u ispunjenju predloženih strateških ciljeva. Uz sve već prethodno navedeno, ističemo kako ovaj dokument definira prioritete na višoj strateškoj razini od danih prijedloga koji će se konkretnije i detaljnije razrađivati u hijerarhijski nižim povezanim aktima strateškog planiranja. Nastavno na netočan navod kako izrada Nacrta prijedloga NRS-a nije slijedila odredbe zakonodavnog okvira, a kojim se kao glavni rizik u provedbi strategije naglašava izostanak indikativnog popisa strateških projekata od nacionalnog značaja za provedbu strateških ciljeva akta, potrebno je uzeti u obzir sljedeće: Provedba NRS-a temeljit će se na provedbi ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja te strateške dokumente povezane s programima iz fondova EU. U tu će svrhu biti pripremljeni nacionalni razvojni planovi, a na temelju njih i provedbeni programi tijela državne uprave te planovi razvoja i provedbeni programi jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Nacionalni razvojni planovi i planovi razvoja jedinica područne (regionalne) samouprave sadržavat će posebne ciljeve povezane sa strateškim ciljevima iz NRS-a, akcijske planove s razradom mjera, aktivnosti i projekata te alokacijom resursa, i pojedinostima o odgovornostima za provedbu, uključujući roкове provedbe. Provedbeni programi sadrže izravnu poveznicu između mjera, proračunskih programa i aktivnosti te utvrđene prioritete za provedbu određenih aktivnosti i projekata u skladu s aktualnim Programom Vlade RH. Na taj se način osigurava koherentnost ciljeva i provedbe ukupnih javnih politika

u RH te usklađenost s planiranjem proračuna i drugih izvora financiranja. S radom će nastaviti Upravljački odbor za izradu NRS-a, koji će temeljem izvješća i preporuka Koordinacijskog tijela pratiti provedbu strateških ciljeva i ispunjenje pokazatelja uspješnosti, te odlučivati o potrebama za izmjenama i dopunama akta. Upravljački odbor, kojim predsjedava predsjednik Vlade RH, uz predstavnika Ureda Predsjednika RH uključuje i niz dionika – predstavnike socijalnih partnera, poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora te predstavnike regionalnih i lokalnih zajednica i Vlade RH. Dodatno, NRS sadrži indikativni popis akata strateškog planiranja koji će operacionalizirati provedbu ciljeva definiranih u strategiji. U procesu izrade NRS-a izrađen je i indikativni popis projekata te su fokus grupe radile na definicijama i razradi projekata i projektnih ideja. Sve te informacije koriste se u procesu programiranja i izrade Nacionalnog plana za oporavak i otpornost, kao i u izradi sektorskih strateških dokumenata, teritorijalnih strategija te operativnih programa.

44 **Centar za mirovne studije**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine
 Pozdravljamo donošenje razvojne strategije kojom će se formulirati vizija održivog razvoja zemlje za narednih deset godina. U svrhu donošenja što kvalitetnije strategije u nastavku predstavljamo naše komentare i pitanja u svrhu donošenja što pravednije, kvalitetnije i društvenim potrebama prilagođene razvojne strategije, a iz perspektive područja rada i ciljeva Centra za mirovne studije. U Strateškom cilju 2. "Obrazovani i zaposleni ljudi" uočavamo da je zanemareno odnosno ne spominje se društveno-humanističko obrazovanje, obrazovanje za demokraciju niti išta slično (osim parcijalno čitalačke pismenosti i kritičkog mišljenja), već je naglasak gotovo isključivo na STEM području, inovacijama i fleksibilnosti. S tim u vezi dokument je kontradiktoran, jer se istovremeno orijentira, u području obrazovanja, na konzervativni pristup (usađivanje zajedničkih normi i vrijednosti), a zatim spominje kako će poticati inovativnost i progresivnost te vidi obrazovanje kao motor promjene. Kako bi to zaista i bilo moguće, potrebno je u ovom dokumentu istaknuti važnost društveno korisnog učenja, povezivanja obrazovnih institucija sa zajednicom te akterima neformalnog obrazovanja (i drugim relevantnim akterima). Cijelo poglavlje koje se tiče kompetencija ne daje značaj demokratskoj i globalnoj kompetenciji te političkoj pismenosti te prema tome nije jasno kako bi se neki od navedenih ciljeva mogli ostvariti obzirom kompetencije za budućnost, prema istraživanjima, pokazuju da kompetencije koje se razvijaju trebaju biti raznorodne. Nadalje, smatramo izuzetno važnim da strategija odgovara na nejednakosti u obrazovanju (na predškolskoj, osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini) te predlaže ciljeve koji će omogućiti jednakost u pristupu obrazovanju. Najavljeni reformski procesi usmjereni na: stvaranje jednakih pedagoških uvjeta za realizaciju odgojno-obrazovnih ciljeva; poštovanje prava na odgoj i obrazovanje pod jednakim uvjetima; uključenost svih u odgoj i obrazovanje (inkluzivnost);

Nije prihvaćen
 Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji u nacrtu donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na provedbi ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, konkretno u ovom slučaju Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Stoga nije prihvaćen komentar vezan za strateški cilj 2 "Obrazovani i zaposleni ljudi". U NRS-u se na nekoliko mjesta jasno upućuje na potrebu društveno-humanističkog obrazovanja te promiče intrinzične, a ne samo instrumentalne, ciljeve obrazovanja, kao i vrijednost obrazovanja, kako za osobni tako i za društveni razvoj. Vezano za komentar o kvaliteti i dostupnosti zdravstvene zaštite i zdravstvene skrbi" ili „Socijalna solidarnosti i dogovornost.“ i odabrane kriterije vezane uz pokazatelje učinka, komentar je primljen na znanje. Prilikom izrade Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje 2021. do 2027. godine, kao i u pripadajućim Akcijskim planovima za razradu konkretnih mjera detaljnije će se opisati aktivnosti i pripadajući pokazatelji rezultata. Vezano za komentar o kvaliteti i dostupnosti zdravstvene zaštite i zdravstvene skrbi, komentar nije prihvaćen s obzirom da će to područje biti predmet Nacionalnog plana razvoja zdravstva. Komentar vezan uz primjerenosti mirovina nije prihvaćen. Važno je naglasiti kako će se prema Programu Vlade RH 2020. – 2024. mirovine povećati za dodatnih 10%, te nastaviti provedba mirovinske reforme koja osigurava adekvatnost mirovina, uspostavljanje održivog mirovinskog sustava i rješavanja problema međugeneracijske nejednakosti. Proširit će se krug umirovljenika koji mogu raditi do polovice radnog vremena i poticati će se dulji ostanak u svijetu rada i nakon 65. godine života kako bi se rad omogućio

stalan profesionalni razvoj neposrednih nositelja odgojno-obrazovnog rada, stručnih suradnika i ravnatelja; čvršću komunikaciju svih dionika važni su koraci u smjeru ujednačene dostupnosti obrazovanja te kvalitete obrazovnih iskustva učenika. Ovdje smatramo da treba posebnu pažnju staviti i na osjetljive skupine. Također, ovi ciljevi stavljaju pred donositelje odluka velike izazove, obzirom su na svim ovim razinama potrebne promjene. U području dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja istaknuto je da će se raditi na osiguranju pristupa svoj djeci no propušteno je povećanje trajanja (obaveznog) predškolskog obrazovanja kako bi se povećala obrazovna postignuća djece. Ulaganje u infrastrukturu i postizanje jednakih uvjeta za sustavan odgoj i obrazovanje te postupno uvođenje cjelodnevne nastave za učenike osnovnih škola smatramo napretkom kako bi se napokon, a i sustavno počeli provoditi Državni pedagoški standardi. U području visokog obrazovanja kao prioritet nedostaje javno financirano i dostupno visoko obrazovanje za sve, što značajno smanjuje mogućnost ostvarenja predviđenih ciljeva ove strategije. Najavljeno ulaganje u cjeloživotno obrazovanje je pohvalno, ali su njegovo korištenje i željeni učinci nerealno prikazani. Ovdje smatramo propustom što je izostavljeno spominjanje uvjeta za cjeloživotno obrazovanje i povezanosti prilika za sudjelovanje i pristup tom obrazovanju s obzirom na prekarizaciju rada odnosno osiguravanja uvjeta za veći dio odrasle populacije da u njemu sudjeluje zbog različitih materijalnih i životnih okolnosti i mogućnosti. Navedeni ciljevi podrazumijevaju značajno veće ulaganje u obrazovanje. Osim navedenih potreba za kadrovima, propušteno je navesti povećanje broja stručnih suradnika_ca u školama kako bi se ostvarili navedeni ciljevi odnosno dostigli Državni pedagoški standardi (DPS, doneseni 2008.). Da bi se ostvarili preduvjeti za navedene ciljeve potrebno je ostvariti DPS-ove i kroz ulaganja u temeljnu infrastrukturu i materijalne uvjete u školama (npr. zgrade, dvorane, prehranu u školi, opremanje kabineta, sapuni, wc papir, itd.) kao ključne preduvjete ostvarenja mnogih navedenih ciljeva. Dodatno, smatramo važnim da je, osim povećanja kompetencija obrazovnih radnika_ka, nužno u Strategiju jasnije uključiti i materijalna prava radnika_ca. U Strateškom cilju 5. "Zdrav, aktivan i kvalitetan život", pozdravljamo što ste uključili „životni standard i kvalitetu života cjelokupnog stanovništva“ kao bitne elemente u vašu viziju i planiranje održivog rasta – i razvoja. Isto tako, pozdravljamo neke od prioritetnih područja (PP) javnih politika za ovaj strateški cilj, posebice „Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb“ ili „Socijalna solidarnosti i dogovornost.“ Međutim, iz nacrtu nije jasno prema kojim kriterijima ste odabrali pokazatelje učinka. Naime, pokazatelj učinka br. 1 "Očekivani broj godine zdravog života" ne govori sveobuhvatno o kvaliteti života jer istu uz zdravlje uvjetuju i drugi faktori poput socioekonomskih uvjeta života, kvalitete radnog mjesta, visina mirovine, razina socijalnih usluga itd. Također, nije jasno na koji je način određen pokazatelj učinka broj 2 budući da se

onima koji to žele. Podizati će se mirovine s ciljem da prosječna mirovina dosegne 50% od prosječne neto plaće, a da se istodobno umanje razlike među mirovinama. Dakle, povećanje razine primjerenosti mirovine nije vezano za povećanje starosne dobi za ostvarivanje prava na mirovinu. Komentar vezan uz zaštitu dostojanstva hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji te civilnih stradalnika Domovinskog rata i članova obitelji nije prihvaćen. Prioritetno područje „Zaštita dostojanstva hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji te civilnih stradalnika Domovinskog rata i članova obitelji“ namijenjeno je unaprjeđenju sveobuhvatnog sustava skrbi o navedenoj populaciji te se prioritete politike u području zaštite dostojanstva hrvatskih branitelja i promicanja vrijednosti Domovinskog rata odnose na psihosocijalnu i zdravstvenu skrb, uključivanje u gospodarske aktivnosti, unaprjeđenje slučajeva nestalih osoba u Domovinskom ratu, ulaganja u aktivnosti vezanih uz očuvanje vrijednosti Domovinskog rata te promicanje nacionalnih interesa i zaštitu digniteta Domovinskog rata i hrvatskih branitelja. Navedeno ne predstavlja „dominantne ratne i anti-manjinske narative“, već su sve aktivnosti pozitivno formulirane, što ne diskriminira i ne dovodi u pitanje prava pripadnika nacionalnih manjina u RH. Napominjemo kako će sve planirane aktivnosti unutar prioriteta politike na području zaštite dostojanstva hrvatskih branitelja i promicanja vrijednosti Domovinskog rata na jednak način uključivati sve pripadnike ciljanih skupina, bez obzira na nacionalnu pripadnost. Isto tako, civilni stradalnici Domovinskog rata navedeni su kao ciljna skupina u okviru prioritetnog područja predmetnog dokumenta te napominjemo kako je u tijeku postupak donošenja Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata kojim će se regulirati njihova prava. Vezano za komentar o planiranju ulaganja u ciljusuzbijanju desnog ekstremizma i nacionalizma putem svjetskom ratu, komentar nije prihvaćen, no ulaganje je planirano. Ponovno napominjemo kako je NRS hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH koji u nacrtu donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja. Komentar vezan uz strateški cilja 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske nije prihvaćen. Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske podrazumijeva i djelovanje javne diplomacije, koja ima za cilj izvešćivati o svim aspektima povijesnog, kulturnog, gospodarskog i znanstvenog nasljeđa te suvremenog djelovanja Hrvatske kroz njezine institucije i građane. Od osamostaljenja Hrvatske prošlo je manje od tri desetljeća, stoga europska i svjetska javnost još uvijek ne poznaje dovoljno našu zemlju i društvo, što zahtijeva dodatni angažman upravo na polju javne diplomacije, koja je vrlo važan vid promocije svim državama svijeta. Komentar vezan uz pojačanu militarizaciju društva nije prihvaćen. Ne radi se o militarizaciji društva, niti o uvođenju obvezatnog služenja vojnog roka, već o potrebi

Republika Hrvatska u okviru Ciljeva održivog razvoja, konkretno u COR br. 1, meti 1.2, obvezala prepoloviti stopu siromaštva do 2030. godine. Napominjemo da bi prema tome RH do 2030. stopu siromaštva i socijalne isključenosti trebala prepoloviti na minimalnu stopu od 11,65%. Nadalje, zanima nas kojim daljnjim pokazateljima namjeravate pratiti i utvrditi uspjeh provedbe strategije? Što se tiče PP 1 „Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb“, smatramo da bi fokus trebao biti i na blagostanju društva, ali i na prevenciji mentalnih poremećaja i bolesti, koje u nacrtu nisu spomenute, a koje su u porastu. Štoviše, jedna od očekivanih posljedica pandemije koronavirusom je porast mentalnih oboljenja o čemu u ovome PP također nema spomena. Kada je riječ o tome da se građani sami trebaju čuvati svoje zdravlje – je li to znači da su oni primarno odgovorni za prevenciju? Kako namjeravate uvažiti činjenicu da ljudi u siromaštvu i u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti ne mogu izdavati sredstva potrebna za očuvanje zdravlja? I je li to znači da će država za one koji si ne mogu priuštiti ulaganje u očuvanje zdravlja podržati kroz financiranje preventivnih i rekreativnih sadržaja u urbanim, ali i ruralnim područjima? Nadalje, što se tiče ulaganja, zanima nas kako planirate mjeriti uspješno trošenje i kako planirate racionalizirati potrošnju? Po pitanju ulaganja u mogućnosti telemedicine odnosno digitalnih tehnologija, predlažemo da uzmete u obzir činjenicu da nemaju svi građani ke informatičku opremu, pristup struji i/ili internetu te da nemaju svi (dovoljnu razinu) informatičke pismenosti što bi se trebalo uzeti obzir pri planiranju. Također, zanima nas je li planirate unaprijediti sustav javne skrbi, povećanje plaća medicinskog osoblja, poboljšanje radnih uvjeta medicinskog osoblja, potpore za deficitarna zanimanja, lakši pristup praksi tijekom naobrazbe i sl.? Na koji način namjeravate poticati ravnomjeran raspored zdravstvenih radnika i radnica i njihovo zadržavanje u manjim i ruralnim sredinama? Nadalje, zanima nas u kojem kontekstu spominjete promociju tzv. zdravstvenog turizma kada građani i građanke trenutno nemaju adekvatan, pravovremen i sveobuhvatan pristup dijagnostici i terapiji, a što ovom strategijom nije spomenuto? Slično, kako planirate izvoz zdravstvenih usluga kada građani ke trenutno nemaju adekvatnu dostupnost zdravstvenih usluga u odgovarajućem kvantitetu i kvalitetu? Također, zanima nas kako planirate osigurati financijsku održivost zdravstvenog sustava? Svakako pozdravljamo odluku revitaliziranja Imunološkog zavoda, čiju nužnost je demonstrirala aktualna pandemija. Što se tiče PP 2 „Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport“, smatramo potrebnim uvođenje javno dostupnih i po potrebi (su-)financiranih rekreacijskih mogućnosti za osobe u siromaštvu tj. u riziku od siromaštva. Uz to, treba znatno proširiti javnu sportsko-rekreacijsku infrastrukturu koja bi građanima kama pružila povoljniju, javnu ponudu takvih sadržaja. Nadalje, zanima nas na koji način planirate osigurati da JLRS izgrade kvalitetnu i obuhvatnu biciklističku infrastrukturu? Što se tiče PP 3 „Dostojanstveno starenje“, predlažemo stavljanje

jačanja svijesti u mladoj populaciji za nove sigurnosne izazove i načine nošenja s njima čime se izravno utječe na jačanje otpornosti društva. Naime, sudjelovanje u obrani znači npr. biti svjestan i o kibernetičkim i drugim mogućim izazovima. Ovim smjerom ide niz europskih država gdje se programima nastoji ojačati kod mladih svijest za zajednicu i ulogu aktivnog i odgovornog građanina. Nije prihvaćen komentar vezan uz povećanje izdvajanja za obranu. Vlada RH je na svojoj sjednici održanoj 21. lipnja 2018. godine donijela Zaključak kojim je potvrdila obvezu ulaganja u obranu, usvojenu od strane svih članica NATO saveza tijekom samita u Walesu 2014.g. (Defence Investment Pledge – DIP). Prema NATO-ovom DIP-u sve članice imaju obvezu dostići 2% BDP-a za investiranje u obranu, od čega 20% za opremanje i modernizaciju. Projekcija izdvajanja za obranu je za 2020.g. je 1,30%. (bez mirovina) i 1,79% BDP (s mirovinama). Komentar vezan za „Jačanje položaja Hrvatske unutar Europske unije“, konkretno prioritet „daljnje jačanje pozicije Hrvatske u Europskoj uniji, prije svega pristupanjem Schengenskom prostoru i europodručju“ nije prihvaćen. Pristupanje Schengenskom području nacionalni je prioritet RH koji ne predstavlja samo simbolični kapital, već i potencijal za gospodarski prosperitet ali i očuvanje i zaštitu sigurnosti svih građana. U tom smislu, a imajući u vidu iskustvo upravljanja najduljom vanjskom kopnenom granicom Europske unije, pristupanjem RH Schengenskom području ostvariti će se provedba nekoliko strateški važnih politika Unije, između ostalih, puna implementacija svih novih informacijskih sustava i provedba njihove interoperabilnosti, ali i provedba obveznih graničnih procedura predloženih novim Paktom o migracijama i azilu. RH kao punopravna članica Europske unije u potpunosti primjenjuje nacionalno, europsko i međunarodno zakonodavstvo što je potvrđeno pristupanjem RH Europskoj uniji ali i kroz Komunikaciju Europske komisije Europskom parlamentu i Vijeću o potvrđivanju potpune primjene Schengenske pravne stečevine od strane RH od 22. listopada 2019. godine. RH će se nastaviti zalagati za zakonite migracijske puteve i jasno razlikovanje osoba koje u Europu dokaze u potrazi za boljim životom (ekonomski migranti) u odnosu na osobe koje u Uniji traže međunarodnu zaštitu. Upravo iz navedenih razloga, RH neće prihvatiti paušalne optužbe za nezakonitost postupanja te će nastaviti s potpunom primjenom nacionalnog, europskog i međunarodnog zakonodavstva. Vezano na komentar o BDP-u po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a, kao referentni pokazatelj učinka u različitim dokumentima Europska komisija uzima BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, stoga ne postoji razlog da se navedeni kriteriji ne primjeni i u okviru NRS-a. Vezano na provedbu migracijske politike i jačanje sposobnosti za odgovor na nezakonite migracijske izazove komentar se ne prihvaća. Jedan od glavnih izazova s kojima se susreće ne samo RH, već Europska unija u cjelini, pitanje je nezakonitih migracija i kako ih riješiti. RH kao država članica koja upravlja najduljom vanjskom kopnenom granicom, svakodnevno ulaže iznimne napore u sprječavanju nezakonitih prelazaka granice te u tom smislu pozdravlja prijedlog Pakta o

naglaska na međugeneracijsku solidarnosti uvažavanje činjenice da je umirovljenicima potrebna prvenstveno dostojanstvena mirovina umjesto poticanje istih na ostanak u tržištu rada. Nadalje, zanima nas na koji način planirate osigurati primjerenosti mirovina? Što znači „jačanje uvjeta za očuvanje uključenosti umirovljenika u svijet rada“? Naime, smatramo da bi jačanje tih uvjeta trebalo biti utemeljeno na slobodnoj volji umirovljenika, a ne zato što su na to prisiljeni, npr. zbog povećanja starosne dobi za mirovinu ili zato što im mirovina ne omogućuje dostojanstven život. Uz to, zanima nas je li planirate povećanje starosne dobi za ulazak u mirovinu unatoč provedenom referendumu? Što se tiče PP 4 „Socijalna solidarnost i uključenost“, smatramo da je istu također potrebno uskladiti s Ciljevima održivog razvoja. Nadalje, predlažemo stavljanje naglaska na izgradnju javne društvene infrastrukture, primjerice putem izgradnje društvenih centara za djecu i mlade, za obitelji, za osobe starije životne dobi te za socijalno isključene ili one u riziku od siromaštva radi pružanja podrške i uključenja u zajednicu/društvo te za pružanje kvalitetne sadržaje i usluga. Nadalje, zanima nas koji oblik pomoći organizacija civilnog društva želite i znači li to dodatno smanjenje javnih socijalnih usluga te preuzimanje istih od strane organizacija civilnog društva? Nadalje, zalažemo se za ulaganje većih napora u izgradnju socijalnih stanova te stambeno zbrinjavanje svih osoba s otežanim ili nepostojećim oblicima stambenog zbrinjavanja, uključujući beskućnike. Što se tiče PP 5 „Zaštita dostojanstva hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji te civilnih stradalnika Domovinskog rata i članova obitelji“, predlažemo da fokus razvojnog smjera hrvatskoga društva bude izgradnja mira, rekonzilijacije, interkulturalnog dijaloga te međuetničke tolerancije umjesto rada na očuvanju dominantnih ratnih i anti-manjinskih narativa. Uz to, predlažemo uključivanje civilnih žrtava rata i članove njihovih obitelji u sva prava i prednosti predviđene za braniteljsku populaciju. Nadalje, zanima nas planirate li ulaganja u rad na suzbijanju desnog ekstremizma i nacionalizma putem unapređenja obrazovnih sadržaja o Drugom svjetskom ratu, primjerice o progonu neistomišljenika te genocidu nad Srbima, Židovima i Romima i drugih za vrijeme tzv. NDH? U opisu Strateškog cilja 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ ističete kao poseban fokus „Promicati nacionalne interese u inozemstvu znači i promicati istinu o Hrvatskoj, hrvatskom narodu i njegovoj povijesti i sadašnjosti, posebno o Domovinskom ratu, o važnosti i doprinosu Hrvatske miru i stabilnosti u jugoistočnoj i srednjoj Europi te na Sredozemlju.“ U navedenom kontekstu, zanima nas što točno istina o Hrvatskoj, hrvatskom narodu i njegovoj povijesti i sadašnjosti itd. podrazumijeva? Također, podrazumijeva li navedeno i promicanje interesa i na materijalnim činjenicama utemeljenu istinu o nacionalnim manjinama? Očekujemo da navedena navedene činjenice trebaju biti utemeljene na objektivnim povijesnim činjenicama i preambulom Ustava Republike Hrvatske, a u svrhu uspostave pozitivnog mira i pomirenja, međuetničke tolerancije

migracijama i azilu od 24. rujna 2020. godine čiji je cilj nastojanje uvođenja reda u migracijska kretanja. Promicanje zakonitih migracijskih puteva temeljenih na potrebama tržišta rada država članica ali i uvođenje jasnih procedura na vanjskoj granici ostaje prioritet RH. Nadzor nad primjenom policijskih ovlasti adekvatno je osigurano kroz uspostavljenu trodiobu vlasti RH te utvrđene zakonodavne akte, dok uspostava građanskog nadzora u primjeni pojedinih policijskih ovlasti ne može biti jedini jamac objektivnog i transparentnog nadzora postupanja. Svaki oblik nadzora mora biti uspostavljen sukladno nacionalnom zakonodavstvu bez narušavanja osnovnih načela demokratskog društva. Upravo iz navedenih razloga, Ministarstvo unutarnjih poslova RH može podržati svaki oblik neovisnog mehanizma nadzora koji će biti uspostavljen sukladno nacionalnom i europskom zakonodavstvu uz suradnju s dionicima koji svojim stručnim znanjem i kapacitetima mogu osigurati objektivni i transparentan rad koji neće biti korišten kao alat za potvrđivanje optužbi. Vezano za pitanje borbe protiv radikalizma i terorizma, želimo naglasiti kako se ne radi pitanjima koja su isključivo vezana za RH već o pitanjima koja su važna na europskoj i globalnoj razini. Upravo iz navedenih razloga, pitanje radikalizma i terorizma jasno su navedeni kao politički prioriteti Europske komisije. Dodatno, Europska komisija je 24. srpnja 2020. godine objavila Komunikaciju o strategiji EU za sigurnosnu uniju u kojoj su jasno istaknuti prioriteti – borba protiv nezakonitih sadržaja na internetu, hibridne prijetnje, terorizam i radikalizacija. Jedino zajedničkim djelovanjem svih aktera u javnom i privatnom sektoru, kroz intenzivniju suradnju među državama članicama, uključujući policijska, pravosudna i druga javna tijela s institucijama i agencijama Europske unije mogu se postići rezultati u ovim iznimno važnim pitanjima. U tom smislu, ključna je suradnja i s privatnim sektorom tim više što industrija posjeduje digitalne i nedigitalne infrastrukture koje su presudne za učinkovitu borbu protiv kriminala i terorizma. Nije prihvaćen komentar vezano uz nadopune financijskog okvira. Provedba dugoročnih sektorskih ili višesektorskih akata strateškog planiranja, te njima definiranim razvojnih smjerova i strateških ciljeva, razrađuju se detaljnije u srednjoročnim i kratkoročnim aktima strateškog planiranja, nacionalnim planovima, odnosno planovima razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave, te provedbenim programima koji se povezuju s izvorima financiranja, određuju prioritete mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

te suočavanja s prošlošću. Što se tiče PP1 „Jačanje položaja Hrvatske unutar Europske unije”, konkretno prioriteta “daljnje jačanje pozicije Hrvatske u Europskoj uniji, prije svega pristupanjem Schengenskom prostoru i europodručju”, u istom se ne navodi što pristupanje Schengenskom prostoru podrazumijeva kako bi pozicija RH u EU jačala. Kako bi RH očuvala vladavinu prava, bez koje ne vidimo da kvalitetno može ojačati svoj utjecaj u EU, ulazak u Schengen mora podrazumijevati kraj trenutnih nezakonitih praksi na granicama, odnosno puno poštivanje Zakonika o schengenskim granicama, nacionalnih zakona te europskog i međunarodnog prava, odnosno puno poštivanje temeljnih prava. Što se tiče PP2 „Jačanje položaja Hrvatske u srednjoj Europi i na Sredozemlju”, zanima nas planira li se RH zalagati za održiv pristup upravljanju migracijama koji ne uključuje nasilje i kršenje ljudskih prava i međunarodnih dokumenata, uključujući i dokumente EU? U opisu Strateškog cilja 7. „Sigurnost za stabilan razvoj”, kao i prioriternih javnih politika unutar ovoga područja u prvi plan su stavljene koncepti nacionalne i tzv. domovinske sigurnosti, što smatramo pogrešnim pristupom, o čemu smo već u više navrata upozoravali proteklih desetak godina. Kako smo i ranije navodili, ovime se ne analiziraju sigurnosne prijetnje prema svim državljanima i stanovnicima RH, već se te prijetnje odnose prema apstraktnom pomu „domovine”. Smatramo da su osnovne prijetnje sigurnosti stanovnika RH loši ekonomski uvjeti, financijska zaduženost, nepovjerenje u institucije i pravosuđe, nedostatak stambene politike, raširena korupcija, ali i desna radikalizacija i ekstremizam. Koncept domovinske sigurnosti, međutim, ne može odgovoriti na ove prijetnje u zadovoljavajućoj mjeri jer se odnosi samo na fizičke prijetnje, no ne i prijetnje koje proizlaze iz ugroza vladavine prava i demokracije, socijalnih i ekonomskih prava te drugih prava., što se onda direktno odražava na smanjenje kvalitete života i širenje osjećaja nesigurnosti među građanima. Stoga smatramo da se u RH u razdoblju do 2030. godine treba graditi, i kroz provedbu javnih politika oživotvoriti koncept ljudske sigurnosti. Koliko je predloženi pristup ograničen, vidi se i po činjenici da u cijelom poglavlju u niti jednom trenutku nije spomenut zdravstveni sustav, odnosno ulaganje u njega, iako se, posebice u aktualnoj koronakrizi, vrlo jasno vidi koliko je zdravstveni sustav važan za sigurnost građana. Gledajući pokazatelj učinka u ovom području koji glasi „BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a”, nije jasno kako je on povezan s prioritetnim javnim politikama unutar ovoga cilja npr. „Jačanje obrambene sposobnosti Hrvatske vojske” ili „Jačanje unutarnje sigurnosti”. U sklopu prioritetne javne politike “Jačanje obrambene sposobnosti Hrvatske vojske” navodi se da “Uz postojeći program dragovoljnog vojnog osposobljavanja uvest će se programi osposobljavanja i aktivnosti koji će razvijati sigurnosnu kulturu u široj populaciji, posebno u mladih osoba, te jačanje svijesti o tome da su sigurnost i sudjelovanje u obrani pravo i obveza svakog državljanina i cjelokupne zajednice.” Ova nas konstatacija brine, posebice jer nije dodatno

pojašnjeno o čemu se točno radi. Smatramo da je uvođenje dodatne militarizacije u društvu, posebice u obrazovni sustav, kao i potencijalno uvođenje neke vrste obaveznog vojnog roka u dugoročnoj perspektivi neprihvatljivo te da to definitivno nije smjer u kojem bi RH trebala ići. Uz to, smatramo da je dodatno povećanje izdvajanja na obranu također neprihvatljivo, posebice u svjetlu drugih, realnijih prijetnji sigurnosti građana RH te da bi se, umjesto u obranu, povećanje budžetskih izdvajanja trebalo odnositi na druge sustave, poput sustava obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi i drugih politika poput promicanja rekreativnog sporta navedenih u drugim strateškim ciljevima ove strategije. U sklopu prioritetne javne politike „Jačanje unutarnje sigurnosti“, navodi se: „K tome, ključno je osigurati uređene i regularne migracijske tokove učinkovitom provedbom migracijske politike te jačanjem sposobnosti za odgovor na nezakonite migracijske izazove“. Apsolutno se slažemo da je ključno osigurati uređene i regularne migracijske tokove odnose sigurne i legalne puteve za migracije, no smatramo kako su sva dosadašnja iskustva pokazala kako dosadašnji odgovori na „nezakonite migracijske izazove“ niti su učinkoviti, niti u skladu s međunarodnim obvezama u području ljudskih prava i prava izbjeglica koje je RH preuzela. S obzirom na to, smatramo da bi RH trebala preuzeti aktivniju ulogu u zagovaranju sigurnih i legalnih puteva za migracije u EU, posebice pri procesu donošenja novog EU pakta o migracijama. Također, u ovome kontekstu potrebno je konačno uspostaviti učinkoviti i kvalitetni građanski nadzor nad primjenom pojedinih policijskih ovlasti, odnosno osigurati rad Vijeća za građanski nadzor nad primjenom pojedinih policijskih ovlasti. Osim ovoga, a kako bi se doprinijelo jačanju sigurnosti i očuvanju integriteta vanjske granice Europske unije, potrebno je uspostaviti uistinu neovisni monitoring-mehanizam koji će jamčiti poštivanje temeljnih prava te nacionalnog, europskog i međunarodnog zakonodavstva u upravljanju granicama. Što se tiče prioritetne javne politike „Borba protiv radikalizma, ekstremizma i terorizma“, smatramo da bi u ovom dijelu veći naglasak na borbu protiv radikalizma i ekstremizma trebao biti stavljen na obrazovni sustav i jačanje socioekonomskih prava te da bi trebala biti naglašena i pojačana suradnja s akademskom zajednicom i civilnim društvom te ostalim stručnjacima u ovom području. Nadalje, imamo nekoliko pitanja i/ili komentara. Koga smatrate "relevantnim akterima" koje je Vlada RH identificirala u procesu izrade prijedloga ove Strategije? Molimo vas da konkretizirate aktere. Kako planirate ostvariti suradnju s privatnim sektorom kojeg spominjete, a za učinkovitu borbu protiv govora mržnje - znači li to suradnju Vlade RH i kompanija poput Facebooka, Twittera i Googla? Kako planirate potaknuti suradnju javnosti s tijelima za provedbu zakona, a s ciljem prepoznavanja svih neprihvatljivih oblika ponašanja? Koje su planirane aktivnosti u tom slislu? U kontekstu zaštite od terorizma: Skrećemo pozornost da se od terorizma ne štitimo samo ograničavanjem pristupa određenim lokacijama (fizičkom zaštitom takvih mjesta), već i vođenjem vanjske politike,

primjerice nesudjelovanjem u ratnim operacijama ili prodajom oružja državama u sukobima. Također, u tekstu nije se spominjalo "jačanje zakonodavnog okvira" pa molimo za pojašnjenje - znači li to da su planirane izmjene u postojećem zakonodavstvu ili izrada eventualnih novih zakonskih rješenja? Uz to, kako planirate ostvariti i provoditi suradnja javnosti (građana) i relevantnih aktera na uklanjanju govora mržnje iz javnog prostora te radikalnih i ekstremističkih sadržaja s interneta? Očekuje li Vlada RH da građani prijavljuju društvenim mrežama sadržaj koji predstavlja govor mržnje, a koje će društ. mreže uklanjati sukladno svojim pravilima? Ili se očekuje da građani organiziraju radne akcije uklanjanja, primjerice nacističkih simbola s fasada u gradovima i time da preuzmu ulogu komunalnih poduzeća? Nadalje, smatramo da su prioritetne javne politike "Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite" i "Unaprjeđenje sustava vatrogastva" izrazito važne i da bi općenito na ovo trebao biti stavljen veći naglasak u cjelokupnoj sigurnosnoj politici RH. Međutim, smatramo kako nije dovoljno jasno naglašeno na koji će se način doprinijeti ovim politikama, odnosno smatramo da bi u sljedećem razdoblju i značajnija sredstva trebala biti uložena u ove javne politike. Za kraj, želimo napomenuti kako je za što realniji financijski okvir za provedbu ove strategije uz nabranje EU mehanizama potrebno nadopuniti iste analizom kolika sredstava su konkretno potrebna da bi se ciljevi strategije zaista ostvarili i da možemo zaključiti da će sredstva s kojima ćemo raspolagati u sljedećih 10 godina biti dovoljna. Stoga predlažemo nadopunu financijskog okvira takvom analizom kako cijela strategija ne bi ispala kao dugačak popis želja i vizija, a koje se neće moći ostvariti bez odgovarajućih sredstava u predviđenom vremenskom okviru.

45 Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije
Republike Hrvatske do 2030. godine

U izradu Nacionalne strategije razvoja 2030 uloženo je 32 milijuna kuna. S obzirom na utrošen iznos očekivali smo dokument koji će omogućiti gospodarski razvoj na načelima ciljeva održivog razvoja Agende 2030 i Europskog zelenog plana. S druge strane, Nacrt Strategije odaje dojam dokumenta u kojem su ovi načela i ciljevi ubačeni zbog obveza koje je Hrvatska preuzela, bez jasne povezanosti s aktivnostima gospodarskog razvoja kao i jasnih odgovora na koji način će se održivi razvoj postići. Čak dapače, spominju su i gospodarske aktivnosti koje su suštinske nepovezane s zaštitom okoliša i održivim razvojem, ali i ciljevima Europskog zelenog plana, poput LNG terminala. Dokument obiluje frazama poput zeleni plan, održivi razvoj, pametni gradovi bez jasnog objašnjenja na koji način će se postići provedba zelenog plana, održivi razvoj ili razvoj pametnih gradova. U nizu poglavlja navodi se kako se razvoj temelji na prirodnim resursima/kapitalu/očuvanom i zdravom okolišu/čistoj prirodi međutim nigdje nije definirano na koji način će se postići očuvanje ovih resursa koji su okosnica gospodarskog razvoja.

Nije prihvaćen

Nacionalna razvojna strategija (NRS) usklađena je sa smjernicama i ciljevima koji proizlaze iz međunarodno preuzetih obveza. Svaki od strateških ciljeva utvrđenih NRS-om izravno (ili neizravno) doprinosi pojedinom cilju održivog razvoja. U tom smislu izrađen je i grafički prikaz koji prikazuje poveznicu, odnosno doprinos strateških ciljeva NRS-a s ciljevima održivog razvoja. NRS, kao krovni strateški dokument, definira razvojnu viziju zemlje, strateške ciljeve i prioritetna područja javnih politika te identificira ključna reformska područja za sljedeće desetljeće i postavlja temelje poticajnog okruženja za brži pametan, održiv i uključiv rast. Republika Hrvatska (RH) će provedbom strateških ciljeva pridonijeti i provedbi Europskog zelenog plana, smanjenjem onečišćenja, valom energetske obnove zgrada, razvojem i unaprjeđenjem zelene infrastrukture u urbanim područjima, kružnim gospodarstvom, osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije prema klimatski neutralnom društvu i podrškom poduzećima u zauzimanju vodećeg položaja na području čistih proizvoda i tehnologija, čime će se poboljšati dobrobit i zdravlje svih građana i budućih generacija te pozitivno utjecati na ekosustave, bioraznolikost i gospodarstvo. Primljena je na znanje primjedba o nepostojanju niti jednog

Nadalje, nije istaknuto kako su prirodni resursi Hrvatske značajno ugroženi. Dovoljno je samo pogledati posljednje Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2013. do 2016., a kako bi se moglo utvrditi da stanje okoliša nije tako bajno kao što to autori na nizu mjesta u dokumentu ističu (citati iz Izvješća; ŠUME: Promatrajući zdravstveno stanje šuma, primarno onih koji su uzrokovani tzv. kompleksnim sušenjem šuma, može se zaključiti kako, u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje, trend oštećenja šuma raste VODE: kakvoća podzemnih voda uglavnom se ocjenjuje kao dobra,, ZRAK: Problem onečišćenja zraka lebdećim česticama u naseljenim područjima u kontinentalnom dijelu Hrvatske i dalje je najrašireniji problem onečišćenja zraka). Nadalje, Jadransko more je među najzagađenijim morima plastikom u Mediteranu. Kad je riječ o gospodarenju otpadom imamo niz ilegalnih odlagališta, a brojna službena nisu usklađena s EU standardima, dok smo u odvojenom prikupljanju među posljednjima u EU. Zbog brojnih trenutnih i planiranih gospodarskih aktivnosti, a i nedovoljno ozbiljnog shvaćanja važnosti očuvanja prirodnih resursa koji se ocrtava kroz ovu Strategiju upitna je njihova opstojnost. Autori Strategije sami ističu kako je u središtu Strategije čovjek. Prilazeći izradi Strategije antropocentričnim pristupom ponovno se zanemaruje međuovisnost i povezanost čovjeka i svih živih bića. Danas vrste izumiru 100-1000 puta brže od prirodnog tijeka, a razlog tomu je čovjek i njegov odnos prema okolišu. Upravo zbog brojnih problema koje je čovjek antropocentričnim odnosom izazvao potrebno je u razvojne strategije izrađivati sa sviješću uložiti svih živih bića te našoj međusobnoj ovisnosti i povezanosti. Danas kada se nalazimo suočeni s pandemijom, trebali bi osvijestiti da bezgranična i nekontrolirana eksploatacija biljnog i životinjskog svijeta te prirodnih resursa rezultira brojnim negativnostima, a u konačnici i katastrofama, od kojih se neke manifestiraju upravo i kao pandemije – globalne opasnosti za zdravlje čovječanstva. Postavljajući čovjeka u središte ove Strategije ponovno rabimo isti pristup dajući prednost kratkoročnom profitu ispred opstojnosti biljnog i životinjskog svijeta, a u konačnici i opstanak samog čovjeka. Razvojna strategija koja razumije stanje u koje smo se kao čovječanstvo doveli treba imati zajednički fokus, uključiti okoliš i prirodu koja okružuje tog istog čovjeka, a i čiji je on samo jedan mali djelić. Nadalje, iako je obrazovanje ključno za postizanje promjena upravo se u ovom poglavlju ocrtava arhaičan pristup izradi dokumenta. Zanemaruje se Agenda 2030 i nužnost stjecanja znanja i vještina potrebnih za unaprjeđenje održivog razvoja, putem edukacije za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici, poštivanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju. Ovo se ocrtava i kroz predviđene pokazatelje (PIZA test i duljina vremena koje učenici provode u nastavnom procesu) koji ne mogu ukazati na znanje i vještine povezane održivim razvojem, građanske kompetencije, djelovanje za opću dobrobit, etički,

pokazatelja vezanog za očuvanje bioraznolikosti i ekosustava u NRS-u. Činjenica jest da trenutno ne postoje dovoljno pouzdani i pametni sveobuhvatni pokazatelji za praćenje ovih komponenti okoliša. Iako postoji cijeli niz pokazatelja koji se koriste za praćenje provedbe Strategije i akcijskog plana zaštite prirode RH, radi se o pokazateljima koji prate stanje pojedinih dijelova ekosustava. Međutim, na EU razini je u sklopu provedbe Strategije EU-a o bioraznolikosti do 2030. godine u planu uspostaviti mehanizam praćenja i revidiranja te se kroz ovaj proces očekuje donošenje i sveobuhvatnih pokazatelja za praćenje stanja bioraznolikosti i ekosustava.

emocionalni i tjelesni razvoj djece i mladih. S druge strane sve ovo se nekako kao floskula podvuklo u prioritetima javnih politika vezanih uz Obrazovanje. Nevjerojatno je da među pokazateljima vezanim uz Zelenu tranziciju ne postoji niti jedan pokazatelj vezan za očuvanje bio raznolikosti i ekosustava iako se oni navode kao iznimno bitni i okosnica su gospodarskog razvoja te osobito razvoja turizma! U konačnici možemo zaključiti kao antropocentričan pristup koji pod krinkom "rast, rast, rast" i razvojem gospodarstva kako bi nam svima bilo bolje, zapravo coram publico izgovara koliko je nazadno naše društvo te koliko ga u okvirima strategije nije briga uopće za prirodu iz koje sam čovjek potječe te je samo mali komadić čitave slagalice. Ukoliko se u obzir uzmu razvojne strategije drugih zemalja vidi se koliko smo međusobno u odmaku jedni od drugih od početnih ideja, vizija i ciljeva. Uočljivo je koliko se oni udaljavaju od ovakvog anakronizma koji je jasno vidljiv u razvojnoj strategiji Republike Hrvatske koji je ne samo štetan za prirodu i sve njene sastavnice, već i na čovjeka kojem ova strategija toliko teži uz što veću zaradu i gospodarski rast. Sveprisutno nabacivanje floskula i fraza kao i nabiranje prioriteta koji učestalo govore o promicanju, a ne o aktivnom djelovanju te kasnije nisu elaborirani niti stavljeni u neke mjerljive okvire upravo govore koliko ova strategija nije smisljena i nema dovoljno čvrste temelje, niti ciljeve da bi se uspješno provela u narednom desetljeću. Očekujemo i kako će u izmijenjenoj verziji strategija više težiti postizanju balansa s prirodom, pokušaju da potakne ljude na održivi razvoj, ali u okvirima održive potrošnje i proizvodnje kao i efikasnu uporabu energije, sve u cilju bolje adaptacije na promjene koje dolaze. Jer promjene su uzrokovane upravo ljudskim nemarnim djelovanjem kontra prirode, pa tako i kontra sebe. Građani Hrvatske imaju pravo na kvalitetniju Strategiju, a osobito s obzirom na uložena sredstva u njenu izradu.

46 **WWF Adria**

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

„Hrvatska ima ogroman prirodni kapital u svojoj nezagađenoj zemlji, obilnim izvorima čiste vode, očuvanim šumama i obali. Upravo je prirodni kapital jedan od najznačajnijih potencijala za snažniji rast u budućnosti. Stoga su očuvanje prirodnog kapitala, zaštita okoliša i očuvanje dostupnosti prirodnog kapitala cjelokupnom stanovništvu nezaobilazna pretpostavka održivog razvoja“, navodi se u Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. godine. No, ovaj strateški dokument, iako u nekoliko segmenata naglašava važnost očuvanja „prirodnog kapitala“ izostavlja ključnu komponentu – zaštitu prirode/okoliša kao temelja svake gospodarske/razvojne aktivnosti, ponajviše jer je dokazano, a i spomenuto u ovom dokumentu, kako je očuvani okoliš temelj i preduvjet održive budućnosti. Kroz cijeli tekst se provlače izrazi koji nisu uobičajeni, pa se postavlja pitanje što uopće znače. Npr. industrijski ekosustav ili kružno gospodarenje prostorom i zgradama. Sa svim tim izrazima Strategija je teško razumljiva, a ako je ona

Nije prihvaćen

Studije strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO) svih recentno izrađenih energetske i klimatskih strateških dokumenata, uz primjenu mjera zaštite okoliša te mjera ublažavanja, iste ocjenjuju naprednima i prihvatljivim u pitanjima zaštite okoliša i utjecajima na ekološku mrežu. Nadalje, Zakonom o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18 i 118/18) i Uredbom o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (NN 61/14 i 3/17) (u daljnjem tekstu: Uredba), propisana je provedba postupka procjene utjecaja zahvata na okoliš (PUO). Donošenjem tih propisa postupak je sustavno uređen i usklađen s odgovarajućim direktivama EU: Direktivom Vijeća 85/337/EEZ od 27. lipnja 1985. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjenom Direktivom Vijeća 97/11/EZ od 3. ožujka 1997. i Direktivom 2003/35/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. Pored toga, usvojeni propisi temelje se i na odredbama međunarodnog ugovora, kojeg je Republika Hrvatska (RH) potvrdila donošenjem Zakona o potvrđivanju Konvencije o procjeni utjecaja na okoliš preko državnih granica (NN - Međunarodni ugovori 6/96). Procjena utjecaja na

podloga za sve daljnje djelatnosti i smjer razvoja Hrvatske itekako mora biti razumljiva svim zainteresiranim stranama. Iako strateški cilj 8 „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“ ispravno detektira dio problema, tj. utjecaj klimatske krize na gospodarstvo i stanovništvo, indikatori koji se navode (emisije stakleničkih plinova, stopa recikliranja komunalnog otpada, udio obnovljivih izvora energije u bruto ukupnoj potrošnji energije) nedostatni su i neambiciozni te ne nude čitavu sliku suzbijanja posljedica klimatske krize kroz čitavo društvo. Čitav strateški cilj na posljednje mjesto stavlja „očuvanje i poboljšanje bioraznolikosti te održivo upravljanje ekosustavima, prirodnim dobrima i bioraznolikošću“ te tek paušalno navodi rješenja temeljena na zaštiti okoliša. Upravo je obnavljanje staništa ključ EU Strategije o bioraznolikosti do 2030., kao i povećanje ulaganja u rješenja temeljena na prirodi što ova strategija ne spominje. Gledajući segment energetske tranzicije, navodi se kako je Hrvatska „zahvaljujući postojećem hidropotencijalu i povećanju kapaciteta vjetroelektrana i solarnih elektrana tijekom proteklih godina, Hrvatska zadovoljava oko 29 % svoje energetske potrošnje iz obnovljivih izvora energije“, što pokazuje nerazumijevanje vladajuće strukture što je to održivi razvoj jer činjenica je da su posljednji (HE Lešće), donijeli više štete, kako po okoliš tako i za stanovništvo, nego dobiti. Osim ako se dobit ne računa isključivo kao povećanje postotka u ukupnom udjelu obnovljivih izvora energije. Ono što je ključno istaknuti kod bilo kakvih novih energetskih projekata jesu preduvjeti – kvalitetno izrađeni projekti koji zadovoljavaju sve okolišne i socijalne kriterije. Treba izbaciti hidroelektrane iz obnovljivih izvora energije pošto je Hrvatska iskoristila najbolje lokacije s najviše potencijala, te svako daljnje planiranje njih dovesti će do narušavanja stanja štićenih i vrijednih prirodnih područja. Vraćajući se na sintagmu „očuvanje prirodnog kapitala, zaštita okoliša i očuvanje dostupnosti prirodnog kapitala cjelokupnom stanovništvu nezaobilazna pretpostavka održivog razvoja“, važno je napomenuti da se ostvarenje takvog cilja ne može realizirati ako vladajuće strukture prilagođavaju zakonske i proceduralne okvire zahvatima koje žele provesti u okolišu mimo procedura. Strategija svakako mora promovirati čvrstu provedbu zakona, te praćenje njihove provedbe. U Hrvatskoj i s provedbom i s praćenjem provedbe imamo jako puno problema, tu se praktički zakonodavni okvir raspada i zbog toga se uništavaju i narušava stanje ugroženih i zaštićenih staništa i vrsta. Prije svega, strateški dokumenti poput ove Nacionalne strategije razvoja, zahtijevaju kvalitetne analitičke poglede koje integriraju sve aspekte društva i nude smjernice temeljene na stvarnim mogućnostima i u skladu sa smjernicama i strategijama EU. Strategijom se svakako mora dati prvenstvo prirodnim i krajobraznim vrijednostima Hrvatske, što se iz ovog nacrtu ne vidi. Nažalost stavljanjem gospodarstva u prvenstvo, svi principi zaštite okoliša, prirode ali i ljudi postaju zanemareni, a kako bi osigurali održivi razvoj Hrvatske sva tri stupa (okoliš, društvo i ekonomija) moraju biti

okoliš je postupak ocjenjivanja prihvatljivosti namjeravanog zahvata s obzirom na okoliš i određivanje potrebnih mjera zaštite okoliša, kako bi se utjecaji sveli na najmanju moguću mjeru i postigla najveća moguća očuvanost kakvoće okoliša. Postupak procjene provodi se već u ranoj fazi planiranja zahvata i to prije izdavanja lokacijske dozvole ili drugog odobrenja za zahvat za koji izdavanje lokacijske dozvole nije obvezno. Rastuće klimatske promjene utječu na pojavnost i intenzitet ekstremnih vremenskih nepogoda i na postepene klimatske promjene. Navedeno ima posljedice na sve prirodne i društvene sustave. Troškovi sanacije i troškovi prilagodbe klimatskim promjenama su samo jedan od mogućih pokazatelja, ali ne zadovoljavaju većinu kriterija dobrog pokazatelja „SMART“ (Specific, Measurable, Achievable, Relevant and Time-bound). I inače ne postoji jedinstvena EU ni globalna metodologija za „suzbijanje posljedica od klimatskih promjena“ jer je prilagodba klimatskim promjenama jako vezana za kontekst. Stoga je u Strategiji prilagodbe klimatskim promjenama to jedna od prioritarnih mjera za praćenje provedbe prilagodbe klimatskim promjenama u RH. Tako je EK 20. svibnja 2020. godine usvojila Strategiju EU-a za bioraznolikost do 2030.: -Vraćanje prirode u naše živote te pripadajući Akcijski plan (Dodatak) - sveobuhvatan, ambiciozan, dugoročni plan za zaštitu prirode i zaustavljanje degradacije ekosustava. Gubitak bioraznolikosti i propadanje ekosustava jedna je najvećih prijetnji s kojima se čovječanstvo suočava. Tijekom pandemije COVID-a-19 dodatno se pokazala važnost otporne bioraznolikosti i ekosustava te je cilj Strategije osigurati da bioraznolikost Europe bude na putu ka oporavku do 2030. godine za dobrobit ljudi, planeta, klime i našeg gospodarstva. Primjena rješenja temeljenih na prirodi svakako treba sadržavati osigurače za sprečavanje njihovog negativnog utjecaja na samu prirodu.

	jednakovrijedni.	
47	<p>Američka gospodarska komora u Hrvatskoj Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine</p> <p>U godišnjem AmCham-ovom Istraživanju poslovnog okruženja u Hrvatskoj posljednjih nekoliko godina upravo je problem „Izostanka dugoročne Vladine strategije“ prepoznat kao jedan od najvećih nedostataka kada je riječ o uvjetima poslovanja u Hrvatskoj, u usporedbi s državama u regiji. Stoga AmCham pozdravlja napore koje je Vlada RH uložila u pripremu Nacrta Nacionalne razvojne strategije RH do 2030. godine. AmCham prepoznaje kako je definiranje Nacionalne razvojne strategije ujedno i ključna podloga za hrvatsko povlačenje sredstava iz fondova Europske unije, međutim kako bi predloženi dokument doista bio nacionalna razvojna strategija bilo bi nužno sadržavati ključne politike koje će omogućiti ostvarivanje ciljeva. Strategijom je dobro identificirano sadašnje, kao i vizija budućeg stanja, ali AmCham predlaže preciznije definiranje javnih politika koje će omogućiti postizanje ciljanih vrijednosti. Također, AmCham smatra nedovoljno naglašeno strateško usmjerenje ka privlačenju izravnih stranih ulaganja koje je u velikoj mjeri osiguralo brz razvoj niza zemalja srednje i istočne Europe podizanjem produktivnosti, otvaranjem novih radnih mjesta, usmjerenjem na izvoz, donoseći nova znanja i tehnologije. Provedba stabilne i konzistentne politike usmjerene ka privlačenju izravnih stranih ulaganja od iznimne je važnosti za budući rast gospodarstva i osiguranje novih radnih mjesta. Ispravno uočeni trendovi digitalizacije i automatizacije, s jedne strane ugrožavaju dio radnih mjesta, ali također nude i mogućnosti stvaranja novih, pri čemu je za Hrvatsku važno stvarati dugoročno održiva radna mjesta visoke dodatne vrijednosti. U velikoj mjeri takva radna mjesta stvaraju napredne tehnološke kompanije te Hrvatska treba imati aktivnu politiku privlačenja takvih ulaganja. AmCham predlaže izradu nacionalne investicijske strategije i strateško definiranje privlačenja izravnih stranih ulaganja. Investicijska strategija treba biti usmjerena na stvaranje poslovnog okruženja koje će poslodavcima u Hrvatskoj omogućiti da budu globalno konkurentni ali i stvaranje okruženja koje će biti prijateljsko za poduzetništvo, inovacije i privlačenje i zadržavanje talenata. Potrebno je izgraditi politički konsenzus o važnosti postojanja ovakve strategije, koji mora nadilaziti trajanje mandata pojedine vlade. U izradu i provedbu strategije važno je uključiti, pored predstavnika javne uprave, i predstavnike poslovne zajednice, civilnog društva te akademske zajednice.</p>	<p>Primljeno na znanje</p> <p>Republika Hrvatska (RH) aktivna je u privlačenju izravnih stranih ulaganja i kroz posebno izgrađeni sustav državnih potpora za ulaganje i kroz poticanje strateških investicijskih projekata u RH. Nadalje, izravni strani investitori imaju jednaki tretman za ulaganje i poslovanje u RH garantiran Ustavom RH. Planovi za realizaciju dugoročnih sektorskih ili međusektorskih razvojnih smjerova i strateških ciljeva razrađuju se srednjoročnim aktima strateškog planiranja, nacionalnim planovima, odnosno planovima razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave, te provedbenim programima koji se povezuju s izvorima financiranja, određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.</p>

48	<p>GORDANA ANTIĆ Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Nastavni zavod za hitnu medicinu Istarske županije predlaže dopunu teksta koja se odnosi na nacrt NRS u dijelu SC5,PP Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb Pod prioritarnom politikom je potrebno dodati: - unapređenje sustava hitne medicinske pomoći kroz obnovu voznog parka i opreme Zavoda za hitnu medicinu Ovim bismo putem željeli istaknuti da se slažemo sa ranije navedenim da se izdvajanje za sektor zdravstva ne smije promatrati kao potrošnju, već kao ulaganje. Svjedoci smo razvoja tehnologije u pogledu vozila koji su službama hitne medicine prijevozne ambulate koje ne smiju biti dotrajale, već pacijentima trebaju omogućiti kvalitetnu uslugu i udobnost. Ista ta ambulatna vozila su ogledalo našeg društva za vrijeme sezone, kada brinemo o turistima diljem zemlje. Stoga smatramo da je oprema koju hitna pomoć na terenu ima od izuzetne važnosti te da mora biti sastavni dio ovog nacrta. Vjerujemo kako se broj oživjelih osoba sa srčanim zastojem može uvelike povećati ukoliko se zavodima osigura kvalitetno vozilo i oprema (npr. Lucas) Radi toga smatramo da se pod pokazatelje učinka SC5 treba dodati točka 3. podizanje stope oživjelih osoba sa srčanim zastojem Početna vrijednost 2019.g. 20% Ciljna vrijednost 2030.g. 30%</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno područje bit će obrađeno u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.</p>
49	<p>HOK Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine općenite primjedbe Hrvatska obrtnička komora podržava usvajanje Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine kao strateškog okvira koji će se radi provedbe detaljnije definirati kroz sektorske strategije i nacionalne planove. Jedan od predviđenih je i Nacionalni plan razvoja poduzetništva 2021-2030. te očekujemo da će u njemu obrtništvo biti više istaknuto kao dio gospodarstva i poduzetništva, uvažavajući posebnosti poslovanja u obrtništvu. uz 2.1. Globalni kontekst Izuzetno je važno da su kroz Strategiju ljudi prepoznati kao najvažniji resurs. Primjerice, kod definiranja četiri razvojna smjera, kao njihova poveznica navedeno je ulaganje u ljude. Zato ukazujemo da u odlomku o tehnologiji koja pokreće inovativne načine tradicionalnih gospodarskih aktivnosti nije primjereno navesti da umjetna inteligencija ima potencijal zamijeniti radnike, jer to nikako ne bi trebao biti cilj. Ljudi trebaju i nadalje biti najvažniji, a tehnologija podrška razvoju ljudskih vještina, sposobnosti i učinkovitosti. uz 2.2. Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću Vezano za očekivani pad gospodarske aktivnosti u 2020., izražen je vrlo optimističan stav da će se biti potrebno dvije do tri godine za povratak na pretkriznu razinu proizvodnje. To će u značajnoj mjeri ovisiti o načinu korištenja raspoloživih financijskih sredstava za koje su izvori navedeni u Financijskom okviru za provedbu NRS-a 2030 (dodatak 1) te stoga tom dijelu provedbe treba posvetiti najviše pažnje. uz 2.2. Dostupnost financiranja Identificirani su problemi u financiranju gospodarstva te je konstatirano da će se</p>	<p>Primljeno na znanje Uz 2.2.: Citirani tekst ne sugerira da niža razina kvalifikacije ujedno znači i nižu razinu vještina. Dakle, radi se o dvije skupine – osobama s nižom razinom kvalifikacije te osobama s nižom razinom vještina. Stoga će se u narednom desetljeću aktivne politike tržišta rada usmjeriti upravo prema tim dvjema skupinama. Uz tablicu 1: Pokazatelj uspješnosti koji se odnosi na duljinu vremena koju učenici provode u nastavnom procesu odabran je jer duljina vremena koju učenici provode u učenju izravno pridonosi poboljšanju obrazovnih postignuća učenika, dobrobiti učenika i njihovih obitelji te povećanju autonomije i odgovornosti škola. Hrvatska zaostaje za drugim zemljama EU po godinama obveznog obrazovanja, ali i broju nastavnih sati općenito. Primjerice, na razini primarnog obrazovanja broj nastavnih sati u Hrvatskoj je više nego duplo manji od europskog prosjeka (1890 naspram europskog prosjeka od 4062 sati), dok na razini nižeg sekundarnog obrazovanja europski prosjek iznosi 2956 nastavnih sati, a broj nastavnih sati za Hrvatsku iznosi 2651 (Eurydice, 2019). Hrvatska zaostaje za europskim prosjekom i kada se promatra broj nastavnih sati po odabranim područjima, čak i onima koja čine najveći dio kurikuluma (npr. čitanje, pisanje i književnost te matematika). Trajanje obveznog obrazovanja i broj nastavnih sati po razinama i godinama obrazovanja izravno utječu na kvalitetu obrazovanja, koja je razvidna iz rezultata periodičkih istraživanja PISA. Rezultati istraživanja PISA 2018 provedenog u 79 zemalja ukazuju da hrvatski učenici ostvaruju ispodprosječne rezultate u svim ispitnim područjima: čitalačka pismenost 479 bodova (29. mjesto od 77 zemalja); matematička pismenost 464 boda (40.</p>

financijski sustav morati diferencirati i da će se nastojati povećati dostupnost povoljnih izvora financiranja. Želimo ovdje ukazati na specifičnosti obrta i obrtnika koji se kao fizičke osobe i kao najmanji gospodarski subjekti susreću s dodatnim preprekama kod traženja izvora financiranja svog razvoja. O tim specifičnostima treba povesti računa i kod definiranja uvjeta natječaja za sredstava europskih fondova, a jednako tako i razvijati drugačiji odnos poslovnih banaka prema obrtu prilikom ocjenjivanja razvojnih projekata te povećati raspoloživa sredstva HAMAG-a za mikro i male kredite. uz 2.2. Povećanje izvoza robe i usluga Kao jedan od najznačajnijih izvora rasta prepoznat je rast izvoza roba. Skrećemo međutim pozornost i na važnost izvoza usluga, osobito kada je riječ o obrtništvu jer obrti velikim dijelom jesu registrirani za usluge, no usluge obrta vrlo su često usko vezane s proizvodnjom, iako se s razvojem tehnologije značajno povećava i udio različitih intelektualnih usluga i onih iz IT sektora. Stoga bi kod poticanja izvoza jednako važno mjesto uz proizvode tj. robe trebale imati i usluge. uz 2.2. Demografski izazovi, tržište rada i jačanje ljudskog kapitala Zapošljavanje mladih i osiguranje zapošljivosti osoba s nižom razinom kvalifikacija i vještina definirano je kao jedan od izazova za sljedeće desetljeće. Kako je navedeno, može upućivati na zaključak da niža razina kvalifikacije ujedno znači i nižu razinu vještina, što ne mora nužno biti vezano jedno uz drugo te se osobito kod strukovnih zanimanja nastoje posebno razviti vještine u struci, bez obzira na nižu razinu kvalifikacije. uz tablicu 1. Duljina vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu (primarno i sekundarno obrazovanje) svakako je dobar pokazatelj učinka za strateški cilj 2. Obrazovanost i zaposleni ljudi. Međutim, samo vremensko trajanje školovanja ne može pokazati u kojoj mjeri je obrazovanje uspješno, a osobito da li su postignuti željeni ishodi učenja i da li su mladi stekli vještine koje odgovaraju potrebama gospodarstva. uz tablicu 2. Svi navedeni ciljevi vezani su uz krize, međutim ni kod prikaza ovog smjera, ali niti kod smjera 1. Održivo gospodarstvo i društvo nisu navedene gospodarske krize koje pogađaju poslovanje, usporavaju rast i razvoj te povećavaju nezaposlenost i izazivaju cijeli niz drugih negativnih posljedica na život i društvo u cjelini. uz tablicu 4. Za razvojni smjer 4. Ravnomjeran regionalni razvoj potrebno bi bilo kao jedan od pokazatelja uvrstiti neki način mjerenja dostupnosti svih potrebnih roba i usluga stanovništvu u svim dijelovima RH. uz 5.1. Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ Ciljevi su uglavnom dobro postavljeni, kao i konstatacija da prelazak na konkurentnije, održivije i digitalizirano gospodarstvo zahtijeva velika ulaganja, kako je navedeno i javna i privatna. Stoga ponavljamo primjedbama vezanu uz bolji pristup financijskim sredstvima. Kako bi se obrtništvo doista moglo okrenuti održivom poslovanju i digitalizirati te tako postati konkurentnije, biti će potrebno osigurati dovoljna, povoljna i dostupna sredstva, vodeći račun kod svih budućih programa o načinu i posebnostima poslovanja u obrtništvu. uz 5.1. Razvoj poduzetništva i obrta Zacrtni cilj o poduzetništvu

mjesto od 78 zemalja); prirodoslovna pismenost 472 boda (36. mjesto od 78 zemalja). Uz tablicu 4: NRS-om kao krovnom aktom strateškog planiranja nije moguće obuhvatiti dostupnost svih roba i usluga potrebnih stanovništvu u svim dijelovima RH, niti je to svrha NRS-a. Razvojne potrebe i razvojni potencijali pojedinih područja, odnosno teritorijalnih jedinica, sadržani su u aktima strateškog planiranja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (JLP (R)S) te se trebaju reflektirati kroz njihove posebne ciljeve. Uz to, sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske obuhvaća i izradu provedbenih programa JLP(R)S koji su povezani s višegodišnjim proračunom JLP(R)S-ova te određuju prioritetne mjere i aktivnosti utemeljene na identificiranim razvojnim potrebama i potencijalima za provedbu njihovih posebnih ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za JLP(R)S. Uz 5.1.: Prioritete vezane uz upravno područje turizma Ministarstvo turizma i sporta će pobliže razraditi u Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalnom planu razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine koji će se početi izrađivati u prvom kvartalu 2021. godine. Uz 5.2.: Usklađivanje obrazovanja s potrebama gospodarstva navedeno je kao prioritet politika u području tržišta rada i zapošljavanja, no izjednačavanje položaja mladih koji se odluče samozaposliti ne može biti dio sadržaja NRS-a kao krovnog akta strateškog planiranja. Konkretni prijedlozi mjera mogu biti razmatrani samo u okviru akata strateškog planiranja nižeg reda. Akt strateškog planiranja nižeg reda usmjeren ka suzbijanju neprijavljenoga rada će prepoznati poveznicu neregistriranih djelatnosti sa neprijavljenim radom. Relevantna tijela bit će uključena u provedbu ključnih mjera koje imaju za cilj suzbiti tzv. sivu ekonomiju, a time posredno i neprijavljeni rad radnika. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva u okviru Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Obzirom da je pojam „dualno obrazovanje“ precizniji, smatramo kako isti nije primjereno zamijeniti pojmom „učenje temeljeno na radu“. Uz Strateški cilj 3: Početkom 2021. godine bit će donesen Nacionalni plan za razvoj pravosuđa, srednjoročni akt strateškog planiranja kojim se podupire provedba strateškog okvira NRS-a. Dodatno, provedbom mjera, aktivnosti i projekata uvrštenih u Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave bit će omogućeno otklanjanje poteškoća u različitim segmentima pravosuđa. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti razmotrene mjere i aktivnosti za promicanje i razvoj alternativnog rješavanja sporova (mirenje ili medijacija). Uz Strateški cilj 11: Prijedlog teksta je izmijenjen na način da glasi: "Provedbom ciljanih programa digitalizacije prije svega će se pružiti podrška građanima te javnoj upravi i gospodarstvu da tu transformaciju uspješno provedu, da javne usluge postanu još dostupnije građanima te da se poduzeća podrže u tranziciji

kao jednoj od temeljenih društvenih vrijednosti, možemo samo svesrdno podržati, nadajući se da će doista postati okosnica provedbenih nacionalnih planova, ali i konkretnih programa koji će omogućiti financijsku podršku poduzetništvu, uz istovremenu provedbu projekata kojima se nastoji promijeniti odnos prema poduzetništvu kao pozitivnom pokretaču razvoja. Vezano uz poduzetništvo, naveden je i cilj stvaranja uvjeta za daljnji razvoj, što uključuje poslovno okruženje. Isto tako, mnogo ciljeva u Strategiji uključuje aktivnosti za poboljšanje položaja mladih. Ukazujemo na višekratno postavljeni zahtjev izjednačavanja položaja mladih u obrtništvu s njihovim vršnjacima u pogledu poticaja za zapošljavanje. Naime, samozapošljavanje u obrtu je iz nekih mjera izostavljeno uz obrazloženje da to nije prioritet. Konkretno, radi se o poreznim olakšicama kod oporezivanja dohotka i o oslobođenju od plaćanja obveznih doprinosa, na što mladim obrtnicima pravo nije priznato. Hrvatska obrtnička komora spremna je, kao poduzetnička potporna institucija aktivno se uključiti u provedbu programa i planova koji će proizaći iz Strategije te se nadamo da će nam takav status biti priznat. U pogledu digitalizacije ponovno treba istaknuti kako je ona nužna, ali će za proces digitalizacije gospodarstva trebati osigurati velika sredstva koja moraju biti dostupna svima, a uz financijsku pomoć svakako kombinirati i stručnu podršku i konzultantsku pomoć, odnosno sredstva i za takav oblik potpora. uz 5.1. Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma Iskazano je opredjeljenje za ulaganja u modernizaciju turizma, posebice u razvoj malih i srednjih poduzetnika uz naročito istaknutu planiranje i izgradnju novih smještajnih kapaciteta. Predlažemo da se uz korištenje pojma turizma svakako navede i ugostiteljstvo s obzirom da se radi o dvjema usko povezanim djelatnostima, pa tako i smještajni kapaciteti zapravo predstavljaju segment ugostiteljstva. uz 5.2. Strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ Ocijenjeno je kako stanje na tržištu rada ukazuje na nedovoljnu usklađenost vještina radne snage s potrebama gospodarstva te smatramo da bi upravo usklađivanje obrazovanja s potrebama gospodarstva trebao biti glavni naglasak u definiranju programa i planova za ostvarenje cilja postizanja obrazovanosti i zaposlenosti. Isto tako, navodi se da će se posebna pozornost posvetiti poboljšanju položaja mladih na tržištu rada, uz druge osobe u nepovoljnom položaju pa vezno uz tako postavljene prioritete još jednom ističemo nužnost da se izjednači položaj mladih koji se odluke svoje zapošljavanje ostvariti samostalno u obrtništvu kako ne bi bili stavljeni u lošiji položaj zbog nemogućnosti korištenja poreznih olakšica i povlastica u vidu oslobođenja od plaćanja dijela obveznih doprinosa. Posebno se ističe i suzbijanje neprijavljenog rada, no uz to treba svakako dodati i suzbijanje neregistriranih djelatnosti koje predstavljaju nelojalnu konkurenciju legalno registriranim poduzećima tj. obrtima i trgovačkim društvima te izbjegavanjem propisanih obveza ugrožavaju cijelo nacionalno gospodarstvo, ali i državni proračun tj. normalno funkcioniranje države. uz 5.2. Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija U ranijem tekstu se navodi

prema izvozno orijentiranim sektorima visoke dodane vrijednosti." Uz Strateški cilj 12: Dostupnost kvalitetnih socijalnih usluga i skrbi u rijetko naseljenim ruralnim regijama s većim udjelom starijeg stanovništva prepoznata je kao izazov kroz strateški cilj 5 „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“. Radit će se na ostvarivanju jednakih prilika za ranjive društvene skupine i djelotvornoj brizi za one koji nisu u mogućnosti skrbiti o osnovnim životnim potrebama. Kako je važnost razvoja poduzetništva i obrta te malih trgovačkih društava ključna za konkurentnost i prosperitet hrvatskog gospodarstva, poduzetništvo će postati jedna od temeljnih društvenih vrijednosti i okosnica razvoja do 2030. godine. Općeniti komentari primljeni su na znanje.

da će u središtu reformi strukovnog obrazovanja bit će i čvršće povezivanje strukovnih škola s gospodarstvom i tržištem rada, kao i otvorenost škola odraslim osobama (nezaposlenima i onima koji mijenjaju karijerni put). Smatramo da bi se isto trebalo posebno istaknuti u prioritetima. Predlažemo dodavanje novog prioriteta: • čvršće povezivanje strukovnih škola s gospodarstvom i tržištem rada ili nadopunu postojećeg prioriteta • povećanje kvalitete, učinkovitosti i relevantnosti sustava strukovnog obrazovanja kroz jačanje i promicanje učenja temeljenog na radu, izvrsnosti i fleksibilnosti, između ostalog i čvršćim povezivanjem strukovnih škola s gospodarstvom. uz 5.2. Dostupnost radnog i predškolskog odgoja i obrazovanja Prioritete provedbe Strategije na području obrazovne politike trebali bi svakako uključiti uvođenje poduzetničkog učenja u osnovnoškolsko obrazovanje, uz nastojanje da takvi sadržaji na primjerni način budu uključeni i u predškolski odgoj. Osnovnoškolsko obrazovanje svakako treba uključiti razvoj temeljnih kompetencija, posebice kompetencije „učiti kako učiti” i stjecanje poduzetničkih kompetencija. uz 5.2. Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija Predlaže se pojam dualnog obrazovanja zamijeniti širim pojmom, npr. učenje temeljeno na radu, uzimajući u obzir činjenicu da se strukovno obrazovanje u RH provodi po različitim modelima, a da svi uključuju učenje temeljeno na radu u manjem ili većem opsegu. Novim oblicima poučavanja omogućit će se visoka kvaliteta nastavnog i školskog rada. U kombinaciji s konceptom učenja temeljenog na radu, kojeg se provodi u više oblika uključivo i dualno obrazovanje, omogućit će se stjecanje i razvoj kompetencija vezanih za zapošljavanje i daljnje učenje. uz 5.3. Strateški cilj 3. „učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom“ Sudjelujući vrlo aktivno u izradi Strategije kroz radnu skupinu za strateški cilj 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom” predložena je provedba strateškog projekta koji nije prihvaćen uz obrazloženje da već postoji projekt uz podršku Vlade Norveške za medijaciju na sudovima. Međutim, takav projekt ne predstavlja cjelovito rješenje za razvoj sustava medijacije u Hrvatskoj jer je usmjeren samo na razvoj i poticaj mirenju isključivo na sudovima i neće potaknuti rasterećenje sudaca, već ih se dodatno opterećuje poslovima koje ne moraju obavljati samo suci. Podržavamo sudjelovanje sudaca u mirenju, ali izvan suda i izvan radnog vremena, no smatramo da prioritet treba biti ulaganje u brže rješavanje sudskih predmeta te svi raspoloživi kadrovski, financijski i organizacijski kapaciteti trebaju biti usmjereni na to, što je i samom Strategijom posebno naglašeno. Mirenje se može provesti izvan suda i bez opterećenja za sud te upravo tako pridonijeti oslobađanju kapaciteta suda za postupaka koji se ne mogu riješiti mirenjem i na taj način povećati sudsku učinkovitost. S druge strane, Strategija nigdje ne spominje alternativno rješavanje sporova, kao ni mirenje ili medijaciju. Takvim pristupom se u potpunosti odriče pravo i mogućnost gospodarstvenicima da koriste rješavanje sporova koje može biti brže, jednostavnije, jeftinije i

učinkovitije. Prvi i nažalost jedini nacionalni projekt za razvoj medijacije u Hrvatskoj iz 2005. godine postavio je kvalitetne temelje za razvoj sustava medijacije. Kako je Strategija dugoročan i sveobuhvatan strateški dokument, smatramo da jedan od prioriteta treba biti izgradnja cjelovitog nacionalnog sustava medijacije, odnosno mirenja kao alternativnog rješavanja sporova koju je potrebno detaljnije definirati planskim dokumentima i programima te u sklopu njih provesti projekte i aktivnosti s ciljem ostvarivanja veće efikasnosti pravosuđa uvođenjem programa sudu pridružene medijacije u suradnji s partnerskim institucijama, a sudsko mirenje bi ostalo kao mogućnost nakon reforme pravosuđa i ostvarenja reformom zacrtanih ciljeva – bržeg rješavanja sudskih predmeta. Kroz takav pristup ostvarilo bi se efikasno rješavanje sporova izgradnjom sustava izvansudskog rješavanja sporova medijacijom pri centrima za mirenje – asocijacijama gospodarstvenika i povezivanjem s redovnim sudovima kroz razvijanje programa sudu pridružene medijacije. Za ostvarenje cilja važno je da nositelji ovog strateškog projekta budu upravo Ministarstvo pravosuđa i Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja kako bi se ostvarili i dodatni rezultati povećanja konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika, povećane pravne sigurnosti za sve poduzetnike, a posebno za male i srednje, poticajno okruženje za strana i domaća ulaganja i konkurentnost te promptno povećanje učinkovitosti pravosuđa, ali i druge popratne aktivnosti poput službe besplatne pravne pomoći. Stoga predlažemo da se Strategijom predvidi izgradnja nacionalnog sustava medijacije koji bi u prvom razdoblju uključivao sudu pridruženo mirenje povezivanjem kapaciteta sudova kroz upućivanje na mirenje u izvansudske centre pri asocijacijama gospodarstvenika, s raspoloživim stručnim i organizacijskim kapacitetima tih centara za provođenje postupaka mirenja. Ovakvo rješenje značilo bi i značajnu uštedu sredstva državnog proračuna i usmjeravanje punog kapaciteta sudova na suđenje koje ne može odraditi nitko drugi osim visokostručnih osoba- sudaca. uz 5.11. Strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“ Strategija predviđa da se provedbom ciljanih programa digitalizacije poduzeća podrže u tranziciji prema izvozno orijentiranim sektorima visoke dodane vrijednosti što je svakako način na koji se može ostvariti ubrzani rast i razvoj, ali potrebno je voditi računa i o svim drugim sektorima i djelatnostima koja za uspostavu ili zadržavanje konkurentnosti na globalnom, ali i na nacionalnom ili lokalnom tržištu trebaju provesti digitalizaciju svojega poslovanja. Za sve oblike i projekte digitalizacije nužno će biti kreirati odgovarajuće programe i osigurati potrebna sredstva. Jednino se uključivanjem i digitalizacijom svih sektora može ostvariti transformacija tradicionalnih načina poslovanja i stvaranje novih proizvoda, usluga i poslovnih djelatnosti. Naravno, uz odgovarajuću financijsku podršku i savjetodavne usluge. uz 5.12. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“ U svrhu smanjivanja nejednakosti proizašlih iz razlika u razvoju pojedinih područja teži

se osigurati pristup socijalnim uslugama. Napominjemo da je uz socijalne usluge stanovništvu u svim područjima Hrvatske nužno osigurati dostupnost svih proizvoda, roba i usluga, a upravo je u tome nezamjenjiva uloga obrta i malih trgovačkih društava jer oni omogućuju normalnu opskrbu stanovništva te ujedno svojim poslovanjem podržavaju i demografski razvoj. uz 5.13. Strateški cilj „Jačanje regionalne konkurentnosti“ Strategijom je u središte regionalne politike stavljena pametna specijalizacija, što ocjenjujemo izuzetno važnim i naglašavamo već istaknutu potrebu da se ne teži samo razvoju novih aktivnosti nego upravo poštivanju specifičnosti pojedinog područja i unaprjeđenju onih aktivnosti koje na tom području već postoje.

50 Aleksandar Džakula

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

PRIJEDLOG za uvrštenje u NRS 2030 5.5. Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ Gospodarski rast, razvoj društva te životni standard i kvaliteta života višestruko su povezani. Ekonomski razvoj stvara uvjete za razvoj društva i unaprjeđenje kvalitete života, ali i obrnuto, društvo zdravih pojedinaca preduvjet je održivog razvoja. Na putu prema ostvarenju humanog i prosperitetnog društva ulaganja u ekonomsku dobrobit građana i gospodarski razvoj moraju biti nadopunjeni solidarnom i društveno odgovornom brigom za građane suočene s problemima vezanima uz zdravlje ili psihosocijalne smetnje. Slika 22. Prikaz prioriteta područja javnih politika za strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ Original: Slika 22. – Prikaz prioriteta područja javnih politika za strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“, preuzeto iz Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. Dostupno na: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/11/Nacrt-NRS-2030-Dodaci.pdf> Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb 1. Svaka osoba ima pravo na mogućnost ostvarenja najviše moguće razine zdravlja što uključuje i dostupnost učinkovite, kvalitetne i sigurne zdravstvene zaštite. Svaka je osoba obvezna brinuti se o očuvanju i unaprjeđenju svoga zdravlja, ali i zdravlja drugih pojedinaca u zajednici. Zdravstveni sustav bit će usmjeren ka građanima i organiziran na način da odgovara na njihove potrebe, uvažavajući posljedice društvenih nejednakosti. 2. U razdoblju do 2030. bit će važno uložiti napore u razvijanje svijesti, znanja i vještina o unaprjeđenju zdravlja i prevenciji bolesti. Samo sinergijsko djelovanje zdravstvenog sustava i građana može značajno unaprijediti rezultate u borbi protiv bolesti suvremenog doba koje nas najviše opterećuju (maligne bolesti, bolesti srca i krvožilnog sustava, duševne bolesti, itd.). Unaprjeđenje zdravstvene pismenosti treba doprinijeti očuvanju zdravlja i prevenciji bolesti te adekvatnom korištenju zdravstvene zaštite i aktivnom korištenju sustava elektroničkih zapisa kako bi se postigli bolji ishodi i

Djelomično prihvaćen

U prioritetno područje Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb dodaje se sljedeći tekst: "Horizontalno će se u sustavu zdravstva razvijati sustavi integracije preventivne medicine, kurativne medicine i ljekarničke skrbi s rehabilitacijom i palijativnom skrbi. Intervencije će se aktivno koordinirati sa socijalnom skrbi i drugim dionicima koji podržavaju skrb u kući i zajednici, po modelu 24/7/365. Vertikalno će se u sustavu koordinirati skrb s konzilijarnim, stacionarnim i jednodnevnim intervencijama u bolnicama kako bi se građanima osigurala primjerena skrb što bliže mjestu stanovanja. Redovito će se pratiti i javno prikazivati rezultati pojedinih ustanova i segmenata zdravstvenog sustava. Kontinuitet i kvaliteta dugotrajne skrbi osigurat će se koordinacijom i integracijom svih dionika u zdravstvu i socijalnoj skrbi." Prioriteti politike na području zdravstvene zaštite moraju biti vođeni načelima održivosti te pravednosti u osiguranju skrbi, a usmjereni su na postizanje optimalnih ishoda i zadovoljstva svih dionika.

kvalitetnija skrb u cjelini. 3. U desetljeću koje slijedi, zdravstvena zaštita osigurat će se kao sustav povezanih i koordiniranih društvenih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, sprječavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu, rehabilitaciju i palijativnu skrb. Tako organizirana zdravstvena zaštita bit će vođena novim spoznajama i tehnologijama koje mogu doprinijeti boljim ishodima i racionalnijem upravljanju sustavom. 4. Izdvajanje za zdravstvenu zaštitu bit će promatrano kao investicija u razvoj cijelog društva i kao takvo ostvariti će se u ravnoteži racionalnih mogućnosti za postizanje optimalnih zdravstvenih ishoda uz vodeće načelo pravičnosti u distribuciji resursa i jednakih prilika za sve građane. 5. Temelj zdravstvenog sustava i središte integracije ostat će primarna zdravstvena zaštita. Uloga i učinkovitost primarne zdravstvene zaštite ojačat će se razvijanjem, koordiniranjem i trajnim prilagođavanjem lokalne zdravstvene mreže specifičnim potrebama i mogućnostima zajednice. Ulaganja u primarnu zdravstvenu zaštitu bit će vođena prema povećanju kvalitete i dostupnosti skrbi, te usmjeravana načelima integracije i cjelovite skrbi uz jasno vođenu koordinaciju svih javnozdravstvenih službi, ustanova i ordinacija koje djeluju na razini primarne zdravstvene zaštite. 6. Horizontalno će se u sustavu zdravstva razvijati sustavi integracije preventivne medicine, kurativne medicine i ljekarničke skrbi s rehabilitacijom i palijativnom skrbi. Intervencije će se aktivno koordinirati sa socijalnom skrbi i drugim dionicima koji podržavaju skrb u kući i zajednici, po modelu 24/7/365. Vertikalno će se u sustavu koordinirati skrb s konzilijarnim, stacionarnim i jednodnevnim intervencijama u bolnicama kako bi se građanima osigurala primjerena skrb što bliže mjestu stanovanja. U skladu s navedenim, neophodno je osigurati dostupnost zdravstvenih podataka kroz jedinstveni elektronički zdravstveni zapis o pojedincu, tj. korisniku zdravstvene zaštite, povezivanjem tih podataka prikupljenih u raznim zdravstvenim i sa zdravstvom povezanim podsustavima. 7. Prema funkcijama u bolničkom sustavu, aktivnosti i korištenje resursa koordinirat će se i horizontalno i vertikalno te u skladu s regionalnim i lokalnim odrednicama. U provedbi takvih oblika koordinacije i integracije uvažavat će se nužnost dostupnosti opće i specijalističke zdravstvene zaštite na cijelom hrvatskom teritoriju, kao i druge uloge koje pojedine bolnice imaju u regijama ili lokalnim zajednicama (edukacija, zapošljavanje, gospodarski razvoj...). Izgradit će se, preurediti i opremiti bolnički kapaciteti koji nedostaju, te snažno poduprijeti programi unaprjeđenja sigurnosti pacijenata i kvalitete skrbi. 8. Posebna pozornost posvetit će se dostupnosti zdravstvene zaštite na otocima i u ruralnim područjima, ali i za građane koji imaju specifične potrebe u korištenju zdravstvene zaštite. Veća dostupnost postizat će se približavanjem sustava građanima ili omogućavanjem građanima da lakše dođu do mjesta skrbi, a ove mjere provodit će se koristeći sve transportne oblike, te mogućnosti telemedicine odnosno drugih digitalnih tehnologija. 9. Dodatna

pažnja posvetit će se poboljšanju učinkovitosti i otpornosti cjelokupnog zdravstvenog sustava uz unaprjeđenje kvalitete upravljanja radi povećanja djelotvornosti u korištenju ljudskih i materijalnih resursa. Unaprijedit će se sustav korištenja podataka, znanstvenih činjenica i drugih informacija značajnih za odlučivanje, te razviti jasni procesi za izradu policy dokumenata koji moraju biti podloga za donošenje svih strateških odluka. Redovito će se pratiti i javno prikazivati rezultati pojedinih ustanova i segmenata zdravstvenog sustava. Razvijat će se kapaciteti za implementaciju zdravstvenih politika, strategija, planova, te za posebice evaluaciju koja kontinuirano mora biti podloga za uvođenje promjena. Sustav digitalnih tehnologija, informatizacija sustava, te primjena međunarodnih standarda u prikupljanju i razmjeni podataka, moraju biti podrška sustavu upravljanja i integracije skrbi te usmjereni na postizanje veće učinkovitosti, djelotvornosti, kvalitete i sigurnosti u sustavu. 10. Problem niske učinkovitosti preventivnih programa rješavat će se razvojem koordinacijskog modela koji bi usklađivao i unaprjeđivao preventivne mjere na razini pojedinaca i zajednice. Fragmentiranost u terapiji i rehabilitaciji rješavat će se upravljanjem usmjerenim na unaprjeđenje kliničkih procesa i putova skrbi. Kontinuitet i kvaliteta dugotrajne skrbi osigurat će se koordinacijom i integracijom svih dionika u zdravstvu i socijalnoj skrbi. Na podatkovnoj razini, to će se ostvariti kroz sustav elektroničkih zdravstvenih zapisa koji je osnova za upravljanje i koordinaciju svih mjera na razini i pojedinca i zajednice. 11. Pažljivo će se analizirati tijek postupaka javnih nabava u zdravstvu radi povećanja njihove racionalnosti i transparentnosti, ali i održavanja primjerene razine općih zaliha. 12. Sagledat će se i dodatne mogućnosti financiranja koji osim financijskih mogu imati i pozitivne zdravstvene učinke. Prije svega, u svrhu utjecaja na štetne navike, na supstance poput duhana i alkohola uvode se dodatni nameti. 13. Ljudski resursi ključna su komponenta u pružanju zdravstvene zaštite. Njihova uloga, upravljanje i razvoj, cjelovito će se sagledavati, uzimajući u obzir: potrebe u sustavu, kompetencije, obrazovanje, radni i materijalni položaj, zdravo radno okruženje te mogućnosti za kontinuiran razvoj. Obzirom na višegodišnje trajanje programa edukacije za zdravstvene radnike, planiranje i upravljanje ljudskim resursima realizirat će se kroz kratkoročne i dugoročne aktivnosti. U okvirima kratkoročnih intervencija nužno je jačanje stručnog i materijalnog položaja zaposlenika kako bi se odgovorilo na probleme broja, distribucije i emigracije zdravstvenih radnika. Dugoročno je nužno uspostaviti jedinstven sustav upravljanja ljudskim resursima u svrhu prilagođenosti te usklađenosti obrazovnih programa i potreba u zdravstvenoj zaštiti. U sklopu mjera za održivi razvoj pojačat će se usvajanje novih pristupa kao što su promjene u „mješavini kompetencija” radne snage (primjerice, između medicinskih sestara i liječnika) kroz transfer kompetencija, preoblikovanje medicinske izobrazbe i upotrebu tehnologija radi ublažavanja učinaka manjka radne snage. Poticat će se ravnomjeran raspored zdravstvenih radnika na teritoriju Hrvatske,

te njihovo zadržavanje u manjim i ruralnim sredinama. 14. Privatni pružatelji zdravstvenih usluga i dalje će se uključivati u zdravstvenu zaštitu redovito kroz Mrežu javne zdravstvene službe te u slučaju mogućeg nedostataka resursa u javnom sustavu. Javni sustav podržavat će razvoj privatnih gospodarskih inicijativa u području biomedicine i zdravstvene zaštite, posebice klastera usmjerenog prema izvozu zdravstvenih usluga i zdravstvenom turizmu kao i povezivanje tog klastera s razvojnim konceptima pametnih i zelenih gradova i regija, razvojem srebrnog gospodarstva (poduzetničkih poduhvata i aplikacija namijenjenih osobama treće dobi) i primjenom novih tehnologija. 15. S obzirom na utjecaj drugih odrednica okoline i društva na zdravlje i zdravstvenu zaštitu, podržavat će se i promicati međuprofesionalna i međusektorska suradnja. U svim segmentima zdravstvene zaštite, prema potrebama i mogućnostima, poticat će se i podržavati uključivanje laika i volontera, te kao dio sustava razvijati oblici neformalne skrbi. Prioriteti politike na području zdravstvene zaštite moraju biti vođeni načelima održivosti te pravednosti u osiguranju skrbi, a usmjereni su na postizanje optimalnih ishoda i zadovoljstva svih dionika: 1. Aktivno i kontinuirano praćenje zdravstvenih potreba, razlika u dostupnosti ili odstupanja u kvaliteti skrbi za dijelove populacije prema vrsti zdravstvenog stanja, području na kojem borave ili socio-ekonomskom statusu 2. Razvoj sustava i aktivnosti u zdravstvenoj zaštiti s usmjerenjem na građane i zajednice, te na intervencije koje se provode što bliže mjestu stanovanja (at home/community) i s jasno definiranim partnerskim ulogama građana i dionika sustava 3. Razvoj transparentnog sustava donošenja odluka (upravljanje podacima, policy analize i donošenje odluka) te sustava upravljanja s jasnim ulogama na tri razine: nacionalno, regionalno (županije), ustanove. U odlukama koje se donose jasno moraju biti istaknuta očekivanja u smislu ishoda i održivosti te zadovoljstva građana i dionika u sustavu, prije svega profesionalaca u zdravstvu 4. U planiranju i provedbi zdravstvene zaštite uključivati sve oblike horizontalne i vertikalnu integracije te integracije između različitih sektora, posebice iz područja socijalne skrbi, kako bi se postigla cjelovita i kontinuirana skrb 24/7/365. Uz integraciju razvijati sve oblike povezivanja i koordinacije različitih profesija (skill mix, task-shift) 5. Modernizacija procesa u svim segmentima sustava zdravstva i socijalne skrbi koja mora uključivati: • Izrada smjernica i kriterija za vrednovanje intervencija • Utvrđivanje prioriteta segmenata sustava za modernizaciju • Definiranje novih ili unaprijeđenih poslovnih procesa i patient pathways • Procjena opsega i dinamike potreba za investicijama (prostor, oprema, zaposlenici) • Oblikovanje sustava za podršku i osiguravanje održivosti sustava (digitalizacija, informatizacija, interoperabilnost podataka, pokazatelji procesa i ishoda) 6. U svim intervencijama primarno koristiti doktrinu prevencije, a kod pojave zdravstvenog problema usklađeno osigurati terapiju, rehabilitaciju i palijativnu skrb. U svim situacijama i svima građanima osigurati mogućnost postizanje potrebe razine zdravstvene

pismenosti 7. Razviti sustava kvalitete kako bi se osigurala optimalna skrb i sigurnost te stvorili uvjeti za kontinuirano unaprjeđenje 8. Oblikovati cjelovit sustav sa strukturama i protokolima koji će se redovito unaprjeđivati za potrebe odgovora na krize (masovne nesreće, epidemije, prirodne katastrofe...) u koji će biti aktivno uključene civilne organizacije i građani 9. Razvijati sve oblike volontiranja u sustavu zaštite zdravlja Izvori definicija pojmova: 1. World Health Organization. Health Systems Strengthening. Glossary. Dostupno na: https://www.who.int/healthsystems/Glossary_January2011.pdf Pristupljeno 28.11.2020. 2. World Health Organization. Universal Health Coverage: Moving Towards Better Health. Dostupno na: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1247392/retrieve> Pristupljeno 28.11.2020.

51	<p>Aleksandar Džakula Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Obrazloženje predloženih promjena u NRS 2030 - cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život” Predloženi tekst NRS 2030 u dijelu Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život” opisuje stanje, dijelove vizije te prioritete. Sadržaj i način prikaza dobro su usmjereni na kritična mjesta u zdravstvenoj zaštiti, međutim potrebno ih je osnažiti i proširiti te pojasniti kako bi se u sljedećim fazama strateškog planiranja izbjegli nesporazumi ili propusti u obuhvatu odnosno razumijevanju ključnih poruka: što i kako je nužno učiniti u zdravstvenoj zaštiti u Republici Hrvatskoj do 2030. Prilikom unaprjeđenja ovog dijela NRS 2030 posebno treba istaknuti nužnost da se u njemu tekst NRS 2030 uskladi s dokumentima Europske unije koji pokrivaju novo financijsko razdoblje 2021-2027. Naime, Europska komisija je postavila vrlo jasne prioritete te odredila „enabling conditions“ za financiranje projekata sredstvima EU, a u samom uvodu NRS 2030 navedeno je: „Hrvatska odsad na raspolaganju ima izdašna europska sredstva koja će biti važna poluga u ostvarivanju tih ciljeva. No to iziskuje jasan okvir i kvalitetno višegodišnje planiranje, kako bi se prednosti članstva u Europskoj uniji mogle što bolje iskoristiti“. Nadalje, tekst je potrebno uskladiti i s drugim nacionalnim dokumentima koji određuju ključne elemente ustroja i provedbe zdravstvene zaštite, te dokumentima Svjetske zdravstvene organizacije i Europske unije. U smislu opisa stanja i određivanja prioriteta tekst u nacrtu NRS 2030 je potrebno bolje uskladiti i s dokumentom National Development Strategy Croatia 2030 Policy Note: Health Sector (July 2019) koji je naveden u popisu analitičkih podloga NRS 2030. (https://hrvatska2030.hr/analiticke-podloge/) Obzirom na sve navedeno, skupina suradnika okupljena oko PUB HUB programa pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izradila je cjelovit prijedlog unaprijeđenog teksta dijela 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život” (u nastavku). Pri izradi ovog prijedloga uzeto je u obzir: <ul style="list-style-type: none"> • Novi tekst koji se predlaže mora, kao i polazišni prijedlog, odgovarati cjelini dokumenta NRS 2030. Dakle, mora biti napisan koristeći sličnu terminologiju i strateški pristup kao u ostatku dokumenta te biti u skladu sa svrhom NRS 2030 i Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/2017). • Uvažene su cjeline i teme kao u originalnoj predloženoj verziji, ali su u svojim dijelovima pojašnjene ili proširene sukladno dokumentima koji reguliraju, definiraju ili strateški određuju pojedini segment sustava na koji se odnosi. • Sva pojašnjenja ili unaprjeđenja usklađena su s dokumentima Svjetske zdravstvene organizacije, Europske unije, Republike Hrvatske i Development Strategy Croatia 2030 Policy Note: Health Sector kao podloge za NRS 2030. • Sve promjene povezane su s odgovarajućim izvorima, referencama ili definicijama, koje su dostupne na zahjtev </p>	<p>Primljeno na znanje Zahvaljujemo na komentaru. Molimo pogledati odgovor na sljedeći komentar.</p>
52	<p>Varaždinska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine</p>	<p>Djelomično prihvaćen Vezano za komentar na Razvojni smjer 4. „Ravnomjerni regionalni razvoj“ napominjemo kako je</p>

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA OČITOVANJE NA NACRT PRIJEDLOGA NACIONALNE RAZVOJNE STRATEGIJE REPUBLIKE HRVATSKE DO 2030. GODINE 1. U gospodarskoj strukturi Sjeverozapadne Hrvatske dominira prerađivačka industrija koja je ujedno i nositelj zapošljavanja i izvoza, a vrlo skromno se spominje u okviru strateškog cilja 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo dok u Dodatku 4. u popisu akata strateškog planiranja izostaje Industrijska strategija razvoja čija bi operacionalizacija upravo imala smisla na području Sjeverozapadne Hrvatske. 2. U okviru razvojnog smjera 4. Ravnomjerni regionalni razvoj polazi se od razvoja i ulaganja u potpomognuta područja umjesto da se fokusira na procese osnaživanja regionalnog razvoja i uspostave drugačijeg regionalnog ustroja. Potpomognuta područja čine 12 županija i 304 jedinice lokalne samouprave. Ovakvim pristupom županije će i dalje ostati nedovršene tvorevine, a regionalni razvoj unatoč povećanim ulaganjima determinirati će mogućnosti razvoja gospodarstva. 3. U okviru strateškog cilja 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom“ navedeni su prioriteti na području javne uprave koji ne uključuju restrukturiranje javne uprave (organizacijsko i upravljačko) što je ključni preduvjet povećanja njene efikasnosti. Prioritetno područje „Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava“ Prioriteti na području javne uprave – ISPRAVITI: •Unaprjeđenje funkcionalnosti i održivosti područne (regionalne) i lokalne samouprave Prioriteti na području javne uprave – DODATI: •Unaprijediti kvalitetu pružanja usluga prema građanima omogućivanjem razmjene iskustva s javnim upravama drugih država i primjenom primjera dobrih praksi i u jedinicama područne (regionalne) i lokalne samouprave. Obrazloženje: Proteklih godina moderna javna uprava u fokusu je mnogih stručnjaka političkih znanosti, javne uprave te pravnih stručnjaka. Što javnu upravu čini modernom i otvorenom prema građanima? Konstantno investiranje u izgradnju ljudskih kapaciteta, kvalitetno upravljanje ljudskim resursima te cjeloživotno učenje i usavršavanje službenika, zajedno s primjenom novih procesa u radu mogu doprinijeti poboljšanju pružanja usluga građanima. Sve navedeno karakteristično je za javnu upravu koja je orijentirana prema napretku, stalnom poboljšanju pružanja svojih usluga i, u krajnjem slučaju, otvorenosti prema inovacijama. Razmjena iskustva uglavnom je do sada bila namijenjena tijelima središnje javne uprave (poput Instrumenta za tehničku pomoć i razmjenu informacija Europske komisije - TAIEX), koji ima svoje ciljeve koji se i tiču te razine javne uprave (usklađivanje nacionalnih zakonodavstava, pravila i postupaka s cijelim pravom EU-a sadržanim u pravnoj stečevini) te naknadnoj primjeni i provedbi pravne stečevine, i sl. No, regionalne i lokalne razine vlasti imaju potrebu za učenjem i primjenom onih dijelova iz samoupravnog djelokruga rada koji su primjenjivi sukladnom nacionalnom zakonodavstvu Republike Hrvatske. Stoga u obzir treba uzeti i jasno navesti i tu razinu. 4. Polazeći od potrebe veće kvalitativne razine izgradnje poduzetništva u društvu,

u svrhu realizacije uravnoteženog, ravnomjernog i održivog regionalnog razvoja u fokusu regionalne razvojne politike, osim razvoja slabije razvijenih područja i potpomognutih područja, ujedno i daljnje podizanje stupnja razvijenosti naprednijih, razvijenijih područja (poput Varaždinske županije) koja po stupnju razvijenosti ne zaostaju za prosjekom Republike Hrvatske (RH). U tu svrhu je Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) definiran poseban strateški cilj – Strateški cilj 13 „Jačanje regionalne konkurentnosti“. U okviru ovoga cilja regionalna politika fokusira se na jačanje regionalne konkurentnosti putem politike pametne specijalizacije, čiji je cilj podrška gospodarskom razvoju širenjem znanja, učenja, tehnologije i inovacija radi unaprjeđenja i transformacije aktivnosti koje već postoje na nekom području, ali i radi stvaranja sposobnosti za uspjeh u novim aktivnostima. Namjera je unaprijediti i osnažiti sposobnost hrvatskih regija/županija za sudjelovanje u domaćim i globalnim lancima vrijednosti. Uz to ovaj je cilj usmjeren i na razvoj pametnih i održivih gradova. U NRS-u se navodi: „Definiranjem strateških lanaca vrijednosti i ciljanim ulaganjima u ljudski kapital i inovacije, razvoj regionalne infrastrukture i uspostavu učinkovitih regionalnih ekosustava za poduzetnike, poticanje suradnje poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora, razvoj inovacijskih klastera i alternativnih izvora financiranja te internacionalizaciju poslovanja i teritorijalno brendiranje ojačat će se unutarnji potencijali rasta hrvatskih regija/županija te omogućiti uvođenje strukturnih promjena u gospodarstvo i industrijska tranzicija hrvatskih regija.“ Prihvaća se komentar na tekst u okviru Strateškog cilja 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom“ te se umjesto teksta „unaprjeđenje funkcionalnosti i održivosti lokalne samouprave“ unosi novi tekst: „Unaprjeđenje funkcionalnosti i održivosti područne (regionalne) i lokalne samouprave“. Nadalje, primljen je na znanje prijedlog da se doda tekst: „Unaprijediti kvalitetu pružanja usluga prema građanima omogućivanjem razmjene iskustva s javnim upravama drugih država i primjenom primjera dobrih praksi i u jedinicama područne (regionalne) i lokalne samouprave“ koji će se koristiti prilikom izrade Nacionalnog plana za razvoj javne uprave kao i Provedbenog programa Ministarstva pravosuđa i uprave kroz koje će se na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekti koji će pridonijeti daljnjoj učinkovitosti i modernizaciji javne uprave, između ostalog, podizanju kvalitete i digitalizacije javnih usluga te djelotvornom upravljanju ljudskim resursima. S obzirom da se povezivanje strateških akata provodi u skladu sa Zakonom o strateškom planiranju i upravljanju razvojem RH primljen je na znanje komentar vezan za potrebe veće kvalitativne razine izgradnje poduzetništva u društvu kao i potrebe izgradnje poticajnog okruženja. O navedenom će se voditi računa prilikom izrade akata strateškog planiranja niže razine. Komentar o potrebi boljeg povezivanja akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora primljen je na znanje. Podrška razvoju suradnje između poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora već je uspostavljena kroz rad Nacionalnog inovacijskog vijeća i Tematskih

u Nacrtu prijedloga nacionalne razvojne strategije jedan od strateških ciljeva trebao bi biti prihvaćanje poduzetništva kao sastavnog dijela vrijednosnog sustava društva, dok bi strateški akti trebali biti međusobni povezani (poduzetništvo, obrazovanje, regionalni razvoj), što do sada nije bio slučaj. 5. U Nacrtu prijedloga Nacionalne strategije se više puta spominje potreba izgradnje poticajnog okruženja – to je dugovječni problem koji se do sada nije uspio efikasno riješiti strateškim i zakonodavnim okvirom, ali je ključan za daljnji razvoj. Poticajno okruženje potrebno je posebno definirati u nacrtu prijedloga Nacionalne razvojne strategije i iznaći dodatne strateške odrednice njegove izgradnje - u konačnici to je pitanje izgradnje kulture društva i unapređenja vrijednosnog sustava društva koji u mnogim segmentima ima devijantna obilježja. 6. U Nacrtu prijedloga Nacionalne strategije spominje se potreba reforme sustava znanosti i znanstveno-istraživačkog sektora te bolje povezivanje akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora, ali se ne kaže kako unaprijediti bilo koji oblik povezivanja, koordinacije i komunikacije u društvu. Pri tome unapređenje internetske komunikacije i sl. nije dostatno, a pojedini oblici povezivanja daju vrlo male ili nikakve efekte (Gospodarsko-socijalna vijeća na županijskoj razini). Neiskorištene mogućnosti postoje kroz uspostavu Triple-Helix oblika suradnje, uvođenje klastera i poboljšanja regulatornog okvira u upravljačkom procesu. 7. U okviru strateškog cilja 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ navedeno je kako će Vlada dati naglasak na razvoj sektora s potencijalom rasta i voditi brigu o očuvanju strateški važnih sektora. Za to ne treba donositi posebne zakone u okviru kojih bi se utvrđivali posebni kriteriji potpore koje bi mogla zadovoljiti samo velika poduzeća, koja zapošljavaju veliki broj ljudi jer bi to bila diskriminacija prema malim i srednjim poduzećima. 8. Svaku strategiju treba slijediti i instrumentarij provedbe/operativni plan sa nositeljima aktivnosti, dinamikom, financijskim sredstvima, alatima provedbe i odgovornosti, što treba biti uključeno u Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije, neovisno što će se naknadno izrađivati zasebne strategije po pojedinim područjima sa operativnim planovima. RAZVOJNI SMJER 1. „Održivo gospodarstvo i društvo“ Strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom „Prioriteti provedbe politike na području pravosuđa“ Dodati točku 5. Izgradnja suvremene središnje državne kaznionice OBRAZLOŽENJE: Najveća i najpoznatija kaznionica u Hrvatskoj je Kaznionica u Lepoglavi, u Varaždinskoj županiji. Objekt je zastario. Izgradnja nove suvremene središnje nacionalne kaznionice na istoj lokaciji (u gradu Lepoglavi) postaje potreba zbog osiguranja suvremenijeg standarda kaznionice. „Prioriteti politike na području javne uprave“ Dodati: Učinkovita javna uprava uvođenjem sustava mjerenja usporedivih pokazatelja učinkovitosti RAZVOJNI SMJER 2. „Jačanje otpornosti na krizu“ Strateški cilj 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji „Prioriteti provedbe politike na području demografske revitalizacije i izgradnje poticajnog okruženja za mlade i obitelji“ PRIMJEDBA:

inovacijskih vijeća (TIV). Članovi TIV-ova su 70% iz gospodarstva, 20% iz akademskog i znanstveno-istraživačkog sektora te 10% iz državnih institucija. TIV-ovi pružaju priliku za umrežavanje dionika poslovnog, znanstveno-istraživačkog i javnog sektora u skladu s modelom Triple-Helix. Skrećemo pozornost na analitičke podloge za dio "Razvoj znanosti i tehnologije" koje su uzete u obzir prilikom izrade NRS-a,, a u kojima se nalaze preporuke za unaprjeđenje na različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora, na poveznicama: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf> i <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf>. Predmetne analitičke podloge uzet će se u obzir prilikom izrade ostalih strateških dokumenata. Obzirom da se programi i sustavi potpora za razvoj gospodarstva i poduzetništva u RH prvenstveno odnose na sektore malog i srednjeg poduzetništva, isto kao što se i intenziteti regionalnih potpora za ulaganja sukladno karti regionalnih potpora povećavaju za male i srednje poduzetnike u odnosu na velike poduzetnike, kriteriji potpora u RH (isto kao i u EU) ni u kom slučaju ne "diskriminiraju" male i srednje poduzetnike, već upravo suprotno – intenziteti potpora za male i srednje poduzetnike su uvećani u odnosu na velike poduzetnike. Komentar za prerađivačku industriju, koja se vrlo skromno spominje u okviru strateškog cilja 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, dok u Dodatku 4. u popisu akata strateškog planiranja izostaje Industrijska strategija razvoja se prima na znanje te će se navedeno konkretnije i detaljnije razrađivati u aktima strateškog planiranja nižeg reda, u skladu sa Zakonom o strateškom planiranju i upravljanju razvojem RH. Vezano za komentar kako svaku strategiju treba slijediti i instrumentarij provedbe/operativni plan, napominjemo kako se planovi za realizaciju dugoročnih sektorskih ili međusektorskih razvojnih smjerova i strateških ciljeva razrađuju srednjoročnim aktima strateškog planiranja, nacionalnim planovima, odnosno planovima razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave te provedbenim programima koji se povezuju s izvorima financiranja, određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan za razvoj pravosuđa), a vezano za prijedlog u Razvojnom smjeru 1. „Održivo gospodarstvo i društvo“ Strateški cilj 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom“, početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave kroz koje će se na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekti, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti zastupljeno ulaganje u infrastrukturu tj. izgradnju i rekonstrukciju objekata tijela u

- Iza točke 5. dodati točku 6. koja glasi „povećanje stambenog fonda u javnom vlasništvu za najam mladim obiteljima“ OBRAZLOŽENJE: Hrvatska ima najveći postotak stambenog fonda u privatnom vlasništvu u EU. Mogućnost da obitelj bez teškoća unajmi kvalitetan stan u javnom vlasništvu bilo gdje u Hrvatskoj povećava mobilnost radne snage s obiteljima, a s time i konkurentnost tržišta radne snage i, posljedično, povećava gospodarski rast na nacionalnoj razini. PRIMJEDBA Dodati „Poticanje otvaranje dječjih vrtića/dnevnih boravaka djece u prostorima poslodavaca (privatni i javni sektor) U suvremenom svijetu, postojanje dječjih vrtića/dnevnih boravaka djece je uobičajeno, što ima pozitivne učinke na sve tri uključene strane (djecu, roditelje i poslodavce). U većim gradovima često nema dovoljno mjesta u dječjim vrtićima, pa roditelji djecu moraju voziti, a tek potom odlaze na posao. To oduzima i vrijeme, a može utjecati na radnu efikasnost zaposlenika te stvara nepotreban stres roditeljima i djeci. U interesu poslodavaca trebalo bi biti da imaju zadovoljne, a time i učinkovite zaposlenike. Stoga se predlaže ova demografska mjera. „Prioriteti provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske“ PRIMJEDBA: - U točki 4. ispred riječi „stvaranje uvjeta..“ , treba dodati riječi: „kroz institucije središnje državne uprave.“ OBRAZLOŽENJE: Velik odljev mlade i radno sposobne radne snage iz Hrvatske izrazito je oslabila nacionalno gospodarstvo. Povratak mnogih mladih ljudi pa čak i obitelji moguć je kada bi se sustavno radilo na njihovu povratku u Hrvatsku. To mora postati nacionalni prioritet, a u tom slučaju i institucionalizaciju na razini Vlade RH u vidu posebnog ministarstva ili uprave. 1. RAZVOJNI SMJER 3. „Zelena i digitalna tranzicija“ Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost „Prioriteti provedbe na području energetske politike“ PRIMJEDBA: - Iza točke 7. dodati točku 8. koja glasi: „Izrada središnje državne baze podataka za praćenje potrošnje, analizu i intervencije u zgradarstvu javnog sektora“ OBRAZLOŽENJE: Unatrag 5 godina u Hrvatskoj su uložena golema sredstva u energetska obnova zgrada u javnom sektoru. Ušteda energije je ujedno i ušteda golemih sredstva ostvarenih na smanjenju potrošnje energije. Predlaže se izrada novog nacionalnog sustava za praćenje potrošnje, analizu potrošnje i, po potrebi, intervencije u sustave radi otklanjanja poremećaja u potrošnji. Na taj način, uz velike uštede energenata, uštedjela bi se i velika financijska sredstva javnih sredstava, sačuvao bi se okoliš i smanjila emisija štetnih plinova Strateški cilj 10. Održiva mobilnost „Prioriteti provedbe na području uspostave novih prometnih procesa i autonomnih sustava mobilnosti“ PRIMJEDBA: - U točki 2. umjesto riječi „.. s nultom..“ predlaže se riječ „s minimalnom..“ OBRAZLOŽENJE: Nulta emisija onečišćenja je nemoguća, ne samo u Hrvatskoj, već i u EU, ali je potrebno minimalizirati emisija onečišćenja, do maksimalno mogućih granica. „Prioriteti na području željezničkog prometa“ PRIMJEDBA: - U točki 3. ispred riječi „urbanog“ dodati riječi „...suburbanog i regionalnog.“ OBRAZLOŽENJE: Sadašnja zakonska rješenja koja

pravosudnom i zatvorskom sustavu. Vezano za komentar na Razvojni smjer 2. „Jačanje otpornosti na krizu“ Strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“ napominjemo kako Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine navedene aktivnosti provodi u okviru provedbe Zakona o društveno poticanoj stanogradnji (NN 109/01, 82/04, 76/07, 38/09, 86/12, 07/13, 26/15, 57/18 i 66/19) i Zakona o subvencioniranju stambenih kredita (NN 65/17, 61/18, 66/19 i 146/20). Komentar se prihvaća i uzima u obzir za razradu kroz Strategiju stambene politike Republike Hrvatske do 2030. godine tako da daljnja razrada nije potrebna na razini NRS-a. Prijedlog za dodavanje teksta „Poticanje otvaranje dječjih vrtića/dnevnih boravaka djece u prostorima poslodavaca (privatni i javni sektor)“ prima se na znanje. Središnji državni ured za demografiju i mlade kao pravni slijednik Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku u prethodnom mandatu pokrenuo je tri mjere koje su usmjerene na poboljšanje materijalnih uvjeta i unaprjeđenje usluga u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a u svrhu demografske revitalizacije i postizanja boljeg položaja obitelji s djecom. Financirana je izgradnja i adaptacija dječjih vrtića s ciljem osiguranja institucijskog zbrinjavanja sve djece predškolske dobi na području JLP(R)S; produljenje radnog vremena dječjih vrtića čime se ostvaruje veća dostupnost, priuštivost i obuhvaćenost djece programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te održavanje već postojeće i/ili razvoj nove predškolske djelatnosti na području općina. Sve tri mjere nastaviti će se i u 2021. godini, a korisnici potpora su osnivači dječjih vrtića. U želji da se kod poslodavaca potakne provođenje obitelji prijateljskih mjera, Središnji državni ured za demografiju i mlade i ove godine provodi natječaj za dodjelu priznanja „Poslodavac prijatelj obitelji“. Nagrađuju se primjeri dobre prakse, a među stavkama koje se vrednuju je i sufinanciranje dječjeg vrtića od strane poslodavaca i postojanje dječjeg vrtića unutar tvrtke. U Strategiji demografske revitalizacije Republike Hrvatske poblize će biti definirane aktivnosti Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade koje se odnose na unaprjeđenje sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te aktivnosti usmjerene na senzibilizaciju poslovnog sektora prema zaposlenicima i njihovim obiteljima. Primjedba u poglavlju „Prioriteti provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske“ ne može se prihvatiti jer ispunjavanje i stvaranje uvjeta za povratak i useljavanje ne leži isključivo na odgovornosti institucija središnje državne uprave nego podrazumijeva sinergiju s drugim politikama i razinama lokalne i regionalne vlasti u RH. Nadalje, u komentaru na Razvojni smjer 3. „Zelena i digitalna tranzicija“ vezanom za prijedlog izrade novog nacionalnog sustava za praćenje potrošnje, analizu potrošnje i, po potrebi, intervencije u sustave radi otklanjanja poremećaja u potrošnji, napominjemo da Zakon o energetske učinkovitosti (NN 124/14, 116/18) propisuje javnom sektoru obvezu korištenja nacionalnog informacijskog sustava za gospodarenje energijom (ISGE) u svrhu ispunjenja obveze upravljanja potrošnjom energije i vode na energetski učinkovit način. Upravljanje potrošnjom energije i

reguliraju javni prijevoz putnika su vrlo loša, bez jasnog definiranja: svrhe, razloga i ciljeva njihova donošenja (Zakon o prijevozu u cestovnom prometu). Taj Zakon je potrebno promijeniti i donijeti novi u skladu s EU propisima (Uredba EU 1370/2007) kako bi se mogao organizirati javni prijevoz putnika na način kako je to organizirano u svim državama članicama EU. Postojeći propisi ograničavaju dnevnu migraciju stanovništva i radne snage na uska administrativna područja, a neorganizacija sustava primorava stanovništvo na individualni prijevoz u dnevnim migracijama.

PRIMJEDBA: - u Strateškom cilju 10. „Održiva mobilnost“ predlaže se da „prijevoz putnika“ nije komunalnom djelatnost. OBRAZLOŽENJE- Prema Zakonu o komunalnim djelatnostima prijevoz putnika je komunalna djelatnost, a obavljanje svih komunalnih djelatnosti ograničeno je isključivo na područje unutar administrativnih granica jedinica lokalne samouprave (JLS) i u nadležnosti su isključivo JLS što otežava i ograničava učinkovito organiziranje prijevoza putnika u integriranom prijevozu putnika na regionalnoj razini. S aspekta prostornog uređenja (osobito prostornog planiranja) nema konkretnih primjedbi na pojedine tematske segmente razvoja iz ovog strateškog dokumenta, s obzirom da područje prostornog uređenja i planiranja odgovarajuće prati sveukupni planirani razvoj države, jedinica područne (regionalne) samouprave te jedinica lokalne samouprave, a u skladu s prostornim datostima i mogućnostima. Kako se programske i planske aktivnosti planiranog razvoja uglavnom odvijaju u prostoru, za sve takve aktivnosti moraju biti osigurane prostorno-planske pretpostavke kroz prostorne planove, kako bi se iste mogle provesti. Stoga će se prema potrebi, za aktivnosti koje eventualno ne bi bile omogućene kroz važeće prostorno-planske dokumente, a od strateškog su značaja za državu, županiju ili JLS, prostorno-planski dokumenti odgovarajuće dopuniti ili izmijeniti na način da se osigura održivi razvoj, uz racionalno korištenje prostora i njegovu odgovarajuću zaštitu. - S obzirom da sama Strategija načelno definira smjerove i ciljeve razvoja, smatra se bitnim na državnoj razini što brže i kvalitetnije izraditi i usvojiti navedene akte strateškog planiranja koji podupiru provedbu strateškog okvira NRS-a (strategije, planove, programe i sl.), jer o istima ovisi i strateško planiranje na regionalnoj razini (izrada Planova razvoja županija), odnosno daljnja provedba same NRS. Stoga bi bilo svrhovito već u NRS postaviti određene orijentacijske rokove za usvajanje tih strateških akata (pretpostavlja se da su iste uglavnom u izradi s obzirom da se odnose na razdoblje od 2021. god.). - Velik dio planiranih akata strateškog planiranja posredno se odnosi na prostorno uređenje/planiranje, a osobito se pozdravlja planiranje izrade: Programa razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama, Programa razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima, Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske, Strategije zaštite prirode Republike Hrvatske i Strategije bioraznolikosti, Nacionalnog plana regionalnog razvoja, Nacionalnog plana razvoja željezničke infrastrukture. - Smatra se da i

vode na energetski učinkovit način definirano je Pravilnikom o sustavnom gospodarenju energijom u javnom sektoru (NN 18/2015, 6/2016). ISGE je računalna aplikacija za praćenje i analizu potrošnje energije i vode te praćenje razine izmjerenih ušteda koju vodi Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama (APN), a u koju se unose opći, konstrukcijski i energetski podaci te podaci o krajnjoj potrošnji energije i vode za svaku zgradu ili dio zgrade u vlasništvu javnog sektora ili koje koristi javni sektor. Od 2006. godine do danas u ISGE-u se prati potrošnja energije i vode za 14.537 zgrada ili dijelova zgrada javnog sektora te za 23.613 energetskih troškovnih centara javne rasvjete. Ukupno se prati potrošnja i trošak na 62.603 mjerna mjesta energije i vode. Sam broj svakodnevno raste. Satnim, dnevnim, tjednim i mjesečnim praćenjem potrošnje, kao i mogućnošću alarmiranja prilikom zabilježene prekomjerne potrošnje dosad se interveniralo i spriječilo preko nekoliko tisuća poremećaja u potrošnji, a primjenom analize po svim parametrima može se upravljati potrošnjom na energetski učinkovit način. Također, uspostavljena je struktura sustavnog gospodarenja energijom na nacionalnoj i lokalnoj (regionalnoj) razini te na razini pojedine institucije javnog sektora putem imenovanja i edukacije energetskih savjetnika i suradnika - osoba u pojedinim institucijama zaduženih za uspostavu i provedbu sustavnog gospodarenja energijom. Sustavnom obradom podataka dobiven je postotak od 6,81% uštede u ukupnoj godišnjoj potrošnji energenata i vode ostvarene korištenjem svih mogućnosti ISGE sustava. ISGE sustav omogućava i praćenje razlika u potrošnji nakon provedenih energetskih obnova zgrada, no ovdje je važno naglasiti kako sama razlika u potrošnji ne daje točan podatak o postignutoj uštedi iz razloga jer samo ponašanje korisnika zgrade i promjena režima korištenja zgrade ima veliki utjecaj u postignutoj uštedi. Sukladno tome u ISGE-u je u tijeku razvoj modula za verificiranje energetskih ušteda po izvršenoj energetskoj obnovi uz praćenje ponašanja korisnika i zadovoljenje projektnih parametara ugodnosti zgrade. Prijedlog izmjene teksta u podnaslovu Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost“: „Prioriteti provedbe na području uspostave novih prometnih procesa i autonomnih sustava mobilnosti“ nije prihvatljiv kako je predloženo jer tehničko-tehnološki napredak u 21. stoljeću ne isključuje nultu emisiju onečišćenja u prometu za sve vrste prijevoza, koja istovremeno predstavlja i cilj kojem se teži. Europska komisija svojim dokumentima promiče upravo postizanje nultih emisija onečišćenja (primjer: EUR-Lex - 52018DC0330 Europa koja štiti: Čisti zrak za sve), u Strateškom cilju 10. „Održiva mobilnost“ nema definicije prijevoza putnika kao komunalne djelatnosti te napominjemo kako trenutne zakonske odredbe nisu predmet NRS-a. Primljen je na znanje komentar o NRS-u s aspekta prostornog uređenja (osobito prostornog planiranja). NRS služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske. Svrha donošenja i način pokretanja izrade ostalih akata strateškog planiranja uređena je zasebnim propisom. Zahvaljujemo na postavljenom pitanju o ravnomjernom regionalnom razvoju te zaključujemo kako zbog njihova posebnog

već donesena Strategija prostornog razvoja RH također podupire provedbu strateškog okvira NRS-a, pa bi je bilo svrhovito navesti u Indikativnom popisu akata strateškog planiranja (to je dugoročni strateški razvojni dokument koji se dotiče svih područja djelovanja u segmentu njihovog razvoja u prostoru) Isto se odnosi i na neke druge usvojene strategije (primjerice Strategiju prometnog razvoja RH (2017. do 2030. god.). Pitanja: - Vezano uz ravnomjerni regionalni razvoj – Da li bi bilo svrhovito naglasiti i potrebu razvoja pograničnih područja (područja uz državnu granicu), a vezano i uz međudržavnu suradnju? - Vezano uz jačanje otpornosti na rizike od katastrofa – Ne spominje se potreba sprječavanja i suzbijanja posljedica pojave klizišta – Da li se to ne smatra strateški značajnim, ili se to podrazumijeva u okviru upravljanja rizicima? Isto pitanje se odnosi i na rizike od nuklearnih i radioloških nesreća. - Vezano uz jačanje regionalne konkurentnosti – Da li bi bilo svrhovito navesti i grad Varaždin kao jedan od istaknutih sveučilišnih gradova (uz navedene) ili se smatra dovoljno obuhvaćenim u okviru cilja podupiranja jačanja ekonomskog dinamizma i drugih manjih gradova? U tekstu prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine općenito je prepoznat značaj očuvanja prirodnih vrijednosti i bioraznolikosti Hrvatske, te je dan značaj razvoju zelenijeg i pametnijeg gospodarstva, čistim industrijama i novim tehnologijama. Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ prepoznaje i važnost razvoja održivog, inovativnog i otpornog turizma. U tom smislu kao prioriteti javne politike koja će pridonijeti razvoju održivog, inovativnog i otpornog turizma (između ostalog) navodi se i turistička valorizacija i prezentacija kulturne i prirodne baštine, gastronomske i enološke ponude, odnosno poticanje ulaganja u javnu turističku infrastrukturu (uključujući i posjetiteljske centre). Posebno će se ulagati u infrastrukturu povezanu s valorizacijom kulturne, povijesne i prirodne baštine, a poseban naglasak staviti će se i na razvoj kontinentalnog turizma. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“ posebno ističe da su očuvanje prirode, obnovljivih prirodnih resursa, voda, šuma, tla i mora osnova održivog i uključivog rasta Hrvatske. U tom smislu kao prioriteti provedbe politike na području održivog okoliša (između ostalog) navode se: • kvalitetno i održivo upravljanje vodama (uključujući i razvoj infrastrukture za smanjenje rizika od poplava pomoću rješenja utemeljenih na kriterijima zaštite prirode); • razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova (potaknut će se razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima kao što su planski osmišljene zelene i vodne površine i druga prostorna rješenja temeljena na prirodi koja pridonose očuvanju, poboljšanju i očuvanju prirode, prirodnih funkcija i procesa); • očuvanje i poboljšanje bioraznolikosti te održivo upravljanje ekosustavima, prirodnim dobrima i bioraznolikošću, pri čemu se posebno ističe da će se: - uspostaviti cjeloviti funkcionalni okvir za očuvanje prirode te unaprijediti upravljanje zaštićenim područjima ekološke mreže Natura 2000, uključujući uređenje posjetiteljske

geopolitičkog položaja te važnosti za RH, kao i specifičnih razvojnih ograničenja i poteškoća, posebnu brigu i pažnju potrebno je usmjeriti na razvoj pograničnih područja. U potpoglavlju 5.12. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“, dodaje se rečenica: „Zbog posebnog geopolitičkog položaja pograničnih područja te njihove važnosti za Republiku Hrvatsku, a uvažavajući njihove specifične razvojne poteškoće i ograničenja, potrebno je dodatno o njima skrbiti“. Također, kada spominjemo rizike od katastrofa i upravljanje tim rizicima referiramo se i na rizike od nastanka klizišta te rizike od nuklearnih i radioloških nesreća koji su obuhvaćeni i obrađeni Procjenom rizika od katastrofa u Republici Hrvatskoj. Zahvaljujemo se na komentaru vezanom za navođenje Varaždina kao jednog od istaknutih sveučilišnih gradova (uz navedene) te se predmetni tekst mijenja na način da uključuje Grad Varaždin i glasi: „Gradovi su i danas najznačajniji izvor ekonomskog dinamizma, u čemu se ističu sveučilišni gradovi Zagreb, Split, Osijek, Rijeka, Slavonski Brod, Varaždin, Zadar, Dubrovnik i Pula“. Slažemo se da je jedan od prioriteta javnih politika i turistička valorizacija i prezentacija kulturne i prirodne baštine, a poticati će se i ulaganja u javnu turističku infrastrukturu, uključujući i muzeje te posjetiteljske centre, a posebno u infrastrukturu povezanu s valorizacijom kulturne, povijesne i prirodne baštine, u skladu s pametnom mikro-regionalnom specijalizacijom funkcionalnih i održivih turističkih regija. U izradu Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine Ministarstvo turizma i sporta planira uključiti i druga ministarstva, a izraditi će se i strateška procjena utjecaja na okoliš kao i postupak glavne ocjene prihvatljivosti za ekološku mrežu Natura 2000 te će se u tom smislu voditi računa i o zaštiti prirode. Slažemo se da bi se u okviru zelene infrastrukture trebao uključiti i obrazovni segment posjetitelja. Vezano za komentar u dijelu: „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“, prihvaća se prijedlog i mijenja tekst na stranicama 98. i 99. te on sada glasi: „Uspostavit će se cjelovit funkcionalni okvir za očuvanje prirode te unaprijediti upravljanje zaštićenim dijelovima prirode te područjima ekološke mreže Natura 2000, uključujući uređenje posjetiteljske infrastrukture, radi ostvarenja održive turističke valorizacije prirodne baštine i vodeći računa o uspostavi adekvatnog sustava upravljanja posjetiteljima.“ Vezano uz prijedlog da se u sektor školstva uvrsti škola u prirodi, podržavamo concept škole u prirodi. Napominjemo da su aktivnosti edukacije utvrđene u Strategiji i akcijskom planu zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine (NSAP) koja je krovni strateški dokument zaštite prirode (Strateški cilj 5: „Podići razinu znanja, razumijevanja i podrške javnosti za zaštitu prirode“/ Posebni cilj 5.1. „Unaprijediti razumijevanje i zastupljenost tema vezanih uz prirodu i njezinu zaštitu u obrazovnom sustavu te ojačati suradnju sa sektorom obrazovanja“.). U vezi s komentarom o financijskom okviru NRS-a napominjemo da se planovi za realizaciju dugoročnih sektorskih ili međusektorskih razvojnih smjerova i strateških ciljeva razrađuju srednjoročnim aktima

infrastrukture, radi ostvarenja održive turističke valorizacije prirodne baštine i vodeći računa o uspostavi adekvatnog sustava upravljanja posjetiteljima; - provoditi javne politike usmjerene na očuvanje vrsta i staništa unutar ekološke mreže Natura 2000 i restauracija narušenih ekosustava te će se otklanjati pritisci na bioraznolikost, osobito od invazivnih stranih vrsta. Unaprijedit će se koordinacija, praćenje i vrednovanje provedbe integrirane zaštite i upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem. Međutim ovdje moramo ukazati na propust – naime na strani 98., zadnji odjeljak i str 99. prvi odjeljak glasi : „ Uspostavit će se cjelovit funkcionalni okvir za očuvanje prirode te unaprijediti upravljanje zaštićenim područjima ekološke mreže Natura 2000, uključujući uređenje posjetiteljske infrastrukture, radi ostvarenja održive turističke valorizacije prirodne baštine i vodeći računa o uspostavi adekvatnog sustava upravljanja posjetiteljima.“ Ovo bi trebalo preformulirati u „Uspostavit će se cjelovit funkcionalni okvir za očuvanje prirode te unaprijediti upravljanje zaštićenim dijelovima prirode te područjima ekološke mreže Natura 2000...“ Ekološka mreža ne obuhvaća sve zaštićene dijelove prirode, mi smo konkretno javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološkom mrežom. Primjerice Gaveznicu kameni vrh spomenik prirode - gelološki, nije dio ekološke mreže Natura 2000, ali je zaštićeni dio prirode, kao i mnogi drugi zaštićeni dijelovi prirode. Također bi bilo korisno da se u sektor školstva uvrsti škola u prirodi koja bi se odvijala na zaštićenim dijelovima prirode i područjima ekološke mreže tako da bi djeca od predškolske dobi pa nadalje bili informirani o važnosti očuvanja biološke raznolikosti, te o našim zaštićenim dijelovima prirode koji svaki za sebe ima svoju izuzetno zanimljivu priču – poput špilje Vindije i sl. Povezujući škole i javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima buduće bi generacije bile mnogo osvještenije o važnosti zaštite prirode. Sve ostalo navedeno je u skladu s prepoznatim potrebama vezanim uz resor zaštite prirode, te u tom smislu nemamo posebnih komentara. Međutim, iz DODATKA 1. Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030. nije u potpunosti razvidno na koji način će se osigurati financijski okvir za programe vezane uz očuvanje i poboljšanje bioraznolikosti te održivo upravljanje ekosustavima, prirodnim dobrima i bioraznolikošću. Strateški cilj 10 „Održiva mobilnost“ Predlažemo da se u prioritetna područja predmetnog strateškog cilja uvrsti: 5. Razvoj cestovnog prometa. Obrazloženje: U prethodnim godinama uložena su značajna sredstva u razvoj cestovnog prometa, prvenstveno u autoceste i državne ceste. Kako bi se osigurao ujednačen i održivi razvoj pojedinih područja te bolja pristupačnost institucionalnim, gospodarskim, turističkim, zdravstvenim i drugim sadržajima unutar županija te poboljšala lokalna cestovna infrastruktura potrebno je uložiti dodatna financijska sredstva u županijske i lokalne ceste. Navedeno će za cilj imati i povećanje sigurnosti odvijanja prometa. • Str. 44., Razvoj, održivog, inovativnog i otpornog turizma „Zahvaljujući svojem zemljopisnom položaju na Jadranu, Hrvatska ima dugu turističku tradiciju, čije

strateškog planiranja, nacionalnim planovima, odnosno planovima razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave te provedbenim programima koji se povezuju s izvorima financiranja, određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prijedlog izmjene teksta u dijelu koji se odnosi na Strateški cilj 10 „Održiva mobilnost“ nije prihvatljiv budući da je prema indeksu kvalitete mreže cesta i autocesta RH visoko pozicionirana među zemljama EU, dok ostale vrste prometa nisu na zadovoljavajućoj razini. Svrha NRS-a je ravnomjeran razvoj svih oblika transporta u funkciji integriranog putničkog i multimodalnog teretnog prijevoza. Kompletan strategija EU kroz definiranje TEN-T mreže je smanjenje prijevoza putnika i tereta cestom te prebacivanje na ostale vrste transporta, prvenstveno na željeznički transport, čime se eliminiraju i cestovna uska grla, smanjuje štetni utjecaj CO₂, povećava energetska učinkovitost prometnog sektora te se povećava sigurnost prometa u cjelini. Nadalje, prioritete vezane uz upravno područje turizma, nakon donošenja NRS-a u Hrvatskom saboru, Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine za koju je završena procedura prethodnog savjetovanja javne nabave te se do kraja prosinca očekuje objava natječaja za ugovaranje usluge izrade strategije s ciljem izrade samih dokumenata. U tom pogledu Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine treba propisati viziju razvoja turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, razvojnim potrebama i razvojnim potencijalima turizma. Pored toga Strategijom razvoja održivog turizma će se propisati i strateški ciljevi, ključni pokazatelji učinka i ciljani vrijednosti tih pokazatelja. Strategija razvoja održivog turizma će obuhvatiti i javne politike ostalih sektora koji su u uskoj interakciji i međuovisnosti s turizmom te predstavljati uporište za obuhvat i daljnju konkretizaciju pitanja i mjera koja se dotiču sektora turizma u izradi njihovih nacionalnih planova. U okviru Strategije razvoja održivog turizma planirana je izrada i Nacionalnog plana razvoja održivog turizma za razdoblje od 2021. do 2027. godine u sklopu kojeg će se pobliže definirati provedba strateškog cilja i prioritetnog područja javnih politika za sektor turizma kako je to u ovom trenutku predloženo u nacrtu NRS-a te buduće sektorske Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine. Dodatno, kroz Nacionalni plan propisat će se i srednjoročna vizija razvoja turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala turizma, kao i prioritetnim javnim politikama u srednjoročnom razdoblju, koji će prethodno biti definirani u Strategiji razvoja održivog turizma. U izradu Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine Ministarstvo turizma i sporta planira uključiti i druga ministarstva.

početke nalazimo u prvoj polovici u 19. stoljeća i koja daje doprinos prepoznatljivosti Hrvatske u svijetu.“

OBRAZLOŽENJE: Početak hrvatskog turizma veže se uz zdravstveni turizam na kontinentu, pa je već 1820. godine započelo s radom Termalno lječilište u Varaždinskim Toplicama. • Str. 45. (prva dva odlomka) U strategiji se u kontekstu dolazaka turista spominju cestovni promet, zračna luka Franjo Tuđman i poticanje širenja mreže nautičkih marina. Ne spominje se željeznički prijevoz kao izuzetno važan u europskim razmjerima. Naime prema službenoj statistici čak 10,5% turista u Europi koristi željeznički prijevoz za turistička putovanja, dok je kod nas oko 1%. Među mladima taj broj značajno raste. Stoga predlažemo da se u Strategiji doda slijedeća rečenica: „S obzirom na komparativne prednosti željezničkog prijevoza nad svim ostalim vidovima transfera, poticati će se jače uključivanje i unaprjeđenje sustava prijevoza turista željezničkim prijevozom.“ • Str. 45. (treći odlomak) „To su, primjerice, zdravstveni, ruralni, gourmet turizam, ekoturizam, outdoor turizam, nautički, kulturni i vjerski turizam, sportski turizam, city break, itd.“

OBRAZLOŽENJE: Svakako dodati city break kao jedan od najčešćih razloga dolaska turista na kontinentu, a uključuje sadržaje u urbanim odredištima poput manifestacija, događanja, kulture, povijesnih objekata, muzeje... Analizom suvremenih tekovina, potreba i zahtjeva suvremenog društva s posebnim naglaskom na obrazovanje (predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, visokoškolsko, cjeloživotno obrazovanje kao i neformalno i informalno učenje sadržano u Strategiji Obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2013. godine) nužna je implementacija u područje obrazovanja i turizma tzv. obrazovnog turizma. Nadasve u sadašnjoj situaciji izazvanoj pandemijom COVID-19 kao i u budućem razdoblju sanacije navedene pandemije, nacionalna je nužnost i obaveza jasno definirati razvojne i strateške odrednice obrazovnog turizma za kompletnu nacionalnu i inozemnu populaciju.

53 Lučka uprava Split

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

Lučka uprava Split dostavlja dva komentara na Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. 1) NAVOD iz Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, str. 69.: „Ostvarivanjem strateški važnih projekata za Hrvatsku, koji su na popisu strateških projekata Inicijative, jačat će se značaj Hrvatske u srednjoj Europi i širem europskom kontekstu. Kroz LNG terminal na Krku Hrvatska će postati važnom dobavnom točkom energenata. Projektom daljnje izgradnje luke Rijeka i dvotračne pruge Rijeka – Budimpešta Hrvatska ima ambiciju postati glavnom uvozno-izvoznom točkom za distribuciju robe s Dalekog i Bliskog istoka te iz Afrike na tržište srednje Europe. U tom svjetlu radit će se na jačanju luka Rijeka, Ploče, Zadar i drugih manjih luka te njihovu povezivanju željeznicom i cestama i sa zemljama te Inicijative.“ KOMENTAR: U kontekstu razvoja i jačanja navedenih luka Rijeke, Ploča i Zadra kroz povezivanje željeznicom i

Prihvaćen

Luka Split je kao i ostale navedene luke od strateškog značaja za Republiku Hrvatsku. Bez razvoja i povezivanja luke Split sa svim transportnim modovima nemoguća je uspostava optimalnog i efikasnog integriranog putničkog prijevoza i multimodalnog teretnog prijevoza, što je osnova prometne politike EU.

cestama sa zemljama srednje Europe, držimo da je nužno da se u tom kontekstu istakne i luka Split kao važna morska luka i bitno prometno čvorište u pomorskom prometu putnika, vozila i tereta. Luka Split prosječno godišnje ostvaruje oko tri milijuna tona tereta i druga je najznačajnija hrvatska luka kada je u pitanju teretni promet, što je i prepoznato u Strategiji prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. - 2030.) Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. - 2030.) jasno navodi važnost luke Split za teretni promet: „Većina teretnog prijevoza u hrvatskim lukama odvija se u luci Rijeka, luci Split i luci Ploče na koje zajedno otpada gotovo 90 posto ukupnog teretnog prijevoza svih hrvatskih luka od posebnog međunarodnog gospodarskog značaja za zemlju, i koje su upravo iz tog razloga vodeće teretne luke Republike Hrvatske. S druge strane, putnički promet uglavnom se odvija u luci Split i luci Zadar, dok promet brodovima na kružnim putovanjima čini glavninu prometa u luci Dubrovnik.“ Držimo, slijedom navedenog, da je od iznimne važnosti za gospodarstvo grada Splita, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske da se luka Split prepozna kao ključna međunarodna luka za putnički ali i za teretni pomorski promet i u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. 2) NAVOD iz Nacrta prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, str. 111.: „U pomorskom sektoru nastaviti će se ulaganja u izgradnju novih luka te rekonstrukciju ili premještanje postojećih putničkih i trajektnih luka radi daljnjeg povećanja kapaciteta obalnog linijskog prijevoza i poboljšanja komunikacije s otocima. Nastavit će se transformacija luka Rijeka i Ploče, kao i ostalih teretnih luka u Hrvatskoj, uključujući osiguravanje razvoja dodatnih kontejnerskih kapaciteta i bolje multimodalno povezivanje sa zaleđem.“ KOMENTAR: Ističemo da je u ovom dijelu potrebno navesti i luku Split kao najveću putničku i drugu najveću teretnu luku u Republici Hrvatskoj s obzirom na promet putnika i vozila. U luci Split godišnje se prekrca oko tri milijuna tona tereta, što očekujemo i ove godine s obzirom na činjenicu da u okolnostima epidemije bilježimo tek neznatni pad teretnog prometa. Luka Split je i 22. putnička luka u Europskoj uniji. Promet putnika u luci Split u 2019. godini iznosio je 5,6 milijuna putnika te promet od 830 tisuća vozila. Prometne gužve u bazenu Gradska luka i u središtu grada Splita prerasli su u glavni faktor koji ograničava razvoj luke Split ali i grada Splita te srednjodalmatinskih otoka. Luka Split među ostalim, povezuje srednjodalmatinske otoke s kopnom, a Split je najveće regionalno prometno čvorište u kojem se susreću svi oblici prijevoza od cestovnog, željezničkog, morskog i zračnog. Nakon oporavka od posljedica epidemije očekujemo da će se prometni pokazatelji uz odgovarajuća ulaganja vrlo brzo vratiti na predepidemijsku razinu i nastaviti rasti dosadašnjom dinamikom, koja je proteklih godina iznosila oko pet posto godišnje. Naime, putnički promet u luci Split generiran je prije svega potrebama stanovnika srednjodalmatinskih otoka, u što su uključene i potrebe turističkog i drugih sektora na tim otocima, kao i potrebama međunarodnog putničkog prometa. S obzirom na izazove povezane

s značajnim porastom putničkog prometa, provedba novih projekata je nužna za kvalitetno funkcioniranje luke u putničkom i teretnom prometu, kao i za održivi razvoj grada Splita i susjednih gradova i općina, poglavito srednjodalmatinskih otoka. U svrhu ostvarenja boljeg multimodalnog povezivanja Grad Splita sa zaleđem, kao i ostatkom područja Republike Hrvatske, bitno je istaknuti da je nužno unaprjeđivati željeznički promet i infrastrukturu na splitskom području budući da trenutnim oblikom ista ne odgovara potrebama suvremenog željezničkog prometovanja, kao jedinog oblika kopnenog prijevoza koji je u mogućnosti prevesti velike količine tereta. Također, za istaknuti je kako Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. – 2030.) kao jedan od specifičnih ciljeva definira razvoj potencijala glavnih logističkih središta i to luke Rijeka, luke Split, luke Ploče, luke Vukovar, luke Osijek, luke Slavonski Brod, čvora Zagreb; kroz mjeru specijalizacije luke Split za RO-RO, putnički promet i krstarenje te mjeru razvoja regionalnog željezničkog prometa u svrhu povećanja konkurentnosti dalmatinskih luka (Lička pruga i dionice od dalmatinskih luka do Knina). Predlažemo, s obzirom na navedeno, da se u samom tekstu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine navede i luka Split te prepozna razvoj luke Split, ali i željezničkog koridora, kao strateški prioritet Republike Hrvatske koji će omogućiti integrirani prijevoz putnika, robe i bolju povezanost, te unaprijediti ne samo razvoj luke Split, već i grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije.

- 54 **Dubrovačko-neretvanska županija**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine
 U ime Dubrovačko-neretvanske županije dostavljamo komentare u nastavku: STRATEŠKI CILJ 10. „ODRŽIVA MOBILNOST“ - Na strani 108. u slici 27. iza broja 1. ubaciti novi broj i tekst 2.: „Povećanje cestovne dostupnosti slabije povezanih dijelova Hrvatske (Južne Dalmacije, otoka, brdsko-planinska područja, pograničnih područja,...)“. - Na strani 109. u poglavlje Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 10. „Održiva mobilnost“ iza poglavlja Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom dodati slijedeći naslov s tekstom: „Povećanje cestovne dostupnosti slabije povezanih dijelova Hrvatske (Južne Dalmacije, otoka, brdsko-planinska područja, pograničnih područja,...)“ Javne politike na području cestovnog prometa usmjerit će se na povezivanje slabije povezanih dijelova Hrvatske (Južne Dalmacije, otoka, brdsko-planinska područja, pograničnih područja itd). Potrebno je povećati cestovnu dostupnost područja, koja su daleko od gospodarskih središta i većih urbanih centara, u kojima je postojeća infrastruktura dosegla gornju granicu propusne moći, a alternativni oblici prijevoza (javni željeznički i obalni linijski prijevoz) nisu ekonomski opravdani niti konfiguracija i širina državnog teritorija omogućava vođenja novih prometnih željezničkih pravaca. Stoga je potrebno dovršiti izgradnju auto cesta, a mrežu državnih, županijskih i lokalnih cesta dalje razvijati.

Djelomično prihvaćen

Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja, kreiran sa jasnom vizijom i ciljem cjelokupnog razvoja Republike Hrvatske (RH) u kojem se predstavljaju nacionalni razvojni smjerovi i strateški ciljevi RH do 2030. godine, ključni preduvjeti za stabilan i održiv rast, te se definira financijski okvir za provedbu, kao i okvir za praćenje i vrednovanje NRS-a. Kao krovni akt strateškog planiranja na razini RH, NRS definira strateški okvir za formuliranje i provedbu javnih politika koje će biti artikulirane u ostalim hijerarhijski nižim aktima strateškog planiranja, u kojima će se eventualno navoditi svi potrebni infrastrukturni zahtjevi. Osnovni smisao izrade NRS-a je postavljanje jasnih smjerova razvoja države, sukladno najmodernijim dostignućima u napretku tehnike i tehnologije 21. stoljeća koje će omogućiti efikasan i održiv razvoj gospodarstva (pa tako i prometa), što nikako ne isključuje realizaciju svih navedenih strateških projekata iz Strategije prometnog razvoja RH (2017.–2030.). Naprotiv, svi predviđeni projekti iz Strategije prometnog razvoja bit će lakše ostvarivi donošenjem NRS-a zbog jasno definiranih smjerova razvoja prometnog sustava koji će omogućiti veću efikasnost i transparentnost u provedbi projekata. Sve dionice cesta i autocesta koje se spominju u komentaru biti će dio projektna dokumentacije koja je definirana među strateškim projektima Strategije prometnog razvoja, te koji su samim time u prioritetnom statusu. Stoga se komentar djelomično prihvaća sa nadopunom u tekstu, ali ne na str. 109

Investicijski prioriteti uključuju nastavak gradnje auto ceste od Ploča prema Dubrovniku, dionice čvor Metković – Dubrovnik (Osojnik) u planiranom Jadransko-jonskom koridoru koji bi dalje vodio od izlaza iz RH kod Osojnika preko BiH, Crne Gore i Albanije do Grčke. Prioritet predstavljaju i brze ceste Dubrovnik (Osojnik) - zračna luka Dubrovnik - gr. Crne Gore kao i brza cesta od mosta Pelješac (čvor Brijesta) do planirane trajektne luke Perna kod Orebića koje su neophodne budući da je krajnji jug izrazito zračna destinacija, a zračna luka nije zadovoljavajuće povezana sa županijskim središtem niti otocima. Izgradnja državne cestovne infrastrukture napokon će u cijelosti otključati puni razvojni potencijal hrvatskog teritorija, naročito turističkog središta Dubrovnika i otoka čime bi se ostvarila teritorijalna cjelovitost, te krajnji jug kao i ostali slabije razvijeni dijelovi prometno i gospodarski povezali, te na tržištu stavili u ravnopravan položaj s ostalim dijelovima Hrvatske. Prioriteti provedbe na području Povećanje cestovne dostupnosti: - dovršetak izgradnje autoceste A1 Zagreb – Dubrovnik, dionica čvor Metković – Dubrovnik (Osojnik) u Jadransko-jonskom koridoru, - izgradnja brze ceste Dubrovnik (Osojnik) - zračna luka Dubrovnik-granica Crne Gore, - brze ceste most Pelješac - trajektna luka Perna kao i - izgradnja pristupnih cesta autocestama i brzim cestama, te rekonstrukcije županijskih i lokalnih cesta. Obrazloženje: Za ostvarivanje tog prioriteta za područje južne Dalmacije potrebno je završiti sustav autocesta i brzih cesta RH do Dubrovnika. Time bi se ostvarila teritorijalna cjelovitost Hrvatske, te krajnji jug Hrvatske prometno i gospodarski povezao s ostalim dijelom Hrvatske, te na tržištu stavio u ravnopravan položaj s ostalim dijelovima Hrvatske. Trenutno je južna Dalmacija, odnosno Dubrovnik i DNŽ pokrivena projektima zračne luke Dubrovnik i Pelješčkog mosta s pristupnim cestama. Međutim, nakon izgradnje Pelješčkog mosta i dalje ostaje problem neadekvatnosti Jadranske turističke ceste (D8) koja postaje sve više usko grlo u cestovnom prometu, osobito u turističkoj sezoni. Sukladno Strategiji prometnog razvoja RH potrebno je povećati cestovnu dostupnost područja u kojima je postojeća infrastruktura dosegla gornju granicu propusne moći, a alternativni oblici prijevoza (javni željeznički i obalni linijski prijevoz) nisu ekonomski opravdani (turistička središta u Jadranskoj Hrvatskoj). U tom kontekstu, od izuzetne je važnosti nastavak gradnje autoceste od Ploča prema Dubrovniku, za što su pripreme na državnoj razini već počele. Završena je prethodna Studija izvedivosti povezivanja Južne Dalmacije. Dionica autoceste čvor Metković – Dubrovnik (Osojnik) prema navedenoj dokumentaciji trebala bi povezati južnu Dalmaciju na sustav mreže autocesta u RH. Studijska dokumentacija se izradila radi utvrđivanja opravdanosti njene izgradnje, u prvoj fazi preko Pelješčkog mosta i pristupnih cesta koje su trenutno u izgradnji. Autocesta bi u vodila planiranim Jadransko-jonskim koridorom kroz područje DNŽ do Dubrovnika, te se nastavljala u istom koridoru od izlaza iz RH kod Osojnika preko BiH, Crne Gore i Albanije do Grčke. Poseban problem predstavlja dionica državne ceste D8 od zračne luke do

(Prikaz liste prioriteta područja javnih politika), već na str. 111. pod naslovom „Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost“ u zadnjem poglavlju ispred zadnje rečenice proširit će se na način kako slijedi: „Posebna pažnja posvetit će se povećanju cestovne dostupnosti slabije povezanih dijelova Hrvatske koji su udaljeni od gospodarskih središta i većih urbanih centara, a u svrhu ostvarenja prometne teritorijalne cjelovitosti, kako bi se prvenstveno krajnji jug Hrvatske prometno i gospodarski povezao s ostalim dijelom zemlje te na tržištu stavio u ravnopravan položaj s ostalim dijelovima Hrvatske.“ Komentar vezan za strateški cilj 5 nije prihvaćen, s obzirom da će područje biti predmet Nacionalnog plana razvoja zdravstva.

Dubrovnika, gdje loša cestovna infrastruktura otežava normalno funkcioniranje prijevoza putnika koji koriste dubrovačku zračnu luku kao i za lokalno stanovništvu te tranzitni promet. Ovaj bi se problem trebao riješiti gradnjom brze ceste Dubrovnik (Osojnik) - zračna luka Dubrovnik - gr. Crne Gore, a za koju je izrađena studija izvedivosti. U cilju boljeg povezivanja poluotoka Pelješca i otoka Korčule i Lastova nakon izgradnje Pelješkog mosta na cestovni sustav RH planirana je brza cesta od mosta Pelješac (čvor Brijesta) do planirane trajektne luke Perna kod Orebića, za koju je također izrađena studija izvedivosti. Sukladno gore navedenom u prioritete provedbe na području cestovnog prometa za područje južne Dalmacije potrebno je navesti: • dovršetak izgradnje autoceste A1 Zagreb-Dubrovnik, dionica čvor Metković – Dubrovnik (Osojnik) • izgradnja brze ceste Dubrovnik (Osojnik) - zračna luka Dubrovnik - granica Crne Gore, te • brze ceste most Pelješac-trajektna luka Perna. • izgradnja pristupnih cesta autocestama i brzim cestama, te rekonstrukcije županijskih i lokalnih cesta.

Napomena: Potrebno je da su sve Strategije usklađene. U popisu dokumenata Nacionalne razvojne strategije nije uočeno da su konzultirane Strategija prometnog razvoja i Strategija prostornog razvoja koje obje imaju prioritete završetak izgradnje auto-cesta do Dubrovnika. Smatramo da je izuzetno važno da i ova (Nacionalna) strategija kao prioritet nosi navedeno kako bi se prioritet ostvario. U tablici Strateških ciljeva: Pod 10. Održiva mobilnost dodati redove 10.1a. Povećanje cestovne dostupnosti slabije povezanih dijelova Hrvatske (Južne Dalmacije, otoka, brdsko-planinska područja, pograničnih područja,...)“ - Strateški cilj: 10. Održiva mobilnost. - Prioritetno područje NRS 2030: 10.1a. Povećanje cestovne dostupnosti slabije povezanih dijelova Hrvatske (Južne Dalmacije, otoka, brdsko-planinska područja, pograničnih područja,...)“. - Projekti na području Dubrovačko-neretvanske županije: 1. dovršetak izgradnje autoceste A1 Zagreb – Dubrovnik, dionica čvor Metković – Dubrovnik (Osojnik) u Jadransko-jonskom koridoru, 2. izgradnja brze ceste Dubrovnik (Osojnik) - zračna luka Dubrovnik-granica Crne Gore, 3. Izgradnja brze ceste most Pelješac - trajektna luka Perna kao i 4. izgradnja pristupnih cesta autocestama i brzim cestama, te rekonstrukcije županijskih i lokalnih cesta.

STRATEŠKI CILJ 5. „ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT“., PRIORITETNO PODRUČJE „KVALITETNA I DOSTUPNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I ZDRAVSTVENA SKRB“ U kontekstu identificiranih potreba u zdravstvu za područje naše Dubrovačko-neretvanske županije koje smo detektirali kroz projekt „Mapiranje potreba u zdravstvu 2021 -2027“, svakako jedno od osnovnih uvjeta koje treba naglasiti za aktivnosti planiranja i organizacije u području zdravstveni skrbi za sljedeće programsko razdoblje su geografske karakteristike i posebnosti naše regije (nepristupačnost/udaljenost drugih ruralnih dijelova (dolina Neretva koja je odsječena državnom granicom od ostatka županije), otoka (Korčula, Lastovo, Mljet, Elafiti) i poluotoka Pelješca u odnosu na zdravstveni regionalni centar u Dubrovniku). Navedene okolnosti izravno utječu na

ispunjenje svjetskog standarda tzv. „zlatnog sata“ u zdravstvu koje se smatra prioritetom u rješavanju hitnih medicinskih slučajeva (pogotovo u ljetnim mjesecima, a u odnosu na dodatan priljev turista te naše neadekvatne prometne infrastrukture koja teško procesuiru prometnu potražnju u tom periodu). Stoga, smatramo da je nužno dodatno naglasiti ulogu važnost dostupnosti medicinskih usluga na otocima i u ruralnim područjima, odnosno jasno navesti u Strategiji na koji način će se navedeno ostvariti. Pored korištenja telemedicine koji je naveden, smatramo da je nepravедno izostavljena uloga uspostave helikopterske službe uz izgradnju heliodroma te održivost i daljnji razvoj hitne pomorske medicinske službe brzim brodicama koje osiguravaju premošćivanje navedenih problema dostupnosti zdravstvene skrbi odnosno doprinose da se „zlatni sat“ u potpunosti ispoštuje neovisno o tome gdje stanuje pojedini stanovnik naše županije. U Dubrovačko-neretvanskoj županiji su i kroz našu prostorno-plansku dokumentaciju predviđene izgradnje interventnih heliodroma, a trenutne potrebe za korištenjem helikopterske službe ovise o dobroj volji i raspoloživim kapacitetima Hrvatske vojske koja je dosada ustupljivala na korištenje svoje helikoptere za potrebe rješavanja hitnih situacija u našoj županiji. Prijedlog uvođenja dodatne prioritetne politike za strateški cilj 5: „Osigurati dostupnost zdravstvene usluge i postizanje "zlatnog sata" za svo stanovništvo uspostavom helikopterske službe uz izgradnju heliodroma i daljnji razvoj hitne pomorske medicinske službe brzim brodicama“ **STRATEŠKI CILJ 5. „ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT“, PRIORITETNO PODRUČJE “SOCIJALNA SOLIDARNOST I ODGOVORNOST”** U trećem navedenom prioritetnom području gdje se navode posebno osjetljive skupine izostavljeni su: liječeni ovisnici, bivši zatvorenici i psihički oboljele osobe. Prijedlog izmjene teksta: „Unaprjeđenje ravnomjerne dostupnosti i kvalitete sveobuhvatne socijalne skrbi za posebno osjetljive skupine; mlade, osobe iz ruralnih krajeva, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja u obitelji, djecu, starije osobe, liječene ovisnike, bivše zatvorenike, psihički oboljele osobe, beskućnike, žrtve trgovanja ljudima, azilante, osobe bez dovoljno sredstava za uzdržavanje”

55	<p>PORA REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U okviru Strateškog cilja 5. ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT predlažemo dopunu naziva Prioritetnog područja Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport tako da glasi Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport i obrazovanje. Podizanjem svijesti o važnosti pravilne i redovite prehrane te poboljšanjem kapaciteta za pripremu uravnoteženih obroka u predškolskim i osnovnoškolskim ustanovama s ciljem stvaranja zdravih prehrambenih navika u najranijoj dobi smanjuje se rizik od nastanka kroničnih bolesti uzrokovanih pretilošću i nedovoljnom fizičkom aktivnosti. Edukacijom dionika uključenih u razvoj prehrambenih navika djece osigurat će se potrebni ljudski i tehnički resursi ustanova s organiziranom prehranom što će osigurati pripremu nutricionistički uravnoteženih obroka potrebnih za kvalitetan razvoj djece i očuvanje njihova zdravlja. Unutar Prioriteta provedbe politike zdravog i aktivnog življenja predlažemo dodati sljedeće: - poboljšanje kapaciteta i opremljenosti ustanova s organiziranom prehranom za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi.</p>	<p>Prihvaćen Naziv prioritetnog područja je dopunjen i sada glasi: "Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport i rekreaciju". Prioritetima provedbe politike zdravog i aktivnog življenja dodaje se prioritet: "- poboljšanje kapaciteta i opremljenosti ustanova s organiziranom prehranom za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi."</p>
56	<p>Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U Strategiji je svakako potrebno prepoznati i uvrstiti baštinske ustanove u dionike ostvarenja strateških ciljeva. U skladu s Općom deklaracijom o ljudskim pravima, koja u članku 27. navodi da „svatko ima pravo slobodno sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnosti i sudjelovati u znanstvenom razvoju i njegovim koristima“ te u skladu s dokumentima koje su donijeli Vijeće Europske unije i Europska komisija (Towards an integrated approach to cultural heritage in Europe (2014) te Council conclusions on participatory governance of cultural heritage (2014/C 463/01) u kojima se kulturna baština prepoznaje kao strateški resurs za održivu Europu, naglašavamo važnost baštinskih ustanova koje tu baštinu prikupljaju i omogućuju joj pristup te time sudjeluju u osnaživanju i razvoju obrazovanja, istraživanja, inovacija, kreativnosti, društvene uključenosti, unaprjeđenju kvalitete života građana i drugih ciljeva istaknutih u Strategiji. Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine kroz trinaest strateških ciljeva razvoja prepoznaje važnu ulogu kulturnih i kreativnih industrija u razvoju ekonomije i društva u Hrvatskoj tijekom narednog desetljeća. Pritom se kulturne i kreativne industrije pojmovno određuju kao i u Rezoluciji Europskog parlamenta od 13. prosinca 2016: Dosljedna politika EU-a za kulturne i kreativne industrije (2016/2072(INI)) Nacrtom prijedloga (...) kroz više strateških ciljeva kulturne i kreativne industrije prepoznaju se kao važan razvojni faktor, a kulturna baština spominje u kontekstu očuvanja i oblikovanja identiteta, no strateška uloga kulturne baštine kao nacionalnog resursa nije posebno izdvojena.</p>	<p>Djelomično prihvaćen Uloge dionika u ostvarenju strateških ciljeva, u ovom slučaju baštinskih ustanova, definirat će se u aktima strateškog planiranja niže razine. Prijedlog Nacionalne razvojne strategije (NRS) u potpoglavlju Poticanje razvoja kulture i medija dopunjuje se tekstom koji glasi: "S obzirom na to da je kulturna baština jedan od nacionalnih strateških resursa, nastaviti će se s ulaganjima u očuvanje, prezentaciju, promociju i turističku valorizaciju prirodne i kulturne baštine. Sve će se to raditi u skladu s najvišim stručnim standardima i suvremenim metodama, vodeći računa o zaštiti od prirodnih katastrofa i drugih rizika. Pritom će se koristiti digitalna tehnologija koja pruža brojne mogućnosti u procesu zaštite i dostupnosti kulturne baštine, povećava njezinu vidljivost u domaćim i međunarodnim okvirima te stvara dodatni potencijal za njezino ekonomsko vrednovanje, korištenje i prezentaciju." Rizici u očuvanju kulturne baštine već su prepoznati u tekstu NRS-a, a detaljnija razrada rizika i mjera za suzbijanje definirat će se u aktima strateškog planiranja niže razine, konkretno u Nacionalnom planu razvoja kulture i medija.</p>

Zaključcima Vijeća Europske unije od 21. svibnja 2014. o kulturnom nasljeđu kao strateškom resursu za održivu Europu (2014/C 183/08) uvažava se činjenica da je kulturno nasljeđe „neobnovljivi resurs koji je jedinstven, nenadoknadiv i nezamjenjiv, a trenutačno se suočava s velikim izazovima povezanim s kulturnim, okolišnim, društvenim, gospodarskim i tehnološkim preobrazbama koje utječu na sve aspekte suvremenog života.“ Stoga predlažemo eksplicitno prepoznavanje kulturne baštine kao nacionalnog strateškog resursa. U Nacrtu prijedloga (....) prepoznati su rizici u očuvanju prirodnog kapitala kao dio razvojnih izazova i potencijala Hrvatske u idućem desetljeću. Međutim nisu prepoznati rizici u dugotrajnom očuvanju kulturne baštine čija je vremenska projekcija jednaka kao i u slučaju prirodnog kapitala. Kulturni resursi predstavljaju izniman kapital, a ukoliko se kulturno nasljeđe odnosno kulturna baština smatra važnim strateškim nacionalnim resursom potrebno je prepoznati i planirati rizike upravljanja očuvanjem kulturne baštine, jednakovrijedno očuvanju prirodne baštine. Također, oba resursa često su integrirana ili povezana na način da ugroza okoliša predstavlja i ugrozu za objekte kulturne baštine. Nadalje, čl.4. Zakona o kritičnim infrastrukturama (NN 56/2013) prepoznaje potrebu da i „nacionalni spomenici i vrijednosti“ steknu status zaštićene nacionalne infrastrukture. Važnost promišljenog upravljanja rizicima u području zaštite i očuvanja kulturne baštine prepoznalo je i Vijeće Europske unije čiji su Zaključci o upravljanju rizicima u području kulturne baštine doneseni za vrijeme globalne krize uzrokovane pandemijom SARS-CoV-2 virusa koja je snažno utjecala na sektor kulturnih i kreativnih industrija. Stoga predlažemo da se upravljanje rizicima u zaštiti kulturne baštine prepozna kao jedan od razvojnih izazova RH u idućem desetljeću.

- 57 **Sveučilište u Rijeci, Studiji politehnike**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije
Republike Hrvatske do 2030. godine
 U strateškom cilju "Obrazovani i zaposleni ljudi...", u dijelu "Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija" se pronalazi niz navoda koji bi se mogli smatrati korektnima, ali i prilično nekonkretnima, što znači da se do 2030. godine može učiniti svašta, ali i ništa po tom pitanju. Iz teksta se može zaključiti kako je netko viziju Hrvatske osmislio iz ureda (fotelje) ili iz krugova bliskima samo nekim strukturama obrazovanja, koji ili nisu ili su prisutni samo unekim sferama gospodarstva. Tako se npr. tehničke kompetencije (u eng. prijevodu technology and engineering), koje su neizostavna jezgra STEM-a (koji se ovdje navodi, ali očigledno ne razumije) i njihovo proširivanje nigdje ne spominju. To dokazuje nedostatan odmak od uobičajenih klišeja kojima robuje hrvatsko društvo i hrvatska inteligencija. Naime, ako netko ne razumije kako čovjek uči i kako se dolazi do kompetencija koje danas traži tržište rada, onda zasigurno neće ne razumjeti ni ove moje primjedbe. Dakle, trenutnih 1,5% tehničkih kompetencija u kurikulumu općeg i obveznog obrazovanja nikako neće doprinijeti razvoju ciljanih kompetencija koje se očekuju ovim

Nije prihvaćen

Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, tj. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Jedan od prioriteta provedbe na području obrazovne politike jest i unaprjeđenje i modernizacija osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja radi produljenja efektivnog vremena provedenog u učenju. Postupno uvođenje cjelodnevne nastave za učenike osnovnih škola pridonijet će poboljšanju obrazovnih postignuća učenika, te, između ostalih i razvoju tehničkih kompetencija djece i učenika.

ciljevima. Iako je dobro da se razvijaju i kompetencije u IKT-u i algoritamsko razmišljanje, netko treba shvatiti da nije samo IKT tehnologija te da algoritamsko (računalno) razmišljanje nije nešto što može razviti većina populacije, koliko god se sustav trudio to razvijati (to je povezano s razlikama u dispozicijama djece). Tehničko područje nastave i razvoj tehničkih kompetencija je važan za svaki posao današnjice, a onima koji mogu više osigurava povezivanje i integraciju spoznaja iz prirodnih znanosti, matematike i ostalih područja (što uključuje i IKT i računalno razmišljanje), naravno ako takvih aktivnosti u procesu školovanja ima. Ako ih nema (a kod nas ih ima samo 1,5%), onda će se sve svoditi kao i do sada - na pojedince koji su iznimno pametni, pa su se sami pobrinuli za vlastiti razvoj ili na one koji su se razvijali na inicijativu i uz sredstva svojih bližnjih. Drugim riječima, najprije treba shvatiti da STEM u hrvatskom sustavu obrazovanja ne postoji kao sustavno uveden način obrazovanja (to nije skup odvojenih predmeta ili sličnih programa), pa treba shvatiti što to trebaju učenici raditi da bi prakticirali takvo obrazovanje, a kad se to shvati onda će postati jasno što to učenici trebaju raditi da bi prakticirali i takvu vrstu obrazovanja. Ako se nekom ne sviđa što bi u takvom obrazovanju učenici trebali najviše vremena provesti na tehničkim (inženjerskim) aktivnostima, onda se ne bi trebali "laćati" ovakvih izraza. Osim toga tehničko područje nastave i aktivnosti u tom području ne služe stvaranju manualaca, već se na taj način razvija učenikov mozak, sposobnost snalaženja u stvarnom svijetu, razvijaju kognitivni mehanizmi potrebni za rješavanje problema i još puno toga, te su takvi pojedinci oni koji se kasnije upuštaju u poduzetničke vode ili su u najgorem slučaju dobri radnici. Sve to je ono što Hrvatskoj treba, pa ako netko ovo što sam napisao želi shvatiti onda to treba u ugraditi u ovakav strateški dokument. Ako se u hrvatskom školstvu (osobito u općem i obveznom obrazovanju) ne bude značajno proširilo tehničko nastavno područje (kao jezgra STEM-a, STS-a, nekog drugog koncepta ili zasebno) neće biti toliko željenih ni potrebnih promjena u razvoju temeljnih i potrebnih kompetencija, a posredno se neće poboljšati zapošljivost ni sve ono čemu težimo.

58 Agromehatronika j.d.o.o.

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

Predlaže se izmjena teksta koji se odnosi na Nacrt NRSRH do 2030. godine, u dijelu strateškog cilja 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost”, prioritetno područje „Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena“. Tekst: Intenzivirat će se prijelaz na odvojeno prikupljanje i recikliranje te smanjenje stvaranja otpada stanovnika. Prijedlog novog teksta: Intenzivirat će se prijelaz na odvojeno prikupljanje, recikliranje i pripremu za ponovnu uporabu te sprječavanje nastanka otpada i ponovnu uporabu. Ovom izmjenom bismo u krovnom strateškom dokumentu osigurali temeljne smjernice, odnosno buduću primjenu hijerarhije gospodarenja otpadom.

Djelomično prihvaćen

Rečenica se mijenja u: „Intenzivirat će se prijelaz na hijerarhiju gospodarenja otpadom, odnosno sprječavanje nastanka otpada, pripremu za ponovnu uporabu, odvojeno prikupljanje, recikliranje, uporabu i ponovnu uporabu“.

59	<p>PORA REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U okviru Strateškog cilja 10 ODRŽIVA MOBILNOST predlažemo dodati Prioritetno područje Razvoj cestovnog prometa gdje bi u opisu trebalo navesti izgradnju te modernizaciju cestovne infrastrukture. Daljnja ulaganja u razvoj cestovnog prometa kroz izgradnju te modernizaciju cestovne i ostale popratne infrastrukture imaju veliko značenje za povećanje sigurnosti ove vrste prometa obzirom da se sprečava nastanak velikih gužvi na određenim područjima, eliminiraju postojeće i sprečava nastanak potencijalnih „crnih točaka“ na cestama, uklanjaju „uska grla“ u cestovnom prometu te potiče održivi razvoj.</p>	<p>Nije prihvaćen Prema indeksu kvalitete cestovne mreže Republika Hrvatska je visoko pozicionirana među zemljama EU, dok ostale vrste prometa nisu na zadovoljavajućoj razini. Svrha Nacionalne razvojne strategije je ravnomjeran razvoj svih oblika transporta u funkciji integriranog putničkog i multimodalnog teretnog prijevoza. Kompletan strategija EU kroz definiranje TEN-T mreže je smanjenje prijevoza putnika i tereta cestom te prebacivanje na ostale vrste transporta, prvenstveno na željeznički transport. Nadalje, povećanje sigurnosti cestovnog prometa je kao prioritet navedeno pod Prioritetima provedbe na području uspostave novih prometnih procesa i autonomnih sustava za mobilnost.</p>
60	<p>HEP - Operator distribucijskog sustava d.o.o. Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine (e-savjetovanje, HEP ODS d.o.o.) Komentar/Zapažanje br. 1 Ovaj razvojno-strateški dokument je očito veliki iskorak u strateškom promišljanju i planiranju sa za RH. Bitno je na višoj razini u smislu mogućnosti provedbe u odnosu na veliku većinu strateških dokumenata koji su do sada izrađeni u RH, jer zadovoljava veći dio osnovnih uvjete provedivosti. Manji dio osnovnih uvjeta provedivosti bi trebao biti obrađen u provedbenim dokumentima ove NRS 2030. Komentar/Zapažanje br.2 Navedeni razvojno-strateški dokument ima velikog utjecaja na poslovanje HEP ODS (regulirana djelatnost) i ti utjecaji se u velikoj mjeri razlikuju od utjecaja za ostale članice HEP d.d. Ugrubo se mogu utjecaji na poslovanje HEP ODS-a podijeliti na dvije grupe: • Prva grupa utjecaja za ODS je pozitivan/poticanan i praktično je potvrda određenih dobrih načela i ciljeva ODS-a koji se realiziraju • Druga grupa utjecaja za ODS je vrlo vjerojatni rast određenih rizika u poslovanju ODS-a (a) nužnost pojačanje dogradnje mreže radi vrlo velikog rast priključenja OIE na distribucijsku mrežu u cilju održavanja stabilnosti sustava i kvalitete opskrbe električnom energijom; b) Pad prihoda od naknade za korištenje mreže; c) rast potrebe za izmjenom TARIFNIH STAVKI ZA DISTRIBUCIJU ELEKTRIČNE ENERGIJE u cilju osiguranja stabilnih i predvidivih uvjeta poslovanja operatora distribucijskog sustava i u cilju da se mogući rast „priznatih“ troškova distribucijskog sustava preraspodijeli na sve korisnike mreže, sukladno njihovom utjecaju na mrežu) Za točnu raščlambu i veličinu tih utjecaja nužno je analizirati provedbene dokumente ove NRS do 2030. (čija je izrada predviđena u idućem razdoblju). Komentar/Zapažanje br.3 Anketa u državnim tijelima i u javnim tvrtkama bi vjerojatno pokazala da je važno bolje prezentirati NRS 2030 ovim važnim dionicima. Predlaže se intenzivnija prezentacija NRS 2030 u cilju bolje percepcije njene važnosti i efikasne provedbe, Komentar/Zapažanje br.4 NRS, Točka 2.2. Razvojni izazovi potencija RH u idućem desetljeću; Demografski izazovi, tržište rada i jačanje</p>	<p>Nije prihvaćen U energetske tranzicije kako je navedeno u komentaru HEP ODS kao obnašatelj javne regulirane djelatnosti distribucije električne energije ima veliku i odgovornu zadaću modernizacije i jačanja elektroenergetskog sustava. Modernizacija i prije svega digitalizacija i povećanje kapaciteta distribucijskog elektroenergetskog sustava nužan je preduvjet energetske tranzicije. Stoga je u NECP-u dan niz mjera koje se u ovom smislu moraju poduzimati. Kako se radi o reguliranoj javnoj djelatnosti koja ne podliježe pravilima državnih potpora, a u cilju rasterećenja građana i poduzetnika dodatnih naknada za razvoj mreža u ubrzanom energetske tranzicije isto se planira financirati kroz program oporavka i otpornosti i višegodišnji financijski okvir planira se za projekte modernizacije distribucijskih sustava. Sve ostalo vezano uz tarifne sustave i regulatorne naknade je u nadležnosti Hrvatske energetske regulatorne agencije kao neovisnog regulatora. Ad 1 i Ad 2: Sadržaj svih akata strateškog planiranja nacionalne razine (sektorske/višesektorske strategije, nacionalni planovi) čija izrada će uslijediti u narednom periodu bit će usklađen sa sadržajem Nacionalne razvojne strategije (NRS) kao krovnog dugoročnog akta strateškog planiranja. Ad 3: Prezentacije NRS-a planirane su nakon donošenja dokumenta u Hrvatskom saboru. Ad 6: Zahvaljujemo na komentaru koji ćemo uzeti u obzir pri izradi finalne verzije NRS-a.</p>

ljudskog kapitala; stranica 18 U ovom dokumentu dat je „Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a“ (DODATAK 4). Na poslovanje ODS-a veliki utjecaj ima „Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030 s pogledom na 2050. godinu“. U ovom dokumentu je predviđeno manji pad stanovništva u RH za 2030. godinu (3,9 miliona) i 2050. godinu (3,7 miliona) u odnosu na „Strategiju energetskog razvitka u RH do 2030. s pogledom na 2050.“. Na primjer, u „Strategiji energetskog razvitka RH do 2030. s pogledom na 2050.“ je za 2031. dana projekcija stanovništva od 3,7 do 3,8 miliona, dok je za 2051. godinu projiciran broj stanovnika na: a) 3,19 miliona (niski scenarij); b) 3,27 miliona (srednji scenarij); c) 3,36 miliona (visoki scenarij); Navedene projekcije imaju utjecaja na projekcije potrošnje električne energije u distribucijskom sustavu i na predviđanje opterećenja distribucijskog sustava, ali i na projekcije proizvodnje OIE priključenih na distribucijsku mrežu, što su bitni elementi u planiranju razvoja distribucijske elektroenergetske mreže. Komentar/Zapažanje/Primjedba broj 5 (stranica 99, točka Energetska učinkovitost i samodostatnost te tranzicija na čistu energiju predlaže se brisanje dijela teksta: ...“ bez dodatnih opterećenja za krajnje korisnike“...) Citat, NRS, stranica 99: „Posebna pozornost usmjerit će se integriranju digitaliziranog elektroenergetskog tržišta, povezivanju energetskih sustava i djelotvornijem priključivanju obnovljivih izvora energije na mrežu. Poboljšat će se povezanost elektroenergetske infrastrukture bez dodatnih opterećenja za krajnje korisnike i povećati likvidnost hrvatske burze električne energije kako bi se osigurala fleksibilnost sustava, zadovoljila vršna opterećenja u upotrebi energije, upravljalo viškovima energije iz obnovljivih izvora i osigurala stabilnost cijena energije. Poseban naglasak staviti će se na istraživanje i razvoj te primjenu novih tehnologija, koje su nužan preduvjet za dekarbonizaciju energetskog sektora“. Obrazloženje: Prijedlog je da se briše iz teksta dio rečenice: „bez dodatnog opterećenja krajnjih korisnika“ (ili da se zamijeni formulacijom: „uz što je moguće manje opterećenje korisnika mreže“. To ne znači da će doći do „dodatnog opterećenja krajnjih korisnika“, ali se niti ne isključuje takvo postupanje u slučaju „narušene ravnoteže i stabilnosti“ (tehničke i/ili ekonomske) operatora distribucijskog sustava (a sve vezano uz navedeno u „komentar 2“, druga podtočka). Pri tome treba izuzeti određeni vrlo mali broj „mjernih mjesta“ iz kategorije kućanstva na rubu „energetskog siromaštva“ (što je u skladu razmatranjima „strateškog cilja broju ovoj NSR). Zapažanje/Primjedba broj 6 (Stranica 36 i 37. , Tablica 2. „Pokazatelji učinka za razvojni smjer 2: Jačanje otpornosti na krize“) Greška u numeracija strateških ciljeva. Potrebno je u navedenoj tablici za zadnjih pet strateških ciljeva dati nove numeracije „uvećane za jedan“, odnosno numeracija strateških ciljeva treba biti 8., 9., 10., 11., 12, 13.. Ispraviti.

61	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Dokument je na vrlo općenit, sažeti i razumljiv način prikazao ključna područja budućeg razvoja Republike Hrvatske. Općenitost dokumenta ujedno je razlog nedovoljne količine informacija koje je trebao osigurati, a koje su potrebne za izradu planova razvoja jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave. Županije, odnosno gradovi i općine moraju imati informacije koji se važniji državni projekti planiraju provoditi na njihovom području, te za koja područja djelovanja se planiraju osigurati sredstva iz europskog i državnog proračuna, odnosno za koja moraju osigurati vlastito (su)financiranje. Veća konkretizacija planirane razvojne politike određena je i Uredbom o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“, broj 89/18), prema kojoj bi dugoročni akti strateškog planiranja trebali sadržavati opis provedbenih mehanizama i popis strateških projekata od nacionalnog značaja za provedbu strateških ciljeva, što u Nacrtu prijedloga Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine nedostaje. Predlaže se navesti središnja tijela državne uprave zadužena za provođenje programa, projekata i aktivnosti po prioritetima, te okvirna sredstva iz europskog i državnog proračuna koja će biti u funkciji realizacije Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine po prioritetnim područjima.</p>	<p>Nije prihvaćen Planirane razvojne politike odnosno prioritete bit će razrađeni na provedbene mjere u srednjoročnim i kratkoročnim aktima strateškog planiranja nacionalne razine svih upravnih područja (nacionalni planovi, provedbeni programi) čija izrada je u tijeku ili će uslijediti u narednom periodu. Proces programiranja sljedećeg višegodišnjeg financijskog okvira povezan je sa izradom Nacionalne razvojne strategije (NRS). NRS predstavlja ključni strateški dokument koji će se koristiti u procesu programiranja, a tematska područja i strateški ciljevi utvrđeni u ovom strateškom dokumentu biti će preneseni i detaljnije razrađeni pri programiranju budućih operativnih programa. No, o programima, projektima i raspoloživim sredstvima znat će se više tek onda kada institucije EU donesu pravila za buduće financijsko razdoblje.</p>
62	<p>Vita projekt d.o.o. Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Prijedlog br. 1 Strateški cilj br. 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Na str. 98. navedeno je „Osigurati će se razvoj infrastrukture za smanjenje rizika od poplava pomoću rješenja utemeljenih na kriterijima zaštite prirode.“ Izraz „rješenja utemeljena na kriterijima zaštite prirode“ predlažemo preformulirati u jedan od sljedećih izraza: rješenja koja se temelje na prirodi, rješenja utemeljena na prirodi ili rješenja temeljena na prirodi. Navedeni izrazi za „nature-based solutions“ (NbS) mogu se pronaći u relevantnim referencama kao što su Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (2020.), Strategija EU-a za bioraznolikost do 2030. (2020.), „Green Infrastructure (GI) — Enhancing Europe’s Natural Capital (2013.) i A European Green deal (2020.). Na internetskim stranicama Europske komisije (https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment/nature-based-solutions_en) dano je tumačenje predmetnog pojma: The Commission defines nature-based solutions as “Solutions that are inspired and supported by nature, which are cost-effective, simultaneously provide environmental, social and economic benefits and help build resilience. Such solutions bring more, and more diverse, nature and natural features and processes into cities, landscapes and seascapes,</p>	<p>Prihvaćen Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine zaduženo je temeljem članka 47.c Zakona o gradnji (NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19) izraditi Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje od 2021. do 2030. godine. Program donosi Vlada Republike Hrvatske na prijedlog Ministarstva. Program razrađuje ciljeve i mjere za razvoj zelene infrastrukture u urbanim područjima radi uspostave održivih, sigurnih i otpornih gradova i naselja kroz povećanje energetske učinkovitosti zgrada i građevinskih područja, razvoj zelene infrastrukture u zgradarstvu te urbanu preobrazbu i urbanu sanaciju. Izraz „rješenja utemeljena na kriterijima zaštite prirode“ zamjenjuje se izrazom „rješenja temeljena na prirodi“, s obzirom je to izraz koji se koristi i inače, te u Strategiji prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, koja je izvorni službeni dokument na hrvatskom jeziku.</p>

through locally adapted, resource-efficient and systemic interventions.” U Tehničkim informacijama o zelenoj infrastrukturi (GI) uz dokument Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Zelena infrastruktura – Jačanje prirodnog kapitala Europe (2013.) navedeno je još jedno tumačenje: „Pristupi temeljeni na ekosustavima su strategije i mjere u okviru kojih se koriste višestruke usluge prirode (odnosno rješenja temeljena na prirodi) za npr. prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje. Oni su dio zelene infrastrukture jer koriste biološku raznolikost i usluge ekosustava kao dio cjelovite strategije prilagodbe kako bi se ljudima omogućilo da se prilagode negativnim posljedicama klimatskih promjena ili ih ublaže očuvanjem zaliha ugljika i smanjenjem emisija uzrokovanih pogoršanjem stanja i gubitkom ekosustava ili povećanjem zaliha ugljika, tako povećavajući fleksibilnost i smanjujući ranjivost. Zelena infrastruktura tim pristupima dodaje prostorno planirane višenamjenske elemente.“ Prijedlog br. 2 Strateški cilj br. 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Na str. 98. navedeno je „Potaknut će se razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima kao što su planski osmišljene zelene i vodne površine i druga prostorna rješenja temeljena na prirodi koja pridonose očuvanju, poboljšanju i očuvanju prirode, prirodnih funkcija i procesa.“ Smatramo da razvoj zelene infrastrukture treba poticati na ukupnom području Republike Hrvatske bez ograničavanja samo na urbana područja. Iz tog razloga predlažemo izmjenu citirane rečenice tako da ista glasi: „Potaknut će se razvoj zelene infrastrukture na ukupnom teritoriju Republike Hrvatske s naglaskom na urbana područja, primjenom planski osmišljenih zelenih i vodnih površina i drugih prostornih rješenja temeljenih na prirodi koja pridonose poboljšanju i očuvanju prirode, prirodnih funkcija i procesa.“ S tim u vezi, među Prioritetima provedbe politike na području održivog okoliša na str. 99., točku „razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova“ predlažemo izmijeniti tako da glasi: „razvoj zelene infrastrukture na ukupnom teritoriju Republike Hrvatske i stvaranje zelenih gradova“ te u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a uz točku 17. dodati novu točku; NAZIV AKTA STRATEŠKOG PLANIRANJA: Program razvoja zelene infrastrukture Republike Hrvatske za razdoblje 2021. – 2030., NOSITELJ IZRADE AKTA STRATEŠKOG PLANIRANJA: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja i Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine. U nastavku su navedene relevantne definicije zelene infrastrukture koje idu u prilog iznesenom prijedlogu: Europska komisija zelenu infrastrukturu definiran kao mrežu zelenih površina, habitata, ekosustava unutar određene geografske regije koja može obujmiti prostor cijele države, regije te manje površine na razini naselja. Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18) definira zelenu infrastrukturu kao multifunkcionalnu mrežu zaštićenih i ostalih prirodnih te čovjekovim djelovanjem

	<p>stvorenih područja i krajobraza visoke ekološke i okolišne vrijednosti koja unapređuje ekosustavske usluge. U dokumentu Green Infrastructure (GI) — Enhancing Europe's Natural Capital (2013.) navodi se sljedeće: „GI creates opportunities to connect urban and rural areas and provides appealing places to live and work in.“ U Tehničkim informacijama o zelenoj infrastrukturi (GI) uz dokument Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Zelena infrastruktura – Jačanje prirodnog kapitala Europe (2013.) navodi se da su elementi ZI na regionalnoj ili nacionalnoj razini velika zaštićena prirodna područja, velika jezera, riječni slivovi, šume visoke prirodne vrijednosti, prostrani pašnjaci, područja poljoprivrede niskog intenziteta, itd. Vita projekt tim: Domagoj Vranješ, mag. ing. prosp. arch., univ. spec. oecoling. Mihaela Meštrović, mag. ing. prosp. arch. Katarina Burazin, mag. ing. prosp. arch. Ivana Tomašević, mag. ing. prosp. arch. Ivana Šarić, mag. biol. Goran Lončar, mag. oecol., mag. geogr. Lucija Radman, mag. oec. Romanna Sofia Randić, mag.ing.geol.</p>	
63	<p>HRVATSKA UDRUGA BANAKA Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Predlaže se dopuna teksta se odnosi na Nacrt NRS, u dijelu "2. Opis razvojnih potreba i razvojnih potencijala", poglavlje "Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću", potpoglavljje "Dostupnost financiranja" koje započinje s "Hrvatski financijski sustav morat će se diferencirati ..." (stranica 9 u Word dokumentu). Prijedlog: U ovom dijelu predlažemo da se iza riječi „raznolikost financijskih mogućnosti“ doda sljedeće "i njihovih mogućih kombinacija", tako da rečenica glasi: "Stoga će se u narednom razdoblju nastojati povećati dostupnost povoljnih izvora financiranja, prije svega putem europskih fondova, kako bi se ostvarila što veća raznolikost financijskih mogućnosti i njihovih mogućih kombinacija nužnih za financiranje rasta poduzeća u različitim fazama životnog ciklusa." Ovom dopunom bismo u krovnom strateškom dokumentu dobili referencu koja bi bila temelj za maksimalno iskorištavanje mogućnosti kombiniranja različitih financijskih instrumenata u svrhu pokrivanja financijskih potreba korisnika.</p>	<p>Djelomično prihvaćen Rečenica će nakon dopune glasiti: "Stoga će se u narednom razdoblju nastojati povećati dostupnost povoljnih izvora financiranja, prije svega putem europskih fondova, kako bi se ostvarila njihova što veća raznolikost, ali i omogućilo povezivanje različitih izvora nužnih za financiranje rasta poduzeća u različitim fazama životnog ciklusa."</p>
64	<p>Gojko Bežovan Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Prilozi raspravi o Hrvatskoj razvojnoj strategiji 2030. Vlada je izradu ovog prevažnog dokumenta trebala povjeriti domaćim stručnjacima, predstavnicima državnih tijela, gospodarstva, akademske zajednice, civilnog društva te ostalih relevantnih dionika, a ne Svjetskoj banci. Za potrebe ovog izazovnog posla timovi domaćih stručnjaka po potrebi mogli su naći kao savjetnike i kvalificirane inozemne konzultante. Sam proces izrade urodio bi mnogim potrebnim nam plodovima, a prije svega izgradnjom povjerenja u našu pamet. I. U Hrvatskoj je skoro jedna četvrtina građana u riziku siromaštva i socijalne isključenosti. U stvari, radi se o rastućim novim socijalnim rizicima s razarajućim učincima na pojedince, obitelji,</p>	<p>Nije prihvaćen Sudjelovanjem u radu Tematskih radnih skupina, Radnih skupina za horizontalne politike, Fokus grupa i Leadership grupa doprinos izradi Nacionalne razvojne strategije (NRS) dali su brojni predstavnici akademske i znanstvene zajednice, javnog, privatnog i civilnog sektora te drugi domaći relevantni dionici. Također, Svjetska banka je u procesu izrade analitičkih podloga za izradu NRS-a kao konzultante angažirala niz domaćih stručnjaka iz svih relevantnih područja. Nedavno provedenom mirovinskom reformom usmjerenom na osiguranje održivosti mirovinskog sustava i adekvatnosti mirovina opredijelili smo se za daljnje jačanje i razvijanje trostupnog mirovinskog sustava. Kroz mirovinsku reformu administrativno smo rasteretili II. i III. stup smanjivanjem i ukidanjem naknada te značajno unaprijedili pravila ulaganja</p>

zajednice i društvo u cjelini. Prijetnje gubitkom ljudskog kapitala, sukobima te slabljenjem socijalne kohezije svakim su danom izraženije. Domaći resursi i institucionalni kapacitet za nošenje s ovim izazovima skromni su. Europski stup socijalnih prava kojeg će Europski socijalni fond plus provoditi u perspektivi 2021.-2027. jedini je izgledni okvir za nošenje s ovim prijetećim izazovima. Međutim, ovaj se instrument u dokumentu ne spominje, a sada se u Brusselsu radi akciji plan za njegovu provedu. K tome, taj instrument daje i mogućnost pripreme i provedbe reforme fragmentiranog i marginaliziranog sustava socijalne skrbi. Ulaganje u odgovarajuće urede, opremu te stručne kapacitete sustava socijalne skrbi treba biti ključna okosnica reforme. Razvoj europskog koncepta socijalnih ulaganja te izgradnja dobre vladavine (good governance) s mobilizacijom raspoloživih resursa u lokalnim zajednicama i društvu mogu vratiti optimizam glede izlaženja depriviranih građana iz začaranog kruga siromaštva. II. Svjetska banka se pobrinula da u strategiju stavi svoje prioritete glede neuspjelog projekta privatizacije dijela javnog mirovinskog sustava, odnosno privatizacije ostvarenih socijalnih prava građana. Naime, u okolnostima kada je ovaj čileanski model propao i kada ga je napustio najveći broj tranzicijskih zemalja u Hrvatskoj, bez preispitivanja njegovih učinka, nastavlja se s ovim eksperimentom, a predlažu se čak i povećanja izdvajanja za drugi stup. Studija Međunarodne organizacije rada analizira privatizaciju javnog mirovinskog sustava u trideset zemalja širom svijeta po modelu Svjetske banke te zaključuje da se radi o neuspjelom projektu koji nije doprinio održivosti mirovinskih sustava. Visoki tranzicijski troškovi negativno su utjecali na javne financije. Visoki troškovi upravljanja značili su manje prinose obveznih mirovinskih fondova i time manje mirovine. Osiguranici – vlasnici uplaćenih doprinosa u obveznim mirovinskim fondovima isključeni su iz upravljanja, a država nije ostvarila odgovarajući nadzor nad privatizacijom javnog novca. Zaključuje se kako je korist od privatizacije javnih mirovinskih sustava izvukao samo financijski sektor. Ovaj se projekt naziva privatizacijskim eksperimentom i preporuča se ukidanje privatiziranog II. stupa. Ortiz, I., Durán-Valverde, F., Urban, S., & Wodsak, V. (Eds). (2018). *Reversing Pension Privatizations: Rebuilding public pension systems in Eastern Europe and Latin America*, Geneva: International Labour Organisation. Dakle, učinke privatizacije mirovinskog sustava, dijela ostvarenih socijalnih prava, treba se istražiti te, u skladu s civilizacijskim kompetencijama za gospodarenje zemljom, javnosti podastrijeti činjenice, pa postupiti kao i u drugim tranzicijskim zemljama. III. U Hrvatskoj javnosti ne postoji prostor za raspravu o III. dobrovoljnom stupu mirovinske štednje u kojem, između ostalog, država dobro stojećim građanima premira štednju dajući im na uštedenih 5.000 kuna 750 kuna premije. Rezultati istraživanja govore da dio djece u zemlji nema odgovarajuću prehranu, a država premira dobrovoljnu mirovinsku štednju imućnima povećavajući zaduženost zemlje. Radi se ponovo o eksperimentu Svjetske banke koji ne postoji u drugim

mirovinskih fondova, liberalizacijom ulaganja u infrastrukturne projekte, omogućavanjem ulaganja u start up-ove i većim ulaganjem u dionice, što će zasigurno doprinijeti daljnjem razvoju tržišta kapitala i hrvatskog gospodarstva. Za razliku od većine tranzicijskih država koje su bile uvele pa napustile II. stup, taj sustav u Hrvatskoj je očuvan. Naime, omogućavanjem izbora povoljnije mirovine isključivo iz I. stupa ili iz I. i II. stupa zajedno i uvođenjem dodatka na kombinirane mirovine iz I. i II. stupa, ugrađen je svojevrsni osigurač da ukupna razina mirovina i socijalna sigurnost mlađih osiguranika bude očuvana, odnosno primjerena, vodeći računa o fiskalnoj održivosti sustava. Važno je naglasiti da isključivo trostupni mirovinski sustav može osigurati primjerenije mirovine građana u starosti. Nedvojbeno je kako je treći stup vrlo važan u poboljšanju materijalnog položaja budućih umirovljenika. U dobrovoljnoj mirovinskoj štednji građani imaju potpunu slobodu odlučivanja o tome hoće li se osigurati ili ne. Visina mirovine u trećem stupu, kao i u drugom stupu, izravno ovisi o visini uplaćenih doprinosa, što je u skladu s načelom definiranih doprinosa. Država potiče ulaganje u dobrovoljnu mirovinsku štednju isplaćujući poticajna sredstva, ali i kroz poreznu olakšicu za poslodavce na uplate do 500 kn mjesečno, odnosno 6.000 kn godišnje su porezno priznati izdatak, tj. rashod. Sve je više poslodavaca u Hrvatskoj koje izdvajaju dio dobiti i svojim radnicima uplaćuju dobrovoljnu mirovinsku štednju. Uplate poslodavca i dodatno potiču radnike da sami štede u dobrovoljnom mirovinskom fondu da bi si osigurali ugodniji prelazak iz svijeta rada u mirovinu. Stoga se ne može prihvatiti tvrdnja da država isplatom poticaja premira samo imućnije građane. Svim imenovanim članovima Radne skupine za demografiju i socijalnu politiku i njihovim zamjenama elektroničkim putem upućeni su pozivi za sve sjednice Radne skupine. Također, svi radni materijali elektroničkim putem dostavljeni su imenovanim članovima predmetne Radne skupine i njihovim zamjenama.

zemljama, a moguće ne bi ga se usudili ponuditi kojoj latinoameričkoj zemlji. Jedini, socijalno i gospodarski, opravdan model je da se građane potakne na štednju za starost oslobođenjem plaćanja poreza na dohodak na ograničene iznose uplaćene za štednju u dobrovoljnom mirovinskom osiguranju. Međutim, ovaj je institut ukinut 2010. godine. Premiranje dobrovoljne mirovinske štednje imućnim građanima vrijednosno je neprihvatljivo, a gospodarski i socijalno štetno. Dakle, Svjetska banka i obvezni mirovinski fondovi te financijska industrija ovim su uspjeli u onome gdje nisu uspjele banke kada su natječajem tražile PR osobu koja će vršiti pritisak na Vrhovni sud da donese presudu u njihovu korist, a protiv građana s neotplativim kreditima u švicarskim francima. Već sada, na velika zvona, mediji su zapljusnuli PR-ovskim propovjedima o ovim kolonijalnim mjerama kao spasonosnima za zemlju. IV. Članstvo u Radnoj skupini za demografiju i socijalnu politiku prakticirano je nepozivanjem na sjednicu na kojoj se raspravljalo o mirovinskom sustavu, a na kraju se nije obavijestilo što su bili ishodi rada skupine. Ostalo je nepoznato jesu li proizvedeni kakvi materijali ili zaključci. Dakle, kod člana skupine iz akademske zajednice prevladava osjećaj manipulacije, a ne sudjelovanja. prof.dr.sc. Gojko Bežovan

- 65 **Jadranska aero-svemirska asocijacija**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine
Ovim putem želimo ukazati na izostavljanje jednog bitnog razvojno-gospodarskoga segmenta u dokumentu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, za kojeg smatramo da će u nadolazećim godinama biti važan čimbenik znanstvenog i gospodarskog razvoja Republike Hrvatske. Segment o kojem ovaj dokument govori i za koji predlažemo da se uključi u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 je svemir – svemirske tehnologije i svemirska ekonomija. Na žalost, Hrvatska je jedina članica Europske unije koja još nije lansirala vlastiti satelit, a niti smo članica Europske svemirske agencije, iako su početni koraci već učinjeni potpisivanjem Ugovora o suradnji sa ESA-om 2018. godine. Uvrštavanjem svemira u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 kroz sljedećih 10 godina uhvatili bismo korak s ostalim članicama Europske unije u tom segmentu, a ne bi izostale niti koristi na gospodarskom, tehnološkom i znanstvenom planu. O važnosti i prepoznatljivosti svemira kao jednog od pokretača budućeg ekonomskog napretka i znanstvenog razvoja najbolje govore brojne studije i projekcije najvećih svjetskih konzultantskih kuća koje imaju čak i posebne odjele koji se bave praćenjem i analizom trendova u svemirskoj industriji. Morgan Stanley (1) u dva svoja ovogodišnja istraživanja predviđa rast svemirske industrije na više od 1 trilijuna \$ do 2040., a glavni nositelji tog rasta biti će lansiranja, satelitski Internet, istraživanje svemira, istraživanje Mjeseca, promatranje Zemlje, rudarenje asteroida, praćenje svemirskog otpada, svemirski turizam i novi materijali i tehnologije. U svom osvrtu na perspektivu svemirske industrije iz 2019. godine, Deloitte (2)

Nije prihvaćen

Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske u razdoblju do 2030. godine. Sve ostale (i detaljnije) sektorske razvojne potrebe, opise postojećeg stanja, ciljeve, akcijske planove definiraju dokumenti strateškog planiranja hijerarhijski nižeg reda od NRS-a, koji ne smiju biti u suprotnosti s NRS-om. Iako NRS ne predviđa izriekom svemirske tehnologije i svemirsku ekonomiju, ovaj će se komentar uzeti u obzir tijekom izrade Strategije pametne specijalizacije i drugih provedbenih dokumenata Vlade i resornih ministarstava.

donosi svoje predviđanje koliko nove tehnologije poput oblaka, „blockchaina“, umjetne inteligencije i strojnog učenja mogu biti integrirane u svemirsku industriju. Svemirska industrija značajno utječe na povećanje zaposlenosti i BDP, a to naglašava i PricewaterhouseCoopers (3) u svojoj studiji iz 2019., godine gdje navode da europski svemirski programi uzrokuju multiplikativne efekte od 1,4 do 2,0 na BDP i 1,2 do 2,4 na zaposlenost. KPMG (4) u publikaciji iz svibnja ove godine donosi 30 svojih predviđanja za smjer i razvoj svemirske industrije i svemirske ekonomije. Mnogi današnji startupi će do 2030. postati lideri u svemirskoj industriji, a mnoga poduzeća će posredno ili neposredno raditi za svemirsku industriju. Razvijene zemlje sve više stavljaju svoj fokus na svemir i djelatnosti povezane sa svemirom, a financiranje svemirskih pothvata preusmjerava se sa državnog sektora na privatni. Ipak, kako bi privatni sektor mogao ulagati u svemirsku tehnologiju, država mora donijeti određenu zakonsku regulativu, ali i biti članica međunarodnih organizacija koje se bave istraživanjem svemira poput Europske svemirske agencije (ESA). Hrvatska nema razvijeni svemirski program premda ima potencijale kroz kompanije koje se trenutno bave svemirskom tehnologijom i to u segmentima: - komunikacija - daljinska opažanja - podatkovne znanosti - umjetna inteligencija - robotski sustavi i komponente - raketna tehnologija - napredni materijali - proizvodnja i skladištenje energije Uvrštavanjem svemira u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 ne samo da otvaramo nove mogućnosti za već postojeće kompanije nego stvaramo preduvjete za nastanak novih, a također slijedimo i Zajedničku izjavu o vizijama i ciljevima za budućnost Europe u svemiru, koju su zajedno donijeli visoki predstavnici EU i Direktorata ESA-e na sastanku održanom u Bruxellesu 2016. godine, kao i zaključke Europskog vijeća (5) o ključnim principima globalne svemirske ekonomije od 11.11.2020. Ipak, na svemir ne treba gledati samo kroz prizmu ekonomske koristi. Svemir ima i golemo edukativno i znanstveno značenje. Proučavanje svemira i svemirske tehnologije predstavljaju dodatni izazov za akademsku zajednicu, a uvrštavanjem svemira u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 olakšala bi se suradnja i priprema zajedničkih projekata s drugim akademskim ustanovama unutar i izvan Hrvatske na projektima vezanim uz svemir i svemirske tehnologije. Kao vrlo atraktivna komponenta u STEM području, sigurni smo da bi se svemirski pokret mogao proširiti Hrvatskom s velikim žarom i brzinom te bi i na taj način dodatno potaknuo razvoj hrvatskog STEM-a. Uvrštavanjem svemira u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 otvaramo mogućnost budućim generacijama da prate korak sa svjetskim tehnološkim trendovima i da budu spremni za svijet sutrašnjice. Uvrštavanjem svemira u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 olakšavamo postizanje sinergije između obrazovnog i realnog sektora, šaljem poruku da želimo postati zemlja visoke tehnologije, olakšavamo razvoj čitavog jednog novog sektora i ono što je najvažnije, osiguravamo budućim generacijama znanja koja će im u skoroj budućnosti biti neophodna. Imajući u vidu sve

argumente iznesene u ovom dokumentu nadamo se da ćete svemir – svemirske tehnologije i svemirsku ekonomiju uvrstiti u Nacionalnu razvojnu strategiju 2030. Prof. dr. sc. Slobodan Bosanac predsjednik Članovi A3: Amphinicy d.o.o. Stevče Arsoski, ing.el. mentor, Tehnička škola Sisak Mislav Balković, dr. sc., VU Algebra, Dekan Ognjan Božić, TU Braunschweig, hon. Prof. Dr.-Ing., akademik IAA Neven Braut, Interval d.o.o, dipl. ing., CEO Željko Galić, dipl. ing, SPAN d.o.o. Direktor međunarodnog razvoja poslovanja Hrvoje Gold, prof. dr. sc., FPZ Sveučilište u Zagrebu Tomislav Grubeša, dipl. ing., Geolux d.o.o. CEO Dalibor Hatić, dipl. ing., OIKON d.o.o., CEO Mile Ivanda, dr. sc., Institut Ruđer Bošković, znanstveni savjetnik Ante Jukić, prof. dr. sc., FKIT Sveučilište u Zagrebu Zoran Kahrić, NASA, Lead Test Engineer Igor Kekez, mag. Aeronautike Filip Kisić, VU Algebra Marko Kralj, dr. sc., Institut za fiziku, ravnatelj Jurica Kandrata, dr. sc., FER Sveučilište u Zagrebu, vodeći istraživač Branimit Miletić, Business Analyst, IIBA Croatia Chapter Mario Muštra, prof. dr. sc., FPZ Sveučilište u Zagrebu Luka Orsag, mag. ing. mech., R&D Computer vision engineer Silvio Papić, dipl. ing., VU Algebra Mirko Planinić, prof. dr. sc., PMF Sveučilište u Zagrebu, Dekan Damir Preksavec .dipl. ing. str.,prof. Centar odgoja i obrazovanja Mali Lošinj i Srednja škola Ambroza Haračića Mali Lošinj Ida Srdić, Institut Ruđer Bošković, Savjetnik za inovacije Zdenko Uvalić, CEng, MIMechE, Airbus, Structural Engineer Hrvoje Zorc, dr. sc., znanstveni savjetnik 1.) <https://www.morganstanley.com/ideas/investing-in-space> <https://www.morganstanley.com/Themes/global-space-economy> 2.) <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/public-sector/space-perspective-on-tech-trends-2019.pdf> 3.) <https://www.pwc.fr/fr/assets/files/pdf/2019/06/fr-pwc-main-trends-and-challenges-in-the-space-sector.pdf> 4.) <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/au/pdf/2020/30-voices-on-2030-future-of-space.pdf> 5.) <https://www.consilium.europa.eu/media/46730/st12851-en20.pdf>

66 **Simić Savjetovanje**
Nacr prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine
 dodati pokazatelj jednakosti spolova dodati pokazatelj javnog duga dodati Europski inovacijski indeks dodati pokazatelj udio stanovništva s visokim obrazovanjem dodati ostale ključne pokazatelje siromaštva i socijalne isključenosti izmijeniti pokazatelj vremena rješavanja prvostupajskih parničnih i trgovačkih predmeta u smislu da bude ambiciozniji, trenutno je ciljni 250 dana, prosjek EU 2018 je bio 207 dana dodati 3 pokazatelja povjerenja u javne institucije; Sabor, Vladu i lokalne institucije dodati mobilnost ljudskog kapitala u SC Održiva mobilnost - dobivanje državljanstva prema reciprocitetu EU država, dodati digitalne nomade dodati pokazatelj koliko stanovnika pohađa kulturne manifestacije - Kulturna Hrvatska nije u Nacionalnoj

Djelomično prihvaćen
 Slijedom članka 17. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 82/08 i 69/17) svi statistički podaci i informacije o osobama koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u tijelima državne vlasti, tijelima JLP(R)S, pravnim i fizičkim osobama koje obavljaju djelatnost u skladu s propisima moraju biti iskazani po spolu. Nadalje, čl. 3. istog Zakona odnosi se na obvezu da se u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe pravnih akata, odluka ili akcija, ocjenjuje i vrednuje učinke tih akata, odluka ili akcija na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca. Mišljenja smo da ne bi trebalo stavljati dodatan pokazatelj za javni dug jer se u tekstu već kaže: „Uravnoteženje fiskalnog salda i rast gospodarstva omogućit će smanjivanje udjela javnog duga na 60 posto bruto domaćeg proizvoda, a to će omogućiti i jačanje sposobnosti fiskalne politike za

strategiji Hrvatska 2030 ni na koji način zastupljena, osim u rečenici vizije? Koliko stanovnika i koliko puta godišnje pohađa kulturne manifestacije? Koliko je kulturnih događanja u udjelu ukupnih događanja? Zaista da se zamislimo gdje ćemo to biti 2030. - smanjiti broj izrade sektorskih strategija - 66 strategija će se izraditi? To nije učinkovit način za korištenje Next Generation-a i VFO-a

djelotvoran odgovor na neku buduću krizu." Pretpostavljamo da je riječ o Europskoj ljestvici uspjeha u inoviranju (European Innovation Scoreboard). Prihvaća se, jer indeks mjeri uspješnost inovacijskih sustava i može se pratiti uspješnost Hrvatske u odnosu na prosjek EU i ostalih država članica. U okviru strateškog cilja 2. "Obrazovani i zaposleni ljudi" dodan je pokazatelj koji se odnosi na postotak visokoobrazovanih u dobnoj skupini 30-34, s ciljem dostizanja prosjeka EU-a do 2030. godine. Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) predviđeno je donošenje Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine (dalje: Nacionalni plan) kojim će se sveobuhvatno i međuresorno obuhvatiti analiza svih relevantnih pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (RH). Na temelju analize stanja izradit će se mjere i aktivnosti za sustavnu borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Nastavno, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike je započelo sa izradom Nacionalnog plana kroz koji će se postaviti glavni ciljevi vezani uz osiguravanje uvjeta za uspješnu borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu; osiguravanje uvjeta za sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih kao i smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih osoba; uspostavljanje koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, te sustava praćenja i evaluacije. Rok za izradu je II. kvartal 2021. godine. RH radi na sustavnom i zajedničkom pristupu svih relevantnih dionika u rješavanju problema siromaštva i socijalne isključenosti, uz osiguravanje minimalnog standarda najugroženijem dijelu društva te sprječavanje novih oblika siromaštva i socijalne isključenosti. Orijentiranost na pojedinca i njegove potrebe, uz načelo nediskriminacije i poštivanja ljudskih prava, polazni je strateški pristup u rješavanju problema siromaštva i socijalne isključenosti u RH. Pokazatelj vremena rješavanja prvostupanijskih parničnih i trgovačkih predmeta je realno određen pokazatelj učinka, uzimajući u obzir trenutačne trendove smanjenja vremena rješavanja prvostupanijskih parničnih i trgovačkih predmeta unutar sustava pravosuđa. U odnosu na dodatne pokazatelje, početkom 2021. godine donijeti će se srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan za razvoj pravosuđa, Strategija i Nacionalni plan za razvoj javne uprave, Strategija za sprječavanje korupcije), kao i Provedbeni program MPU kroz koje će se na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekti s prioritetnim ciljem daljnjeg jačanja učinkovitosti sustava i vraćanju povjerenja građana u isti, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Zbog širokog opsega dokumenta i potrebe za sažetim tekstovima nije se ulazilo u dubinsku razradu pojedinih područja, uključujući i razmatranje pokazatelja za navedeno područje. Isti će detaljnije biti razmotreni u dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja (strategijama i nacionalnim planovima), konkretno u planiranom

Nacionalnom planu razvoja kulture i medija. Područje kulture je obrađeno u sklopu prioritetnog područja „Poticanje razvoja kulture i medija“, a manifestacije su terminski pokrivene kroz ulaganje u distribuciju kulturnih sadržaja. Jedan od ciljeva Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH (NN 123/17) je smanjiti broj akata strateškog planiranja na svim razinama, s obzirom da je nacionalnoj razini trenutno evidentirano 185 važećih akata strateškog planiranja, no veliki broj, odnosno njih 85, ističe do kraja 2020. godine. Donošenje nekih dugoročnih i srednjoročnih akata strateškog planiranja predviđeno je posebnim zakonima ili je u planu radi ispunjavanja uvjeta koji omogućuju korištenje fondova EU u narednom financijskom razdoblju 2021.-2027., dok je za sve ostale akte nacionalne razine potrebna prethodna odluka Vlade RH o pokretanju izrade.

67 ivo kola

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine

u strategiju razvoja kao strategiju najvišeg reda iz koje proizilaze sve niže strategije potrebno je unijeti sljedeće aktivnosti: - izgradnja javnih ustanova / dječji vrtići, škole, vatrogasno-komunalni domovi, školske sportske dvorane/ - izgradnja cestovne infrastrukture u naseljima koja je predviđena Prostornim i urbanističkim planovima - izgradnja komunalne infrastrukture / vodovodi i kanalizacije/ - izgradnja i rekonstrukcija javne rasvjete u cilju zaštite okoliša - uređenje javnih sadržaja na pomorskom dobru Sve navedeno je potrebno da bi se postigao ravnomjerni razvoj svih dijelova RH . Također iz dosadašnjih iskustava u financiranju EU projekata potrebno je bolje riješiti predfinanciranje projekata jer se događalo da moramo financirati cijeli projekt i čekati do godinu dana da nam se pregleda i odobri dokumentacija. Ovo navodimo jer lokalna zajednica nema neograničena sredstva i fiskalnu snagu za praćenje više projekata na ovaj način čime su pogođena najpotrebnija područja.

Nije prihvaćen

skladu sa Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17) kojim se uređuje sustav strateškog planiranja Republike Hrvatske (RH) i upravljanje javnim politikama odnosno priprema, izrada, provedba, izvješćivanje, praćenje provedbe i učinaka te vrednovanje akata strateškog planiranja za oblikovanje i provedbu javnih politika koje sukladno svojim nadležnostima izrađuju, donose i provode javna tijela, Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH koji služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH. Slijedom navedenog NRS ne obuhvaća razradu mjera i konkretnih aktivnosti (kao što su: izgradnja javnih ustanova / dječji vrtići, škole, vatrogasno-komunalni domovi, školske sportske dvorane/ - izgradnja cestovne infrastrukture u naseljima) već će se isti utvrditi u provedbenim programima. Provedbeni programi tijela državne uprave obuhvaćaju razdoblje od četiri godine, povezani su s višegodišnjim državnim proračunom i određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Uz to, provedbeni programi jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obuhvaćaju razdoblje od četiri godine, povezani su s višegodišnjim proračunom jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te određuju prioritetne mjere i aktivnosti za provedbu ciljeva povezanih s relevantnim dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja od nacionalnog značaja i značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Vezano uz pitanje o sufinanciranju EU projekata, imajući u vidu slabe financijske kapacitete jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, u svrhu povećanja apsorpcije sredstava iz europskih strukturnih i investicijskih fondova koja su na raspolaganju RH te pridonošenja jačanju konkurentnosti regija i uravnoteženom regionalnom razvoju Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (Ministarstvo) dodjeljuje sredstva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini. Sredstva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini dodjeljuju se na temelju

		<p>Programa sufinanciranja provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini, a namijenjena su isključivo radi sufinanciranja prihvatljivih troškova koje su korisnici EU projekata dužni osigurati iz vlastitih izvora u provedbi EU projekata na temelju Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava. Sredstva Programa dodjeljuju se temeljem Javnog poziva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini kojeg raspisuje Ministarstvo na način i prema kriterijima utvrđenim Programom sufinanciranja provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini. Prihvatljivi korisnici Programa sufinanciranja provedbe EU projekata su i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe u većinskom vlasništvu ili suvlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (samo za svoje ime i za svoj račun) i ustanove čiji su osnivači jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.</p>
68	<p>Lidija Janjić Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Tablica 1 - Pokazatelji učinka za razvojni smjer: Održivo gospodarstvo i društvo Pokazatelj vremena rješavanja prvostupanijskih parničnih i trgovačkih predmeta Prosjek EU-a: 207 dana (2018.) Početna vrijednost RH: 374 dana (2018.) Ciljna vrijednost RH: 250 dana (2030.) Pozivitan je smjer ka smanjenju rokova i vremena potrebnoga za rješavanje prvostupanijskih parničnih i trgovačkih predmeta. No, potrebno je razmotriti na koji način te kako će RH ipak doći makar do prosjeka EU razine ovog pokazatelja. Ovom Strategijom RH projicira ispodprosječne vrijednosti od EU iz 2018. godine. U startu definirate ispod prosječne pokazatelje. Ako se pretpostavi da će ostale zemlje članice i dalje raditi na smanjivanju ovog pokazatelja, očekivano je da će prosjek EU 2030. godine biti i niži od 207 dana, dok će prosjek RH (ukoliko taj cilj dosegne) ponovno biti ispod prosjeka EU. Obzirom da je za gospodarstvo nužna reforma pravosuđa, Hrvatska mora pronaći adekvatan model po kojem će u desetogodišnjem razdoblju doći do prosjeka EU. Na ovaj način, ispodprosječnim vrijednostima za gospodarstvo vrlo važnog pokazatelja zapravo dajete dojam da će RH trebati 20 godina da vrijeme prvostupanijskih parničnih i trgovačkih predmeta smanjite na prosjek EU.</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeni pokazatelj je realno određen pokazatelj učinka, uzimajući u obzir trenutačne trendove smanjenja vremena rješavanja prvostupanijskih parničnih i trgovačkih predmeta unutar sustava pravosuđa. Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira Nacionalne razvojne strategije (Nacionalne planove za razvoj pravosuđa), kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave (MPU) kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. MPU će nastojati kroz mjere, aktivnosti i projekte u budućem razdoblju doći i do prosjeka EU unutar ovog pokazatelja.</p>

69	<p>Dr.sc. Nada Rajić Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Pod Strateškim ciljem 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji, trebalo bi pojačati prijedlog pravedbenih politika, budući da su u Nacrtu teksta iste nedovoljno obuhvaćene. Stoga predlažem, iste dopuniti kako slijedi: - prioritetno otklanjanje svih postojećih teškoća nalaženja zaposlenja mladih obrazovanih osoba te - podizanje visine plaća zaposlenih i poboljšanje njihovih uvjeta rada te - značajno smanjivanje udjela rada na određeno vrijeme, naročito mladih kvalificiranih i obrazovanih osoba do 35 godina. Obrazloženje: Istraživanja pokazuju da su upravo to osnovni „potisni“ odnosno poticajni razlozi iseljavanja mladih, kako nezaposlenih, tako i zaposlenih, ali iz osnovnih navedenih razloga, nezadovoljnih mladih ljudi u zemlji, pored korupcije i problema u funkcioniranju političkog i društvenog sustava uopće. Dr.sc. Nada Rajić, doktorica ekonomije i demograf iz Zagreba</p>	<p>Nije prihvaćen Predložena dopuna prioriteta provedbe politike je od značajnog utjecaja za demografsku revitalizaciju i bolji položaj obitelji i prepoznata je u strateškom cilju 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“, u potpoglavlju Usklađeno i perspektivno tržište rada. Nije potrebno dodatno ponavljanje u strateškom cilju 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“.</p>
70	<p>Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U okviru strateškog cilja 7; Sigurnost za stabilan razvoj", predložili bi autoru teksta staviti jači fokus na aktivnosti RH obrambene industrije koja je u prethodnim poglavljima NRS 2020-2030 jako lijepo identificirana kao jedna od ključnih strateških RH industrija. Također predlažemo poveznicu s područjem „obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene – Eng: Dual use, čime potičemo komplementarnost sa Strategijom pametne specijalizacije RH 2016-2020 a koja uskoro ide i u „reviziju“. U okviru tog strateškog dokumenta postoji područje „Obrambene tehnologije i proizvodi „dvojne“ namjene po emu je RH prvak i jedina na razini EU koja je već u 2016 prepoznala značaj ulaganja u SIGURNOST i proizvode/usluge koji štite život i zdravlje sigurnosnih institucija ali i svekolikog građanstva EU. Po tome mo prvaci u EU, za to područje i ovaj prijedlog imate direktnu podlogu u rezultatima provedbe S3 strategije gdje je veliki broj tvrtki prijavio upravo projekte iz ovog područja, a na kraju ostvarujete komplementarnost sa strategijama. Predlažemo uvođenje prioriternog područja 6 pod nazivom "Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne“ namjene". Predlažemo i slijedeći tekst i prioritete provedbe: Trenutne Globalne krize u Svijetu ukazuju na nužnost jačanja samodostatnosti nacionalnih država, pogotovo u području obrane i sigurnosti. I zadnja COVID 19 pandemija ukazala je da se u trenutcima krize primarno zadovoljavaju vlastiti nacionalni resursi i potrebe, a tek onda se razmišlja u suradnji u zajedničkim politikama i inicativama. Primjer je bio Narodne Republike Kine, koja je zaštitnim maskama prvo pokrila svoje potrebe, a tek kasnije upregnula proizvodnju zaštitnih maski prema potrebama međunarodnog tržišta, dok se istovremeno EU našla ovisna o uvozu raznih vrsti zaštitnih sredstava. Hrvatska obrambena industrija, razvijena je iz Domovinskog rata, te je dokazala da je</p>	<p>Djelomično prihvaćen Prihvaća se komentar u području „obrambenih tehnologija dvojne – civilno-vojne namjene, u dijelu koji se odnosi razvoj i inovacije sredstava dvojne namjene oslanjanjem na fondove EU. U potpoglavlju: „Jačanje Hrvatske vojske“ nakon teksta: „Visoka kvaliteta i inovativnost proizvoda hrvatske obrambene industrije prepoznatljiva je ne samo u hrvatskim oružanim snagama, već i u svijetu. Stoga će se i u narednom razdoblju jačati suradnja sa hrvatskom obrambenom industrijom“ dodaje se nova rečenica: „Davat će se potpora hrvatskoj obrambenoj industriji u razvoju, proizvodnji i primjeni novih i inovativnih tehnologija dvojne, civilno-vojne namjene, oslanjanjem na raspoložive fondove Europske unije“. Ne prihvaća se dio teksta u kojem se unutar prijedloga: „Podrška samodostatnosti obrambenog sustava Republike Hrvatske (RH) kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne namjene“ sugerira kako: „Hrvatska kao država želi dalje razvijati svoju samodostatnost u području sigurnosti kroz razvoj, primjenu i korištenje konkurentnih domaćih inovacija, proizvoda i alata u području sigurnosti. Naprotiv, RH razvija svoje vojne sposobnosti prioritetno kroz suradnju sa partnerima iz NATO i EU pri tome vodeći računa o mogućnostima transfera znanja i tehnologija u RH.</p>

sposobna u kratkom vremenu proizvesti ključne inovativne proizvode koji su bili uspješno korišteni u svrhu obrane RH od agresije. Nakon 25 godina, RH obrambena industrija postepeno se počela diversificirati prema području sigurnosti, odnosno plasmanu proizvoda u sustav sigurnosti, civilne zaštite i ostalih aspekata sigurnosti. Početak procesa diverzifikacije krenuo je u okviru strategije pametne specijalizacije RH 2016-2020 (RIS 3) kroz koju je veliki broj RH tvrtki iz obrambene industrije krenuo mijenjati svoj proizvodni portfelj prema sigurnosti u području civilstva. Područje kroz koje se to počelo ostvarivati bilo je identificirano u okviru RIS3 strategije kao: „obrambene tehnologije i proizvodi „dvojne“ namjene, ili po engleskom Defence „Dual-Use“. Republika Hrvatska je tu postavila primjer i prioritet za cijelu EU te će i u budućem razdoblju nastaviti podržavati ulaganja u području obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene. Društva iz područja obrambeno sigurnosne industrije predstavljaju okosnicu RH gospodarstva u pojedinim industrijskim segmentima te se ovime potiče njihova daljnja diverzifikacija u područje civilne sigurnosti, čime RH radi na samodostatnosti svojeg sustava obrane i sigurnosti, ali i sustava EU. Hrvatska kao država želi dalje razvijati svoju samodostatnost u području sigurnosti kroz razvoj, primjenu i korištenje konkurentnih domaćih inovacija, proizvoda i usluga kao alata u području sigurnosti. Time se ne samo potiče vlastita samodostatnost resursa, već se potiče i prepoznatljivost RH na razini EU kao područja/regije koja se opredijelila za razvoj u području Sigurnosti čime se RH pozicionira na karti EU te ostvaruju pretpostavke za povlačenje EU sredstava iz područja SIGURNOST i organizacija određenih potpornih institucija ili platformi na razini EU koje bi matičnu kuću imali upravo na području Republike Hrvatske kao nositeljem tog područja (npr. KIC, Industrijska platforma u okviru RIS3 strategija, ili EDA CapTech platformi). Prioriteti u području „Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne“ namjene“:

- Poticanje istraživanja i razvoja, inovacija i primjena inovativnih rješenja u području Obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene
- Jačanje platformi za udruživanje u području proizvodnje i usluga za potrebe sigurnosti - klastera, industrijskih i tehnoloških platformi
- Poticanje javnih nabava u središnjim tijelima nadležnim za sigurnost i obranu prema modelu „Partnerstvo za inovacije“ u cilju uvođenja domaćih inovacija u operativnu uporabu sastavnica Sustava domovinske sigurnosti

71	<p>Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 7 "Sigurnost za stabilan razvoj", prioritetno područje "Jačanje obrambene sposobnosti Hrvatske vojske"; predlažemo da se istakne više i usmjerenije istakne nužna suradnja krajnjeg korisnika, odnosno MORH sa hrvatskom obrambenom industrijom u razvoju inovativnih proizvoda, u smislu da u strateškom dokumentu navedemo slijedeće: "Razvoj inovativnih proizvoda i usluga RH obrambene industrije nedvosmisleno je povezan sa suradnjom sa krajnjim korisnikom tih istih proizvoda, odnosno ministarstvom obrane. Te pretpostavke prepoznaje i nadolazeći Europski obrambeni fond, koji u periodu 2020-2030, može poslužiti kao dodatan program podrške u pogledu istraživanja i razvoja ali i razvoja sposobnosti primarno oružanih snaga država članica. U narednom razdoblju, Ministarstvo obrane radit će na stvaranju preduvjeta za snažnije povezivanje i suradnju na inovacijskim projektima sa hrvatskom obrambenom industrijom u formi: (i) održavanja partnerskih radionica sa hrvatskom obrambenom industrijom za područja i sposobnosti od interesa Hrvatskoj vojsci, (ii) identifikaciji kontakt točaka i osoba za suradnju u okviru EDF, (iii) stvaranje inovacijskih programa i natječaja koji podupiru razvoj novih sposobnosti koje su komplementarne sa kapacitetima hrvatske obrambene industrije i koji potiču samodostatnost te (iv) intenziviranje suradnje sa hrvatskim klasterom konkurentnosti obrambene industrije kao partnerskom udrugom u cilju izrade projektne zalihe za prijavu projekata pod razne programe financiranja na razini EU i NATO.</p>	<p>Nije prihvaćen U Nacionalnoj razvojnoj strategiji u strateškom cilju 7: „Sigurnost za stabilan razvoj“ u potpoglavlju: „Jačanje Hrvatske vojske“ se navodi: „Visoka kvaliteta i inovativnost proizvoda hrvatske obrambene industrije prepoznatljiva je ne samo u hrvatskim oružanim snagama, već i u svijetu. Stoga će se i u narednom razdoblju jačati suradnja sa hrvatskom obrambenom industrijom.“ Smatramo da se ovdje jasno daje naglasak na daljnje jačanje suradnje sa hrvatskom obrambenom industrijom zbog visoke kvalitete i inovativnosti proizvoda te da u dokumentu strateške razine kao što je ovaj nema potrebe razrađivati detaljno načine na koji će se to učiniti.</p>
----	---	--

72	<p>Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Strateški cilj 7 "Sigurnost za stabilan razvoj", prioritetno područje "Jačanje obrambene sposobnosti Hrvatske vojske"; predlažemo da se istakne više i usmjerenije istakne nužna suradnja krajnjeg korisnika, odnosno MORH sa hrvatskom obrambenom industrijom u razvoju inovativnih proizvoda, u smislu da u strateškom dokumentu navedemo slijedeće: "Razvoj inovativnih proizvoda i usluga RH obrambene industrije nedvosmisleno je povezan sa suradnjom sa krajnjim korisnikom tih istih proizvoda, odnosno ministarstvom obrane. Te pretpostavke prepoznaje i nadolazeći Europski obrambeni fond, koji u periodu 2020-2030, može poslužiti kao dodatan program podrške u pogledu istraživanja i razvoja ali i razvoja sposobnosti primarno oružanih snaga država članica. U narednom razdoblju, Ministarstvo obrane radit će na stvaranju preduvjeta za snažnije povezivanje i suradnju na inovacijskim projektima sa hrvatskom obrambenom industrijom u formi: (i) održavanja partnerskih radionica sa hrvatskom obrambenom industrijom za područja i sposobnosti od interesa Hrvatskoj vojsci, (ii) identifikaciji kontakt točaka i osoba za suradnju u okviru EDF, (iii) stvaranje inovacijskih programa i natječaja koji podupiru razvoj novih sposobnosti koje su komplementarne sa kapacitetima hrvatske obrambene industrije i koji potiču samodostatnost te (iv) intenziviranje suradnje sa hrvatskim klasterom konkurentnosti obrambene industrije kao partnerskom udrugom u cilju izrade projektne zalihe za prijavu projekata pod razne programe financiranja na razini EU i NATO.</p>	<p>Nije prihvaćen U Nacionalnoj razvojnoj strategiji u strateškom cilju 7: „Sigurnost za stabilan razvoj“ u potpoglavlju: „Jačanje Hrvatske vojske“ se navodi: „Visoka kvaliteta i inovativnost proizvoda hrvatske obrambene industrije prepoznatljiva je ne samo u hrvatskim oružanim snagama, već i u svijetu. Stoga će se i u narednom razdoblju jačati suradnja sa hrvatskom obrambenom industrijom.“ Smatramo da se ovdje jasno daje naglasak na daljnje jačanje suradnje sa hrvatskom obrambenom industrijom zbog visoke kvalitete i inovativnosti proizvoda te da u dokumentu strateške razine kao što je ovaj nema potrebe razrađivati detaljno načine na koji će se to učiniti.</p>
73	<p>Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Točka 5. Strateški ciljevi Hrvatske do 2030, Strateški cilj 1 "Konkurentno i inovativno gospodarstvo", Prioritetno područje "Razvoj poduzetništva i obrta", predlažemo da se nadopuni tekst: "poticati će se uspostava inovacijskih klastera i uspostaviti će se čvršća koordinacija između znanstveno-istraživačkog sektora i sudionika provedbe nacionalne inovacijske politike." sa slijedećim tekstom: "poticati će se uspostava i aktivnosti postojećih inovacijskih klastera i uspostaviti će se čvršća koordinacija između znanstveno-istraživačkog sektora i sudionika provedbe nacionalne inovacijske politike." - Pojašnjenje: U RH trenutno postoje aktivni inovacijski klasteri koji provode određene inovacijske aktivnosti i animacije članstva te bi bilo dobro da se ne fokusiramo samo na uspostavu novih klastera već i na podršku postojećim klasterima uspostavljenim prema modelu inovacijski klaster.</p>	<p>Nije prihvaćen U istom poglavlju u okviru prioriteta provedbe javne politike koji će pridonijeti razvoju poduzetništva i obrta navedeno je i: razvoj poslovne i istraživačke infrastrukture. Detaljnije aktivnosti razrađivat će se hijerarhijski nižim aktima strateškog planiranja.</p>
74	<p>VEDRAN VELENIK Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Dostavljam slijedeće prijedloge nadopuna: 1. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“, Prioritetno</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalna razvojna strategija (NRS) je sveobuhvatan akt strateškog planiranja u kojemu su na širi način definirani razvojni prioriteti i strateški ciljevi razvoja Republike Hrvatske. Detaljnija razrada strateških ciljeva obraditi će se kroz akte strateškog planiranja</p>

područje: Razvoj potpomognutih i brdsko-planinskih područja, predlažem dodati sljedeće: U dijelu gdje se navodi „Nastavit će se provedba projekta Slavonija, Baranja i Srijem, koji će se proširiti na cijelu Panonsku Hrvatsku radi povećanja ulaganja u infrastrukturu, ljudski kapital i konkurentnost tog iznimno važnog dijela Hrvatske kako bi stvarni ekonomski dinamizam tog područja odražavao njegove potencijale i na taj način stvorio životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu. Oslanjajući se na iskustva stečena u provedbi tog projekta, pokrenut će se slične aktivnosti usmjerene na brži razvoj Dalmatinske zagore, Like, Banovine i Gorskog kotara te će se potaknuti razvoj otoka, sjevera Hrvatske i ostalih područja kako bi se omogućio ravnomjeran razvoj Hrvatske.“ dodati kao poseban dio i Ravne kotare i Bukovicu, kao područje koje je pretrpilo veliku materijalnu i ljudsku štetu u Domovinskom ratu, i kojoj treba cjelovita obnova infrastrukture, gospodarstva i ljudskog potencijala. Obrazloženje prijedloga: Ravni kotari su nizinsko, primorsko, i jedno od najvećih plodnih područja sa sredozemnom klimom na Mediteranu, koje predstavlja izniman, a i prethodno i trenutno dokazan prostor za razvoj povrtlarstva, voćarstva, vinogradarstva i maslinarstva u sprezi sa turizmom, odnosno razvoj agroturizma i aktivnog odmora. Prostor omeđen sa sjevera Novigradskim morem i Bukovicom, a s juga Zadarskim priobaljem i Jadranskim morem ravnokotarski zaobalni prostor predstavlja pretežno ruralni prostor koji ima značajnu poljoprivrednu proizvodnju. Obnova poljodjelstva nakon Domovinskog rata dale je rezultate u vrhunskim proizvodima (primjeri - vinima nagrađivanim diljem Europe do londonskog Decantera, uljima nagrađivanim od Europe do New Yorka,...). U tom prostoru posljednjih godina krenuo je značajan iskorak u turizmu, osim kroz snaženje eno gastro ponude i nicanjem agroturističkih kompleksa i kuća za odmor s naglaskom na obnovu starih izvornih etno graditeljskih imanja. U vremenu Corona krize taj se segment ponude pokazao iznimno otporan, a temeljno poželjan u svjetskom okretanju održivom turizmu. Nasuprot prekomjernom turizmu koji je u vrhuncu sezone počeo opterećivati većinu primorskih gradova i mjesta ovaj je apsolutno održiv, u direktnom doticaju s priobaljem rasterećuje obalni prostor, proširuje sezonu u prostoru i vremenu, jer nije oslonjen tek na ponudu „sunca i mora“, te je u potpunosti sinhron sa razvojem održivog turizma za koji se nacionalna strategija upravo izrađuje. U konačnici tim se pravcima gospodarski aktivira jedan nerazvijen i ratom iznimno pogođen kraj i zadržava stanovništvo i snaži pronatalitetska politika zemlje. Svi ti pravci razvoja neophodno trebaju poticaje i korištenje sredstava EU fondova a zbog prethodnog zaostajanja i stradanja, a garatirano ih višestruko vraćaju kroz srednjeročno razdoblje. Iako je moguće tumačiti i vezivati ovaj kraj uz pojam Dalmatinske zagore, naveden u Nacionalnoj strategiji, točno je da ovdje „gora“ koja bi ga djelila od primorja i u to svrstavala, ne postoji. Pojam Dalmatinska zagora se na područje šibenskog i splitskog zaobalja, koje je iza gore(a) (iza Kozjaka (kijevskog), Svilaje, Moseća,

niže razine. Razvoj poljoprivrede i turizma definirani i obrađeni su kroz strateške ciljeve 1 “Konkurentno i inovativno gospodarstvo” i 9 “Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva”. NRS-om su, na temelju projekta Slavonija, Baranja, Srijem, predviđene aktivnosti za razvoj Dalmatinske zagore, Like, Banovine i Gorskog kotara te će se potaknuti razvoj otoka i ostalih područja kako bi se omogućio ravnomjeran razvoj RH.

	<p>Vrgorske gore, Kozjaka, Mosora, Biokova,...), nedovosmisleno odnosi, a ovdje se ne može nedovosmisleno primjeniti. Zbog toga smatramo da bi Ravne kotare i Bukovicu trebao izričito navesti u dokumentu i time izbjeci mogućnost dvosmislenog tumačenja i zakidanja ovom prostoru nužne podrške i potpora. 2. Područje Ravnih kotara i Bukovice izuzetno je područje za razvoj poljoprivrede i turizma, te iz tog razloga predlažem nadopunu Prioriteta provedbe politike na području razvoja potpomognutih i brdsko-planinskih područja sa: 1. Razvoj poljoprivrede i turizma</p>	
75	<p>Anka Mrak-Taritaš Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. god - p r i m j e d b e uvodni dio - u uvodnom dijelu je naveden značaj - konkurentskim gospodarskim potencijalima Hrvatske te na prepoznatim razvojnim izazovima na regionalnoj, nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini. Elemente strateškog okvira čine vizija Hrvatske u 2030. godini, razvojni smjerovi i strateški ciljevi - jednako tako se navodi - Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve - teme narednog desetljeća su: digitalizacija, demografski izazovi i/ili klimatske promjene - u strategiji je navedeno - Kako bi se ostvario snažniji gospodarski iskorak i povećao potencijal rasta, hrvatsko gospodarstvo mora povećati produktivnost i biti otvoreno prema novim idejama i internacionalizaciji - u državnom vlasništvu nalazi se više od 1100 poduzeća (koja su u 2018. generirala 11 % dodane vrijednosti i zapošljavala 7 % ukupno zaposlenih) i oko jedan milijun nekretninskih jedinica, uključujući stanove, zgrade, poslovne prostore, napuštene vojne objekte i zemljišta. Stavljanje u funkciju trenutno neiskorištene imovine prilika je za brži rast u budućnosti načelni stavovi - riječi koje se ponavljaju – poticanje, unaprjeđenje, modernizacija, podrška, unapređenje, promicanje, poticanje - očuvanje prirodnog kapitala, zaštita okoliša i očuvanje dostupnosti prirodnog kapitala cjelokupnom stanovništvu nezaobilazna je pretpostavka održivog razvoja - Hrvatska će svoj gospodarski rast i razvoj temeljiti na povećanju produktivnosti u javnom i privatnom sektoru, stvaranju i primjeni znanja te poticanju ulaganja, inovacija i novih tehnologija radi ostvarivanja tehnološki dinamičnog i izvozno orijentiranog gospodarstva - zelena i digitalna tranzicija i poboljšanje pozicije hrvatskog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti - Hrvatski građani živjet će u stabilnoj i sigurnoj zemlji jasno definiranog položaja u međunarodnom okružju - Hrvatska će postati predvodnica u zelenom gospodarstvu - ravnomjeran regionalni razvoj nezaobilazna je sastavnica održivog i trajnog rasta, demografskog oporavka i smanjivanja socijalnih razlika - obiteljski život i kvalitetno usklađivanje obiteljskog života i poslovnih obveza ključni su elementi politika za povećanje stopa fertiliteta - načelne zamjerke Strategiji: nema fokusa, što je ključ dobre strategije</p>	<p>Djelomično prihvaćen Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH čija je namjera dugoročno usmjeriti javne politike za razvoj društva i gospodarstva u cjelini. Ovaj dokument predstavlja važan iskorak u strateškom planiranju u RH. U nastavku navodimo odgovore na pojedinačno upućene specifične komentare prema tematskim cjelinama. Vaša uvodna primjedba nije prihvatljiva jer je netočno da Nacrt prijedloga NRS-a nema fokusa i pokazatelja kojima će se mjeriti uspješnost u njezinoj provedbi. U NRS-u je predloženo 13 strateških ciljeva sa pratećim pokazateljima učinka, sukladno metodologiji strateškog planiranja definiranoj Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN123/17) i podzakonskim propisima. Svaki od navedenih strateških ciljeva navodi prioritete za povezana područja javnih politika na koje će se usmjeriti provedba u narednom desetljeću, te su za svaki strateški cilj određeni mjerljivi pokazatelji učinka. Zahvaljujemo na Vašem komentaru vezano za Konkurentno i inovativno gospodarstvo koji se djelomično prihvaća. Naime, povećanje ulaganja radi stvaranja znanja, širenja ideja, inovacija i njihove uspješne komercijalizacije identificirano je kao razvojni prioritet upravo zato jer su analize pokazale da su dosadašnja izdvajanja za istraživanje i razvoj nedostatna. Upućujemo Vas na analizu javnih rashoda u području znanosti, tehnologije i inovacija u Hrvatskoj (Svjetska Banka, 2019, https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi/operativni-program-konkurentnost-i-kohezija-2014-2020/pregled-javnih-rashoda-za-znanost-tehnologiju-i-inovacije-826/826). Uz zelene i digitalne tehnologije, ulaganja sredstava fondova Europske unije (EU) u istraživanje i razvoj, a koja u Hrvatskoj predstavljaju glavninu sredstava za IRI, moraju biti u područjima identificiranim u Strategiji pametne specijalizacije Republike Hrvatske (RH), a tako će biti i u sljedećem financijskom razdoblju. U NRS-u je naglasak stavljen na STEM kao na ključno razvojno područje koje doprinosi postizanju strateškog cilja „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, ali namjera nije isključiti ostala područja, te će se pažnja obratiti na sva znanstvena područja kroz provedbu politika istraživanja i razvoja. Napominjemo da će se navedene teme konkretnije i detaljnije razrađivati u nižim aktima strateškog planiranja (srednjoročnim planovima razvoja i kratkoročnim provedbenim programima). Prioritetna područja će se definirati,</p>

razvoja u desetogodišnjem razdoblju – ne možemo sve i u svemu, treba donijeti odluku o nekoliko glavnih prioriteta i jasno razraditi ciljeve i indikatore uspješnosti; Europska unija nije “međunarodna” aktivnost Hrvatske – EU politike i položaj Hrvatske te interesi u kontekstu tih politika trebali su biti temelj na kojem se Strategija sastavljala primjedbe prema strateškim ciljevima 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo: - predviđa se uvoditi strukturne promjene u ključne proizvodne sektore, turizam, kulturne i kreativne industrije, industrije u nastajanju te razvoj malog i srednjeg poduzetništva, ali se nigdje ne vidi kako bi se isto ostvarilo - prihodi od turizma dosegli su gotovo 20 % BDP-a, a njegov doprinos dodanoj vrijednosti procjenjuje se na 16 %, što Hrvatsku svrstava među države Europske unije koje najviše ovisi o turizmu, ali nigdje nema uvjeta i načina kako ćemo napraviti promjene u turizmu, budući da je jasno da se daljnji razvoj turizma ne može zasnivati na čistoj prirodi i lijepom vremenu - kako bi se razvojni iskorak mogao zasnivati na gospodarskim granama u kojima Hrvatska ima konkurentne prednosti, bilo bi dobro da znamo koje su to konkurentne prednosti - odluka je će se davati potpora postojećim radno intenzivnim industrijama (primjerice: industriji tekstila, obuće i kože) kako bi se povećala njihova produktivnost i konkurentnost – na čemu se ista temelji. Bilo bi dobro znati koliko je zaposlenih u tim industrijama - središnja točka razvojnih prioriteta na području znanosti i istraživanja bit će povećanje ulaganja radi stvaranja znanja, širenja ideja, inovacija i njihove uspješne komercijalizacije – navedeno se ne vidi u proračunu i tako već godinama - znanost i tehnologija: koje tehnologije su prioritet za Hrvatsku? Zelene i digitalne? Koje konkretno? Biotehnologija? Što konkretno? Hrvatska nema kapaciteta da razvija sve, mora odrediti dvije do tri tehnološke grane te postaviti prioritete unutar njih i potom to razvijati. - Strategija kaže da je cilj povećati ulaganje u znanost i istraživanje na 3 posto BDP-a do 2030., ali ne govori u što se konkretno planira ulagati - lijepo je da je STEM prioritet u znanosti, ali nije dobro da Strategija uopće ne spominje razvoj društvenih i humanističkih znanosti bez kojih STEM nema puno smisla - na koje obnovljive izvore energije se Hrvatska planira fokusirati? Gdje postoji potencijal za daljnji razvoj? - razvoj kulture: jedan od glavnih ciljeva Strategije je razvoj kreativnih industrija, a u proračunu za 2020. i projekcijama za 2022. i 2023. se sredstva za poticanje malog poduzetništva u tom sektoru smanjuju upola 2. Obrazovani i zaposleni ljudi - obrazovanje ima ključnu ulogu i u pripremi budućih odraslih osoba na život u zajednici, navedeno je jedno sa liste dobrih želje, ali gdje su sredstva za isto ne postoje - kako bi se zaista moglo vjerovati da ova Strategija nije mrtvo slovo na papiru u proračunu bi se svakako vidjela želja za financiranjem darovitih učenika, financiranjem izvan nastavnih aktivnosti – proračunom se potiče prosječnost, ali nikako izvan prosječnosti - opredjeljenje je da će se u narednom razdoblju aktivnosti usmjeriti na usklađivanje obrazovanja s potrebama tržišta rada, a posebno na razvoj odgovarajućih vještina. Svakako bi bilo dobro da

između ostaloga, u sklopu tematskih prioriteta područja Strategije pametne specijalizacije RH za naredno financijsko razdoblje EU-a 2021.-2027. godine. Planirani proračun u trenutačnim prilikama podržava aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija (IRI), malo i srednje poduzetništvo te kreativne industrije u mjeri u kojoj to trenutačna situacija dozvoljava. U ključnim strateškim dokumentima za niskougljični razvoj, u Integriranom nacionalnom energetske i klimatskom planu (NECP) i Prijedlogu Niskougljične strategije (NUS) čiju izradu i provedbu koordinira Ministarstvo gospodarstva i održivoga razvoja, prepoznata je važna uloga transfera znanja za razvoj niskougljičnih tehnologija odnosno ulaganja u istraživanje, inovacije i konkurentnost. Kroz provedbeni dokument za NUS, petogodišnji Akcijski plan ova će se problematika detaljnije razraditi. Navedena sredstva za „poticanje malog poduzetništva“ u sektoru „kreativnih industrija“ se odnose na Javni poziv za poticanje poduzetništva u kulturnim i kreativnim industrijama, koji se inače u potpunosti financira s proračunske aktivnosti A784003 **PODUZETNIŠTVO U KULTURNIM I KREATIVNIM INDUSTRIJAMA**. Navedeni javni poziv financiran je u punom iznosu kao i prošle godine, a preostala sredstva osigurana su s proračunske aktivnosti A785016 **MJERE POTPORA KULTURNOM SEKTORU USLIJED EPIDEMIJE KORONAVIRUSA**. U narednom razdoblju očekuje se financiranje javnog poziva u punom iznosu, a preostala sredstva osigurat će se s proračunske aktivnosti A785016 **REACT-EU - ZA POTPORE KULTURNOM SEKTORU USLIJED EPIDEMIJE KORONAVIRUSA**. Prioritete vezane uz upravno područje turizma, nakon donošenja NRS-a u Hrvatskom saboru, Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine. U tom pogledu Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine treba definirati viziju razvoja turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, razvojnim potrebama i razvojnim potencijalima turizma. Pored toga, Strategom će se definirati strateški ciljevi, ključni pokazatelji učinka i ciljne vrijednosti tih pokazatelja. Strategija će obuhvatiti i javne politike ostalih sektora koji su u uskoj interakciji i međuovisnosti s turizmom, te predstavljati uporište za obuhvat i daljnju konkretizaciju pitanja i mjera koja se dotiču sektora turizma u izradi njihovih nacionalnih planova. Također, planirana je izrada i Nacionalnog plana razvoja održivog turizma za razdoblje od 2021. do 2027. godine u sklopu kojeg će se pobliže definirati provedba posebnih ciljeva povezanih sa prioritetnim područjima javnih politika za sektor turizma, kako je to u ovom trenutku predloženo u Nacrtu NRS-a. Dodatno, kroz Nacionalni plan bit će definirane provedbene mjere, vodeći računa o načelima održivog razvoja, srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala turizma, kao i prioritetima u srednjoročnom razdoblju. Stoga, Vaše preporuke uzet će se u obzir prilikom izrade Strategije razvoja održivog turizma za razdoblje do 2030. godine te Nacionalnog plana razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine. Vaš komentar pod naslovom Obrazovani i zaposleni ljudi primljen je na znanje. Naime, NRS kao

definiramo kakova to zemlje hoćemo biti 2030., koji su nam poslovi važni, koje to vještine hoćemo razvijati - cilj: dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja svakom djetetu; što to znači u kontekstu politike ravnomjernog regionalnog razvoja, politike prema osobama s invaliditetom, politike razvoja kadrova u odgoju i obrazovanju, kvalitete samog predškolskog i školskog sustava i njegova vrednovanja... - zašto nema građanskog i zdravstvenog odgoja u Strategiji? - cjeloživotno obrazovanje i obrazovanje odraslih – što su prioriteti, ciljevi, indikatori uspješnosti...? - visoko obrazovanje – apsolutno ništa nismo iz Strategije saznali o sustavu visokog obrazovanja kakvog želimo imati 2030. Visokom obrazovanju je posvećen tek jedan odlomak prepun ispraznih fraza, bez konkretnih ciljeva. - usklađeno i perspektivno tržište rada – usklađeno mora biti s prioritetima u tehnološko-znanstvenim i gospodarskim granama koje želimo razvijati, a to Strategija nije precizirala 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom - konstatacija da će se ustrajno raditi na unaprjeđenju rada javne uprave i pravosuđa je najblaže rečeno licemjerna - nema niti naznaka niti želje da se bilo što učini, odnosno napravi sa reformom pravosuđa, niti javne uprave - raditi će se na pronalaženju rješenja za povećanje djelotvornosti i učinkovitosti javne uprave – do sada nismo radili skoro ništa, ali sada do 2030. će se učiniti čuda neviđena, odnosno koja su to točno rješenja - u Strategiji se navodi da javna uprava treba biti pristupačnija i razumljivija najširoj javnosti, te će se izraditi posebni standardi i smjernice za poboljšanje i pojednostavljivanje pismene i internetske komunikacije tijela državne i javne uprave. Država koja mora u svojoj Strategiji konstatirati da njena javna uprava mora biti pristupačnija i razumljivija ima suštinski problem u funkcioniranju - kontinuirano se u nizu dokumenta navodi da se potencijal razvoja između ostalog u aktivaciji državne imovine i smanjenje portfelja državne imovine. Da bi se isto moglo ostvariti možda bi bilo dobro da si damo u zadatak da do 2030. imamo točnu evidenciju državne imovine 4. Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske - u Strategiji se posebno ukazuje na privlačnost Hrvatske kao zemlje i partnera za političku i gospodarsku suradnju, za jačanje trgovine i razmjene. Izuzetno bi bilo dobro znati koji su to elementi privlačnosti Hrvatske - kao jedan od ciljeva u tom dijelu se razrađuje jačanje položaja Hrvatske unutar EU – to je potpuno pogrešno jer Vlada i dalje položaj Hrvatske u EU promatra kao nešto međunarodno i vanjskopolitičko – položaj Hrvatske unutar EU i naši ciljevi u tom kontekstu trebaju biti horizontalni ciljevi Strategije, ugrađeni u sve njezine dijelove. Nema Strategije razvoja Hrvatske izvan konteksta Europske unije, niti to može biti posebna točka razvoja. Tako, na primjer, ulazak u Schengenski prostor nije "jačanje položaja Hrvatske u EU", nego dio sigurnosne strategije. - zašto Strategija uopće ne spominje ulogu Hrvatske u europskoj integraciji jugoistočne Europe? To bi trebao biti jedan od glavnih vanskopolitičkih ciljeva Hrvatske do 2030. godine. - jačanje bilateralnog i

hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja RH u nacrtu donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, konkretno u ovom području, Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine, koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Nije prihvaćen Vaš komentar pod naslovom Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom. Naglašavamo da još od 2014. godine, od kada je uspostavljen geoportal Informacijskog sustava prostornog uređenja (ISPU), Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine aktivno radi na provedbi digitaliziranih postupaka iz područja prostornog uređenja i izdavanja dozvola za gradnju, čime je povećana učinkovitost rada kroz brži, jeftiniji i transparentniji sustav izdavanja dozvola. Uveden je modul ISPU-a eDozvola (za izdavanje akata za gradnju i uporabu) s podmodulom eKonferencija (za utvrđivanje posebnih uvjeta javnopravnih tijela). Uspostavljeni sustavi se kontinuirano nadograđuju, a koriste se od strane velikog broja korisnika javno na webu i na dijelu za ovlaštene korisnike. U modulu eDozvola, u izradi je uvođenje novih postupaka (izdavanje rješenja o izvedenom stanju temeljem Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenom infrastrukturom), a u tijeku je i izrada modula elnvesticije za praćenje investicijskih i strateških projekata financiranih iz sredstava fondova EU. Dodatno napominjemo da su od ostalih modula ISPU-a koji se odnose na djelokrug mistog Ministarstva u području prostornoga uređenja i graditeljstva, do 2020. godine uvedeni eArhiv (za prihvrat dozvola od 1968. do uvođenja eDozvole), eNekretnine (za obradu podataka o realiziranim transakcijama nekretninama, pregled tržišta nekretnina i dr.), eKatalog s eRegistrom prostornih planova (modul za pohranu i objavu stare generacije prostornih planova), Registar brownfield područja u RH, pilot-projekt Editor prostornih planova (podmodul ePlanova za izradu Državnog plana prostornog razvoja) te elnspekcija (modul za praćenje rada građevinske inspekcije koji je napravljen za potrebe Državnog inspektorata). U tijeku su redizajn i nadogradnja geoportala ISPU-a s novim modulima, planiranim u Programu Vlade RH, te će njihova realizacija zasigurno pridonijeti ispunjenju Strateškog cilja 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom” kroz daljnje unaprjeđenje rada javne uprave, optimizaciju i digitalizaciju usluga i procesa javne uprave, veću transparentnost rada tijela javne vlasti i bolju komunikaciju s krajnjim korisnicima. Također, pretpostavka za aktivaciju državne imovine i smanjenje portfelja državne imovine, kao jednoj od reformskih mjera Nacionalnog programa reformi 2020. godine je, između ostalog, i točna evidencija državne imovine. Središnji registar državne imovine predstavlja sveobuhvatnu i cjelovitu, metodološki standardiziranu i kontinuirano ažuriranu evidenciju državne imovine. Središnji registar uspostavljen je i

multilateralnog položaja Hrvatske – ova točka je na razini “sve i sa svima”, nema apsolutno nikakve ideje o tome što Hrvatska želi postići u bilateralnim odnosima ili što i na čemu želi raditi unutar multilateralnih organizacija. Jedan od ciljeva koji se spominje je “ostvarivanje hrvatskih vanjskopolitičkih interesa” – to nije cilj, ako jasno ne znamo koji su to interesi 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život - kontinuirano se godinama navodi da je potrebno: modernizacija zdravstvene infrastrukture izgradnjom novih ili obnovom postojećih kapaciteta, unaprjeđenje javnozdravstvenih aktivnosti pod vodstvom zavoda za javno zdravstvo radi suzbijanja zaraznih i nezaraznih bolesti, modernizacija zdravstvenih usluga jačanjem primarne zdravstvene zaštite i razvojem modernog bolničkog sustava te njihovim povezivanjem, izgradnja nacionalnog okvira unaprjeđenja kvalitete zdravstvene zaštite, osiguravanje financijske održivosti zdravstvenog sustava mjerama kategorizacije i objedinjavanja prostora, opreme i ljudskih resursa radi smanjenja fragmentiranosti u upravljanju i povećanja racionalnosti, brža digitalizacija zdravstvenog sustava i zdravstvenih usluga, a ono što bi trebalo je konačno se odlučiti za reformu zdravstvenog sustava i to na način da se konačno odlučimo za reformu zdravstvenog sustava i to definiranjem osnovnih elemenata iste i rokovima za provedbu 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji - kao i cijela Strategija i ovo poglavlje je samo lista lijepih želja. Što je demografska revitalizacija, kako je želimo provesti i što ćemo u tom smislu učiniti nigdje nije vidljivo niti jasno - primjera radi navodi se: Promicat će se i veća uloga muškaraca u brizi o novorođenoj i maloj djeci poticanjem roditeljskog i uvođenjem očinskog dopusta, a da pri tome nismo niti ugradili u Zakonodavstvo RH sve direktive EU - Hrvatska će društvene i gospodarske posljedice smanjivanja i starenja stanovništva do 2030. riješiti povećanjem fertiliteta? To je potpuno van pameti. Jedino što je još Vladi još palo na pamet je “aktiviranje potencijala dijaspora”. A gdje je razrađena imigracijska politika? 7. Sigurnost za stabilan razvoj - U strategiji se navodi da je kibernetički kriminalitet globalni je izazov, a primjera radi u državnom proračunu RH za 2021. god, u Ministarstvu obrane za duhovnu skrb je namijenjeno 9.827.000 kn, a za razvoj cyber sposobnosti 8.872.000 kn - Strategija je potpuno van konteksta razdoblja u kojem živimo i prijetnje sigurnosti promatra statično, zastarjelo i jednodimenzionalno – usred smo pandemije novog virusa koja je sigurnost hrvatskih građana ugrozila kao ništa drugo još od Domovinskog rata, a Strategija se uopće ne bavi biološkim i zdravstvenim prijetnjama sigurnosti. - potresi se spominju, ali bilo bi za očekivati da se nakon nedavnog iskustva u Strategiji za iduće desetljeće detaljnije razradi zaštita sigurnosti u tom kontekstu 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost - izuzetno važna tema obrađena na loš/krivi način PRIMJEDBA Klima nije strogo statična već se, kroz neko dulje razdoblje, može mijenjati. Promjenu klime nekog područja valja razlikovati od varijacija unutar nekog klimatskog razdoblja; varijacije se odnose na razlike unutar puno

vodi se sukladno odredbama Zakona o Središnjem registru državne imovine (NN 112/18), koji je stupio na snagu 22. prosinca 2018. godine te kojim je odlučeno da se vođenje Središnjeg registra povjeri Središnjem državnom uredu za razvoj digitalnog društva, kao tijelu državne uprave nadležnom za razvoj digitalnog društva. Uredbom o Središnjem registru državne imovine (NN 3/20) određuje se ustrojstvo i način vođenja Središnjeg registra državne imovine. Ministarstvo pravosuđa i uprave kroz provedbu mjera, aktivnosti i projekata iz već donesenih strategija i na temelju važećih operativnih programa radi na povećanju učinkovitosti javne uprave i pravosuđa. O navedenim aktivnostima i projektima se možete informirati putem mrežnih stranica Ministarstva: <https://mpu.gov.hr>. Početkom 2021. godine bit će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalne planove za razvoj pravosuđa, Strategija i Nacionalni plan za razvoj javne uprave, Strategija za sprječavanje korupcije), kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave kroz koje će na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte, a čiji učinak i uspješnost provedbe moraju biti mjerljivi. Stvaranje učinkovitog i djelotvornog pravosuđa i javne uprave je kontinuirani cilj za čiju uspješnost je važno sudjelovanje i doprinos svih dionika u našem društvu. Vaš komentar pod naslovom Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske nije prihvaćen. U samom Strateškom cilju 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ vidljivo je u čemu se sve Hrvatsku želi učiniti privlačnom globalno, te koliko je strukturno i politički integrirana u Europsku uniju (EU) i njezine politike. U komentaru naveden citat „jačanje položaja Hrvatske u EU“ upravo potvrđuje svijest o integriranosti i aktivnom djelovanju RH u EU. Hrvatska namjerava ojačati svoju ulogu u su-oblikovanju europskih politika, u suodlučivanju, u kadrovskoj i drugoj zastupljenosti unutar institucija i struktura EU-a. Politike EU-a ugrađene su i utječu na nacionalne sektorske politike RH koje su obrađene u ovoj strategiji. Uz djelovanje u Europskoj uniji, Hrvatska će nastaviti osnaživati svoju ulogu u međunarodnim odnosima, što uključuje UN i druge multilateralne organizacije i sporazume, bilateralne odnose i sporazume te razne inicijative. Politika prema jugoistočnoj Europi na razne je načine i u optimalnoj mjeri izražena u dokumentu. Unutar Strateškog cilja 4. takva orijentacija sadržana je izričito u dvama prioritetima: „pridonosjenje daljnjem razvoju europskog projekta“, kojega je dio i širenje EU-a te politike prema JIE-u te „pomoć i podrška europskim integracijama zemalja jugoistočne Europe“. I u tomu Hrvatska vidi svoj vanjskopolitički i razvojni interes. Nije prihvaćen Vaš komentar pod naslovom Zdrav, aktivan i kvalitetan život s obzirom da će to područje biti predmet Nacionalnog plana razvoja zdravstva, te će aktivnosti i rokovi provedbe za njih biti definirani unutar tog hijerarhijski nižeg akata strateškog planiranja. U svezi Vašeg komentara pod naslovom Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji napominjemo kako je u svrhu praćenja i

kraćih razdoblja, primjerice od jedne godine do druge. Ovakve varijacije prirodene su klimatskom sustavu i posljedica su prirodene varijabilnosti i kaotičnih svojstava atmosfere. Iskustvena je spoznaja da dvije uzastopne zime nisu jednake – jedna može biti osjetno hladnija (ili toplija) od druge. Takva varijacija još ne ukazuje da je došlo do klimatske promjene. Također, varijacije klime koje su kraće od standardnog klimatskog razdoblja (primjerice El Nino oscilacija). Nedvojbeno je da su klimatske promjene, barem djelomice uzrokovane ljudskim djelovanjem, već prisutne. Znanstvena istraživanja pokazuju da će se trend povećanja klimatskih promjena nastaviti i u budućnosti. A kakve klimatske promjene možemo očekivati u Hrvatskoj? Čini se da je u Hrvatskoj temperatura u porastu, da se količina padalina smanjuje, te da ima više ekstremnih vremenskih događaja – pogotovo suša i toplotnih udara. U budućnosti, očekuje se da će klima u Hrvatskoj postati toplija i suša – pogotovo tijekom ljeta. Klimatski modeli predskazuju da, ukoliko se emisije stakleničkih plinova nastave povećavati, razdoblje od 2040. do 2070. bi moglo biti toplije za 3 do 3,5° C diljem Hrvatske, tijekom ljeta. Do kraja stoljeća povećanje temperature i smanjenje padalina bit će još izraženije. Istraživanja pokazuju da su Hrvati vrlo zabrinuti zbog klimatskih promjena - 96% ispitanika smatra da je to velik problem. Većina Hrvata podržava proaktivna rješenja za smanjenje emisije – 91% ih smatra da bi Hrvatska mogla činiti isto ili više od prosječne zemlje članice EU-a. **NA ŠTO SVE MOGU KLIMATSKE PROMJENE** UTJECATI Hrvatsko gospodarstvo ima mnoge sektore koji su pod izravnim utjecajem klime pa stoga mogu biti podložni klimatskim promjenama. Ti sektori predstavljaju ekvivalent od jedne četvrtine (25%) hrvatske ekonomije – gotovo 10 milijardi eura godišnje. Turizam Turizam generira oko 20% BDP-a i gotovo trećinu (28,7%) ukupnog broja radnih mjesta u Hrvatskoj. Većina modela predviđa da će klimatske promjene dovesti do neugodno vrućih ljeta duž jadranske obale, što može za posljedicu imati da će većina turista izbjegavati ta odredišta. Umjesto toga, turisti će posjećivati područja u sjevernoj Europi, koja će zbog klimatskih promjena postati atraktivnija. Istovremeno se očekuje da će proljetna i jesenska sezona postati atraktivnija za turiste koji posjećuju jadransku obalu. Obala i podizanje razine mora Očekuje se da će se u razdoblju do 2100. godine globalna razina mora podići između 9 i 88 cm. Ova procjena u obzir uzima samo porast koji je posljedica zagrijavanja mora. Iz nje su izuzeti utjecaj topljenja leda/ pomicanje ledenog pokrova i nestabilnost klimatsko-karbonskih ciklusnih povratnih veza. Posebno ranjiva područja, s obzirom na porast razine mora su: delta rijeke Neretve, rijeka Krka, jezero Vrana kod Biograda n/m, te otok Krapanj. Prema nekim procjenama, ukupna površina potopljenog zemljišta uzrokovana porastom razine mora od 50 cm mogla bi iznositi više od 100 milijuna kvadratnih metara. Kako postoje još mnoge nejasnoće vezane uz porast razine mora, zasigurno bit će dovoljno vremena za prilagodbu toj pojavi. Utjecaj na zdravlje Budući rizici vezani uz utjecaj klimatskih promjena na zdravlje u Hrvatskoj nisu u

koordinacije provedbe mjera demografske politike iz Programa Vlade RH, na sjednici održanoj 6. travnja 2017. godine, Vlada donijela Odluku o osnivanju Vijeća za demografsku revitalizaciju RH (Vijeće). Vijećem predsjednik Vlade RH. Vijeće prati provedbu i učinke provođenja mjera demografske politike u svrhu prevencije mogućeg rizika kašnjenja ili njihovih neprovođenja. Sukladno dosadašnjim preporukama Vijeća pokrenute su i provedene pojedine zakonske izmjene koje su nakon proteka deset i više godina od postojećih zakonskih rješenja, iz demografske perspektive unaprijedile i poboljšale uvjete za djecu i roditeljske naknade te pokrenule projekte koji do sada nisu bili u fokusu interesa u Hrvatskoj. Stoga je NRS usmjeren na doprinos optimiranju daljnjih politika i postupaka s jasnim fokusom na poboljšanje demografske slike Hrvatske u perspektivi do 2030. godine. Naime, u narednom razdoblju, poticat će se provedba mjera i aktivnosti koje će imati za ciljeve promoviranje aktivne uloge očeva u ranom razvoju djeteta te postizanje višeg stupnja rodne ravnopravnosti unutar obitelji. Kako bi se ruralna područja mogla razvijati, neophodno je da se raspoloživi resursi efikasno koriste, a naročito ljudski kapital, koji se odnosi prvenstveno na kvalitetu radne snage, razinu formalnog i neformalnog obrazovanja, nove vještine, razvijenost poduzetničkog duha kao i sposobnost da se socio-demografski, ekonomski, pa i ekološki problemi, rješavaju na inovativan način. Donošenjem specifičnog skupa mjera i politika kojima bi se hrvatski iseljenici vratili te naseljavanjem geografski teže dostupnih područja i smanjivanjem izoliranosti uspostavio bi se ravnomjerniji raspored stanovništva. Vaš komentar pod naslovom Sigurnost za stabilan razvoj nije prihvaćen jer je NRS dugoročni akt koji se donosi za razdoblje od deset godina, a ne na godišnjoj razini. Isto tako, Europska komisija u Komunikaciji Europskom parlamentu, Europskom Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru te odboru regija o strategiji EU-a za sigurnosnu uniju od 24. srpnja 2020. godine kao jedne od prioriteta u cilju jačanja sigurnosti, ističe upravo borbu protiv kibernetičkog kriminaliteta te borbu protiv svih oblika terorističkih prijetnji. Borba protiv svih oblika prijetnji pa i onih koje su uzrokovane biološkim djelovanjem, dio su borbe protiv radikalizma, ekstremizma i terorizma koje NRS predviđa kao jedne o temeljnih ciljeva, iz čega nedvojbeno proizlazi usklađenost nacionalnih dokumenata s onima na europskoj razini u potpunosti uzimajući u obzir vrijeme i okolnosti u kojima se nalazimo. Također napominjemo da se duhovna skrb kao aktivnost u Ministarstvu obrane provodi na temelju Ugovora između Svete Stolice i RH, kao i Zakona o obrani (NN 73/13, 75/15, 27/16, 110/17, 30/18) i Zakona o službi u Oružanim snagama RH (NN 73/13, 75/15, 50/16, 30/18, 125/19). Razvoj Cyber sposobnosti samo je jedan od projekata koji se provodi više godina, a kroz redovne aktivnosti opremanja, modernizacije i održavanja komunikacijsko-informacijskih sustava razvijaju se cyber sposobnosti u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama RH. Slijedom Vašeg komentara pod naslovom Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost, koji je prihvaćen, utvrđeno je

potpunosti poznati zbog nedostatka istraživanja. Unatoč tomu, može se pretpostaviti da će doći do: - povećanje kardiovaskularnog rizika zbog toplotnih udara - porast alergijskih reakcija i povećana učestalost toplotnog udara - porast zaraznih bolesti koje prenose komarci, ptice i drugi organizmi. Vodno gospodarstvo Očekuje se da će klimatske promjene utjecati na promjene u isparavanju vlage, vlažnosti tla, obnavljanju podzemnih zaliha vode te količinu vode u riječnim tokovima. Proizvodnja električne energije iz hidroelektrana čini polovinu ukupno proizvedene struje u Hrvatskoj. Smanjeni protok vode u riječnim tokovima doveo bi do smanjenja proizvodnje električne energije, te do značajnih dodatnih troškova (deseci milijuna eura) zbog nadomještanja izgubljene energije. Poljoprivreda U razdoblju od 2000. do 2007. godine ekstremni vremenski događaji kao što su suše i tuče prouzročili su štete u iznosu od 176 milijuna eura, odnosno 0,6 % BDP-a ili 9,3% bruto dodane vrijednosti (BDV), ostvareno u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva – što iznosi više od prosječne vrijednosti uplaćenih poticaja za navedeno razdoblje. Prema nekim modelima samo za usjeve kukuruza, u budućnosti će izgubljeni prihodi zbog klimatskih promjena iznositi 6-16 milijuna eura u 2050. godini, odnosno 31-42 milijuna u 2100. Taj iznos je jednak 0,8-5,7% svih prihoda od prodaje ratarskih usjeva u 2005. godini. Također bi moglo doći do štete i na drugim usjevima zbog manjka vode i velikih vrućina, premda bi povećanje temperatura moglo imati i neke prednosti. Ne postoji dovoljna količina dostupnih podataka koji bi pomogli u predviđanju utjecaja na sve važne usjeve u budućnosti. Ribarstvo i marikultura Zbog klimatskih promjena populacija morskih riba u Jadranskom moru već pokazuje znatna odstupanja i promjene u ponašanju te uzorcima migracije. Očekuje se da će klimatske promjene promijeniti sezonu rasta i vrijeme mriještenja za vrste koje se uzgajaju na farmama, kao što su npr. tune. U nekim slučajevima to će zahtijevati prilagodbu, dok u drugima može povećati potencijal marikulture. Uz problem migracije postojećih komercijalnih vrsta, mogao bi se povećati broj novih, tj. invazivnih vrsta. S ekološkog stajališta, to je zabrinjavajuće jer predstavlja značajnu prijetnju domaćim komercijalnim i nekomercijalnim vrstama riba. Već danas, invazivne vrste kao što su strijelka skakuša (lat. Pomatomus saltatrix, engl. bluefish) i neke vrste kirnji imaju velik utjecaj u Jadranu. Dok kirnje imaju lovnu vrijednost, strijelka skakuša ima vrlo negativan utjecaj – posebice u delti Neretve. U Jadranskom moru su također pronađene dvije potencijalno otrovne vrste riba – atlantska napuhača i kuglakož. **KAKO ODGOVORITI NA KLIMATSKE PROMJENE** Institucionalna analiza za ublažavanje klimatskih promjena Republika Hrvatska se čvrsto obvezala da će utjecati na smanjenje emisija stakleničkih plinova uvođenjem poreza na ugljik, promocijom obnovljivih izvora energije, poticanjem energetske efikasnosti, te da će smanjiti emisije stakleničkih plinova u skladu s Pariškim sporazumom. U Hrvatskoj postoji tehnološki i intelektualni kapacitet potreban da bi se smanjile emisije stakleničkih plinova. Različite tvrtke,

kako je u NRS-u greškom ispušteno u Dodatku 4. navođenje strateškog dokumenta Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu (NN 46/2020), koja sadrži detalje o očekivanim klimatskim promjenama za Hrvatsku koje predstavljaju veliku prijetnju za održivi razvoj Hrvatske, te se navedeni dokument dodaje popisu dokumenata u Dodatku 4. U NRS-u naveden je rizik od klimatskih promjena bez detalja koje sadrži Strategija prilagodbe klimatskim promjenama RH za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu poštujući strukturu dokumenta. Svakako će provedbeni dokumenti sadržavati mjere prilagodbe za prioritetne sektore. U svrhu rješavanja problematike klimatskih promjena, ublaženja i prilagodbe kao i zaštite ozonskog sloja skrećemo pažnju na činjenicu da je u 2019. godini Hrvatski sabor već usvojio Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19). Ovim je Zakonom propisano da nacionalni razvojni dokumenti i razvojni dokumenti pojedinih područja i djelatnosti moraju biti usklađeni s načelima, osnovnim ciljevima, prioritetima i mjerama utvrđenim u Strategiji niskougljičnog razvoja (NUS) i Strategiji prilagodbe klimatskim promjenama, što je kod NRS-a postignuto. Ovaj Zakon je propisao i osnivanje Povjerenstva za međusektorsku koordinaciju za politiku i mjere za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama od strane Vlade RH. Glede poticanja mjera za ublažavanje klimatskih promjena, skrećemo pažnju da se politika niskougljičnog razvoja snažno usmjerava i potiče kroz NUS i kroz Integrirani nacionalni energetski i klimatski plan za razdoblje od 2021. do 2030. godine (NECP) koji sadrže mjere za postizanje niskougljičnog scenarija razvoja. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u provedbenom planskom dokumentu srednjoročnog planiranja, u okviru Akcijskog plana provedbe NUS-a koja se radi za razdoblje od pet godina. NRS je usklađen s ciljevima iz NECP-a i NUS-a, što doprinosi usklađenosti javnih politika i djelovanja u pogledu ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama. Slijedom Vašeg komentara pod naslovom Novi poslovi – novi odnos prema radu, a koji se prima na znanje, napominjemo kako u NRS-u prepoznato kako je uslijed tehnoloških promjena koje transformiraju tradicionalne oblike rada potrebno zakonodavni okvir kojim se reguliraju rad i tržište rada prilagoditi radi povećanja izgleda za stvaranje novih radnih mjesta i iskorištavanje prilika koje se javljaju kroz nove oblike rada uz zadržavanje primjerene razine zaštite radnih odnosa, sigurnosti i prava radnika. Takav stav izražen je i kroz Program Vlade RH za mandatno razdoblje 2020. do 2024. godine, i to u okviru programskog područja „Očuvanje radnih mjesta i socijalna sigurnost” gdje je naglašena potreba redefiniranja radnog zakonodavstva u dogovoru sa socijalnim partnerima. Namjera je stvoriti kvalitetan zakonski okvir za poticanje poduzetničkih aktivnosti, kako bi se smanjilo administrativno opterećenje rada te, uz maksimalnu zaštitu radnika, osiguralo dostojanstvene uvjete rada. Ujedno je prepoznata potreba poticanja inovativnih oblika rada, poput rada od kuće, kako bi se kroz bolju ravnotežu poslovnog i privatnog života potaklo demografsku revitalizaciju Hrvatske. U

nevladine udruge i stručne organizacije već su uključene. Bolja koordinacija i razmjena podataka olakšala bi napredak. Posebno bi bilo važno uključivanje državnih službi koje još uvijek nisu dovoljno intenzivno angažirane na aktivnostima smanjenja emisija, kao što su Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture i Ministarstvo turizma. Budući da se klimatske promjene provlače kroz čitav niz sektora, mnoge državne agencije, ministarstva, te privatni entiteti/tvrtke trebali bi biti uključeni u raspravu o tome što Hrvatska poduzima da ih suzbije. To je bitno i za ublažavanje klimatskih promjena, ali i za razumijevanje fenomena ranjivosti na klimatske promjene. Preporuka je da se osnuje međuministarski odbor koji bi se bavio pitanjima ranjivosti, prilagodbe te ublažavanjem klimatskih promjena u Republici Hrvatskoj. Uvjeti za integraciju politike klime u sektorske strategije • Uspostaviti mehanizme novog upravljanja • Izrada programa za uklanjanje prepreka i korištenje integriranih sunčevih sustava • Promjena pravnog okvira s posebnim zakonom za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama • Priprema dokumentacije za financiranje iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova za razdoblje 2021.-2028. kroz poseban Operativni program za provođenje klimatskih aktivnosti • Snažnija financijska alokacija sredstava za istraživanje, razvoj novih 'zelenih' proizvoda i usluga, inovacije, demonstracijske i pilot projekte, ekološko označavanje i uvođenje shema označavanja ugljičnog otiska • Osigurati mehanizme za financiranje razvoja naprednih integralnih projekata i demonstracijskih primjera • Poticanje svih oblika promidžbe za promjene u ponašanju i stilu života koji vodi održivom korištenju resursa i prirodnih dobara • Omogućavanje javnog pristupa podacima koji su financirani iz državnog proračuna Integracija klime u proces planiranja Tijekom izrade razvojnih planova za razdoblje sljedećih od 20-30 godina te za razdoblje nakon toga, klima i klimatske promjene morale bi se ugraditi kao bitan čimbenik. To uključuje prostorne planove za obalno područje kojima bi se rizik od porasta razine mora sveo na najmanju moguću mjeru; planiranje ciljne naknade šteta u sektoru poljoprivrede kojima bi se ublažila ranjivost na učinke klimatskih promjena; energetska planiranje koje će utjecati na smanjenje emisija, ali će uzeti u obzir i promjenjive uvjete okoliša, spremnost na rješavanje zdravstvenih problema koji se mogu pojaviti kao posljedica toplinskih udara te mnoga druga područja. MJERE ZA UBLAŽAVANJE KLIMATSKIH PROMJENA Mjere energetske učinkovitosti, mjere koje pridonose doprinosu zapošljavanju • Energetska učinkovitost u zgradarstvu • Energetska učinkovitost u industriji i modernizacija industrijskih procesa • Obnovljivi izvori energije u proizvodnji električne energije, s naglaskom na integrirane sunčeve male sustave • Kogeneracije na biomasu i bioplin uz integraciju u centralizirane toplinske sustave • Korištenje sunčevih toplinskih sustava i dizalica topline za grijanje i pripremu PTV • Razvoj naprednih mreža i sustava • Promicanje multimodalnog i integriranog prijevoza

navedenom kontekstu, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, kao stručni nositelj pripreme općeg propisa o radu, već je započelo preliminarne konzultacije sa socijalnim partnerima, s ciljem zajedničkog kreiranja suvremenog zakonskog okvira. Pritom je važan naglasak stavljen upravo na uređenje novih oblika rada, uključujući i suvremene pojave na tržištu rada u okviru kojih poslove obavljaju osobe prema ugovorima koji sada nemaju odgovarajuća obilježja zaštitnih radno socijalnih propisa. Slijedom Vašeg komentara pod naslovom Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva te navoda o poljoprivredi i ribarstvu u kontekstu klimatskih promjena, možemo se složiti s navodima da će klimatske promjene imati učinak na sektore poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. Ti se učinci procjenjuju korištenjem različitih modela, koji daju različite rezultate. Neosporno je da će učinci klimatskih promjena biti u nekim segmentima negativni, ali ne treba zanemariti niti mogućnost određenih pozitivnih učinaka (npr. blaže zime mogu rezultirati produženjem proizvodne sezone, što otvara mogućnost ponude poljoprivrednih proizvoda u razdoblju kada oni postižu više cijene). U svakom slučaju, okolišna i klimatska pitanja obuhvaćena su politikama iz nadležnosti Ministarstva poljoprivrede (poljoprivredna, ribarstvena, šumarska politika). Primjerice, u okviru poljoprivredne politike razrađene su mjere kojima se izravno doprinosi ciljevima zaštite okoliša i klimatskim aktivnostima te je za te namjene osigurano 30% od ukupnih poticajnih sredstava u poljoprivredi. Hrvatska je također preuzela obveze povezane sa smanjenjem emisija stakleničkih plinova, u čemu šumarski sektor ima značajnu ulogu, kao i obveze povezane sa zaštitom bioloških resursa u ribarstvu. Stoga ne možemo prihvatiti navod da je u rješavanje pitanja povezanih s klimom i okolišem potrebno uključivanje državnih službi koje do sada nisu bile dovoljno angažirane, u kojem kontekstu se spominje i Ministarstvo poljoprivrede. Okolišna i klimatska pitanja dio su i nacionalne politike u područjima iz nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, kao i mjera koje provodimo sukladno obvezama iz zakonodavstva EU, te su uključena u odgovarajuće strateške i planske dokumente iz ovih područja. Unutar NRS-a, ovo je pitanje definirano kao jedan od prioriteta koji će se posebno ostvariti učinkovitijim korištenjem raspoloživih prirodnih resursa, uvođenjem boljih proizvodnih praksi i tehnologija, jačanjem otpornosti primarnog sektora za klimatske promjene, ulaganjem u sustave navodnjavanja i odvodnje i promicanjem ekološke proizvodnje. Ekološka poljoprivreda je prepoznata kao značajan segment poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj, koji ima dobre potencijale za rast. Međutim, opseg ove proizvodnje nije takav da bi mogao jamčiti prehranbenu sigurnost kao glavni prioritet poljoprivredne politike pa se stoga niti ne obrađuje u tom kontekstu. Treba imati na umu da je Hrvatska samodostatna u samo malom broju poljoprivrednih proizvoda, a ekološka proizvodnja predstavlja samo manji dio ukupne poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Također, prelazak poljoprivrednog gospodarstva s konvencionalne na ekološku proizvodnju je dugotrajan proces te ne može u kratkom roku rezultirati velikim povećanjem ponude

robe i putnika, posebno korištenje bicikla u gradovima • Razvoj infrastrukture za korištenje alternativnih goriva u prometu • Poticanje nabave učinkovitih vozila, osobito poticanje primjene električnih vozila u kojima mogu konkurirati domaći proizvođači • Korištenje poljoprivrednih ostataka i energetskih brzorastućih kultura • Povećanje odliva pošumljavanjem na neobraslom šumskom zemljištu. Razrada financijskih modela za partnerstva privatnih i javnih investitora na načine koji neće povećati javni dug • Istraživanja vezana za zbrinjavanje otpada koji nastaje niskougljičnim rješenjima • Promicanje proizvoda i usluga niskougljičnog otiska • Provoditi Zelenu javnu nabavu • Studijska istraživanja, izrada baza podataka, modela, metoda za izračun i uspostavu shema za niskougljični otisak; • Izračunavanje ugljičnog otiska proizvoda i usluga na hrvatskom tržištu; • Poticanje projekata uspostave neobveznih shema označavanja proizvoda i usluga niskougljičnog i okolišnog otiska; • Poticanje provedbe sheme označavanja i niskougljičnog otiska i njezinih korisnika; • Raspoznavanje hrvatskih izvoznih proizvoda s mogućim brendom niskougljičnog otiska Troškovi ublažavanja klimatskih promjena Kako bi se izbjegle opasne klimatske promjene nastale kao posljedica povišenja temperature preko 2oC, globalne emisije stakleničkih plinova moraju se smanjiti za 50-85% do 2050. godine. Projekcije porasta emisija za Hrvatsku u slučaju da se ne poduzme ništa za njihovo smanjenje (Business as Usual), procjenjuju se na 42 milijuna tona CO₂e u 2020. godini, što predstavlja porast od 36% u odnosu na razinu iz 2006. koja je iznosila 30,83 milijuna tona CO₂e. Europska unija se obvezala smanjiti emisije za 20% do 2020. godine, a Republika Hrvatska se ratifikacijom Protokola iz Kyota obvezala smanjiti emisije za 5% do 2012. godine u odnosu na baznu razinu utvrđenu za 1990. godinu koja je iznosila 36 milijuna tona. Također, Hrvatska će morati preuzeti barem dio obveze za razdoblje do 2020. godine preuzete od strane EU-a. Postoji čitav niz mjera prilagodbi koje će zapravo uštedjeti novac te ostvariti ekonomsku korist za Hrvatsku. Najučinkovitije od njih odnose se na povećanje energetske efikasnosti. Također postoji čitav niz mjera koje su ili neutralne obzirom na trošak uvođenja ili koštaju vrlo malo. Ukupno gledano, projekcije su da bi Republika Hrvatska mogla stabilizirati svoje emisije u visini od 30 milijuna tona CO₂e, čak uz određenu ekonomsku korist s obzirom na uštedenu energiju. Kao dodatak mjerama koje nisu preskupe, postoje druge mogućnosti vezane uz troškove smanjenja emisija, koje bi bilo dobro primijeniti ili zbog njihove društvene popularnosti (npr. solarne ploče) ili zbog dodatnih dobrobiti koje nose. Na primjer, povećanje sadržaja ugljika u tlu bi smanjilo neto emisiju stakleničkih plinova a istovremeno imalo pozitivan učinak na vlažnost tla. Republika Hrvatska bi teoretski mogla dostići smanjenje emisija od 30% do 2020. godine u odnosu na baznu razinu emisija od 36 milijuna tona godišnje. Ekonomska cijena postizanja navedene redukcije u 2020. se procjenjuje na 115-536 milijuna eura za tu godinu. Novi poslovi – novi odnos prema radu Moderne inovacije su promijenile način na koji ljudi

ekoloških proizvoda. Zbog toga smatramo da je optimalan razvojni smjer onaj u kojemu svoje mjesto imaju i konvencionalna i ekološka proizvodnja, uz primjenu mjera koje jamče dugoročnu gospodarsku, okolišnu i socijalnu održivost hrvatske poljoprivrede. Vaš komentar pod naslovom Održiva mobilnost nije prihvaćen jer NRS predstavlja strateški okvir razvoja države i društva u kojem se u dijelu prometne politike definiraju, između ostalog, strateški i prioritetni projekti razvoja prometne infrastrukture u RH. Veliki infrastrukturni projekti u prometu u većini slučajeva se sufinanciraju ili će se sufinancirati iz fondova EU, pri čemu navedeni projekti u procesu vrednovanja prolaze kroz detaljnu provjeru u svrhu poštivanja svih relevantnih Uredbi i Direktiva EU te određivanja njihove zrelosti i spremnosti za provedbu. Navedeno podrazumijeva i provjere prostorno-planske dokumentacije, te ishođenje potrebnih dozvola. Slučaj eventualnog problema prometnih građevina građenih protivno građevinskim dozvolama (ili bez istih) nije predmet NRS-a niti NRS to treba sadržavati, već se tim problemom bave nadležna tijela državne i javne uprave (ministarstva i agencije) prilikom pripreme projekata. Također napominjemo da je Izvješćem o stanju u prostoru 2012.-2018. godine utvrđeno da je u državi prisutan problem ozakonjenja nelegalne infrastrukture, koje nije bilo obuhvaćeno donošenjem Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama (NN 86/12, 143/13, 65/17, 14/19). Ozakonjenje prometne, energetske i druge infrastrukture planira se zakonski rješavati u narednom periodu u okviru uređenja stanja u prostoru, sukladno prostorno-planskoj dokumentaciji, već postojećoj legislativi, odnosno novoj legislativi na kojoj nadležno Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine, u dogovoru s Vladom, već radi. Nadalje, zakonski okvir iz područja strateškog planiranja i prostornog uređenja omogućava povezivanje pojedinih tema, pa tako i temu povezivanja prostora Države s europskim prostorom, poglavito kroz dokumente prostornog uređenja. Slijedom Vašeg komentara pod naslovom Digitalna tranzicija društva i gospodarstva napominjemo kako NRS, sukladno metodologiji strateškoga planiranja, ne navodi konkretne mjere koji će se u okviru ciljeva provoditi. U fazi provedbe NRS-a te tijekom izrade hijerarhijski podređenih akata strateškog planiranja, kada će se izrađivati konkretne mjere i projekti, Vaš prijedlog se može prihvatiti odnosno razmotriti. Povezivanje baza katastra i gruntovnice je projekt koji je već odavno započeo i čija provedba traje. Vezano uz usklađenje katastra i gruntovnice napominjemo kako se u samoj NRS pod strateškim ciljem 11. navodi, među ostalim kako će se „daljnjim razvojem nacionalne infrastrukture prostornih podataka osigurati vjerodostojni prostorni podaci“, te su u tom smislu određeni prioriteti javnih politika unutar tog strateškog cilja, a koji su vezani uz razvoj prostornih podataka u RH. „Usklađenje katastra i gruntovnice“ je provedbena mjera koja je usmjerena na ostvarenje navedenog strateškog cilja te je kao takvu nije potrebno navoditi u dokumentu razine NRS. Ujedno napominjemo kako je u tijeku izrada Višegodišnjeg programa katastarskih izmjera građevinskih područja za razdoblje 2021. -2030.,

rade i koje su im vještine potrebne. Brzi tempo digitalizacije i automatizacije mijenja potrebe tržišta. Tvrtke koje su spremnije prilagodbi će biti u boljem položaju. Poslovi koji zahtijevaju nisku razinu obrazovanja koji uključuju rutinske fizičke zadatke će polako nestati jer su najizloženiji automatizaciji. Gotovo 60% zaposlenosti u zemlja OECD-a i 40% današnje europske radne snage je u formi nestandardnog rada (samozapošljavanje, honorarni posao, izvođači radova, rad na zahtjev). Zbog tehnologije i digitalizacije koje se danas nalaze u svim područjima ekonomije i društva gotovo da i nema posla za koji nisu potrebne barem osnovne digitalne vještine. Istodobno, postoji povećana potražnja za naprednim digitalnim vještinama u čitavoj ekonomiji: zaposlenost ICT stručnjaka porasla je za 2 milijuna posljednjih 5 godina u EU. No unatoč tomu 35% radne snage EU ne posjeduje niti osnovne digitalne vještine. Trendovi širenja mobilne i digitalne tehnologije su omogućili odrađivanje poslova van samog fizičkog radnog mjesta. Zbog toga će djelatnik biti dostupan za posao ili barem za odgovaranje na poruke vezane uz posao van svog formalnog radnog vremena. Takva praksa je promijenila crtu između posla i slobodnog vremena, s posljedicama na privatni život, a također i mentalno zdravlje, što vodi ka naporima da se djelatnicima odobri 'pravo na isključenje', izvan formalnog radnog vremena. Do današnjeg dana je tehnologija zamijenila radnike u nekim poslovima, no smatra se da je automatizacija dovela do stvaranja više od 23 milijuna novih radnih mjesta u EU od 1996. do 2016. godine. Može se procijeniti kako će u budućnosti doći do nestanka radnih mjesta zbog napretka tehnologije kao i do stvaranja sasvim novih zanimanja. Nove tehnologije omogućuju jednako tako brži i pouzdaniji proces zapošljavanja. Problematika na tržištu rada Raste trend gdje radnici rade na temelju ugovora o usluzi, a ne ugovora o radu. Radnici s takvim ugovorima nemaju nikakve koristiti od benefita zagantiranim zakonom o radu. U zemalja u razvoju dolazi do izrazitog povećanja mladih visoko kvalificiranih radnika. Suprotno tome, radna snaga mnogih naprednih gospodarstva - posebno u Europi – se smanjuje ili stagnira. Kako bi se minimizirali negativni utjecaji starenja i smanjivanja stanovništva europska gospodarstva morat će razmotriti privlačenje mladih ekonomskih migranata iz cijelog svijeta. Povećava se broj građana koji ne mogu dobiti posao u struci za koju su se obrazovali. Prosječni europski radnik je otišao od toga da ima jedan posao cijeli život do toga da ih promijeni čak i desetak. U takvom sustavu konstante tranzicije cjeloživotno obrazovanje je postalo ekonomski imperativ. Žene su češće zaposlene u honorarnim, nestandardnim ili manje plaćenim poslovima s manjim šansama za napredovanje. Iako danas veći broj žena završava visoko obrazovanje, to je u zvanjima s manjim plaćama i s manjim šansama za napredovanje. Zbog povećanja kvalitete svih životnih uvjeta povećava se i očekivani životni vijek. Broj osoba starijih od 80 godina u EU bi se trebao udvostručiti do 2080. godine. Teže je održati održivi odnos između radnog vijeka i vremena za odlazak u mirovinu, a samim time i ostvarivanje

kojem je svrha usklađenje podataka u katastru i zemljišnoj knjizi. Nadalje, vezano uz usklađivanje navedenih podataka kontinuirano se provode postupci koji vode usklađivanju podataka, bilo da su to putem katastarskih izmjera i obnovom/osnivanjem zemljišnih knjiga, izradom pojedinačnih geodetskih elaborata, pojedinačnim preoblikovanjem zemljišnih knjiga te pojedinačnim zemljišnoknjižnim ispravnim postupcima. U okviru ESF projekta „Uvođenje upravljanja kvalitetom u javnoj upravi RH“ pripremljen je prvi nacrt Metodologije za optimizaciju i standardizaciju poslovnih procesa koja je trenutno u fazi testiranja u 9 pilot tijela javne uprave i podržan je IT alatom za mapiranje i optimizaciju procesa. Tijekom 2021. godine u okviru Projekta planira se optimizacija i standardizacija 100 poslovnih procesa u okviru 20 odabranih životnih situacija u ostalih 109 tijela javne uprave. Slijedom Vašeg komentara pod naslovom Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima napominjemo kako su prioriteti provedbe politike na području razvoja potpomognutih i brdsko-planinskih područja definiranih u NRS-u: demografska revitalizacija depriviranih područja; gospodarska regeneracija depriviranih područja; pametno upravljanje resursima; povezanost i mobilnost; poboljšanje kvalitete života razvojem javne infrastrukture (komunalne, prometne, poslovne i društvene), podrškom stanogradnji i razvojem javnih usluga; razvoj pametnih sela. Jačanje stručnih kapaciteta i izobrazba definirani su i obrađeni kroz strateški cilj 2 „Obrazovani i zaposleni ljudi“. NRS je sveobuhvatan akt strateškog planiranja u kojem su na širi način definirani razvojni prioriteti i strateški ciljevi razvoja RH, a detaljnija razrada strateških ciljeva obraditi će se kroz akte strateškog planiranja niže razine. Primljen je na znanje Vaš komentar pod nazivom Jačanje regionalne konkurentnosti. Važnost poticanja funkcionalnog povezivanja područja (makro-regija) prepoznata je i uključena u NRS u okviru Razvojnog smjera 4 Ravnomjeran regionalni razvoj te je navedeno: „Podupiranjem teritorijalnih strategija, vođenih na regionalnoj razini, te poticajnim mjerama za aktivaciju svih neiskorištenih potencijala, osobito zemljišta i nekretnina, omogućit će se ravnomjerniji regionalni razvoj te pridonijeti boljem standardu i kvaliteti života svih dijelova Hrvatske. Tim će se strategijama, između ostalog, potaknuti razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima (brdsko-planinska područja i otoci), jačati regionalna konkurentnosti kroz pametnu specijalizaciju i jačati uloga velikih gradova u policentričnom razvoju urbanih područja.“ Što se tiče poticanja učinkovitog sudjelovanja javnosti u odlučivanju, ono je također već uključeno NRS. Uz to, jedno od načela strateškog planiranja jest načelo partnerstva koje prema Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH (NN 123/17) obuhvaća: „Načelo partnerstva obvezuje tijelo zaduženo za izradu i provedbu akta strateškog planiranja da u procesima strateškog planiranja osigura partnerstvo s glavnim dionicima i nadležnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uz uključivanje gospodarskih udruženja i socijalnih partnera, akademske i znanstvene zajednice, organizacija civilnoga društva te

dovoljno prava na odgovarajuću imovinu. Ovo je još više slučaj za žene nego muškarce: trenutno, prosječno vrijeme provedeno u penziji za žene je preko polovine (56%) od one koja je provedena u zaposlenosti. Postoje pokušaji da se riješi rastuća neravnoteža što je dovelo do povećanja službene dobi za umirovljenje u cijeloj EU. Održivost europskog socijalnog sustava postaje sve više upitna sa smanjivanjem broja radnika na svakog umirovljenika. Lokalna (tradicijska) znanja U Hrvatskoj se interes za lokalna, tradicijska znanja javlja u posljednjih desetak godina i to prvenstveno kroz napore povezane s održivim razvojem. Iskazan je interes na prepoznavanju specijalističkih stručnih lokalnih znanja koja bi dodatno pomogli ne samo u ublažavanju, nego i pripremi na buduće sve izrazitije klimatske promjene. To se odnosi na znanja povezana sa čuvanjem vode, obranom usjeva/gradova od poplava sustavom kanala, načinom sadnje voćaka i povrća te obradom zemlje u sušnim područjima. Kako formirati lokalna (tradicijska) znanja koja bi bila u funkciji prilagodbe i ublažavanja klimatskih promjena? Potrebno je prikupljanje životno-povijesnih iskustava najstarijih članova zajednice povezanih sa znanjima koja su bila korištena prije industrijalizacije, elektrifikacije i izgradnje sustava vodovoda i odvodnje. Dakako da takvo specijalističko životno-povijesno lokalno ukorijenjeno znanje samo po sebi ima vrijednost, ali ga je isto potrebno staviti u kontekst upravljanja od strane znanstvenog sustava znanja. Takove dvije vrste znanja u sinergiji mogu stvoriti snažniji sustav za ublažavanje i adaptaciju na klimatske promjene.

9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva - kako je gore navedeno potrebno je koristiti postojeća iskustva - ekološka proizvodnja hrane trebala bi biti strateška gospodarska djelatnost Hrvatske, a Strategija je navodi tek u kontekstu doprinosa klimatskoj neutralnosti i smanjivanju korištenja pesticida

10. Održiva mobilnost - razvoj prometne i energetske infrastrukture nije međusobno usklađen, te je isto potrebno uskladiti - analizirajući stanje u prostoru, a pogotovo stanje sa infrastrukturnim građevinama utvrđeno je da i tu postoji problem da su iste izgrađene protivno ishodenim građevinskim dozvola, ili bez istih. Stoga je što hitnije potrebno pristupiti rješavanju tog problema - stvoriti uvjete za povezivanje prostora Države s europskim prostornim prostorom

11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva - razvijati digitalizaciju cijelog procesa izdavanja dozvola - provesti usklađenje katastra i gruntovnice - donijeti sve potrebne propise koji će omogućiti optimizaciju svih procesa

12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima - prostor Republike Hrvatske kao njezin vrijedan i potrošiv resurs mora se čuvati i aktivno štititi, a pri tome uvažavajući sve njegove specifičnosti - razvojne scenarije valja koncipirati vidljivom i mjerljivom gospodarskom i društvenom učinkovitosti, usklađeno s interesima održivog gospodarenja resursima - identitet hrvatskoga prostora potrebno je temeljiti na osobito vrijednim prirodnim i kulturnim dobrima i prepoznati njihov razvojni potencijal - jačanje stručnih kapaciteta, te je potrebno omogućiti pojačanu izobrazbu u okviru

zainteresirane javnosti. Glavni dionici moraju biti uključeni u procese donošenja odluka u postupcima strateškog planiranja i provedbe.“ Ovo je načelo poštivano pri izradi NRS-a uključivanjem širokog spektra dionika, a važnost učinkovitog sudjelovanja javnosti u odlučivanju obuhvaćena je posebno strateškim ciljem 3 „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom“, pa je tako jedan od prioriteta politike na području javne uprave – „otvorenost prema savjetovanju i sudjelovanju građana i civilnoga društva u oblikovanju i provedbi javnih politika“. Što se tiče razvoja ljudskih potencijala, kao što je već naznačeno u odgovoru na prethodni komentar, ono je od primarne važnosti za postizanje svih strateških ciljeva definiranih NRS-om u okviru kojih je i obuhvaćeno.

	<p>preddiplomskih i diplomskih studija. Kroz specijalističke studije i savjetovanja potrebno je razvijati istraživački i znanstveno-istraživački rad u području planiranje prostora - prostorne, povijesne, prirodne, ekološke i ljudske karakteristike i specifičnosti potrebno je koristiti kao komparativnu prednost 13. Jačanje regionalne konkurentnosti - osigurati javni interes i kontinuirano usklađivanje suprotstavljenih interesa u prostoru - osigurati primjenu prostornih standarda u skladu s demografskom politikom - poticati funkcionalno povezivanje područja (makro-regija) koje nadilazi administrativne granice - osigurati edukaciju i istraživačke djelatnosti te uspostaviti promocijske djelatnosti u vezi s kvalitetom prostorno-planskih rješenja - efektivno prihvatiti i primijeniti načela i polazišta teritorijalne kohezije, urbanog razvoja i stanovanja, koja su ugrađena u referentne europske dokumente - poticati učinkovito sudjelovanje javnosti u odlučivanju</p>	
76	<p>Javna ustanova Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Poglavlje 5.7. Strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj”, str. 89; Komentar na pokazatelj „BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a“ Smatramo da pokazatelj „BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a“ nije prikladan za Strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj”. Navedeni pokazatelj nije dovoljno specifičan i relevantan za Strateški cilj 7. Predlažemo da se: (a) koristi kombinacija postojećih pokazatelja sigurnosti kako bi bili obuhvaćeni svi aspekti Strateškog cilja 7 (npr. Global Peace Index – GPI, Security Threats Index – The Global Economy, Global Cybersecurity Index - GCI, Global Health Security Index i sl.) ili (b) definira vlastiti indeks sigurnosti za potrebe praćenje ovog strateškog cilja u kojem bi bili obuhvaćeni svi relevantni aspekti.</p>	<p>Nije prihvaćen Iz prijedloga Javne ustanove Razvojne agencije Ličko-senjske županije nije jasno što se podrazumijeva pod kombinacijom pokazatelja sigurnosti te na koji na način bi se navedeni prijedlog proveo. Kao referentni pokazatelj učinka u pojedinim sektorskim dokumentima i Europska komisija kao pokazatelj uzima BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći. Ne prihvaća se u smislu određenja jedinstvenog pokazatelja za Strateški cilj 7. – niti u formi kombinacije postojećih pokazatelja sigurnosti (prijedlog a), niti u formi vlastitog indeksa sigurnosti (prijedlog b). Ministarstvo obrane RH je stava da se umjesto jedinstvenog pokazatelja učinka prioriteta područja javnih politika za Strateški cilj 7. (početna vrijednost 65% i ciljana vrijednost 2030. godine 80%) odredi pokazatelj učinka za svako pojedino prioritarno područje javnih politika.</p>

77	<p>Javna ustanova Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine</p> <p>Poglavlje 5.6. Strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji”, str. 83; Komentar na odabrani pokazatelj „Stopa totalnog fertiliteta“</p> <p>Smatramo da Stopa totalnog fertiliteta iz sljedećih razloga nije prikladan pokazatelj u okviru Strateškog cilja 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji”: Ciljna vrijednost za 2030. godinu od 1,80 je možda realna ali nije dostatna. Za zamjensku razinu fertiliteta potrebna je vrijednost Stope totalnog fertiliteta od barem 2,10. Nova ciljna vrijednost (1,80) je malo bolja od početne vrijednosti (1,47 u 2018. godini) ali je i dalje loša, a posebno ako uzmemo u obzir da unutar Republike Hrvatske postoje područja u kojima su stope totalnog fertiliteta značajno manja od prosjeka RH. Ne možemo očekivati da će se negativni trendovi koji u RH traju već desetljećima preokrenuti unutar nekoliko godina (do 2030. godine). Stopa totalnog fertiliteta odnosi se isključivo na prirodna kretanja i samim time su isključene migracije koje su također značajan čimbenik ukupnih demografskih kretanja. Smatramo da bi Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske trebala obuhvaćati barem osnovne smjernice vezane uz migracije. Zbog toga predlažemo da se pokazatelj Stopa totalnog fertiliteta ili dopuni pokazateljem za migracije (migracijski saldo) ili zamjeni sa sveobuhvatnim pokazateljem koji obuhvaća i prirodna kretanja i migracije (promjena broja stanovnika).</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Slažemo se s tvrdnjom da je stopa totalnog fertiliteta niska, a stopa od 2,1 je vrijednost koju je Republika Hrvatska (RH) zadnji put ostvarila 1930-ih godina sa značajnim padom krajem 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća, stoga smatramo da u ovom trenutku nije realno postaviti stopu iznad 1,8 u okvirima procesa druge demografske tranzicije koju RH, kao i ostale zapadnoeuropske zemlje prolaze. Demografski pokazatelji vezani uz prirodno kretanje stanovništva se najviše izražavaju u totalnoj stopi fertiliteta te je najprikladnija za praćenje proaktivne demografske i obiteljske politike. Za razliku od pokazatelja nataliteta koji pokazuje samo broj rođenih, Stopa totalnog fertiliteta koristi se za izračunavanje reprodukcije stanovništva, odnosno budućeg kretanja stanovništva. Kao što navodite, regionalizacija RH je izražena i u demografskim podacima. Ističemo da je stopa totalnog fertiliteta najprikladniji pokazatelj učinka za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji”, kod usporedbe razine rodnosti među različitim područjima jer ne ovisi o dobnoj strukturi populacije. Stopa je standardizirana prema dobi, odnosno irelevantno je ima li na nekom području više žena u reproduktivnoj dobi, a u drugom manje. Uz navedeno, naglašavamo da će se kroz Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” nastojati umanjiti regionalne razlike u RH. Vezano za prostorno kretanje stanovništva, ono je istaknuto u poglavlju 5.6. Strateški cilj 6. „Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljeničtva” gdje se naglašava poticanje povratka i useljavanja u RH bez obzira na vjerske, nacionalne, rasne, kulturološke i druge različitosti. Procjene su da izvan RH živi tri milijuna Hrvata te je strateški cilj prostorne migracije povratak iseljenih Hrvata u domovinu.</p>
78	<p>Hrvatska udruga privatnih brodara</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine</p> <p>Vezano za "Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma" nigdje se ne spominju hrvatski turistički brodari koji su perjanica hrvatskog nautičkog turizma, luksuzni ploveći hoteli sa 18 kabina/36 putnika, koji su u potpunosti hrvatski proizvod i zapošljavaju isključivo hrvatsku posadu. Svakako ih treba uvrstiti u ovu Nacionalnu razvojnu strategiju jer upravo oni predvode razvoj svih ovih godina, izgrađujući i do 15 novih mini-cruisera godišnje a većina ih je smještena u neuvjetnoj i premaloj luci Krilo Jesenice. Potreba za novom, moderno uređenom i dovoljno velikom lukom je nezaobilazna i država je apsolutno mora uključiti u plan za izgradnju u idućem vremenskom razdoblju. Tu je i problem nedostatka vezova po ostalim lukama u ljetnoj sezoni. Više o problemima turističkih brodara ali i o njihovom značajnom doprinosu hrvatskom gospodarstvu možete vidjeti u vrlo opširnoj studiji „Mali hrvatski brodari - Društveno gospodarski doprinos i poteškoće u poslovanju“ na sljedećoj poveznici: https://drive.google.com/file/d/1rIQHgfUjVsZkvLu3NmhSowhDfPM_BmTe/view?usp=sharing Također i prezentaciju studije: https://drive.google.com/file/d/1WZo71IE20LCP8_DZ</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Nacionalna razvojna strategija (NRS) u prioritetnom području javne politike "Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma" primarno se bavi razvojem održivog turizma, te je Ministarstvo turizma i sporta time u okviru ovog prioritetnog područja predložilo različite mjere koje idu u smjeru razvoja posebnih oblika turizma, kako na području jadranske obale, tako i na kontinentu, u što svakako spadaju i mjere koje se tiču razvoja nautičkog turizma. S tim u vezi, Ministarstvo turizma i sporta smatra da je ovakvim pristupom otvoreno dovoljno prostora da se razvoj luka otvorenih za javni promet te luka nautičkog prometa pobliže razradi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine. Naime, prioritete vezane uz područje turizma, nakon donošenja Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine u Hrvatskom saboru, Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine za koju je završena procedura prethodnog savjetovanja javne nabave te se do kraja prosinca očekuje objava natječaja za ugovaranje usluge izrade strategije s ciljem izrade samih dokumenata. U tom pogledu Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine treba propisati viziju razvoja održivog turizma, vodeći</p>

računa o načelima održivog razvoja, razvojnih potreba i razvojnih potencijala turizma te time propisati i strateške ciljeve, ključne pokazatelje učinka i ciljane vrijednosti tih pokazatelja. Strategija treba dodatno obuhvatiti i javne politike ostalih sektora koji su u uskoj interakciji i međuovisnosti s turizmom te predstavljati uporište za obuhvat i daljnju konkretizaciju pitanja i mjera koje se dotiču sektora turizma u izradi njihovih nacionalnih planova. Upravo stoga, imajući u vidu da je područje upravljanje lukama otvorenim za javni promet (ukoliko bi se problematika nedostatka vezova rješavala kroz ovaj vid infrastrukture) tj. koncesioniranje luka nautičkog turizma (ukoliko bi se problematika nedostatih vezova/luka rješavala kroz izgradnju novih marina) u direktnoj nadležnosti Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, ovo ministarstvo u izradu Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine planira uključiti i druga ministarstva pa tako i Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture. Ovim pristupom Ministarstvo turizma i sporta će zajedničkim snagama, primarno sa Ministarstvom mora, prometa i infrastrukture, ali i drugima, iznaći rješenje koje će dugoročno odrediti daljnji smjer razvoja nautičkog turizma. NRS je krovni institucionalni dokument države kreiran sa jasnom vizijom i ciljem svekolikog razvoja RH u kojem se predstavljaju nacionalni razvojni smjerovi do 2030. godine, ključni preduvjeti za stabilan i održiv rast, strateški ciljevi RH do 2030. godine te se definira financijski okvir za provedbu, kao i okvir za praćenje i vrednovanje NRS-a. Kao najvažniji strateški dokument na razini RH, ovaj dokument iz tog razloga ne navodi elemente koji pripadaju operativnoj projektantskoj razini (izgradnja mostova, spojnih cesta, heliodroma, itd.), već predstavlja strateški okvir za sve ostale sektorske strategije, nacionalne programe i provedbene projekte u kojima će se eventualno navoditi svi potrebni infrastrukturni zahtjevi.

79 **Dalibor Barbačić****Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine**

Napokon ! Koliko je poznato, ovaj dokument je pripremao tim odabranih umova nekoliko godina a za komentare, primjedbe i zapažanja predvidjeli ste mjesec dana !? Ako Vam je uistinu stalo da čujete što misli i što sugerira javnost (preostalih nekoliko milijuna umova) tada ovo Javno Savjetovanje treba biti otvoreno 3-4 mjeseca, osim ako ovo nije Uradak čije je trajanje "programirano" na rok do neke sljedeće Vlade.

Nije prihvaćen

Nacionalna razvojna strategija će biti upućena na donošenje u Hrvatski sabor. Široki krug dionika, pa i zainteresirana javnost, uključeni su u proces izrade strategije od samoga početka, o tome svjedoči niz održanih radnih sastanka radnih skupina, razvojnih foruma, radionica, fokus grupa i dr.

80 **CRODIJASPORA****Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine**

Komentari na strateški cilj 8 – "Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost" kao sastavni dio Nacrta nacionalne strategije razvoja do 2030. godine Slažemo se s premisom o tranziciji na nisko ugljičnu ekonomsku strukturu. U tome duhu, važno je imati sljedeće ključne aspekte na umu: 1. Svaki pristup ovoj temi mora uzeti u obzir objektivna fiskalna ograničenja te transparentno izložiti troškove i koristi svake predložene mjere za ostvarenje nisko ugljične ekonomije. 2. U fazi tranzicije na nisko ugljičnu

Nije prihvaćen

Republika Hrvatska (RH) podržava i slijedi zajedničke energetske i klimatske politike EU i ispunjenje zajedničkog cilja dekarbonizacije Europe do 2050. g. U skladu s navedenim, tijekom zadnje dvije godine intenzivno su se pripremali strateški dokumenti (Strategija energetskeg razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu, Nacionalni energetski i klimatski plan 2021. – 2030., Niskougljična strategija, Strategija prilagodbe klimatskim promjenama) koje su ili usvojene ili u visokom stupnju završenosti, a kojima se pokazuje na koji način će se dekarbonizirati svi sektori, pri čemu je najveća pažnja posvećena

ekonomiju, Hrvatska mora osigurati energetska sigurnost, uključujući pristup fosilnim gorivima, kako bi potaknula gospodarski rast i razvoj – pristup baznoj energetici uvjet je za prijelaz na nisko ugljičnu ekonomiju. 3. Mnoge članice EU poput Njemačke, Nizozemske i Italije koje dugo koriste ugljikovodike i koje su u određenoj mjeri iskoristile vlastite naftne i plinske resurse sada grade dodatnu infrastrukturu za uvoz ugljikovodika. Najkontroverzniji primjer je njemačko-ruski projekt Nordstream II cjevovod za uvoz plina. 4. U 2019. godini Hrvatska je nabavila 17% struje iz Nuklearne elektrane Krško, čiji je 50-postotni vlasnik zajedno sa Slovenijom. Pogon ima uporabnu licencu do 2043. godine. Zamjena ovog nisko ugljičnog izvora bazne energije ključno je pitanje s obzirom da izravno utječe na stabilnost i pouzdanost pristupu energiji za Hrvatsku. Osim toga, energija iz ovog izvora bitno doprinosi ispunjenju nisko ugljičnih ciljeva. Njemačka odluka iz 2011. godine da postupno stavi domaću nuklearnu industriju izvan pogona potaknula je porast korištenja prirodnog plina i ugljena kako bi nadomjestila izostanak nuklearne energije, što jasno pokazuje koliko je izazovno mijenjati energetska miks jedne države. 5. Hrvatski dio Jadranskog mora dobrim je dijelom neistraženo područje u kontekstu nafte i plina. Proizvodnja u Uvali Kavala u Grčkoj pokazuje da je moguće proizvoditi naftu i plin uz turizam i ostale ekonomske aktivnosti i poticati regionalni razvoj. Potencijalno otkriće nafte i plina, osim što bi osiguralo pristup domaćim fosilnim gorivima, unaprijedilo joj energetska sigurnost, povećalo porezne prihode i stvorilo visoko plaćena specijalizirana radna mjesta, potaknulo bi domaću industrijsku bazu osobito industrije koje ovise o pouzdanom, efikasnom, stabilnom i cjenovno prihvatljivom pristupu energetici poput staklenika, proizvodnje gnojiva, petrokemija i ostalo. Proizvodnja nafte i plina u Jadranu omogućila bi Hrvatskoj da intervenira kod prirodnih izlivanja nafte i plina u mora. Također, bolje bi se mogla suprotstaviti protuzakonitom izlivanju nafte koja se često događa u Jadranu i koje je, čini se, usko povezano s tankerskim trasama preko kojih se uvozi nafta u regiju. Konačno, istraživanje i potencijalna proizvodnja nafte u Jadranu bio bi još jedan alat u osiguranju suverenosti nad hrvatskim dijelom Jadranskog mora. 6. Razvoj tehnologija za ostvarenje ugljične neutralnosti poput uklanjanja i skladištenja ugljika izvedenice su postojećih tehnologija u naftnoj i plinskoj industriji te se smatraju dijelom tercijarnih metoda crpljenja nafte i plina. Koristeći postojeće sinergije, Hrvatska može osigurati i razviti postojeću industrijsku bazu i produljiti vijek postojećih naftnih i plinskih polja. Koristeći postojeću infrastrukturu, otklonila bi potrebu za izgradnju dodatne infrastrukture za uvoz nafte i plina. Ovo bi također osiguralo pristup najnovijoj tehnologiji koja ima cilj ostvariti nisko ugljičnu budućnost. 7. Ovaj bi pristup INA/MOL omogućio odgodu stavljanja izvan pogona starijih naftnih i plinskih polja i potaknuo korištenje postojeće infrastrukture za gore spomenute tercijarne metode te proizvodnju vodika. Ovo je u skladu s traženjem rješenja za nisko ugljičnu budućnost, koja

specifičnim nacionalnim interesima RH. Svi navedeni strateški dokumenti u potpunosti su usklađeni sa Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS). Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, kao tijelo nadležno za politiku klime i energetike, koordiniralo je novelaciju Niskougljične strategije (NUS) i izradu Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu (ES) te Integriranog nacionalnog energetskog i klimatskog plana za razdoblje od 2021. do 2030. godine (NECP), uvažavajući obaveze RH prema EU i drugim međunarodnim obvezama ti su ciljevi smanjenja emisije stakleničkih plinova u energetskim sektorima usklađeni. Obveza usklađivanja NECP-a i NUS proizlazi iz Uredbe EU 2018/1999 Europskog parlamenta i vijeća o upravljanju energetskom unijom i djelovanju u području klimatskih promjena. Sukladno zajedničkom cilju država članica o postizanju klimatske neutralnosti (Europski zeleni plan) dolazi do velikih promjena u svim sektorima koji mogu doprinijeti tranziciji te jačanju otpornosti na klimatske promjene. Tako su u NUS-u i NECP-u kao strateškim dokumentima za niskougljični razvoj RH definirane mjere za postizanje tih scenarija. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u odgovarajućem srednjoročnom aktu strateškog planiranja, u okviru Akcijskog plana provedbe NUS-a koja se radi za razdoblje od pet godina te će predmetni akt razraditi mjere ulaganja u istraživanje i razvoj tehnologija, tehničkih i ne tehničkih mjera za smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje odliva i ulaganja u proizvodnju sintetskog metana i vodika i tehnologiju hvatanja i geološkog skladištenja CO₂. NRS je usklađen sa ciljevima iz NECP-a i NUS-a, što doprinosi usklađenosti politika i prioritetnog djelovanja.

istovremeno generira prihode s kojom bi se ta istraživanja financirala. HEP bi na sličan način imao koristi od ovog pristupa. U kontekstu prioriteta iznesenih u domeni energetske politike: Slažemo se s: 1. promicanjem energetske tranzicije i obnovljivih izvora energije; 2. povećanjem energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicijom na čistu energiju; 3. uvođenjem naprednih digitaliziranih energetskih sustava, mreža i skladištenjem energije; 4. dekarbonizacijom, uklanjanjem, skladištenjem i oporabom ugljikovog dioksida; 5. energetskom obnovom zgrada i suzbijanjem energetskog siromaštva. U pronalasku načina da se ostvare gore navedeni ciljevi, bitno je osigurati kvalitetno korištenje javnih sredstava koje nužno podrazumijevaju provedbu robusnih cost benefit analiza svih predloženih mjera. Financijska sredstva EU dobro su došla u ovom pogledu, ali podrazumijevaju financijsko sudjelovanje hrvatskih poreznih obveznika. Kako bismo ostvarili maksimalne pozitivne rezultate ovih sinergija, važno je biti svjestan fiskalnih realnosti. Pozdravljamo transparentnost Strategije u priznanju na 100. stranici da postojeći modeli subvencioniranja obnovljivih izvora energije nisu održivi. Dodatno, svaka promjena politikâ nužno znači transfer troškova i koristi među sektorima društva. Bitno je osigurati da najveći i najneefikasniji konačni potrošači pošteno doprinose u snošenju troška prilagodbe na nisko ugljičnu ekonomiju. Djelomično se slažemo s navedenim prioritetom: 1. Istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija: Domaći tehnički i financijski kapaciteti su previše ograničeni da bi hrvatski akteri samostalno uspjeli u ovoj domeni. Mogućnosti za komercijalizaciju te primjenu novih tehnologija su još manje razvijeni. U potpunosti podupiremo korištenje i razvoj hrvatskog znanja, ali vjerujemo da se to znanje praktički može iskoristiti u suradnji s tehnološkim i financijskim partnerima u EU, SAD-u i dalje. Ne slažemo se s navedenim prioritetom: 1. Ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom Nemamo ništa protiv tehnologija vezanih uz vodik, međutim, radije bismo da Strategija pristupi pitanju ostvarenja nisko ugljične ekonomije na tehnološki neutralan način. Takav bi pristup povećao vjerojatnost uspjeha državne pomoći, jer se pomoć države ne bi ograničila na jednu, unaprijed odabranu tehnologiju. Nije nam jasno zašto bi Strategija eksplicitno preferirala jednu tehnološku mogućnost među mnogima. Primjereniji nam se čini pristup u kojemu politike podržavaju tehnološki napredak općenito, bez osobite preferencije za jednu tehnologiju. Takav bi pristup smanjio percepciju pristranosti, odnosno korupcije u Hrvatskoj. Dodatna razmišljanja Kako Strategija ne spominje pitanje izlivanja nafte i prirodno curenje nafte i plina u Jadranskom moru zanima nas je li Hrvatska pokušala s Italijom pronaći zajedničko rješenje za ove probleme? Odnosno, je li tražila tehničku pomoć i/ili savjete od ostalih zemalja članica EU, relevantnih EU organizacija ili privatnog sektora? Dalje, razmišlja li Hrvatska o uključenju Albanije i Crne Gore u ovu problematiku? Naime, ovo bi bio jedan konkretan znak podrške zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu k punopravnom članstvu u EU.

	<p>Zaključak Dostavljamo ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Crodiasporina rasprava na Energetskom panelu 30. listopada u sklopu Crodiasporine konferencije 2020 čini sastavni dio ovih komentara. (Nalazi se rasprava iz ovogodišnje konferencije na: https://vimeo.com/473933484)</p> <p>Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja.</p>	
81	<p>Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine</p> <p>Str. 32, tablica 1. 2. Obrazovani i zaposleni ljudi</p> <p>Pokazatelj uspješnosti: PISA – program međunarodne procjene znanja i vještina učenika U "Početnoj vrijednosti" nedostaju podaci za matematičku i prirodoslovnu pismenost. Potrebno je dodati sljedeće početne vrijednosti: 464 bodova (matematička pismenost) i 472 bodova (prirodoslovna pismenost). Smatramo da je ciljna vrijednost u tablici ("dostići prosjek zemalja OECD-a") premalo ambiciozna (osobito za domenu čitalačke pismenosti - 2018. godine Hrvatska je postigla rezultat vrlo blizu prosjeka zemalja OECD-a) te da bi umjesto navedene ciljne vrijednosti kao ciljna vrijednost trebao biti naveden konkretan broj bodova (npr. povećanje prosječnog rezultata za 25 bodova). Kad bi se postavila ciljna vrijednost kao konkretan broj bodova (npr. povećanje za 25 bodova), tada bi Hrvatska dostigla iznadprosječan rezultat u čitalačkoj i prirodoslovnoj pismenosti te prosječan rezultat u matematičkoj pismenosti. Alternativno, ciljne vrijednosti mogu biti postavljene i kao udjeli učenika koji ne dostižu osnovnu razinu pismenosti u sva tri područja (razinu 2 u PISA-i), na primjer: • Pokazatelj uspješnosti: PISA – program međunarodne procjene znanja i vještina učenika • Polazne vrijednosti: 22% (čitalačka pismenost), 31% (matematička pismenost), 25% (prirodoslovna pismenost) • Ciljna vrijednost 2030.: < 15% učenika ispod osnovne razine (razina 2) Scenariji povećanja od 25 bodova i smanjenja udjela učenika ispod osnovne razine na manje od 15% u svim trima pismenostima istaknuti su i u izvješću Europske komisije "The Economic Benefits of Improving Educational Achievement in the European Union" (2019). Također, smanjenje udjela učenika ispod osnovne razine u trima pismenostima na manje od 15% u PISA istraživanju cilj je i EU-a u Strateškom okviru za europsku suradnju u edukaciji i stručnom usavršavanju ET2020, kao i u post-ET2020 raspravama.</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Ciljna vrijednost za pokazatelj uspješnosti koji se odnosi na PISA program međunarodne procjene znanja i vještina učenika je određena optimalno i realno. Prijedlog za određivanje alternativnih vrijednosti kao udjela učenika koji ne dostižu osnovnu razinu pismenosti u sva tri područja pozdravljamo jer je isti već sadržan u prijedlogu nacrtu Nacionalne razvojne strategije. Pokazatelj kojemu je ciljna vrijednost dostići prosjek zemalja OECD-a ima za cilj povećanje uspješnosti znanja i vještina svih učenika i obuhvaća i udio učenika koji ne dostižu osnovnu razinu pismenosti u sva tri područja. Također napominjemo kako se navedena ciljna vrijednost („dostići prosjek zemalja OECD-a“) odnosi na prosjek zemalja OECD-a 2030. godine.</p>

82	<p>Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Komentar i prijedlog na Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi” u dijelu koji se odnosi na rani i predškolski odgoj i obrazovanje. U tekstu je jasno naglašena potreba za „kvalitetnim odgojem i obrazovanjem od najranije dobi” no iz strateških ciljeva isto nije razvidno. Povećanje dostupnosti bez inzistiranja na ostalim odrednicama kvalitete odgojno-obrazovnog rada ne dovodi do ostvarenja željenih ciljeva. U odnosu na razvojnu dob djeteta i specifičnosti razvoja i učenja, kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa je ključna za ostvarivanje ciljeva sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Stoga se predlaže da se; a) strateški cilj „Dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja” nadopuniti s jasno iskazanom potrebom za kvalitetom „dostupnost kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja” te sukladno tome prilagoditi pokazatelj uspješnosti 2. Obuhvat djece od 4 godine do početka obveznog obrazovanja (83% ->97%) Slika 19. b) prioriteti provedbe na području obrazovne politike, uz navedeni prioritet „dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja svakom djetetu radi ostvarivanja prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje od najranije dobi.” Nadopune sljedećim prioritetima: a. osiguranje kvalitete rada ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja implementacijom procesa samovrednovanja uz osiguranje podrške ustanovama (Bečka deklaracija, 1993; Preporuke Europskog parlamenta i Vijeća Europe o suradnji na unapređivanju kvalitete obrazovanja u Europi, 2001; NCVVO; 2010-2020) b. osiguranje kvalitete implementacije Kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015; NN 5/2015-95)) c. osiguranje materijalno-tehničkih uvjeta rada propisanim Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe (2008; NN 63/2008 -2128) d. U skladu s politikom razvoja ljudskih potencijala proširivat će se mogućnosti profesionalizacije odgojitelja, stručnih suradnika i ravnatelja, osnaživanje putem inicijalnog obrazovanja i profesionalnog razvoja te privlačenje i zadržavanje kvalitetnih odgojno-obrazovnih djelatnika, s posebnim naglaskom na one za koje postoji manjak u odgojno-obrazovnom sustavu (po uzoru na prioritete u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju) e. uz dostupnost (posebno u odnosu na najranjivije skupine), osigurati i pristupačnost i cjenovna prihvatljivost visokokvalitetnih ustanova (prema Preporukama vijeća od 22. svibnja 2019. o visokokvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja; 2019/C 189/02 i prema Prijedlogu ključnih načela okvira kvalitete za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, izvješće Radne skupine za rani i predškolski odgoj i obrazovanje pod pokroviteljstvom Europske komisije, 2014.)</p>	<p>Prihvaćen Prihvaća se dio komentara koji se odnosi na prilagodbu pokazatelja uspješnosti br.2. „obuhvat djece od 4 godine do početka obveznog obrazovanja” te nadopunu prioriteta provedbe obrazovne politike.</p>
----	--	---

83	<p>Dejana Bouillet Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Čini se da u cijelom dokumentu nema rane intervencije bez koje nije moguće ostvariti zaštitu djece i njihovih obitelji, a u strateškom području "Zdravstvo i zdravstvena skrb" predviđa se "unaprjeđenje zdravstvene zaštite za ranjive skupine". Mislim da u razvojnoj strategiji unaprijeđivanje sustava rane intervencije treba imati svoje mjesto. Nedavno je završena analiza stanja rane intervencije u Hrvatskoj (Ured UNICEF-a za Hrvatsku) i jasno je da se radi o važnom aspektu zaštite djece. Tim više, kad je osnovano Povjerenstvo za razvoj sustava rane intervencije u Hrvatskoj.</p>	<p>Nije prihvaćen Radi se o visoko specifičnom dijelu te mu stoga nije mjesto u Nacionalnoj razvojnoj strategiji (NRS). NRS daje strateške odrednice razvoja zdravstva - fokus na ranjive skupine i međusektorsku suradnju. U okviru tih odrednica podržava ranu intervenciju.</p>
84	<p>Tomislav Stojanov Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine Svi moji komentari odnose se na strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo, i to u dijelu "Razvoj znanosti i tehnologije." 1) Apsolutno nezadovoljavajuća kvaliteta dokumenta strategije koja se odnosi na znanost i tehnologiju. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. koja se odnosi na znanost i tehnologiju opisana je na skoro 3 stranice PDF-a (stranice 41-43 od ukupno 143). Ne sadržava niti jedan kvantitativni podatak kojim se opisuje postojeće stanje znanosti i tehnologije u Hrvatskoj. Ove tri stranice ne mogu se nazvati strateškim dokumentom koji cilja opisati razvoj znanosti i tehnologije u sljedećem desetljeću. Stranice ne sadržavaju niti jednu od triju potrebnih sastavnica koje neki dokument čini strategijom: (A) opis postojećega stanja, (B) cilj, (C) akcijski plan. Također, strategija ne imenuje niti jednog autora. Za usporedbu, dokument pod naslovom Strategija razvitka Republike Hrvatske "Hrvatska u 21. stoljeću" - Znanost, koji je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2003., ima 49 stranica s jasno navedenim imenima znanstvenika. Dokument Znanstvena i tehnološka politika Republike Hrvatske 2006. - 2010. godine ima 28 stranica, a Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije koju je usvojio Hrvatski sabor 2014. ima 184 stranica od kojih se na znanost i tehnologiju odnosi 26 stranica u čijoj je izradi sudjelovala radna skupina s navedenih devetero znanstvenika. Zašto se dogodio tako očiti pad kvalitete razvoja strategije znanosti i tehnologije? 2) Ne postoji akt strateškoga planiranja koji obuhvaća znanost i tehnologiju. Dodatak 4. sadržava 67 aktova, i jedini koji se odnosi na Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH odnosi se na pitanje obrazovanja, ali ne i znanosti i tehnologije (akt pod brojem 51. "Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine"). 3) Preopćeniti prioriteti. Ističe se 7 prioriteta u razvoju znanosti i tehnologije u sljedećem desetljeću. Prvi od njih jest "Reforma sustava znanosti i akademskog znanstveno-istraživačkog sektora radi dostizanja svjetskih standarda izvrsnosti i stvaranja inovacija". Ovaj prioritet postavljen je preopćenito. Što točno znači reforma i na koji se način misli postići svjetski standard izvrsnosti i stvaranja inovacija? 4) Nekorespondirajući prioriteti.</p>	<p>Nije prihvaćen Sustav strateškog planiranja Republike Hrvatske i upravljanje javnim politikama (izrada, provedba, vrednovanje akata strateškog planiranja itd.) definira Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17). Zakonom su definirane različite vrste akata strateškog planiranja po roku važenja, vrsti i strateškom obuhvatu. Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Ostali akti strateškog planiranja ne mogu biti u suprotnosti s NRS-om. Prioriteti navedeni u području javne politike „Razvoj znanosti i tehnologije“ moraju odgovarati strateškom cilju „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ i definiranoj viziji NRS-a „Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve.“ Sve ostale (i detaljnije) sektorske razvojne potrebe, opise postojećeg stanja, ciljeve, akcijske planove definiraju akti strateškog planiranja hijerarhijski nižeg reda od NRS-a. Skrećemo pozornost na to da Dodatak 4. NRS-a sadrži INDIKATIVNI popis akata strateškog planiranja te da se na popisu nalazi i Strategija pametne specijalizacije od 2021. do 2029. godine. Također vas upućujemo na analitičke podloge koje su uzete u obzir prilikom izrade NRS-a, za dio "Razvoj znanosti i tehnologije", na poveznicama: https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf i https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf</p>

Što znači "digitalna transformacija u znanosti"? Čini se da se neki prioriteti usputno spomenuti jer se uopće ne obrazlažu u tekstu. 5) Neuvrštavanje analitičkih dokumenata o stanju znanosti u Hrvatskoj. Na mrežnim stranicama Nacionalne razvojne strategije (www.hrvatska2030.hr) jedini analitički izvor o stanju znanosti i tehnologije u Hrvatskoj navodi se dokument Svjetske banke Growth, Competitiveness and Innovation iz srpnja 2019. Mnogi drugi još relevantniji dokumenti nisu korišteni u strategiji, primjerice: Country Report Croatia 2019 Europske komisije, Deklaracija o znanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Strategija razvitka Republike Hrvatske "Hrvatska u 21. stoljeću" - Znanost Vlade RH, Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije Sabora Republike Hrvatske, European Research Council Statistics, Marie Skłodowska-Curie Actions in Numbers itd. 6) Etika u znanosti nije spomenuta. Cjelokupni tekst razvojne strategije samo na jednom mjestu spominje riječ 'etika' (stranica 53 u sklopu obrazovne politike). Etika u znanstvenom radu apsolutno mora biti jedan od prioriteta znanstvene politike u sljedećem desetljeću, baš kao je to otvorena znanost koja jest među sedam navedenih prioriteta. Zaključujem kako je ovo uvjerljivo najlošije razrađena znanstvena strategija koju sam dosad pročitao. Ona NE ODGOVARA na izrazito aktualna i važna mjesta hrvatske akademske zajednice. Evo nekih od njih: A) Strategija razvoja znanosti MORA ponuditi odgovor kako je moguće da se prvi dobiveni ERC projekt iz društvenih i humanističkih znanosti, čija je prijavljena ustanova u Republici Hrvatskoj, preseli s najvećeg društveno-humanističkoga fakulteta u zemlji na sveučilište u Italiji zbog, citiram riječi tadašnjeg državnog tajnika, dr. sc. Tomu Antičića, "žao mi je što je dr. [prikriveno ime], koja je prva dobila ERC-ov projekt iz društveno-humanističkih znanosti, u međuvremenu odlučila otići u Italiju zbog manjka potpore na svom matičnom fakultetu i Sveučilištu u [prikriveno ime]". Strategija razvoja znanosti MORA uključiti mjere potpore dobitnicima prestižnih projekata ERC-a. Fakultet i Sveučilište izgubili su brojna radna mjesta i akademski ugled. B) Držim da mnogi problemi u hrvatskoj znanosti proizlaze iz nepridržavanja etičkih smjernica, te da se etička sastavnica u hrvatskoj znanosti treba snažno istaknuti u strategiji. Raspolazem dokazima da u Republici Hrvatskoj, zemlji članici Europske unije, u 21. stoljeću ravnatelj i pojedinih javnih znanstvenih instituta i dalje uručuju Upozorenja zbog kršenja ugovornih obveza u kojima se zaposlenicima u znanstvenim zvanjima zamjera da iznose „suprotna (...) stajališta Institutu za [prikriveno ime] i stoga su nama neprihvatljiva“, odnosno da postoji "moguća diskrepancija između jezične politike Instituta za [prikriveno ime] i onih teza koje Vi zastupate". Stotine znanstvenika zaposlenih u 25 javnih znanstvenih ustanova nemaju kome prijaviti sumnje na kršenje etike osim u vlastitoj ustanovi jer više ne postoji najviše etičko tijelo u znanosti u državi - Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju Hrvatskoga sabora. Mora postojati neovisno etičko tijelo u znanosti, osobito u slučaju znanstvenih instituta s malim brojem zaposlenika i izvjesnoga sukoba interesa. Stvarni i

	gorući problemi u hrvatskoj znanosti, kao što su uskraćivanje slobode akademskoga rada, nepotizam, sukobi interesa, netransparentni javni natječaji prigodom zapošljavanja - uopće se na navode u strategiji.	
85	<p>Udruga Dar</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine</p> <p>Nacionalna strategija je izostavila Strategiju znanosti, tehnologije i obrazovanja kao jednu od bitnih podloga. Predlažemo unošenje Strategije znanosti, tehnologije i obrazovanja u podlogu za Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. godine, zbog toga što Strategija navodi darovite učenike kao bitnu kariku u razvoju. Navodi se da je u podlogi Nacionalne razvojne strategije - Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine, koji tek treba biti donesen u II kvartalu 2021.? Smatramo da daroviti učenici trebaju obavezno bit navedeni u Nacionalnoj razvojnoj strategiji i Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. U novim kriznim vremenima , daroviti učenici su u stanju dati najbolja rješenja. Udruga DAR je pripremila Zakon o darovitim učenicima, za koji smatramo da treba biti dio Nacionalne razvojne strategije, tj. Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine</p>	<p>Prihvaćen</p> <p>U prioritetima provedbe Nacionalne razvojne strategije (NRS) na području obrazovne politike se, između ostalog, navodi i osiguranje ranog prepoznavanja i podrške u odgoju i obrazovanju darovite djece i učenika. U NRS-u jasno stoji kako su pokazatelji kvalitete osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja upravo uspjeh i ostvarenje potencijala svakog učenika. Pretpostavke za postizanje tog cilja višestruke su i podrazumijevaju istodobnu provedbu niza strateških mjera te, između ostalog, navedene mjere obuhvaćaju razvoj cjelovite potpore učenicima u učenju, posebice učenicima s teškoćama i darovitima, učenicima pripadnicima nacionalnih manjina i učenicima koji pripadaju rizičnim skupinama. Vezano uz popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a pojašnjavamo kako će se provedba NRS-a temeljiti na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, tj. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027.godine.</p>

<p>86</p>	<p>Vitimir Begović Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine U dokumentu se između ostalog naglašava da će "Hrvatska svoj gospodarski rast temeljiti na povećanju produktivnosti u javnom i privatnom sektoru...", a "Politike unapređivanja ljudskih potencijala temeljit će se na ulaganje u ljude..." U dokumentu nedostaje jedno izuzetno važno područje, budući su život, zdravlje i očuvanje radne sposobnosti radnika tijekom cijelog radnog vijeka područje od posebnog društvenog interesa, ali i preduvjet povećanja očekivanog broja godina zdravog života. Zato se predlaže dopuniti Razvojni smjer 1. s dijelom koji se odnosi na "Sigurno i zdravo radno okruženje". Uspjeh poduzeća ponajprije je uspjeh zaposlenika: njihovih vještina, talenata, predanosti i napornog rada. Ulaganje u ljudske resurse, njihovo osposobljavanje, razvijanje njihovih karijera i skrb o njihovom zdravlju i sigurnosti na radu dio su istog ulaganja. Europsko vijeće pozvalo je krajem prosinca 2019. godine države članice EU da u cilju rješavanja izazova promjena u svijetu rada, donesu i i stalno poboljšavaju nacionalne strategije i politike sigurnosti i zdravlja na radu. Sigurnost i zdravlje na radu okosnica su dobrobiti i zaštite radnika te se njima doprinosi gospodarskom rastu i konkurentnosti. Desetim načelom stupa socijalnih prava naglašava se pravo radnikâ na „visoku razinu zaštite zdravlja i sigurnosti na radu” i na „radno okruženje koje je prilagođeno njihovim profesionalnim potrebama te koje će im omogućiti da što duže sudjeluju na tržištu rada”. Za Hrvatsku je pored ostalih pitanja obveza i ovu problematiku uključiti u Nacionalni program zaštite na radu za razdoblje 2021.-2027., te provedbene Akcijske planove. Potrebno je naglašenije promicati zdravlje i prevenciju bolesti povezanih s radom, (psihosocijalni i ergonomske rizici), kao dio obvezne procjene rizika i edukacije na svakom mjestu rada. Zatim, ostvariti suradnju poslodavaca i zdravstvenih stručnjaka s ciljem smanjenja broja bolesti i nesreća povezanih s radom, pri čemu posebnu pažnju treba posvetiti psihosocijalnim i mišićno-koštanim poremećajima. Istovremeno, potrebno je donijeti i Nacionalnu strategiju zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje 2021.-2027. koje je sastavni dio i zaštita mentalnog zdravlja na radu. Slijedom navedenoga predlaže se u Dodatak 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a unijeti nove točke: Nacionalni program zaštite na radu za razdoblje 2021.-2027. i Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje 2021.-2027. Zaštita na radu i zaštita zdravlja radne populacije ne znači samo poštovanje prava i puno je više od administrativne zadaće. To je ključan dio dobrog poslovnog planiranja, upravljanja, društvene odgovornosti i potvrda Hrvatske kao socijalne države.</p>	<p>Nije prihvaćen U Nacionalnoj razvojnoj strategiji (NRS) u Razvojnom smjeru „Oporavak i jačanje otpornosti na krize“, strateškim ciljem 4. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ naglašeno je da na stabilnost mirovinskog sustava svakako utječe i što dulji ostanak radnika u svijetu rada te što manji broj prijevremenih invalidskih mirovina. Stoga će se trajno poboljšavati sigurnost i zaštita zdravlja na mjestima rada kako bi se smanjio broj profesionalnih bolesti i teških ozljeda na radu. Strateški dokument Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, koji, pored ostalih, podupire NRS je Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje 2021.-2027. godine, a posebna radna skupina koju čine socijalni partneri i drugi dionici osnovana je za izradu strateškog dokumenta u području zaštite na radu koji će biti dio ukupnog strateškog dokumenta Ministarstva. Radna skupina se u najvećoj mjeri usuglasila oko svih posebnih ciljeva u području zaštite na radu i pripadajućih mjera, a značajan broj posebnih ciljeva i mjera odnosi se upravo na pitanja koja se navode i u komentaru. Tako su posebnim ciljevima u području zaštite na radu utvrđeni slijedeći ciljevi: 1) Kontinuirano smanjivanje stope ozljeda na radu i profesionalnih bolesti, s naglaskom na bolesti izazvane opasnim kemikalijama, a posebno karcinogenim i mutagenim tvarima 2) Unapređivanje djelovanja i rada te međusobne suradnje dionika sustava zaštite na radu kod poslodavca 3) Umrežavanje institucionalnih dionika radi praćenja podataka i stanja za poboljšanje razine sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, s ciljem donošenja daljnjih politika 4) Uspostava mehanizama za poticanje poslodavaca za uspostavu sustava upravljanja sigurnošću i zaštitom zdravlja na radu U odnosu na rizike od mišićno koštanih poremećaja, upravo je u tijeku kampanja Europske agencije za sigurnost i zaštitu zdravlja (EU-OSHA), a određene promotivne aktivnosti provodi i ovo ministarstvo sa drugim svojim partnerima.</p>
<p>87</p>	<p>ZAJEDNICA SAVEZA OSOBA S INVALIDITETOM HRVATSKE - SOIH Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske -</p>	<p>Djelomično prihvaćen Komentar o Izvješću HZZ-a i pokazatelju pada broja zaposlenih osoba nije prihvaćen jer navedeno izvješće HZZ-a govori samo o zapošljavanju osoba s invaliditetom iz evidencije HZZ-a, stoga nije</p>

SOIH Demografski izazovi, tržište rada i jačanje ljudskog kapitala Iz Izvješća HZZ za 2019. i Izvješću za razdoblje od siječnja do rujna 2020. o zapošljavanju osoba s invaliditetom, vidljivo je kako je razdoblje od 1. siječnja do 30. rujna 2020. godine posredovanjem HZZ – a zaposleno ukupno 115.317 osoba. Od tog broja 1.848 su osobe s invaliditetom (udio od 1,6), što je za 21,4% manje nego u istom razdoblju prošle godine. Tijekom 2019. godine iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje zaposleno je ukupno 154.832 osoba, od čega 2.820 osoba s invaliditetom. U odnosu na 2018. godinu kada je zaposlena 3.231 osoba s invaliditetom to je smanjenje za 12,7%. Prema izvješću za 2019. udio zaposlenih osoba s invaliditetom u ukupnom broju svih zaposlenih osoba iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje iznosi 1,8%, dok je 2018. godine ukupni udio osoba s invaliditetom iznosio 1,9%. Prijedlog: Umjesto „lako se razlika u zaposlenosti u usporedbi s ukupnim stanovništvom smanjila“ utvrditi da Izvješća HZZ – a pokazuju pad broja zaposlenih osoba s invaliditetom tijekom posljednjih godina, a s pandemijom se sve više smanjuju mogućnosti zapošljavanja osoba s invaliditetom. Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma Poznato je da se prema kaznenopravnom i ustavnopravnom standardima pojam „ranjivosti“ odnosno „ranjivih skupina“ odnosi na osobe koje su zbog osobnih karakteristika ili vanjskih okolnosti ranjive. Ukoliko ta dva faktora kumulativno egzistiraju – riječ je o posebno ranjivim skupinama. U krizi uzrokovanoj COVID - pandemijom djeca i žrtve nasilja, osobe s invaliditetom, migranti i druge ranjive skupine trebaju se smatrati ranjivima te predlažemo izostaviti termin „ranjivost“ turističkog sektora. Strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija Čak i prije izbijanja COVID-19, učenici s teškoćama u razvoju na području Europske unije bili su u riziku od zaostajanja u obrazovanju. Pojavom pandemije COVID-19 svjedoci smo marginalizacije učenika s teškoćama u zemljama Europske unije pa tako i u Hrvatskoj, koja se znatno pogoršava. Do toga je došlo uvelike zbog brzine usvajanja digitalnog učenja i nemogućnosti prilagođavanja potrebama učenika s teškoćama. Predlažemo da se, skladno UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom (članak 24. i Opći komentar br. 4) u vezi s pravom na inkluzivno obrazovanje u pružanju jednakog pristupa učenju na daljinu svim učenicima s teškoćama, u NRS uvrsti formulacija „pristup inkluzivnom, kvalitetnom i besplatnom osnovnom i srednjem obrazovanju za osobe s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima “i da se, osigurava razumna prilagodba sukladno individualnim potrebama“. (Razumna prilagodba mogla bi uključivati, na primjer, postavljanje pomoćnih/asistivnih tehnologija koje bi učeniku mogle trebati kod kuće (npr. povećalo ekrana), pružanje potpore usmjerene na osobu (npr. osobnog asistenta ili tumača znakovnog jezika) iliprilagođavanje procesa učenja i ocjenjivanja (npr. dodatno vrijeme za ispite) Sukladno Cilju održivog razvoja o „Kvaliteti u obrazovanju“, predlažemo u NRZ uvrstiti formulaciju „izgraditi i nadograditi

usporedivo s podacima iznesenim u Nacrtu prijedloga NRS-a. Komentar o posebno ranjivim skupinama u okviru razvoja održivog, inovativnog i otpornog turizma nije prihvaćen. Ranjive skupine obuhvaćaju pojam vezan uz komponentu isključenosti dok pojam „ranjivost turističkog sektora“ obuhvaća smanjenu otpornost na različite vrste ekonomskih udara. Budući da ne vidimo preklapanje, ne prihvaćamo promjenu. Komentar vezan za Strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ te stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija nije prihvaćen. Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji u ocrtu donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, konkretno u ovom dijelu, Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika u ocrtu navedeni u NRS-u će biti razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Prioriteti provedbe politika koje predlažete su zapravo razina aktivnosti i projekata koje će se razrađivati u spomenutom Nacionalnom planu. Komentar o usklađenom i perspektivnom tržište rada, u dijelu koji se odnosi na poticanje integriranog i individualiziranog pristupa aktivnim politikama zapošljavanja i politikama socijalne skrbi primljen je na znanje. U okviru NRS-a utvrđuju se prioriteti politika u narednom razdoblju. Međutim, prilikom oblikovanja načina ostvarenja istih uključit će se i svi relevantni dionici, uključujući i predstavnike civilnog društva. Za dio komentara u odnosu na područje zaštite na radu, napominjemo kako su psihosocijalni rizici na radu (stres i zaštita mentalnog zdravlja na radu) predstavljaju rizik kojeg je poslodavac dužan procjenjivati u okviru zakonske obveze procjenjivanja rizika na mjestu rada, u suradnji s medicinom rada a o tome je u fazi izrade i posebni Pravilnik kojeg će donijeti ministar nadležan za zdravstvo uz suglasnost ministra nadležnog za rad. U Prijedlogu Nacionalnog plana zaštite na radu koji podupire provedbu NRS-a je naglašena jedna od aktivnosti koja se odnosi na upravljanje psihosocijalnim rizicima. Zahvaljujemo na komentaru u okviru teme učinkovito i djelotvorno pravosuđe o teškoćama s pristupom pravosudnom sustavu, isti smo primili na znanje, te napominjemo kako će tijekom 2021. godine biti doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a, konkretno Nacionalni plan za razvoj pravosuđa, kao i Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave za razdoblje 2021. -2024. godine, kroz koje će se na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekti. Kroz spomenute mjere, aktivnosti i projekte svakako će biti zastupljeno unaprjeđenje fizičke i digitalne pristupačnosti pravosudnog sustava. Vezano za predloženu dopunu u okviru strateškog cilja 5., a vezano uz osiguravanje prilagodbe, pristupačnosti i dostupnosti zdravstvenom sustavu za osobe s invaliditetom i osiguranje edukacije zdravstvenog

obrazovne ustanove prilagođene djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom, uz poštivanje rodne jednakosti i pružiti sigurno, nenasilno, inkluzivno i učinkovito okruženje za učenje za sve". Naglašavamo da inkluzivnost pretpostavlja pristupačnost te je potrebno u NRS naglasiti da će se „osigurati alternativni i pristupačni obrazovni materijali, uložiti u povećanje digitalnih vještina učenika s teškoćama te da će se osposobi učitelje, profesore i pomoćnike u nastavi, uz pomoć EU fondova, o tome kako napraviti pristupačni digitalni sadržaj za učenike s teškoćama u razvoju“ te da će se osigurati „edukacija osoblja o tome kako sadržaj i samobrazovni proces učiniti dostupnim i inkluzivnim“. Također, predlažemo uvrstiti u NRS formulaciju da je „potrebno osigurati da svaki učenik s teškoćama u razvoju ima svoje računalo i pristup internetu bez obzira gdje živi“. Usklađeno i perspektivno tržište rada Također, predlaže se u NRS u dijelu koji se odnosi na poticanje integriranog i individualiziranog pristupa aktivnim politikama zapošljavanja i politikama socijalne skrbi, „navedeno provoditi uz sudjelovanje predstavnika organizacija civilnoga društva.“ Predlaže se u NRZ predvidjeti da će se „osigurati da zakoni, politike i programi pokrivaju nasilje i uznemiravanje u svijetu rada“ te da će se „osigurati zaštita mentalnog zdravlja radnika“. Smatramo da, sukladno Konvenciji Međunarodne organizacije rada ILO C 190 zaštita od nasilja i uznemiravanja mora se osigurati za sva područja rada, rada na ugovor, kao i neformalnog rada te je potrebno zaštititi sve radnike, osobe na osposobljavanju, volontere i ostale sudionike u svijetu rada od nasilja i uznemiravanja. Predlaže se predvidjeti donošenje Nacionalnog plana zaštite mentalnog zdravlja, koji će obuhvatiti i zaštitu mentalnog zdravlja na radu. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav Osobe s invaliditetom, već od ranije, prije izbijanja COVID-a, imaju teškoća s pristupom pravosudnom sustavu. Nedostatak pristupačnosti i razumne prilagodbe utječu na odredbe o pružanju digitalnih usluga i formata prilagođenih invaliditetu, pristup informacijama i izgradnju okruženja, kao i na komunikaciju s pravosudnim sustavom i unutarnjega; počevši od nepristupačnih web stranica do nepristupačnih sudnica. Postoji nedostatak dostupnih informacija za osobe s invaliditetom. Pravosudni pregled pokazatelja 2020 (2020 Justice Scoreboard) pokazuje da u 2019. godini 10 od 27 država članica EU-a nije imalo online informacije za osobe s oštećenjima vida ili sluha. Zaposlenici s invaliditetom, poput odvjetnika, sudaca, tužitelja i službenika, pogođeni su spomenutim nedostatkom pristupačnosti i razumne prilagodbe što ometanji njihov rad i ograničav broj osoba s invaliditetom koje se zapošljavaju u pravosudnom sustavu. U 2015. godini Odbor UN za prava osoba s invaliditetom preporučio je da EU poduzme odgovarajuće mjere za borbu protiv diskriminacije s kojom se osobe s invaliditetom suočavaju u pristupu pravosuđu, osiguravajući u državama članicama potpunu proceduralnu prilagodbu i financiranje edukacije pravosudnog osoblja o Konvenciji. Odbor je također preporučio da EU na europskim sudovima zajamči

osoblja o pristupu i komunikacija s osobama s invaliditetom, zahvaljujemo na prijedlogu, no isti će biti uzet u obzir prilikom izrade hijerarhijski nižih akata strateškog planiranja u području zdravstva, konkretno Nacionalnom planu razvoja zdravstva. Vezano za komentar o socijalnim uslugama osobama s invaliditetom, zahvaljujemo na komentaru, koji će biti razmotren prilikom izrade Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021. do 2027. godine. Vezano za komentar o jačanju otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite u strateškom cilju 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“ u odlomku Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite, iza rečenice „Modernizacija postojećih i uspostava novih baza podataka o štetama i ranjivostima na negativne utjecaje prijetnji i njihovo sustavno i digitalizirano prikupljanje, ključ su izrade kvalitetnih i vjerodostojnih procjena rizika i učinkovitog i brzog informiranja građana u izvanrednim situacijama, ali i djelotvornosti odgovora na katastrofe i velike nesreće.“ dodaje rečenica „Posebna pozornost usmjerit će se pružanje pomoći svim ranjivim skupinama građana.“ Vezano za komentar o osiguravanju pristupačnosti željeznice te dostupnost gradskih i prigradskih usluga prijevoza za osobe s invaliditetom, ističemo kako se u NRS-u posebno naglašava „poticanje razvoja pametnih rješenja u prometnom sustavu“, što je u skladu sa svim Direktivama koje je EK propisala i u kojima se dostupnost svih oblika javnog prijevoza osobama sa invaliditetom podrazumijeva kao neupitno. Prijedlog o jačanju decentralizacije odlučivanja i financiranja projekata u okviru strateškog cilja 13. nije prihvaćen. Naime, jačanje decentralizacije odlučivanja i financiranja projekata nije vezan uz strateški cilj 13., „Jačanje regionalne konkurentnosti“. U okviru ovoga cilja, regionalna politika fokusira se na jačanje regionalne konkurentnosti putem politike pametne specijalizacije, čiji je cilj „podrška gospodarskom razvoju širenjem znanja, učenja, tehnologije i inovacija radi unaprjeđenja i transformacije aktivnosti koje već postoje na nekom području, ali i stvaranja sposobnosti za uspjeh u novim aktivnostima. Namjera je unaprijediti i osnažiti sposobnost hrvatskih regija/županija za sudjelovanje u domaćim i globalnim lancima vrijednosti.“ Dakle, u fokusu ovoga cilja jest povećanje konkurentnosti hrvatskih regija odnosno županija, daljnje podizanje stupnja razvijenosti naprednijih, razvijenijih županija te razvoj pametnih i održivih gradova. Vezano za komentar o Poglavlju 8. Horizontalni prioriteti, slažemo se s dijelom komentara te će se posebna pozornost posvetiti unaprjeđivanju zakonodavnog okvira kojim se reguliraju upotreba i privatnost podataka kako bi se osnažile prilike za digitalno poduzetništvo, uključujući i područje analize „velikih podataka“ (engl. Big data) i umjetne inteligencije. Vaš komentar je prihvaćen, te se mijenja tekst koji sada glasi: „osigurati da se digitalizacija, automatizacija i nove tehnologije, poput umjetne inteligencije, razvijaju s dizajnom za sve pristupe koji osigurava pristupačnost i u suradnji s osobama s invaliditetom, tako da ove tehnologije ne pogoršavaju diskriminaciju, već doprinose postizanju suštinske jednakosti za osobe s invaliditetom, uz osiguravanje

potpuni pristup pravosuđu i ukloni sve zapreke, uključujući fizičke i proceduralne zapreke, kao i one povezane s poslovnom sposobnošću. U kolovozu 2020.godine, posebna izvjestiteljica UN-a za prava osoba s invaliditetom, Odbor UN za prava osoba s invaliditetom i posebna izaslanica glavnog tajnika za osobe s invaliditetom i pristupačnost objavili su Međunarodna načela i smjernice za pristup pravosuđu osobama s invaliditetom kao vodiče za rad Europske Unije i njezinih država članica. Predlažemo da se u NRS, sukladno članku 13. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, unese da će se "osigurati potpunu dostupnost pravosudnog sustava osobama s invaliditetom". Predlažemo da NRS prepozna "pristupačnost kao ključno načelo digitalizacije pravosudnog sustava". EU je donijela Odluku da će do 2023. godine sudovi u EU međusobno komunicirati elektronski. Predlaže se da se u NSR utvrdi da će se osigurati e-komunikacija sa svim sudovima i za građane. Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ Prioriteti politike na području zdravstva i zdravstvene skrbi: - modernizacija zdravstvene infrastrukture izgradnjom novih ili obnovom postojećih kapaciteta - modernizacija zdravstvenih usluga jačanjem primarne zdravstvene zaštite i razvojem modernog bolničkog sustava te njihovim povezivanjem - unaprjeđenje zdravstvene zaštite za ranjive skupine Prijedlog: dopuniti „uz osiguravanje razumne prilagodbe, pristupačnosti i dostupnosti zdravstvenom sustavu za osobe s invaliditetom i osiguranje edukacije zdravstvenog osoblja o pristupu i komunikaciji s osobama s invaliditetom“ Osigurati da osobe s invaliditetom i njihova mreža podrške budu među prioritetnim skupinama u postupku cijepljenja protiv koronavirusa. UNICEF je u suradnji s RISE institutom (SAD) uz podršku Ministarstva zdravstva RH proveo Analizu usluga rane intervencije u Hrvatskoj, čija je svrha pružiti pregled usluga rane intervencije, analizu politike i korisnu bazu podataka i saznanja o uslugama rane intervencije u Hrvatskoj kako bi se pružila podrška postupnom razvoju, poboljšanju i proširenju nacionalnoga sustava rane intervencije. Glavni nalazi ove Analize pokazuju daviše od 24.000 djece u dobi do pet godina su potencijalni primatelji usluga rane intervencije, a samo 1 od 8 djece potencijalnih primatelja dobiva usluge rane intervencije u RH. U strateškom području "Zdravstvo i zdravstvena skrb" predviđa se "unaprjeđenje zdravstvene zaštite za ranjive skupine". Smatramo da „unaprjeđivanje sustava rane intervencije“ treba imati svoje mjesto u NRS. Dostojanstveno starenje Moramo razumjeti da je invaliditet dio ljudskog stanja. Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da oko 15% svjetske populacije - ima neki oblik invaliditeta, a predviđa se da će se ova brojka povećavati s obzirom na starenje stanovništva. Zato je potrebno osigurati dostojanstveno starenje formulacijom "osobito za osobe s invaliditetom starije životne dobi". Socijalna solidarnost i odgovornost Tijekom dugog procesa izrade Nacrta prijedloga Zakona o socijalnoj skrbi niti jedan predstavnik saveza osoba s invaliditetom nije bio uključen u Radnu skupinu. U najmanju ruku izražavamo iznenađenje da nas se,

privatnosti i zaštite osobnih podataka.“

kao iznimno značajne partnere u donošenju ovog Zakona, uporno isključuje iz sudjelovanja u njegovom donošenju, već nam se pruža mogućnost da po ne znamo koji put na važne propise reagiramo putem e-savjetovanja. Stoga apeliramo da NRS prizna važnost i osigura sudjelovanje predstavnika organizacija civilnoga društva u kreiranju politika i izradi propisa, na partnerski, učinkovit i odgovoran način. Naglašavamo da iznos financijskih sredstava namijenjenih za provedbu socijalnih usluga osobama s invaliditetom nije dovoljan za potpunu provedbu najpotrebnijih socijalnih usluga. Reprezentativne udruge osoba s invaliditetom preuzele su ulogu pružatelja usluga zahvaljujući tako profiliranim natječajima na nacionalnoj razini i kroz projekte financirane iz EU-a, međutim i dalje nedostaju potrebni resursi i kvaliteta provedbe potrebnih usluga. Financiranje usluga putem EU projekata nosi neizvjesnost o financijskoj podršci i opstanku pružanja usluga, a što posljedično utječe i na daljnji razvoj zaštite osoba s invaliditetom. U pogledu deinstitutionalizacije moraju se poduzeti dodatne mjere za provođenje socijalnih usluga podrške kako bi se omogućio neovisan život i uključivanje u zajednicu. Plan deinstitutionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.- 2020. nije polučio napredak u povećanju broja osoba koje izlaze iz institucije i ne postoji sustav rješavanja pristupačnosti stanovanja u smislu prilagodbe stambenog prostora, kao ni sustavno osiguran javni prijevoz osoba s invaliditetom. Predlažemo da NRS predvidi osiguranje „socijalnog stanovanja“ po uzoru na neki od modela u drugim europskim zemljama.“

Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite

Prioriteti provedbe politike na području jačanja otpornosti na rizike od katastrofa:

- jačanje kompetencija operativnih snaga civilne zaštite. Prijedlog dopuniti: „jačanje kompetencija operativnih snaga civilne zaštite, posebno u postupanju pri pružanju pomoći osobama s invaliditetom“ i „osiguravanje da osobe s invaliditetom ne budu izostavljene u jačanju otpornosti na rizike od katastrofa te da im digitalni sadržaji budu dostupni i osigurani u pristupačnim formatima“

„Održiva mobilnost“

Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom

Predlažemo u NRS predvidjeti „osiguravanje pristupačnosti željeznice te dostupnost gradskih i prigradskih usluga prijevoza za osobe s invaliditetom“

U okviru strateškog cilja 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“, među prioritetima provedbe politike na području jačanja regionalne konkurentnosti predlaže se dodati „jačanje decentralizacije odlučivanja i financiranja projekata.“

6. Horizontalni prioriteti: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti

Napominjemo da se trinaest godina nakon ratifikacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, njezine odredbe još uvijek ne provode u potpunosti ili se često krše u RH. Značajne povrede povezane su s obvezom temeljitog savjetovanja s osobama s invaliditetom i uzimanja u obzir njihovih stavova putem pojedinih reprezentativnih udruga. Ističemo kako je neophodno osigurati daljnju provedbu i ravnomjernu regionalnu

raspodjelu socijalnih usluga potrebnih za ostvarivanje ljudskih prava osoba s invaliditetom i razvoj novih usluga uz osiguravanje profesionalizacije osoblja, osiguravanje stabilnih postojećih resursa i pronalaženje novih. I na kraju, ali ne najmanje važno, u svim je područjima potrebno u potpunosti provesti načelo „ništa o nama bez nas“ i uključiti osobe s invaliditetom u sve postupke donošenja odluka koji ih se tiču te uzeti u obzir njihova stajališta i prijedloge, posebno prilikom izrade propisa. Potrebno je osigurati dostupnost javnog prijevoza svim osobama s invaliditetom te pristupačnost građevinama i prometnoj infrastrukturi, osobiti izvan velikih gradskih središta. Predlaže se u NRS unijeti da će se „osigurati da se digitalizacija, automatizacija i nove tehnologije, poput umjetne inteligencije, razvijaju s dizajnom za sve pristupe koji osigurava pristupačnost i u suradnji s osobama s invaliditetom, tako da ove tehnologije ne pogoršavaju diskriminaciju, već doprinose postizanju suštinske jednakosti za osobe s invaliditetom, uz osiguravanje privatnosti i zaštite osobnih podataka. Financijska sredstva kojima EU raspolaže za oporavak od pandemije COVID-19 moraju se usmjeriti na osiguravanje izlaska iz siromaštva i socijalne isključenosti osoba s invaliditetom Potrebno je ulagati sredstava za osiguravanje nediskriminacije i jednakih mogućnosti bez obzira na vrstu invaliditeta, inkluzivno i otvoreno tržište rada, inkluzivno obrazovanje, osiguravanje pristupačnosti, slobodu kretanja i prijelaz s institucionalne skrbi u zatvorenim uvjetima na neovisan život u zajednici. Predlaže se u NRS predvidjeti „jačanje civilnog sektora i participacije građana u odlučivanju te provedbi javnih politika“.

88 **ZELENA AKCIJA**

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj
Naglasak na niskougljični razvoj mora biti centralna os ove strategije te glavni smjer razvoja RH do 2030. Dosadašnja klimatsko-energetska politika RH odgađala je potrebnu ambiciju smanjenja emisija na period nakon 2030. Iz tablice 3. Nije jasno na što se odnosi indikator početne vrijednosti iz 2018. Od 75,23%. Te iz toga proizlazi da također nije jasno, planira li RH u odnosu na taj indikator smanjiti svoje emisije CO₂ do 2030 „na 65%“ ili „za 65%“. Ako je točna postavljena kalkulacija koja pokazuje da RH planira u 10 godina smanjiti emisije sa 75% (2018) na 65% to definitivno nije ni blizu narativa u kojem smo „predvodnici niskougljičnog razvoja u EU“ Globalna gospodarska kriza prouzročena COVID-19 pandemijom predstavlja jedinstvenu priliku za novi početak i ublažavanje još veće, klimatske krize. Hrvatsko gospodarstvo može i mora iskoristiti ovu priliku te napraviti odmak od dosadašnjih neodrživih praksi. Međuvladin panel za klimatske promjene (IPCC) poziva vlade svijeta da donesu hitne i odlučne mjere kojima će spriječiti porast globalne temperature iznad 1,5 stupnjeva. Kao korak u tom pravcu, donesen je Europski zeleni plan, a 27. svibnja 2020. Europska komisija je objavila i plan za oporavak koji postavlja temelj za revitalizaciju gospodarstva u skladu s načelima Zelenog plana.

Nije prihvaćen

Vezano za Vaš komentar razrade mjera niskougljičnog razvoja izvješćujemo Vas da će detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti obuhvaćena u provedbenom planskom dokumentu srednjoročnog planiranja, u okviru Akcijskog plana provedbe Strategije niskougljičnog razvoja za razdoblje do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu (NUS) koji se radi za razdoblje od pet godina. Također, primamo na znanje navode vezano uz prirodni kapital i bioraznolikost. Napominjemo da smo svjesni kompleksnosti procesa određivanja ekonomske vrijednosti različitih sastavnica prirode u potpunosti obuhvatiti njihovu ekološku i socijalnu komponentu. Koncept usluge ekosustava ima veliki potencijal kao dodana vrijednost sadašnjem pristupu zaštite prirode, koji do sada nije dovoljno prepoznat među različitim sektorima. Ciljevi su, između ostalog, učiniti prirodne vrijednosti vidljivijima kako bi se uz korištenje najnovijih pristupa i znanstvenih spoznaja osiguralo donošenje kvalitetnih strateških odluka na lokalnoj i nacionalnoj razini koje su u skladu s održivim korištenjem prirodnih dobara kako je i navedeno u Strategiji i akcijskom planu zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine. Želimo istaknuti kako je Vaš komentar dobrodošao te ukoliko i nije rezultirao samom izmjenom teksta Nacionalne razvojne strategije RH do 2030. godine primljen je na znanje ili će se koristiti

Idućih deset godina je ključno i predodredit će, kako hrvatsko pozicioniranje na EU i globalnoj sceni, tako i sveukupno stanje u društvu. To znači da je potrebno djelovati odmah, poštujući i, gdje je moguće, nadilazeći EU ciljeve, uvažavajući pritom znanstvene dokaze te potičući razvoj domaćeg gospodarstva, poljoprivrede, uz ostvarivanje uvjeta za zdravije i kvalitetnije življenje. Hrvatska može i mora iskoristiti ovu jedinstvenu priliku, kada se na EU razini oslobađaju i namjenjuju značajna sredstva za tranziciju u niskougljično i pravedno gospodarstvo te mora, sukladno tome, razviti i usvojiti adekvatnu stratešku i zakonodavnu podlogu, koja će omogućiti iskorištavanje sredstava te stvaranje nužnih preduvjeta da hrvatsko gospodarstvo bude konkurentno. Planom za oporavak i pratećim budžetom „EU sljedeće generacije“, sredstva koja će biti raspoloživa zemljama članicama za oporavak, nude mogućnost da istovremeno doprinose smanjenju druge svjetske krize-klimatske krize. Klimatska kriza, ukoliko joj se hitno i sustavno ne pristupi na razini svake pojedine države, dugoročno će dovesti do još drastičnijih posljedica za gospodarstvo i čovječanstvo od onih prouzročenih COVID-19 pandemijom. Zeleni oporavak stoga je jedini mogući put, koji uz doprinos rješavanju klimatske krize, omogućava stvaranje novih radnih mjesta, smanjenje troškova za zdravstvo te jamči brzi i učinkoviti iskorak u novu, niskougljičnu, sadašnjost bez nejednakosti s otpornim i konkurentnim gospodarstvom. Hrvatska je svojim brojnim strateškim dokumentima načelno iskazala opredjeljenje za niskougljični i zeleni razvoj u skladu sa zahtjevima EU, no konkretne mjere pokazuju nedostatak ambicije te političke odlučnosti u provedbi. Tako su strateški i zakonodavni dokumenti u nekim svojim segmentima u međusobno neusklađeni i u suprotnosti s pravcima razvoja EU. EU zakonodavstvo kroz Uredbu o upravljanju Energetskom unijom, diktira obvezu razvoja i usvajanja Dugoročne niskougljične strategije. Hrvatska Strategija niskougljičnog razvoja, koja se do jučer, s tri godine kašnjenja, nalazila na javnom savjetovanju, usklađuje se sa Strategijom energetskog razvoja, koja bi trebala proizlaziti iz niskougljične strategije (a ne kao što je slučaj, obratno). U istoj strategiji plin se navodi kao tranzicijsko gorivo, što je u suprotnosti s osnovnim načelima niskougljičnog razvoja i ne razmatra se tzv. scenarij nulte emisije stakleničkih plinova, što je u koliziji s Europskim zelenim planom i načelima niskougljičnog razvoja. S tim ciljem više od 100 potpisnika zahtijeva integraciju ovih ciljeva u razvojnu strategiju RH: ● Uskladiti sve klimatsko-energetske politike, počevši sa, Strategijom niskougljičnog razvoja, s Europskim zelenim planom te, kroz dodatnu ambiciju, iskoristiti priliku za pozicioniranje na EU i globalnoj sceni, što podrazumijeva izradu plana smanjenja emisija stakleničkih plinova za 65% do 2030. te potpuno uklanjanje mjera, istraživanja i pravaca razvoja koji uključuju fosilna goriva. S tim u vezi uskladiti i sektorske strategije koje bi trebale proizlaziti iz razvojne strategije; ● Obustaviti sva ulaganja u fosilnu industriju, istraživanje i infrastrukturu za

prilikom izrade akata strateškog planiranja niže razine.

iskorištavanje fosilnih goriva te subvencioniranjem fosilnih goriva, a time oslobođena sredstva iz proračuna preusmjeriti u poticanje energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije, borbu protiv energetskog siromaštva i prateća istraživanja i razvoj;

- Osigurati da obnova potresom pogođenih zgrada bude sveobuhvatna i niskouglijična, u skladu s gotovo nultim energetskim standardom ili energetski najvišim tehnički mogućim standardom te napraviti plan za postupnu obnovu cijelog javnog (posebice obrazovnog i zdravstvenog) te stambenog fonda po istim načelima i uvjetima;
- Poticati građane i zajednice građana te im omogućiti da budu aktivni sudionici u energetske tranziciji - izradom povoljnog zakonodavnog okvira i osiguravanjem adekvatne edukacijske, provedbene i financijske podrške, vodeći pritom računa o osiguravanju istih uvjeta za građane iz ugroženih skupina. Osigurati građanima mogućnost samoopskrbe, proizvodnje energije i udruživanja u zajednice proizvođača energije, vodeći računa ne samo o zakonodavnom okviru u području energetike, nego i o barijerama koje proizlaze iz drugih zakona;
- Ulagati u održivi promet i poticati održivu mobilnost - izgradnju biciklističke infrastrukture te u promjenu modaliteta prijevoza – osiguravajući adekvatan i dostupan javni prijevoz, posebice u segmentu modernizacije infrastrukture željezničkog prometa. Ulagati u pomoćnu infrastrukturu za razvoj e-mobilnosti te poticati prelazak na e-mobilnost i alternativna goriva (u koje se ne ubraja plin);
- Omogućiti ulaganja u zelena radna mjesta te poticati i promovirati razvoj zelene i održive industrije stvaranjem nužnih preduvjeta za povlačenje raspoloživih EU sredstava kroz hitnu prilagodbu i doradu nacionalnog zakonodavnog i strateškog okvira te time omogućiti učinkovit i dugotrajan oporavak od krize i ispunjenje uvjeta za kružno gospodarstvo. To podrazumijeva i stavljanje naglaska na klimatski aspekt u svim tematskim ciljevima prilikom programiranja sredstava iz europskih fondova za period 2021.-2027. godine, uz visoku razinu suradnje sa svim sektorima;
- Poticati lokalnu i ekološku proizvodnju hrane kao niskouglijičnu mjeru te mjeru prilagodbe na utjecaj već neizbježnih klimatskih promjena koje zajedno s COVID-19 krizom sa sobom nose nestabilnost opskrbe hranom te time djelujući u skladu sa strategijom „Od polja do stola“, održivo koristiti prirodna bogatstva Hrvatske i doprinositi zdravlju i blagostanju;
- Omogućiti jedinicama regionalne i lokalne samouprave provedbu i ulaganje u mjere koje će osigurati adekvatnu prilagodbu na one klimatske promjene koje su sada već neizbježne, uključujući infrastrukturu, usluge i edukaciju građana, temeljene većinom na zelenim rješenjima te potičući ih pritom na okretanje niskouglijičnom i bezuglijičnom razvoju;

Generalni komentar promet : Nedostaju barem minimalni indikatori. Bez njih, većina poglavlja izgleda kao lista želja preuzeta iz obaveza koje propisuju ciljevi EU, tj. u tekstu je generalno nedostaje stvarnog sadržaja te je iz njega teško ustanoviti što će se konkretno do 2030. poduzeti kako bi sektor mobilnosti postao održiv. Primjerice, spominje se „unaprjeđenje usluga prigradske željeznice, ponovno oživljavanje međunarodnog

prijevoza putnika, otključati puni razvojni potencijal hrvatskih luka, logističke i druge usluge povezane sa željezničkim prijevozom dobit će zamah“, što su generalni prioriteti koje vjerojatno nitko neće osporavati, ali zapravo nije jasno što to konkretno znači. Također, uz četiri strateška cilja NRS, nedostaje još barem i razvoj kvalitetnog javnog prijevoza u velikim i srednje velikim gradovima, s obzirom da se značajan broj putničkih kilometara generira upravo na tom području te je nužno, ne samo iz okolišnih razloga, što više ih prebaciti s individualnog motornog prijevoza na masovni javni prijevoz ili individualni nemotorizirani prijevoz. Integrirani urbani prijevoz spominje se u naslovu poglavlja „Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom“, ali u samom tekstu tog poglavlja nema niti jedne jedine riječi o tome, osim u posljednjoj natuknici gdje se bez ikakvog objašnjenja samo navodi „promicanje integriranog urbanog prijevoza“, što može značiti bilo što, ili usputnog spominjanja „prigradske željeznice“ u prethodnoj natuknici. Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom Citat: „Prioriteti provedbe na području željezničkog prometa: (...) modernizacija željezničkih pruga na hrvatskom dijelu osnovne i sveobuhvatne TEN-T mreže te proširenje i poboljšanje usluga prigradske željeznice“ Komentar: Ovo je primjer nedorečenosti i potrebe za navođenjem barem nekog indikatora. Npr, modernizacija jednoznačenkastog broja kilometara na TEN-T mreži, iako bez stvarnog doprinosa razvoja mobilnosti, zadovoljava ovaj prioritet, a zapravo ne čini bitnu razliku u kvaliteti željezničkog prometa. Nužno je npr. navesti ili broj kilometara željezničkih pruga koji će biti moderniziran, ili navesti u postotku porast broja putničkih ili tonskih kilometara ili navesti u postotku porast prosječne brzine kretanja vlakova ili neki drugi indikator. Razvoj pomorskog prometa i prometa unutarnjim vodnim putovima Citat: „U sektoru unutarnjih vodnih putova nastaviti će se ulagati u projekte čija je svrha poboljšanje plovnosti Dunava, Save i Drave.“ Komentar: Potrebno je dodati nastavak rečenice „vodeći pri tome računa da ne dođe do negativnih utjecaja na okoliš“. Naime, ako „poboljšanje plovnosti“ znači podizanje klase plovnog puta Dunava, Save i Drave, onda je vrlo izgledno kako su takvi zahvati neopravdani te da imaju negativan utjecaj na okoliš. Citat: „Financirat će se (...) kupnja novih, ekološki prihvatljivih transportnih sredstava za pomorski prijevoz.“ Komentar: Također nije jasno što to točno znači, tj. koliko plovila, koliki udio u ukupnom broju, hoće li se financirati ili sufinancirati i u koliko postotku i slično. Pomorski promet ima značajan utjecaj na emisiju stakleničkih plinova, a njegova dekarbonizacija jedan je od većih izazova. Ovakva općenita formulacija ostavlja dojam kako se u 2030. godini neće puno tga promijeniti, osim što će Hrvatska, slijedeći trendove, vjerojatno sufinancirati kupnju pokojeg plovila na električni ili vodikov pogon, s praktično nikakvim utjecajem na kumulativne emisije plinova iz pomorskog prometa. Razvoj zračnog prometa Komentar: U tekstu nema niti

spomena okoliša niti potrebe smanjenja emisija (a kamoli indikatora), iako zračni promet po kilometru ima negativniji utjecaj na okoliš od svih ostalih vrsta prometa. Kako je dekarbonizacija zračnog prometa još zahtjevnija od dekarbonizacije vodnog prometa, neophodno je da bude prioritet u razvojnoj strategiji. U suprotnom vjerojatno neće biti nikakvog rezultata do 2030. Primjerice, hoće li uvesti financijski instrumenti kojima bi se poticao promet zrakoplova s nižim emisijama (za koje je izgledno da će se u narednih 10 godina barem do određene mjere razviti), odnosno destimuliralo slijetanje onih koji to nisu? Postoji li ikakav cilj da na relacijama do 500 – 1.000 kilometara (dakle, uključujući i međunarodni putnički promet, gdje Vlada RH ima instrumente sklapanja bilateralnih dogovora npr. za željeznički promet) dođe do ikakve promjene modal split-a, tj. smanjenja udjela putovanja zračnim prijevozom, a povećanja željezničkim? Na ova pitanja Nacrt razvojne strategije ne daje nikakav odgovor. Otpad: Slika 25 Prikaz prioriteta područja javnih politika za strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost ” Što se tiče pokazatelja učinka, s obzirom da su hijerarhijom gospodarenja otpadom (koja je definirana direktivama EU i hrvatskim zakonodavstvom) prioriteti smanjenje nastanka otpada i ponovna uporaba, potrebno je među pokazatelje učinka uvrstiti ciljeve vezano za to, a ne samo za stopu recikliranja koja je niže u hijerarhiji prioriteta gospodarenja otpadom. □ Što se stope recikliranja tiče, s obzirom da je Planom gospodarenja otpadom RH 2017-2022. propisan zakonski cilj od 60% recikliranja otpada do 2022. godine, ovaj postotak od 55% do 2030. je derogiranje postojećih pozitivnih zakonskih propisa. Za 2030. treba definirati minimalno 70% recikliranja, kao što je to definirano i zahtjevima Europskog Parlamenta u Rezoluciji o prelasku na cirkularnu ekonomiju. Prema hijerarhiji gospodarenja otpadom, smanjenje stvaranja otpada je na prvom mjestu, nakon čega slijedi odvojeno prikupljanje i recikliranje. Takvim redoslijedom moraju se osigurati i ulaganja javnog novca. Prijelazi na sustave za ponovnu uporabu dugoročno utječu na smanjenu ovisnost o derivatima fosilnih goriva u pogledu proizvodnje i uporabe lako zamjenjivih jednokratnih proizvoda, nude priliku za poslovne inovacije te otvaranje novih radnih mjesta. Sustavi za ponovnu uporabu nužan su dio strategije kako u pogledu klimatske neutralnosti tako i u pogledu gospodarenja otpadom jer stavljaju naglasak na ispravno mjesto. Regionalni centri za gospodarenje otpadom ne poštuju zakonsko načelo blizine te se na primjeru prva dva centra (Marišćina i Kaštijun) pokazalo da su okolišno i društveno neprihvatljivi te ekonomski neisplativ način gospodarenja miješanim otpadom gradova i općina, koji gradove i općine dovodi u poziciju da moraju građanima drastično podizati račune. Umjesto daljnjeg koraćanja u krivom smjeru, postojeće centre potrebno je zatvoriti, a od planiranih centara odustati te se usmjeriti na ulaganja u osiguravanje izgradnje lokalne (gradovi) infrastrukture za ekološki prihvatljivu obradu miješanog otpada kojom se ne potiče neekološko spaljivanje i suspaljivanje otpada, kao što je to sada slučaj u planiranim centrima. Na to

ukazuju brojne udruge i inicijative građana iz čitave RH koje su podnijele i brojne prijave tijelima EU te sudovima u RH. Strategijom je potrebno definirati i ciljeve vezane za uspostavu kvalitetnijeg sustava doniranja hrane, kako bi se smanjile velike količine bačene hrane, a samim time smanjile i emisije stakleničkih plinova koje nastaju na deponijima raspadanjem ostataka hrane i pretvaranjem u metan. S druge strane boljim kanaliziranjem viškova hrane smanjiti će se stopa stanovništva koje je u ugroženim skupinama jer nemaju pristup hrani. Bioraznolikost: S obzirom na to da kriza gubitka bioraznolikosti uz klimatske promjene predstavlja najveću okolišnu prijetnju s kojom se čovječanstvo danas suočava, smatramo kako je toj temi unutar Strategije posvećeno premalo prostora. Na mjestima gdje se ta problematika i spominje koriste se vrlo uopćene formulacije bez ikakvih precizno formuliranih ciljeva i pokazatelja njihovog ostvarivanja (jedino se u kontekstu proizvodnje hrane spominje usklađivanje sa Strategijom EU-a za bioraznolikost do 2030). Također, izrazito problematičnom smatramo i tendenciju Strategije da se na prirodu/bioraznolikost i njene različite sastavnice referira kao na prirodni kapital te žali nad nepostojanjem standarda za njegovo (ekonomsko) vrednovanje. Takav tip vrednovanja lako može poslužiti kao prvi korak u smjeru pretvaranja sastavnica prirode u robu kojom se može trgovati, odnosno do uvođenja tržišnih principa u sustav zaštite prirode. Čak i ako se ostave po strani svi metodološki problemi s određivanjem ekonomske vrijednosti različitih sastavnica prirode, ona nikada ne može u potpunosti obuhvatiti njihovu ekološku i socijalnu vrijednost. Zelena akcija se stoga najstrože protivi uvođenju ekonomske vrijednosti kao jedinog ili dominantnog kriterija pri donošenju odluka vezanih uz zaštitu prirode/bioraznolikosti.

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj

1. U Strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva”, prioritetno područje Digitalna tranzicija gospodarstva, dodati prioritet: Poticanje katastarskih izmjera i novelacije katastarskih, odnosno zemljišnoknjižnih evidencija. Ukoliko nije moguće dodati prioritet, molimo obraditi na drugačiji način. Cilj koji se želi postići: Ubrzanje realizacije investicija, rješavanje vlasničkih odnosa, poboljšana apsorpcija EU sredstava. 2. U Strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva”, prioritetno područje Digitalna tranzicija gospodarstva, dodati prioritet: Izmjena/donošenje propisa kojima se optimizira dinamika izmjene/donošenja prostornih planova. Ukoliko nije moguće dodati prioritet, molimo obraditi na drugačiji način. Cilj koji se želi postići: Ubrzanje realizacije investicija. Potencijalne investicije nerijetko nailaze upravo na gore spomenutu situaciju: neadekvatan prostorni plan čija izmjena iziskuje značajne vremenske resurse, a koje je dinamički potrebno optimizirati. 3. Razvoj poduzetničke infrastrukture spominje se u Strateškom cilju 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima”, odnosno prioritetnom području Razvoj potpomognutih i brdsko-planinskih područja. Prijedlog je: Razvoj poduzetničke infrastrukture/infrastrukture poduzetničkih zona dodatno obraditi kroz Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo”, tj. u prioritetno područje Razvoj poduzetništva i obrta dodati prioritet: „Razvoj infrastrukture poduzetničkih zona”. Ukoliko nije moguće dodati prioritet, molimo obraditi na drugačiji način. Cilj koji se želi postići: Ubrzanje realizacije investicija boljom razvijenošću infrastrukture poduzetničkih zona za čiji brzi razvoj Jedinice lokalne samouprave nemaju dovoljno sredstava. 4. Kroz Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo”, prioritetno područje Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma, obraditi turističke kampove koji se ne spominju u dokumentu, tj. umjesto rečenice “To su, primjerice, zdravstveni, ruralni, gourmet turizam, eko-turizam, outdoor turizam, nautički, kulturni i vjerski turizam, sportski turizam itd.” staviti rečenicu “To su, primjerice, zdravstveni, ruralni, gourmet turizam, eko-turizam, outdoor turizam, nautički, kulturni i vjerski turizam, sportski turizam, kamping turizam itd.”. Cilj koji se želi postići: Poticanje razvoja kamping turizma. 5. U Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost”, prioritetno područje Energetska učinkovitost i samodostatnost te tranzicija na čistu energiju, dodati prioritet: Izmjena i dopuna županijskih prostornih planova u svrhu boljeg iskorištavanja potencijala obnovljivih izvora energije. Ukoliko nije moguće dodati prioritet, molimo obraditi na drugačiji način. Cilj koji se želi postići: Omogućiti prostorno planske preduvjete za realizaciju novih fotonaponskih elektrane kroz grafičke i tekstualne odredbe prostornih planova pritom pazeći na imovinsko pravne odnose.

Nije prihvaćen

Vezano za komentar: „Razvoj poduzetničke infrastrukture ” podsjećamo da je u Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja do danas upisano 585 poduzetničkih zona na području Republike Hrvatske. Prioritete vezane uz upravno područje turizma, nakon donošenja NRS-a u Hrvatskom saboru, Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine. U okviru NRS-a navedeni su primjeri oblika turizma, te se istom ne isključuju drugi oblici turizma koji nisu navedeni. Ministarstvo turizma i sporta će navedeni komentar uzeti kao preporuku prilikom izrade Strategije razvoja održivog turizma za razdoblje do 2030. godine.

90	<p>Vojislav Radosavljević Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj 5.4. Strateški cilj 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ "Upravo zato što je Hrvatska mnogo više od turizma i prirodnih ljepota kojima se ponosimo, ona se treba ponositi i kulturom, znanjem, poviješću, raznolikošću tradicija i religija, talentom, kreativnošću i inovativnošću koje treba dodatno promovirati i koristiti u svrhu stvaranja novog kapitala za pozicioniranje države kao poželjne i sigurne destinacije za život i poslovanje". Po mom mišljenju Republika Hrvatska je globalni primjer kako jednakim postupanjem prema svim vjerskim zajednicama i kroz suradnju i dijalog postići kvalitetan suživot koji okuplja oko onoga što ujedinjuje sve vjerske zajednice a to je ujedinjenost u dobru i različitosti. Smatram bitnim da se u NRS 2030 razmotri uvrštavanje vjerskih zajednica koje su jedan od dionika koji mogu doprinijeti ciljevima UN-a. Hrvatska kao sekularna zemlja primjer je na globalnoj razini zaštite vjerskih sloboda i općenito svih vjerskih zajednica te integriranosti vjerskih zajednica. Hrvatska se može pohvaliti razinom etničkog, kulturalnog i vjerskog suživota u modernom sekularnom društvu- Uistinu je navedeno potrebno vrednovati u NRS2030 tj. kulturalnu i religijsku različitost kao sastavnu nit hrvatskog društva, osvijestiti je pred građanima Hrvatske i pokazati je kao primjer zajednici europskih naroda. Uvrštavanjem vjerskih zajednica i njihovih projekata pridonosimo integracije koja može i treba se dalje razvijati kao primjer uzajamne integracije i otvorenosti tj. Hrvatski brend na globalnoj razini. Vjerske zajednice će biti prepoznate kao one koje mogu pridonijeti ciljevima UN-a tj. Globalnim ciljevi za održivi razvoj te ciljevima EU i RH, što je suština ovog nacrt. Potrebno je razmotriti da se u ovom ključnom dokumentu pruži prilika vjerskim zajednicama da uz podršku države nastave s ostalim dionicima graditi miroljubivo, pravedno i uključivo društvo koje će promovirati zaštitu okoliša, slobodu, jednakost i ujedinjenost u različitosti. Vjerske zajednicama u ovom ključnom dokumentu mogu imati priliku da pridonese ciljevima održivog razvoja koje promoviraju Ujedinjeni narodi a čija težnja je održavanje mira i sigurnosti u svijetu, razvijanje dobrosusjedskih odnosa, ekonomske suradnje, širenja tolerancije i promicanje poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda čovjeka. Ulaganja u projekte vjerskih zajednica može doprinijeti stvaranju ozračja mira i sigurnosti. Ulaganja u projekte vjerskih zajednica pripomoglo bi stvaranju još kvalitetnijeg okruženja za dijalog u diplomaciji i gospodarstvu.</p>	<p>Prihvaćen Pretposljednji odlomak na str. 69 dopunjen je kako slijedi: Članstvom u globalnim, kontinentalnim i regionalnim asocijacijama, organizacijama i aranžmanima te što aktivnijom ulogom u njima Hrvatska dodatno ojačava ugled i privlačnost kao sposobna i funkcionalna, moderna i povezana, sigurna i otvorena zemlja, koja učinkovito štiti i promiče vladavinu prava i zaštitu ljudskih, manjinskih i drugih prava i sloboda. Hrvatsku ćemo u svijetu promicati i prikazivati i kao uzor vjerskog i kulturnog pluralizma, u kojem i vjerske zajednice, kulturne ustanove i drugi subjekti mogu pridonositi UN-ovim ciljevima održivog razvoja i ciljevima ove strategije."</p>
91	<p>Svjetski savez mladih Hrvatska Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Uvod Svjetski savez mladih Hrvatska (dalje: SSMH) pozdravlja donošenje Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine (dalje: NRS 2030) kojoj na putu postizanja ciljeva i kreiranja Hrvatske kakvu želimo, u središtu treba biti čovjek. Navedeno implicira da je u ostvarenju vizije Hrvatske</p>	<p>Djelomično prihvaćen Vezano za komentar: „Donijeti Strategiju stambene politike Republike Hrvatske“ slažemo se s navodom da adekvatno stambeno zbrinjavanje utječe na odluke o formiranju obitelji i da ima direktan utjecaj na demografsku revitalizaciju potpomognutih područja. Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine osnovalo je Povjerenstvo za izradu nacrt Stambene strategije te je navedena strategija u</p>

kakvu želimo u 2030. godini nužna demografska revitalizacija i provedba konkretnih demografskih mjera. Iz razvojnog smjera „Jačanje otpornosti na krize“ ove Strategije u kojemu je jedan od strateških ciljeva „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“, vidljivo je prepoznavanje demografskog razvoja kao preduvjeta društveno-gospodarskog razvoja Republike Hrvatske, što također pozdravljamo. Svjetski savez mladih Hrvatska smatra da je politička zajednica na nacionalnoj razini dužna štiti i njegovati obitelj, stoga pozdravljamo isticanje položaja obitelji kao strateškog cilja NRS 2030., što je ujedno u skladu s Ustavom Republike Hrvatske prema kojem je obitelj pod osobitom zaštitom države, kao i s Općom deklaracijom o pravima čovjeka prema kojoj je obitelj prirodna i temeljna jedinica društva. Osvrt na Strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“ Sadržaj teksta pod Strateškim ciljem 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“ vrlo općenito objašnjava izazove koje negativni demografski trendovi predstavljaju za politiku, društvo i gospodarstvo. Također, sadržaj ovog strateškog cilja koji je sveden na 3 stranice teksta ne odgovara stručnoj razini analitičke podloge Svjetske Banke u kojoj se iscrpno analizira obiteljska politika u Hrvatskoj i zemljama članicama EU. Ujedno, vidljiv je manjak terminološke preciznosti budući da se na str. 84. NRS 2030 navodi sljedeće: „Demografska politika s mjerama za podršku obiteljima, djeci i mladima nije izolirana od drugih politika. Njezini puni učinci i rezultati mogu se očekivati tek u sinergiji s drugim politikama, osobito djelotvornim gospodarskim politikama koje će stvoriti uvjete za brži i dugoročno održiv rast. Zbog toga je opće poboljšanje kvalitete života i održiv gospodarski rast koji obiteljima pruža financijsku stabilnost i povjerenje u dostupnost budućih životnih prilika jedna od značajnijih demografskih mjera“. Iako je točno da je obiteljsku politiku nužno uskladiti s drugim javnim politikama i da je tek u sinergiji obiteljske politike s drugim javnim politikama moguć učinak na fertilitet (Čipin i Međimurec, 2017), ne možemo smatrati da je opće poboljšanje kvalitete života i održiv gospodarski rast jedna od značajnih demografskih mjera. Naime, opće poboljšanje kvalitete života i održiv gospodarski rast trebaju biti opći cilj svih javnih politika, dok demografske mjere trebaju biti precizno definirane i utemeljene na znanstvenim dokazima. Isto tako, precizno trebaju biti definirati rokovi, dinamika i redoslijed tih mjera, kao i realni ciljevi. Uzimanje ukupne stope fertiliteta od 1,8 kao ciljane vrijednosti za 2030. godinu zvuči neostvarivo i u vremenima izvan kriza, što potvrđuje tvrdnja na str. 84. NRS 2030: „Hrvatska je najveće stope fertiliteta u proteklom razdoblju imala u godinama povoljnih gospodarskih okolnosti, odnosno u godinama kada su očekivanja o budućim životnim i financijskim okolnostima bila pozitivna.“ Preciznije, Hrvatska je posljednji put toliku razinu ukupne stope fertiliteta imala 1988. (1,79) (Svjetska banka, 2019), to znači u uvjetima većeg ukupnog broja stanovništva i drugačijih političkih, društvenih i gospodarskih okolnosti. Kada govorimo o razdoblju recesije uzrokovane posljednjom gospodarskom

fazi izrade. Vezano za komentar za dopunu indikativnog popisa akata strateškog planiranja napominjemo kako je Nacionalni program za mlade akt strateškog planiranja nižeg reda koji se ne navode u indikativnom popisu akata strateškog planiranja Nacionalne razvojne strategije, ali se prihvaća prijedlog u dijelu koji se odnosi na Strategiju prostornog razvoja Republike Hrvatske. Dodaju se sljedeći dokumenti u Dodatak 4.: Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske, Državni plan prostornog razvoja i prostorni planovi na razini JLP(R)S-a. Prijedlog o profesionalnom usmjeravanju je primljen na znanje. Student ima pravo na: 1. kvalitetan studij i obrazovni proces kako je to predviđeno studijskim programom, 2. sudjelovanje u stručnom i znanstvenom radu, 3. konzultacije i mentorski rad, 4. slobodu mišljenja i iskazivanja stavova tijekom nastave i drugih aktivnosti na visokim učilištima, 5. završetak studija u kraćem roku, 6. slobodno korištenje knjižnica i ostalih izvora informacija, 7. upisivanje predmeta iz drugih programa, sukladno statutu i na njemu utemeljenim propisima sveučilišta, 8. izjašnjavanje o kvaliteti (ocjenjivanje) nastave i nastavnika, 9. sudjelovanje u odlučivanju, sukladno statutu visokog učilišta, 10. pritužbu za slučaj povrede nekog od njegovih prava predviđenih zakonom ili općim aktima visokog učilišta, 11. sudjelovanje u radu studentskih organizacija, 12. mirovanje obveza studenta za vrijeme služenja vojnoga roka, za vrijeme trudnoće i do godine dana starosti djeteta, za vrijeme dulje bolesti te u drugim opravdanim slučajevima prekida studija, 13. odgovarajuću psihološku i zdravstvenu pomoć u studentskim poliklinikama ili drugim odgovarajućim zdravstvenim ustanovama te 14. druga prava predviđena statutom i drugim općim aktima visokog učilišta. Student ima obvezu poštivati režim studija i opće akte visokog učilišta te uredno izvršavati svoje nastavne i druge obveze na visokom učilištu. Stegovna odgovornost studenata uređuje se općim aktima visokog učilišta. Redoviti studenti imaju prava iz zdravstvenog osiguranja sukladno posebnim propisima. Pravilnicima koje donosi ministar znanosti i obrazovanja uredit će se uvjeti i način ostvarivanja prava redovitih studenata iz studentskog standarda, i to na: subvencionirano stanovanje, subvencioniranu prehranu, prijevoz studenata s invaliditetom, državne stipendije, zajmove i druge novčane potpore te zapošljavanje posredstvom studentskih centara. Visoka učilišta provode studentsku evaluaciju studija putem ankete ili na drugi primjereni način. Rezultati evaluacije služe planiranju nastavnog i znanstvenog programa na visokim učilištima. Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske u razdoblju do 2030. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, konkretno Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine.

krizom, službeni podaci Svjetske banke pokazuju da je ukupna stopa fertiliteta neprestano padala, i to sa 1,58 u 2009. godini te dosegla najnižu vrijednost od 1,4 u 2015. godini (Svjetska banka, 2019). Iz navedenog zaključujemo da će se isti trendovi nastaviti u ovom desetljeću koje će biti obilježeno nezapamćenom krizom i zbog toga smatramo da ciljana vrijednost od 1,8 nije dostižna i da ju treba realnije odrediti (npr. na vrijednosti prije posljednje gospodarske krize). Prethodnu tvrdnju potkrjepljujemo činjenicama iz najnovijeg znanstvenog istraživanja koje potvrđuje da pad fertiliteta u razdoblju posljednje gospodarske krize nije zaobišao ni nordijske zemlje, zemlje s tradicijom socijalnih i obiteljskih politika, koje su korištene kao primjer u analitičkoj podlozi NRS 2030 (Comolli i dr., 2020). Primjerice, ukupna stopa fertiliteta u Švedskoj u razdoblju od 2009. do 2015. godine pala je s 1,94 na 1,85, a u Finskoj sa 1,86 na 1,65 (Svjetska banka, 2019). Na temelju navedenog smatramo da je potrebno preciznije definirati prioritete provedbe politika strateškog cilja „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“ kako bi se izgradilo političko, društveno i gospodarsko okruženje koje će u vremenu krize imati pozitivan učinak na demografski te posljedično društveno-gospodarski razvoj Hrvatske. Poziv na djelovanje Želimo Hrvatsku koja će ovu krizu iskoristiti za zaštitu (mladih) obitelji, prepoznavanje potreba mladih i pružanje prilika mladima. To se uklapa u opći cilj nacrt Nacionalnog programa za mlade: „stvaranje društvenih pretpostavki za razvoj potencijala mladih radi podizanja kvalitete njihovog života i njihove optimalne društvene integracije (Nacionalni program za mlade, 2020)“. Mladi će ispuniti svoj puni potencijal ako im se omoguće uvjeti za to. U takvim uvjetima, mladi će iskoristiti prilike i raditi kako bi Hrvatska postala onakva kakvu želimo. Dakle, položaj mladih, kao i položaj obitelji, usmjerit će budućnost Hrvatske, stoga afirmacija obitelji i mladih treba biti prioritet Vlade RH u ovom desetljeću. Ako Vlada RH do 2030. godine želi postići željeni učinak na fertilitet, potrebno je obiteljsku politiku uskladiti s ostalim javnim politikama (Čipin i Međimurec, 2017). Prema tome, Svjetski savez mladih Hrvatska smatra da je demografski razvoj temelj društveno-gospodarskog razvoja Republike Hrvatske i kvalitete života svih građana te ističe da se javne politike iz strateškog cilja „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji“ moraju nadopunjavati javnim politikama iz ostalih strateških ciljeva, posebno „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, „Obrazovni i zaposleni ljudi“ i „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“. Svjetski savez mladih Hrvatska, stoga, kod donošenja NRS 2030 iznosi svoje prijedloge. Prijedlozi Za prioritetno područje „Ublažavanje negativnih demografskih trendova i izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelj“, u okviru provedbe politika, predlažemo: - Pokrenuti i provoditi ciklus javnih kampanja s ciljem stvaranja prijateljskog okruženja za obitelji, osobito obitelji s dvoje i više djece, te afirmacije obitelji u hrvatskom društvu. Također, potrebno je poticati udruge na takvo djelovanje. Kao primjer dobre prakse ističemo manifestaciju „Ljepota majčinstva“.

Provedbom ciklusa kampanja upravljao bi Središnji državni ured za demografiju i mlade. - Provoditi srednjoškolske i studentske edukacije (u školama i na fakultetima) u obliku radionica i predavanja s ciljem osvješćivanja posljedica demografskih izazova na tržište rada, gospodarstvo, zdravstvo i druge javne sustave te prostor među studentskom populacijom. Učenici i studenti će kroz edukaciju dobiti dublji uvid u učinke negativnih demografskih trendova i buduće izazove na tržištu rada te funkcioniranje javnih sustava, kako bi se istima mogli prilagoditi i kako bi mogli doprinijeti razvoju budućih javnih politika. Provedbom edukacija upravljao bi Središnji državni ured za demografiju i mlade. - Omogućiti i poticati profesionalno usmjeravanje učenika u završnim razredima osnovnih i srednjih škola s ciljem kvalitetnog profesionalnog odabira koji je na dobrobit osobe, obitelji, društva i gospodarstva. Budući društveno-gospodarski razvoj Republike Hrvatske ovisit će o ljudskom kapitalu, stalnom usavršavanju i cjeloživotnom učenju. Zbog toga je izrazito važno kod mladih prepoznati talente i usmjeriti ih prema ostvarenju svog punog potencijala. Provedbom profesionalnog usmjeravanja upravljalo bi Ministarstvo znanosti i obrazovanja. - U budućem stipendiranju učenika i studenata, osim kategorije izvrsnosti, socio-ekonomskog statusa i deficitarnosti pojedinog zanimanja, treba primijeniti kriterij indeksa razvijenosti, s ciljem isticanja važnosti ljudskog kapitala za razvoj sredina s nižim indeksom razvijenosti (potpomognutim područjima) i time pridonijeti postizanju ujednačenog regionalnog razvoja Hrvatske. Navedeno bi se moglo provesti u kontekstu promocije ostanka mladih u područjima pogođenima iseljavanjem, primjerice kroz nastavak projekta Slavonije, Baranje i Srijema čime bi se mijenjala negativna percepcija tog područja. Provedbom stipendiranja upravljalo bi Ministarstvo znanosti i obrazovanja u suradnji s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova EU. - Uspostaviti kvalitetan sustav provođenja stručnih praksi tijekom srednjoškolskog obrazovanja u strukovnim školama i poticati poslodavce na njihovo stipendiranje s ciljem povezivanja učenika s budućim poslodavcima. Također, uspostaviti kvalitetan sustav provođenja stručnih praksi na studijskim programima. Osobito je potrebno studentima završnih godina preddiplomskih/diplomskih studija omogućiti poticajno okruženje kako bi ocjenke radove izrađivali u uvjetima u kojima im se nudi prilika za zaposlenje s ciljem uspješne tranzicije i postizanja veće konkurentnosti na tržištu rada. Navedeno bi trebalo provoditi putem studentskih ugovora. Provedbom uspostavljanja kvalitete stručnih praksi upravljalo bi Ministarstvo znanosti i obrazovanja u suradnji s Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. - Poboljšati studentski standard s naglaskom na povećanje kapaciteta studentskog smještaja i njegove kvalitete, osobito u Gradu Zagrebu kao najvećem sveučilišnom gradu u Republici Hrvatskoj. Predlaže se uvođenje transportnog sustava kontrole prijave i odabira stanara sukladno predviđenim kriterijima iz natječaja. Provedbom poboljšanja studentskog standarda upravljalo bi Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Predlažemo da se u obzir uzme planiranje gradnje budućih studentskih domova po uzoru na Sloveniju, u okviru kojih će biti dostupna usluga dječjeg vrtića i koji će imati posebno opremljene paviljone za studente roditelje s ciljem omogućavanja redovitog studiranja roditeljima. U ostvarenju navedenog potrebna je suradnja različitih tijela državne uprave. - Razvijati aktivne politike zapošljavanja za mlade s ciljem povećanja participacije mladih na tržištu rada, olakšavanja njihovog osamostaljenja, planiranja obitelji te poboljšanja ukupne kvalitete njihovog života. Izrazito je potrebno poboljšati uvjete rada mladih s naglaskom na sigurnije uvjete na tržištu rada, fleksibilnost radnog vremena, rad na daljinu i radno vrijeme u uvjetima krize uzrokovane COVID-19 pandemijom, osobito u ruralnim područjima. Mladi su jedna od najranjivijih društvenih skupina, ponajviše u uvjetima krize, te su u potrazi za boljim prilikama spremni odseliti u inozemstvo. Provedbom razvijanja aktivnih politika zapošljavanja za mlade upravljalo bi Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. - Donijeti Strategiju stambene politike Republike Hrvatske kojom će se regulirati sustav stambenog zbrinjavanja. Cijena i kvaliteta nekretnina trebale bi biti prihvatljive mladima i mladim obiteljima koji su posebno ranjiva skupina u vremenima krize. Poznato je da je nepostojanje adekvatnog stambenog prostora jedan od ključnih čimbenika odgađanja planiranja obitelji kod mladih. Osobito je potrebno kreirati odgovarajući model najma nekretnina za mlade te mlade obitelji, kao i odgovarajući model definiranja odnosa najmodavca i najmoprimca. Cilj donošenja Strategije jest omogućavanje kvalitetnog stambenog zbrinjavanja mladih kao prioriteta Vlade Republike Hrvatske. - Povećati razinu subvencije stambenih kredita u okviru postojećeg Zakona o subvencioniranju stambenih kredita za sva potpomognuta područja s ciljem poticanja mladih na ostanak i omogućavanje doseljavanja stanovništva u potpomognuta područja, što bi doprinijelo ujednačavanju regionalnog razvoja Hrvatske. U tim se područjima preporučuje dodatno produžiti mogućnost subvencioniranja stambenih kredita za treće i svako iduće rođeno dijete s ciljem ostvarenja ciljane vrijednosti ukupne stope fertiliteta do 2030. godine. Provedbom subvencioniranja stambenih kredita upravlja Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine. - Prilagoditi funkcije srednjih i manjih gradova prema njihovim kapacitetima kako bi se omogućila funkcionalna održivost prostora. Cilj toga jest poboljšanje kvalitete života stanovništva tih i okolnih ruralnih područja kako bi se spriječilo daljnje iseljavanje, a potaknulo useljavanje u navedena područja. Preporučuje se ne ukidati osnovne funkcije (npr. dom zdravlja, pošta) u središnjim naseljima nižeg stupnja centraliteta koja za njih imaju kapacitete kako bi se umanjilo iseljavanje prema regionalnim središtima, glavnom gradu i inozemstvu te stvorili preduvjeti za povratak i doseljavanja u ta područja. Preporučujemo posebno ulagati u osnovnu infrastrukturu u ruralnim područjima u kojima nedostaju društveni i gospodarski sadržaji za mlade. Osobito je važno

unaprijediti prometnu i internetsku infrastrukturu s ciljem osiguravanja veće mobilnosti mladog i ukupnog stanovništva te stvaranja uvjeta za rad na daljinu u slabije razvijenim područjima. Navedeno će poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva, potaknuti ih na ostanak u tom području i osigurati funkcionalnu održivost prostora. Prilika za daljnja ulaganja u infrastrukturu ostvariva je kroz projekt Slavonija, Baranja i Srijem te najavljenih budućih projekata za područje Dalmatinske zagore, Like, Banovine, Gorskog Kotara i ostalih područja. U ostvarenju navedenog potrebna je suradnja različitih tijela državne uprave. Za prioritarno područje "Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljenništva" u okviru provedbe politika predlažemo: - Uspostaviti program povratka iseljenog stanovništva i javne kampanje po uzoru na primjer Španjolske (Return to Spain) s ciljem povratka španjolskih iseljenika i njihove integracije u društvo i tržište rada. Slične je prakse osobito potrebno uspostaviti u vremenu kriza poput pandemije COVID-19. Pitanje povratka hrvatskog iseljenništva sastavni je dio unutarnje i vanjske politike Republike Hrvatske. U ostvarenju navedenog potrebna je suradnja različitih tijela državne uprave. Za oba prioritarna područja u provedbi politika predlažemo sljedeće: - Poticati provedbu znanstvenih istraživanja iz područja demografije koja će se baviti učincima postojećih javnih politika na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini s ciljem donošenja boljih i učinkovitijih javnih politika u budućnosti. Preporučuje se korištenje dosadašnjih iskustava tijela državne uprave zaduženog za ispitivanje učinaka javnih politika u evaluaciji Zakona o subvencioniranju stambenih kredita, odnosno primjena kvalitativnih i kvantitativnih metoda istraživanja među građanima koji su korisnici subvencije s ciljem poboljšanja tog Zakona na dobrobit građana, osobito mladih. - Pozdravljamo namjeru uspostavljanja registra stanovništva kakav imaju druge europske zemlje i predlažemo unaprjeđenje sustava dostupnosti javnih podataka Državnog zavoda za statistiku s Popisom stanovništva, kućanstava i stanova 2021., što će doprinijeti kvaliteti znanstvenih i stručnih istraživanja te uspostavljanju boljih javnih politika. Predlažemo i objedinjenje podataka drugih javnih tijela s podacima Državne geodetske uprave s ciljem kontinuiranog prikupljanja, obrađivanja, praćenja i objavljivanja podataka o demografskom razvoju na svim prostornim razinama (po uzoru na GeoPortal Zagrebačke infrastrukture prostornih podataka). - U konačnici, predlažemo pokretanje ciklusa nacionalnih konferencija tijekom razdoblja 2021. - 2030. na temu demografskih izazova. Nacionalna konferencija trebala bi se održati svake godine počevši od 2021. Na konferencijama bi sudjelovali predstavnici svih razina vlasti, znanstvene zajednice, gospodarstva i udruga iz Hrvatske i udruga iseljenih Hrvata s ciljem razvijanja dijaloga o demografskim izazovima, evaluacije dosadašnjeg djelovanja i planiranja budućeg djelovanja Republike Hrvatske u strateški važnom području. Provedbom konferencija upravljao bi Središnji državni ured za demografiju i mlade. Svjetski savez mladih Hrvatska Literatura i izvori:

	<p>Comolli, C.L., Neyer, G., Andersson, G. i dr., 2020: Beyond the Economic Gaze: Childbearing During and After Recessions in the Nordic Countries. Eur J Population, https://doi.org/10.1007/s10680-020-09570-0 (7.12.2020.) Čipin, I., Međimurec, P., 2017: Fertilitet i obiteljska politika u Hrvatskoj, Političke analize, 8 (31), str. 3-9 (7.12.2020.). Nacrt Nacionalnog programa za mlade za razdoblje 2020.-2024., Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2020, https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=13290 (7.12.2020.) Svjetska banka, 2019, https://data.worldbank.org/ (7.12.2020.)</p>	
92	<p>Savez udruga Klubtura Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U prijedlogu Strategije područje kulture adresirano je u sklopu strateškog cilja 1. "Konkurentno i inovativno gospodarstvo", kod prioritnog područja "Poticanje razvoja kulture i medija". Osim što je poglavlje o kulturi i medijima načelno te su ciljevi vrlo općeniti, problematično je da strategija nema nikakvu razvojnu viziju u polju kulture. Problematično je i to što su kultura i mediji stavljeni u okvir isključivo ekonomskog razvoja iako se poziva na važnost istih za demokratski razvoj i kreativnost. Naglasak na sprezi kulture i baštine s turizmom i ugostiteljstvom ne upućuje na održivost kao proklamirani cilj, te se nesrazmjerno više pažnje posvećuje kulturnim i kreativnim industrijama nego ostatku kulturnog sektora što zajedno s okvirom unutar kojeg je ovo poglavlje smješteno potvrđuje viziju kulture kao resursa kojeg se ekonomski eksploatira, a ne kao polja koje je primarno usmjereno na društveni razvoj. Strategija ne predviđa unapređenje regulatornog okvira niti inovativne pristupe kad su u pitanju institucionalne inovacije, osiguravanje jednakog pristupa kulturi, demokratizacija kulture kao ni različitih segmenata tog polja. Smatramo da je ovo duboko zabrinjavajuće pogotovu u situaciji krize uzrokovane pandemijom koja će imati dugoročne posljedice na cijeli sektor kulture. Znajući da je kultura važna za društvenu koheziju te da je upravo u postkriznim situacijama to polje koje jača društvene interakcije i time ima presudnu ulogu u ubrzavanju društvenog oporavka, strategija zabrinjava jer joj nije cilj razvoj kulture i promjena sustava, već održavanje statusa quo koji kulturu marginalizira i svodi na razinu identificiranja s nacionalnim identitetom ili dokolice i potrošnje.</p>	<p>Nije prihvaćen Vezano uz nedostatak razvojne vizije u polju kulture, u prvom odlomku opisa prioritnog područja spominje se: „poticanje stvaralaštva, ulaganje u umjetničku proizvodnju i distribuciju kulturnih sadržaja te jačanje aktivnog sudjelovanja građana u kulturi i razvoj publike, u čvrstoj povezanosti s kreativnim obrazovanjem i gospodarstvom, alati su za poticanje pametnog, održivog i uključivog rasta društva u cjelini. Razvojem kulturnog i umjetničkog stvaralaštva pridonosi se stvaranju novih vrijednosti i društvenog kapitala na nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini.“ Detaljnijoj razradi navedenog pristupit će se u aktima strateškog planiranja niže razine, konkretno u Nacionalnom planu razvoja kulture i medija. Iako je područje kulture gotovo u potpunosti sadržano unutar strateškog cilja „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, isti ne isključuje i ostale aspekte kulture. Prilikom izrade Nacionalne razvojne strategije nastojao se smanjiti ukupan broj strateških ciljeva, a s obzirom na to da se radi o dokumentu koji obuhvaća sva razvojna područja u Republici Hrvatskoj u idućih 10 godina neke pojmove je bilo potrebno pojednostaviti i općenitije definirati. Područje kulture će se detaljnije obraditi u aktima strateškog planiranja nižeg reda.</p>
93	<p>Gojko Berleghi Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Ovaj prilog javnoj raspravi nacrt NRS 2020 ima primarno za teme prostor, posebno obalno područje, prostorni i urbani razvoj te dijelom turizam (opet iz pozicije potrošača odnosno korisnika prostora). Mislim da su ove teme, a slučajno su područje kojim se bavim, prilično zanemarene odnosno nije dovoljno prepoznat njihov značaj i iz perspektive razvojnih ali još više interesa zaštite odnosno očuvanja uporišnih vrijednosti ove zemlje. Možda je to vezano i s činjenicom da u dugom popisu strateških dokumenata nema Strategije prostornog razvoja</p>	<p>Djelomično prihvaćen Vezano za komentar: „U poglavlju 2.1. Globalni kontekst, pod naslovom Klimatske promjene i održivo korištenje resursa...“ prihvaća se prijedlog da se doda tekst vezan uz problem pretjerane potrošnje zemljišta koja je globalno prepoznata kao jedan od direktnih pokretača gubitka bioraznolikosti. Nadalje, djelomično se prihvaća komentar: "Poglavljje 2.2. Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću..." na način da se: naslov Rizici u očuvanju prirodnog kapitala mijenja i glasi: Rizici u očuvanju prirodne i kulturne baštine kao naslijeđenog kapitala. Zatim tekst ispod naslova se mijenja i glasi: "Hrvatska ima ogroman prirodni i kulturni kapital, obiluje izvorima čiste vode,</p>

RH... Opći komentari i prijedlozi za dopune i izmjene u tekstu 1. Obzirom na kompaktnost dokumenta, što podržavam, mislim da često nije jasna veza između predloženih prioriteta i analiza postojećeg stanja. Bilo bi važno radi sljedivosti procesa strateškog planiranja i logike odlučivanja, da se također navedu glavne reference na analitičke izvore na temelju kojih se predlažu provedbeni prioriteti. 2. Hrvatsku obilježavaju velike regionalne razlike i specifičnosti, od prirodne osnove do trenutne razvijenosti, kao što to pokazuje više pokazatelja iz uvodnog dijela Strategije. Upotreba pokazatelja i u analitici i u postavljanju ciljeva i praćenu provedbe je izuzetno bitna. Međutim zbog velikih razlika jedinstveni pokazatelji za cijelu zemlju ne govore puno. Stoga tek korištenje subnacionalnih pokazatelja može pokazati realnu sliku stanja. Zato bi bilo nužno da se u Strategiji propiše obaveza praćenja stanja prema utvrđenoj hijerarhiji pokazatelja po zadanim prostornim cjelinama (jedna od njih obalno područje te posebno zaštićeno obalno područje prema Zakonu o prostornom uređenju) koji će se agregirati u pokazatelje nacionalne razine. 3. Kada se postavljaju strateški ciljevi i provedbeni prioriteti nedovoljno se odnosno neujednačeno navode glavne barijere koje treba savladati ili pretpostavke da bi se ostvarili ti prioriteti. Upravo ti naglašavanje naših specifičnih barijera i problema usmjerilo i postavilo zadatke sektorskim strategijama koje će slijediti ovu krovnu strategiju (kao i drugim instrumentima razrade ove strategije). U protivnom dobivamo generičku strategiju koja može vrijediti za bilo koju zemlju. Tukt nacrt Strategije kako je predložen odaje dojam da je rađen zbog obaveze da ga se ima i ispune uvjeti za lakši pristup EU fondovima nego zbog suštine da se stvari mijenjaju i provode reforme. Ovo s većim uvjerenjem mogu reći za teme kojima se bavim u nastavku. 4. U poglavlju 2.1. Globalni kontekst, pod naslovom Klimatske promjene i održivo korištenje resursa nije prepoznat problem pretjerane potrošnje zemljišta za urbanizaciju (Land take indicator). Ciljevi održivog razvoja UN-a sadrže temu održivog korištenja zemljišnih resursa npr. u cilju 11 a imaju i poseban pokazatelj per capita potrošnje zemljišta pod naseljima. EU također prepoznaje ovaj izazov i koristi sličan pokazatelj a predlaže i cilj - No net land take do 2050.g. Za Hrvatsku je ovo izuzetno relevantna tema posebno zbog trajnih pritisaka za potrošnju vrijednih prostora obalnog područja kroz širenje građevinskih područja. Treba naglasiti da je obalno područje ujedno zakonom zaštićeno u obuhvatu obalnih jedinica lokalne samouprave kao područje od posebnog interesa za Državu. Zato predlažem dodati par redaka kojima se kaže da je u okviru održivog korištenja resursa globalno prepoznat i problem pretjerane potrošnje zemljišta za urbanizaciju te da se prenamjenom velikih površina zemljišta smanjuje prirodni kapital, ugrožava biološka raznolikost ali i gube vrijedni resursi poljoprivrednog zemljišta. Alternativno je ovu temu moguće spomenuti i pod idućim naslovom, Rastuća urbanizacija i očuvanje kvalitete života. 5. Poglavlje 2.2. Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću mislim da postoji disbalans između naglašavanja razvojnih

očuvanim šumama i obalom, te kulturnom baštinom koje su temelj njenog identiteta. Navedeni kapital predstavlja jedan od najznačajnijih potencijala za snažniji rast u budućnosti." U dijelu prijedloga: Očito je da se bez instrumenata porezne politike a posebno poreza na nekretnine ovaj problem teško može rješavati, dodatno ukazujemo da se u sustavu eNekretnine nalazi digitalni (vektorski) katastarski plan sa ucrtanim svim vrstama nekretnina na području RH od kojih su posebno evidentirane, georeferencirane i označene nekretnine koje su u prometu (kupoprodaja, najam, zakup, pravo građenja, pravo služnosti) sa podacima i informacijama o njihovim obilježjima i vrijednostima. Nastavak nadogradnje u digitalnom sustavu eNekretnine omogućiti će razvoj na području tržišta nekretnina i u području procjene vrijednosti nekretnina što vlasnicima osigurava pravnu sigurnost prilikom prometa nekretnina kao i investitorima prilikom ulaganja u pojedina područja za njihove poslovne djelatnosti dok planerima predstavlja kvalitetnu i relevantnu podlogu za kontrolirano planiranje i uređenje za funkcionalno korištenje uz održivi razvoj i preventivnu zaštitu prostora (zemljišta) RH kao najkvalitetnijeg prirodnog resursa. Transparentna podloga i podaci za javno korištenje trenutno se nalaze na portalu Ministarstva u ISPU (<https://ispu.mgipu.hr/>). Plan približnih vrijednosti, kao sastavni dio sustava eNekretnine, kontinuirano se nadograđuje uz financiranje iz EU fondova. Razvojem samostalnog sustava eNekretnine, za ovlaštene korisnike, i transparentnog eModula u ISPU, za zainteresirane javne korisnike, stvara se kvalitetna infrastrukturna platforma za daljnji prostorni razvoj, uređenje i gradnju te unapređuje područje tržišta nekretnina i procjene vrijednosti nekretnina s ažuriranom i relevantnom bazom podataka, ujednačenim podacima i dovoljnom podudarnosti nekretnina prilikom vrednovanja kod istih ili sličnih nekretnina na području RH. Vezano za komentar: U poglavlju 5.8 Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost pod naslovom Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena, odnosno vezano uz komentar na tvrdnju da ne postoje financijski ili računovodstveni standardi kojima bi se vrednovao prirodni kapital, slažemo se s obrazloženjem. U tom smislu tekst se mijenja i glasi: „Postoji veliki potencijal primjene računovodstvenih standarda kojima bi se vrednovao prirodni kapital. Iako ova tema još u praksi nije do kraja iskorištena u narednom razdoblju se očekuje povećanje broja istraživanja i praksi vrednovanja usluga ekosustava u Republici Hrvatskoj“. Vezano za komentar na temu održivog urbanog razvoja, slažemo se da je održivi razvoj bitan segment cjelokupnog društveno – gospodarskog razvoja RH te je kao takav sadržan u okviru više strateških ciljeva NRS-a. Vezano za razvoj urbanih područja u RH strateški cilj koji se odnosi na njih uključuje dva koncepta razvoja, pametan i održivi razvoj urbanih područja. Osim u samom strateškom cilju 9. održivost je navedena kod prioriternih područja ulaganja u kontekstu razvoja pametnog i održivog gospodarstva i održivog okoliša. Posebne ciljeve vezano za održivi razvoj gradova kao i mjere i aktivnosti definirati će se u okviru srednjoročnih akata strateškog planiranja - Planova razvoja jedinica

tema nasuprot temeljnog interesa očuvanja izuzetnih naslijeđenih prostornih vrijednosti, prirodne i kulturne baštine. U njima osim vrijednosti po sebi i identitetske vrijednosti treba prepoznati potencijal pokretača razvoja. Znači, baš poglavlje koje govori o razvojnim izazovima i potencijalima traži 2 ili 3 paragrafa o najvećim vrijednostima koje ova zemlja ima i važnosti njihovog beskompromisnog čuvanja. Između ostaloga, ali nikako samo zbog toga, jer i često u ovom dokumentu spominjana turistička valorizacija (i nažalost gotovo 20% BDP-a) dugoročno počiva na postojanju i očuvanju te baštine. Možda bi bilo najbolje naglasiti obalno područje kao prostor najveće koncentracije vrijedne baštine i ujedno prostor najozbiljnijih konflikata razvojnih i zaštitnih interesa. Npr. može se prije naslova Rizici u očuvanju prirodnog kapitala dodati novi naslov Obalno područje i izazovi održivog prostornog razvoja. Ovo zbog toga jer se ni u ovom poglavlju ni u cijelom dokumentu, ne prepoznaje vrijednost i važnost hrvatskog prostora i posebno obalnog područja. Notorna je činjenica da je prostor za investitore najprivlačniji hrvatski resurs. Podaci o strukturi direktnih stranih ulaganja u zadnja 2 desetljeća to pokazuju. Napose obalno područje je izloženo najvećim „razvojnim“ pritiscima i devastacijama: - Bespravna izgradnja se nastavlja nakon nepromišljeno benevolentne legalizacije. To je na žalost naša realnost i to je tema koja bi također trebalo prepoznati kao izazov u krovnom strateškom dokumentu zemlje a bezakonje u prostoru je toliko rasprostranjeno baš u zakonom zaštićenom obalnom području. - Čak i veći legalni turistički projekti prečesto proizvode generički unificirane prostore koji zaboravljaju i zanemaruju autentičnu graditeljsku baštinu obalnih regija ali i izuzetne projekte hotelske izgradnje nakon 2. svjetskog rata kao izvor inspiracije. - Niz netaknutih lokacija izuzetnih izvornih obalnih krajobrazu izvan postojećih naselja, broje se u stotinama, ucrtane su u važećim prostornim planovima i čekaju svoje investitore i devastatore. Najveći dio tih tzv. turističkih projekata sakriva građenje nekretnina za tržište, apartmane i vile za povremeno stanovanje i iznajmljivanje. Radi se o modelu rentijerska ekonomija niske dodane vrijednosti obzirom na vrijednost potrošenih resursa. Obalni prostor je tako postao pogonsko gorivo monokulturnog razvojnog modela čiji proizvod su nekretnine za smještaj povremenih stanovnika i turista ili jednostavnije „kuće pokraj mora“. Očito je da se višedecenijska masovna izgradnja u funkciji povremenog stanovanja pokazala vrlo neuspješna u obuzdavanju razvojnog zaostajanja, posebno u Dalmaciji, a istovremeno ta praksa ugrožava lokalne prostorne, ekološke i kulturne vrijednosti. Pri tome interesi ekonomskih aktera koji kratkoročno profitiraju od tog razvojnog modela postaju tako jaki da resor prostornog uređenja nema samostalno snagu kontrolirati ih. Na žalost, znatan dio lokalnih uprava sudjeluje aktivno u ovom procesu ireverzibilne transformacije hrvatske obale. Očito je da se bez instrumenata porezne politike a posebno poreza na nekretnine ovaj problem teško može rješavati. Pri tome se najmanje radi o važnosti samog poreznog prihoda a puno više o kontroli prostornog razvoja te

lokalne (područne) regionalne samouprave (JLP(R)S). Dakle, u tekst na stranici 124. dodaje se: „promicanje integriranog urbanog prijevoza“. Također, vezano za komentar o održivom razvoju gradova napominjemo da su sve navedene teme dugi niz godina prepoznate u strateškim dokumentima i važećim propisima. Prijedloge kao teme obrađuje Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske. Zakonski okvir iz područja prostornog uređenja ima aktivan mehanizam Apolitike, kojim je zemljišna politika prepoznata kao temelj kvalitetnog sustava prostornog uređenja, te podrazumijeva urbanu komasaciju („preparcelaciju“), odnosno modele socijalno pravednog gospodarenja zemljištem utemeljenog na jednakopravnosti korištenja prostora. Nadalje, Zakonom o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19 i 98/19) znatno je ograničena mogućnost proširenja ili planiranja novih građevinskih područja, a posebno u zaštićenom obalnom prostoru mora. JLP(R)S su samostalne u odlučivanju u pitanjima iz svog samoupravnog djelokruga, uključivo i prostorno planiranje, te unutar postojećeg zakonskog okvira imaju na raspolaganju dovoljno instrumenata da sukladno svojim dokumentima i svojim politikama provode urbanu obnovu. Slijedom ove primjedbe dodaju se sljedeći dokumenti u Dodatak 4.: Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske/MPGI, Državni plan prostornog razvoja/MPGI, Prostorni planovi na razini JLP(R)S-a / Jedinice regionalne i lokalne samouprave i Arhitektonske politike Republike Hrvatske – Apolitika/MPGI.

postupnom odvikavanju od ulaganja u nekretnine. 5. U poglavlju 3. Nacionalni razvojni smjerovi do 2030. pod razvojni smjer 4 na str. 27 spominje se "podupiranje teritorijalnih strategija, vođenih na regionalnoj razini, te poticajnim mjerama za aktivaciju svih neiskorištenih potencijala, osobito zemljišta i nekretnina." Ovo se može vrlo krivo shvatiti, bolje bi bilo barem npr. osobito nekorištenih građevinskih zemljišta i nekretnina kroz projekte urbane preobrazbe (regeneracije),... ovo bi bilo i na tragu Programa kružnog gospodarenja prostorom i zgradama koji je u završnoj fazi izrade a odgovara sugeriranim prioritetima za Nacionalni plan oporavka i otpornosti koji je također i izradi. 6. U poglavlju 5.1. Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo pod naslovom Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma se vrlo općenito kaže "planiranje i izgradnja novih smještajnih kapaciteta bit će u skladu s prostornim, komunalnim i demografskim mogućnostima svakog područja." Sve je puno načelno dobrih principa ali se ne vide specifično hrvatski problemi. Npr. strahoviti disbalans u strukturi turističkih smještajnih kapaciteta na stranu privatnog smještaja. Taj smještaj je porezno privilegiran iako stalno sve više gubi atribut obiteljski a što je zbog socijalnih razloga nekad opravdavalo taj privilegirani status. Danas u više županija vlasnici apartmana u znatnom broju niti nisu iz županije gdje se apartmani nalaze. Ovakva porezna politika potiče suštinski neprofitabilna ulaganja u nove nekretnine i time sterilizira kapital koji je mogao biti usmjeren u kvalitetnije investicije. Znači nitko nije protiv privatnog smještaja pa i poticanja stvarnog obiteljskog smještaja ali u našem slučaju usporedba s drugim zemljama EU pokazuje ogromni nesrazmjer na štetu hotelskog smještaja koji plaća puno veće poreze i koji može osigurati dužu sezonu. Povezani veliki problem privatnog smještaja su značajne negativne eksternalije kao posljedica njegove izrazite sezonalnosti i visokih vršnih opterećenja koje ovaj smještaj proizvodi a čiji troškovi se zanemaruju odnosno nepravedno socijaliziraju. Radi se o troškovima komunalne infrastrukture i ekološkom opterećenju prostora. Na kraju pritisak za gradnju baš ovakvih kapaciteta (skrivenih iza planske kategorije Turistička naselja) je posebno izražen i vodi ekonomski izrazito suboptimalnom korištenju najvrjednijih obalnih prostora. Ublažavanje ovog disbalansa u strukturi smještaja je bilo prepoznato i u još za kratko važećoj Strategiji razvoja turizma RH do 2020. Nažalost situacija se u međuvremenu bitno pogoršala, u nekim županijama enormno, a da praćenje njene realizacije i vrednovanje učinaka to nigdje ne registrira i problematizira. Više kao alibi prepušta se gradovima i općinama da to reguliraju kroz lokalnu poreznu politiku. U nacrtu NRS2030 se sve ovo svodi na benevolentnu konstataciju „da će privatni smještaj za turiste koji dolaze automobilima i dalje imati važnu ulogu“. Predlaže se dakle naglasiti opisani problem koji se niz godina pogoršava i naglasiti važnost konkretnih mjera i pokazatelja za njegovo postupno rješavanje. 7. U nastavku se kaže „Poticat će se jača komercijalizacija nacionalnih zračnih luka otvaranjem novih dalekih destinacija.“ a prvi prioritet u ovom poglavlju je „poticanje ulaganja

u održiv, niskougljični rast turizma“. Mislim da je vrlo licemjerno u ovom dokumentu izraženo naglašavanje zelene tranzicije i klimatske neutralnosti ili niskougljičnog rasta turizma (što svakako podržavam) i par stranica dalje poticanje avio dolazaka na nekoliko dana s drugog kraja svijeta. Radi elementarne vjerodostojnosti o ovom važnom pitanju može se reći ovako ili slično: Dugoročno će se poticati jača komercijalizacija nacionalnih zračnih luka otvaranjem novih dalekih destinacija, uz očekivano jačanje dekarbonizacije zračnog prometa. Iako je ovo strategija do 2030. neizbježno je da strategije uključuju i pogled na dalje vremenske horizonte pa je ova formulacija prihvatljiva (na kraju krajeva i cijela klimatska priča koje se ovo pitanje tiče je puno dugoročnija). 7. U slijedećem paragrafu formulacija „Posebno će se razvijati nautički turizam...“. Mislim da je nautički turizam u vršnoj sezoni već sada blizu granica prihvatnih kapaciteta hrvatske obale i granice kada broj nautičara ugrožava kvalitetu iskustva koje kupuju. Mislim da treba naglasiti važnost produljenja nautičke sezone i dodatnih sadržaja i oblika ponude. U istoj rečenici umjesto prostornoplane kapacitete bolje je reći prostorne kapacitete jer u prostornim planovima ima ili može biti loših rješenja (npr. prije spomenute izdvojene turističke zone). 8. U poglavlju 5.8 Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost pod naslovom Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena, u prvom paragrafu netočno je odnosno zbunjujuće kada se kaže da “Ne postoje financijski ili računovodstveni standardi kojima bi se vrednovao prirodni kapital.” Mislim da koncept plaćanja usluga ekosustava upravo pridonosi i razvoju metoda monetizacije vrijednosti tih usluga i takvi se okvirni izračuni široko koriste. Vezano za isto poglavlje, obzirom na važnost prostora odnosno zemljišta, njegove racionalne potrošnje i očuvanja prirodnog kapitala potrebno uključiti gore spomenuti pokazatelj per capita potrošnje zemljišta (https://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/no_net_land_take_by_2050_FB14_en.pdf). 9. Tema održivog urbanog razvoja je donekle zanemarena odnosno nije prepoznatljiva u strukturi cijelog dokumenta kao i hrvatski prostor kao jedna od uporišnih vrijednosti ove zemlje što je već komentirano. Elementi održivog urbanog razvoja se nalaze u barem tri strateška cilja - Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost (Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena i Energetska učinkovitost i samodostatnost te tranzicija na čistu energiju, Održiva mobilnost (Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom), i Jačanje regionalne konkurentnosti (Razvoj pametnih i održivih gradova) Napomena da se promicanje „integriranog urbanog prijevoza“ ne nalazi ispod naslova koji upravo sadrži ovu temu već ispod slijedećeg naslova Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost. Ako već mora biti tako da nema mjesta za istaknutije pozicioniranje teme održivog razvoja gradova onda neka se slijedeći komentari vežu uz ovo posljednje prioritarno

područje Razvoj pametnih i održivih gradova. Prvi komentar je da su sve preporuke i prioriteti vrlo generički i gotovo da vrijede za sve gradove svijeta. Ovdje je posebno izraženo da kada se postavljaju strateški ciljevi i provedbeni prioriteti nedovoljno odnosno neujednačeno se navode glavne barijere koje treba savladati da bi se ostvarili ti prioriteti. U nastavku se obrazlaže, uz različite urbane infrastrukturne probleme koji su u Strategiji adekvatno obrađeni, jedna od važnih barijera za održivi razvoj gradova. Radi se o postojećem modelu financiranja fizičke reprodukcije gradova odnosno sustavu komunalnog gospodarstva u segmentu uređenja građevinskog zemljišta. Ovo je posebno izraženo u obalnom području gdje su cijene zemljišta visoke a postojeća parcelacija usitnjena i nepravilna. Ukratko, posljedica su nedostajući odnosno substandardni javni prostori grada. Komunalni doprinos, kako je trenutno definiran i limitiran, jednostavno ne omogućava realizaciju i kvalitetno uređenje površina u javnom korištenju, posebno primjerene ulične mreže ali i drugih površina značajnih za funkcioniranje naselja. Ovo se odnosi i na zelenu infrastrukturu u koju su uključene sve vrste zelenih površina od kojih su neke posebno planirane u funkciji jačanja otpornosti na utjecaje klimatskih promjena (mjere prilagodbe) što se u ovoj Strategiji opravdano naglašava. Dakle zakonskim rješenjima lokalnim upravama se ne nude odgovarajući instrumenti, a u situaciji kada ne postoje alternativni izvori financiranja, posljedica ovakvog stanja su vrijedni dijelovi novih gradova, posebno na obali, lišeni bitnih obilježja funkcionalnih, sigurnih, klimatski otpornih i dobro oblikovanih naselja. Postojeći model uređenja zemljišta ne osigurava ni socijalno pravedno korištenje zemljišta u naseljima. Ovaj se problem očituje u potrebi barem djelomičnog izjednačavanja dobiti za vlasnike zemljišta u okviru naselja ili dijela naselja. Svaka namjena, ovisno o očekivanoj profitabilnosti, donosi različitu vrijednost zemljišta. Striktno apliciranje namjena iz plana na postojeću vlasničku strukturu na zemljištu očito znači uvođenje značajnih nepravdi obzirom na spomenutu različitu dobit koju različite namjene zemljišta donose. Ovo je vrlo značajno pitanje i posljedica njegove neuređenosti je i percepcija sustava prostornog uređenja kao nepravednog i ograničavajućeg u odnosu na privatno vlasništvo. Na žalost, ova percepcija je duboko utemeljena u praksi prostornog uređenja u RH. Bez postojanja instrumenata kao što je urbana preparcelacija izrada planova, posebno u obalnom području, postaje borba vlasnika za svaki kvadratni metar zemljišta kao i borba za izbjegavanje javnih namjena na vlastitom zemljištu. Pri tome neki vlasnici zemljišta postaju izraziti dobitnici a drugi gubitnici. Ova pitanja dominiraju u procesu participacije građana, kontaminiraju ga i ostavljaju vrlo malo prostora za svaku drugu smislenu raspravu o drugim temama važnim za održivi lokalni prostorni razvoj. Urbana preparcelacija se kod nas uobičajeno naziva urbana komasacija ali je ovaj naziv toliko kompromitiran da samo otežava primjenu što smo se osvjedočili od 2007. do 2013. g. kada je bio zakonski definiran ali nikad primijenjen. Neprepoznavanje ovih problema bi

pokazalo da nismo dostojni baštinici artefakata u prostoru koji govore o izuzetnoj urbanoj kulturi naših predaka. Baštinici artefakata koji danas nose atribut dobara svjetske kulturne baštine koje danas nose povijesne jezgre Splita, Dubrovnika, Trogira i Šibenika. Urbanoj kulturi koja nije samo rezultat pojedinačnih talenata nego i smislenog komunalnog upravljanja, u srednjem vijeku. Predlaže se spomenuti navedene probleme i kroz provedbene prioritete naglasiti važnost instrumenta urbane preparcelacije i njegove implementacije kroz nadležno zakonodavstvo. Također je važno naglasiti orijentaciju na sanaciju i urbanu preobrazbu (regeneraciju), dakle razvoj kroz reciklažu i rehabilitaciju brownfield situacija a izbjegavanje širenja građevinskih područja i greenfield projekte.

10. U poglavlju 1. Strateški okvir i vizija razvoja Hrvatske do 2030. na str. 4 se u prvoj rečenici nabrajaju razne ugroze i navode migracije. Mislim da migracije po sebi nisu negativna pojava, dapače za Hrvatsku kao i za cijelu Europu one su nužne pa bi i NRS trebala utvrditi osnove imigracijske politike i za razradu zadužiti neku od sektorskih strategija. Predlažem izmijeniti odnosno dopuniti u ilegalne migracije. Pojam nekontrolirane migracije također nije dobar jer na neki način ugrožava ljudsko pravo na migracije i slobodu izbora životnog prostora.

Gojko Berlingi

- 94 **Udruga za promicanje inkluzije**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj
 Udruga za promicanje inkluzije pozdravlja ciljeve istaknute u Nacionalnoj razvojnoj strategiji 2030 (Strategija) te zastupanje vizije Hrvatske kao, između ostaloga, zemlje kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve. Od svog osnivanja, Udruga za promicanje inkluzije zagovara viziju jednakih prilika za sve iz gledišta odraslih osoba s invaliditetom, viziju inkluzivne Hrvatske koja se bori za jednaka prava 12,4% ukupnog stanovništva RH (HZJZ, 2019) kojeg čine osobe s invaliditetom. Ovim putem pozdravljamo i predloženo jačanje socijalnih usluga u zajednici, uslugu podrške obiteljima, kao i uspostavljanje jedinstvene metodologije formiranja cijena usluga te osiguranje jednakosti na tržištu državnih i nedržavnih pružatelja usluga (uz provođenje javnog natječaja). Sve ove mjere prijeko su potrebne kako za što kvalitetniju integraciju osoba s invaliditetom (i njihovih obitelji) u lokalnu zajednicu, tako i za ujednačavanje kvalitete pružanja usluga stanovanja u zajednici uz podršku na razini cijele Hrvatske. Udruga za promicanje inkluzije sa zadovoljstvom će pridonijeti javno dostupnim rezultatima ocjenjivanja, cjelokupnim informacijama o pružateljima socijalnih usluga i ažuriranim statističkim podacima na svim dostupnim razinama. Shodno svim ciljevima koji su navedeni u Strategiji, želja nam je istaknuti ključne preporuke kojima bi se zakonodavac trebao voditi prilikom izrade dijelova Strategije koji se direktno odnose na osobe s invaliditetom, a koji imaju za cilj stvaranje snažnog okvira u kojem će osobe s invaliditetom biti uključene u zajednicu te moći ostvariti neovisnost i život u zajednici kakav imaju sve odrasle osobe u Republici

Djelomično prihvaćen

1. U pogledu prijedloga da bi se trebalo nastojati umanjiti poticanje udomiteljstva za odrasle osobe, ističemo da je udomiteljstvo oblik pružanja socijalnih usluga propisan Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20 i 138/20) te Zakonom o udomiteljstvu (NN 115/18). Smatramo da nije potrebno dodatno isticati da je potrebno umanjiti poticanje razvoja udomiteljstva za odrasle, jer će se širenjem usluga u zajednici povećati mogućnost izbora za korisnike u sustavu socijalne skrbi. 2. Prihvaćamo da je u predloženom paragrafu potrebno navesti i Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. 3. S obzirom da se u tekstu ističe kako je uključivost osoba s invaliditetom u društvo uvjet ostvarenja ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, smatra se da se uključenost u lokalnu zajednicu može navesti u Nacionalnom planu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021 do 2027. kroz formulaciju posebnog cilja, ili u akcijskom planu za provedbu navedenog Nacionalnog plana.

Hrvatskoj. 5. STRATEŠKI CILJEVI HRVATSKE do 2030. Pod Strateškim ciljem „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“, podstavak „Socijalna sigurnost“ ističe se kako će se „dodatni naponi usmjeriti prema razvoju i jačanju socijalnih usluga u zajednici i usluga podrške obiteljima radi dovršetka procesa deinstitutionalizacije“ gdje se uključuje i daljnji razvoj i unaprjeđenje udomiteljstva. Republika Hrvatska trebala bi nastojati umanjiti poticanje udomiteljstva za odrasle osobe kao prihvatljive alternative deinstitutionalizacije i stanovanja u zajednici uz podršku. Human Rights Watch upozoravao je na ovo još 2018. godine kada izričito navodi kako udomiteljstvo ne smije biti smatrano neovisnim življenjem u zajednici za odrasle osobe s invaliditetom, ne na način na koji to zahtjeva Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (CRPD), UN-ov Odbor za prava osoba s invaliditetom te pravobraniteljica osoba s invaliditetom. Nešto ranije, u prosincu 2017. godine, Europsko Vijeće objavljuje Zaključke Vijeća o Jačanju podrške i skrbi u zajednici za neovisno življenje u kojem navodi kako „svatko ima pravo živjeti samostalno u svojoj zajednici, preuzeti aktivnu ulogu u društvu i sudjelovati u odlukama koje se tiču njihovih života“. Nastavno, osobama s invaliditetom bi se trebalo omogućiti da žive u zajednici uz podršku te da mjesto svoga življenja odabiru samostalno, bez prisile.

6. HORIZONTALNI PRIORITETI Strategija naglašava kako će „provoditi Strategiju za ravnopravnost spolova Vijeća Europe“ s ciljem postizanja veće ravnopravnosti između muškaraca i žena, kao i neke druge Konvencije i Strategije, no izostavlja naglasiti UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (CRPD). Smatramo da bi, u svrhu poboljšanja položaja osoba s invaliditetom, u ovom poglavlju bila nužna nadopuna kako će Hrvatska nastaviti raditi na sveobuhvatnoj implementaciji Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, na čemu se kontinuirano radi od njenog potpisivanja. Od velike je važnosti uključiti ovu Konvenciju u desetogodišnju viziju Republike Hrvatske kako bi osigurali poštivanje najviših standarda prava osoba s invaliditetom pri provedbi svake mjere navedene u ovoj strategiji. Također, u zadnjem paragrafu ovog podstavka stoji „Osobe s invaliditetom ravnopravni su članovi društva i zaslužuju jednake mogućnosti kakve imaju i drugi građani“. Ravnopravnost i jednake mogućnosti izrazito su važne za osobe s invaliditetom, no smatramo kako bi se paragraf trebao nadopuniti s uključivošću osoba s invaliditetom u zajednicu. Inkluzija osoba s invaliditetom u društvo je uvjet za ostvarenje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti te je upravo uključivost potrebno poticati u svakoj lokalnoj zajednici kako bi osobe s invaliditetom lakše materijalizirale sva svoja prava te kako bi izrada Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. imala čvrsto uporište. Udruga za promicanje inkluzije stoji vam na raspolaganju kao partner za dijalog pri formuliranju dijelova Nacionalne strategije 2030 koji se direktno odnose na osobe s invaliditetom te smo otvoreni za svaki vid suradnje, a sve s ciljem poboljšanja položaja, bolje inkluzije i lakšeg

	ostvarivanja prava osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Predsjednica Udruge Prof.dr.sc. Borka Teodorović	
95	GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” / Razvoj poduzetništva i obrta Nakon zadnjeg navedenog prioriteta: „-poticanje cjeloživotnog obrazovanja, samozapošljavanja i stjecanja poduzetničkih kompetencija“ predlažemo dodati sljedeće: - Poticanje razvoja inovativne urbane infrastrukture koja podrazumijeva zajedničke radne prostore za razvoj proizvoda i usluga i koordinaciju između poduzetničkog i znanstveno-istraživačkog sektora - Poticanje rada na inovativnim projektima, posebno razvoju prototipova proizvoda i usluga - potpora održanju i razvoju deficitarnih i proizvodnih obrtničkih djelatnosti.	Nije prihvaćen Ovaj dokument definira prioritete na višoj strateškoj razini od danog prijedloga koji će se konkretnije i detaljnije razrađivati u aktima strateškog planiranja nižeg reda.
96	GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” / Razvoj poduzetništva i obrta Pasus/odlomak: 3. Tekst koji se citira iz Strategije: „Uspostavit će se potporni financijski modeli i stvarati poticajno poslovno okruženje za nastajanje novih ideja i pokretanje poduzetničkih inovacijskih aktivnosti usklađenih s nacionalnim inovacijskim sustavom. Potaknut će se razvoj novih proizvoda i usluga malih i srednjih poduzetnika. U tu svrhu stavit će se na raspolaganje nova sredstava za komercijalizaciju inovacija: stvarat će se instrumenti za rizična ulaganja u projekte poduzetnika početnika (start-up) ili rastućih poduzeća (scale-up), poticat će se uspostava inovacijskih klastera i uspostaviti će se čvršća koordinacija između znanstveno-istraživačkog sektora i sudionika provedbe nacionalne inovacijske politike.“ Predlažemo nakon teksta: „...poticat će se uspostava inovacijskih klastera“ dodati: „i inovativne urbane infrastrukture koja podrazumijeva zajedničke radne prostore za razvoj proizvoda i usluga, čime će se uspostaviti čvršća koordinacija između znanstveno-istraživačkog sektora, poduzetnika i sudionika provedbe nacionalne inovacijske politike.“	Nije prihvaćen Predloženi tekst može se pronaći u poglavlju “Razvoj poduzetništva i obrta”, u dijelu “Prioriteti provedbe javne politike koji će pridonijeti razvoju poduzetništva i obrta”, gdje se, između ostalih prioriteta, navodi: • razvoj poslovne i istraživačke infrastrukture. Slijedom toga, predložene inovativne urbane infrastrukture koja podrazumijeva zajedničke radne prostore obuhvaćene su kroz poslovnu i istraživačku infrastrukturu.

97	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” / Razvoj poduzetništva i obrta Dodavanje novog pasusa/odlomka iza sadašnjeg 1. Prijedlog izmjene i obrazloženje: Konkurentno i inovativno gospodarstvo je svakako iznimno važan dio Strategije, a pogotovo poticaji razvoja poduzetništva/obrtu i inovacija. Grad Zagreb tu ima iskustva, kako kroz organizaciju Zagrebačkog inovacijskog centra (ZICER), tako i kroz provedbu EU projekata na temu poduzetništva. Prostor ZICER-a i način na koji je organiziran, kao i spomenuti projekti, pokazali su da iznimnu važnost treba pokloniti organizaciji co-working prostora i edukaciji mladih poduzetnika upravo na području poduzetništva, a da bi uspješno vodili tvrtke (start-up-ove). Grad Zagreb je, u prošle godine usvojenom Programu poticanja razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva u Gradu Zagrebu, kao mjeru uvrstio potrebu organiziranja različitih co-working prostora. Shodno navedenom smatramo važnim prepoznavanje ovoga načina poticanja poduzetništva i u NSR te predlažemo novi pasus/odjeljak između sadašnjih pasusa 1. i 2. sljedećeg sadržaja: „Potrebno je pružiti potporu malom i srednjem poduzetništvu, a posebno poduzetnicima početnicima (start-up) u vidu organizacije co-working prostora kao mjesta za umrežavanje i suradnju te poticati međusobnu povezanost na inovativnim projektima, posebno razvoju prototipova proizvoda i usluga. Prostori zajedničke suradnje pomažu rastu i razvoju, ne samo smanjenjem troškova poslovanja, već i razmjenom iskustava i znanja, povezivanjem s akademskom zajednicom te zajedničkim radom na projektima.“</p>	<p>Nije prihvaćen Ovaj dokument definira prioritete na višoj strateškoj razini od danog prijedloga koji će se konkretnije i detaljnije razrađivati u aktima strateškog planiranja nižeg reda.</p>
----	--	---

98	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” / Razvoj poduzetništva i obrta Pasus/odlomak: 1. Tekst koji se citira iz Strategije: „Mala i srednja poduzeća ključna su za konkurentnost i prosperitet hrvatskog gospodarstva. Poduzetništvo će postati jedna od temeljnih društvenih vrijednosti i okosnica razvoja do 2030. Cilj je stvoriti uvjete za daljnji razvoj poduzetništva i unaprjeđenje konkurentnosti gospodarstva. U tu svrhu unaprjeđivat će se i reformirati poslovno okruženje, nastaviti administrativno rasterećenje, stvarati ozračje pravne sigurnosti primjenom načela „počnimo od najmanjih“ te poticati cjeloživotno obrazovanje i stjecanje ključnih kompetencija za poduzetništvo.“ Prijedlog izmjene i obrazloženje: U okviru teksta ispod naslova Razvoj poduzetništva i obrta više se uopće ne spominju obrti, nego se govori samo o poduzetništvu. Smatramo da je poticanje i razvoj deficitarnih i proizvodnih obrtničkih djelatnosti izuzetno važno, kako zbog održanja deficitarnih i proizvodnih obrta, tako i zbog samozapošljavanja i ostanka osoba s potrebnim znanjima u Republici Hrvatskoj. Shodno navedenom predlažemo dodati na kraj 1. pasusa/odlomka: „Pružat će se potpora održanju i razvoju deficitarnih i proizvodnih obrtničkih djelatnosti te time očuvanje obiteljskog poslovanja, samozapošljavanje, zadržavanje zaposlenih u obrtništvu, a time i u Republici Hrvatskoj.“</p>	<p>Nije prihvaćen Ovaj dokument definira prioritete na višoj strateškoj razini od danog prijedloga koji će se konkretnije i detaljnije razrađivati u aktima strateškog planiranja nižeg reda.</p>
----	--	---

99	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U poglavlju 2. Opis razvojnih potreba - potpoglavlje Fiskalna stabilnost i učinkovitost javnog sektora uopće se ne spominju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i na koji način se planira poticati odnosno omogućiti njihova fiskalna stabilnost i učinkovitost. Naime, kriza uzrokovana pandemijom i dodatno na području Grada Zagreba i okolnih gradova i općina potresom, umanjila je prihode. Izmjenama porezne politike koja se često odnosi na porezna rasterećenja gospodarstva dodatno se utječe na proračune JLP(R)S, dok oni sami istovremeno dodatna sredstva izdvajaju za pomoć gospodarstvu na svojim područjima. Također, JLP (R)S su značajna sredstva angažirali na realizaciji projekata financiranih iz EU sredstava kojih se najznačajniji dio provodi upravo sada, pred kraj ovoga financijskog razdoblja EU-a, za što je potrebno osigurati značajna i vlastita sredstva te bi istovremeno trebali ulagati u pripremu novih projekata za novo financijskog razdoblje, što vrlo često predstavlja također značajno ulaganje. Uzimajući u obzir činjenicu da je trenutno u Republici Hrvatskoj većina javnih investicija financirana iz EU sredstava, od čega se značajan dio odnosi na lokalne / regionalne projekte, te da se isti trend očekuje i u sljedećem razdoblju koje radobljje provedbe korespondira razdoblju ove strategije, potrebno je posvetiti posebnu pozornost potrebi fiskalnog osnaživanja te mehanizama koji će JLP (R)S omogućiti daljnju realizaciju projekata koji su alati za postizanje zacrtanih mjera, prioriteta i ciljeva.</p>	<p>Nije prihvaćen Imajući u vidu slabe financijske kapacitete jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, u svrhu povećanja apsorpcije sredstava iz europskih strukturnih i investicijskih fondova koja su na raspolaganju Republici Hrvatskoj te pridonošenja jačanju konkurentnosti regija i uravnoteženom regionalnom razvoju Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (Ministarstvo) dodjeljuje sredstva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini. Sredstva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini dodjeljuju se na temelju Programa sufinanciranja provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini, a namijenjena su isključivo radi sufinanciranja prihvatljivih troškova koje su korisnici EU projekata dužni osigurati iz vlastitih izvora u provedbi EU projekata na temelju Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava. Sredstva Programa dodjeljuju se temeljem Javnog poziva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini kojeg raspisuje Ministarstvo na način i prema kriterijima utvrđenim Programom sufinanciranja provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini. Prihvatljivi korisnici Programa sufinanciranja provedbe EU projekata i su jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe u većinskom vlasništvu ili suvlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (samo za svoje ime i za svoj račun) i ustanove čiji su osnivači jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.</p>
100	<p>CRODIJASPORA Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Komentari na Strateški cilj 6- Nacrt Nacionalne strategije razvoja do 2030. godine 1. Cilj piše: „Pojačat će se aktivnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava radi pojednostavljenja postupaka dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike dijaspora“ Prijedlog Crodijaspore: • pojednostaviti postupak za stjecanje hrvatskog državljanstva ljudima koji ispunjavaju uvjete u inozemstvu. • Glasovanje u Hrvatskom iseljeništvu: omogućiti biračima s pravom glasa u inozemstvu koji ne žive u blizini biračkih mjesta dopisno ili elektroničko glasovati. 2. Cilj piše: Povoljno okruženje za snažniji doprinos dijaspora gospodarskom i demografskom potencijalu Hrvatske Prijedlog Crodijaspore: Hrvatska može i treba imati koristi od ogromnih resursa, znanja i iskustava svog iseljeništvu. Doprinosiće njihovom znanju i resursima, iseljeništvu može postati riješenje nedostataka tržišta rada i odljeva mozga. 3. Cilj piše: Ulaganje u djelovanje diplomatsko-konzularne mreže usmjereno na očuvanje i promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito među mladim ljudima. Prijedlog Crodijaspore: Hrvati u iseljeništvu nisu svjesni da postoji financijska sredstva namijenjena za promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Oglašavate posebne programe hrvatskih diplomatskih misija među tamošnjih Hrvata kako bi</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) kao najvišim hijerarhijskim aktom strateškog planiranja ne propisuju se zakonodavne aktivnosti, nego se daju smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske (RH). Nadalje, izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19) olakšan je i pojednostavljen postupak stjecanja hrvatskog državljanstva, a u planu su i daljnja unaprjeđenja normativnog okvira politika prema Hrvatima izvan RH. Komentar se ne prihvaća jer je ono što je komentarom navedeno sastavni dio NRS-a i obuhvaćeno je tekstom u SC. 6.: „Hrvati koji žive izvan Hrvatske stekli su diljem svijeta životno, radno i poslovno iskustvo koje može obogatiti i olakšati napore u bržem razvoju Hrvatske. Zbog toga je trajno opredjeljenje politike jačanje i unaprjeđenje suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, uspostavljanje njihovih veza s Hrvatskom i pokretanje poslovanja u Hrvatskoj ili u suradnji s hrvatskim tvrtkama, ...“ (str. 55.). Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet NRS-a i stoga će se uzeti u razmatranje u aktima strateškog planiranja nižeg reda čija je izrada u planu ili je u tijeku. Postojeći Registar hrvatskih subjekata izvan RH predstavlja digitalnu bazu podataka i komunikacijsku platformu za povezivanje i umrežavanje fizičkih i pravnih subjekata Hrvata izvan RH koja je dobrovoljnog, neobvezujućeg karaktera, nastala na poticaj Hrvata izvan RH s ciljem povezivanja i umrežavanja korisnika slijedom njihovih</p>

potaknuo više suradnje između Hrvata u određenim zemljama i diplomata i diplomatkih misija. predložimo formiranje baze podataka za poseban program privremeno razmjena. Osoba iz Hrvatske koja želi živjeti /raditi godinu dana može razmijeniti dom/stan s osobom koja želi živjeti / raditi u Hrvatskoj godinu dana. Mnogi iz Hrvatske koji žele raditi u inozemstvu mogu stjecati radno iskustvo i znanja koja mogu primjenjivati u Hrvatskoj. Za budući razvoj hrvatskog gospodarstva, bitno je diversificirati poslovni mentalitet kako bi se hrvatska ekonomija konkurirala na svjetskoj razini. Nasuprot, iskustvo iseljenika u Hrvatskoj će potencijalno poticati povratak više iseljenika. 4. Cilj piše: Razvojem i jačanjem infrastrukture za skrb o starijim osobama povoljno će se djelovati i na povratak umirovljenika iz hrvatskog iseljeništva te će se Hrvatska učiniti poželjnijom destinacijom za umirovljenje. Prijedlog Crodijaspore: Suradnja hrvatskog iseljeništva s Republikom Hrvatskom vezano izgradnje domova umirovljenika u određenim područjima je dobra ideja. Ako Hrvatska želi da se vraćaju njeni iseljenici iz SAD-a, Hrvatska treba ponuditi posebno i dopunsko zdravstveno osiguranje Američkim umirovljenicima. Predlažemo da se stvori poseban HZZO program za iseljenike koji se žele vratiti u Hrvatsku u mirovinu. 5. Cilj piše da jedan od prioriteta provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske je stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijaspore u Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život u Hrvatskoj. Prijedlog Crodijaspore: • Treba se pojednostaviti proces preseljenja ili povratka u Hrvatsku sa smanjenjem birokratskih opterećenja i prepreka • Osigurati pravna rješenja oko pitanja vlasništva nekretnina i zemlja • Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i slobodnoj trgovini sa zemljama u kojima žive Hrvati • smanjivanje troškova državnog proračuna, smanjivanje javnog dugs i posljedično smanjivanje osoblja u javnim upravama. Preduvjet za povratak je funkcionalna država. 6. Cilj piše da će se izraditi registar stanovništva koji će omogućiti praćenje kretanja stanovništva i učinaka mjera za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. Pitanje Crodiaspora: Ovaj cilj nije jasan. Postoji registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske koji bi država mogla poboljšati. Facebook, Google i druge web aplikacije rade se na pratnje i složenje informacija o svojim korisnicima, tako i registar treba imati korist za korisnike, biti privlačan i naposljetku biti koristan za statističare koji će podijeliti informacije u svrhu formuliranja strategije za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. 7. Cilj piše: Projekti koji stvore životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu. Prijedlog Crodijaspore: • Ulaganje u prerađivački, poljoprivredni, šumarski i ribarstveni sektor • Usvojite način razmišljanja i promicati hrvatske proizvode: Proizvedeno u Hrvatskoj, Hrvatski proizvod, Hrvatska Kvaliteta Komentari na Strateški cilj 8 8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Prijedlog Crodijaspore: Predlažemo da se razmatra razvoj agrošumarstva. Kroz jačanje svijesti o klimatskim promjenama, gubitku bioraznolikosti i naglom povećanju proizvodnje hrane

interesa.

u posljednjih par godina, agrošumarstvo se ponovno otkriva kao "spasonosno novo rješenje" aktualnih problema. Korištenje agrošumarstva moglo bi imati veliku ulogu u prelasku na održive okolišne prakse u dugoročnom razdoblju. Predlagaju se olakšane uvjete prelaska na agrošumarstvo za male, srednje i mlade poljoprivrednike na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zaključak Crodijaspora dostavlja ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarnu elemente tog procesa. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. Možete nam se obraćati na croatia@crodiaspora.com

101 HGK

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj

Većina načelnih primjedbi koje smo tijekom savjetovanja o Nacrtu prijedloga nacionalne razvojne strategije (dalje: NRS) primili od naših članica, odnosi se na opširnost i općenitost ovoga dokumenta, kao i na duljinu razdoblja koje je njime obuhvaćeno (odnosno, neke članice HGK smatraju da je bilo potrebno obuhvatiti razdoblje od najmanje 30 godina). Također smo dobili primjedbe da u dokumentu nije dovoljno naglašena važnost proizvodnje, kao okosnice cijelog gospodarskog sustava. Poduzetnici su se u većem broju osvrnuli i na konzistentnost teksta, odnosno na činjenicu da su neke strateške smjernice razrađene do detalja, čak do razine zakonskog uređenja, dok su ostale navedene na razini općih teza. Uvodno, kao sukus tih razmišljanja, navodimo mišljenje Zajednice za društveno odgovorno poslovanje HGK. Zajednica smatra da je NRS napisana paralelno i neovisno od ciljeva održivog razvoja i cijelog niza podciljeva i pokazatelja koji su se mogli uzeti i kontekstualizirati u odnosu na trenutno stanje u Hrvatskoj. Tekst je opterećen općenitim dijelovima, načelnim tvrdnjama, zbog čega cijeli dokument ostavlja dojam neprovedivosti. U cijelosti je izostao sustavni pristup u izradi NRS, svaki razvojni smjer je silos za sebe, poveznice između razvojnih smjerova i strateških ciljeva te načini na koje jedni utječu na druge nisu obrađeni, iako su ključni za provedbu, odnosno postizanje ciljeva NRS. Europska komisija u međuvremenu razvija 'Whole-of-Government approach' to implementing the Sustainable Development Goals. S druge strane, naše članice kao pozitivne elemente navode postavljene ciljeve, odnosno njihovu usklađenost s razvojnom politikom na EU razini što je ključno za povlačenje EU sredstava. U tom smislu ističe se i činjenica da je u NRS, u središte razvojnih smjerova pozicionirano ulaganje u ljude, odnosno intelektualni kapital kao najvažniji resurs ekonomije znanja, s inovacijama kao temeljem produktivnosti i konkurentnosti gospodarstva. U nastavku iznosimo prijedloge i primjedbe na pojedine dijelove NRS: u odnosu na Ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije, Udruženje energetike HGK smatra da je potrebno voditi računa o pravovremenom donošenju Strategije pametne specijalizacije RH (trenutno važeća je za razdoblje

Djelomično prihvaćen

Prilikom izrade Nacionalne razvojne strategije (NRS) poštovane su odredbe članka 8. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17) (Zakon) te je, uz uključivanje gospodarskih udruženja i socijalnih partnera, akademske i znanstvene zajednice, organizacija civilnoga društva i zainteresirane javnosti, primijenjeno načelo partnerstva s glavnim dionicima i nadležnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Metodologija izrade NRS-a slijedi okvir utvrđen Zakonom koji je svim dionicima predstavljen uoči početka izrade NRS-a. Odredbe članka 8. Zakona bit će poštovane i u procesu izrade nove Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske koja je već započela. Nacrt NRS-a usklađen je sa smjernicama i ciljevima koji proizlaze iz međunarodno preuzetih obveza Republike Hrvatske (RH). Svaki od strateških ciljeva utvrđenih NRS-om izravno (ili neizravno) doprinosi pojedinom cilju održivog razvoja. U tom smislu izrađen je i grafički prikaz koji prikazuje poveznicu, odnosno doprinos strateških ciljeva NRS-a ciljevima održivog razvoja. Predlaganje mjera i aktivnosti, prioriteta, obveznika, dinamike i potrebnih sredstava te praćenje, analiza i koordinacija provedbe prvih šesnaest Ciljeva održivog razvoja Razvojne agende Ujedinjenih naroda do 2030., zadaća je Nacionalnog vijeća za održivi razvoj (Odluka o osnivanju Nacionalnog vijeća za održivi razvoj, NN 7/18). Pokazatelji UN-a odabrani su za izvješćavanje na globalnoj razini te stoga nisu uvijek primjenjivi za praćenje uspješnosti provedbe javnih politika kako na nacionalnoj, tako i na razini EU. U Integriranom energetske i klimatskom planu postoje mjere koje promoviraju implementaciju vodika u prometu. Također, planira se i izrada strateškog dokumenta za vodik kojim će se preciznije definirati aktivnosti koje trebaju ojačati razvoj vodikove ekonomije u RH. Prioritete vezane uz upravno područje turizma Ministarstvo turizma i sporta (Ministarstvo), uključujući i festivale te tzv. Event industriju, razvoj luka otvorenih za javni promet te luka nautičkog prometa, planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine (Strategija) i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine. NRS se u prioritetnom području javne politike „Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma” primarno bavi razvojem održivog turizma te je Ministarstvo u okviru ovog prioritetnog

od 2016. do 2020.) kao i akcijskih planova za provedbu strategije. U izradu SP3, kroz radne skupine, treba uključiti sve relevantne dionike. Vezano na poglavlje 3. Nacionalni razvojni smjerovi do 2030. Zajednica za društveno odgovorno poslovanje HGK smatra da metodologija izrade nije opisana ni jasna, a nisu navedeni ni kriteriji po kojima su birani razvojni smjerovi, ciljevi i pokazatelji učinka. Pitamo se zašto su za konkurentno i inovativno gospodarstvo postavljeni baš navedeni kriteriji, a ne neki drugi? Primjerice, Global Innovation Index objavio je izvješće 2020. kojim je također obuhvaćena i Hrvatska, a tu je i Global Happiness and Wellbeing. Postoji cijeli niz novih indikatora koji su vezani na ciljeve održivog razvoja i koji problematiziraju pitanja kvalitete života i zdravstvenih usluga. Također, nisu jasno izraženi kriteriji otpornosti. Postavlja se i pitanje ne bi li konkurentnost trebala konačno prestati biti samoj sebi svrha, jer velika je razlika između postizanja konkurentnosti i postizanja održive konkurentnosti u kontekstu svih akcijskih dokumenata Europske komisije? Zašto se nisu preuzeli rezultati za otpornost Hrvatske: <https://www.fmglobal.com/research-and-resources/tools-and-resources/resilienceindex/explore-the-data/?&cr=HRV&sn=ex&cd=HRV> Otpornost podrazumijeva i kvalitetu infrastrukture, prirodne rizike, kvalitetu upravljanja prirodnim rizicima, otpornost na cyber rizike (što je postao veliki rizik nekim ključnim energetskim poduzećima). Udruženje energetike HGK, vezano na odlomak na str. 27. „Zelena i digitalna tranzicija ostvarit će se prelaskom na čistu i dostupniju energiju, poticanjem zelenih i plavih ulaganja“, smatra da je potrebno pojasniti na što se odnosi pojam „plava ulaganja“ te dopuniti odlomak s „pokretanje cijelog lanca vrijednosti u promicanju vodikove ekonomije“. Nadalje, na istoj stranici, vezano na odlomak „Hrvatska će postati predvodnica u zelenom gospodarstvu i uvođenju čišćih, jeftinijih i zdravijih oblika prijevoza promicanjem sigurne i održive prometne politike“, smatramo da su čišći oblici prijevoza obično skuplji. Predlažemo brisanje riječi „jeftinije“ nove tehnologije ne znače i nužno manja ulaganja. Poglavlje 4. Ključni preduvjeti za stabilan i održiv rast Hrvatske do 2030. Udruženje energetike u odnosu na Tablicu 1 – Pokazatelji učinka za razvojni smjer: Održivo gospodarstvo i društvo, odnosno ciljanu vrijednost udjela ukupnih izdataka za I&R (GERD) u BDP-u za 2030. koja iznosi 3%, ističe da ostaje nejasno kako se misli navedena ciljana vrijednost postići s obzirom na to da je IRI 3 najavljen tek 2023., a za prijavitelje na IRI2 nema dovoljno sredstava. Također, vezano na Tablicu 3. na str.34. – Pokazatelji učinka za razvojni smjer 3: Zelena i digitalna tranzicija, mišljenja smo da je potrebo pojasniti kojim akcijama se planira postići ciljana vrijednost 65% emisija stakleničkih plinova u odnosu na 75,23%? Je li planirano postavljanje podciljeva po pojedinim sektorima? Poglavlje 5. Strateški ciljevi Hrvatske do 2030. Udruženje energetike vezano na odlomak na str. 37. „Proizvodni sektori koji stvaraju višu i visoku dodanu vrijednost i usluge temeljene na znanju, uz

područja predložilo različite mjere koje idu u smjeru razvoja posebnih oblika turizma, kako na području jadranske obale, tako i na kontinentu, u što svakako spadaju i mjere koje se tiču razvoja nautičkog, kongresnog i poslovnog turizma. NRS-om je predviđeno ulaganje u modernizaciju turizma i pozicioniranje RH kao visokokvalitetne destinacije te poticanje razvoja turističke ponude i investicija privatnog sektora (posebice malih i srednjih poduzetnika, kao i značajnijih „brownfield“ i „greenfield“ turističkih projekata bogatih sadržajima visoke dodane vrijednosti). Potaknut će se i širenje mreže nautičkih marina, uz jačanje i unaprjeđenje sustava ACI marina. Kroz razvoj novih marina i mega marina za velike jahte, uvažavajući pritom realne potrebe na tržištu za tom vrstom usluga, kao i prostorno planske kapacitete mogućih lokacija za marine, posebno će se razvijati nautički turizam. U tom pogledu Strategija razvoja održivog turizma treba propisati viziju razvoja održivog turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, razvojnih potreba i razvojnih potencijala turizma te time propisati i strateške ciljeve, ključne pokazatelje učinka i ciljane vrijednosti tih pokazatelja. Strategija razvoja održivog turizma će obuhvatiti i javne politike ostalih sektora koji su u uskoj interakciji i međuovisnosti s turizmom te predstavljati uporište za obuhvat i daljnju konkretizaciju pitanja i mjera koja se dotiču sektora turizma u izradi njihovih nacionalnih planova. Upravo stoga, imajući u vidu da je područje upravljanje lukama otvorenim za javni promet (ukoliko bi se problematika nedostatka vezova rješavala kroz ovaj vid infrastrukture) tj. koncesioniranje luka nautičkog turizma (ukoliko bi se problematika nedostatnih vezova/luka rješavala kroz izgradnju novih marina) u direktnoj nadležnosti Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, Ministarstvo turizma i sporta u izradu Strategije razvoja održivog turizma planira uključiti i druga tijela, pa tako i Ministarstvo mora, prometa i sporta će zajedničkim snagama, primarno, sa Ministarstvom mora, prometa i infrastrukture, ali i drugima, iznaći rješenja koje će dugoročno odrediti daljnji smjer razvoja nautičkog turizma. Uz poglavlje 4. u odnosu na Tablicu 1 – Pokazatelji učinka za razvojni smjer: Održivo gospodarstvo i društvo, odnosno ciljanu vrijednost udjela ukupnih izdataka za I&R (GERD) u BDP-u za 2030.: IRI program je jedan od instrumenata implementiranih u cilju jačanja istraživanja i razvoja u hrvatskom gospodarstvu. Udio izdataka za IR u BDP-u u 2019. iznosio je 1,11%, U Republici Hrvatskoj u 2019. godini na istraživačko-razvojnu (IR) djelatnost utrošeno je 4,5 milijardi kuna, što je za 19,7% više u odnosu na prethodnu godinu. Kako ni Europa nije postigla GERD od 3% do 2020. postavljen u strategiji Europa 2020. istom cilju će se do 2030. godine pokušati približiti Hrvatska. Za postizanje tog cilja je potrebno kako jačati privatni sektor, tako i poboljšati učinkovitosti javnih ulaganja u području istraživanja i inovacija. Stoga je taj cilj predmet kompleksnog skupa mjera koje se razrađuju i provode i kroz ostale dokumente, poput Nacionalnog plana reformi i nove Strategije pametne specijalizacije koja treba preciznije definirati ovaj segment. U analitičkim podlogama korištenim prilikom izrade

prihvatanje postulata kružnog i dekarboniziranog gospodarstva, bit će osnova za održiv i konkurentan razvoj“, smatraju da su preoptimistična očekivanja o tome da će gospodarstvo RH do 2030. godine biti dekarbonizirano posebno jer je jedan od glavnih prihoda zemlje turizam. Veliki broj turista dolazi zrakoplovnim prijevozom za koji je vrlo mala vjerojatnost da će biti dekarboniziran do 2030. godine. U odnosu na odlomak na stranici 38. „Modernizacija i dekarbonizacija energetske intenzivnih industrija stoga će biti jedan od prioriteta“, predlažemo umjesto izraza "dekarbonizacija" rabiti izraz "transformacija energetske intenzivnih industrija prema niskougljičnom gospodarstvu". Vezano na odlomak „Smanjenje emisija u industriji ovisit će o načelu „energetska učinkovitost na prvome mjestu“ te sigurnoj i dostatnoj opskrbi niskougljičnom energijom po konkurentnim cijenama. To će zahtijevati planiranje i ulaganje u temeljna i primijenjena istraživanja, tehnologije, kapacitete i infrastrukturu za proizvodnju s niskim emisijama ugljika te strateški pristup industrijama energije iz obnovljivih izvora i lancu opskrbe na kojem se ona temelji“, predlažemo dodati i eksperimentalni razvoj kao značajan dio istraživanja koji prethodi komercijalizaciji. U odlomku na stranici 42. „Naglasak će biti stavljen na postizanje izvrsnosti u temeljnim znanstvenim istraživanjima, na sudjelovanje u graničnim istraživanjima te osobito na poticanje primijenjenih istraživanja i kulture zaštite intelektualnog vlasništva, istraživačku suradnju s gospodarstvom i društvenim djelatnostima usmjerenu na nacionalne i globalne izazove“, predlažemo pojam 'granična istraživanja' u skladu s važećim zakonskim okvirom zamijeniti pojmom 'eksperimentalni razvoj'. Udruženje industrije plastike i gume HGK predlaže da se u prioritetnom području Konkurentno i inovativno gospodarstvo, Razvoj globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije, na stranici 38. u dijelu u kojem se navode pojedine grane industrije na kojima će Hrvatska zasnovati gospodarski oporavak i razvojni iskorak, a u kojima ima konkurentne prednosti, navede i industrija plastike. Naime, proizvodi od plastike kao inovativan materijal prisutni su u svim gospodarskim djelatnostima od transporta, graditeljstva, prehrambene i farmaceutske industrije, medicine, sporta, obnovljivih izvora energije i drugim. Zbog svojih iznimno dobrih kemijskih i mehaničkih karakteristika kao i mogućnosti oblikovanja predviđa se daljnji porast proizvodnje proizvoda od plastike u svijetu i u EU. Problem otpada rješava se i rješavat će se u skladu sa smjernicama zakonodavstva EU kroz eko dizajn te povećanjem reciklaže kroz kružno gospodarstvo kako u EU tako i u RH. Industrija plastike u RH jedna je od rijetkih djelatnosti koja je udvostručila svoju proizvodnju u odnosu na predratnu 1990. godinu. Smatramo potrebnim da se u Strategiji uz navedene industrije doda i industrija plastike te se time pomogne njezin daljnji održivi razvoj u RH. Naime, industrija plastike u RH ima dugu tradiciju, uporište u znanstvenim institucijama, iskusnu radnu snagu te može ponuditi domaćem i izvoznom tržištu konkurentne proizvode sa višom dodanom vrijednosti važnim za gospodarski

NRS-a u dijelu "Razvoj znanosti i tehnologije", na poveznica: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf> i <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf>, nalaze se preporuke za unaprjeđenje u različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora. Provedbom NRS-a te Strategije niskougljičnog razvoja i Nacionalnog integriranog energetske i klimatskog plana očekuje se smanjenje emisije stakleničkih plinova. Postizanje ciljanih vrijednosti bit će detaljnije razrađeno kroz mjere niskougljičnog razvoja obuhvaćene Akcijskim planom koji se izrađuje za razdoblje od pet godina. Uz poglavlje 5. Strateški ciljevi Hrvatske do 2030. u odnosu na odlomke na str. 37. i 38.: Dekarbonizacija Europe do 2050. godine je glavni cilj kojem moraju doprinijeti sve države članice. Dekarbonizacija industrije, prometa i energetske sektora je proces koji se planira provoditi idućih trideset godina, ali će dio aktivnosti biti napravljen i do 2030. godine. Sredinom prosinca 2020. godine prihvaćen je novi cilj za smanjenje emisija CO2 do 2030. godine od -55%, što znači povećanje svih aktivnosti po pitanju dekarbonizacije do 2030. godine. U skladu s navedenim, opravdana je primjena riječi „dekarbonizacija“. Uz Strateški cilj 3: Početkom 2021. godine bit će donesen Nacionalni plan za razvoj pravosuđa, srednjoročni akt strateškog planiranja kojim se podupire provedba strateškog okvira NRS-a. Dodatno, provedbom mjera, aktivnosti i projekata uvrštenih u Provedbeni program Ministarstva pravosuđa i uprave bit će omogućeno otklanjanje poteškoća u segmentima pravosuđa koji sudjeluju u trgovačkim parničnim i insolventijskim postupcima. Uz Strateški cilj 8: Potrebno je voditi računa da je 11. prosinca 2020. godine Europsko vijeće prihvatilo novi cilj za smanjenje emisija CO2 do 2030. godine od -55%, što podrazumijeva povećanje svih aktivnosti po pitanju dekarbonizacije do 2030. godine. U skladu s tim, a vezano za prirodni plin, smatramo kako i predmetne mjere mogu imati učinka, ali ih se ne može promovirati kao zelene mjere. Uz Strateški cilj 9: Kako je značaj prehrambene industrije i upravljanja poljoprivrednim zemljištem već prepoznat u nacrtu Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine, smatramo nepotrebnim njihovo uključivanje u NRS kao nadređeni akt strateškog planiranja. Uz Strateški cilj 10: Prometna politika EU jasno je definirana formiranjem jedinstvene europske TEN-T mreže u kojoj su kroz interoperabilnost željezničkog sustava i definiranje nužnih tehničkih specifikacija (među kojima je i što veća mreža elektrificiranih željezničkih linija) jasno postavljeni smjerovi razvoja željezničke mreže EU. Uvođenje željezničkih vozila na vodik bez prethodnih sveobuhvatnih analiza i studija izvedivosti može generirati ozbiljne probleme u ostvarenju interoperabilnosti željezničkog sustava, kao i funkcioniranja prijevoza na TEN-T mreži EU. NRS kao krovni akt strateškog planiranja ne treba navoditi sve sadržaje koji uključuju razvoj infrastrukturne mreže alternativnih goriva. Infrastrukturni zahtjevi važni za budući razvoj prometnog sektora bit će predmet razrade u okviru višesektorskih/sektorskih strategija i

oporavak i razvoj RH. U odnosu na isto prioritetno područje, predstavnik brodograđevne industrije ističe da bi ta industrija na nacionalnoj razini, a pogotovo u lokalnim (regionalnim) okvirima trebala biti pokretač ostalih proizvodnih i uslužnih djelatnosti, te da zavrjeđuje više prostora u ovome dokumentu. Činjenica je da je hrvatska brodogradnja prepoznata u svijetu kao industrija kvalitetnih proizvoda (brodovi, plovni objekti, čelične konstrukcije, itd), da se multiplikativni faktor u brodogradnji (ovisno o promatranom razdoblju) kreće na razini od oko 2,6 do 2,8, pa bi barem zbog te činjenice brodograđevnoj industriji trebalo dati veći značaj u nacionalnoj razvojnoj strategiji. Štoviše, kako je brodograđevna industrija radno-ekstenzivna grana, koja zapošljava veliki broj kvalitetnih kadrova različitih specifičnih struka, o kojoj svaka pomorska država itekako vodi računa kao o strateškoj grani, smatramo da bi NRS trebalo dopuniti na način da se istakne brodograđevna industrija. Ne smijemo zaboraviti da bi gašenjem „velike brodogradnje“ Hrvatska ostala bez resursa potrebnih za obnovu vlastite trgovačke flote, bez mogućnosti strateškog razvoja svoje vojne pomorske flote, ugasile bi se brojne manje proizvodne tvrtke, veliki broj kooperanata bi morao potražiti posao izvan Hrvatske, prestala bi potreba za stvaranjem novih visokoobrazovanih kadrova, a državni proračun, kao i lokalna zajednica ostali bi bez značajnog izvora prihoda. U odnosu na strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo, prioritetno područje 2. Razvoj poduzetništva i obrta, HGK potpuno podržava prioritete provedbe javne politike koji bi doprinijeli razvoju poduzetništva, kako su predloženi NRS. Kao poslovna potporna institucija, čije članice u velikoj većini čine mala i srednja poduzeća, snažno podržavamo prijedlog uspostave potpornih financijskih modela, kao što su instrumenti za rizična ulaganja u početnička i rastuća poduzeća. Vezano na prioritetno područje Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma, Zajednica organizatora događanja predlaže da se kod niša koje će se u budućnosti poticati (kako su navedene na str. 45. - ... zdravstveni, ruralni, gourmet turizam, ekoturizam, outdoor turizam, nautički, kulturni i vjerski turizam, sportski turizam..) dodaju „Festivali i druga organizirana događanja (industrija događanja eng. event industrija)“. Dokazano je da su uz filmske produkcije koje su se dogodile u našoj zemlji upravo festivali bili pokretač promocije Hrvatske kao destinacije i da smo upravo kroz festivale i događaje privukli mlađu, platežno moćniju populaciju iz Europe i Amerike. Isto tako, gastronomski događaji ključni su za promicanje Hrvatske kao kvalitetne destinacije i ulazak na krug najpoželjnijih destinacija. Zbog svega navedenoga predlaže se uključiti jačanje i poticanje važnosti Industrije događanja na nacionalnoj razini jer nam događanja poput Ultre, Vikend Media Festivala i Adventa, itd., osiguravaju visoku dodanu vrijednost turističke ponude. U odnosu na isto prioritetno područje, Udruženje energetike predlaže na stranici 45. nakon rečenice „Cilj je dovesti sve dionike na turističkom tržištu u ravnopravan položaj te će se voditi računa o održivosti takve ponude i potrebi za pravovremenom prilagodbom, uzimajući u obzir suvremene strateške ciljeve usmjerene prema

nacionalnih planova. Uz Strateški cilj 11: Prioriteti provedbe politike određuju šire područje od predloženog područja koje bi moglo biti jedna od aktivnosti ostvarenja prioriteta (stvaranje Nacionalnog centra za digitalnu tranziciju gospodarstva).

smanjenju emisija stakleničkih plinova, osobito iz cestovnog prometa.“, dodati „Također, ciljevi trebaju biti usmjereni i prema razvoju infrastrukture za alternativna goriva poput vodika.“. Udruženje energetike predlaže i na stranici 46.: Prioriteti javne politike koja će pridonijeti razvoju održivog, inovativnog i otpornog turizma, prvu točku dopuniti riječima „također kroz razvoj infrastrukture za alternativna goriva“. Udruženje turističkih brodara HGK predlaže na str. 45. tekst „Potaknut će se širenje mreže nautičkih marina uz jačanje i unaprjeđenje sustava ACI marina. Posebno će se razvijati nautički turizam, kroz razvoj novih marina i mega marina za velike jahte, uvažavajući pritom stvarne tržišne potrebe za tom vrstom usluga te prostornoplanske kapacitete mogućih lokacija za marine.“ dopuniti riječima „sa stavljanjem naglaska na razvoj segmenta turističkih brodara“. Naime, turistički brodari su perjanica hrvatske nautike s više od 442 plovila u svom vlasništvu, 2,4 milijarde kuna godišnjeg bruto prometa u ovoj industriji, 226 milijuna uplaćenih poreza i obveznih doprinosa godišnje, zapošljavaju gotovo 3000 hrvatskih radnika te ulažu i do 3 milijuna eura po projektu investirajući u gradnju novih i obnovu postojećih brodova. Istinski su hrvatski proizvod i većinom koriste hrvatske proizvode u svojoj proizvodnji, nabavi i realizaciji. Slijedom svega rečenoga, smatramo vrlo bitnim da se hrvatske turističke (male) brodare izrijekom navede u strategiji te da se naglasi potreba za izgradnjom novih i obnovom postojećih luka otvorenih za javni promet, kako bi i infrastruktura pratila razvoj i razinu usluge (komfor i luksuz) koju navedeni brodari nude. Posebno naglašavamo potrebu razvojem i kvalitetnijom ponudom ljetnih i zimskih vezova nužnih za kvalitetno i održivo poslovanje turističkih brodova hrvatskih malih brodara. Zajednica poslovnog turizma HGK predlaže na str. 45. rečenicu „Poseban naglasak staviti će se na razvoj i promociju zdravstvenog turizma, koji je izuzetno važan za konkurentnost i razvijanje cjelogodišnjeg turizma, te razvoj kontinentalnog turizma.“ dopuniti riječima „sa stavljanjem naglaska i na razvoj kongresnog i poslovnog turizma koji je podjednako važan za konkurentnost i razvoj cjelogodišnjeg i kontinentalnog turizma kao i zdravstveni.“. Zajednica poslovnog turizma HGK se stavlja na raspolaganje za suradnju prilikom izrade svih strateških dokumenata vezanih za taj segment i praćenje ispunjenja. Vezano na strateški cilj 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom, prioritetno područje javnih politika 1. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav, slažemo se da je funkcioniranje pravosuđa jedna je od temeljnih odrednica kvalitete poslovne klime i povjerenja građana i poduzetnika u javne institucije. Također je ispravno procijenjena važnost stečajnog postupka, odnosno identificirana potreba žurnoga otklanjanja poteškoća u segmentima pravosuđa koji su involvirani u trgovačkim parničnim i insolventijskim postupcima. U tom kontekstu, evidentna je potreba rasterećenja trgovačkih sudova od de facto administrativnih poslova - nekontradiktornih postupaka u kojima sudjeluje samo jedna stranka, i koji se u prvom

stupnju provode na temelju propisane dokumentacije. Na taj način bi se nedvojbeno povećala učinkovitost sudova, odnosno stvorili bi se preduvjeti za veću produktivnost sudaca, jer bi se mogli posvetiti predmetima koji zahtijevaju njihov veći angažman. Istodobno bi se rasteretilo poduzetnike kojima je potrebna kvalitetna usluga s digitalnim pristupom i mogućnošću korisničke podrške. Vezano za strateški cilj 8., Zajednica za prirodni plin u prometu HGK smatra da bi Hrvatska u prijelaznom razdoblju do postizanja klimatske neutralnosti, sukladno ciljevima Europskog zelenog plana, trebala poticati veću uporabu prirodnog plina u prometu. Uvođenjem mjera za poticanje uporabe ovog energenta, po uzoru na mjere u drugim državama članicama, stvorilo bi se povoljnije okruženje za dionike u sektorima povezanim s prirodnim plinom, kao što su prijevoz putnika i roba, distributeri i opskrbljivači prirodnog plina, tvrtke u servisnim i uslužnim djelatnostima. Prirodni plin ekonomski je najpovoljnije i ekološki najprihvatljivije prijelazno gorivo do sredine 21. stoljeća na putu prema klimatsko neutralnoj Europi i niskougljičnom prometu. Republika Hrvatska ima dovoljno svojih rezervi prirodnog plina (13 mlrd.m³, 2017.) i proizvodnju za potrebe opskrbe goriva u prometu na svom tržištu. Potrošnja prirodnog plina u prometu kreće se oko 2,2 milijuna m³ što je 0,15 % ukupne hrvatske proizvodnje prirodnog plina. Uporabom prirodnog plina u prometu unijeli bi ekološki prihvatljivije prijelazno gorivo na hrvatsko tržište, smanjili utjecaj benzinskog i dizel goriva na tržištu čiji udio iznosi preko 95 % u cestovnom prometu, a skoro 99 % u brodskom prometu. U zemljama EU postoje dobri primjeri poticanja korištenja prirodnog plina u prometu, kao što su subvencije za nabavu vozila, sufinanciranje izgradnje LNG/CNG punionica, uvođenje olakšica vezanih uz naplate cestarine za transportna. Uvažavajući navedeno, smatramo kako se u Nacionalnu razvojnu strategiju treba uvrstiti i poticanje uporabe alternativnih goriva, u što spada i prirodni plin. Ovo se odnosi na strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo”, strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” i strateški cilj 10. „Održiva mobilnost”. Udruženje energetike HGK, vezano na Zaštitu prirodnih resursa i borbu protiv klimatskih promjena, predlaže na str. 98. dodati rečenicu „Višekorisnički značaj izgradnje i povećanja akumulacijskih jezera u funkciji rezervi pitke vode, energetskih rezervi kao i prihvata iznimno velikih oborinskih voda.” U odnosu na Energetsku učinkovitost i samodostatnost te tranziciju na čistu energiju, isto Udruženje predlaže na str. 99. dodati rečenicu „Uvođenje OIE u funkciju proizvodnje dodatne toplinske energije za centralne toplinske sustave velikih gradova.”, te riječi „te povećanje potrebe za hlađenjem uzduž jadranske obale”, zamijeniti riječima „povećanje potreba za hlađenje kako u priobalnoj tako i kontinentalnoj Hrvatskoj”. Nadalje, na str.100. predlaže se dodati tekst „Povećanjem značajnog udjela promjenjivih obnovljivih izvora energije, prvenstveno vjetroelektrana i sunčevih elektrana, nužno je istodobno osiguravati dovoljne rezerve primarne regulacije koje jamče stabilnost frekvencije i

sigurnost pogona hrvatskog sustava. Ekološki održivim zbrinjavanjem otpada unaprijediti procese energetskih transformacija uz prihvatljiv utjecaj na okoliš. Revitalizacija izgrađenih hidroelektrana s povećanjem snage i stupnja djelovanja te automatizacija u funkciji razigravanja regionalnih tržišta energije uravnoteženja.“ U odnosu na Prioritete provedbe na području energetske politike, Udruženje predlaže na str. 101. dodati točke: • Povećanje opsega regulacijskih rezervi za potrebe vođenja elektroenergetskog sustava • Sinergijom usluge uravnoteženja doprinijeti učinkovitosti energetski povezanih sustava (elektroenergetski, plinski i toplinski sustavi). Sektor za poljoprivredu smatra da bi, s obzirom na to da je kao strateški cilj 9. utvrđena „Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva“, svakako uz primarnu proizvodnju – poljoprivredu i akvakulturu, trebalo u prikazu prioriteta javne politike istaknuti i prehrambenu industriju, odnosno proizvodnju hrane i pića. Također, a s obzirom na to da su uz sektor poljoprivrede vezana ključna prirodna bogatstva kao što su vode, šume i poljoprivredno zemljište, smatramo da je potrebno strateški se odrediti prema vlasništvu i upravljanjem tim bogatstvima. Zajednica za društveno odgovorno poslovanje HGK ističe da je u razvojnem smjeru Zelena i digitalna tranzicija, u strateškom cilju 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva, naveden samo jedan pokazatelj učinka produktivnosti rada u poljoprivredi. Smatramo da bi ih trebalo biti više iz sljedećih razloga: • Znamo koliko poljoprivrednog zemljišta uopće nije stavljeno u funkciju proizvodnje • Znamo udio navodnjavanja poljoprivrednih zemljišta • Podcilj 2.4 Ciljeva održivog razvoja navodi: By 2030, ensure sustainable food production systems and implement resilient agricultural practices that increase productivity and production, that help maintain ecosystems, that strengthen capacity for adaptation to climate change, extreme weather, drought, flooding and other disasters and that progressively improve land and soil quality. Indikator podcilja jest udio poljoprivredne površine pod produktivnom i održivom poljoprivrednom (Indicator 2.4.1 - Proportion of agricultural area under productive and sustainable agriculture). U NRS su neki od tih pojmova spomenuti, međutim nisu uspostavljene poveznice i logika samog teksta. Udruženje energetike HGK smatra da je u okviru Strateškog cilja 10. Održiva mobilnost, potrebno navesti i ulaganje u razvoj infrastrukture za alternativna goriva. Također se predlaže na stranici 110. u Prioritete provedbe na području željezničkog prometa dodati i sljedeće točke: • Promicanje uvođenja željezničkih vozila pogonjenih vodikom na međugradskim linijama • Uvođenje vlakova na vodik na neelektrificiranim prugama Na stranici 111. predlažemo dodati ulaganja u razvoj infrastrukture za alternativna goriva te uvesti vodik kao jedno od rješenja i za brodski i željeznički prijevoz. Dodatno je potrebno vodik kao energent ugraditi u dio strategije gdje se razrađuje cestovni prijevoz teških tereta te u operacijama u morskim lukama i aerodromima. Na stranici 111. predlažemo rečenicu „Poticat će se električna mobilnost, razvoj mreže električnih punionica

međugradskom cestovnom prijevozu i stvaranje hrvatskog industrijsko-inovacijskog klastera električne mobilnosti, dopuniti tekstom „i ostale mobilnosti vezane uz alternativna goriva. Također će se poticati razvoj mreže punionica za vozila pogonjena gorivnim člancima (punionice na vodik).”. Na istoj stranici, u odnosu na Prioritete provedbe na području uspostave novih prometnih procesa i autonomnih sustava za mobilnost, konkretno u odnosu na točke 2. i 3. • promicanje prijevoza s nultom emisijom onečišćujućih tvari • ulaganja u projekte koji pridonose smanjenju emisija stakleničkih plinova, potrebno je ujednačiti ciljeve i terminologiju, jer se čini da su kontradiktorni (ovdje napominjemo da bi bilo dobro ujednačiti terminologiju u cijelom tekstu NRS). Ujedno predlažemo dopuniti prioritete novim točkama koje glase: • uspostava sustava poreznih olakšica u čitav lanac tehnologija i opreme povezane s vodikom kao zamjenom za fosilna goriva (nabava i izgradnja postrojenja za proizvodnju vodika, nabava vozila za transport vodika od proizvođača do potrošača, nabava opreme i izgradnja punionica za vodik, nabava/pregradnja svih vrsta cestovnih i željezničkih vozila te brodova na pogon vodikom) za tvrtke i privatne osobe, • uspostava sustava poticaja za upotrebu vodika kao goriva za vozila i plovila (poput „plavog dizela”). Također, na stranici 112., vezano na Razvoj pomorskog prometa i prometa unutarnjim vodnim putovima, Prioritete provedbe politika na području vodnog sektora predlažemo dopuniti novim točkama koje glase: • Poticanje uvođenja plovila pogonjenih elektromotorima bilo baterijskih ili plovila sa gorivnim člancima • osiguranje poticaja i financijskih olakšica za domaća brodogradilišta i transportne tvrtke uključenih u pregradnju/izgradnju plovila na vodik, od nabave materijala i opreme do isporuke, upotrebe i održavanja plovila na vodik, • uvođenje putničkih trajekata na vodik. U okviru Strateškog cilja 11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva, predlaže se razmotriti mogućnost da se Prioritete provedbe politike na području digitalne tranzicije gospodarstva dopuniti novom alinejom koja glasi: „Stvaranje Nacionalnog centra za digitalnu tranziciju gospodarstva”. Vezano na Strateški cilj 11. Udruženje za IT HGK predlaže sljedeće: 1. Snažnije isticanje smjera razvoja kojim se želi postići ciljeve - Prioriteti provedbe politike na području digitalne tranzicije gospodarstva 2. Sektorski pripremiti podatke vezane uz dostignutu razinu digitalnog razvoja kroz stavljanje na raspolaganje rezultata upitnika koje provodi Udruženje za IT o digitalnoj osviještenosti poduzeća - Prioriteti provedbe politike na području digitalne tranzicije gospodarstva 3. Snažnije uključivanje poslovnih organizacija, kao što je HGK, u predložene aktivnosti vezane uz pružanje podrške poduzetnicima u procesu digitalne transformacije - Prioriteti provedbe politike na području digitalne tranzicije gospodarstva i Prioriteti provedbe politike na području obrazovanja i osposobljavanja i rada u digitalno transformiranom društvu 4. Jedan od ciljeva bi mogao biti da se kroz definiranje okvira za digitalnu transformaciju društva i gospodarstva u cjelini kroz primjenu digitalnih tehnologija omogućiti ispunjenje srednjoročne vizije

	<p>razvoja Hrvatske kao zemlje konkurentnog digitalnog gospodarstva - Digitalna tranzicija društva i gospodarstva 5. Prijedlozi mjera za zadržavanje digitalnih stručnjaka u RH – smanjiti porezno opterećenje rada kod većine primanja zbog kojeg postajemo nekonkurentni na europskom tržištu.</p>	
102	<p>Forum za slobodu odgoja Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Strategija o civilnom društvu U prijedlogu Strategije civilno društvo/civilni sektor spominje se pet puta. „(1) Potrebno je smanjiti podjele i izbjeći marginalizaciju u društvu te postići društvenu koheziju koja je osnovni uvjet za socijalnu pravdu, demokratsku sigurnost i održiv razvoj, partnerstvom dionika iz javnog, poslovnog i civilnog sektora, kako bi se osigurala dobrobit svih građana Hrvatske te osigurala zaštita ljudskih prava, demokracija i vladavina prava. Samo uključiv rast čije koristi osjećaju svi članovi društva može biti dugoročno održiv. (str. 22; svi citati prema pdf dokumentu https://tinyurl.com/y5jp4rog)“ „(2) Prioriteti politike na području javne uprave (...) otvorenost prema savjetovanju i sudjelovanju građana i civilnoga društva u oblikovanju i provedbi javnih politika. (str. 64)“ „(3) Radi dovršetka procesa deinstitucionalizacije, uključujući daljnji razvoj i unaprjeđenje udomiteljstva, dodatni će se naponi usmjeriti prema razvoju i jačanju socijalnih usluga u zajednici i usluga podrške obiteljima i preusmjerit će se odgovarajuće financiranje, sve uz pomoć organizacija civilnog društva kao važnog dionika tih procesa. (str. 80)“ „(4) Ulaganjem u mjere socijalne politike koje uključuju i poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga, uključujući obrazovnu, zdravstvenu, kulturnu ili sportsku infrastrukturu i programe, pridonijet će se poboljšanju kvalitete života u svim krajevima Hrvatske. U suradnji s organizacijama civilnog društva jačat će se društvena kohezija na temelju jednakih prilika i jednake brige za sve društvene skupine. (str. 81)“ „(5) U narednom će se desetljeću Hrvatska kao društvo jednakih mogućnosti ostvariti i kroz razvoj kulturnog i nacionalnog identiteta nacionalnih manjina, snažniju promociju kulture tolerancije, bezuvjetno sankcioniranje svih oblika nasilja i mržnje, unaprjeđenje manjinskog obrazovanja, jačanje participacije nacionalnih manjina i njihove integracije u društvu te jačanje uloge civilnoga društva i njegovih dionika kao važne komponente u ostvarivanju ustavnih vrijednosti i demokratskog angažmana građana u skladu s njihovim interesima i opredjeljenjima. (str. 128)“ Iz citata je vidljivo kako se civilno društvo u idućem razdoblju dominantno vidi kao pružatelj socijalnih usluga (citati 1, 3, 4) koje država ne može pružiti, kao oni koji održavaju očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta nacionalnih manjina (citati 5). Civilno društvo se ne vidi kao ravnopravni treći sektor i jedini prostor se suradnje je u „oblikovanju i provedbi javnih politika“ (citati 2). Civilno društvo se ne spominje u ostatku Strategije, osim u popisu „Indikativnih strateških dokumenata s kojima se podupire provedba NRS-a“, a gdje se spominje donošenje (?) Nacionalnog plana</p>	<p>Djelomično prihvaćen Nadopunjuje se poglavlje 6. Stvaranje okruženja poticajnog za razvoj civilnoga društva jedna je od pretpostavki i mjerila demokracije te stabilnosti društvenoga i političkoga sustava svake zemlje. Koncept zajedništva i suradnje državne vlasti s civilnim društvom u stvaranju, provedbi i nadzoru politika od neposrednog interesa za opće dobro među temeljnim je obilježjima dobrog upravljanja i suvremene države koja služi svojim građanima. Nastavit će se aktivna suradnja državnih tijela s organizacijama civilnoga društva kroz duh i načelo partnerstva te će se poticati rad organizacija civilnog društva i volonterstvo. Prioritet Vlade u idućem razdoblju bit će jačanje institucionalnog okvira za podršku razvoja civilnoga društva u Republici Hrvatskoj (RH) kojeg čine Ured za udruge Vlade RH, Savjet za razvoj civilnoga društva te Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva. Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, tj. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u (pa tako i o uvođenje sustava osiguranja kvalitete, odnosno produljenju efektivnog vremena provedenog u učenju i sl.) bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. U NRS-u su na nekoliko mjesta jasno naglašeni intrinzični, a ne samo instrumentalni ciljevi obrazovanja, kao i njegova osobna odnosno društvena vrijednost. To se može zaključiti iz sljedećeg teksta: „potpun i skladan razvoj djetetove osobnosti; „siguran i cjelovit razvoj djece“ „promicat će se kognitivni, etički, emocionalni, estetski i tjelesni razvoj učenika, uz poštovanje njihova integriteta. Njegovat će se osobne i zajedničke vrijednosti koje promiču slobodu i toleranciju“ i sl. Promišljanja i prijedlozi vezni za nacionalne kurikule te rani i predškolski odgoj i obrazovanje u velikoj su mjeri na tragu ciljeva i mjera koji će se naći u Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. Prilikom izrade Nacionalnog plana razvoja u obzir će se uzeti razvojni dokumenti izrađeni u proteklome razdoblju među kojima i Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine uključit će i druge ciljeve, mjere i aktivnosti i teme koji se spominju u ovom očitovanju. Nastavno na mentalno zdravlje, navedeno područje bit će adresirano u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine. Ciljna vrijednost za pokazatelj uspješnosti koji se odnosi na</p>

(?) stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2021.-2027. Kako Strategija vidi obrazovanje? Pored prenošenja znanja i vještina, obrazovanje ima ključnu ulogu i u pripremi budućih odraslih osoba na život u zajednici, primarno kroz usađivanje zajedničkih vrijednosti i prihvaćene norme ponašanja. Isto tako, obrazovanje pridonosi razvoju osobnosti i potencijalu djece i učenika, potičući ih na kreativnost, kritičko razmišljanje, izražavanje s pouzdanjem i cjeloživotno učenje. Time obrazovanje pridonosi sveukupnoj društvenoj koheziji i izgrađivanju budućih samosvjesnih i društveno odgovornih građana i pojedinaca. Zbog svih tih razloga obrazovanje je i najmoćnije sredstvo za ostvarenje društvenih i gospodarskih promjena, osobito kada uključuje sve svoje građane jer svijet sutrašnjice pretpostavlja složene i dinamične promjene s podijeljenom odgovornošću. Obrazovanje je stoga društvena i gospodarska investicija s najvećim i najtrajnijim povratom, kako društvu tako i gospodarstvu, i to na svim obrazovnim razinama i u svim vidovima obrazovanja, formalnom, neformalnom i informalnom. (...) Obrazovanje koje aktivno potiče cjelovit razvoj učenika, približava ih svakodnevnom životu i osposobljava za suvremen život, svijet rada, zapošljavanje odnosno nastavak obrazovanja jamac je društvenog i gospodarskog razvoja na nacionalnoj razini i spremnosti za globalne izazove. (str. 49). Iz navedenog kao i iz nekih drugih dijelova Strategije očekivala bi se puno otvorenija, cjelovitija i sadržajnija vizija obrazovanja. No nekoliko je trenutaka u tekstu Strategije koji govore da ovaj uvodni tekst u dio o obrazovanju više skupina pomodnih riječi i sintagmi s popularnih međunarodnih konferencija o obrazovanju nego stvarna želja da se obrazovanje pokrene u tom smjeru. Također, iz navedenog dijela zanimljivo je da se na djecu i mlade prvenstveno gleda kao na kolektiv koji ima iste potrebe dok se individualne potrebe i prilagodba sustava tim potrebama tek deklarativno nazire. Na dosta točaka dokument je preširok i ne daje jasan smjer razvoja sustava odgoja i obrazovanja. Na primjer: „Unaprjeđenjem sustavnog i stalnog praćenja i vanjskog vrednovanja odgojno-obrazovnih postignuća učenika koje definira kurikulumski pristup osiguravat će se kvaliteta odgoja i obrazovanja na razini sustava ranog i predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (str. 54).“ Iz ovog citata kao i iz cijelog dokumenta nije jasno kojem odnosu je ovo s npr. uvođenjem nacionalnih standardiziranih ispita, eventualnu reviziju državne mature, moguće uvođenje vanjskog vrednovanja rada škola jer je Hrvatska jedina zemlja u Europskoj uniji koja nema razvijen sustav osiguranja kvalitete škola. Stoga je vrlo važno u ovom dokumentu definirati na koji način će se uvesti sustav osiguranja kvalitete, a posebno kako će se to odraziti na sam rad škola i njihovo vrednovanje što je ključna stvar u reformi bilo kojeg obrazovnog sustava. Ono što je puno dominantnije je viđenje obrazovanja u službi tržišta rada što je vidljivo na nekoliko mjesta: U narednom će se razdoblju aktivnosti usmjeriti na usklađivanje obrazovanja s potrebama tržišta rada, a posebno na razvoj odgovarajućih vještina. Najvažniju ulogu u

PISA program međunarodne procjene znanja i vještina učenika je određena optimalno i realno. Prijedlog za određivanje alternativnih vrijednosti kao udjela učenika koji ne dostižu osnovnu razinu pismenosti u sva tri područja pozdravljamo jer je isti već sadržan u NRS-u. Indikator kojemu je ciljna vrijednost dostići prosjek zemalja OECD-a ima za cilj povećanje uspješnosti znanja i vještina svih učenika i obuhvaća i udio učenika koji ne dostižu osnovnu razinu pismenosti u sva tri područja. Napominjemo kako se navedena ciljna vrijednost („dostići prosjek zemalja OECD-a“) odnosi na prosjek zemalja OECD-a 2030. godine.

ostvarivanju tog cilja ima obrazovni sustav... (str. 54.) Povećanje produktivnosti također zahtijeva politike za povećanje kvalitete ljudskog kapitala kroz obrazovanje i poticanje uključivanja neaktivnog stanovništva na tržište rada, tehnološku modernizaciju, osnaživanje inovacijskih kapaciteta poduzeća i provedbu strukturnih reformi radi učinkovitijeg funkcioniranja institucija. (str. 12)

Prepoznajući te trendove (smanjenje produktivnosti op.a.), Hrvatska je pokrenula značajne reforme u sustavu obrazovanja radi prilagodbe svih razina obrazovanja izazovima suvremenog tržišta rada. (str. 21) Cilj je stvoriti uvjete za daljnji razvoj poduzetništva i unaprjeđenje konkurentnosti gospodarstva. U tu svrhu unaprjeđivat će se i reformirati poslovno okruženje, nastaviti administrativno rasterećenje, stvarati ozračje pravne sigurnosti primjenom načela „počnimo od najmanjih“ te poticati cjeloživotno obrazovanje i stjecanje ključnih kompetencija za poduzetništvo. (str. 40)

Dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (str. 51) Pohvalno je da Hrvatska ima za cilj povećati pristup RPOO-u na 97% i svakako treba ulagati u infrastrukturu kako je i navedeno. U svemu tome vrlo je važno ne ispustiti iz strateškog razmišljanja i planiranja sljedeće tri stvari kada je RPOO u pitanju: (a) Državni pedagoški standard odnosno osiguranje kvalitetnog praćenja provedbe DPS-a jer sada na primjer znamo kako se u ustanovama RPOO-a događa to da broj djece u jasličkim grupama premašuje standard propisan DPS-om (Dobrotić i sur., 2018.). (b) Djeca koja su isključena iz sustava RPOO su većinom djeca koja dolaze iz ranjivih obitelji (manjine, migranti, obitelji lošijih socioekonomskih uvjeta i sl.) stoga je potrebno osigurati mogućnost upisa djece iz ranjivih skupina kroz oslobađanje naknade za vrtić na lokalnoj razini, osiguranje prijevoza za djecu koja nemaju vrtić u krugu svog doma te raditi informativne kampanje o važnosti pohađanja RPOO za svu djecu i kako ono utječe na vertikalnu prohodnost kroz obrazovni sustav (c) Ulaganje u odgajatelje i privlačenje učenika u profesiju. Prema istraživanju Dobrotić, Matković, Menger iz 2018. godine do 2030. će u Hrvatskoj nedostajati preko 9000 odgajatelja/ica stoga je iznimno potrebno osmisliti sustav koji privući učenike u ovu profesiju. Potrebno je s fakultetima dogovoriti veće upisne kvote za odgajatelje_ice te kontinuirano raditi na osiguranju boljih materijalnih uvjeta za zaposlenike u RPOO. Prioriteti u području obrazovanja (str. 54-55) „unaprjeđenje reformskih procesa definiranjem strukture nacionalnih kurikula te prilagodba odgojno-obrazovnih ustanova kurikulumskom pristupu temeljenom na ishodima učenja i pristupu odgojno-obrazovnog rada prilagođenog učeniku (str. 54-55)“ Pohvalno je što se planira razvoj i usvajanje nacionalnih kurikularnih dokumenata jer bez njih je nemoguće provesti kurikularnu reformu. Također, pohvalne su i aktivnosti koje će se poduzeti za prelazak na cjelodnevnu nastavu u osnovnim školama. No, od 2016. godine kada su objavljeni prijedlozi kurikularnih dokumenata, najveći pomak u ovom području je bio početkom 2019. godine kada je tadašnja ministrica donijela niz kurikularnih

dokumenata. Valja napomenuti kako je cijeli taj objavljeni sustav krnji s obzirom na to da nisu donijeti i ostali dokumenti za koje postoje prijedlozi i bez kojih ovo što sada imamo izgleda kao gradnja kuće bez temelja. Ovako nejasno određenje ne daje jasan smjer daljnje razvoja sustava odgoja i obrazovanja. „unaprjeđenje i modernizacija osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja radi produljenja efektivnog vremena provedenog u učenju i ostvarivanja zadanih odgojno-obrazovnih ishoda (str. 54-55)“ O produljenju efektivnog vremena provedenog u učenju nejasno je iz dokumenta planira li se produljenje osnovnoškolskog obrazovanja na devet godina jer je Hrvatska jedina zemlja u Europskoj uniji uz Poljsku koja trenutno ima osmogodišnju osnovnu školu. Valja također primijetiti kako se na kraju dokumenta u „Indikativnom popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a“ ne spominje Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. Ova Strategija je bila široko i jasno postavljen i kvalitetan dokument u izradi kojeg je sudjelovalo niz stručnjaka i praktičara. Najveći dio mjera Strategije nije ostvaren pa čak nije ni započeto s provedbom. Takav dokument bi se jednostavno mogao ažurirati i produljiti rok provedbe na novo razdoblje. No, u Indikativnom popisu se spominje novi dokument „Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine“ koji je puno uži od SOZT-a i koji, ako je suditi po nazivu dokumenta, neće zahvatiti sve aspekte koji su zahvaćeni NRS-om. To znači da će cijeli dio znanosti, strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih neće imati svoj sektorski dokument. Ili neće. To nije jasno iz ovog dokumenta. „podizanje čitalačke, matematičke i prirodoslovne pismenosti (str. 54-55)“ „razvijanje analitičkog rasuđivanja te kritičkog i kreativnog mišljenja, kao i algoritamskog i konceptualnog razmišljanja (str. 54-55)“ „promicanje kognitivnog, etičkog, emocionalnog, estetskog i tjelesnog razvoja učenika (str. 54-55)“ „razvoj temeljnih kompetencija, posebice kompetencije „učiti kako učiti“ i poduzetničkih kompetencija (str. 54-55)“ Ako se već išlo u smjeru spominjanja posebnih tema i/ili kompetencija na kojima treba raditi, trebalo je uključiti i kompetencije za održivost (obrazovanje za održivost) jer je Republika Hrvatska potpisnica Ciljeva globalnog razvoja čime je preuzela i obvezu uvođenja toga u svoj obrazovni sustav kao i kompetencija za sprječavanje korupcije na što se obvezala sudjelovanjem u Open Government Initiative. Nejasno je što znači da će se promicati će kognitivni, etički, emocionalni, estetski i tjelesni razvoj učenika kao i kako će se to raditi. Potrebno je definirati hoće li se to raditi kroz postojeće međupredmetne teme, veći naglasak na izbornosti predmeta, izvannastavne aktivnosti i hoće li se na te teme inzistirati kroz školski kurikulum. Ovo je potrebno jasnije odrediti jer ovako ne znači ništa. Također, iako se posljednjih mjeseci stalno naglašavala potreba sprječavanja radikalizacije osobito kod mladih, to se ovdje ne vidi. Što više, sprječavanje radikalizacije se spominje samo u dijelu Strategije pod naslovom „Borba protiv radikalizma, ekstremizma i terorizma“ u poglavlju Strateški cilj 7.

„Sigurnost za stabilan razvoj”. Dakle, dokument uopće ne vidi ulogu obrazovanja u prevenciji radikalizacije što bi se moglo prevenirati uvođenjem Građanskog odgoja i obrazovanja. Nastavno na to, postavlja se pitanje zašto su istaknute samo neke međupredmetne teme u sustavu odgoja-obrazovanja dok se ostale ne spominju. „razvoj cjelovite potpore za djecu i učenike i sprječavanja napuštanja sustava obrazovanja te ulaska u NEET skupinu, s naglaskom na ranjive skupine te djecu i učenike s teškoćama u razvoju (str. 54-55)“ Trenutno se na svjetskoj razini vode rasprave o utjecaju pandemije na ranjive skupine u obrazovanju te na posljedice koje će pandemija imati na produbljivanje nejednakosti. U ovom dijelu je potrebno definirati točne korake pomoću kojih će Hrvatska osigurati da svako dijete u Hrvatskoj ima jednako pravo na pristup obrazovanju, odnosno kako će se za svu djecu u Hrvatskoj osigurati osnovni materijalni uvjeti kako bi mogli ići u školu ili imati pristup tehnologiji, a u nekim slučajevima i pristup struji kako bi mogli imati pristup tehnologiji. „podizanje kvalifikacijskih standarda nastavnika i ravnatelja te privlačenje i zadržavanje kvalitetnih odgojno-obrazovnih djelatnika, s posebnim naglaskom na one za koje postoji manjak u odgojno-obrazovnom sustavu (str. 54-55)“ Ako ovo znači kako se planira uvođenje licenciranja učitelja i ravnatelja bilo bi dobro da se to tako i navede. Te da se navede na koji će se način to provesti. Hoće li se uvoditi obavezni stručni studiji za ravnatelje, programi neformalnog obrazovanja ravnatelja, tko će vršiti certifikaciju i licenciranje i slično. „povećanje kvalitete, učinkovitosti i relevantnosti sustava strukovnog obrazovanja kroz jačanje i promicanje učenja temeljenog na radu, izvrsnosti i fleksibilnosti (str. 54-55)“ Kao što je već rečeno, u cijeloj Strategiji stavljen je značajan naglasak na ulogu obrazovanja za tržište rada. No, teško se gdje može razabrati KAKO će se nešto napraviti i trebalo bi očekivati da će se to razraditi u nekom sektorskom dokumentu. Ali, u već spomenutom „Indikativnom popisu akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a“ ne postoji ništa što bi se smatralo sektorskim dokumentom. Jedini dokument iz područja obrazovanja koji se spominje jest „Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine“. „poboljšanje kvalitete i relevantnosti programa za obrazovanje odraslih radi povećanja udjela odraslog stanovništva u procesima cjeloživotnog učenja“ Nije jasno kako se planira ovo provesti s obzirom na to da u Indikativnom popisu na kraju dokumenta nije predviđen (naveden) sektorski dokument. Priznavanje znanja i vještina „Uvest će se obvezna profesionalna orijentacija učenika viših razreda osnovnih škola. Uspostavom koherentnog sustava priznavanja neformalno i informalno stečenih znanja i vještina osigurat će se veća prohodnost kroz sustav cjeloživotnog učenja“ (str. 53). Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru je 2013. godine odredio da ministar nadležan za znanost i obrazovanje treba u roku od 12 mj. donijeti Pravilnik o priznavanju i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja. Navedeni pravilnik nikad nije vidio savjetovanja, a kamoli da je donijet. Također, postoji cijeli problem s

„punjenjem“ Registra HKO-a, radom Nacionalnog vijeća itd. Mentalno zdravlje 2030. □ Broj spominjanja riječi „zdravlje“ – 27 □ Broj spominjanja sintagme „mentalno zdravlje“ – 0 Ovdje bismo htjeli skrenuti pažnju da se u dokumentu nigdje ne spominje mentalno zdravlje. Potreba za sustavnim adresiranjem mentalnog zdravlja postoji već dulje vrijeme, no zbog posljedica pandemije potreba bi mogla biti još istaknutija: <https://tinyurl.com/y4kqecln>, <https://tinyurl.com/y2bf3bug>. Pokazatelj u području obrazovanja Postavljeni pokazatelji uspješnosti u područja obrazovanja nisu ambiciozni i u desetogodišnjem razdoblju žele u području PISA-e i stope sudjelovanja u cjeloživotnom učenju podići do razine prosjeka EU. Šteta je što Hrvatska nije ambicioznija u svojim predviđanjima pa da u tom razdoblju želi postići značajno bolje rezultate.

103	<p>Denis Duralija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U Strateškom cilju 5 „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ točki 3. „Dostojanstveno starenje“ predlaže se dodati i mogućnost primjene instituta dokupa mirovine. Uz navedeno u komentaru Vitomira Begovića od 13. 11. 2020. potrebno je naglasiti da je ovaj „Zakonom o doživotnoj otpremnini odnosno dokupu mirovine“ (NN 153/13) uređen institut radnoga prava specifičan po tome što se provodi isključivo socijalnim sporazumijevanjem između poslodavca i radnika/sindikata (čl. 1. navedenoga Zakona), te da njime i poslodavac aktivno sudjeluje u poboljšanju materijalnih primanja u mirovini, zbog čega je i „Zakonom o porezu na dohodak“ motiviran kroz oslobođenje oporezivanja. Osim toga, potrebno je istaći da su sve tri sindikalne središnjice: Nezavisni hrvatski sindikati, Savez samostalnih sindikata Hrvatske i Matica hrvatski sindikata, u pismu upućenom 6. lipnja 2019. Hrvatskom saboru i Odboru za rad, mirovinski sustav i socijalno partnerstvo, dali potporu inicijativama za provedbu Zakona o doživotnoj otpremnini odnosno dokupu mirovine uz najavu da će poticati udružene sindikate na ugradnju ovoga instituta u kolektivne ugovore. Dokup mirovine je kao izvorno hrvatska vrsta doživotne otpremnine namijenjena zbrinjavanju viška zaposlenih pred mirovinom koji su „osuđeni“ na raniji odlazak iz radnog odnosa zbog reformi, restrukturiranja ili sl. na način da im poslodavac omogućava doživotno primanje onog iznosa koji ranijim umirovljenjem gube. To šalje poruku da je Republika Hrvatska socijalna država koja promiče društvenu odgovornost i solidarnost kroz vlastita izvorna rješenja. Ujedno je to institut koji se provodi na načelima solidarnosti, supsidijarnosti, društvene pravednosti, socijalnog dijaloga i partnerstva, ali je istovremeno blizak europskom socijalnom modelu te je potpuno u skladu s Direktivom 98/59/EZ koja ukazuje na važnost ublažavanja posljedica otkaza viška zaposlenih uz traženje popratnih socijalnih mjera. Iz navedenih razloga u ovom dijelu dokumenta predlaže se dodati: Poboljšanju i zaštiti životnog standarda umirovljenika može doprinijeti i primjena instituta doživotne otpremnine odnosno dokupa mirovine putem sporazumijevanja poslodavaca i radnika koji zbog određenih razloga nisu u mogućnosti raditi do pune starosne mirovine. U tom cilju poticati će se primjena instituta dokupa mirovine, kako bi se na taj način kompenzirao mjesečni gubitak u isplati mirovine zbog ranijeg umirovljenja, i omogućilo mjesečno primanje „pune“ mirovine iz dva izvora.</p>	<p>Nije prihvaćen Nedavno provedenom mirovinskom reformom usmjerenom na osiguranje održivosti mirovinskog sustava i adekvatnosti mirovina opredijelili smo se za daljnje jačanje i razvijanje trostupnog mirovinskog sustava. Kroz mirovinsku reformu administrativno smo rasteretili II. i III. stup smanjivanjem i ukidanjem naknada te značajno unaprijedili pravila ulaganja mirovinskih fondova, liberalizacijom ulaganja u infrastrukturne projekte, omogućavanjem ulaganja u start up-ove i većim ulaganjem u dionice, što će zasigurno doprinijeti daljnjem razvoju tržišta kapitala i hrvatskog gospodarstva. Za razliku od većine tranzicijskih država koje su bile uvele pa napustile II. stup, taj sustav u Republici Hrvatskoj (RH) je očuvan. Naime, omogućavanjem izbora povoljnije mirovine isključivo iz I. stupa ili iz I. i II. stupa zajedno i uvođenjem dodatka na kombinirane mirovine iz I. i II. stupa, ugrađen je svojevrsni osigurač da ukupna razina mirovina i socijalna sigurnost mlađih osiguranika bude očuvana, odnosno primjerena, vodeći računa o fiskalnoj održivosti sustava. Važno je naglasiti da isključivo trostupni mirovinski sustav može osigurati primjerenije mirovine građana u starosti. Nedvojbeno je kako je treći stup vrlo važan u poboljšanju materijalnog položaja budućih umirovljenika. U dobrovoljnoj mirovinskoj štednji građani imaju potpunu slobodu odlučivanja o tome hoće li se osigurati ili ne. Visina mirovine u trećem stupu, kao i u drugom stupu, izravno ovisi o visini uplaćenih doprinosa, što je u skladu s načelom definiranih doprinosa. Država potiče ulaganje u dobrovoljnu mirovinsku štednju isplaćujući poticajna sredstva, ali i kroz poreznu olakšicu za poslodavce na uplate do 500 kn mjesečno, odnosno 6.000 kn godišnje su porezno priznati izdatak, tj. rashod. Sve je više poslodavaca u RH koje izdvajaju dio dobiti i svojim radnicima uplaćuju dobrovoljnu mirovinsku štednju. Uplate poslodavca i dodatno potiču radnike da sami štede u dobrovoljnom mirovinskom fondu da bi si osigurali ugodniji prelazak iz svijeta rada u mirovinu. Stoga se ne može prihvatiti tvrdnja da država isplatom poticaja premira samo imućnije građane.</p>
104	<p>Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Poglavlje 1. Strateški okvir i vizija razvoja Hrvatske do 2030. Vezano uz tekst: "U globaliziranom svijetu koji se sve brže mijenja, obilježenom izazovima poput četvrte industrijske revolucije i zelene tranzicije, ali i brojnim ugrozama, kao što su klimatske promjene, pandemije, geopolitički poremećaji ili migracije, planiranje budućnosti...";</p>	<p>Djelomično prihvaćen Vezano za komentar na tekst u Poglavlju 2. prihvaćen je prijedlog da se umjesto „rast“ koristi pojam „razvoj“ te je rečenica na str. 26. izmijenjena da glasi: „Gospodarski i društveni razvoj u ravnoteži s prirodom predviđen unutar četiri razvojna smjera stvorit će prilike za sadašnje i buduće generacije, pri čemu će ljudi biti u središtu svih ulaganja.“. Djelomično je prihvaćen prijedlog vezan uz novo i učinkovitije upravljanje, jer je u već postojeći tekst dodana novi</p>

važno je osim navedenih ugroza koje se isključivo tiču čovjeka spomenuti i one izazove koji su nastali ljudskim djelovanjem poput smanjenja bioraznolikosti, a kojoj s druge strane ovisi daljnja budućnost i kvaliteta života ljudi. Vezano uz tekst: Za postizanje ciljeva u ovoj Strategiji i kreiranje Hrvatske kakvu želimo 2030. važno je u središte staviti čovjeka. Istaknuli bi kako je cijeli dokument sročen u antropocentričnom duhu, postavljajući u središte čovjeka, a zanemarujući ostala živa bića koja su uvelike ugrožena i čiji je opstanak prekinut ili ugrožen upravo ljudskim aktivnostima. Antropocentrični pogledi razvika su stvar povijesti te kao takvi doveli su isključivo do izumiranja vrsta, uništavanja prirode i nazadovanja naše okoline. Danas vrste izumiru 100-1000 puta brže od prirodnog tijeka, a razlog tomu je čovjek i njegov odnos prema okolišu. Upravo zbog brojnih problema koje je čovjek antropocentričnim odnosom izazvao potrebno je u razvojne strategije izrađivati sa sviješću ulozi svih živih bića te našoj međusobnoj ovisnosti i povezanosti. Danas kada se nalazimo suočeni s pandemijom, trebali bi osvijestiti da bezgranična i nekontrolirana eksploatacija biljnog i životinjskog svijeta te prirodnih resursa rezultira brojnim negativnostima, a u konačnici i katastrofama, od kojih se neke manifestiraju upravo u kao pandemije – globalne opasnosti za zdravlje čovječanstva. Postavljajući čovjeka u središte ove Strategije ponovno rabimo isti pristup dajući prednost kratkoročnom profitu ispred opstojnosti biljnog i životinjskog svijeta, a u konačnici i opstojnosti samog čovjeka. Razvojna strategija koja razumije stanje u koje smo se kao čovječanstvo doveli imati će zajednički fokus, uključiti će i okoliš i prirodu koja okružuje tog istog čovjeka, a i čiji je on samo jedan mali komadić. Vezano uz predloženu viziju: Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve. S obzirom da se kasnije u tekstu spominje kako se radi o prirodnim resursima (poglavlje 3., str 15.), a i na nizu mjesta ističe se kako je za gospodarski razvoj preduvjet očuvanje prirodnih resursa, smatramo kako isti trebaju biti istaknuti u viziji Hrvatske: Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih prirodnih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve. Poglavlje 2. Opis razvojnih potreba i razvojnih potencijala Globalni kontekst U tekstu stoji: Osnovni cilj ostaje ubrzanje gospodarskog oporavka kako bi se podigao životni standard i stvorili uvjeti za što kvalitetnije životne uvjete za sve hrvatske građane. Osnovni cilj trebao bi biti uspostaviti čvrsto i snažno gospodarstvo koje je povoljno za čovjeka, ali i koje ne uništava prirodu i bioraznolikost već sa svojom okolinom živi u balansu. Potpoglavlje: Klimatske promjene i održivo korištenje resursa Važno je jasno razlučiti u tekstu da gubitak bioraznolikosti nije isključivo rezultat klimatskih promjena već su i direktna posljedice ljudskog djelovanja (uništavanja ekosustava i staništa zbog korištenja prirodnih resursa). Smanjenje bioraznolikosti posljedica je promjena vremenskih prilika, porasta razine mora te smatramo

prioritet (uspostava novih i učinkovitije upravljanje postojećim zaštićenim područjima i ekološkom mrežom) s obzirom da se u tekstu na str. 98. već spominje : „Uspostavit će se cjelovit funkcionalni okvir za očuvanje prirode te unaprijediti upravljanje zaštićenim područjima ekološke mreže Natura 2000" (koju će se imajući u vidu primjedbu s e-savjetovanja izmijeniti u „Uspostavit će se cjelovit funkcionalni okvir za očuvanje prirode te unaprijediti upravljanje zaštićenim dijelovima prirode te područjima ekološke mreže Natura 2000...“). Ovaj prioritet obuhvaća sve potrebne mjere za uspostavu cjelovitog funkcionalnog okvira za očuvanje prirode, što uključuje i proglašenja novih područja, ukoliko se ukaže potreba. Vezano za komentar na tekst u Poglavlju 3. prijedlog izmjene teksta djelomično je prihvaćen u djelu koji se odnosi na otpad, te je predložena izmjena teksta na način da glasi: „Financijski će se podržavati razvoj industrija koje se temelje na čistim tehnologijama i industrija koje su usmjerene na kružno gospodarstvo, naročito onih koje doprinose provedbi reda prvenstva gospodarenja otpadom (sprječavanje nastanka otpada, pripreme za ponovnu uporabu, recikliranje, uporaba i ponovna uporaba), radi izgradnje niskougljičnog društva (...).“ Vezano za komentar na tekst u Poglavlju 4. prihvaćen je prijedlog o izmjeni teksta rečenice te ona glasi: „Ključan preduvjet za stabilan i održiv razvoj Hrvatske bit će održavanje makroekonomske stabilnosti uz provedbu strateških intervencija i politika usmjerenih na postizanje trinaest strateških ciljeva.“ Vezano za komentar na tekst u Poglavlju 5. potpoglavlje Razvoj globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije, a vezano uz industrije kojima će se davati potpora dopuniti će se rečenica: „Intenzivnije će se koristiti i mogućnosti zelene javne nabave i inovativne javne nabave za ohrabrivanje inovacija i olakšavanje komercijalizacije inovacija.“ Vezano za komentar na Potpoglavlje: Poticanje razvoja kulture i medija prihvaćen je prijedlog dopune prioriteta, te se dodaje prioritet koji glasi: „- zaštita, očuvanje, prezentacija i ekonomsko vrednovanje kulturne, povijesne i prirodne baštine“. Vezano za komentar na tekst u Strateški cilj 8. Potpoglavlje: Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena, Europski Zeleni plan je nova strategija rasta kojom se EU nastoji preobraziti u pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom u kojem 2050. neće biti neto emisija stakleničkih plinova i u kojem gospodarski rast nije povezan s upotrebom resursa. Usto, nastoji se zaštititi, očuvati i povećati prirodni kapital EU-a te zaštititi zdravlje i dobrobit građana od rizika povezanih s okolišem i utjecaja okoliša na njih. Vezano uz komentar na tvrdnju da ne postoje financijski ili računovodstveni standardi kojima bi se vrednovao prirodni kapital, slažemo se s obrazloženjem. U tom smislu tekst se mijenja i glasi: „Postoji veliki potencijal primjene računovodstvenih standarda kojima bi se vrednovao prirodni kapital. Iako ova tema još u praksi nije do kraja iskorištena u narednom razdoblju se očekuje povećanje broja istraživanja i praksi vrednovanja usluga ekosustava u Republici Hrvatskoj“. Nadalje, prihvaćen je prijedlog izmjene prioriteta provedbe politike na području održivog okoliša "Potaknut će se razvoj zelene

kako isto ne treba biti istaknuto prvo, odnosno rečenica pri kraju teksta treba glasniti: Kao i za druge zemlje Sredozemlja, za Hrvatsku će to ponajprije značiti više ekstremnih vremenskih prilika, poplava, suša i požara, zabrinjavajući nastavak porasta razine mora te smanjenja bioraznolikosti,... Nadalje, značajan dio Hrvatskog gospodarstva povezan je s turizmom, a on se najvećim dijelom oslanja na biološku i krajobraznu raznolikost i relativnu očuvanost okoliša. Važno je istaknuti nužnost očuvanja ovog resursa, posebice Jadranskog mora. Poglavlje: Povećanje produktivnosti i potencijala za rast Pri kraju poglavlja autori ističu kako je jedan od potencijal Hrvatske čist okoliš. Molimo autore Strategije da nam pojasne na kojim osnovama iznose tvrdnju da je razvojni potencijal Hrvatske „čist okoliš“. Naime, Jadransko more (prirodni resurs) je među najzagađenijim morima plastikom u Mediteranu. Zastupljenost plastičnog otpada na dnu Jadranskog mora je među najvećim u Europi nakon sjeveroistočnog dijela Sredozemnog i Keltskog mora, upozorio je međunarodni tim stručnjaka u studiji objavljenj u časopisu Marine Pollution Bulletin. Kad je riječ o gospodarenju otpadom imamo niz ilegalnih odlagališta, a brojna službena nisu usklađena s EU standardima, kakvoća vode i zraka su također pogoršane. Ovo su samo neki od primjera. Potpoglavlje: Fiskalna stabilnost i učinkovitost javnog sektora Molimo pojasnite zašto u naslovu stoji učinkovitost javnog sektora, ako se u samom poglavlju ne spominje na koje će se načine postići. Potrebno je staviti naslov Fiskalna stabilnost. Potpoglavlje: Rizici u očuvanju prirodnog kapitala Potrebno je da se autori dokumenta odluče hoće li koristiti izraz resurs ili kapital, smatramo kako je potrebno koristiti izraz resurs. Također, prva rečenica nije točna (Hrvatska ima ogroman prirodni kapital u svojoj nezagađenoj zemlji, obilnim izvorima čiste vode, očuvanim šumama i obali.). S obzirom da se radi o strateškom dokumentu koji se temelji na analizama smatramo kako je potrebno iznijeti jasne i precizne podatke vezane uz stanje okoliša RH. Ovo je osobito bitno budući se prirodni resursi smatraju jednim od najznačajnijih potencijala za snažniji razvoj u budućnosti, što je navedeno već u sljedećoj rečenici, a i na više drugih mjesta u dokumentu. Kao jednu od mjera potrebno je dodati: uspostava novih i učinkovitije upravljanje postojećim zaštićenim područjima i ekološkom mrežom. A u skladu s EU Strategijom bioraznolikosti do 2030. Nadalje, klimatske promjene jesu važan i veliki problem, ali nisu jedini koji postoji niti jedini kojim ćemo se trebati baviti – tu su pitanja neučinkovitog gospodarenja otpadom, otpadnim vodama, vodnim resursima, nedostatnost i neučinkovitost zaštićenih područja i ekološke mreže, devastacija krajobrazza, obale. Poglavlje: 3. Nacionalni razvojni smjerovi do 2030. Potrebno je koristiti termin gospodarski razvoj, a ne rast. Klasičan gospodarski rast ne može biti mjerilo razvoja kroz naredno desetljeće kada smo više nego ikad suočeni s brojnim okolišnim problemima i klimatskim promjenama. Ovo se osobito očitava kroz Covid krizu. Pritisak koji eksponencijalno povećanje oboljelih uslijed pandemije izazvane Covid virusom, vrši na naš zdravstveni sustav usporediv je s

infrastrukture na urbanim područjima...” te se on mijenja u prioritet koji glasi „ - očuvanje postojeće i razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova.“ Želimo istaknuti kako je NRS krovni akt strateškog planiranja kreiran sa jasnom vizijom i ciljem svekolikog razvoja RH u kojem se predstavljaju nacionalni razvojni smjerovi do 2030. godine, ključni preduvjeti za stabilan i održiv rast, strateški ciljevi RH do 2030. godine te se definira financijski okvir za provedbu, kao i okvir za praćenje i vrednovanje NRS -a. Kao najvažniji strateški dokument na razini RH, ovaj dokument predstavlja strateški okvir za sve ostale sektorske strategije, nacionalne programe i provedbene projekte u kojima će se eventualno navoditi svi potrebni infrastrukturni zahtjevi. Komentar je dobrodošao i prihvaćen te je, iako nije rezultirao samom izmjenom teksta NRS-a, primljen na znanje ili će se koristiti prilikom izrade akata strateškog planiranja nižeg reda. Zahvaljujemo se na iscrpnom, argumentiranom i korisnom komentaru.

pritiskom koji rast naših gospodarstava vrši na planet Zemlju i njene resurse. Pritom Hrvatska daje svoj doprinos vršeći pritisak na prirodne resurse njihovim neodrživim upravljanjem. Izlaz iz krize treba biti utemeljen na napuštanju slijepe privrženosti ekonomskom rastu te hitnoj redistribuciji postojećih dobara u planetarnim ograničenjima. U protivnom riskiramo sve češće scenarije blokade poput ovog uzrokovanog korona virusom, ali uslijed posljedica okolišne krize. Razvoj RH ne treba sagledavati kao kvantitativni rast nego kao pokazatelje postaviti kvalitetu razvoja. Nije jasan termin okolišni razvoj. Predlažemo izmjenu rečenice "Gospodarski rast te društveni i okolišni razvoj unutar četiri razvojna smjera stvorit će prilike za sadašnje i buduće generacije, pri čemu će ljudi biti u središtu svih ulaganja" u Gospodarski i društveni razvoj u balansu s prirodom predviđen je unutar četiri razvojna smjera te će stvoriti prilike za sadašnje i buduće generacije, pri čemu će ljudi i očuvanje prirodnih resursa biti u središtu svih ulaganja. Za potrebe opisa razvojnog smjera 2. predlažemo korištenje proširenog opisa zdravlja odnosno: Tome će pridonijeti poboljšanje tjelesnog, psihičkog i duševnog blagostanja građana,... Za potrebe opisa razvojnog smjera 3. predloženo nadopunu. S obzirom da je gospodarenje otpadom jedan od ključnih problema kojim se Hrvatska suočava smatramo kao je potrebno ubaciti i „održivo gospodarenje otpadom temeljeno na prioritetima smanji stvaranje otpada, ponovno koristi i recikliraj“, odnosno rečenica treba glasiti: Zelena i digitalna tranzicija ostvarit će se prelaskom na čistu i dostupniju energiju, poticanjem zelenih i plavih ulaganja, dekarbonizacijom zgrada, razvojem kružnog gospodarstva, održivim gospodarenjem otpadom temeljenim na prioritetima smanji stvaranje otpada, ponovno koristi i recikliraj, jačanjem samodostatnosti u proizvodnji hrane, razvojem biogospodarstva te očuvanjem i obnovom ekosustava i bioraznolikosti. Poglavlje 4. Ključni preduvjeti za stabilan i održiv rast Hrvatske do 2030. Iz gore navedenih razloga izraz rast zamijenili bi razvojem. Također, smatramo kako je ključan preduvjet, a što je i na nekoliko drugih mjesta navedeno očuvanje prirodnih resursa. Stoga rečenica treba glasiti: Ključni preduvjeti za stabilan i održiv razvoj Hrvatske bit će očuvanje prirodnih resursa i održavanje makroekonomske stabilnosti uz provedbu strateških intervencija i politika usmjerenih na postizanje trinaest strateških ciljeva. Potpoglavlje: Povezanost razvojnih smjerova i strateških ciljeva NRS-a 2030. Do danas je BDP ostao najprisutniji faktor određivanja uspjeha neke zemlje. No računanje nečije razvijenosti po BDP-u može dati iskrivljenu sliku ako nas više zanima kvaliteta života stanovnika neke zemlje, a manje njezina ekonomija. Zato nas mogu zbunjivati pojmovi "životni standard" i "kvaliteta života" koji se često koriste kao istovjetni, premda su zapravo prilično različiti. Prvi pojam jest tehničkog karaktera i označuje "stopu trošenja kupljenih roba i usluga po glavi stanovnika" (Doughwaite, 1999). Drugi je pojam bliži mjerenju nečijeg osjećaja o stupnju opće dobrobiti u društvu, sreći ili zadovoljstvu životom. Kada računamo bruto društveni proizvod, mjerimo samo stvari koje se

kupuju i prodaju novcem. Izvan njegova dosega ostaju pitka voda, prirodne ljepote i bioraznolikost, čist zrak, rad u kući, međuljudski odnosi i brojne druge kategorije važne za naš osjećaj o kvaliteti života. Pojasnimo: ako neka zemlja posiječe sva svoja stabla i preradi ih u drvenu građu, te je izveze, njezin BDP će porasti, premda bi to ostavilo katastrofalne posljedice u prirodi, a posred-no i na ljudsko zdravlje. Dapače, gotovo se uvijek radi kad je riječ u izvozu drvene građe o zemljama u razvoju, koje zaradu od tog izvoza ne koriste za razvoj svojih društava, već za otplatu nepravednih dugova (Douthwaite, 1999).¹¹ najmoćnije globalne institucije poput Svjetske banke i MMF-a zadovoljne su i šalju pohvale takvim zemljama, jer BDP raste. Rast BDP-a uzrokuju, na primjer, i liječenje bolesti ili ekološka zagađenja. Dakle, događa se da BDP raste, ali se smanjuje kvaliteta života stanovnika. Po BDP-u bismo zaključili kako je stanovništvu bolje, premda je oči-to da BDP ne daje potpune rezultate i vrlo često iskrivljuje sliku o stanju u nekoj zemlji. BDP ne uključuje iskorišća-1 Također, nekim zemljama Trećeg svijeta raste BDP uglavnom zbog izvoza, a zaradu ne koriste za svoj razvoj, već za otplatu vanjskog duga. Njihovim stanovnicima time je samo sve gore i gore. prirode u proizvodnji i pružanju usluga. Ekološke katastrofe i njihovo saniranje uzrokovat će porast BDP-a kao i liječenje opasnih bolesti poput raka ili AIDS-a. No ljudi sigurno neće osjećati zadovoljstvo ili sreću zbog toga. Nadalje, BDP gleda na kriminal, rastave, sudske presude i druge oblike socijalnih problema kao na ekonomsku korist. Kao što smo naveli, BDP ne uključuje bilo koje oblike rada ili transakcija ako ne uključuju novčane transakcije. Tako su isključeni volonterski rad, rad u kući, čuvanje i briga za djecu, kuhanje i spremanje. Izvor. D. Šimleša, Kako gazimo planet – Svijet i Hrvatska BDP je tek jedna mjera za razvojna kretanja. S obzirom na gornje obrazloženje i na namjeru ovog dokumentu i potrebu da odgovori na izazove s kojima se suočavamo s okolišnog aspekta smatramo iznimno bitnim da se definiraju pokazatelji koji se neće isključivo vezati uz BDP već koji će ukazivati na kvalitetu života, primjerice UN-Human Development Indeks i/ili očuvanost prirodnih resursa. Tablica pokazatelja za razvojni smjer 3. Zelena i digitalna tranzicija Ne postoji niti jedan pokazatelj vezan za očuvanje bioraznolikosti i ekosustava iako se oni navode kao iznimno bitni i okosnica su gospodarskog razvoja te oosbito razvoja turizma. Predložimo kao pokazatelj uvrsti postotak zaštićenih područja i područja stroge zaštite, a sukladno odredbama EU Strategije o bioraznolikosti te pokazateljima navedenim u njoj https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_hr. Poglavlje 5. Strateški ciljevi Hrvatske do 2030. Ukoliko je namjera postići zelenu tranziciju (odnosno ne navodi se samo deklarativno kroz dokument) smatramo kako je potrebno dopuniti tekst na način da se naglasi podrška gospodarstvu koje je usmjereno na zaštitu okoliša, ovdje prvenstveno mislimo industriju recikliranja, pogoni vezani uz kompostiranje, ponovnu upotrebu, proizvodnju kompostabilnih

materijala i slično. Potrebno je stimulirati uvođenje specifičnih poticaja za ovu granu gospodarstva, kako bi se konačno postigla kružna ekonomija i održivo gospodarenje otpadom temeljeno na principima smanji stvaranje otpada, ponovno koristi i recikliraj. Poticanje kompostiranja, također je iznimno bitno radi osiromašenja i lošeg stanja tla koje također navodi u Strategiji, a koje može doprinijeti poboljšanju stanja tla. Potpoglavlje Razvoj globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije Vezano uz industrije kojima će se davati potpora potrebno je nadodati: omogućiti potporu za prijelaze industrije na kružnu ekonomiju kao potporu za nova ulaganja vezana uz kružne ekonomiju, kao i industriju recikliranje i ponovne upotrebe. Potpoglavlje: Razvoj poduzetništva i obrta Uz tekst vezan uz inovativne javne nabave, potrebno je nadodati da će se poticati zelena javna nabava, a kako bi se ostvarili ciljevi Strategije. Među prioriteti provedbe javne politike koji će pridonijeti razvoju poduzetništva i obrta nadodali bi uspostava potpornih financijskih modela za razvoj poticajnog poslovnog okruženja osobito za projekte koji pridonose kružnoj ekonomiji, poboljšanju stanja okoliša i okolišnoj odgovornosti. Nadalje, na koji način će se postići zadane stope recikliranja ukoliko se potiče razvoj industrije umjerene na recikliranje, što nigdje nije istaknuto u dokumentu. Strateški cilj1. Potpoglavlje: Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma Potrebno je nadodati da će se održivost postići očuvanjem prirodnih resursa, uvođenjem okolišne odgovornosti u sve aspekte turizma, pritom vodeći računa o ograničenim prihvatnim kapacitetima za razvoj temeljen na porastu broja noćenja/gostiju. Nadalje, potrebno je voditi računa i o prihvatnim kapacitetima područja te osobito zaštićenih. Iako prostorne mogućnosti mogu dozvoliti veći broj posjetitelja, one prihvatne su ograničene zbog utjecaja posjetitelja na zaštićena područja. Ovo je osobito izraženo u nacionalnim parkovima npr. NP Krka, NP Plitvice. Stoga predlažemo dopunu rečenice i teksta. Planiranje i izgradnja novih smještajnih kapaciteta bit će u skladu s prostornim, komunalnim, demografskim i prihvatnim mogućnostima svakog područja. Prilikom planiranja turističkih aktivnosti usvim područjima, a osobito onim zaštićenim, vodit će se računa o prihvatnim kapacitetima. Mega marine imaju iznimno štetan utjecaj na okoliš i prilikom njihova planiranja potrebno je voditi računa ne samo o prostorno planskim već i prihvatnim kapacitetima lokacija, u smislu utjecaja na okoliš i stanje ekosustava u koji se smještaju. Potrebno je dopuniti rečenicu: ...mega marina za velike jahte, uvažavajući pritom stvarne tržišne potrebe za tom vrstom usluga te prostorno-planske i prihvatne kapacitete mogućih lokacija za marine, imajući u vidu utjecaj na okoliš i stanje ekosustava u koji se smještaju. Među prioritetne javne politike vezane uz razvoj održivog turizma predlažemo uvrštavanje poticanja šire primjene standarda kvalitete i certifikacijskih shema okolišne odgovornosti u turizmu. Naime, kako bi se postigla okolišna odgovornost među dionicima u turističkom sektoru nužno je iznaći sheme koje će to poticati. Predlažemo dopune iz kojih je vidljivo usmjeravanje turizma prema održivom, a kako je to predviđeno u

naslovu potpoglavlja: integralno upravljanje destinacijama radi postizanja održivosti u turizmu i pronalazaženja odgovarajućih specijalizacija, ponude dodatnih sadržaja i produljenja sezone; prijelaz prema nišama više dodane vrijednosti, uz naglasak na okolišno odgovorno upravljanje turističkim objektima i destinacijama, na rast kvalitete ponude, digitalizaciju, inovacije i povećanje ponude smještajnih kapaciteta visoke kvalitete; promoviranje Hrvatske kao sigurne i zdrave destinacije koja njeguje održivi turizam i nudi visokokvalitetnu i raznovrsnu turističku uslugu

Potpoglavlje: Poticanje razvoja kulture i medija U tekstu se spominje prirodna baština međutim nije navedena pod prioritete provedbe javne politike kojima će se pridonijeti razvoju kulture i medija. Ili je potrebno uklopiti u javne politike ili kompletno tekst vezan uz zaštitu, očuvanje, prezentaciju i ekonomsko vrednovanje prirodne baštine navesti unutar strateškog cilja 8.

Strateški cilj 2. Smatramo kako pokazatelji vezani uz PIZA testove koji se odnose na matematičku, prirodoslovnu i čitalačku pismenosti kao i pokazatelj duljine vremena koji učenici provedu u nastavnom procesu ne mogu odraziti dobro procjenu stanje obrazovnog sustava i ne mogu osigurati njegovu kvalitetu. Ovo se osobito odnosi na ne mogućnost stjecanja uvida putem ovih pokazatelja u stanje svijesti, znanje i vještine povezane održivim razvojem, građanske kompetencije, djelovanje za opću dobrobit, etički, emocionalni i tjelesni razvoj djece i mladih, a što je sve navedeno u prioritetima javnih politika kao i u uvodu vezanom uz ovo poglavlje. Potrebno je revidirati pokazatelje na način da ukazuju na kvalitetu cjelokupnog obrazovanja.

Potpoglavlje: Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija Potrebno je naglasiti i nadodati tekst da odgojno-obrazovne institucije trebaju poslužiti kao primjer okolišne odgovornosti, zelene i cirkularne ekonomije te je nužno u svim odgojno obrazovnim institucijama uvesti odvojeno prikupljanje otpada, energetsku obnovu, poticati energetsku efikasnost, kompostiranje (u vrtovima gdje to moguće) i druge okolišno-odgovorne mjere. Također važno je poticati nastavu prirodi i terensku nastavu, a kako bi se doprinijelo zdravlju učenika te kvalitetnijoj nastavi.

Naime, potrebno je uspostaviti protežu digitalizaciji nastave koja ukoliko je pretjerana može se negativno odraziti na zdravlje učenika. Agenda 2030 predviđa da se kraja 2030. osigura da svi učenici steknu znanja i vještine potrebne za unaprjeđenje održivog razvoja, putem edukacije za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici, poštivanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

Potrebno je ove ciljeve integrirati u prioritete provedbe na području obrazovne politike, osobito ukoliko želimo postići sudjelovanje budućeg generacija u oblikovanju održivog razvoja. Cijeli dokument načelno počiva na održivom razvoju, zelenoj transformaciji te ističe kako su očuvani prirodni resursi temelj gospodarskog razvoja, a istovremeno su edukacija za održivi razvoj nije integrirala u strateški cilj vezan uz obrazovanje niti kroz obrazovne politike niti kroz pokazatelje. S

obzirom na ciljeve same strategije kao i ovog poglavlja kako bi se uspješno provelo unaprjeđenje obrazovanja kao jedan od prioriteta treba biti uvođenje vrednovanja rada nastavnika i osoblja škole uključenih u izvannastavne aktivnosti (npr. rad vezan uz učeničke zadruge, a koje su usmjerene na jačanje kompetencija u poduzetništvu, projekti usmjereni ka održivom razvoju i zaštiti okoliša, građanskom odgoju i obrazovanju, jačanju kulture nenasilja i slično, a koje provode motivirani nastavnici sa svojim učenicima). Potpoglavlje: Unaprjeđenje visokog obrazovanja U rečenici "Posebno će se poticati stjecanje relevantnih vještina kroz praktični rad i stručnu praksu kao sastavni dio studijskih programa" Nadodali bi društveno korisno učenje: Posebno će se poticati stjecanje relevantnih vještina kroz praktični rad i stručnu praksu kao sastavni dio studijskih programa te kroz društveno-korisno učenje. Putem ESF programa EU-a, programi društveno-korisnog učenja zaživjeli su na brojnim visokoobrazovnim institucijama diljem Hrvatske. Mladi ljudi posebno su zainteresirani za što bolje oblikovanje svoje budućnosti i budućnosti sljedećih generacija te da predstavljaju pokretačku snagu obrazovnih procesa. Društveno korisno učenje omogućuje usvajanje i primjenu znanja i vještina, jačanje svijesti i prakticiranje građanskoga angažmana, povezuje lokalnu zajednicu, a što je nužno za postizanje održivog razvoja. Strateški cilj 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom” Dio rečenice "Do 2030. otklonit će se sve institucionalne slabosti,..." formuliran je pregeneralno. Radije preformulirati u utvrditi će se i prioritizirati institucionalne slabosti te kreirati plan za njihova otklanjanja. Recimo, nije izgledno da će se korupcija tako lako otkloniti u 9 godina U pokazateljima uspješnosti valjalo bi uvrstiti kao pokazatelj vrijeme rješavanja prvostupajskih i drugostupajskih upravnih predmeta i upravnih sporova jer reflektira ne samo status pravosuđa već i javne uprave, a predstavlja najizravniji odnos u kojem komuniciraju država-građanin te utječe na kvalitetu života građana i percepciju „pravednosti“ javnog i pravosudnog sustava. Potpoglavlje: Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav S obzirom na iskustvo rada u grani okolišnog prava, zauzimamo da je edukacija sudaca važan aspekt napretka sustava i ubrzanja rada. Mnogi postulati i pravne grane razvijaju se paralelno s radnim stažom pojedinog suca i važno je poticati „nadogradnju“ znanja kroz utvrđene sustave (Pravosudna akademija,...). Potonje je zaista važno i u svijetlu činjenice da pravosuđe nije samo trom sustav i da problemi u radu ne ovise samo o uređenju okvira, već i o ulaganju u suce i službenike. Posebice bismo propagirali dodatnu edukaciju u području okolišnog prava s obzirom na istaknute izazove i ciljeve ove Strategije. Potpoglavlje: Borba protiv korupcije Uz navedeno, potrebno je nadodati da će se učinkovito djelovanje antikorupcijskih mehanizama ostvariti: jačanjem sudjelovanja javnosti i donošenju i provedbi politika. Jedan od antikoruptivnih mehanizama upravo predstavlja kvalitetno uključivanje i sudjelovanje javnosti prilikom donošenja različitih planova i programa. Potpoglavlje: Poboljšanje

upravljanja državnom imovinom Potrebno je osvrnuti se na upravljanje državnom imovinom povezanom s prirodnim resursima (šume, vode, Jadransko more...) te utvrditi glavne prioritete vezane uz iste, a koji trebaju biti usmjereni ka njihovu očuvanju i dobrom stanju, kao i zadržavanju istih kao javno dobro, odnosno u vlasništvu države. Sukladno već prethodnim komentarima dio rečenice "a državna imovina stavit će se u funkciju daljnjeg rasta, razvoja i stabilnosti države." treba preoblikovati: državna imovina stavit će se u funkciju daljnjeg razvoja i stabilnosti države. Strateški cilj 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ Potpoglavlje: Jačanje položaja Hrvatske unutar Europske unije Prioritet politike korištenje članstvom u Europskoj uniji za ostvarivanje gospodarskih i trgovinskih interesa treba preoblikovati "korištenje članstvom u Europskoj uniji za ostvarivanje gospodarskih i trgovinskih interesa te postizanje zelene tranzicije". Naime, brojne europske zemlje imaju značajnije više znanja i iskustva povezanim sa zelenom tranzicijom. Potrebno je pozitivne primjere prakse preslikati u Hrvatsku (organizacija gospodarenja komunalnim otpadom u Ljubljani, Trevisu, zeleni gradovi i briga o postojećem zelenilu, a negativna iskustva izbjeći (npr. betonizacija obale u Španjolskoj, izgradnja spalionica, gubitak domicilnog stanovništva iz turističkih središta). Članstvo u EU može biti korišteno i za postizanje zelene tranzicije, što je jedan od ciljeva ovih dokumenta, a sam gospodarski razvoj ovisi o ovoj tranziciji. Potpoglavlje: Jačanje položaja Hrvatske u srednjoj Europi i na Sredozemlju Koliko je ova Strategija deklarativna, s obzirom na postizanje Zelene tranzicije i održivog razvoja vidljivo je iz isticanja LNG terminala kao strateškog projekta za dobavu neobnovljivog energenta. Izgradnja LNG terminala ugrožava prirodni resurs Jadransko more, brojne druge gospodarske djelatnosti i interese Hrvatske. Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ Molimo preoblikovati tekst u uvodu poglavlja kako bi se naglasila važnost očuvanja prirode i okoliša. Briga o čovjeku, njegovanje ljudskih potencijala, stvaranje prilika za njihovo iskazivanje i razvoj neovisno o trenutnom ekonomskom statusu pojedinaca sastavni su dio vizije Hrvatske kao zemlje koja ulaže u ljude, a koji zajedno mogu pridonijeti poboljšanju sveukupnog stanja i prevladati izazove ovog desetljeća u suživotu s prirodom. Potpoglavlje: Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb Starenje nije jedini uzrok povećane potražnje za zdravstvenom zaštitom, potrebno je dopuniti rečenicu s lošim životnim navikama i sa sve lošijim stanjem okoliša. Nadlje iako je u poglavlju navedeno "U razdoblju pred nama bit će važno uložiti napore u razvijanju svijesti o tome da svatko od nas mora više paziti na vlastito zdravlje", nedostaje poveznica s odgojem i obrazovanjem. Odnosno unutar strateškog cilja „obrazovani i zaposleni ljudi“ nije dovoljno jasno istaknuto na koji način će se planirati odgoj i obrazovanje, a kako bi se podigla svijest kod djece i mladih o važnosti očuvanja zdravlja. Naime, ukoliko je planirano povećanje vremena djece unutar školskog sustava, ali bez povećanja aktivnosti koje pridonose očuvanju

psihičkog i fizičkog zdravlja (tjelesni odgoj, zdrava prehrana u školama, uklanjanje brze i nezdrave hrane iz škola i njihove okolice, terenska nastava i nastava u prirodi, edukacija iz područja komunikacije, građanskog odgoja i obrazovanja, nenasilnog rješavanja sukoba, razvijanje emocionalne inteligencije...) možemo očekivati samo daljnje srozavanje zdravlja djece i mladih. Nadalje potrebno je predvidjeti razvoj Nacionalnog plana preventivnih mjera za očuvanje zdravlja, a koji treba obuhvatiti sve generacije te biti integriran kroz odgoj i obrazovanje na način da odgojno obrazovne institucije služe kao primjer zdravog života. Naime, sada imamo situaciju da se u brojnim školama i vrtićima nudi organizirana nezdrava prehrana (ručak, užina), djeca nedovoljno borave u prirodi/vani te je nedovoljan broj sati posvećen tjelesnom odgoju. Također ne pridaje se važnost razvoju komunikacijskih vještina, tolerancije, nenasilnog rješavanja sukoba, jačanju građanskog angažmana i društvene odgovornosti, emocionalne inteligencije... Među priorite politika potrebno je ubaciti: Poticanje preventivnih mjera za očuvanje zdravlja, izrada nacionalnog plana preventivnih mjera i njegova integracija u odgoj i obrazovanje. Potpoglavlje: Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport Priorite provedbe politike zdravog i aktivnog življenja potrebno je modificirati. Naime, prioritet bi trebao biti unaprjeđenje u narednom desetljeću, a ne samo promocija. Predložimo formulaciju: Unaprjeđenje prehrambenih navika kod svih građana kao rezultat aktivnog promicanja važnosti usvajanja zdravih prehrambenih navika. Osim promicanja potrebno je uvrstiti i poticaje. Predložimo sljedeću formulaciju prioriteta "promicanje zdravlja i aktivnog života svih dobnih skupina građana, a posebno mladih, kroz sport": promicanje zdravlja i aktivnog života svih dobnih skupina građana, a posebno mladih, kroz sport te uvođenje mjera poticaja na zdraviji i aktivniji život svih dobnih skupina građana. Potpoglavlje: Socijalna solidarnost i odgovornost Potrebno je poglavlje dopuniti sa odgovornošću vezanu uz odnos spram okoliša, građanski angažman i participaciju. Naime, održivi razvoj ne može biti postignut bez aktivnog angažmana svakog pojedinca/građanina kroz usmjeravanje vlastitog ponašanja ka okolišno odgovornom, a temeljenog na svijesti o međusobnoj povezanosti i ovisnosti sa živim svijetom. Strateški cilj 7. Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite Među prioritetima navedeno je Smanjenje rizika od katastrofa djelotvornim odgovorom na klimatske promjene i sve veće i raznolikije tehničko-tehnološke ugroze međutim nije navedeno kako, odnosno nedostaje konkretnosti. Strateški cilj 8. Potpoglavlje: Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena S obzirom da je u poglavlju Poticanje razvoja kulture i medija taksativno navedeno broj UNESCO zaštićenih područja kulturne baštine smatramo kako je bitno ovdje navesti zaštićena područja prirode, kao i postotak zaštićenih Natura 2000 područja na kopnu i na moru. Ovo je osobito važno u svjetlu činjenice da se gospodarski razvoj bazira na okolišu, a kao što je navedeno na više

mjesta u Strategiji. Autori bi se trebali opredijeliti za izraz resurs ili kapital. Predlažemo resurs. Tvrdnja "Ne postoje financijski ili računovodstveni standardi kojima bi se vrednovao prirodni kapital" nije točna. Postoji brojni znanstveni i stručni radovi putem kojih se procjenjuje vrijednost ekosustava. Jedan od primjera je i vrednovanje opće korisnih funkcija šuma. Udruga Sunce je tako primjerice u suradnji s prof dr.sc. I. Tikvić izradila Procjenu usluga šumskih ekosustava i općekorisnih funkcija Park šume Marjan (<https://sunce.itlaganini.org/wp-content/uploads/2018/02/Procjena-usluga-%C5%A1umskih-ekosustava.pdf>). Smatramo kako bi uzimanje u obzir vrijednosti ekosustava prilikom planiranja različitih projekta trebalo biti jedan od prioriteta ove Strategije. Molimo da se uvedu primjeri i metodologije izražuna vrijednosti ekosustava kao dio teksta i potakne njihovo korištenje, a kako bi se doprinijelo podizanju svijetsi javnosti o važnosti očuvanja prirodnih resursa i njihovoj vrijednosti što je u konačnici i jedan od ciljeva navedenih na nekoliko mjesta u Strategiji. Okoliš je temelj života, a ne dio gospodarskog razvoja. Potrebno zauzeti poziciju da je okoliš baza, a ne uvjet. Predlažemo promjenu rečenice "Okoliš je zbog toga sastavni i nerazdvojni dio gospodarskog razvoja" u Očuvanje okoliša i prirodnih resursa treba biti temelj gospodarskog razvoja. Rečenicu "Ubrzat će se ulaganja radi uspostave regionalnih centara za gospodarenje otpadom i unaprijediti kapaciteti jedinica lokalne samouprave za provedbu nacionalnog plana gospodarenja otpadom" potrebno je modificirati "Ubrzat će se ulaganja unaprijeđenje kapaciteta jedinica lokalne samouprave za provedbu nacionalnog plana gospodarenja otpadom te uspostavu poticajnog okruženja za provedbu cirkularne ekonomije, uspostavu infrastrukture i industrije za održivo gospodarenje otpadom. Potrebno je ulagati u postrojenja za recikliranje, ponovnu upotrebu, kompostane te mala modularna postrojenja koja će omogućiti obradu miješanog otpada lokalno u JLS te izvlačiti reciklante i ostatak pretvarati u sirovinu za industriju i inertni otpad. Na ovaj način poštuje se zakonsko načelo blizine, te se ne naređuje JLS da stotinama kilometara moraju prevoziti otpad i skupo plaćati njegovu obradu. Produkt obrade otpada u regionalnim centrima je najčešće RDF koji se mora slati na suspaljivanje izvan RH ili skupo plaćati cementarama u RH da isti preuzmu (ukoliko zadovoljava određene standarde te ukoliko cementare imaju sve propisane uvjete za korištenje RDF-a kao pogonskog goriva), što se u konačnici odražava na povećanju mjesečnih računa građana. Sve navedeno je dokazano na primjeru Marišćine i Kaštijuna, prvih CGO-a u RH, a iz Studija izvodljivosti studija utjecaja na okoliša i elaborata zaštite okoliša za nove CGO jasno je da se isti ili sličan način obrade planira i u novim, još neizgrađenim CGO-ovima. S obzirom na neodrživost ovakvog sustava gospodarenja otpadom (što pokazuje sav dosadašnji rad otvorenih centara) smatramo da Nacionalna strategija ne smije predvidjeti ubrzavanje uspostave regionalnih centara već ubrzavanje uspostave lokalne infrastrukture za ekološki prihvatljivu obradu ostatnog miješanog

otpada (kompostane, centri za ponovnu upotrebu, sortirnice, modilirana postrojenja) te dodatno poticati provedbu 1. prioriteta u gospodarenju otpadom smanji stvaranje otpada. Jedino je na ovaj način moguće postići kružnu ekonomiju. Rečenicu "Potaknut će se razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima... potrebno je dopuniti s očuvanjem postojeće zelene infrastrukture. Naime, trenutna tendencija u brojnim gradovima je uništavanje i degradiranje postojeće zelene infrastrukture (osobito drveća i zelenih površina na klizištima) koja je često u ekonomskom, estetskom i klimatskom pogledu vrijednije od tek zasađenih mladih stabala i ostalog zelenila. Novi prijedlog teksta: Potaknut će se očuvanje postojeće zelene infrastrukture i njen daljnji razvoj na urbanim područjima kao što su planski osmišljene zelene i vodne površine i druga prostorna rješenja temeljena na prirodi koja pridonose očuvanju, poboljšanju i očuvanju prirode, prirodnih funkcija i procesa. Uz tekst "Unaprijedit će se koordinacija, praćenje i vrednovanje provedbe integrirane zaštite i upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem." potrebno je navesti "Potrebno je povećati površine pod zaštitom posebice strogom zaštitom i to Jadranskog mora". Ističemo kako je udio površine Jadranskog mora pod strogom zaštitom daleko ispod udjela zadanih EU strategijom bioraznolikosti. Trenutačna površina zaštićenih područja obuhvaća tek 1,94% hrvatskog teritorijalnog mora te 16,26% obalnog mora pod ekološkom mrežom. Strategija propisuje 30% i od toga 10% pod strogom zaštitom. Prioriteti provedbe politike na području održivog okoliša: Kao prioritet je potrebno navesti: Unaprijediti će se sustavi upravljanja zahvatima u okolišu, posebice upravni postupci procjene utjecaja zahvata na okoliš i omogućiti cjeloviti pristup sagledavanju okoliša i utjecaja koji na okoliš imaju postojeći i planirani zahvati. Posebice je potrebno pažnju usmjeriti na harmonizaciju postupaka kojim se odobrava gradnja s okolišnim postupcima kao i sustav kontrole provođenja uvjeta zaštite okoliša jednom kad se neki zahvat u prostoru ostvari. U prioritet "Povećanje djelotvornosti u gospodarenju komunalnim otpadom i priprema za prijelaz na kružno gospodarstvo" potrebno je integrirati prioritete gospodarenja otpadom: Povećanje djelotvornosti u provedbi prioriteta u gospodarenju otpadom smanji, ponovno upotrijebi i recikliraj kao polaznih točaka u održivom gospodarenju komunalnim otpadom i priprema za prijelaz na kružno gospodarstvo. Prioritet "razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova" potrebno je rečenicu dopuniti; očuvanje postojeće i razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova .

Strateški cilj 9. "Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva" Tekst "Veća očuvanost tla i okoliša u Hrvatskoj u usporedbi s prosjekom Europske unije predstavlja priliku za rast hrvatske poljoprivrede i bolju polaznu poziciju u ostvarenju ciljeva Europske unije utvrđenih Strategijom „od polja do stola“ i Strategijom EU-a za bioraznolikost do 2030" potrebno je brisati. Tlo je i u Hrvatskoj ugroženo i osiromašeno. Njegova veća očuvanost u odnosu na

prosjeck nije polazište za rast poljoprivrede. Čak se poglavljju ispod spominju nepovoljne vrijednosti zdravlja tla. Potrebno je uvesti mjere kojima će se onemogućiti daljnja degradacija tla. Jedna od njih je i uvođenje kompostiranja, kao ekološki najprihvatljivijeg načina postupanja sa biootpadom.

Potpoglavlje: Doprinos klimatskoj neutralnosti, smanjenje upotrebe pesticida i povećanje ekološke proizvodnje u skladu s novim smjerovima EU-a u okvirima Zelenog plana te Strategije „od polja do stola“ i Strategije EU-a za bioraznolikosti Među prioritetima provedbe politike na području doprinosa klimatskoj neutralnosti, smanjenu upotrebe pesticida i povećanju ekološke proizvodnje potrebno je nadodati kao jedan od prioriteta poticanje razvoja urbane poljoprivrede. Ovo se naslanja i na tendenciju razvoja zelenih gradova. Strateški cilj 10.

Potpoglavlje: Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom U tekst "Prioriteti provedbe na području željezničkog prometa" nadodati "Prioriteti provedbe na području željezničkog prometa i integriranog urbanog prijevoza" Među prioritetima u ovom poglavljju, a sukladno tendenciji razvoja zelenih gradova potrebno je nadodati: -Unaprjeđivanje i izgradnja infrastrukture za pješake, bicikliste , ali i druga nemotorizirana prijevozna sredstva u gradovima i naseljima -Javni prijevoz temeljen na moderniziranoj infrastrukturi i niskim emisijama CO2 -uvođenje obaveze gradskim tvrtkama za korištenje vozila s niskim emisijama CO2 za potrebe kretanja unutar gradova Prioritet "promicanje integriranog urbanog prijevoza" dopuniti -promicanje i unaprjeđenje integriranog urbanog prijevoza, kao i bolja povezanost s vanurbanim naseljima.

Potpoglavlje: Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost U dijelu teksta "Ulagat će se u prigradski željeznički promet, širenje pješačkih i biciklističkih zona u gradovima...potrebno je nadodati gradski prijevoz kao i ulaganje u izgradnju javnih garaža na rubovima gradskih zona odnosno izmještene automobilskeg prometa iz centra gradova.

Potpoglavlje: Razvoj pomorskog prometa i prometa unutarnjim vodnim putovima Smatramo kako je nužno navesti uvođenje ekoloških sidrišta kao mjere za smanjenje utjecaja nautičkog turizma na morsko dno, prvenstveno livade posidonije kao jednog od prioriteta te najugroženijih EU staništa 6.

Horizontalni prioriteti: promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti U dijelu teksta koji govori o snažnijoj promociji kulture tolerancije, a kako bi se postigla poveznica sa obrazovanjem potrebno je nadodati: snažniju promociju kulture tolerancije te integraciju kroz odgoj i obrazovanje

- 105 **Zagrebački holding d.o.o.**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj
 Opći komentari i prijedlozi novog teksta: Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” Kod prioriteta javne politike koja će pridonijeti razvoju održivog, inovativnog i otpornog turizma potrebno je dodati: „Ulaganje u očuvanje kulturne baštine - potrebno je obnoviti, rekonstruirati, restaurirati

Djelomično prihvaćen

Uz Strateški cilj 1: Kao jedan od prioriteta javnih politika koje će pridonijeti razvoju održivog, inovativnog i otpornog turizma navedena je turistička valorizacija i prezentacija kulturne baštine te će se razvijati posebni oblici turizma, pa tako i kulturni turizam. Nadalje, poticati će se ulaganja u javnu turističku infrastrukturu, uključujući i muzeje te posjetiteljske centre, a posebno u infrastrukturu

kulturnu baštinu i povijesnu građu kako bi se osigurala postojanost kulturnih vrijednosti kao i povećanja zaposlenosti, turističkih posjeta te bolje upravljanje kulturnom baštinom“ Strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ Kod prioriteta provedbe na području obrazovne politike potrebno je dodati: - približiti mladim naraštajima lektirne i ostale naslove uz pomoć IKT, potaknuti ih na istraživanje knjige te inicirati inovativni i kreativni proces u domeni razvoja i prezentacije kulturnih i kreativnih sadržaja - ulaganje u dodatne sadržaje za boravak djece izvan škole/vrtića - ulagati u izgradnju i rekonstrukciju objekata koji služe za edukaciju djece u prirodi sa sportsko-rekreacijskim i kreativno-obrazovnim sadržajima. Strateški cilj 3. „Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom“ Kod prioriteta politike na području javne uprave - Prioriteti politike bi se osim na državnu upravu i upravu JLS – ova trebali odnositi i na tvrtke koje su u vlasništvu JLS-ova. Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život Socijalna solidarnost i odgovornost - Pod Mjere i prioriteti socijalne politike treba uključiti i ulaganje u socijalni turizam – ulaganje u infrastrukturu dječjih odmarališta u vlasništvu države/JLS-ova/trgovačkih društava u vlasništvu gradova/države u cilju omogućavanja obespravljenim i marginaliziranim društvenim skupinama temeljnog ljudskog prava na „odmor i razonodu“ . Ulaganje u objekte s namjenom za turistički smještaj djece, mladih, obitelji, starijih osoba, ranjivih skupina niže razine dohotka. Upravo zbog naglaska na činjenici da turistička putovanja ne bi trebala biti privilegija bogatih odnosno da prava na odmor i razonodu spadaju u kategoriju temeljnih ljudskih prava. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost Energetska učinkovitost i samodostatnost te tranzicija na čistu energiju - Energetska tranzicija Hrvatske do 2030. ali i u konačnici do 2050. ne bi smjela zanemariti činjenicu značajnih ulaganja u plinske transportne i distribucijske sustave u prethodnom investicijskom ciklusu. Do sad je samo za razvoj plinskog transportnog u prva dva ciklusa utrošeno 600 milijuna kuna i izgrađeno 1100 kilometara novih plinovoda, a treći investicijski ciklus koji je u tijeku težak je 700 milijuna kuna. Udio potrošnje prirodnog plina u općoj potrošnji je čak 20%. U Gradu Zagrebu zastupljenost prirodnog plina za grijanje prostora u prema broju objekata je iznad 50 %. Energetska tranzicija za klimatsku neutralnost predviđa tri scenarija: • Scenarij "potpuno električna infrastruktura", gdje krajnji potrošači u svim sektorima primarno koriste električne uređaje kao što su dizalice topline i električna vozila ("izravna elektrifikacija") i, u skladu s tim, energetska infrastruktura (transport, distribucija, skladištenje) potpuno je električna; • Scenarij " potpuno električna infrastruktura plus plinski spremnici ", gdje se scenarij " potpuno električno gospodarstvo " nadopunjuje mogućnošću korištenja skladišta plina za privremeno skladištenje obnovljive energije / električne energije u obliku plina i pretvaranje plina natrag u električnu energiju pomoću plina termoelektrane, kako bi se nosile s povremenom opskrbom obnovljivom energijom i sezonskom

povezanu s valorizacijom kulturne, povijesne i prirodne baštine, u skladu s pametnom mikro-regionalnom specijalizacijom funkcionalnih i održivih turističkih regija. Prioritete vezane uz upravno područje turizma Ministarstvo turizma i sporta (Ministarstvo) će pobliže razraditi u Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine (Strategija) i Nacionalnom planu razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine koji će se početi izrađivati u prvom kvartalu 2021. godine. Strategija će obuhvatiti i druge javne politike, poput obrazovanja i socijalnog uključivanja ranjivih skupina. Zaštita, očuvanje, prezentacija i ekonomsko vrednovanje kulturne i povijesne baštine obuhvaćeno je u prioritetnom području „Poticanje razvoja kulture i medija“. Područja u kojima se preklapa nadležnost više sektora (npr. turizam i kultura) mogu biti zajednički obrađena u aktima strateškog planiranja niže razine (npr. definiranjem zajedničkih posebnih ciljeva u nacionalnim planovima). Uz Strateški cilj 2: Prioriteti obrazovnih politika navedeni u Nacionalnoj razvojnoj strategiji (NRS) bit će razrađeni i operacionalizirani kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Uz Strateški cilj 3: U skladu s člankom 18. Zakona o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave (NN 85/20) Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine (MPGI) obavlja upravne i druge poslove koji se odnose na upravljanje državnom imovinom koja mu je posebnim zakonom dana na upravljanje. Predmetno upravljanje državnom imovinom ne obuhvaća upravljanje poduzećima u vlasništvu JLS-ova, kao što niti pojam državna imovina, u skladu s odredbama Zakona o upravljanju državnom imovinom (NN 52/18), ne obuhvaća imovinu JLS-ova. Uz Strateški cilj 5: MPGI je temeljem članka 47.b Zakona o gradnji (NN 153/13, 20/17, 39/19 i 125/19) zaduženo za izradu programa energetske obnove zgrada koje donosi Vlada Republike Hrvatske. Temeljem predmetnih programa MPGI objavljuje pozive za energetska obnova i korištenje obnovljivih izvora energije u zgradama javnog sektora. Prihvatljivi prijavitelji već su bili: ministarstva, državne upravne organizacije, uredi državne uprave u županijama, jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave, javne ustanove ili ustanove koje obavljaju društvene djelatnosti, vjerske zajednice, udruge koje imaju javne ovlasti uređene posebnim zakonom i drugi. Dodatak 4. - Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a sadrži Program energetske obnove zgrada javnog sektora za razdoblje 2021. – 2030. temeljem kojeg će se u narednom razdoblju moći nastaviti raspisivati slični pozivi putem kojih će biti moguća ulaganja i u predmetnu turističku infrastrukturu. Razvojem funkcionalnih i održivih turističkih regija radi stvaranja ponude cjelovitog turističkog doživljaja, uz produljenje sezone i pomak ka turističkim proizvodima više dodane vrijednosti na temelju kvalitetnijih smještajnih kapaciteta i pratećih sadržaja, bit će stvoreni preduvjeti za pametne mikro-regionalne specijalizacije u različitim nišama posebnih oblika turizma (kao npr. zdravstveni, ruralni, gourmet turizam, eko-turizam, „outdoor“ turizam, nautički, kulturni i vjerski turizam,

potražnjom za energijom. Međutim, električne mreže ostaju jedino sredstvo prijevoza energije, a uređaji krajnjih korisnika potpuno su električni slični prethodnom scenariju; • Scenarij "Infrastruktura električne energije i plina", gdje se elektrifikacija dijelova finalne upotrebe energije nadopunjuje upotrebom uređaja krajnjih korisnika koji mogu raditi na obnovljivi i nisko-ugljični plin. U skladu s tim, uz električne mreže, mreže za prijenos i distribuciju plina (zajedno s skladištem plina) i dalje mogu ostati u uporabi. Stoga ovaj scenarij čini "hibridni" scenarij s električnom energijom i plinom koji se koriste u krajnjim uređajima. Prijenos energije kroz plinsku infrastrukturu i 10-ak puta jeftiniji nego dalekovodima. Skladištenje energije je i nekoliko stotina puta jeftinije. Prednosti ovog scenarija uz valorizaciju postojećih ulaganja potvrđuju studije koje su rađene na primjeru nekoliko europskih zemalja s različitim energetske miksovima. Zbog povećanja obnovljivih kapaciteta i rezultirajućih vrhova opskrbe, prijenosna mreža treba se proširiti u svim scenarijima. Međutim, u scenariju "Električna i plinska infrastruktura" veći P2G kapaciteti pomažu apsorpciji viška električne energije tijekom sati jake energije vjetra i dovoda SE-e. Stoviše, kontinuirana upotreba plinskih mreža znači da potrošači mogu nastaviti koristiti plin u krajnjim uređajima i stoga im je potrebno manje konačne energije u obliku električne energije. Prema tim studijama kontinuirano korištenje plinske infrastrukture stoga dovodi do godišnjih ušteda (u odnosu na prvi scenarij) od oko 2,5 milijarde EUR - 3,2 milijarde EUR u analiziranim zemljama do 2050. godine. Plinske mreže smanjuju troškove sustava opskrbe energijom što u konačnici rezultira manjom jediničnom cijenom energije i energetske tranzicije čine prihvatljivijom. Transport vodika plinovodima u smjesi s prirodnim plinom uključujući i biometan predstavlja realnu mogućnost integracije obnovljivih izvora energije u energetske sustav i konačni je cilj za kojeg treba početi stvarati preduvjete u periodu do 2030. Ono što može značajno pridonijeti, uz relativno niska ulaganja i u kratkom roku, postizanju smanjenja emisija CO₂ od početnih 75.2% (2018) na ciljanu vrijednost 65% (2030) je prelazak sa energenata s visokim udjelom ugljika na prirodni plin. Udio tekućih goriva u općoj potrošnji iznosi 13,6 % (2018) i taj dio bi se mogao zamijeniti prirodnim plinom korištenjem kojeg su emisije CO₂ dvostruko niže. Odabirom strateškog pravca zadržavanja uz postojeći sustav prijenosa i distribucije električne energije i relativno nove i/ili modernizirane sustave transporta i distribucije plina diverzificira se oblik energije čime se sustav potrošnje energije čini otpornijim na moguće neželjene prekide opskrbe energijom te kroz

sportski turizam itd.). Cilj je zadržati Hrvatsku među vodećim europskim turističkim destinacijama u pogledu sigurnosti, kvalitete, dodane vrijednosti, održivosti turizma i inovacija. Uz Strateški cilj 8: Preduvjet energetske tranzicije su dobro razvijeni i povezani energetske sustavi, bilo da je riječ o elektroenergetskim, sustavima toplinarstva ili sustavima plinskog gospodarstva. Tranzicija na energetske opravdanija goriva budućnosti zahtijeva kvalitetnu povezanost navedenih sustava, pogotovo u centrima sa velikom potrošnjom energije. Uz Strateški cilj 9: Kako su predložena ulaganja već obuhvaćena nacrtom Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine smatramo da nije potrebno njihovo uključivanje u NRS kao nadređen akt strateškog planiranja. Ministarstvo poljoprivrede je osnovalo Povjerenstvo za uspostavu seljačkih tržnica – radi se o marketinškom (promotivno-prodajnom) konceptu koji omogućava potrošaču da kvalitetan domaći proizvod kupi direktno od lokalnih proizvođača, čime se ujedno doprinosi i uspostavi kratkih lanaca opskrbe i razvoju lokalnih tržišta. Cilj rada Povjerenstva je definiranje temeljnih načela i koncepta seljačkih tržnica te izrada Programa uspostave seljačkih tržnica u Republici Hrvatskoj u kojem će se definirati sve aktivnosti bitne za poticanje uspostave seljačkih tržnica. Uz Strateški cilj 10: Prijedlozi su dobri i afirmativni, no razrada infrastrukturnih zahtjeva važnih za budući razvoj prometnog sektora Republike Hrvatske vršit će se u relevantnim dugoročnim i srednjoročnim sektorskim aktima strateškog planiranja koji će u narednom razdoblju proizaći iz NRS-a.

određeno vrijeme izbjegava intenzivno ulaganje u povećanje kapaciteta prijenosa i distribucije električne energije (time i konačne cijene za potrošača) kako bi ista bila u mogućnosti preuzeti svu potražnju za energijom koja bi nastala potpunim napuštanjem distribucijskog i transportnog sustava plina. Navedeno se, uz određene prilagodbe plinskog sustava, uklapa i u niskouglične smjernice razvoja proklamirane od strane Europske komisije na način da se umjesto prirodnog plina kao sadašnjeg oblika energije u plinskom sustavu upotrebljava mješavina prirodnog plina i vodika. U slučaju izbora tog scenarija kao scenarija unutar nacionalne strategije razvoja, i nadalje se utilizira postojeći plinski sustav odnosno isti ne postaje mrtvi kapital. Da bi se realizirao taj model razvoja, potrebno je: • da regulatorno tijelo i/ili resorno ministarstvo izradi studiju kojom bi se detaljno analizirale tehničke mogućnosti i optimalne točke prihvata vodika u plinski sustav, verificirala tehnička mogućnost transporta i distribucija takve mješavine plina u određenim omjerima plina i vodika u svim distribucijskim sustavima na području Republike Hrvatske, ocijenile mogućnosti točnog mjerenja potrošenih količina plina i mogućnosti potrošnje takve mješavine plina u postojećim ili novim plinskim trošilima. • Potaknuti ulaganja u promjene postojećih dijelova transportnog i distribucijskih sustava kojim bi se zajamčila sigurnost transporta i distribucije mješavine prirodnog plina i vodika • Potaknuti zamjenu energetski neefikasnih plinskih trošila visokoučinkovitim trošilima koji mogu uspješno transformirati kemijsku energiju (i) miješanog plina u toplinsku energiju. Potonje se odnosi kako na neposrednu potrošnju energije na krajnjoj točki, tako i na transformaciju kemijske energije plina u toplinsku energiju nastavno distribuiranu centralnim toplinskim sustavom daljinskog grijanja (vrelovodi) u plinskim elektranama, jer nije smisleno razvijati centralne toplinske sustave koji distribuiraju toplinsku energiju proizvedenu u običnim plinskim elektranama (TE-TO), odnosno takva energija zasigurno nije prihvatljiva „zelena“ energija. Paralelno s tim aktivnostima potrebno je razviti mrežu proizvodnje zelenog ili tirkiznog vodika kako bi se smanjila ovisnost o vanjskim izvorima opskrbe vodikom, odnosno potaknuti i subvencionirati ulaganja u proizvodne kapacitete zelenog ili tirkiznog vodika. Energetska tranzicija za klimatsku neutralnost neraskidivo je povezana i s digitalizacijom upravljanja i nadzora neposredne potrošnje energije u gospodarstvu i kućanstvima. Obzirom na površinsku raširenost postojećeg plinskog sustava trenutno je djelatnost distribucije i transporta plina i radno i kapitalno intenzivna djelatnost pri čemu se troši značajna količina neposredne energije u nadzor i upravljanje potrošnjom plina. Digitalizacijom sustava omogućava se neusporedivo bolji i nadzor nad sustavom te upravljanje sustavom korištenjem osjetnika osnovnih fizikalnih vrijednosti plina povezanih s komunikacijskim sustavom, daljinski upravljanim regulacijskim, zapornim i sigurnosnim organima te mjerilima potrošnje plina na krajnjim točkama mjerilima opremljenih komunikacijskim modulima i to sve u realnom vremenu i iz sjedišta

operatora sustava. Navedeno se pretežito odnosi na operatore distribucijskih sustava plina obzirom da je nacionalni operator transportnog sustava u prethodnom investicijskom ciklusu već učinio značajne korake u tom pravcu. Digitalizacija sustava i upravljanje sustavom na daljinu povezano je i sa uspostavom visokog nivoa zaštite sustava od vanjskih namjernih ili nenamjernih neželjenih djelovanja koji za posljedicu mogu imati prekid opskrbe energijom ili izazvanu havariju većih razmjera. Skreće se pozornost kako je digitalizacija sustava (distribucije plina) navedena kao prioritarno područje u okviru Strateškog cilja 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“, ali može se razmatrati u okviru Strateškog cilja 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“ i Strateškog cilja 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“. Stoga se predlaže da Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, kao nositelj i koordinator izrade Strategije, razmotri i po potrebi redefinira strateški cilj u okviru kojeg bi bilo najoportunije navesti ovo prioritarno područje. Strateški cilj 9. „Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva“ Potrebno je ulaganje u infrastrukturu tržišta kao opskrbnih centara svježom hranom i prehrambenim proizvodima za građane, a isto tako u vidu održivog turizma i transformacija tržišta u lokalne centre zbiljanja. Činjenica je da najveći potencijal za povećanje proizvodnje domaće hrane leži u malim i srednjim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, kao što je to uostalom i definirano dokumentima Europskog parlamenta. Upravo ta gospodarstva pretežiti dio dohotka danas ostvaruju prodajom svojih proizvoda i prerađevina na tržištima na malo. Danas kada živimo u vremenu gdje su kratki lanci opskrbe hranom izuzetno bitni jer potrošač želi znati izvornost i autentičnost hrane koju konzumira, smatramo da ulaganje u poboljšanje tehničke infrastrukture tržišta je izrazito važno jer pridonosi jačanju podrške OPG-ovima na lokalnoj razini te ujedno olakšava pristup potrošačima svježim i kvalitetnim poljoprivrednim proizvodima. Osim što se podiže usluga na višu razinu, revitalizacijom i rekonstrukcijom tržišta nudi se dodatna konkurentna vrijednost osim proizvođačima hrane i svim povezanim dionicima. Također isto doprinosi i obogaćuje turističku ponudu Republike Hrvatske, ali i prepoznatljivost RH u svijetu. Također potrebno je ulaganje u izgradnju i razvoj poljoprivredno – prehrambenog logističkog centra za Grad Zagreb koji bi predstavljao centralni skladišno distribucijski centar za sve županije kojima je cilj skladištiti i plasirati vlastite proizvode prema najvećem tržištu u RH, gradu Zagrebu. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost“ Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom - Ulagati u intermodalni kontinentalni terminal u Gradu Zagrebu koji uključuje gradnju manipulativno distributivnog centra, kontejnerskog terminala, industrijsko željezničkog kolosijeka te ostale prateće infrastrukture u cilju smanjenja prijevoza tereta cestovnim prijevozom te promicanje prijevoza tereta željeznicom. Kod prioriteta provedbe na području uspostave novih prometnih procesa i autonomnih sustava za

	<p>mobilnost potrebno je ubaciti: • Ulaganje u razvoj (komunalnih) flota autonomnih/povezanih/električnih/dijeljenih automobila koji će biti povezane sa sustavom Automatskog Upravljanja Prometom“ u cilju sinkronizacije prometa što će rezultirati manjim brojem nesreća/povećanjem sigurnosti prometa, kraćim putovanjima, manjom potrošnjom energije. • Ulaganje u razvoj infrastrukture autobusnih kolodvora- Autobusni kolodvori i putnički terminali važan su dio infrastrukture cestovnog prijevoza putnika, ulaganjem u modernizaciju i digitalizaciju autobusnih kolodvora poboljšale bi se usluge autobusnih kolodvora. Strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva" Kod Digitalizacije javne uprave i pravosuđa potrebno je digitalno transformirati i društva koja su u vlasništvu jedinica lokalne samouprave.</p>	
106	<p>Sveučilište u Zadru Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Predlažemo izmjene u dijelu teksta pod naslovom Strateški cilj 2. Obrazovani i zaposleni ljudi, kako slijedi: Obrazovanje je najučinkovitija društvena i gospodarska investicija s najvećim i najtrajnijim povratom, kako društvu tako i gospodarstvu. Uzimajući u obzir društveno-kulturne, gospodarske, političke, globalne i druge promjene, hrvatski odgojno-obrazovni sustav će strateški biti usmjeren na povezivanje nacionalnih i europskih vrijednosti. S načelima kooperativnosti i sektorskog povezivanja, povećanja kvalitete rada obrazovnih institucija poticanjem rada timova i pojedinaca, te znanstveno-istraživačkog pristupa usmjerit će svoja reformska nastojanja ka odgoju i obrazovanju koje će odgovarati potrebama inovativnog, uključivog i održivog gospodarstva i to na svim obrazovnim razinama. Znanje kao vrijednosna usmjerenost hrvatskog društva i druge društvene vrijednosti, poput zdravlja, solidarnosti i sigurnosti, podjednako su važne jer u novo desetljeće koraćamo s različitim izazovima s kojima se podjednako suočavaju europske zemlje i cijeli svijet. Raznolik i zdrav okoliš i prirodni resursi te nacionalna i lokalna kulturna baština iznimno su bogatstvo Hrvatske, koje građanima i mladim naraštajima treba osvijestiti kao nacionalno dobro koje ćemo očuvati spoznavanjem i djelovanjem na opću dobrobit. Načela odgovornosti i društvene homogenizacije temeljne su pretpostavke za uspješno usmjeravanje svih čimbenika, od lokalne i regionalne do nacionalne razine, prema tim ciljevima. /.../ Kvaliteta odgojno-obrazovnog sustava bazirat će se na načelu izvrsnosti, počevši od institucionalnog menadžmenta do neposrednih nositelja odgojno-obrazovnog rada. Taj strateški cilj postići će se ulaganjem u vrsnoću njihovih kvalifikacija, te sustavan profesionalni razvoj. Pred društvom i humanističkim znanostima i odgojno-obrazovnim područjima je jednaka zadaća kao i pred STEM znanostima i područjima, a to je nalaženje odgovora na rezistentnost i rezilientnost društva na krize, a njihova povezanost s odgojno-obrazovnim sustavom je implicitna. Stoga će se poticati povezivanje znanosti i obrazovanja u svim</p>	<p>Djelomično prihvaćen Prihvaća se izmjena sadržaja potpoglavlja koje se odnosi na unaprjeđenje visokog obrazovanja: Prema odredbama članka 2. stavak 3. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, visoko obrazovanje se temelji i na: • akademskim slobodama, akademskoj samoupravi i autonomiji sveučilišta, • otvorenosti visokih učilišta prema javnosti, građanima i lokalnoj zajednici, • nedjeljivosti sveučilišnoga nastavnog rada i znanstvenog istraživanja, odnosno umjetničkog stvaralaštva, • uzajamnosti i partnerstvu pripadnika akademske zajednice, • europskoj humanističkoj i demokratskoj tradiciji te usklađivanju s europskim sustavom visokog obrazovanja, • poštivanju i afirmaciji ljudskih prava, • jedinstvu stručnog i obrazovnog rada u svrhu osposobljavanja za specifična stručna znanja i vještine, • konceptu cjeloživotnog obrazovanja, • povezanosti s predtercijarnim obrazovanjem te • interakciji s društvenom zajednicom i obvezi sveučilišta, veleučilišta, visokih škola i javnih znanstvenih instituta da razviju društvenu odgovornost studenata i drugih članova akademske i znanstvene zajednice</p>

reformskim segmentima, otvarajući prostor interdisciplinarnim, multidisciplinarnim i transdisciplinarnim pristupima rješavanju problema te njihovom implementacijom u reformske procese odgojno-obrazovnog sustava. Strateški i reformski cilj sustava odgoja i obrazovanja jest čvršće povezivanje obrazovne vertikale, osobito sa srednjoškolske razine i stručnih studija na sveučilišnu razinu. Tržište rada zahtijeva efikasniji sustav prekvalificiranja, što predmnijeva promjene obrazovnih programa na predtercijarnoj i tercijarnoj razini. Održiv rast i razvoj gospodarstva poticat će se na lokalnim i regionalnim razinama kroz povezivanje istovrsnih ciljeva i zajedničkih interesa različitih dionika, a istodobno kroz sektorska povezivanja, kako bi se uspješno realizirali ciljevi regionalnih centara kompetentnosti. Stvaranjem ekosustava određenih umijeća i kompetencija na lokalnoj i regionalnoj razini ostvarit će pretpostavke za povezivanje s istovrsnim ekosustavima u europskim zemljama. /.../ Iza teksta "Kvaliteta odgojno-obrazovnog sustava /.../ i onih koji uče", dodati: sustav koji će biti vođen načelima izvrsnosti i konkurentnosti; sustav koji će primijeniti načelo podijeljene odgovornosti s poslodavcima iz javnog i privatnog sektora glede razvoja potrebnih kompetencija budućih zaposlenika. Predlažemo izmjene i dopune u pasusu: U skladu s temeljnim strateškim ciljevima reformski procesi bit će usmjereni na: a) stvaranje jednakih pedagoških uvjeta za realizaciju odgojno-obrazovnih ciljeva u svim dijelovima Republike Hrvatske b) inoviranje obrazovnih kurikuluma koji ishodima učenja i sadržajima pridonose dobrobiti svih ljudi (zelena ekonomija, klimatske promjene, krize i dr.) c) prilagođavanje rada obrazovnih institucija zahtjevima tržišta rada i zapošljivosti kroz zakonodavni okvir, čvršće povezivanje svih dionika sa sustavom odgoja i obrazovanja, veću fleksibilnost te intenzivnije prakticiranje naukovanja i stručne prakse u radnim ambijentima tvrtki, organizacija, poduzeća... d) oživotvorenje cjeloživotnog učenja kroz fleksibilniji sustav srednjoškolske i visokoškolske razine; povezivanje poštivanja prava na odgoj i obrazovanje, prekvalifikaciju, profesionalni razvoj svih osoba, mladih, starih, nezaposlenih, depriviranih.... e) uključenost (inkluzivnost) svih u odgoj i obrazovanje; učiniti rad s djecom, učenicima i studentima, te odraslim polaznicima s teškoćama u razvoju i hendikepima kvalitetnijim, a cijeli sustav uključivijim za sve druge osobe koje u njega ulaze unošenjem svojih razlika (osobe druge kulture, narodnosti, vjere, uvjerenja....) f) korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija u humane svrhe; stvaranje digitalnih infrastrukture i repozitorija za formalno i neformalno poučavanje i učenje g) jačanje demokratskog građanstva i europskih vrijednosti h) stalan profesionalni razvoj neposrednih nositelja odgojno-obrazovnog rada, stručnih suradnika i ravnatelja. Predlažemo manje nadopune u tekstu: Uzimajući u obzir sve napore u kreiranju i inoviranju predmetnih kurikuluma proteklih nekoliko godina, reformski procesi će se unaprijediti: • inovirat će se predmetni kurikulumi te ojačati razvoj temeljnih kompetencija kroz međupredmetne sadržaje i

	<p>povezivanje odgojno-obrazovnih područja; • definirat će se struktura nacionalnih kurikuluma s optimalnim i maksimalnim opterećenjem učenika za postizanje očekivanih odgojno-obrazovnih postignuća, što će pridonijeti lakšem i bržem identificiranju talentiranih i darovitih učenika, te trajnijem posvećivanju njihovog osobnog razvoja. Predlažemo manje nadopune u pasusu: Cilj je primijeniti kurikulumski pristup prema ishodima učenja, a pristup odgojno-obrazovnog rada prilagoditi učeniku; • primjenom holističkog pristupa u odgoju i obrazovanju i inovativnih metoda poučavanja i učenja postići će se razvoj širokog spektra umijeća i sposobnosti kod djece, učenika i studenata, te odraslih osoba • jednakost obrazovnih šansi omogućit će se financijskim i materijalnim poticajima učenika i studenata, te odraslih osoba (prekvalifikacija, cjeloživotno učenje) • povećavat će se atraktivnost strukovnih zanimanja • radit će se na povećanju nastavničkih kompetencija, kao i kompetencija stručnih suradnika i ravnatelja prakticiranjem stalnog profesionalnog razvoja, te nastavnika u visokom obrazovanju • intenzivirat će se rad mentora u odgojno-obrazovnim ustanovama i tvrtkama • primjenjivat će se inovativne metode rada s djecom, učenicima, studentima i odraslim osobama, kao i digitalna nastava. U dijelu koji govori o visokom obrazovanju, predlaže se dodati: Za ostvarivanje bolje povezanosti tržišta rada i visokog obrazovanja poticat će se uvođenje programa za stjecanje dodatnih multi- i interdisciplinarnih kompetencija tijekom studija; programa kao što su "minors" i "microcredentials" izrađenih u skladu s potrebama poslodavaca, ali i mogućnosti personalizacije studijskog programa. Predlaže se dodati: Poticat će se internacionalizacija visokog obrazovanja i sudjelovanje hrvatskih visokoškolskih ustanova u kreiranju novog Europskog visokoobrazovnog prostora kroz povezivanje visokog obrazovanja i znanosti kroz alijanse europskih sveučilišta. Predlažemo također da se u ovom poglavlju uvrste pametne specijalizacije te da se ne izostave strateški ciljevi drugih aktualnih strategija (srednjoročnih i dugoročnih).</p>	
107	<p>Općina Pašman Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Prioritetna područja za SC 10 i SC 12 ne uključuje poboljšanje prometne povezanosti otoka izgradnjom mosta, već se planira u pomorskom sektoru izgradnja novih luka te rekonstrukcija ili premještanje postojećih putničkih i trajektnih luka radi daljnjeg povećanja kapaciteta obalnog linijskog prijevoza i poboljšanja komunikacije s otocima. Promatrajući blizinu pojedinih otoka i kopna, smatramo kako je nužno uvrstiti dodatno prioritetno područje "Poboljšanje i uvođenje novih načina prometne povezanosti otoka sa kopnom", a u sklopu Strateškog cilja 12 " „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima". Tim se prioritetom doprinosi ravnomjernijem regionalnom razvoju te razvoju održivog otočnog gospodarstva i društva.</p>	<p>Nije prihvaćen Tema povezanosti otoka s kopnom sadržana je u Strateškom cilju 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” „u dijelu koji govori o razvoju pametnih i održivih otoka. Navedeno predstavlja osnovu za poticanje ulaganja u različite oblike prometne infrastrukture istovremeno vodeći računa o potencijalima za gospodarski rast i razvoj otoka što će se detaljnije obraditi kroz Nacionalni plan razvoja otoka te druge akte strateškog planiranja, hijerarhijski podređene Nacionalnoj razvojnoj strategiji.</p>
108	<p>Domagoj Šutalo Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije</p>	<p>Nije prihvaćen Vezano na komentar i predloženu mjeru jačanja</p>

Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj

U prioritetnom području politika za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” - Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljenništva predlaže se mjera jačanja povezanosti s Hrvatskom među mladim pripadnicima hrvatskog naroda iz cijelog svijeta po uzoru na program Work and Travel koji je prisutan u SAD-u i Kanadi. Work and travel dozvole bi dobili studenti za sezonski rad u ljetnim mjesecima te bi imali mogućnost besplatnog prijevoza, posjete nacionalnih parkova i muzeja s npr. World Croatian card. Potencijal i interes bi bio veliki jer bi Hrvatska širenjem ovakvog programa dobila veći broj mlade radne snage za vrijeme ljetne sezone kada je najpotrebnije, a s druge strane ostvarivao bi se i turistički promet. Najvažniji učinak bi bio u očuvanju i promicanju hrvatskog nacionalnog identiteta, učenju hrvatskog jezika i upoznavanju zemlje i tradicije svojih predaka među studentima hrvatskog podrijetla. Takav program se može proširiti i na ostale strane studente, ne nužno pripadnike hrvatske dijaspe. Provedbeno tijelo bi bilo Ministarstvo turizma i sporta, Ministarstvo rada kao i Središnji državni ured za Hrvate izvan republike Hrvatske. Također u prioritetnom području politika za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” - Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljenništva, predlaže se mjera uvođenja sustava suradnje i razmjena učenika u primarnom i srednjem obrazovanju u Hrvatskoj s učenicima koji uče hrvatski jezik diljem Europe i dijaspe na 10-ak dana po primjeru škola prijatelja u okviru DSD njemačkog programa, a kako bi se unaprijedio sustav poučavanja hrvatskog jezika među djecom u iseljeništvu kao i očuvalo te promicalo jedinstvo hrvatskog naroda. Ministarstvo znanosti i obrazovanja kao i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske mogu biti provedbena tijela. Tu postoji potencijal dobivanja europskih sredstava, ali se projekt može vrlo brzo financirati i kroz sredstva državnog proračuna. U Prioritetnom područja politika za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” pozdravljam namjeru izrade registra stanovništva. To mnogi demografi naznačuju kao ključ praćenja demografske situacije u Hrvatskoj. Potreban je konsenzus svih institucija u objedinjavanju podataka bez parcijalnih interesa. Postoje mnogi primjeri europskih država koji su uspješno stvorili i implementirali registar stanovništva. Na njihovom tragu potrebno je graditi vlastiti registar stanovništva. Prioritetna područja politika za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” Prioriteti provedbe politika na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske su preširoko i preopćenito postavljeni u kojima nedostaje konkretnosti te se time ne može postaviti mjerljivost politika.

povezanosti s Hrvatskom među mladim pripadnicima hrvatskog naroda iz cijelog svijeta po uzoru na program Work and Travel koji je prisutan u SAD-u i Kanadi u prioritetnom području politika za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” - Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljenništva sam konkretni komentar se ne prihvaća, ali se prima na znanje. Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet Nacionalne razvojne strategije (NRS) i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja čija je izrada u planu. Vezano na prioritete iz upravnog područje turizma, nakon donošenja NRS-a u Hrvatskom saboru, Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi prioritete kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine za koju je završena procedura prethodnog savjetovanja javne nabave te se do kraja prosinca 2020. godine očekuje objava natječaja za ugovaranje usluge izrade strategije s ciljem izrade samih dokumenata. U tom pogledu Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine treba propisati viziju razvoja turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, razvojnim potrebama i razvojnim potencijalima turizma. Pored toga tom strategijom će se propisati i strateški ciljevi, ključni pokazatelji učinka i ciljani vrijednosti tih pokazatelja. Strategija će obuhvatiti i javne politike ostalih sektora koji su u uskoj interakciji i međuovisnosti s turizmom te predstavljati uporište za obuhvat i daljnju konkretizaciju pitanja i mjera koja se dotiču sektora turizma u izradi njihovih nacionalnih planova. U okviru strategije planirana je izrada i Nacionalnog plana razvoja održivog turizma za razdoblje od 2021. do 2027. godine u sklopu kojeg će se pobliže definirati provedba strateškog cilja i prioritetnog područja javnih politika za sektor turizma kako je to u ovom trenutku predloženo u NRS-u te buduće sektorske Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine. Dodatno, kroz Nacionalni plan propisat će se i srednjoročna vizija razvoja turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala turizma, kao i prioritetnim javnim politikama u srednjoročnom razdoblju, koji će prethodno biti definirani u NRS-u. S obzirom na navedeno, konkretni projekti će biti razrađeni u hijerarhijski nižim aktima strateškog planiranja u sektoru turizma. Vezano na komentar i predloženu mjeru uvođenja sustava suradnje i razmjena učenika u primarnom i srednjem obrazovanju u Republici Hrvatskoj (RH) s učenicima koji uče hrvatski jezik diljem Europe i dijaspe na 10-ak dana po primjeru škola prijatelja u okviru DSD njemačkog programa u prioritetnom području politika za strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” - Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljenništva, komentar se ne prihvaća, ali se prima na znanje. Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet NRS-a i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja, čija je izrada u planu, tj. Nacionalnim planom razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je već u izradi. Mjere koje

		predložene su zapravo razina aktivnosti i projekata koje će se razrađivati u spomenutom Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja.
109	<p>Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj</p> <p>U prioritetnom području javnih politika „Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma“ strateškog cilja 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ potrebno je omogućiti potporu sektoru kulture u razvoju projekata u području kulturnog turizma, a osobito u području izrade digitalnih kulturno-turističkih proizvoda. Stoga se predlaže omogućiti ustanovama iz područja kulture, uz tvrtke iz područja turizma, ravnopravne uvjete za apliciranje na projekte unapređivanja kulturnog turizma kao prijavitelji i nositelji projekata. Smatramo potrebnim naglasiti kako postoje nužni preduvjeti kojima bi se ustanovama iz područja kulture omogućila digitalna transformacija, nabava opreme i razvoj sustava i aplikacija kojima će se poboljšati poslovanje i razviti nove usluge za građane. Za gore navedeno potrebno je: - Uspostaviti nove načine financiranja razvoja infrastrukture tj. projekata provedbe digitalne transformacije za ustanove u kulturi (i znanosti!) koji će kao prihvatljive troškove obuhvatiti i troškove informatičke opreme, razvoja informatičkih sustava, nabava licencija i sl. - Poticati suradničke projekte u arhivima, knjižnicama, muzejima i ostalim ustanovama iz područja kulture i znanosti kako bi se postigla ekonomična izgradnja infrastrukture, ali i poticao razvoj i inovativnost. Nadalje se predlaže izmjena sljedećeg teksta: „Pritom će se koristiti digitalna tehnologija koja pruža brojne mogućnosti u procesu zaštite kulturne baštine, povećava njezinu vidljivost u domaćim i međunarodnim okvirima te stvara dodatni potencijal za njezino ekonomsko vrednovanje, korištenje i prezentaciju.“ na način da glasi: „Pritom će se koristiti digitalna tehnologija koja pruža brojne mogućnosti u procesu zaštite i dostupnosti kulturne baštine, povećava njezinu vidljivost u domaćim i međunarodnim okvirima te stvara dodatni potencijal za njezino ekonomsko vrednovanje, korištenje i prezentaciju.“ Prioriteti provedbe Strategije na području obrazovne politike kako su određeni u strateškom cilju 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ trebali bi doista i odražavati ostale prioritete koji se navode u strategiji, a posebnu pažnju trebalo bi dodatno usmjeriti prema: - izradi kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja (npr. suradnjom područja obrazovanja i područja kulture u izradi i korištenju digitalne građe) - provedbi obrazovnih programa u sklopu očuvanja prirode - provedbi obrazovnih programa koji podižu svijest o štetnosti korupcije - provedbi obrazovnih programa za borbu protiv govora mržnje (u sklopu programa medijske pismenosti) - provedbi obrazovnih programa koji podižu svijest o nacionalnoj ravnopravnosti, ravnopravnosti spolova, socijalnoj pravdi, jednakosti i poštovanju prava čovjeka U strateškom cilju 4. „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“ navedena je namjera poticanja očuvanja hrvatskog povijesnog i kulturnog identiteta, posebice u doba</p>	<p>Djelomično prihvaćen</p> <p>Vezano za preduvjete digitalne transformacije i metode financiranja ustanova iz područja kulture komentar se djelomično prihvaća te će se navedeni preduvjeti razraditi u aktima strateškog planiranja niže razine, konkretno u planiranom Nacionalnom planu razvoja kulture i medija. Što se tiče uloge javnih ustanova u strateškom cilju 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“, ona je prepoznata u sklopu prioritetnog područja „Digitalna tranzicija gospodarstva“ kroz osiguranje „dostupnosti podataka koji su u vlasništvu javnih tijela i poticanjem inicijativa „otvorenih podataka“ uz najviši stupanj zaštite osobnih podataka građana“. Predložene mjere jasnije će se definirati u aktima strateškog planiranja niže razine uz referiranje na gore navedeno prioritetno područje. Suglasni smo s prijedlogom izmjene teksta: „Pritom će se koristiti digitalna tehnologija koja pruža brojne mogućnosti u procesu zaštite i dostupnosti kulturne baštine, povećava njezinu vidljivost u domaćim i međunarodnim okvirima te stvara dodatni potencijal za njezino ekonomsko vrednovanje, korištenje i prezentaciju.“ Mjere koje se tiču korištenja „članstvom u Europskoj uniji za ostvarivanje nacionalnih prioriteta u području kulture i znanosti korištenjem zajedničke infrastrukture“ nisu jasno obrazložene, ali po obuhvatu više odgovaraju razradi u sklopu akata strateškog planiranja nižeg reda. Prioritetno područje „Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena“ sadrži prioritet provedbe „prevencija rizika, promicanje otpornosti i prilagodbe na klimatske promjene“ koji obuhvaća više različitih područja, uključujući i kulturnu baštinu. Prilikom izrade akata strateškog planiranja nižeg reda će se detaljnije razraditi posebni ciljevi i mjere koji će se referirati na navedeno prioritetno područje unutar strateškog cilja „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost.“ Vezano na predložene prioritete provedbe Nacionalne razvojne strategije (NRS) na području obrazovne politike kako su određeni u strateškom cilju 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi“ komentar se ne prihvaća, jer se navedeni prioriteti detaljno razmatraju u srednjoročnim aktima strateškog planiranja tj. kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Navedeni prioriteti obrazovnih politika u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Komentar o ulozi javnih ustanova u prioritetnom području „Digitalizacija javne uprave i pravosuđa“ strateškog cilja 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“ se ne prihvaća, jer javna uprava podrazumijeva tijela javne vlasti, među ostalim javne ustanove te smatramo da nema potrebe posebno ih navoditi. S obzirom da su u poglavlju NRS-a koje se odnosi na strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“ pod prioritetima navedeni razvoj državne informacijske infrastrukture, povećanje dostupnosti interoperabilnih digitalnih javnih usluga građanima i gospodarskim subjektima te zaštita osobnih podataka i osiguranje javne</p>

globalizacije što predstavlja afirmativan pristup njegovanju nacionalnog kulturnog nasljeđa. U prioritetima politike na području jačanja položaja Hrvata Bosne i Hercegovine, hrvatskih manjina i uloge hrvatskog iseljništva u promidžbi Hrvatske iskazani su: očuvanje identiteta Hrvata izvan Hrvatske, skrb za njihova prava i jačanje veza i suradnje s hrvatskim zajednicama i zemljama u kojima žive, unapređenje položaja i kvalitete života Hrvata Bosne i Hercegovine, zaštita hrvatskih manjina u drugim državama. U ovome segmentu predlažemo uvrstiti elemente jezičnog identiteta i digitalne kulturne baštine. Naime, s obzirom na disperzivnost prioriteta ovdje je moguće istaknuti i mjeru zaštite i očuvanja jezičnog identiteta kao spona kojom se utemeljuju svi društveni, ekonomski i kulturni aspekti djelovanja. Druga mjera kojom je moguće povezati sve navedene elemente jest digitalna kulturna baština čiji su transformativni i prezentacijski potencijali prepoznati na razini politika Europske unije, a posebno kroz jasno prepoznavanje različitih aspekata kulturne baštine kao materijalne, nematerijalne i digitalne kulturne baštine. Prijedlog dopune: Prioriteti politike na području jačanja položaja Hrvatske unutar Europske unije: - korištenje članstvom u Europskoj uniji za ostvarivanje nacionalnih prioriteta u području kulture i znanosti korištenjem zajedničke infrastrukture U strateškom cilju 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” navedeni su sektori koji se smatraju ugroženima od negativnih utjecaja klimatskih promjena: vodno gospodarstvo, poljoprivreda, šumarstvo, bioraznolikost te prirodni kopneni i morski ekosustavi, energetika, obalna i urbana područja, turizam i zdravlje ljudi. Smatramo kako je i kulturna baština posebno izložena negativnim utjecajima klimatskih promjena, a s obzirom na već postojeći zakonski okvir čl.4. Zakona o kritičnim infrastrukturama preporučuje se dodati i „kulturnu baštinu” kao strateški resurs koji je potencijalno ugrožen. Stoga predlažemo da se cilj prioritarnog područja javnih politika „Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena” unutar strateškog cilja 8. predefinira tako da glasi „Zaštita prirodnih i kulturnih resursa i borba protiv klimatskih promjena”. U prioritarnom području „Digitalizacija javne uprave i pravosuđa” strateškog cilja 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva” nije prepoznata uloga javnih ustanova. Smatramo kako je upravo javnim ustanovama u kulturi ključ razvoja digitalna transformacija i mogućnost uspostave digitalnih usluga za građane. Stoga predlažemo da se u prioritarnom području uvrste i javne ustanove na način da glasi „Digitalizacija javne uprave, pravosuđa i javnih ustanova”. Također smatramo kako je potrebno uvrstiti pojam digitalno zrele knjižnice, muzeji, arhivi, kazališta i sl. kako bi se postavili jasni ciljevi u provedbi digitalne transformacije javnih ustanova. Dio navedenih ustanova također sadrži velike podatke (big data) koji mogu poslužiti i koji služe u području znanstvenog istraživanja, digitalnog poduzetništva i kreativnih industrija. Bez ulaganja u digitalnu infrastrukturu navedenih ustanova ne mogu se osigurati interoperabilni podaci za nacionalno objedinjavanje kao i poslovne inicijative temeljene na

dostupnosti svih podataka u vlasništvu javnih tijela, na jednostavan i interoperabilan način, smatramo da su u dokumentu već obuhvaćeni komentari koji se odnose na osiguranje interoperabilnih podataka i razvoj nacionalne infrastrukture.

podacima. U strateškom cilju 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“ jasno je prepoznata potreba nastavka razvoja digitalne infrastrukture, međutim smatramo potrebnim naglasiti nužnost razvoja nacionalne infrastrukture koja bi omogućila integraciju i objedinjavanje kapaciteta te očekivanih ishoda u ustanovama u kulturi, znanosti i obrazovanju. Turistička valorizacija prirodne i kulturne baštine navedena je kao jedan od prioriteta provedbe politike na području pametne specijalizacije i jačanja pozicije regionalnoga gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti u sklopu strateškog cilja 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“. Smatramo potrebnim prepoznati važnost stručne valorizacije posebice u području upravljanja kulturnom baštinom kao potencijalno turističkim resursom. U tome smislu preporučuje se nadopuniti definiciju pojmovima „stručna i održiva“ tako da glasi „stručna i održiva valorizacija prirodne i kulturne baštine“. Kao prioritete provedbe politike na području razvoja pametnih i održivih gradova navedeni su: ulaganja u ljude, pametno i održivo gospodarstvo, pametno upravljanje, održiv okoliš, pametna mobilnost, pametno življenje. Preporučuje se proširiti doseg prioriteta i uvrstiti „kulturnu baštinu“ na način da prioritet glasi: ulaganja u ljude, pametno i održivo gospodarstvo, pametno upravljanje, održiv okoliš i kulturna baština, pametna mobilnost, pametno življenje.

110 **Milan Ivanović**

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj

1. Strateški ciljevi Hrvatske do 2030. su nekompletni i neprovedivi. Osnovni nedostatak ove strategije je u tome što nije načinjena analiza stanja hrvatskog društva - kao polazište strategije. Da je to učinjeno došlo bi se do konstatacije da procesi postsocijalističke tranzicije i izgradnja građanskog društva u Hrvatskoj nisu završeni. Navedenih 13 strateških ciljeva (od 1-og „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ do 13-tog „Jačanje regionalne konkurentnosti“) ne može se realizirati s ovakvom (vrlo nepovoljnom) strukturom hrvatskog društva i postojećim sustavom društvenih vrijednosti koji je vrlo daleko od građanskog - s izraženim stranačkim, zavičajnim i mafijaškim klanovima, vrijednostima te naglašenim nacionalnim mitovima. Među bitnim elementima funkcioniranja građanskog društva je socijalna kohezija; bez koje nema efikasnog pristupa nacionalnim privrednim resursima niti razvoja ljudskih potencijala. A prema svim istraživanjima - socijalna kohezija je u Hrvatskoj na niskoj razini. Sada je očigledno da je upozorenje sociologa Aleksandra Štulhofera – od prije 15-tak godina – bilo na mjestu; „specifične norme i običaji mogu, iza fasade formalnih institucija, tržišno i demokratsko natjecanje pretvoriti u ruglo te rezultirati kroničnim (a) gospodarskim, (b) političkim i (c) društvenim zaostajanjem. To se i nastavku manifestira: (1) odsustvom ekonomskog rasta i razvoja, (2) trajnom političkom nestabilnošću i nedemokratskim postupcima onih na vlasti te (3) općim nepovjerenjem, društvenim cinizmom i oportunizmom građana te visokom razinom

Nije prihvaćen

Izradi Nacionalne razvojne strategije (NRS) prethodili su prikupljanje statističkih podataka i izrada analitičkih podloga. Za te potrebe osnovana je Radna skupina za prikupljanje statističkih podataka i izradu analitičkih podloga za NRS. U procesu izrade analitičkih podloga sudjelovali su domaći i strani stručnjaci angažirani od strane Svjetske banke te niz domaćih stručnih dionika koji su svoj doprinos pripremi analitičkih podloga dali sudjelovanjem u radu predmetne Radne skupine. Prijedlog elemenata strateškog okvira NRS-a oblikovalo je ukupno 12 radnih skupina - 7 radnih skupina za tematska područja i 5 radnih skupina za horizontalne politike.

društvene patologije.“ Među najvećim promašajima hrvatske tranzicije (kao i u nizu zemalja gubitnica tranzicije) je odsustvo kulturne i obrazovne politike u izgradnji građanskog identiteta stanovnika te neizgrađene građanske institucije. Vlast i većina političkih stranaka u nas ne shvaća da su promašaji u procesima tranzicije iz ranijih godina sada došli na naplatu – isto kao što ne shvaćaju da će njihove (današnje) promašaje dugo plaćati naredne generacije. Nezadovoljstvo takvim neuređenim, nasilničkim i koruptivnim društvom i odsustvo bilo kakve perspektive tjera veliki broj mladih ljudi i stručnih kadrova na emigraciju iz zemlje. Isto tako - veliki broj nesretnih ljudi svoje nezadovoljstvo manifestira na pogrešan način (mržnjom i nasiljem) i na potpuno krivim adresama; obiteljsko, vršnjačko i ulično nasilje su u značajnom porastu. Ne može se graditi društvo znanja (kao ni razvoj industrije 4,0) bez završenih procesa tranzicije u građansko društvo. Dakle, kod postavljanja strateških ciljeva Hrvatske do 2030. treba početi sa završetkom procesa postsocijalističke tranzicije i izgradnjom građanskog društva. PRIJEDLOG Ciljevi od 1 do 13 pomjeraju svoj redoslijed od 2 do 14, a na prvo mjesto dolazi cilj IZGRADNJA GRAĐANSKOG DRUŠTVA. Detaljnije o tome vidi: Milan Ivanović – “Izgubljene šanse - procesi postkomunističke tranzicije”, ISBN 953-6980-02-9, AlbertE, Osijek, 2005. Milan Ivanović, Ante Lauc, Ladislav Boggar, Jaroslav Pecnik – “Kamo idemo - društvene vrijednosti u procesima tranzicije u Hrvatskoj”, ISBN 953-6980-01-1; „Albert E“, Osijek, 2006. Milan Ivanović – “Tri eseja o znanosti”, ISBN 953-6032-501-1; Elektrotehnički fakultet Osijek, 2009. Milan Ivanović – “Ruralni razvoj i procesi tranzicije - Slavenska poljoprivreda prema EU standardima”, ISBN 953-6032-501-1, AlbertE, Osijek, 2008. Milan Ivanović – “Hrvatska nagrada za mir”, ISBN 978-953-7973-17-9, Alberta, Osijek, 2019.

- 111 **Helikopterima liječnici pomažu "HELP"**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj
 Zagreb, 9.12.2020. DPBR: 1JS VLADA REPUBLIKE HRVATSKE – POZIV NA JAVNO SAVJETOVANJE STRATEGIJA RAZVOJA HRVATSKE 2020.-2030.g
 Poštovani, Udruga HELP aktivno se uključila u razmatranje i predlaganje dopuna u okviru javnog savjetovanja o Strategiji razvoja Hrvatske 2020.-2030. U tom smislu šaljem vam naše mišljenje i prijedlog dopune Nacionalne razvojne strategije 2020.-2030.g s obrazloženjem. Na stranici 73 Nadopuna Posebna pozornost posvetit će se dostupnosti medicinskih usluga na otocima i na ruralnim područjima te u prometu, koristeći se hitnom helikopterskom medicinskom službom i mogućnostima telemedicine odnosno digitalnih tehnologija. Na stranici 75 NADOPUNA Prioriteti politike na području zdravstva i zdravstvene skrbi:
 •□modernizacija zdravstvene infrastrukture izgradnjom novih ili obnovom postojećih kapaciteta
 •□unaprjeđenje javnozdravstvenih aktivnosti pod vodstvom zavoda za javno zdravstvo radi suzbijanja zaraznih i nezaraznih bolesti •□modernizacija zdravstvenih usluga jačanjem primarne zdravstvene

Nije prihvaćen
 Navedeno područje bit će obrađeno u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.

- osiguravanje financijske održivosti zdravstvenog sustava mjerama kategorizacije i objedinjavanja prostora, opreme i ljudskih resursa radi smanjenja fragmentiranosti u upravljanju i povećanja racionalnosti
- brža digitalizacija zdravstvenog sustava i zdravstvenih usluga
- unaprjeđenje upravljačkih kapaciteta uspostavom nacionalnog sustava upravljanja informacijama i djelotvornijom upotrebom podataka u upravljanju zdravstvenim sustavom

☐ ☐

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ osiguravanje dostatne zdravstvene
radne snage za suočavanje s aktualnim i budućim
izazovima u
zdravstvu

• ☐ promicanje međusektorske suradnje u zdravstvu, sportu, obrazovanju i socijalnim službama u pitanjima javnog zdravlja i intervencijama, posebice kako bi se osiguralo zdravo i aktivno starenje stanovništva • ☐ unaprjeđenje odgovora na krizne situacije u zdravstvenom sustavu ☐

• **Unaprjeđenje zdravstvene zaštite za ranjive skupine** • **revitalizacija Imunološkog zavoda za samodostatnost u proizvodnji cjepiva i krvnih pripravaka.** Obrazloženje Godišnje u Hrvatskoj umire približno 50.000 ljudi. Od kardiovaskularnih bolesti umire u cijeloj RH 22.000 ljudi (2019.). Strategija posebnu pozornost posvećuje brizi prema ljudima s naglaskom na stanovnike otoka i ruralnog područja. Obzirom da svakim danom imamo sve manji broj timova hitne pomoći, helikopterska medicinska služba sa liječnikom u helikopteru (svjetski standard) u mogućnosti je za hitne slučajeve pokriti veći teritorij od bolničkih kola i time doprinjeti spašavanju ljudskih života. U svrhu postizanja „Zlatnog sata“ (svjetski standard) potrebno je u zonama djelovanja HHMS osposobiti organizacijski barem jednu bolnicu (može i više ili specijalizirane) koja će biti u mogućnosti primiti životno ugrožene pacijente. U Strategijama razvoja zdravstva i Sigurnosti cestovnog prometa do 2020.g imali smo predviđeno osnivanje HHMS-a, na žalost nije se ostvarilo. U smislu mogućnosti za financiranje tog projekta iz EU sredstava potrebno je predvidjeti i uspostavu Hitne Helikopterske Medicinske Službe za cijelu Hrvatsku. Prema izračunu za Hrvatsku od EU, prerana smrt građana predstavlja za državu gubitak od 1.333.000 Eura po građanu. U nadi da će nadopuna biti prihvaćena, pozdravljamo vas. „ H E L P “ Helikopterima liječnici pomažu Predsjednik Mladen Tureček

112	<p>INA Industrija nafte d.d. Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Pod "Poticat će se električna mobilnost, razvoj mreže električnih punionica međugradskom cestovnom prijevozu i stvaranje hrvatskog industrijsko-inovacijskog klastera električne mobilnosti." također predlažemo dodati "Također poticati razvoj mreže punionica za vozila pogonjena gorivnim člancima (punionice vodika) "</p>	<p>Nije prihvaćen Sva ulaganja u infrastrukturu alternativnih goriva je potrebna, ali točne oblike definirat će sektorske strategije, nacionalni programi i provedbeni projekti koji će proizaći iz Nacionalne razvojne strategije (NRS). NRS predstavlja strateški okvir za gore navedenu operativnu projektnu dokumentaciju u kojem nije potrebno navoditi pojedinačne oblike provedbe.</p>
113	<p>Grad Split Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru Strateškog cilja 10. "Održiva mobilnost", u kontekstu istaknute daljnje transformacije postojećih trajektnih luka Rijeka i Ploče kroz premještanje postojećih putničkih i trajektnih luka radi povećanja kapaciteta, ističemo da u ovom dijelu neophodno istaknuti i grad Split kao ključni prometni centar Dalmacije koji, među ostalim, povezuje srednjodalmatinske otoke s kopnom te je najveće regionalno prometno čvorište u kojem se susreću svi oblici prijevoza od cestovnog, željezničkog, morskog i zračnog. U putničkom morskom prijevozu Lučka kapetanija Split sudjeluje s oko 32% od ukupnog broja prevezenih putnika u ukupnom broju prevezenih putnika u Republici Hrvatskoj, dok spomenute Lučke kapetanije Rijeka i Ploče sudjeluju s 14%, odnosno 1%. Također, Lučka kapetanija Split je druga po broju prispjelih brodova u 2019. godini, te sa 71.730 brodova čini udio od 20% ukupno prispjelih brodova u morskim lukama u Republici Hrvatskoj. U svrhu ostvarenja boljeg multimodalnog povezivanja Grad Splita sa zaleđem, kao i ostatkom Jadranske Hrvatske i Republike Hrvatske, bitno je istaknuti da je nužno unaprjeđivati željeznički promet i infrastrukturu na splitskom području budući da trenutnim oblikom ista ne odgovara potrebama suvremenog željezničkog prometovanja, kao jedinog oblika kopnenog prijevoza koji je u mogućnosti prevesti velike količine tereta. Također, i sama Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. – 2030.) kao jedan od specifičnih ciljeva definira razvoj potencijala glavnih logističkih središta i to luke Rijeka, luke Split, luke Ploče, luke Vukovar, luke Osijek, luke Slavonski Brod, čvora Zagreb; kroz mjeru specijalizacije luke Split za RO-RO, putnički promet i krstarenje te mjeru razvoja regionalnog željezničkog prometa u svrhu povećanja konkurentnosti dalmatinskih luka (Lička pruga i dionice od dalmatinskih luka do Knina). Stoga je važno i u samom tekstu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine prepoznati razvoj morske luke Split, ali i željezničkog koridora, kao strateški prioritet Republike Hrvatske koji će omogućiti integrirani prijevoz putnika, robe i bolju povezanost izoliranih područja na kopnu s gradom Splitom te unaprijediti međunarodni značaj i položaj morske luke grada Splita. Novi i prošireni kapaciteti u ovim oblicima prijevoza omogućit će rasterećenje cestovnih prometnica, a koje su gledajući prema broju vozila i putnika najopterećenije u Republici Hrvatskoj poglavito u mjesecima izražene turističke potražnje.</p>	<p>Prihvaćen Luka Split je kao i ostale navedene luke od strateškog značaja za Republiku Hrvatsku (RH). Bez razvoja i povezivanja luke Split sa svim transportnim modovima nemoguća je uspostava optimalnog i efikasnog integriranog putničkog prijevoza i multimodalnog teretnog prijevoza, što je osnova prometne politike EU. Tekst se mijenja u: Nastavit će se transformacija luka Rijeka, Split i Ploče, kao i ostalih teretnih luka u RH, uključujući osiguravanje razvoja dodatnih kontejnerskih kapaciteta i bolje multimodalno povezivanje sa zaleđem.</p>

114	<p>INA Industrija nafte d.d. Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Pod Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” predlažemo dodati i " ulaganje u razvoj infrastrukture za alternativna goriva."</p>	<p>Nije prihvaćen Ulaganja u razvoj infrastrukture za alternativna goriva su obuhvaćena Prioritetnim područjem javnih politika za strateški cilj 10.„Održiva mobilnost”: Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost. Sva ulaganja u infrastrukturu alternativnih goriva koja su u skladu sa europskom prometnom politikom i doprinose razvoju prometnih sustava pod sintagmom „Green transport“ su i te kako prihvatljiva.</p>
-----	---	---

115	<p>Grad Split Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru Strateškog cilja 4. "Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske", u svrhu jačanja značaja Republike Hrvatske u srednjoj Europi, uz u tekstu istaknutog razvoja morskih luka Rijeke, Ploča i Zadra kroz povezivanje željeznicom i cestama sa zemljama inicijative triju mora, držimo da je nužno da se u istom kontekstu istakne i grad Split kao važna morska luka i bitno prometno čvorište u transportu brodova, putnika i roba. Luka Split geografskim smještajem ima strateški važnu poziciju na Mediteranu za domaći i međunarodni promet. Luka Split odnosi se na zajednički naziv područja pod nadležnosti Lučke uprave Split u kojemu je smješteno šest pojedinačnih luka odnosno lučkih bazena (Gradska luka Split, Sjeverna luka Split i luke četiri Kaštelanska bazena) (Lučka uprava Split, 2020). Dakle, svojom pozicijom i drugim obilježjima u vidu neposrednog pristupa drugim oblicima prijevoza, luka Split je od osobitog međunarodnog gospodarskog interesa koja treba biti prepoznata i u strateškom dokumentu nacionalne razine. Pregledom statističkih podataka Državnog zavoda za statistiku za godinu 2019. o prometu brodova, putnika i robe u lučkim kapetanijama u Republici Hrvatskoj, vidljivo je da Lučka kapetanija Split sudjeluje s oko 10% u ukupnom prometu roba u teretnim lukama te se na taj način svrstava kao treća najveća teretna morska luka u Republici Hrvatskoj, iza Lučke kapetanije Rijeka i Lučke kapetanije Ploče. Dodatno, Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017. - 2030.) jasno navodi važnost luke Split: „Većina teretnog prijevoza u hrvatskim lukama odvija se u luci Rijeka, luci Split i luci Ploče, na koje zajedno otpada gotovo 90 posto ukupnog teretnog prijevoza svih hrvatskih luka od posebnog međunarodnog gospodarskog značaja za zemlju, i koje su upravo iz tog razloga vodeće teretne luke Republike Hrvatske. S druge strane, putnički promet uglavnom se odvija u luci Split i luci Zadar, dok promet brodovima na kružnim putovanjima čini glavninu prometa u luci Dubrovnik.“ Prema dostupnim podacima, u 2019. godini, prema prispjelim brodovima prednjači Lučka kapetanija Dubrovnik sa oko 24% ukupno prispjelih brodova, zatim splitska s oko 20% te zadarska s oko 19,3% prispjelih brodova. Stoga, smatramo da je od iznimne važnosti za grad Split i Republiku Hrvatsku da se luka Split, kao bitna međunarodna luka putničkog i teretnog morskog prijevoza, prepozna kao takva i u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine.</p>	<p>Prihvaćen Luka Split je kao i ostale navedene luke od strateškog značaja za Republiku Hrvatsku. Bez razvoja i povezivanja luke Split sa svim transportnim modovima nemoguća je uspostava optimalnog i efikasnog integriranog putničkog prijevoza i multimodalnog teretnog prijevoza, što je osnova prometne politike EU. Tekst se mijenja u: U tom svjetlu radit će se na jačanju luka Rijeka, Ploče, Zadar, Split i drugih manjih luka.</p>
-----	---	---

116	<p>Grad Split Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru Strateškog cilja 1. "Konkurentno i inovativno gospodarstvo" u dijelu koji se odnosi na razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma, smatramo da je u kontekstu razvoja održivosti urbanog okruženja grada Splita, ali i cijelog geografskog područja koje gravitira gradu Splitu, važno staviti naglasak na daljnje unaprjeđenje prometnih rješenja i to u vidu osiguranja temeljne podloge za razvoj multimodalnog prijevoza. S tim u vidu držimo da je potrebno u tekstu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine posebno istaknuti i potrebu daljnjeg jačanja i unaprjeđenja kapaciteta te dodatni razvoj zračne luke Split, koja je po broju putnika druga najveća luka u Republici Hrvatskoj, odmah iza zagrebačke zračne luke. Naime u 2019. godini, od ukupnog broja putnika u zračnim lukama u Republici Hrvatskoj, zračna luka Zagreb sudjelovala je s 3 409 977 putnika, a zračna luka Split s 3 271 045 putnika, s posebnim naglaskom na značajna opterećenja tijekom turističke sezone. Također, potrebna su značajna unaprjeđenja hrvatskog željezničkog prometa kao dijela Jadransko-jonskog koridora kao i daljnji razvoj putničke i teretne pomorske luke Split. Osim navedenog, prometni prioriteti koji su od značaja za cijelu Splitsko-dalmatinsku županiju su povezivanje unutrašnjosti – Dalmatinske zagore novim pristupnim cestama, gradova Kaštela i Trogira sa Splitom, kao i dijelova SDŽ južno od Splita prema Omišu i Makarskoj koji trpe velika prometna zagušenja posebno u mjesecima povećane turističke aktivnosti.</p>	<p>Nije prihvaćen Iako su navodi u komentaru vrlo dobri i afirmativni, oni se odnose na daljnu programsku i projektnu dokumentaciju koja će proizaći iz Nacionalne razvojne strategije (NRS). U razvoju zračnog prometa navodi se ulaganje u razvoj infrastrukture zračnih luka u što svakako spada i zračna luka Split. NRS predstavlja strateški okvir za sve ostale sektorske strategije, nacionalne programe i provedbene projekte u kojima će se eventualno navoditi svi potrebni infrastrukturni zahtjevi kao i ovi navedeni u primjedbi, koji će svakako biti obuhvaćeni u skorom budućem razvoju prometnog sektora Republike Hrvatske.</p>
-----	--	--

117	<p>Grad Split Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru Strateškog cilja 1. "Konkurentno i inovativno gospodarstvo" u dijelu koji se odnosi na diversifikaciju gospodarstva osnaživanjem nacionalnog inovacijskog sustava, kroz poticanje ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije te kroz jačanje znanstvene izvrsnosti i poticanje otvorene znanosti te bolje povezivanje akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora potrebno je staviti naglasak na stvaranje pogodne poduzetničke klime koja njeguje inovacije, znanja i nove tehnologije čije su primjene horizontalne, odnosno koje čine ključne tehnologije i primjenjive su u svim industrijama, a čija se apsorpcija očekuje u još većem intenzitetu kako se njihova dostupnost povećava, a troškovi implementacije smanjuju. Držimo da je potrebno poseban naglasak staviti na inicijativu grada Splita i ostalih gradova koje se odnose na stvaranje poduzetničkih potpornih institucija, njihovo unaprjeđenje, umrežavanje sa Sveučilištima kao bitnim faktorima u razvoju poslovanja MSP-ova, ali i unaprjeđenja inovacijskog procesa velikih poduzetnika. U ovom se kontekstu ističemo razvoj UNIST - Tehnološkog parka Sveučilišta u Splitu i budućeg Tehnološkog parka Split – Dračevac koji će biti najveća poduzetničko-potporna institucija u Hrvatskoj orijentirana ka MSP-ovima koji djeluju u visokotehnološkim djelatnostima, a čija uspješna implementacija i provedba ovise o usklađenju nacionalnih i lokalnih politika koje odražavaju maksime poticajnog poslovnog okruženja.</p>	<p>Nije prihvaćen Stvaranje poduzetničke klime koja njeguje inovacije cilj je svih mjera i aktivnosti identificiranih u Nacionalnoj razvojnoj strategiji (NRS) unutar prioritetnog područja „Razvoj znanosti i tehnologije“, strateškog cilja „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“. Ulaganja u aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija u privatnom i javnom znanstveno-istraživačkom sektoru u proteklom su razdoblju bila usmjerena, između ostalih, u područje ključnih razvojnih tehnologija (KET), kao u jednu od horizontalnih tema postojeće Strategije pametne specijalizacije. Buduća ulaganja u IRI aktivnosti neće zaobići važno područje ključnih razvojnih tehnologija. Stvaranje poduzetničke klime povoljne za inovacije (u području KET) cilj je aktivnosti koje su naglašene u nacrtu NRS-a, a poduzetničke potporne institucije su ključni element inovacijskog sustava. Kako organizacija inovacijskog sustava, uključujući poduzetničke potporne institucije, nije predmet NRS-a, ovaj će komentar biti uzet u obzir tijekom izrade nove Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske. U analitičkim podlogama korištenim prilikom izrade NRS-a u dijelu "Razvoj znanosti i tehnologije", na poveznicama: https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Education-and-Skills.pdf i https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2020/10/Growth-Competitiveness-and-Innovation.pdf, nalaze se preporuke za unaprjeđenje u različitim područjima djelovanja koje doprinosi povezivanju akademskog, istraživačkog i poslovnog sektora.</p>
-----	--	---

118	<p>Vitimir Begović Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Predlaže se dopuniti Razvojni smjer 1. s dijelom koji se odnosi na "Sigurno i zdravo radno okruženje", tj. da se izvrši dopuna u Dodatku 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja s dokumentom Nacionalni plan zaštite na radu za razdoblje 2021.-2027. Člankom 5 st.1. Zakona o zaštiti na radu utvrđeno je da su "život ,zdravlje i očuvanje radne sposobnosti vrednote od posebnog društvenog interesa u Republici Hrvatskoj". Člankom 6.st.4 Zakona određeno je da "ministarstvo nadležno za rad u suradnji s Nacionalnim vijećem za zaštitu na radu predlaže Vladi donošenje Nacionalnog plana zaštite na radu, koji se objavljuje u "Narodnim novinama". Pored toga, donošenje nacionalnog strateškog dokumenta za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu obveza je koja prozlaži za Republiku Hrvatsku kao članicu EU. Europska komisija otvorila je od 7.prosinca 2020. do 1.ožujka 2021.godine javno savjetovanje o Strateškom okviru EU za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu 2021.-2027.Komisija se obvezala osigurati pravo radnika EU-a na visoku razinu zaštite zdravlja i sigurnosti na radu te na radno okruženje prilagođeno njihovim profesionalnim potrebama, što im pruža mogućnost da produlje svoj radni vijek. Inicijativa za donošenje novog strateškog okvira treba pridonijeti poboljšanju zdravlja i sigurnosti na radu, uključujući sprječavanje nesreća na radu i otklanjanju bolesti povezanih s radom. Inicijativa će također poboljšati produktivnost i pridonijeti sprječavanju nepotrebnih zdravstvenih troškova, poput troškova liječenja ili rehabilitacije, kao i smanjenju javne potrošnje za zdravstvenu zaštitu, čime će se poboljšati održivost sustava socijalne sigurnosti. Snažna socijalna Europa poziva na stalna poboljšanja u pravcu sigurnijeg i zdravijeg rada za sve. Postavljanje novih ažuriranih strateških usmjerenja politika EU-a za razdoblje 2021. - 2027. doprinijet će poboljšanju zdravlja i sigurnosti radnika širom Europe. Te su strateške orijentacije posebno relevantne u ovom novom razdoblju za rješavanje uz postojeće i novih rizika, poput onih koji proizlaze iz novog načina rada, novih tehnologija i digitalizacije te pandemije COVID-19 . Cilj je osigurati okvir politika za poboljšanje zaštite zdravlja i sigurnosti na radu na nacionalnoj i na razini EU-a. Poseban će se fokus posvetiti poticanju država članica da usvoje nacionalne strategije koje će se nadovezati na strategiju EU uzimajući u obzir nacionalne posebnosti i nacionalne zakone i prakse. Kao dio svog radnog programa za 2021. godinu, "Unije vitalnosti u svijetu krhkosti", Europska komisija iznijet će novi Strateški okvir za zaštitu i sigurnost na radu Europske unije 2021.-2027. , pa je logično i da Republika Hrvatska istovremeno oblikuje pravodobno svoju politiku na ovom važnom području donošenjem dokumenta za razdoblje 2021.-2027.</p>	<p>Nije prihvaćen Molimo pogledati odgovor na komentar pod red. brojem 1, s podsjetnikom da strateški akt Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike koji, pored ostalih akata, podupire Nacionalnu razvojnu strategiju nosi naslov Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje 2021.-2027. godine, (u skladu s Odlukom Vlade RH o utvrđivanju akata strateškog planiranja od 14.10.2020. godine), a u sastavu radne skupine koja je sudjelovala u izradi Prijedloga Nacionalnog plana zaštite na radu kao dijela navedenog akta ministarstva sudjelovali su i članovi Nacionalnog vijeća za zaštitu na radu. Navedeno područje bit će obrađeno i u okviru Nacionalnog plana razvoja zdravstva za razdoblje 2021.-2027. godine.</p>
-----	--	--

119	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Predlaže se eksplicitno navesti, možda kao horizontalnu temu ili u neko drugo odgovarajuće područje, jačanje civilnog sektora i participacije građana u odlučivanju te provedbi javnih politika.</p>	<p>Nije prihvaćen Temeljem odredbi članka 8. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17) načelo partnerstva obvezuje tijelo zaduženo za izradu i provedbu akta strateškog planiranja da u procesima strateškog planiranja osigura partnerstvo s glavnim dionicima i nadležnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uz uključivanje gospodarskih udruženja i socijalnih partnera, akademske i znanstvene zajednice, organizacija civilnoga društva te zainteresirane javnosti. Također, prema odredbama stavka 2. istog članka Zakona, glavni dionici moraju biti uključeni u procese donošenja odluka u postupcima strateškog planiranja i provedbe. Izrada Nacionalne razvojne strategije (NRS) utemeljena je na zajedničkoj suradnji i sinergiji djelovanja svih društvenih skupina te zainteresiranih građana. Početkom 2021. godine biti će doneseni srednjoročni akti strateškog planiranja, kako je navedeno u poglavlju Indikativni popis akata strateškog planiranja, kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (Nacionalni plan za razvoj pravosuđa, Nacionalni plan za razvoj javne uprave, Strategija za sprječavanje korupcije), kao i Provedbeni program MPU kroz koje će se na operativnoj razini planirati mjere, aktivnosti i projekte kroz koje će i dalje biti zastupljeno sudjelovanje civilnog sektora. Sudjelovanje civilnog sektora zastupljeno je kroz besplatnu pravnu pomoć, radne skupine, konferencije, provedbe savjetovanja s javnošću, promicanje prava na pristup informacijama, transparentnost..itd. Također, u dosadašnjim strateškim dokumentima Ministarstva pravosuđa i uprave (Strategija razvoja javne uprave od 2015. do 2020.) jedan od prioriteta u odnosu na mjere i aktivnosti je upravo sudjelovanje građana, poslovnog sektora i civilnoga društva u oblikovanju javnih politika koji polazi od toga kako povjerenje u javne službe treba jačati ponajprije upoznavanjem i uključivanjem svih zainteresiranih dionika u izradu i provedbu javnih politika, strateških i drugih važnih akata planiranja koji će se, u konačnici, na njih odnositi.</p>
120	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru strateškog cilja 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“, među prioritetima provedbe politike na području jačanja regionalne konkurentnosti predlaže se ubaciti jačanje decentralizacije odlučivanja i financiranja projekata.</p>	<p>Nije prihvaćen Jačanje decentralizacije odlučivanja i financiranja projekata nije vezano uz Strateški cilj 13 „Jačanje regionalne konkurentnosti“. U okviru ovoga cilja regionalna politika fokusira se na jačanje regionalne konkurentnosti putem politike pametne specijalizacije, čiji je cilj „podrška gospodarskom razvoju širenjem znanja, učenja, tehnologije i inovacija radi unaprjeđenja i transformacije aktivnosti koje već postoje na nekom području, ali i stvaranja sposobnosti za uspjeh u novim aktivnostima. Namjera je unaprijediti i osnažiti sposobnost hrvatskih regija/županija za sudjelovanje u domaćim i globalnim lancima vrijednosti.“ Dakle, u fokusu ovoga cilja jest povećanje konkurentnosti hrvatskih regija/županija, daljnje podizanje stupnja razvijenosti naprednijih, razvijenijih županija te razvoj pametnih i održivih gradova.</p>

121	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj o U okviru strateškog cilja 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“, posebno pod brdsko-planinska područja, predlaže se spomenuti izniman utjecaj javnih poduzeća na ekonomiju tog područja. Tu se prvenstveno misli na Hrvatske šume koje osim što zapošljavaju dobar dio lokalnog stanovništva utječu gotovo na polovicu goranske ekonomije. Za primjer, u Gorskom kotaru prerađivačka industrija ostvaruje 59% prihoda svih poduzeća i zapošljava 52% svih zaposlenih u poduzećima, a većina prerađivačke industrije je vezana uz drvenu sirovinu i Hrvatske šume. Treba spomenuti Hrvatske šume ne samo u svjetlu očuvanja šumske sirovine već i očuvanja opstojnosti tih krajeva i naglasiti tu njihovu ulogu i obvezu. o Nadalje, stupanj razvijenosti Primorsko-goranske županije, temeljem izračuna indeksa razvijenosti, predstavlja problem za mogućnost dobivanja sredstava iz EU fondova za provedbu razvojnih projekata jedinica lokalne samouprave s područja Gorskoga kotara, koje zaostaju u gospodarsko-društvenom razvoju u odnosu na ostale jedinice lokalne samouprave s područja Županije. Budući se radi o područjima s razvojnim posebnostima, prvenstveno radi klimatskih uvjeta, zbog kojih navedene jedinice lokalne samouprave trebaju izdvojiti znatna financijska sredstva za održavanje infrastrukture i opskrbe, čišćenja snijega u zimskim periodima, osiguravanja nesmetanog funkcioniranja javnih službi i društvenih funkcija i ostalog, ne preostaje im dovoljno sredstava za realizaciju razvojnih projekata čiji bi temeljni ciljevi bili podizanje kvalitete života i povratak ljudi u ove krajeve. Slijedom navedenog, predlaže se ovom strategijom razviti koncept osiguravanja financijskih sredstava iz EU fondova putem javnih poziva i za jedinice lokalne samouprave u razvijenijim županijama, čiji su proračuni nedostadni za realizaciju ključnih razvojnih projekata na tim područjima. o Strategijom se želi provoditi demografska politika radi povećanja stope fertiliteta i stvaranja poticajnog i privlačnog društvenog i ekonomskog okružja za ostanak, povratak i dolazak mladih ljudi i obitelji koje će u Hrvatskoj pronaći svoje mjesto za rad i podizanje djece ulaganjem u javnu infrastrukturu, s naglaskom na povećanje stambenog fonda što je zanimljivo naročito u ruralnom dijelu Gorskog kotara ali nažalost ne daje konkretne mjere. Prioriteti provedbene politike na području razvoja potpomognutih i brdsko-planinskih područja ne govore na koji će se način provesti, što će se konkretno poduzeti npr. za napredak regije Gorskog kotara. Ne spominje se na koji način će se upravljati resursima (šume, vode) što će to i koliko donijeti potpomognutom brdsko - planinskom području u razvoju. Strategija govori što se želi postići. Odnosi se na generalno ukupno društveno nacionalno povećanje ali ne daje odgovore na pitanja kako, zašto i kojim konkretnim mjerama i prema kojim područjima.</p>	<p>Nije prihvaćen Planirane razvojne politike odnosno prioriteti bit će razrađeni na provedbene mjere u srednjoročnim i kratkoročnim aktima strateškog planiranja nacionalne razine svih upravnih područja (nacionalni planovi, provedbeni programi) čija izrada je u tijeku ili će uslijediti u narednom periodu. Procesi, projekti i aktivnosti bit će razrađeni u kratkoročnim aktima strateškog planiranja koji će se izrađivati kao preduvjet za učinkovitu provedbu nacionalnih planova. Nacionalna razvojna strategija je sveobuhvatan akt strateškog planiranja u kojem su na širi način definirani razvojni prioriteti i strateški ciljevi razvoja Republike Hrvatske. Utjecaj javnih poduzeća je prepoznat kao jedan od prioriteta politike u strateškom cilju 1. i 3. Prioriteti provedbe politike na području razvoja brdsko-planinskih i potpomognutih područja su: demografska revitalizacija depriviranih područja, gospodarska regeneracija depriviranih područja, pametno upravljanje resursima, povezanost i mobilnost, poboljšanje kvalitete života razvojem javne infrastrukture (komunalne, prometne, poslovne i društvene), podrška stanogradnji i razvoj javnih usluga te razvoj pametnih sela. Dodatna podrška usmjerit će se u ključne sektore za njihov razvoj, poput turizma, prehrambeno-prerađivačkog i drvno-prerađivačkog sektora. Detaljnija razrada strateških ciljeva obraditi će se kroz akte strateškog planiranja nižeg reda.</p>
-----	---	--

122	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru strateškog cilja 11. "Digitalna tranzicija društva i gospodarstva" predlaže se ubaciti pokazatelj pokrivenosti širokopojasnim internetom i kolika se planira pokrivenost 2030. jer kako piše u dokumentu: "Dostupnost visokokvalitetne i moderne komunikacijske infrastrukture jedan je od osnovnih preduvjeta razvoja digitalnoga gospodarstva te ujednačenog i održivog regionalnog razvoja". Posebno je to zanimljivo za otoke i brdsko-planinska područja.</p>	<p>Nije prihvaćen Vodit će se računa pri eventualnom uvođenju dodatnih pokazatelja u aktima strateškog planiranja nižeg reda.</p>
123	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Kao jedno prioritetno područje u okviru strateškog cilja 10. „Održiva mobilnost“ predlaže se navesti i razvoj cestovnog prometa (uz već navedeni razvoj željezničkog, pomorskog i zračnog prometa), a trebao bi obuhvatiti, između ostalog, i izgradnju cestovne infrastrukture (primjerice autocesta Križišće-Žuta lokva, izgradnja čvorova za povezivanje cesta visoke uslužnosti s gospodarskim središtima, izgradnja zaobilaznica i sl.). U okviru prioritetnog područja razvoj pomorskog prometa i prometa unutarnjim vodnim putovima, predlaže se među prioritete ubaciti povećanje broja dnevnih linija koje prometuju u vansezonskom vremenu kao i bolja međusobna povezanost otoka.</p>	<p>Nije prihvaćen Prema indeksu kvalitete cestovne mreže, Republika Hrvatska je visoko pozicionirana među zemljama EU, dok ostale vrste prometa nisu na zadovoljavajućoj razini. Svrha Nacionalne razvojne strategije (NRS) je ravnomjeran razvoj svih oblika transporta u funkciji integriranog putničkog i multimodalnog teretnog prijevoza. U NRS-u nije potrebno naglašavati pojedine projekte jer ih ima više. Svi ključni projekti bit će obuhvaćeni aktima strateškog planiranja nižeg reda. Međusobno povezivanje otoka se ne može planirati bez prethodno definiranih prometnih potreba i prometnih tokova. Bez zadovoljavajućih prometnih potreba, odnosno nužne količine putnika na pojedinoj relaciji, pomorski prijevoz može generirati značajne gubitke.</p>
124	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru strateškog cilja 8 "Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost" treba naglasiti poticanje u ruralnim područjima grijanje svih javnih objekata na drveni pelet, domaće, ekološko i C02 neutralno gorivo.</p>	<p>Nije prihvaćen Sve mjere i aktivnosti se nalaze u Integriranom nacionalnom energetske i klimatskom planu 2021.-2030. te se upravo očekuje niz projekata na lokalnoj i regionalnoj razini koji će na najbolji način iskoristiti lokalne energetske potencijale i pretvorbu energije u visokoučinkovitim sustavima grijanja i hlađenja.</p>
125	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru strateškog cilja 7. „Sigurnost za stabilan razvoj“, među prioritete provedbe politike na području jačanja na otpornosti na rizike od katastrofe predlaže se ubaciti razvoj infrastrukture za suzbijanje posljedica katastrofa (primjerice mreža helidroma, objedinjavanje zdravstvene infrastrukture i infrastrukture za spašavanje na istoj lokaciji i sl.).</p>	<p>Nije prihvaćen Razvoj infrastrukture za suzbijanje posljedica katastrofa podrazumijeva se u konstataciji da će se „nastaviti razvoj sustava i operativnih snaga civilne zaštite te pratećih službi i ureda: Hrvatskog Crvenog križa, Hrvatske gorske službe spašavanja i drugih dionika na nacionalnoj i regionalnoj razini.“ Sustav civilne zaštite povezuje sve resurse i sposobnosti sudionika, operativnih snaga i građana u jednu cjelinu radi smanjenja rizika od katastrofa, pružanja bržeg i optimalnog odgovora na prijetnje i opasnosti nastanka te ublažavanja posljedica velike nesreće ili katastrofe.“ Razvoj ovakvog sustava pretpostavlja i provođenje infrastrukturnih projekata.</p>
126	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru Strateškog cilja 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“, među prioritete politike na području zdravstva i zdravstvene skrbi predlaže se ubaciti razvoj zdravstvene industrije/zdravstvenog poduzetništva (primjerice klasteri zdravstvenog turizma, wellness usluge, usluge i proizvodi dentalne medicine, usluge rehabilitacije i sl.).</p>	<p>Prihvaćen Dodaje se: - razvoj zdravstvene industrije/zdravstvenog poduzetništva (primjerice klasteri zdravstvenog turizma, wellness usluge, usluge i proizvodi dentalne medicine, usluge rehabilitacije i sl.)</p>

127	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru strateškog cilja 2 "Obrazovani i zaposleni ljudi" treba uz tekst "povećanje broja visoko obrazovanih IKT stručnjaka koji izlaze na tržište rada" uvesti pokazatelj koliko informatičara kao ključnog zanimanja za "digitalnu tranziciju" hrvatsko visoko školstvo „proizvodi“ godišnje te koliko ih treba „proizvoditi“ 2030. godine</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Provedba NRS-a temeljit će se na implementaciji ciljeva kroz srednjoročne akte strateškog planiranja, tj. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji je u izradi. Svi navedeni prioriteti obrazovnih politika navedeni u NRS-u bit će razrađeni i operacionalizirani upravo kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. Pokazatelji koji su navedeni u NRS-u predstavljaju ključne pokazatelje uspješnosti ostvarenja strateških ciljeva i razrađeni su upravo na strateškim razinama.</p>
128	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru Strateškog cilja 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“, prioritetskog područja razvoja održivog, inovativnog i otpornog turizma nedostaju "digitalni nomadi" kao inovativni turizam. Zakonska regulativa za izdavanje viza za njih je odrađena.</p>	<p>Nije prihvaćen Prioritete javnih politika vezane uz područje turizma nakon donošenja Nacionalne razvojne strategije Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine, za koju se do kraja prosinca očekuje objava natječaja za ugovaranje usluge izrade strategije s ciljem izrade samih dokumenata. U okviru same Strategije te Nacionalnog plana pobliže će se obraditi i specifična područja daljnjeg razvoja održivog turizma uključujući i pitanje inovativnih oblika turizma tj. digitalnih nomada.</p>
129	<p>Primorsko-goranska županija Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U poglavlju 2.2. Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem razdoblju, isti su navedeni uz ograničeni prikaz analitičkih podataka, odnosno argumenata za postavljene teze. Predlaže se javno objaviti analitičke podloge temeljem kojih su izabrani navedeni razvojni izazovi i potencijali.</p>	<p>Nije prihvaćen Analitičke podloge korištene pri izradi Nacionalne razvojne strategije su javno objavljene i dostupne na poveznici https://hrvatska2030.hr/analiticke-podloge/</p>
130	<p>Simić Savjetovanje Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Što se tiče dijela koji se tiče gospodarstva SC 1 "Konkurentno i inovativno gospodarstvo" - nema strateškog opredjeljenja. Spominju se ključne industrije, turizam, kreativne i kulturne, u nastajanju, malo i srednje poduzetništvo, digitalne, zelene, IKT, radno intenzivne, istraživane i razvoj...Nadalje, što se tiče turizma koji nam čini 20% BDP-a, stvar je ista, osim floskula nema strateške odrednice. Uistinu se ne vidi razlika u odnosu na još mjesec dana aktualnu Strategiju turizma 2020: produljenje sezone, kvalitetnija ponuda, nautički turizam, zdravstveni, ruralni, gourmet turizam, eko-turizam, outdoor turizam, nautički, kulturni i vjerski turizam, sportski turizam. Nikakve strateške odrednice; riječi održivi, inovativni i održivi ni u čemu nisu objašnjenje, aktivnosti, projektu, cilju, pokazatelju...</p>	<p>Nije prihvaćen Nacionalna razvojna strategija (NRS) predstavlja okvir za formuliranje i provedbu javnih politika u Republici Hrvatskoj (RH) do kraja 2030. godine. U Dodatku 3. dan je Prikaz povezanosti strateškog okvira NRS-a i ciljeva održivog razvoja Programa UN-a za održiv razvoj 2030. te su u poglavlju Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“ također dani pokazatelji učinka za prioriteta područja javnih politika za strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“. U prioritetskom području javne politike Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma navedeno je kako će se održivost, inovativnost i otpornost hrvatskog turizma postići ulaganjem u unaprjeđenje turističkog eko sustava, razvoj održivog prometa i povezanosti, pametnije upravljanje resursima i razvoj pametnih vještina. U skladu s tim su definirani i prioriteti javnih politika u području turizma. Nadalje, za konkretizaciju i provedbu strateških ciljeva i prioriteta javnih politika NRS-a bit će pripremljeni strategije i nacionalni razvojni planovi i, temeljem njih, provedbeni programi TDU te planovi razvoja i provedbeni programi JLP(R)S. Za njihovu realizaciju potrebno je osigurati dugoročnu održivost javnih financija te u tom okviru planirati i izvršiti proračun</p>

Kako je navedeno u Indikativnom popisu akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a nakon usvajanja NRS-a donijet će se Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine će propisati viziju razvoja za upravno područje turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, razvojne potrebe i razvojne potencijale turizma, kao i propisati strateške ciljeve, ključne pokazatelje učinka i ciljane vrijednosti pokazatelja. Strategija će obuhvatiti i javne politike ostalih sektora koji su u uskoj interakciji i međuovisnosti s turizmom te predstavljati uporište za obuhvat i daljnju konkretizaciju pitanja i mjera koja se dotiču sektora turizma u izradi njihovih nacionalnih planova. U okviru Strategije opisat će se područja intervencija u okviru provedbenih mehanizama, kao i popisati projekti za provedbu strateških ciljeva definiranih za područje turizma. Strategija će sadržavati indikativni financijski plan s prikazom financijskih pretpostavki za provedbu strateških ciljeva i projekata od važnosti za područje turizma kao i okvir za praćenje i vrednovanje Strategije. Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine pobliže će definirati provedbu strateškog cilja i prioritetnog područja javnih politika za sektor turizma iz NRS-a te sektorske Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine, a propisat će srednjoročnu viziju razvoja za upravno područje turizma, vodeći računa o načelima održivog razvoja, srednjoročne razvojne potrebe i razvojne potencijale turizma, kao i opisati prioritete javnih politika u srednjoročnom razdoblju, iz nadležnosti Ministarstva turizma i sporta, a koji su definirani u Strategiji te pokazatelje ishoda i ciljane vrijednosti pokazatelja. U okviru Nacionalnog plana odredit će se terminski plan provedbe projekata od strateškog značaja, izradit će se indikativni financijski plan s prikazom financijskih pretpostavki za provedbu posebnih ciljeva i projekata od važnosti za područje turizma kao i okvir za praćenje i vrednovanje Nacionalnog plana. Provedbeni programi sadržavat će izravnu poveznicu između mjera, proračunskih programa i aktivnosti te prioritizaciju za provedbu određene aktivnosti i projekte, vođeni aktualnim Programom Vlade. Na taj način se osigurava koherentnost ciljeva i provedbe ukupnih javnih politika u RH te usklađenost s planiranjem proračuna i drugih izvora financiranja.

131	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.12. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 12 „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“ (str 119) Kao što je prethodno navedeno, revitalizacija urbanih područja i njihovih dijelova posebno pogođenih razvojnim izazovima, s povezivanjem u integrirani i uravnoteženi sustav naselja, preduvjet je teritorijalne kohezije i konkurentnosti. Stoga se predlaže u poglavlju posebno obraditi i politike urbane revitalizacije i pojedinačno opisati na koji način će biti usmjerena obnova urbanog središta Grada Zagreba i koji će biti prioriteti provedbe politike obnove</p>	<p>Nije prihvaćen Politike urbane revitalizacije provode JLP(R)S sukladno svojim dokumentima. Obnovu urbanog središta Grada Zagreba zajednički vode Republika Hrvatska i Grad Zagreb, a detaljno se opisuje u tu svrhu donesenim zakonskim i podzakonskim dokumentima. Prema Zakonu o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19 i 98/19) jedinice lokalne samouprave kroz izradu prostornih planova lokalne razine imaju obvezu detaljno planirati ciljeve i uvjete urbane preobrazbe i urbane sanacije. Urbana obnova središta Zagreba je također predmet Zakona o obnovi zgrada oštećenih potresom na području grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije (NN 102/20). Potrebi jačanja gradova kao urbanih središta odnosno predvodnika njihovih gravitacijskih područja pridana je važnost definiranjem posebnog strateškog cilja, Strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“ koji je usmjeren na razvoj pametnih i održivih gradova. Razvojne posebnosti kao i razvojni izazovi svakog pojedinog urbanog područja kao i njihovih pojedinih dijelova (uključujući središte Grada Zagreba) trebaju biti obuhvaćeni aktima strateškog planiranja nižeg reda, dakle aktima strateškog planiranja JLP(R)S kao i teritorijalnim strategijama.</p>
132	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.12. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” Odlomak "Prioriteti provedbe politike na području razvoja potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima" (str.118) Predlaže se formulirati dodatni prioritet povezan s urbanom revitalizacijom gradova ili njihovih dijelova koji su suočeni s posebnim razvojnim izazovima: gubitkom stanovništva, starenjem stanovništva, štetom na kulturnom dobru, siromaštvom itd.</p>	<p>Nije prihvaćen Potrebi jačanja gradova kao urbanih središta odnosno predvodnika njihovih gravitacijskih područja pridana je posebna važnost definiranjem posebnog strateškog cilja, Strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“ koji je usmjeren na razvoj pametnih i održivih gradova. Razvojne posebnosti kao i razvojni izazovi svakog pojedinog urbanog područja kao i njihovih pojedinih dijelova (uključujući središte Grada Zagreba) trebaju biti obuhvaćeni aktima strateškog planiranja nižeg reda, dakle aktima strateškog planiranja JLP(R)S kao i teritorijalnim strategijama. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi Program integrirane fizičke, gospodarske i socijalne regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima. Navedenim Programom izravno se potiče razvoj potpomognutih područja budući da se isti provodi na području gradova Knina, Benkovca, Petrinje, Vukovara i Belog Manastira (s općinom Darda). Također, razvoj potpomognutih područja i brdsko-planinskih područja potiče se provedbom i ITU mehanizama na područja urbanih aglomeracija Zagreba, Splita, Rijeka i Osijeka, Zadra, Slavonskog Broda i Pule u čijem obuhvatu se nalazi 35 jedinica lokalne samouprave sa statusom potpomognutog područja i 10 jedinica lokalne samouprave sa statusom brdsko-planinskog područja. Nacionalnom razvojnom strategijom predviđeno je kako će i dalje ključnu ulogu imati integrirani pristup ulaganjima i zajedničke razvojne inicijative više jedinica lokalne samouprave, pri čemu će se zadržati uloga malih gradova koji se smatraju generatorima razvoja u sredinama osobito pogođenima negativnim demografskim i gospodarskim kretanjima.</p>

133	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Odlomak "Prioriteti provedbe na području željezničkog prometa" (str 109.) „promicanje prijevoza tereta željeznicom i drugim oblicima prijevoza s manjom emisijom stakleničkih plinova“ - Preduvjet je izgradnja teretne željezničke obilazne pruge Grada Zagreba kao što je navedeno u prethodnom komentaru.</p>	<p>Nije prihvaćen U Nacionalnoj razvojnoj strategiji nije potrebno naglašavati pojedinačne projekte, na Mediteranskom i paneuropskom koridoru X ima više značajnih projekata. Svi ključni projekti bit će obuhvaćeni u aktima strateškog planiranja niže razine, koja predviđa pojedinačne projekte.</p>
134	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” U odlomku "Prioriteti provedbe na području željezničkog prometa" (str 109.) - formulirati: „Modernizacija i izgradnja željezničkih pruga na hrvatskom dijelu osnovne i sveobuhvatne TEN-T mreže te proširenje i poboljšanje usluga prigradske željeznice“ Dodati "i izgradnja" kao što je navedeno u tekstu. Kako bi se mogle proširiti i poboljšati usluge prigradske željeznice, nužno je izgraditi željezničku teretnu obilaznu prugu Grada Zagreba, za što su već u postupku izmjene i dopune prostornih planova Zagrebačke županije (pred donošenjem) i Grada Zagreba (u listopadu donesena Odluka o izradi)</p>	<p>Prihvaćen Izgradnja novih željezničkih pruga preduvjet je konkurentnosti željezničkog prijevoza cestovnom prijevozu (promicanje integriranog i multimodalnog prijevoza ne prolazi bez novih željezničkih pruga). Međutim, napominjemo kako u NRS-u nije potrebno naglašavati pojedinačne projekte.</p>
135	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” U odlomku "Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom", u drugom pasusu "Investicijski prioriteti uključuju izgradnju i modernizaciju pruga u Mediteranskom koridoru i paneuropskom koridoru X" (str. 109) - Nastavno dodati: "... s posebnim naglaskom na izgradnju željezničke teretne obilaznice Grada Zagreba koja će omogućiti razvoj željezničkog teretnog prijevoza, te omogućiti unaprjeđenje usluga prigradske željeznice i povećati kvalitetu života i sigurnost značajnom broju stanovnika urbanog dijela Grada Zagreba</p>	<p>Nije prihvaćen U NRS-u nije potrebno naglašavati pojedinačne projekte, na Mediteranskom i paneuropskom koridoru X ima više značajnih projekata. Svi ključni projekti bit će obuhvaćeni u aktima strateškog planiranja niže razine, koja predviđa pojedinačne projekte.</p>
136	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.13. Strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti” Odlomak "Razvoj pametnih i održivih gradova" "Prioriteti provedbe politike na području razvoja pametnih i održivih gradova" (str.125) U petoj točki predlaže se formulacija "pametna mobilnost i zdravi oblici kretanja". Predlaže se i dodati: "cirkularno gospodarenje urbanim prostorom i zgradama, regeneracija brownfield prostora" te „obnova i održivo korištenje kulturne baštine gradova“.</p>	<p>Prihvaćen Tekst na str. 124. dopunjuje se sa: „S druge strane, u cilju povećanja kvalitete života u urbanim središtima ulagat će se u unaprjeđenje prigradskog i gradskog prometa i poticanje zdravih oblika kretanja, cirkularno gospodarenje urbanim prostorom i zgradama, regeneraciju brownfield“ lokacija i razvoj zelenih površina, obnovu i održivo korištenje kulturne i povijesne baštine i općenito poboljšanje urbane infrastrukture i provedbu koncepta „pametnih gradova“.</p>

137	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.12. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” Slika 29. – Prikaz prioritetnih područja za strateški cilj 12. - „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” (str. 119) Predlaže se kao posebno prioritetno područje navesti „urbanu revitalizaciju gradova ili njihovih dijelova koji su suočeni s posebnim razvojnim izazovima“</p>	<p>Nije prihvaćen Potrebi jačanja gradova kao urbanih središta odnosno predvodnika njihovih gravitacijskih područja pridana je posebna važnost definiranjem posebnoga strateškog cilja, Strateški cilj 13. „Jačanje regionalne konkurentnosti“ koji je usmjeren na razvoj pametnih i održivih gradova. Razvojne posebnosti kao i razvojni izazovi svakog pojedinog urbanog područja kao i njihovih pojedinih dijelova (uključujući središte Grada Zagreba) trebaju biti obuhvaćeni aktom strateškog planiranja niže razine, dakle aktima strateškog planiranja JLP(R)S kao i teritorijalnim strategijama. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi Program integrirane fizičke, gospodarske i socijalne regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima. Navedenim Programom izravno se potiče razvoj potpomognutih područja budući da se isti provodi na području gradova Knina, Benkovca, Petrinje, Vukovara i Belog Manastira (s općinom Darda). Također, razvoj potpomognutih područja i brdsko-planinskih područja potiče se provedbom i ITU mehanizama na područja urbanih aglomeracija Zagreba, Splita, Rijeka i Osijeka, Zadra, Slavonskog Broda i Pule u čijem obuhvatu se nalazi 35 jedinica lokalne samouprave sa statusom potpomognutog područja i 10 jedinica lokalne samouprave sa statusom brdsko-planinskog područja. Nacionalnom razvojnom strategijom predviđeno je kako će i dalje ključnu ulogu imati integrirani pristup ulaganjima i zajedničke razvojne inicijative više jedinica lokalne samouprave, pri čemu će se zadržati središnja uloga malih gradova koji se smatraju generatorima razvoja u sredinama osobito pogođenima negativnim demografskim i gospodarskim kretanjima.</p>
138	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.12. Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima” (str.118) Potrebno je naglasiti da razvojne posebnosti i izazove demonstriraju i dijelovi najvećih urbanih područja. Predlaže se među prostorima s razvojnim posebnostima spomenuti i urbano središte Grada Zagreba stradalo u razornom potresu u ožujku ove godine, uslijed čega je pretrpjelo značajna oštećenja, a od ranije je suočeno s procesom smanjenja i starenja stanovništva, kao i sa zapuštenošću stambenog fonda.</p>	<p>Nije prihvaćen Razvojne posebnosti kao i razvojni izazovi pojedinih urbanih područja kao i njihovih pojedinih dijelova (uključujući središte Grada Zagreba) trebaju biti obuhvaćeni u aktu strateškog planiranja niže razine, dakle aktima strateškog planiranja JLP(R)S i teritorijalnim strategijama. Područja s razvojnim posebnostima utvrđuju se Zakonom o regionalnom razvoju (NN 147/14, 123/17 i 118/18) te se u čl. 38.a brdsko-planinska područja i otoci proglašavaju područjima s razvojnim posebnostima.</p>

139	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.11. Strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva” Slika 28. – Prikaz prioriteta područja javnih politika za strateški cilj 11. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva” (str.112) S obzirom na recentno školovanje u pandemijskim uvjetima, iznenađuje da u prioriteta područjima nije predviđena daljnja digitalna tranzicija obrazovnog sektora i prevladavanje dosadašnjih objektivnih poteškoća. Osim spremnosti u kriznim uvjetima, moguće je razmatrati koji bi utjecaj na ravnomjerni regionalni razvoj imala mogućnost istovremenog života primjerice na Visu i studiranja u velikom hrvatskom gradu po izboru. Upravo je u visokoškolskom obrazovanju, koje nema u toj mjeri odgojno-socijalizacijsku ulogu kao osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, najveća prilika za digitalnu tranziciju i za otvaranje prema svim dobnim skupinama.</p>	<p>Nije prihvaćen Digitalna tranzicija obrazovnog sektora predviđena je u: prioriteta području javnih politika za strateški cilj 2. „Obrazovani i zaposleni ljudi” - ■ Prioriteti provedbe na području obrazovne politike: · jačanje informacijsko-komunikacijske infrastrukture u odgojno-obrazovnim ustanovama i digitalne pismenosti učenika i odgojno-obrazovnih djelatnika · razvoj cjelovitoga i računalnog sustava osiguranja kvalitete obrazovanja te povećanje razine digitalne zrelosti škola. Nacionalna razvojna strategija (NRS) je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj (RH) koji donosi smjernice razvoja te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika RH u razdoblju do 2030. godine. Detaljnije sektorske razvojne potrebe, opise postojećeg stanja, ciljeve, akcijske planove definiraju akti strateškog planiranja hijerarhijski nižeg reda od NRS-a. Skrećemo pozornost na to da Dodatak 4. nacrtu NRS-a sadrži INDIKATIVNI popis akata strateškog planiranja te da se na popisu nalazi i Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine koji će operacionalizirati prioritete obrazovnih politika navedene u NRS-u.</p>
140	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Odlomak "Prioriteti provedbe politika na području vodnog sektora" (str.111) U cilju razvoja otoka i otočnih skupina, a povezano i s turističkom atrakcijskom osnovom, predlaže se i: „poticanje međuočnog prometnog povezivanja”.</p>	<p>Nije prihvaćen Međusobno povezivanje otoka se ne može planirati bez prethodno definiranih prometnih potreba i prometnih tokova. Bez zadovoljavajućih prometnih potreba odnosno nužne količine putnika na pojedinoj relaciji pomorski prijevoz može generirati značajne gubitke. Poticanje međuočnog prometnog povezivanja sadržano je unutar Strateškog cilja 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima”, u dijelu koji govori o razvoju pametnih i održivih otoka te će isto biti detaljnije obrađeno u aktima strateškog planiranja nižeg reda.</p>
141	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Odlomak "Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost" (str.110) Predlaže se formulacija “Ulagat će se u prigradski željeznički promet, unapređivanje pješačke i biciklističke infrastrukture u gradovima, kao i infrastrukture za druge nemotorizirane oblike prijevoza (npr. romobili), uklanjanje uskih grla te brz i dostupan javni prijevoz temeljen na moderniziranoj infrastrukturi i niskim emisijama ugljika (ekonomija dijeljenja s osloncem na električnu mobilnost).“</p>	<p>Nije prihvaćen Formulacija je ograničavajuća. U Nacionalnoj razvojnoj strategiji se ne mogu isključiti novi prometni procesi i napredne tehnologije za bilo koju vrstu prometa koje služe funkciji integriranog i multimodalnog prijevoza.</p>

142	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” (str.108) Odlomak "Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom" Predlaže se formulacija: „Modernizacija i izgradnja željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom“ Dodati "i izgradnja" kao što je navedeno u tekstu. Kako bi se mogle proširiti i poboljšati usluge prigradske željeznice, nužno je izgraditi željezničku teretnu obilaznu prugu Grada Zagreba, za što su već u postupku izmjene i dopune prostornih planova Zagrebačke županije (pred donošenjem) i Grada Zagreba (u listopadu donesena Odluka o izradi)</p>	<p>Prihvaćen Izgradnja novih željezničkih pruga preduvjet je konkurentnosti željezničkog prijevoza cestovnom prijevozu (promicanje integriranog i multimodalnog prijevoza ne prolazi bez novih željezničkih pruga). Međutim, napominjemo kako u Nacionalnoj razvojnoj strategiji nije potrebno naglašavati pojedinačne projekte.</p>
143	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.10. Strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” Slika 27. – Prikaz prioriteta područja javnih politika za strateški cilj 10. „Održiva mobilnost” (str.108) Predlaže se formulacija: „1. Modernizacija i izgradnja željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom“ Dodati "i izgradnja" kao što je navedeno u tekstu. Kako bi se mogle proširiti i poboljšati usluge prigradske željeznice, nužno je izgraditi željezničku teretnu obilaznu prugu Grada Zagreba, za što su već u postupku izmjene i dopune prostornih planova Zagrebačke županije (pred donošenjem) i Grada Zagreba (u listopadu donesena Odluka o izradi).</p>	<p>Prihvaćen Izgradnja novih željezničkih pruga preduvjet je konkurentnosti željezničkog prijevoza cestovnom prijevozu (promicanje integriranog i multimodalnog prijevoza ne prolazi bez novih željezničkih pruga). Međutim, napominjemo kako u Nacionalnoj razvojnoj strategiji nije potrebno naglašavati pojedinačne projekte.</p>
144	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.9. Strateški cilj 9. „Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva” Odlomak "Prioriteti provedbe politike na području povećanja produktivnosti i otpornosti poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene su:" (str. 105) Predlaže se dodati: „Jačanje urbano-ruralne povezanosti aglomeracija velikih gradova i lokalne prehrambene samodostatnosti, poticanjem kratkih lanaca opskrbe, promocijom i plasmanom lokalnog proizvoda“ Odlomak "Prioriteti provedbe politike na području oživljavanja ruralnih područja i unaprjeđenju kvalitete života na ruralnim i obalnim područjima su:" (str.107) Predlaže se formulacija druge točke: „otvaranje većeg broja boljih i raznovrsnih radnih mjesta na ruralnim područjima“</p>	<p>Nije prihvaćen Urbana poljoprivreda više je povezana s pitanjima urbanog planiranja, obogaćivanja sadržaja namijenjenih stanovnicima gradova te poticanja zdravih životnih stilova, nego s pitanjima prehrambene sigurnosti i razvoja konkurentne poljoprivredne proizvodnje, s kojima se bavi Ministarstvo poljoprivrede. Urbana poljoprivreda u našim uvjetima nije prioritet u smislu postizanja samodostatnosti o kojoj govori ovo poglavlje.</p>

145	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Odlomak "Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena" (str. 97) U tom kontekstu značajna je i tema razvoja urbane poljoprivrede kroz javne ili komunalne vrtove i sl.</p>	<p>Nije prihvaćen Urbana poljoprivreda više je povezana s pitanjima urbanog planiranja, obogaćivanja sadržaja namijenjenih stanovnicima gradova te poticanja zdravih životnih stilova, nego s pitanjima prehrambene sigurnosti i razvoja konkurentne poljoprivredne proizvodnje, s kojima se bavi Ministarstvo poljoprivrede. Urbana poljoprivreda u našim uvjetima nije prioritet u smislu postizanja samodostatnosti o kojoj govori ovo poglavlje.</p>
146	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.7. Strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj” Odlomak "Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite" (str.93) Napominje se da u brojnim urbaniziranim područjima klizišta predstavljaju značajan sigurnosni rizik, a općine i gradovi često nemaju financijskih kapaciteta za njihovo istraživanje i sanaciju.</p>	<p>Primljeno na znanje Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine kroz svoje redovne aktivnosti pruža stručnu i financijsku potporu JL(R)S u rješavanju pitanja klizišta. https://mgipu.gov.hr/sufinanciranje/sanacija-klizista/8214 Potrebno je objedinjavanje relevantnih saznanja te podupiranje projekata koji se bave navedenom tematikom, a financirani su ili sufinancirani iz drugih izvora, osim samih JLS. Također, navedena tema je regulirana i Zakonom o obnovi zgrada oštećenih potresom na području grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije (NN 102/20).</p>
147	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.6. Strateški cilj 6. „Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji” Odlomak "Prioriteti provedbe politike na području demografske revitalizacije i izgradnje poticajnog okruženja za mlade i obitelj" (str.85) U kontekstu demografske politike nužno je sagledati stambene politike koje se neće odnositi samo na socijalne kategorije i potpomognuta područja. Postoji kategorija mladih zaposlenih ljudi s prosječnim primanjima koji nisu kreditno sposobni i ne mogu si priuštiti adekvatno stanovanje te su prisiljeni živjeti kao podstanari ili kod roditelja. Demografski orijentirana stambena politika bi uz gradnju socijalnih stanova trebala poticati i modele javno-najamnih stanova, te stanova za kontrolirano tržište s povoljnijim cijenama.</p>	<p>Primljeno na znanje Pretmetna problematika bit će detaljnije obrađena Strategije stambene politike Republike Hrvatske do 2030. godine, koja je navedena u Dodatku 4. NRS-a. Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine osnovalo je Povjerenstvo za izradu Nacrta Strategije stambene politike Republike Hrvatske do 2030. godine, te je navedena strategija u fazi izrade.</p>
148	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.5. Strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život” Odlomak "Prioriteti provedbe politike zdravog i aktivnog življenja" (str.76) U cilju prevencije pretilosti, ovisnosti i sličnih negativnih pojava, vrlo je važno uz dostupnost i vidljivost osigurati i širinu uključivanja što većeg broja djece u rekreacijske programe, pogotovo one bez izraženog sportskog talenta. Odlomak "Prioriteti provedbe politike na području dostojanstvenog starenja i primjerenosti mirovina" (str.78) Predlaže se spomenuti: razvoj infrastrukture i programa koji podupiru dostojanstveno starenje i kvalitetan život u starijoj dobi.</p>	<p>Prihvaćen Na str 51. dodaje se tekst: "u cilju prevencije pretilosti, ovisnosti i sličnih negativnih pojava, važno je uz dostupnost i vidljivost osigurati i širinu uključivanja što većeg broja djece u rekreacijske programe, pogotovo one bez izraženog sportskog talenta". Na str 52. dodaje se tekst: "razvoj infrastrukture i programa koji podupiru dostojanstveno starenje i kvalitetan život u starijoj dobi".</p>

149	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 5.1: Strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” Prioritetna područja javnih politika za strateški cilj 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo” Odlomak "Poticanje razvoja kulture i medija" (str.45) S obzirom na u viziji istaknut prepoznatljivi identitet Hrvatske, treba naglasiti da se taj identitet najviše percipira kroz prostor i izgrađeni okoliš. Razvoj svijesti o kvaliteti izgrađenog prostora i razvoj kulture građenja preduvjeti su da hrvatski identitet bude prepoznatljiv u pozitivnom, a ne u negativnom smislu. Nažalost, tradicija nezakonite gradnje i neuvažavanje koncepta arhitektonske i urbanističke izvrsnosti mogle bi dovesti do negativne prepoznatljivosti i trajne devastacije hrvatskog prostora. Predlaže se konzultirati nova stremljenja ('novi europski Bauhaus' - nastojanje da zeleni pokret i nova ekonomija zažive i novim vizualnim jezikom). Odlomak "Prioriteti provedbe javne politike kojima će se pridonijeti razvoju kulture i medija" (str.47) Poticati revitalizaciju starih jezgri posebice u turističkim središtima kako bi se spriječilo iseljavanje autohtonog stanovništva zbog rasta troškova i prenamjene prostora u poslovne odnosno turističke.</p>	<p>Djelomično prihvaćen Postavljenim razvojnim smjerovima i strateškim ciljevima u nacrtu Nacionalne razvojne strategije žele se otkloniti gospodarske i društvene štete prouzročene globalnom krizom, potaknuti što brži oporavak Hrvatske te odgovoriti na postavljene ciljeve u okviru Europskog zelenog plana i EU Teritorijalne agende 2030 te time dati temelj za održivi i inovativni razvoj Hrvatske, uz postizanje otpornosti društva i gospodarstva na globalne krize. Nadalje, u prioritetnom području javne politike „Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma“ navedeno je kako će planiranje i izgradnja novih smještajnih kapaciteta biti u skladu s prostornim, komunalnim i demografskim mogućnostima svakog područja, pri čemu će se voditi računa o dostojanstvenom životu domicilnog stanovništva i dostupnosti dovoljnog broja kvalitetne radne snage u turizmu. Također je istaknuto kako će kvaliteta koja proizlazi iz novih ulaganja u kapacitete, inovativne sadržaje i ljude te cjelovit razvoj integrirane ponude biti usklađena s prirodnim komparativnim prednostima lokaliteta, pridonijet će višoj dodanoj vrijednosti i lakšem upravljanju destinacijama. Zakonski okvir iz područja prostornog uređenja ima aktivan mehanizam Apolitike kroz koji je moguće usmjeriti predložene aktivnosti.</p>
150	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 4.2: Povezanost razvojnih smjerova i strateških ciljeva NRS-a 2030. Tablica 4. Pokazatelji učinka za razvojni smjer 4: Ravnomjerni regionalni razvoj (str.34) Predlaže se pokazatelje uspješnosti postaviti i za usporedbu na razini regija Europske unije kako bi se paralelno moglo vrednovati regionalni razvoj u europskim okvirima usporedivih regija. Primjerice Grad Zagreb je najrazvijenija županija i iznad prosjeka razvijenosti regija EU, ali zaostaje u usporedbi s glavnim europskim gradovima.</p>	<p>Nije prihvaćen U proces izrade Nacionalne razvojne strategije (NRS) bio je uključen široki spektar dionika kao što su tijela javne vlasti, predstavnici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, gospodarska udruženja, socijalni partneri, akademska i znanstvena zajednica, organizacije civilnog društva i zainteresirana javnost. Uz međuresornu radnu skupinu za izradu NRS-a, u izradi je sudjelovalo sedam tematskih radnih skupina te pet radnih skupina za horizontalne politike (teritorijalni razvoj, makroekonomske politike, pravosuđe i dobro upravljanje; obrazovanje, znanost i razvoj ljudskih potencijala; demografija i socijalne politike; konkurentnost, industrijski razvoj i razvoj poduzetništva i obrta). Radna skupina za teritorijalni razvoj sastojala se od triju radnih podskupina: podskupine za pametne gradove, podskupine za održive i pametne otoke i podskupine za potpomognuta i brdsko-planinska područja. U sastavu radnih podskupina bili su predstavnici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, regionalnih koordinatora te ostalih dionika s regionalne i lokalne razine. Konsenzusom svih sudionika navedenih radnih skupina kao i ostalih razvojnih dionika uključenih u sam proces izrade, usvojen je kao pokazatelj uspješnosti za oba strateška cilja razvojnog smjera 4 Ravnomjerni regionalni razvoj (SC 11. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima te SC 12. Jačanje regionalne konkurentnosti), razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najnerazvijenija županija)). Slijedom navedenoga, prijedlog se ne prihvaća.</p>

151	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE U RAZVOJ GRADA POGLAVLJE 3: Nacionalni razvojni smjerovi do 2030. (str.26) Pod točkom 4. koja se odnosi na ravnomjeran regionalni razvoj, predlaže se spomenuti i jačanje uloge srednjih i malih gradova u policentričnom razvoju Države, kao preduvjeta opstanka upravo područja s razvojnim posebnostima kojima su veliki gradovi relativno nedostupni.</p>	<p>Prihvaćen Navedena formulacija uvrštena je u Nacionalnu razvojnu strategiju.</p>
152	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA POTPOGLAVLJE 2.2. Razvojni izazovi i potencijali Hrvatske u idućem desetljeću Odlomak: Sigurnosni izazovi (str. 9) Predlaže se spomenuti i uvijek prisutan izazov povezan s prirodnim katastrofama koji može generirati kako ljudske žrtve, tako i značajnu materijalnu štetu. Neki rizici povezani s prirodnim katastrofama povećavaju se kao posljedica klimatskih promjena. Izazov prirodnih katastrofa potrebno je spomenuti radi mogućeg uključivanja preventivnih mjera (vodno gospodarstvo, poboljšanje seizmičke otpornosti građevina, istraživanje, kartiranje i sanacija klizišta, i sl.) u kasnije programiranje.</p>	<p>Prihvaćen Zakonski okvir iz područja strateškog planiranja i prostornog uređenja omogućava povezivanje pojedinih tema, pa tako i temu klimatskih promjena koja je posebno obrađena u Strategiji prostornog razvoja Republike Hrvatske – Prilagodba klimatskim promjenama. Prostorno planiranje je integralni postupak u kojem sudjeluje velik broj sudionika koji osiguravaju primjenu posebnih propisa te time i provođenje načela sprečavanja klimatskih promjena. U tom smislu njihovo aktivno sudjelovanje u postupku izrade prostornih planova i izrada kvalitetnih stručnih podloga na temu klimatskih promjena od ključne je važnosti za provedbu mjera propisanih strateškim dokumentima. U potpoglavlju 8. Nacionalne razvojne strategije (NRS), Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“, pod naslovom Energetska učinkovitost i samodostatnost te tranzicija na čistu energiju navedeno je da će se u okviru programa energetske obnove stambenog sektora za razdoblje 2021. – 2030. provoditi cjelovita obnova višestambenih zgrada i obiteljskih kuća čiji će dio biti usmjeren na ranjive skupine građana u opasnosti od energetske siromaštva. Posebna pažnja posvetit će se obnovi škola, dječjih vrtića, bolnica i zgrada javnog sektora uzimajući u obzir specifičnosti građevina upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (RH) i građevina unutar zaštićenih kulturno-povijesnih cjelina. Pri energetske obnovi uzet će se u obzir posljedice razornog potresa u Zagrebu u ožujku 2020. godine, a u obnovi zgrada u svim dijelovima RH primijenit će se načela tranzicije na čišće izvore energije i protupotresne zaštite. Povećat će se raspoloživost stručnih resursa, kontinuirano će se osiguravati sredstva za sufinanciranje energetske obnove stambenih zgrada i razvijati inovativne mogućnosti financiranja. U projektima energetske obnove zgrada mjere energetske učinkovitosti povezat će se s mjerama za osiguranje zdravih unutarnjih klimatskih uvjeta, zaštitu od požara i rizika povezanih s pojačanom seizmičkom aktivnošću te uštedu vode. U poglavlju Sigurnosni izazovi na str. 9 dodaje se rečenica: „I klimatske promjene predstavljaju sigurnosnu prijetnju, rizik i izazov koji će rasti ukoliko se ne provedu odgovarajuće mjere prilagodbe klimatskim promjenama ne samo na nacionalnoj već i na globalnoj razini“. U Dodatak 4. dodaje se Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20). Klimatske promjene su prepoznate i kao „sigurnosna prijetnja, rizik i izazov za</p>

		<p>Republiku Hrvatsku“ stoga Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (NN 73/17) predviđa djelovanje u pravcu jačanja otpornosti na klimatske promjene i smanjenja ovog rizika. Zbog ugroze sigurnosti pojavio se i problem tzv. klimatskih migranata, koji se odnosi na one ljude su zbog negativnih učinaka klimatskih promjena i ekstremnih vremenskih nepogoda prisiljeni preseliti se unutar države ili migrirati u druge države. Ova posljedica pokazuje kako klimatske promjene zbog negativnog utjecaja na prirodne ekosustave utječe neizravno i na cjelokupno društvo te ga destabilizira. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20) sadrži detalje o očekivanim klimatskim promjenama za RH koje predstavljaju veliku prijetnju za održivi razvoj RH. Analizirani su utjecaji, rizici i ranjivi sektori te su definirane mjere za jačanje otpornosti i prilagodbu klimatskim promjenama u sektorima (vodno gospodarstvo, poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, energetika i dr.). Kroz petogodišnji akcijski plan će se definirati detalji. Navedeni izazovi su sagledani u odlomku „Klimatske promjene i održivo korištenje resursa“ kojim se navodi da izazovi povezani s klimatskim promjenama, a odnose se na gubitak bioraznolikosti, smanjenje prehrambenih i prirodnih resursa te povećanje broja suša, požara i poplava, kao i ubrzanje podizanja razine mora, predstavljaju izazove koji zahtijevaju ambiciozni zajednički i globalni odgovor na tragu Europskog zelenog plana. Na taj se način u središte pozornosti postavlja održiv način korištenja prirodnih resursa radi osiguranja dovoljne količine hrane, vode i „čiste“ energije, kao i različite preventivne i mjere ublažavanja u planiranje novih projekata i programiranje daljnjih aktivnosti u rješavanju predmetne problematike. U glavi 2. Opis razvojnih potreba i razvojnih potencijala, Globalni kontekst, odlomku Sigurnosni izazovi dodaje se tekst: „Isto tako, sve učestaliji sigurnosni rizik predstavlja i rizik od katastrofa, odnosno potencijalno negativan utjecaj prirodnih prijetnji i katastrofa uzrokovanih prirodnim pojavama ili ljudskim djelovanjem koji može rezultirati ljudskim žrtvama i značajnom materijalnom štetom. Uzroke možemo pronaći u sve značajnijim klimatskim promjenama, ali isto tako i u nekontroliranom razvoju i izgradnji zajednice bez planskog ulaganja u smanjenje postojećih rizika koji nas okružuju.“ Stoga je s ciljem postizanja održivog razvoja potrebno sustavno ulagati u sve faze upravljanja rizicima od katastrofa od državne do lokalne razine.</p>
153	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA "Sadržaj" (str.2) - Pitanje: hoće li konačna Nacionalna razvojna strategija imati popis strateških projekata od nacionalnog značaja kako je propisano člankom 5. Uredbe o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne samouprave (NN 89/2018)?</p>	<p>Primljeno na znanje Nacionalna razvojna strategija (NRS) sadrži indikativni popis akata strateškog planiranja koji će operacionalizirati provedbu ciljeva definiranih u NRS-u. U procesu izrade NRS-a izrađen je i indikativni popis projekata te su fokus grupe radile na definiranju i razradi projekata i projektnih ideja. Sve te informacije koriste se u procesu programiranja i izrade Nacionalnog plana za oporavak i otpornost kao i u izradi sektorskih strateških dokumenata, teritorijalnih strategija te operativnih programa.</p>

154	<p>INA Industrija nafte d.d. Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Pod "Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” u djelu koji se odnose na "Prioritete provedbe na području energetske politike" predlažemo nadodati natuknicu kao drugu po redu na način da glasi: • promicanje alternativnih goriva i naprednih biogoriva</p>	<p>Prihvaćen U Nacionalnu razvojnu strategiju se unosi formulacija: „promicanje naprednih biogoriva i električne energije i vodika iz obnovljivih izvora energije.“</p>
155	<p>Lidija Janjić Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma Mišljenja sam da je nedovoljno obrađena važnost te razvoj nautičkog turizma. Nije dovoljno poznato niti naglašeno da je Hrvatska u nautici velesila, tj. da ima najveću čarter flotu na svijetu te pokriva više od 40% svjetske čarter flote. S tim podacima RH mora i dalje nastaviti poticati razvoj nautičkog turizma, ali ne samo širenjem mreže nautičkih marina te izgradnjom novih, nego: - potičući daljnji razvoj pratećih djelatnosti te stvaranje dodatnih sadržaja - podizanjem kvalitete smještajnih kapaciteta na plovilima - digitalizacijom i primjenom IT tehnologija u nautici - cjeloživotnim i STEM obrazovanjem stručnog kadra: skipera, hostesa, animatora, kuhara, održavanja plovila i sl. - promocijom RH kao broj 1 destinacije u svijetu</p>	<p>Nije prihvaćen Prioritete javnih politika vezane uz područje turizma nakon donošenja Nacionalne razvojne strategije Ministarstvo turizma i sporta planira pobliže razraditi kroz Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalni plan razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine, za koju je završena procedura prethodnog savjetovanja javne nabave te se do kraja prosinca očekuje objava natječaja za ugovaranje usluge izrade strategije s ciljem izrade samih dokumenata. U okviru same Strategije te Nacionalnog plana pobliže će se obraditi i područje daljnjeg razvoja nautičkog turizma te će se u okviru tog područja, među ostalim, detaljnije opisati utjecaj nautičkog prometa na cjelokupno gospodarstvo Republike Hrvatske (RH), prednosti, prilike, prijetnje ali i slabosti nautičkog turizma. U konačnici, zajedno sa dionicima ovog sektora, Ministarstvo turizma i sporta donošenjem Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine i Nacionalnog plana razvoja održivog turizma od 2021. do 2027. godine planira pobliže definirati daljnji smjer razvoja nautičkog sektora RH.</p>
156	<p>Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U okviru strateškog cilja 7; Sigurnost za stabilan razvoj", predložili bi autoru teksta staviti jači fokus na aktivnosti RH obrambene industrije koja je u prethodnim poglavljima NRS 2020-2030 jako lijepo identificirana kao jedna od ključnih strateških RH industrija. Također predlažemo poveznicu s područjem „obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene – Eng: Dual use, čime potičemo komplementarnost sa Strategijom pametne specijalizacije RH 2016-2020 a koja uskoro ide i u „reviziju“. U okviru tog strateškog dokumenta postoji područje „Obrambene tehnologije i proizvodi „dvojne“ namjene po emu je RH prvak i jedina na razini EU koja je već u 2016 prepoznala značaj ulaganja u SIGURNOST i proizvode/usluge koji štite život i zdravlje sigurnosnih institucija ali i svekolikog građanstva EU. Po tome mo prvaci u EU, za to područje i ovaj prijedlog imate direktnu podlogu u rezultatima provedbe S3 strategije gdje je veliki broj tvrtki prijavio upravo projekte iz ovog područja, a na kraju ostvarujete komplementarnost sa strategijama. Predlažemo uvođenje prioritarnog područja 6 pod nazivom "Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne“ namjene". Predlažemo i slijedeći tekst i prioritete provedbe: Trenutne Globalne krize u Svijetu ukazuju na nužnost jačanja samodostatnosti nacionalnih država, pogotovo u području obrane i sigurnosti. I zadnja COVID 19 pandemija ukazala je</p>	<p>Djelomično prihvaćen Prihvaća se komentar u području „obrambenih tehnologija dvojne – civilno-vojne namjene, u onom dijelu koji se odnosi na razvoj i inovacije sredstava dvojne namjene oslanjanjem na fondove EU. U potpoglavlju: „Jačanje Hrvatske vojske“ nakon teksta: „Visoka kvaliteta i inovativnost proizvoda hrvatske obrambene industrije prepoznatljiva je ne samo u hrvatskim oružanim snagama, već i u svijetu. Stoga će se i u narednom razdoblju jačati suradnja sa hrvatskom obrambenom industrijom“ dodaje se nova rečenica: „Davat će se potpora hrvatskoj obrambenoj industriji u razvoju, proizvodnji i primjeni novih i inovativnih tehnologija dvojne, civilno-vojne namjene, oslanjanjem na raspoložive fondove Europske unije“. Ne prihvaća se tekst gdje se unutar prijedloga: „Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne namjene“ sugerira kako: „Hrvatska kao država želi dalje razvijati svoju samodostatnost u području sigurnosti kroz razvoj, primjenu i korištenje konkurentnih domaćih inovacija, proizvoda i alata u području sigurnosti. Naprotiv, Republika Hrvatska razvija svoje vojne sposobnosti prioritarno kroz suradnju sa partnerima iz NATO i EU pri tome vodeći računa o mogućnostima transfera znanja i tehnologija u RH.</p>

da se u trenucima krize primarno zadovoljavaju vlastiti nacionalni resursi i potrebe, a tek onda se razmišlja u suradnji u zajedničkim politikama i inicativama. Primjer je bio Narodne Republike Kine, koja je zaštitnim maskama prvo pokrila svoje potrebe, a tek kasnije upregnula proizvodnju zaštitnih maski prema potrebama međunarodnog tržišta, dok se istovremeno EU našla ovisna o uvozu raznih vrsti zaštitnih sredstava. Hrvatska obrambena industrija, razvijena je iz Domovinskog rata, te je dokazala da je sposobna u kratkom vremenu proizvesti ključne inovativne proizvode koji su bili uspješno korišteni u svrhu obrane RH od agresije. Nakon 25 godina, RH obrambena industrija postepeno se počela diversificirati prema području sigurnosti, odnosno plasmanu proizvoda u sustav sigurnosti, civilne zaštite i ostalih aspekata sigurnosti. Početak je bio u okviru strategije pametne specijalizacije RH 2016-2020 kroz koju je veliki broj RH tvrtki iz obrambene industrije krenuo mijenjati svoj proizvodni portfelj prema sigurnosti u području civilstva. Područje kroz koje se to počelo ostvarivati bilo je „obrambene tehnologije i proizvodi „dvojne“ namjene, ili po engleskom Defence „Dual-Use“. Republika Hrvatska je tu postavila primjer i prioritet za cijelu EU i u budućem razdoblju nastaviti će podržavati ulaganja u području obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene. Društva iz područja obrambeno sigurnosne industrije predstavljaju okosnicu RH gospodarstva u pojedinim industrijskim segmentima te se ovime potiče njihova daljnja diverzifikacija u područje civilne sigurnosti, čime RH radi na samodostatnosti svojeg sustava obrane i sigurnosti, ali i sustava EU. Hrvatska kao država želi dalje razvijati svoju samodostatnost u području sigurnosti kroz razvoj, primjenu i korištenje konkurentnih domaćih inovacija, proizvoda i usluga kao alata u području sigurnosti. Time se ne samo potiče vlastita samodostatnost resursa, već se potiče i prepoznatljivost RH na razini EU kao područja/regije koja se opredijelila za razvoj u području Sigurnosti čime se RH pozicionira na karti EU te ostvaruju pretpostavke za povlačenje EU sredstava iz područja SIGURNOST i organizacija određenih potpornih institucija ili platformi na razini EU koje bi matičnu kuću imali upravo na području Republike Hrvatske kao nositeljem tog područja (npr. KIC, Industrijska platforma u okviru RIS3 strategija, ili EDA CapTech platformi). Prioriteti u području „Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne“ namjene“: - Poticanje istraživanja i razvoja, inovacija i primjena inovativnih rješenja u području Obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene - Jačanje platformi za udruživanje u području proizvodnje i usluga za potrebe sigurnosti - klastera, industrijskih i tehnoloških platformi - Poticanje javnih nabava u središnjim tijelima nadležnim za sigurnost i obranu prema modelu „Partnerstvo za inovacije“ u cilju uvođenja domaćih inovacija u operativnu uporabu sastavnica Sustava domovinske sigurnosti

157 **Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije

Djelomično prihvaćen
Prihvaća se komentar u području „obrambenih tehnologija dvojne – civilno-vojne namjene, u onom

Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj

U okviru strateškog cilja 7; Sigurnost za stabilan razvoj", predložili bi autoru teksta staviti jači fokus na aktivnosti RH obrambene industrije koja je u prethodnim poglavljima NRS 2020-2030 jako lijepo identificirana kao jedna od ključnih strateških RH industrija. Također predlažemo poveznicu s područjem „obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene – Eng: Dual use, čime potičemo komplementarnost sa Strategijom pametne specijalizacije RH 2016-2020 a koja uskoro ide i u „reviziju“. U okviru tog strateškog dokumenta postoji područje „Obrambene tehnologije i proizvodi „dvojne“ namjene po emu je RH prvak i jedina na razini EU koja je već u 2016 prepoznala značaj ulaganja u SIGURNOST i proizvode/usluge koji štite život i zdravlje sigurnosnih institucija ali i svekolikog građanstva EU. Po tome mo prvaci u EU, za to područje i ovaj prijedlog imate direktnu podlogu u rezultatima provedbe S3 strategije gdje je veliki broj tvrtki prijavio upravo projekte iz ovog područja, a na kraju ostvarujete komplementarnost sa strategijama. Predlažemo uvođenje prioritetnog područja 6 pod nazivom "Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne“ namjene". Predlažemo i slijedeći tekst i prioritete provedbe: Trenutne Globalne krize u Svijetu ukazuju na nužnost jačanja samodostatnosti nacionalnih država, pogotovo u području obrane i sigurnosti. I zadnja COVID 19 pandemija ukazala je da se u trenutcima krize primarno zadovoljavaju vlastiti nacionalni resursi i potrebe, a tek onda se razmišlja u suradnji u zajedničkim politikama i inicativama. Primjer je bio Narodne Republike Kine, koja je zaštitnim maskama prvo pokrila svoje potrebe, a tek kasnije upregnula proizvodnju zaštitnih maski prema potrebama međunarodnog tržišta, dok se istovremeno EU našla ovisna o uvozu raznih vrsti zaštitnih sredstava. Hrvatska obrambena industrija, razvijena je iz Domovinskog rata, te je dokazala da je sposobna u kratkom vremenu proizvesti ključne inovativne proizvode koji su bili uspješno korišteni u svrhu obrane RH od agresije. Nakon 25 godina, RH obrambena industrija postepeno se počela diversificirati prema području sigurnosti, odnosno plasmanu proizvoda u sustav sigurnosti, civilne zaštite i ostalih aspekata sigurnosti. Početak je bio u okviru strategije pametne specijalizacije RH 2016-2020 kroz koju je veliki broj RH tvrtki iz obrambene industrije krenuo mijenjati svoj proizvodni portfelj prema sigurnosti u području civilstva. Područje kroz koje se to počelo ostvarivati bilo je „obrambene tehnologije i proizvodi „dvojne“ namjene, ili po engleskom Defence „Dual-Use“. Republika Hrvatska je tu postavila primjer i prioritet za cijelu EU i u budućem razdoblju nastaviti će podržavati ulaganja u području obrambenih tehnologija i proizvoda „dvojne“ namjene. Društva iz područja obrambeno sigurnosne industrije predstavljaju okosnicu RH gospodarstva u pojedinim industrijskim segmentima te se ovime potiče njihova daljnja diverzifikacija u područje civilne sigurnosti, čime RH radi na samodostatnosti svojeg sustava obrane i sigurnosti, ali i sustava EU. Hrvatska kao država želi dalje razvijati svoju samodostatnost u području sigurnosti kroz razvoj,

dijelu koji se odnosi na razvoj i inovacije sredstava dvojne namjene oslanjanjem na fondove EU. U potpoglavlju: „Jačanje Hrvatske vojske“ nakon teksta: „Visoka kvaliteta i inovativnost proizvoda hrvatske obrambene industrije prepoznatljiva je ne samo u hrvatskim oružanim snagama, već i u svijetu. Stoga će se i u narednom razdoblju jačati suradnja sa hrvatskom obrambenom industrijom“ dodaje se nova rečenica: „Davat će se potpora hrvatskoj obrambenoj industriji u razvoju, proizvodnji i primjeni novih i inovativnih tehnologija dvojne, civilno-vojne namjene, oslanjanjem na raspoložive fondove Europske unije“. Ne prihvata se tekst gdje se unutar prijedloga: „Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne namjene“ sugerira kako: „Hrvatska kao država želi dalje razvijati svoju samodostatnost u području sigurnosti kroz razvoj, primjenu i korištenje konkurentnih domaćih inovacija, proizvoda i alata u području sigurnosti. Naprotiv, Republika Hrvatska razvija svoje vojne sposobnosti prioritetno kroz suradnju sa partnerima iz NATO i EU pri tome vodeći računa o mogućnostima transfera znanja i tehnologija u RH.

primjenu i korištenje konkurentnih domaćih inovacija, proizvoda i usluga kao alata u području sigurnosti. Time se ne samo potiče vlastita samodostatnost resursa, već se potiče i prepoznatljivost RH na razini EU kao područja/regije koja se opredijelila za razvoj u području Sigurnosti čime se RH pozicionira na karti EU te ostvaruju pretpostavke za povlačenje EU sredstava iz područja SIGURNOST i organizacija određenih potpornih institucija ili platformi na razini EU koje bi matičnu kuću imali upravo na području Republike Hrvatske kao nositeljem tog područja (npr. KIC, Industrijska platforma u okviru RIS3 strategija, ili EDA CapTech platformi). Prioriteti u području "Podrška samodostatnosti obrambenog sustava RH kroz razvoj proizvoda i tehnologija „dvojne“ namjene": - Poticanje istraživanja i razvoja, inovacija i primjena inovativnih rješenja u području Obrambenih tehnologija I proizvoda "dvojne" namjene - Jačanje platformi za udruživanje u području proizvodnje i usluga za potrebe sigurnosti - klastera, industrijskih i tehnoloških platformi - Poticanje javnih nabava u središnjim tijelima nadležnim za sigurnost i obranu prema modelu „Partnerstvo za inovacije“ u cilju uvođenja domaćih inovacija u operativnu uporabu sastavnica Sustava domovinske sigurnosti

158	<p>Javna ustanova Regionalni koordinatorski centar Sisačko-moslavačke županije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj</p> <p>Dostavljamo sljedeće prijedloge nadopuna: Strateški cilj 9. „Održiva mobilnost”, Prioritetno područje: Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost, navedenim prioritetima provedbe predlažemo dodati sljedeće: Unaprjeđenje i modernizacija infrastrukture prometnog sustava; Povećanje cestovne povezanosti izgradnjom, rekonstrukcijom i dogradnjom mostova i spojnih cesta; Izgradnja obilaznica oko većih županijskih središta; Uspostava i razvoj intermodalnog javnog putničkog prijevoza; Infrastrukturno opremanje graničnih prijelaza za prilagodbu schengenskom sustavu; Povećanje biciklističke i pješačke povezanosti izgradnjom, rekonstrukcijom i dogradnjom mostova i popratne infrastrukture; Izgradnja heliodroma i uzletno-sletnih staza za sportsko-rekreativne i turističke funkcije te hitne intervencije; Izgradnja uzletno-sletnih staza, popratne infrastrukture i suprastrukture za povećanje otpornosti na incidentne situacije te za sportsko-rekreativne i turističke funkcije; Infrastrukturno odvajanje pješačkog i biciklističkog od cestovnog prometa. Strateški cilj 10. „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva”, Digitalna tranzicija gospodarstva: Prioritetima provedbe politike na području digitalne tranzicije gospodarstva predlažemo dodati sljedeće: Jačanje kapaciteta za razvoj industrije video igara; Razvoj blockchain tehnologije.</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Nacionalna razvojna strategija (NRS) je krovni institucionalni dokument države kreiran sa jasnom vizijom i ciljem svekolikog razvoja Republike Hrvatske (RH) u kojem se predstavljaju nacionalni razvojni smjerovi do 2030. godine, ključni preduvjeti za stabilan i održiv rast, strateški ciljevi RH do 2030. godine te se definira financijski okvir za provedbu, kao i okvir za praćenje i vrednovanje NRS-a. Kao najvažniji strateški dokument na razini RH, ovaj dokument iz tog razloga ne navodi elemente koji pripadaju operativnoj projektantskoj razini (izgradnja mostova, spojnih cesta, heliodroma, itd.), već predstavlja strateški okvir za sve ostale sektorske strategije, nacionalne programe i provedbene projekte u kojima će se eventualno navoditi svi potrebni infrastrukturni zahtjevi. Prijedlog Niskougljične strategije (NUS) sadrži politike i mjere te smjernice za niskougljični razvoj u prometu. Također nacionalni razvojni dokumenti i razvojni dokumenti pojedinih područja i djelatnosti moraju biti usklađeni s načelima, osnovnim ciljevima, prioritetima i mjerama utvrđenim u NUS-u što je u NRS-u postignuto. Vezano za komentar na Strateški cilj 10. Digitalna tranzicija gospodarstva navodimo da Nacionalna razvojna strategija definira prioritete na višoj strateškoj razini od danog prijedloga. Prijedlozi jačanje kapaciteta za razvoj industrije video igara i razvoj blockchain tehnologije mogu se pronaći u navedenim prioritetima te će se konkretnije i detaljnije razrađivati u dugoročnim i srednjoročnim aktima strateškog planiranja (npr. višesektorskim/sektorskim strategijama i planovima). Također, u dijelu gdje se navode prioritete provedbe javne politike kojima će se pridonijeti razvoju kulture i medija navedeno je i: •ulaganje u kulturne i kreativne industrije. Na taj su način video igre uključene u strateški dokument pošto video igre spadaju u kreativnu industriju. Republika Hrvatska (RH) podržava i slijedi zajedničke energetske i klimatske politike EU i ispunjenje zajedničkog cilja postizanja klimatske neutralnosti Europe do 2050. g. U skladu s navedenim, tijekom zadnje dvije godine intenzivno su se pripremali strateški dokumenti (Strategija energetskog razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu, Nacionalni energetski i klimatski plan 2021. – 2030. (NECP), Strategija niskougljičnog razvoja za razdoblje do 2030. s pogledom na 2050. godinu (NUS), Strategija prilagodbe klimatskim promjenama za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu) koje su ili usvojene ili u visokom stupnju završenosti, a kojima se pokazuje na koji način će se ostvariti tranzicija na niskougljični razvoj u svim sektorima i ojačati otpornost na klimatske promjene pri čemu je najveća pažnja posvećena specifičnim nacionalnim interesima RH. Navedeni strateški dokumenti usklađeni su sa NRS-om. Tako su u NUS-u i NECP-u kao strateškim dokumentima za niskougljični razvoj Hrvatske definirane mjere za postizanje scenarija niskougljičnog razvoja. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u srednjoročnom aktu strateškog planiranja, u okviru Akcijskog plana provedbe NUS-a koja se radi za razdoblje od pet godina.</p>
-----	--	--

159	<p>Vitimir Begović Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U Strateškom cilju 6. "Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji" predlaže se konkretizirati stambenu politiku. U sadašnjim okolnostima većina građana usmjerena je ka vlastitoj nekretnini, za koje se kreditno dugoročno zadužuju, a sve nekretnine kupljene na kredit sve do njegove otplate vlasništvo su banke, dok je u razvijenijim zemljama model dugoročnog najma najprihvaćeniji i najrašireniji. Hrvatskoj je potrebna nacionalna stambena strategija, kako bi se osmislila i provodila gradnja socijalnih stanova i stanova za najam, i time olakšalo rješavanje stambenog pitanja mladim obiteljima, ali i svima onima koji zbog raznih razloga, kao što su siromaštvo, starost i hendikepiranost, objektivno ne mogu riješiti pitanje stanovanja. Model najma stanova je izuzetno važan i zbog zadovoljavanja potreba tržišta rada, veće mobilnosti i pokretljivosti radnika i njihovih obitelji. Modelom socijalnih stanova potrebno je obuhvatiti ciljne društvene skupine, a programom gradnje stanova za najam treba omogućiti rješavanje stambenog pitanja za one koji ne mogu konkurirati za socijalni stan, a povoljan najam mogu financijski podnijeti. Slijedom navedenoga predlaže se u Dodatak 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a unijeti novu točku: Nacionalna stambena strategija RH za razdoblje 2021.- 2030.</p>	<p>Djelomično prihvaćen Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje je nositelj mjere stambenog zbrinjavanja na potpomognutim područjima. Zakonom o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima (NN 106/18) definirane su nadležnosti, kriteriji, mjerila i modeli stambenog zbrinjavanja. Navedeno može i treba biti kao sastavni dio ugrađeno u Nacionalnu razvojnu strategiju budući se stambena politika utvrđuje kroz nacionalnu strategiju. Ministarstvo graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine nadležno je za donošenje politike stanovanja na razini Republike Hrvatske (RH). Operativni provedbeni postupci SDUOSZ-a mahom su ograničeni na jedinice lokalne samouprave koje su razvrstane u potpomognuta područja (I.-IV. skupina JLS) i područja koja su ranije bila područja posebne državne skrbi a nisu razvrstana u potpomognuta). Vlada RH, s ciljem gospodarskog osnaživanja svih krajeva RH kako bi bili poželjni za život, a naročito mladima, ulaže u ravnomjerni regionalni razvoj te demografsku i pronatalitetnu politiku. Kroz program subvencioniranja stambenih kredita za mlade obitelji i program društveno poticane stanogradnje potiče se stambeno zbrinjavanje mladih. U svrhu aktivacije mladih na tržištu rada, provodi se Garancija za mlade kao strateški dokument za poboljšanje položaja mladih na tržištu rada, a u cilju uspostave uravnoteženog tržišta rada. Poticalo se i zapošljavanje mladih na neodređeno vrijeme, a kroz poreznu reformu, mladi do 25 godina u potpunosti su oslobođeni obveze plaćanja poreza na dohodak, dok je za mlade od 26 do 30 godina ta obveza prepolovljena. Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine osnovalo je Povjerenstvo za izradu nacrtu Stambene strategije te je navedena strategija u fazi izrade. Zakonom o porezu na promet nekretnina (NN 115/16 i 106/18) od 1. siječnja 2019. godine smanjena je stopa poreza za promet nekretninama. Zakon o porezu na dohodak (NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20 i 138/20) propisuje posebne olakšice oslobođenja i poticaje za više skupina stanovništva.</p>
160	<p>CRODIJASPORA Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Komentari na strateški cilj 8 – "Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost" kao sastavni dio Nacrta nacionalne strategije razvoja do 2030. godine Slažemo se s premisom o tranziciji na nisko ugljičnu ekonomsku strukturu. U tome duhu, važno je imati sljedeće ključne aspekte na umu: 1. Svaki pristup ovoj temi mora uzeti u obzir objektivna fiskalna ograničenja te transparentno izložiti troškove i koristi svake predložene mjere za ostvarenje nisko ugljične ekonomije. 2. U fazi tranzicije na nisko ugljičnu ekonomiju, Hrvatska mora osigurati energetsku sigurnost, uključujući pristup fosilnim gorivima, kako bi potaknula gospodarski rast i razvoj – pristup baznoj energetici uvjet je za prijelaz na nisko ugljičnu ekonomiju. 3. Mnoge članice EU poput Njemačke, Nizozemske i Italije koje dugo koriste ugljikovodike i koje su u određenoj mjeri iskoristile vlastite naftne i plinske resurse sada grade dodatnu infrastrukturu za</p>	<p>Djelomično prihvaćen Republika Hrvatska (RH) podržava i slijedi zajedničke energetske i klimatske politike EU i ispunjenje zajedničkog cilja dekarbonizacije Europe do 2050. godine. U skladu s navedenim, tijekom zadnje dvije godine intenzivno su se pripremali strateški dokumenti (Strategija energetskega razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu, Nacionalni energetski i klimatski plan 2021. – 2030., Niskougljična strategija, Strategija prilagodbe klimatskim promjenama) koje su ili usvojene ili u visokom stupnju završenosti, a kojima se pokazuje na koji način će se dekarbonizirati svi sektori, pri čemu je najveća pažnja posvećena specifičnim nacionalnim interesima RH. Svi navedeni strateški dokumenti u potpunosti su usklađeni sa Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS). Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, kao tijelo nadležno za politiku klime i energetike, koordiniralo je novelaciju Niskougljične strategije (NUS) i izradu Strategije energetskega razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050.</p>

uvoz ugljikovodika. Najkontroverzniji primjer je njemačko-ruski projekt Nordstream II cjevovod za uvoz plina. 4. U 2019. godini Hrvatska je nabavila 17% struje iz Nuklearne elektrane Krško, čiji je 50-postotni vlasnik zajedno sa Slovenijom. Pogon ima uporabnu licencu do 2043. godine. Zamjena ovog nisko ugljičnog izvora bazne energije ključno je pitanje s obzirom da izravno utječe na stabilnost i pouzdanost pristupu energiji za Hrvatsku. Osim toga, energija iz ovog izvora bitno doprinosi ispunjenju nisko ugljičnih ciljeva. Njemačka odluka iz 2011. godine da postupno stavi domaću nuklearnu industriju izvan pogona potaknula je porast korištenja prirodnog plina i ugljena kako bi nadomjestila izostanak nuklearne energije, što jasno pokazuje koliko je izazovno mijenjati energetske miks jedne države. 5. Hrvatski dio Jadranskog mora dobrim je dijelom neistraženo područje u kontekstu nafte i plina. Proizvodnja u Uvali Kavala u Grčkoj pokazuje da je moguće proizvoditi naftu i plin uz turizam i ostale ekonomske aktivnosti i poticati regionalni razvoj. Potencijalno otkriće nafte i plina, osim što bi osiguralo pristup domaćim fosilnim gorivima, unaprijedilo joj energetske sigurnost, povećalo porezne prihode i stvorilo visoko plaćena specijalizirana radna mjesta, potaknulo bi domaću industrijsku bazu osobito industrije koje ovise o pouzdanom, efikasnom, stabilnom i cjenovno prihvatljivom pristupu energetici poput staklenika, proizvodnje gnojiva, petrokemija i ostalo. Proizvodnja nafte i plina u Jadranu omogućila bi Hrvatskoj da intervenira kod prirodnih izlivanja nafte i plina u mora. Također, bolje bi se mogla suprotstaviti protuzakonitom izlivanju nafte koja se često događa u Jadranu i koje je, čini se, usko povezano s tankerskim trasama preko kojih se uvozi nafta u regiju. Konačno, istraživanje i potencijalna proizvodnja nafte u Jadranu bio bi još jedan alat u osiguranju suverenosti nad hrvatskim dijelom Jadranskog mora. 6. Razvoj tehnologija za ostvarenje ugljične neutralnosti poput uklanjanja i skladištenja ugljika izvedenice su postojećih tehnologija u naftnoj i plinskoj industriji te se smatraju dijelom tercijarnih metoda crpljenja nafte i plina. Koristeći postojeće sinergije, Hrvatska može osigurati i razviti postojeću industrijsku bazu i produljiti vijek postojećih naftnih i plinskih polja. Koristeći postojeću infrastrukturu, otklonila bi potrebu za izgradnju dodatne infrastrukture za uvoz nafte i plina. Ovo bi također osiguralo pristup najnovijoj tehnologiji koja ima cilj ostvariti nisko ugljičnu budućnost. 7. Ovaj bi pristup INA/MOL omogućio odgodu stavljanja izvan pogona starijih naftnih i plinskih polja i potaknuo korištenje postojeće infrastrukture za gore spomenute tercijarne metode te proizvodnju vodika. Ovo je u skladu s traženjem rješenja za nisko ugljičnu budućnost, koja istovremeno generira prihode s kojom bi se ta istraživanja financirala. HEP bi na sličan način imao koristi od ovog pristupa. U kontekstu prioriteta iznesenih u domeni energetske politike: Slažemo se s: 1. promicanjem energetske tranzicije i obnovljivih izvora energije; 2. povećanjem energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicijom na čistu energiju; 3. uvođenjem naprednih digitaliziranih

godinu (ES) te Integriranog nacionalnog energetskeg i klimatskog plana za razdoblje od 2021. do 2030. godine (NECP), uvažavajući obaveze RH prema EU i drugim međunarodnim obvezama ti su ciljevi smanjenja emisije stakleničkih plinova u energetskim sektorima usklađeni. Obveza usklađivanja NECP-a i NUS proizlazi iz Uredbe EU 2018/1999 Europskog parlamenta i vijeća o upravljanju energetskom unijom i djelovanju u području klimatskih promjena. Sukladno zajedničkom cilju država članica o postizanju klimatske neutralnosti (Europski zeleni plan) dolazi do velikih promjena u svim sektorima koji mogu doprinijeti tranziciji te jačanju otpornosti na klimatske promjene. Tako su u NUS-u i NECP-u kao strateškim dokumentima za niskougljični razvoj RH definirane mjere za postizanje tih scenarija. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u relevantnom srednjoročnom aktu strateškog planiranja, u okviru Akcijskog plana provedbe NUS-a koja se radi za razdoblje od pet godina te će taj dokument razraditi mjere ulaganja u istraživanje i razvoj tehnologija, tehničkih i ne tehničkih mjera za smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje odliva te ulaganja u proizvodnju sintetskog metana i vodika i tehnologiju hvatanja i geološkog skladištenja CO₂. NRS je usklađen sa ciljevima iz NECP-a i NUS-a, što doprinosi usklađenosti politika i prioriteta djelovanja.

energetskih sustava, mreža i skladištenjem energije; 4. dekarbonizacijom, uklanjanjem, skladištenjem i uporabom ugljikovog dioksida; 5. energetskom obnovom zgrada i suzbijanjem energetskog siromaštva. U pronalasku načina da se ostvare gore navedeni ciljevi, bitno je osigurati kvalitetno korištenje javnih sredstava koje nužno podrazumijevaju provedbu robusnih cost benefit analiza svih predloženih mjera. Financijska sredstva EU dobro su došla u ovom pogledu, ali podrazumijevaju financijsko sudjelovanje hrvatskih poreznih obveznika. Kako bismo ostvarili maksimalne pozitivne rezultate ovih sinergija, važno je biti svjestan fiskalnih realnosti. Pozdravljamo transparentnost Strategije u priznanju na 100. stranici da postojeći modeli subvencioniranja obnovljivih izvora energije nisu održivi. Dodatno, svaka promjena politikâ nužno znači transfer troškova i koristi među sektorima društva. Bitno je osigurati da najveći i najneefikasniji konačni potrošači pošteno doprinose u snošenju troška prilagodbe na nisko ugljičnu ekonomiju. Djelomično se slažemo s navedenim prioritetom: 1. Istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija: Domaći tehnički i financijski kapaciteti su previše ograničeni da bi hrvatski akteri samostalno uspjeli u ovoj domeni. Mogućnosti za komercijalizaciju te primjenu novih tehnologija su još manje razvijeni. U potpunosti podupiremo korištenje i razvoj hrvatskog znanja, ali vjerujemo da se to znanje praktički može iskoristiti u suradnji s tehnološkim i financijskim partnerima u EU, SAD-u i dalje. Ne slažemo se s navedenim prioritetom: 1. Ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom Nemamo ništa protiv tehnologija vezanih uz vodik, međutim, radije bismo da Strategija pristupi pitanju ostvarenja nisko ugljične ekonomije na tehnološki neutralan način. Takav bi pristup povećao vjerojatnost uspjeha državne pomoći, jer se pomoć države ne bi ograničila na jednu, unaprijed odabranu tehnologiju. Nije nam jasno zašto bi Strategija eksplicitno preferirala jednu tehnološku mogućnost među mnogima. Primjereniji nam se čini pristup u kojemu politike podržavaju tehnološki napredak općenito, bez osobite preferencije za jednu tehnologiju. Takav bi pristup smanjio percepciju pristranosti, odnosno korupcije u Hrvatskoj. Dodatna razmišljanja Kako Strategija ne spominje pitanje izlivanja nafte i prirodno curenje nafte i plina u Jadranskom moru zanima nas je li Hrvatska pokušala s Italijom pronaći zajedničko rješenje za ove probleme? Odnosno, je li tražila tehničku pomoć i/ili savjete od ostalih zemalja članica EU, relevantnih EU organizacija ili privatnog sektora? Dalje, razmišlja li Hrvatska o uključenju Albanije i Crne Gore u ovu problematiku? Naime, ovo bi bio jedan konkretan znak podrške zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu k punopravnom članstvu u EU. Zaključak Dostavljamo ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Crodiasporina rasprava na Energetskom panelu 30. listopada u sklopu Crodiasporine konferencije 2020 čini sastavni dio ovih komentara. (Nalazi se rasprava iz ovogodišnje konferencije na: <https://vimeo.com/473933484>)

	Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. https://vimeo.com/473933484	
161	<p>Dejana Bouillet Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj</p> <p>Drago mi je što Strategija predviđa prioritete na području socijalne politike. Međutim, u tom dijelu su djeca ostala nedovoljno prepoznatljiva. Ja bih ih u prioritetu "unaprjeđenje ravnomjerne dostupnosti i kvalitete sveobuhvatne socijalne skrbi za posebno osjetljive skupine, mlade, osobe iz ruralnih područja, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja u obitelji, djecu, starije osobe, beskućnike, žrtve trgovanja ljudima, azilante, osobe bez dovoljno sredstava za uzdržavanje" stavila na prvo mjesto, prije mladih. Posebno je važan prioritet "poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga" kojeg bih dopunila tako da glasi: "poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga povezivanjem postojećih i ravnomjernim razvojem novih usluga usklađenih s potrebama stanovništva pojedinih lokalnih zajednica". Naime, nedovoljna suradnja ustanova socijalne skrbi, obrazovanja i zdravstva se u svim istraživanjima koja se tiču djece izložene riziku socijalne isključenosti pokazuje kao vrlo slaba karika u sustavu zaštite prava djece. Također, potrebe stanovništva pojedinih zajednica nisu dovoljno prepoznate, a time ni implementirane u lokalne startegije, javne politike pa tako ni u sustav usluga.</p>	<p>Prihvaćen</p> <p>U Republici Hrvatskoj djeca su izdvojena kao jedna od najranjivijih skupina djece koja su u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Prema najnovijim statističkim podacima upravo su djeca izdvojena kao jedna od najrizičnijih skupina. Razvoj usluga u zajednici i ravnomjerna dostupnost usluga u zajednici pridonose poboljšanju kvalitete života korisnika i njihovoj uključenosti u život lokalne zajednice.</p>

162 **Dejana Bouillet**
Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj
 Poglavlje "Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija" adresira isključivo škole, iako se ispravno konstatira "Osiguravanje jednakih uvjeta sustavnog odgoja i obrazovanja za sve učenike pretpostavlja dostupnost obrazovanja svim učenicima te izgradnju školskih objekata i odgojno-obrazovne infrastrukture kojoj je središte škola, a okruženje za učenje drugi objekti (sportska dvorana, poduzetnički inkubator, laboratorij, centar za praktično obrazovanje i dr.).". Uvjerena sam da se ova rečenica treba odnositi i na djecu, odnosno da treba obuhvaćati i rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Jednako tako smjer opisan u rečenici "Njegovat će se osobne i zajedničke vrijednosti koje promiču slobodu i toleranciju. Razvijat će se cjelovita potpora učenicima u učenju, posebice učenicima s teškoćama i darovitima, učenicima pripadnicima nacionalnih manjina i učenicima koji pripadaju rizičnim skupinama." ne bi smio izostaviti djecu rane i predškolske dobi, što dodatno upućuje na potrebu boljeg definiranja prioriteta prethodnog poglavlja. Kasnije se kao prioritet spominje "razvoj cjelovite potpore za djecu i učenike i sprječavanja napuštanja sustava obrazovanja te ulaska u NEET skupinu, s naglaskom na ranjive skupine te djecu i učenike s teškoćama u razvoju" što je jedini dio poglavlja koji uključuje i djecu rane i predškolske dobi, a zaista je važno da se isti pozitivni pomaci dogode na svim razinama obrazovanja. Predlažem da cijelo poglavlje uključi i odgojitelje (a ne samo učitelje i nastavnike), odnosno djecu (a ne samo učenike) ili da se prethodno poglavlje znatno nadopuni.

Prihvaćen
 Sadržaj poglavlja „Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija“ potrebno je izmijeniti na način da isti obuhvaća i rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Ovim putem ukazujemo kako se sintagmom cjelovitog razvoja koja je spomenuta u prethodnom podnaslovu obuhvaća i kognitivni, etički, emocionalni, estetski i tjelesni razvoj djece i učenika, dakle ono što se dalje spominje u podnaslovu „Stjecanje i razvoj temeljnih i stručnih kompetencija.“

163	<p>Dejana Bouillet Nacr prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj Poštovani, Čestitam na izrađenom prijedlogu strategije. Javljam se jer želim ukazati na važnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za postizanje postavljenih ciljeva Strategije, što bez osiguravanja pristupačnog i kvalitetnog odgoja i obrazovanja nije moguće. Na razini europskih politika danas je potpuno jasno da je upravo rani i predškolski odgoj ključno sredstvo za sprječavanje socijalne neravnopravnosti i za osiguravanje jednakosti obrazovnih mogućnosti. Upućujem na COUNCIL RECOMMENDATION on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems, 2019/C 189/02 koje bi u ovom dokumentu mogle i trebale biti više zastupljene. Mjera koja se tiče samo povećanja dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja stvarno nije dovoljna. Predlažem promjenu naziva Dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Pristupačnost kvalitetnog ranog predškolskog odgoja i obrazovanja (jer su to pojmovi puno širi od same dostupnosti). Navedeno bi podrazumijevalo dosljednu izmjenu termina dostupnost u pristupačnost. Također predlažem izmjenu Prioriteta provedbe na području obrazovne politike unutar ovog poglavlja tako da oni u većoj mjeri odgovaraju Preporukama Europske komisije. Npr.: povećati pristupačnost visokokvalitetnog sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja svoj djeci osigurati ravnomjernu dostupnost, priuštivost i inkluzivnost ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u cijeloj zemlji razviti mehanizme unaprjeđivanja, praćenja i podrške sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja radi osiguravanja standarda kvalitete i resursa za podršku djeci izloženoj riziku socijalne isključenosti.</p>	<p>Prihvaćen Prihvaća se prijedlog zamjene pojma dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u pristupačnost. Također se prihvaća izmjena prioriteta provedbe obrazovne politike na način da oni odražavaju i europske preporuke.</p>
164	<p>Marija Memunić Butigan Nacr prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj 5.7. Strateški cilj 7. „Sigurnost za stabilan razvoj” Smatram da je potrebno dodatno obraditi ugrozu/rizik koji se odnosi na prisutnost zračenja u našem okolišu i njegovu potencijalnu štetnost za ljudsko zdravlje, što je u današnje vrijeme nezaobilazno znanstveno, tehničko i društveno pitanje. Ljudi su nedovoljno informirani o ovom problemu, te nisu osviješteni o potrebi zaštiti od zračenja i potrebi uvođenja javnih mjera zaštite. Slijedom navedenog u dokumentu bi istaknula potrebu za uvođenjem suvremenih standarda u segmentu zaštite stanovništva od zračenja. Potrebno je smanjiti granice dozvoljenog zračenja, uvesti obvezu provođenja postupka javne rasprave na temu, tražiti obvezu izrade studije utjecaja na okoliš i utjecaja na zdravlje, uvesti obvezu planiranja baznih stanica u dokumentima prostornog uređenja (građevinska dozvola i dr.), uvesti strože sankcija za nepoštivanje predmetnih kriterija, uvesti sustavne mjere edukacije o štetnosti zračenja itd.</p>	<p>Nije prihvaćen Navedeno područje biti će predmet nacionalnog plana razvoja zdravstva - tj. sektorske strategije.</p>

165	<p>Vitomir Begović Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Sadržaj U Strateškom cilju 5 "Zdrav, aktivan i kvalitetan život" točki 3. Dostojanstveno starenje" predlaže se dodati i mogućnost primjene instituta dokupa mirovine. Naime, Hrvatski sabor je krajem 2013. godine usvojio Zakon o doživotnoj otpremnini odnosno dokupu mirovine (NN 153/13), kojim je omogućena učinkovita i socijalno odgovorna provedba dokupa mirovine. Važno je naglasiti da određeni kolektivni ugovori zaključeni između sindikata i poslodavaca upućuju na primjenu ovog instituta, kroz sporazum između poslodavca i radnika te poslodavca i društva za dokup mirovine. Provedba Zakona o doživotnoj otpremnini odnosno dokupu mirovine u skladu je s „europskim socijalnim modelom“, praksom „mekanog umirovljenja“ i pravnom stečevinom EU (Direktiva 98/59/EZ), a ispunjava i preporuke ILO-a o visini mirovinskih primanja. Međutim, u ovom trenutku još uvijek nema institucionalnih uvjeta za primjenu ovog modela, a što bi se u narednom razdoblju trebalo ostvariti. Iz navedenog razloga u ovom dijelu dokumenta predlaže se dodati: Poboljšanju i zaštiti životnog standarda umirovljenika može uz II i III stup doprinijeti i primjena instituta doživotne otpremnine, odnosno dokupa mirovine, putem sporazumijevanja poslodavaca i radnika koji zbog određenih razloga nisu u mogućnosti raditi do pune starosne mirovine. U tom cilju poticati će se primjena instituta dokupa mirovine, kako bi se na taj način kompenzirao mjesečni gubitak u isplati mirovine zbog ranijeg umirovljenja, i omogućilo mjesečno primanje „pune“ mirovine iz dva izvora.</p>	<p>Nije prihvaćen Prioritet provedbe politike na području dostojanstvenog starenja i primjerenosti mirovina je, među ostalim, poticanje duljeg ostanka u svijetu rada i smanjenje broja prijevremenih umirovljenja. Napominjemo da se Zakonom o doživotnoj otpremnini odnosno dokupu mirovine (NN 153/13) uređuje ostvarivanje doživotne otpremnine te osnivanje i poslovanje društava koja provode dokup mirovine. Time je uspostavljen zakonodavni okvir koji ne priječi subjekte da putem ovog instituta urede međusobne odnose, niti priječi osnivanje trgovačkog društva čiji bi predmet poslovanja bio dokup mirovine.</p>
-----	--	--

166	<p>GRAD ZAGREB</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 1. Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030.</p> <p>Dodatak 1. – Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030. Pasus/odlomak: 8. Tekst koji se citira iz Strategije: „Podržavat će se projekti na lokalnoj i regionalnoj razini uz zadržavanje sadašnje razine financiranja iz europskih fondova od 15 % i njihovim korisnicima osigurati nesmetano financiranje. Pritom će se voditi računa o financijskom kapacitetu pojedine jedinice kako bi se omogućilo što veće sufinanciranje iz državnih sredstava jedinicama kojima su sredstva iz državnog proračuna neophodna za financiranje europskih projekata, u skladu s kriterijima koje propisuje Vlada i mogućnostima državnog proračuna.“ Prijedlog izmjene i obrazloženje: Dio teksta koji govori o tome kako će se usmjeravati sredstva, odnosno prema kojim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave vrlo je općenit i ostavlja mogućnost postavljanja proizvoljnih kriterija. Potpuno je nejasno kako će se mjeriti financijski kapaciteti pojedine jedinice za provedbu nekog projekta. Kod svakog projekta moraju se osigurati sredstva za provedbu te posljedično svaka jedinica mora imati financijski kapacitet za provesti pojedini projekt koji je već prijavljen i odobren. Dosadašnji kriteriji određivanja udjela sredstava Programa sufinanciranja provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini za pojedine JLP(R)S postavljeni su na osnovu indeksa razvijenosti, a u skladu s Odlukom o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (Narodne novine, broj 132/17). S obzirom da je Odluka još na snazi pozivom na istu izbjeglo bi se neadekvatno određivanje kriterija, koje bi moglo otežati ili onemogućiti sufinanciranje projekata za pojedine JLP(R)S. Stoga umjesto teksta: "...u skladu s kriterijima koje propisuje Vlada i mogućnostima državnog proračuna.“ predložimo tekst: „...u skladu s Odlukom o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (Narodne novine, broj 132/17) i/ili ostalim propisima koji reguliraju kriterije prema stupnju razvijenosti.“</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Imajući u vidu slabe financijske kapacitete velikog broja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a s druge strane, u namjeri da se osiguraju sredstva za provedbu što većeg broja projekata Europske unije (EU), ovogodišnjim Programom za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini propisano je da se udio sredstava Programa sufinanciranja učešća korisnika u provedbi EU projekata određuje u visini do 50% od vlastitog učešća u prihvatljivim troškovima koje je korisnik dužan osigurati iz vlastitih izvora. Konačan udio sredstava Programa sufinanciranja učešća korisnika u provedbi EU projekata odrediti će se po završetku prvog kruga podnošenja zahtjeva na temelju ukupnog iznosa vlastitog učešća korisnika u prihvatljivim troškovima koji će biti iskazani u zahtjevima pristiglim u prvom krugu.</p>
167	<p>CRODIJASPORA</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 1. Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030.</p> <p>Komentari na Strateški cilj 6- Nacrt Nacionalne strategije razvoja do 2030. godine 1. Cilj piše: „Pojačat će se aktivnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava radi pojednostavljenja postupaka dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike dijaspore“ Prijedlog Crodijaspore: • pojednostaviti postupak za stjecanje hrvatskog državljanstva ljudima koji ispunjavaju uvjete u inozemstvu. • Glasovanje u Hrvatskom iseljeništvu: omogućiti biračima s pravom glasa u inozemstvu koji ne žive u blizini biračkih mjesta dopisno ili elektroničko glasovati. 2. Cilj piše: Povoljno okruženje za snažniji doprinos dijaspore gospodarskom i demografskom potencijalu Hrvatske Prijedlog Crodijaspore:</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Nastavno na komentar o strateškom cilju 6, ističemo kako Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) kao hijerarhijski najvišim aktom strateškog planiranja ne propisuju se zakonodavne aktivnosti, već se daju smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske (RH). Nadalje, izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19) olakšan je i pojednostavljen postupak stjecanja hrvatskog državljanstva, a u planu su i daljnja unaprjeđenja normativnog okvira politika prema Hrvatima izvan RH. Komentar se ne prihvaća iz razloga jer je komentarom navedeno sastavni dio NRS-a i već je obuhvaćeno tekstom koji se nalazi u poglavlju vezano za strateški cilj 6 (str. 55): „Hrvati koji žive izvan Hrvatske stekli su diljem svijeta životno, radno i poslovno iskustvo koje može obogatiti i olakšati napore u bržem razvoju Hrvatske. Zbog toga je trajno opredjeljenje politike</p>

Hrvatska može i treba imati koristi od ogromnih resursa, znanja i iskustava svog iseljništva. Doprinosi njihovom znanju i resursima, iseljništvo može postati rješenje nedostataka tržišta rada i odljeva mozga. 3. Cilj piše: Ulaganje u djelovanje diplomatsko-konzularne mreže usmjereno na očuvanje i promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito među mladim ljudima. Prijedlog Crodijaspore: Hrvati u iseljništvu nisu svjesni da postoji financijska sredstva namijenjena za promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Oglašavate posebne programe hrvatskih diplomatskih misija među tamošnjim Hrvatima kako bi potaknuo više suradnje između Hrvata u određenim zemljama i diplomata i diplomatkih misija. predlažemo formiranje baze podataka za poseban program privremeno razmjena. Osoba iz Hrvatske koja želi živjeti /raditi godinu dana može razmijeniti dom/stan s osobom koja želi živjeti / raditi u Hrvatskoj godinu dana. Mnogi iz Hrvatske koji žele raditi u inozemstvu mogu stjecati radno iskustvo i znanja koja mogu primjenjivati u Hrvatskoj. Za budući razvoj hrvatskog gospodarstva, bitno je diversificirati poslovni mentalitet kako bi se hrvatska ekonomija konkurirala na svjetskoj razini. Nasuprot, iskustvo iseljenika u Hrvatskoj će potencijalno poticati povratak više iseljenika. 4. Cilj piše: Razvojem i jačanjem infrastrukture za skrb o starijim osobama povoljno će se djelovati i na povratak umirovljenika iz hrvatskog iseljništva te će se Hrvatska učiniti poželjnijom destinacijom za umirovljenje. Prijedlog Crodijaspore: Suradnja hrvatskog iseljništva s Republikom Hrvatskom vezano izgradnje domova umirovljenika u određenim područjima je dobra ideja. Ako Hrvatska želi da se vraćaju njeni iseljenici iz SAD-a, Hrvatska treba ponuditi posebno i dopunsko zdravstveno osiguranje Američkim umirovljenicima. Predlažemo da se stvori poseban HZZO program za iseljenike koji se žele vratiti u Hrvatsku u mirovinu. 5. Cilj piše da jedan od prioriteta provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske je stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijaspore u Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život u Hrvatskoj. Prijedlog Crodijaspore: • Treba se pojednostaviti proces preseljenja ili povratka u Hrvatsku sa smanjenjem birokratskih opterećenja i prepreka • Osigurati pravna rješenja oko pitanja vlasništva nekretnina i zemlja • Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i slobodnoj trgovini sa zemljama u kojima žive Hrvati • smanjivanje troškova državnog proračuna, smanjivanje javnog dugs i posljedično smanjivanje osoblja u javnim upravama. Preduvjet za povratak je funkcionalna država. 6. Cilj piše da će se izraditi registar stanovništva koji će omogućiti praćenje kretanja stanovništva i učinaka mjera za stimuliranje povratka dijaspor i demografskih mjera. Pitanje Crodiaspor: Ovaj cilj nije jasan. Postoji registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske koji bi država mogla poboljšati. Facebook, Google i druge web aplikacije rade se na pratnje i složenje informacija o svojim korisnicima, tako i registar treba imati korist za korisnike, biti privlačan i naposljetku biti koristan za statističare koji će podijeliti informacije u svrhu formuliranja strategije za

jačanje i unaprjeđenje suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, uspostavljanje njihovih veza s Hrvatskom i pokretanje poslovanja u Hrvatskoj ili u suradnji s hrvatskim tvrtkama (...). Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet dugoročnih akata strateškog planiranja i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja, čija je izrada u planu tijekom 2021. godine ili je već u tijeku. Postojeći Registar hrvatskih subjekata izvan RH predstavlja digitalnu bazu podataka i komunikacijsku platformu za povezivanje i umrežavanje fizičkih i pravnih subjekata Hrvata izvan RH koja je dobrovoljnog, neobvezujućeg karaktera, nastala na poticaj Hrvata izvan RH s ciljem povezivanja i umrežavanja korisnika slijedom njihovih interesa. Nastavno na komentar o strateškom cilju 8, ističemo da su u novom programskom razdoblju Europske unije (EU) 2021.-2027. godine, u okviru izravnih plaćanja za poljoiprivredu predviđene nove intervencije u obliku tzv. eko shema, te je agrošumarstvo na razini EU identificirano kao jedna od mogućih praksi kojom se može doprinijeti ciljevima Strategije Od polja do stola. Primjena agrošumarstva u kontekstu eko shema u izravnim plaćanjima ovisit će o "swot" analizi i procjeni potreba na nacionalnoj razini.

	<p>stimuliranje povratka dijaspore i demografskih mjera.</p> <p>7. Cilj piše: Projekti koji stvore životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu.</p> <p>Prijedlog Crodijaspore: • Ulaganje u prerađivački, poljoprivredni, šumarski i ribarstveni sektor • Usvojite način razmišljanja i promicati hrvatske proizvode: Proizvedeno u Hrvatskoj, Hrvatski proizvod, Hrvatska</p> <p>Kvaliteta Komentari na Strateški cilj 8 8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Prijedlog Crodijaspore: Predlažemo da se razmatra razvoj agrošumarstva. Kroz jačanje svijesti o klimatskim promjenama, gubitku bioraznolikosti i naglom povećanju proizvodnje hrane u posljednjih par godina, agrošumarstvo se ponovno otkriva kao "spasonosno novo rješenje" aktualnih problema. Korištenje agrošumarstva moglo bi imati veliku ulogu u prelasku na održive okolišne prakse u dugoročnom razdoblju. Predlagaju se olakšane uvjete prelaska na agrošumarstvo za male, srednje i mlade poljoprivrednike na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zaključak Crodijaspore dostavlja ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. Možete nam se obraćati na croatia@crodiaspora.com</p>	
168	<p>Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 1. Financijski okvir za provedbu NRS-a 2030.</p> <p>Rečenicu "Financijski će se podržavati razvoj industrija koje se temelje na čistim tehnologijama radi izgradnje niskouglijasnog društva, a nastaviti će se financirati okolišna i vodno-komunalna infrastruktura" potrebno je dopuniti, a kako bi bilo sukladno ciljevima strategije: Financijski će se podržavati razvoj industrija koje se temelje na čistim tehnologijama radi izgradnje niskouglijasnog društva, industrija koje su usmjerene na kružno gospodarstvo, naročito onih koji doprinose provedbi prioriteta u gospodarenju otpadom (ponovna upotreba, recikliranje, smanji stvaranje otpada), a nastaviti će se financirati okolišna i vodno-komunalna infrastruktura</p>	<p>Prihvaćen</p> <p>Komentar je prihvaćen, a novi prijedlog teksta glasi: "Financijski će se podržavati razvoj industrija koje se temelje na čistim tehnologijama i industrija koje su usmjerene na kružno gospodarstvo, naročito onih koje doprinose provedbi reda prvenstva gospodarenja otpadom (sprječavanje nastanka otpada, pripreme za ponovnu uporabu, recikliranje, uporaba i ponovna uporaba), radi izgradnje niskouglijasnog društva, a nastaviti će se financirati okolišna i vodno-komunalna infrastruktura."</p>
169	<p>CRODIJASPORA</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 3. Prikaz povezanosti strateškog okvira NRS-a 2030. i ciljeva održivog razvoja Programa UN-a za održiv razvoj 2030.</p> <p>Komentari na Strateški cilj 6- Nacrt Nacionalne strategije razvoja do 2030. godine 1. Cilj piše: „Pojačati će se aktivnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava radi pojednostavljenja postupaka dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike dijaspore“ Prijedlog Crodijaspore: • pojednostaviti postupak za stjecanje hrvatskog državljanstva ljudima koji ispunjavaju uvjete u inozemstvu. • Glasovanje u Hrvatskom iseljeništvu: omogućiti biračima s pravom glasa u inozemstvu koji ne žive u blizini biračkih mjesta dopisno ili elektroničko glasovati. 2. Cilj piše: Povoljno okruženje za snažniji</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Nastavno na komentar o strateškom cilju 6, ističemo kako Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) kao hijerarhijski najvišim aktom strateškog planiranja ne propisuju se zakonodavne aktivnosti, već se daju smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske (RH). Nadalje, izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19) olakšan je i pojednostavljen postupak stjecanja hrvatskog državljanstva, a u planu su i daljnja unaprjeđenja normativnog okvira politika prema Hrvatima izvan RH. Komentar se ne prihvaća iz razloga jer je komentarom navedeno sastavni dio NRS-a i već je obuhvaćeno tekstom koji se nalazi u poglavlju vezano za strateški cilj 6 (str. 55): „Hrvati koji žive izvan Hrvatske stekli su diljem svijeta životno, radno i poslovno iskustvo koje može obogatiti i olakšati napore u bržem razvoju Hrvatske. Zbog toga je trajno opredjeljenje politike</p>

doprinos dijaspore gospodarskom i demografskom potencijalu Hrvatske
Prijedlog Crodijaspore: Hrvatska može i treba imati koristi od ogromnih resursa, znanja i iskustava svog iseljeničtva. Doprinosi njihovom znanju i resursima, iseljeničtvo može postati rješenje nedostataka tržišta rada i odljeva mozga.

3. Cilj piše: Ulaganje u djelovanje diplomatsko-konzularne mreže usmjereno na očuvanje i promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito među mladim ljudima.
Prijedlog Crodijaspore: Hrvati u iseljeničtvu nisu svjesni da postoji financijska sredstva namijenjena za promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Oglašavate posebne programe hrvatskih diplomatskih misija među tamošnjim Hrvatima kako bi potaknuo više suradnje između Hrvata u određenim zemljama i diplomata i diplomatkih misija. predložimo formiranje baze podataka za poseban program privremeno razmjena. Osoba iz Hrvatske koja želi živjeti /raditi godinu dana može razmijeniti dom/stan s osobom koja želi živjeti / raditi u Hrvatskoj godinu dana. Mnogi iz Hrvatske koji žele raditi u inozemstvu mogu stjecati radno iskustvo i znanja koja mogu primjenjivati u Hrvatskoj. Za budući razvoj hrvatskog gospodarstva, bitno je diversificirati poslovni mentalitet kako bi se hrvatska ekonomija konkurirala na svjetskoj razini. Nasuprot, iskustvo iseljenika u Hrvatskoj će potencijalno poticati povratak više iseljenika.

4. Cilj piše: Razvojem i jačanjem infrastrukture za skrb o starijim osobama povoljno će se djelovati i na povratak umirovljenika iz hrvatskog iseljeničtva te će se Hrvatska učiniti poželjnijom destinacijom za umirovljenje.
Prijedlog Crodijaspore: Suradnja hrvatskog iseljeničtva s Republikom Hrvatskom vezano izgradnje domova umirovljenika u određenim područjima je dobra ideja. Ako Hrvatska želi da se vraćaju njeni iseljenici iz SAD-a, Hrvatska treba ponuditi posebno i dopunsko zdravstveno osiguranje Američkim umirovljenicima. Predložimo da se stvori poseban HZZO program za iseljenike koji se žele vratiti u Hrvatsku u mirovinu.

5. Cilj piše da jedan od prioriteta provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske je stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijaspora u Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život u Hrvatskoj.
Prijedlog Crodijaspore: • Treba se pojednostaviti proces preseljenja ili povratka u Hrvatsku sa smanjenjem birokratskih opterećenja i prepreka • Osigurati pravna rješenja oko pitanja vlasništva nekretnina i zemlja • Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i slobodnoj trgovini sa zemljama u kojima žive Hrvati • smanjivanje troškova državnog proračuna, smanjivanje javnog duga i posljedično smanjivanje osoblja u javnim upravama. Preduvjet za povratak je funkcionalna država.

6. Cilj piše da će se izraditi registar stanovništva koji će omogućiti praćenje kretanja stanovništva i učinaka mjera za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera.
Pitanje Crodiaspora: Ovaj cilj nije jasan. Postoji registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske koji bi država mogla poboljšati. Facebook, Google i druge web aplikacije rade se na pratnje i složenje informacija o svojim korisnicima, tako i registar treba imati korist za korisnike, biti privlačan i

jačanje i unaprjeđenje suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, uspostavljanje njihovih veza s Hrvatskom i pokretanje poslovanja u Hrvatskoj ili u suradnji s hrvatskim tvrtkama (...). Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet dugoročnih akata strateškog planiranja i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja, čija je izrada u planu tijekom 2021. godine ili je već u tijeku. Postojeći Registar hrvatskih subjekata izvan RH predstavlja digitalnu bazu podataka i komunikacijsku platformu za povezivanje i umrežavanje fizičkih i pravnih subjekata Hrvata izvan RH koja je dobrovoljnog, neobvezujućeg karaktera, nastala na poticaj Hrvata izvan RH s ciljem povezivanja i umrežavanja korisnika slijedom njihovih interesa. Nastavno na komentar o strateškom cilju 8, ističemo da su u novom programskom razdoblju Europske unije (EU) 2021.-2027. godine, u okviru izravnih plaćanja za poljoprivredu predviđene nove intervencije u obliku tzv. eko shema, te je agrošumarstvo na razini EU identificirano kao jedna od mogućih praksi kojom se može doprinijeti ciljevima Strategije Od polja do stola. Primjena agrošumarstva u kontekstu eko shema u izravnim plaćanjima ovisit će o "swot" analizi i procjeni potreba na nacionalnoj razini.

	<p>naposljetku biti koristan za statističare koji će podijeliti informacije u svrhu formuliranja strategije za stimuliranje povratka dijaspore i demografskih mjera.</p> <p>7. Cilj piše: Projekti koji stvore životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu.</p> <p>Prijedlog Crodijaspore: • Ulaganje u prerađivački, poljoprivredni, šumarski i ribarstveni sektor • Usvojite način razmišljanja i promicati hrvatske proizvode: Proizvedeno u Hrvatskoj, Hrvatski proizvod, Hrvatska Kvaliteta</p> <p>Komentari na Strateški cilj 8 8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Prijedlog Crodijaspore: Predlažemo da se razmatra razvoj agrošumarstva. Kroz jačanje svijesti o klimatskim promjenama, gubitku bioraznolikosti i naglom povećanju proizvodnje hrane u posljednjih par godina, agrošumarstvo se ponovno otkriva kao "spasonosno novo rješenje" aktualnih problema. Korištenje agrošumarstva moglo bi imati veliku ulogu u prelasku na održive okolišne prakse u dugoročnom razdoblju. Predlagaju se olakšane uvjete prelaska na agrošumarstvo za male, srednje i mlade poljoprivrednike na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zaključak Crodijaspore dostavlja ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. Možete nam se obraćati na croatia@crodiaspora.com</p>	
170	<p>Lidija Janjić</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 3. Prikaz povezanosti strateškog okvira NRS-a 2030. i ciljeva održivog razvoja Programa UN-a za održiv razvoj 2030.</p> <p>Molim razmotrite drukčiji grafički prikaz Dodatka 3. Prikaz povezanosti strateškog okvira NRS-a 2030. Ikone u trećem stupcu (ikone ciljeva održivog razvoja) ne mogu se pročitati, tako da bi valjalo napraviti legendu ili redefinirati cijelu tablicu. Istaknula bih kao primjer dobre prakse Nacionalnu razvojnu strategiju Slovenije, koja je napravila jednostavan i pregledan grafički prikaz strateških ciljeva NRS-a s doprinosom ciljevima održivog razvoja.</p>	<p>Prihvaćen</p> <p>Zahvaljujemo na komentaru. Prikazi će biti prilagođeni u završnoj inačici dokumenta, vodeći računa o čitljivosti.</p>
171	<p>CRODIJASPORA</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 3. Prikaz povezanosti strateškog okvira NRS-a 2030. i ciljeva održivog razvoja Programa UN-a za održiv razvoj 2030.</p> <p>Komentari na strateški cilj 8 – “Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” kao sastavni dio Nacrta nacionalne strategije razvoja do 2030. godine</p> <p>Slažemo se s premisom o tranziciji na nisko ugljičnu ekonomsku strukturu. U tome duhu, važno je imati sljedeće ključne aspekte na umu: 1. Svaki pristup ovoj temi mora uzeti u obzir objektivna fiskalna ograničenja te transparentno izložiti troškove i koristi svake predložene mjere za ostvarenje nisko ugljične ekonomije. 2. U fazi tranzicije na nisko ugljičnu ekonomiju, Hrvatska mora osigurati energetske sigurnost, uključujući pristup fosilnim gorivima, kako</p>	<p>Djelomično prihvaćen</p> <p>Republika Hrvatska (RH) podržava i slijedi zajedničke energetske i klimatske politike Europske unije (EU) i ispunjenje zajedničkog cilja dekarbonizacije Europe do 2050. godine. U skladu s navedenim, tijekom zadnje dvije godine intenzivno se radilo na pripremama strateških dokumenata (Strategija energetske RH do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu, Nacionalni energetski i klimatski plan 2021. – 2030., Niskougljična strategija, Strategija prilagodbe klimatskim promjenama) koji su ili usvojeni ili u visokom stupnju završenosti, a kojima se pokazuje na koji način će se dekarbonizirati svi sektori, pri čemu je najveća pažnja posvećena specifičnim nacionalnim interesima RH. Svi navedeni akti strateškog planiranja u potpunosti su usklađeni sa ovim Nacrtom prijedloga Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine (NRS).</p>

bi potaknula gospodarski rast i razvoj – pristup baznoj energetici uvijek je za prijelaz na nisko ugljičnu ekonomiju. 3. Mnoge članice EU poput Njemačke, Nizozemske i Italije koje dugo koriste ugljikovodike i koje su u određenoj mjeri iskoristile vlastite naftne i plinske resurse sada grade dodatnu infrastrukturu za uvoz ugljikovodika. Najkontroverzniji primjer je njemačko-ruski projekt Nordstream II cjevovod za uvoz plina. 4. U 2019. godini Hrvatska je nabavila 17% struje iz Nuklearne elektrane Krško, čiji je 50-postotni vlasnik zajedno sa Slovenijom. Pogon ima uporabnu licencu do 2043. godine. Zamjena ovog nisko ugljičnog izvora bazne energije ključno je pitanje s obzirom da izravno utječe na stabilnost i pouzdanost pristupu energiji za Hrvatsku. Osim toga, energija iz ovog izvora bitno doprinosi ispunjenju nisko ugljičnih ciljeva. Njemačka odluka iz 2011. godine da postupno stavi domaću nuklearnu industriju izvan pogona potaknula je porast korištenja prirodnog plina i ugljena kako bi nadomjestila izostanak nuklearne energije, što jasno pokazuje koliko je izazovno mijenjati energetske miks jedne države. 5. Hrvatski dio Jadranskog mora dobrim je dijelom neistraženo područje u kontekstu nafte i plina. Proizvodnja u Uvali Kavala u Grčkoj pokazuje da je moguće proizvoditi naftu i plin uz turizam i ostale ekonomske aktivnosti i poticati regionalni razvoj. Potencijalno otkriće nafte i plina, osim što bi osiguralo pristup domaćim fosilnim gorivima, unaprijedilo joj energetske sigurnost, povećalo porezne prihode i stvorilo visoko plaćena specijalizirana radna mjesta, potaknulo bi domaću industrijsku bazu osobito industrije koje ovise o pouzdanom, efikasnom, stabilnom i cjenovno prihvatljivom pristupu energetici poput staklenika, proizvodnje gnojiva, petrokemija i ostalo. Proizvodnja nafte i plina u Jadranu omogućila bi Hrvatskoj da intervenira kod prirodnih izlivanja nafte i plina u mora. Također, bolje bi se mogla suprotstaviti protuzakonitom izlivanju nafte koja se često događa u Jadranu i koje je, čini se, usko povezano s tankerskim trasama preko kojih se uvozi nafta u regiju. Konačno, istraživanje i potencijalna proizvodnja nafte u Jadranu bio bi još jedan alat u osiguranju suverenosti nad hrvatskim dijelom Jadranskog mora. 6. Razvoj tehnologija za ostvarenje ugljične neutralnosti poput uklanjanja i skladištenja ugljika izvedenice su postojećih tehnologija u naftnoj i plinskoj industriji te se smatraju dijelom tercijarnih metoda crpljenja nafte i plina. Koristeći postojeće sinergije, Hrvatska može osigurati i razviti postojeću industrijsku bazu i produljiti vijek postojećih naftnih i plinskih polja. Koristeći postojeću infrastrukturu, otklonila bi potrebu za izgradnjom dodatne infrastrukture za uvoz nafte i plina. Ovo bi također osiguralo pristup najnovijoj tehnologiji koja ima cilj ostvariti nisko ugljičnu budućnost. 7. Ovaj bi pristup INA/MOL omogućio odgodu stavljanja izvan pogona starijih naftnih i plinskih polja i potaknuo korištenje postojeće infrastrukture za gore spomenute tercijarne metode proizvodnje vodika. Ovo je u skladu s traženjem rješenja za nisko ugljičnu budućnost, koja istovremeno generira prihode s kojom bi se ta istraživanja financirala. HEP bi na sličan način imao

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, kao tijelo nadležno za politiku klime i energetike, koordiniralo je novelaciju Niskougljične strategije (NUS) i izradu Strategije energetskega razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu (ES) te Integriranog nacionalnog energetskega i klimatskega plana za razdoblje od 2021. do 2030. godine (NECP), uvažavajući obaveze RH prema EU i druge međunarodne obaveze, te su ti ciljevi smanjenja emisije stakleničkih plinova u energetskeim sektorima usklađeni. Obveza usklađivanja NECP-a i NUS-a proizlazi iz Uredbe EU 2018/1999 Europskega parlamenta i Vijeća o upravljanju energetskeim unijom i djelovanju u području klimatskih promjena. Sukladno zajedničkom cilju država članica o postizanju klimatske neutralnosti (Europski zeleni plan) dolazi do velikih promjena u svim sektorima koji mogu doprinijeti tranziciji, te jačanju otpornosti na klimatske promjene. Tako su u NUS-u i NECP-u kao strateškim dokumentima za niskougljični razvoj RH definirane mjere za postizanje tih scenarija. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u srednjoročnom aktu strateškog planiranja odnosno provedbenom aktu za isti, u okviru Akcijskega plana provedbe NUS-a koji se izrađuje za razdoblje od pet godina. U tom dokumente će se razraditi mjere ulaganja u istraživanje i razvoj, tehničke i ne tehničke mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje odliva, ulaganja u proizvodnju sintetskog metana i vodika, te tehnologije hvatanja i geološkog skladištenja CO₂. NRS je usklađen sa ciljevima iz NECP-a i NUS-a, što doprinosi usklađenosti politika i prioritetnog djelovanja.

koristi od ovog pristupa. U kontekstu prioriteta iznesenih u domeni energetske politike: Slažemo se s: 1. promicanjem energetske tranzicije i obnovljivih izvora energije; 2. povećanjem energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicijom na čistu energiju; 3. uvođenjem naprednih digitaliziranih energetskih sustava, mreža i skladištenjem energije; 4. dekarbonizacijom, uklanjanjem, skladištenjem i oporabom ugljikovog dioksida; 5. energetskom obnovom zgrada i suzbijanjem energetskog siromaštva. U pronalasku načina da se ostvare gore navedeni ciljevi, bitno je osigurati kvalitetno korištenje javnih sredstava koje nužno podrazumijevaju provedbu robusnih cost benefit analiza svih predloženih mjera. Financijska sredstva EU dobro su došla u ovom pogledu, ali podrazumijevaju financijsko sudjelovanje hrvatskih poreznih obveznika. Kako bismo ostvarili maksimalne pozitivne rezultate ovih sinergija, važno je biti svjestan fiskalnih realnosti. Pozdravljamo transparentnost Strategije u priznanju na 100. stranici da postojeći modeli subvencioniranja obnovljivih izvora energije nisu održivi. Dodatno, svaka promjena politikâ nužno znači transfer troškova i koristi među sektorima društva. Bitno je osigurati da najveći i najneefikasniji konačni potrošači pošteno doprinose u snošenju troška prilagodbe na nisko ugljičnu ekonomiju. Djelomično se slažemo s navedenim prioritetom: 1. Istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija: Domaći tehnički i financijski kapaciteti su previše ograničeni da bi hrvatski akteri samostalno uspjeli u ovoj domeni. Mogućnosti za komercijalizaciju te primjenu novih tehnologija su još manje razvijeni. U potpunosti podupiremo korištenje i razvoj hrvatskog znanja, ali vjerujemo da se to znanje praktički može iskoristiti u suradnji s tehnološkim i financijskim partnerima u EU, SAD-u i dalje. Ne slažemo se s navedenim prioritetom: 1. Ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom Nemamo ništa protiv tehnologija vezanih uz vodik, međutim, radije bismo da Strategija pristupi pitanju ostvarenja nisko ugljične ekonomije na tehnološki neutralan način. Takav bi pristup povećao vjerojatnost uspjeha državne pomoći, jer se pomoć države ne bi ograničila na jednu, unaprijed odabranu tehnologiju. Nije nam jasno zašto bi Strategija eksplicitno preferirala jednu tehnološku mogućnost među mnogima. Primjereniji nam se čini pristup u kojemu politike podržavaju tehnološki napredak općenito, bez osobite preferencije za jednu tehnologiju. Takav bi pristup smanjio percepciju pristranosti, odnosno korupcije u Hrvatskoj. Dodatna razmišljanja Kako Strategija ne spominje pitanje izlivanja nafte i prirodno curenje nafte i plina u Jadranskom moru zanima nas je li Hrvatska pokušala s Italijom pronaći zajedničko rješenje za ove probleme? Odnosno, je li tražila tehničku pomoć i/ili savjete od ostalih zemalja članica EU, relevantnih EU organizacija ili privatnog sektora? Dalje, razmišlja li Hrvatska o uključenju Albanije i Crne Gore u ovu problematiku? Naime, ovo bi bio jedan konkretan znak podrške zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu k punopravnom članstvu u EU. Zaključak Dostavljamo ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i

	<p>cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Crodiasporina rasprava na Energetskom panelu 30. listopada u sklopu Crodiasporine konferencije 2020 čini sastavni dio ovih komentara. (Nalazi se rasprava iz ovogodišnje konferencije na: https://vimeo.com/473933484)</p> <p>Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. https://vimeo.com/473933484</p>	
172	<p>Svjetski savez mladih Hrvatska Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a</p> <p>U indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a predlaže se dodavanje Nacionalnog programa za mlade od 2020. do 2024. i Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske.</p>	<p>Djelomično prihvaćen</p> <p>Prihvaćen je prijedlog u dijelu koji se odnosi na Strategiju prostornog razvoja Republike Hrvatske, te je ista uvrštena na Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije u Dodatku 4. Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2020. do 2024. godine je kratkoročni provedbeni akt, kakvi se ne nalaze na Indikativnom popisu akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije u Dodatku 4.</p>
173	<p>CRODIJASPORA Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a</p> <p>Komentari na Strateški cilj 6- Nacrt Nacionalne strategije razvoja do 2030. godine 1. Cilj piše: „Pojačat će se aktivnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava radi pojednostavljenja postupaka dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike dijaspore“ Prijedlog Crodijaspore: • pojednostaviti postupak za stjecanje hrvatskog državljanstva ljudima koji ispunjavaju uvjete u inozemstvu. • Glasovanje u Hrvatskom iseljeništvu: omogućiti biračima s pravom glasa u inozemstvu koji ne žive u blizini biračkih mjesta dopisno ili elektroničko glasovati. 2. Cilj piše: Povoljno okruženje za snažniji doprinos dijaspore gospodarskom i demografskom potencijalu Hrvatske Prijedlog Crodijaspore: Hrvatska može i treba imati koristi od ogromnih resursa, znanja i iskustava svog iseljenništva. Doprinosi njihovom znanju i resursima, iseljenništvo može postati rješenje nedostataka tržišta rada i odljeva mozga. 3. Cilj piše: Ulaganje u djelovanje diplomatsko-konzularne mreže usmjereno na očuvanje i promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito među mladim ljudima. Prijedlog Crodijaspore: Hrvati u iseljeništvu nisu svjesni da postoji financijska sredstva namijenjena za promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Oglašavate posebne programe hrvatskih diplomatskih misija među tamošnjih Hrvata kako bi potaknuo više suradnje između Hrvata u određenim zemljama i diplomata i diplomatki misija. predlažemo formiranje baze podataka za poseban program privremeno razmjena. Osoba iz Hrvatske koja želi živjeti /raditi godinu dana može razmijeniti dom/stan s osobom koja želi živjeti / raditi u Hrvatskoj godinu dana. Mnogi iz Hrvatske koji žele raditi u inozemstvu mogu stjecati radno iskustvo i znanja koja mogu primjenjivati u Hrvatskoj. Za budući razvoj hrvatskog gospodarstva, bitno je diversificirati poslovni mentalitet kako bi se hrvatska</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Nastavno na komentar o strateškom cilju 6, ističemo kako Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) kao hijerarhijski najvišim aktom strateškog planiranja ne propisuju se zakonodavne aktivnosti, već se daju smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske (RH). Nadalje, izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19) olakšan je i pojednostavljen postupak stjecanja hrvatskog državljanstva, a u planu su i daljnja unaprjeđenja normativnog okvira politika prema Hrvatima izvan RH. Komentar se ne prihvaća iz razloga jer je komentarom navedeno sastavni dio NRS-a i već je obuhvaćeno tekstom koji se nalazi u poglavlju vezano za strateški cilj 6 (str. 55): „Hrvati koji žive izvan Hrvatske stekli su diljem svijeta životno, radno i poslovno iskustvo koje može obogatiti i olakšati napore u bržem razvoju Hrvatske. Zbog toga je trajno opredjeljenje politike jačanje i unaprjeđenje suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, uspostavljanje njihovih veza s Hrvatskom i pokretanje poslovanja u Hrvatskoj ili u suradnji s hrvatskim tvrtkama (...)“. Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet dugoročnih akata strateškog planiranja i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja, čija je izrada u planu tijekom 2021. godine ili je već u tijeku. Postojeći Registar hrvatskih subjekata izvan RH predstavlja digitalnu bazu podataka i komunikacijsku platformu za povezivanje i umrežavanje fizičkih i pravnih subjekata Hrvata izvan RH koja je dobrovoljnog, neobvezujućeg karaktera, nastala na poticaj Hrvata izvan RH s ciljem povezivanja i umrežavanja korisnika slijedom njihovih interesa. Nastavno na komentar o strateškom cilju 8, ističemo da su u novom programskom razdoblju Europske unije (EU) 2021.-2027. godine, u okviru izravnih plaćanja za poljoprivredu predviđene nove intervencije u obliku tzv. eko shema, te je agrošumarstvo na razini EU identificirano kao jedna od mogućih praksi kojom se može doprinijeti ciljevima Strategije Od polja do stola. Primjena agrošumarstva u kontekstu eko shema u izravnim plaćanjima ovisit će o "swot" analizi i procjeni potreba na nacionalnoj razini.</p>

ekonomija konkurirala na svjetskoj razini. Nasuprot, iskustvo iseljenika u Hrvatskoj će potencijalno poticati povratak više iseljenika. 4. Cilj piše: Razvojem i jačanjem infrastrukture za skrb o starijim osobama povoljno će se djelovati i na povratak umirovljenika iz hrvatskog iseljeništva te će se Hrvatska učiniti poželjnijom destinacijom za umirovljenje. Prijedlog Crodijaspore: Suradnja hrvatskog iseljeništva s Republikom Hrvatskom vezano izgradnje domova umirovljenika u određenim područjima je dobra ideja. Ako Hrvatska želi da se vraćaju njeni iseljenici iz SAD-a, Hrvatska treba ponuditi posebno i dopunsko zdravstveno osiguranje Američkim umirovljenicima. Predlažemo da se stvori poseban HZZO program za iseljenike koji se žele vratiti u Hrvatsku u mirovinu. 5. Cilj piše da jedan od prioriteta provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske je stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijaspore u Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život u Hrvatskoj. Prijedlog Crodijaspore: • Treba se pojednostaviti proces preseljenja ili povratka u Hrvatsku sa smanjenjem birokratskih opterećenja i prepreka • Osigurati pravna rješenja oko pitanja vlasništva nekretnina i zemlja • Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i slobodnoj trgovini sa zemljama u kojima žive Hrvati • smanjivanje troškova državnog proračuna, smanjivanje javnog dugs i posljedično smanjivanje osoblja u javnim upravama. Preduvjet za povratak je funkcionalna država. 6. Cilj piše da će se izraditi registar stanovništva koji će omogućiti praćenje kretanja stanovništva i učinaka mjera za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. Pitanje Crodiaspore: Ovaj cilj nije jasan. Postoji registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske koji bi država mogla poboljšati. Facebook, Google i druge web aplikacije rade se na pratnje i složenje informacija o svojim korisnicima, tako i registar treba imati korist za korisnike, biti privlačan i naposljetku biti koristan za statističare koji će podijeliti informacije u svrhu formuliranja strategije za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. 7. Cilj piše: Projekti koji stvore životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu. Prijedlog Crodijaspore: • Ulaganje u prerađivački, poljoprivredni, šumarski i ribarstveni sektor • Usvojite način razmišljanja i promicati hrvatske proizvode: Proizvedeno u Hrvatskoj, Hrvatski proizvod, Hrvatska Kvaliteta Komentari na Strateški cilj 8 8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Prijedlog Crodijaspore: Predlažemo da se razmatra razvoj agrošumarstva. Kroz jačanje svijesti o klimatskim promjenama, gubitku bioraznolikosti i naglom povećanju proizvodnje hrane u posljednjih par godina, agrošumarstvo se ponovno otkriva kao "spasonosno novo rješenje" aktualnih problema. Korištenje agrošumarstva moglo bi imati veliku ulogu u prelasku na održive okolišne prakse u dugoročnom razdoblju. Predlagaju se olakšane uvjete prelaska na agrošumarstvo za male, srednje i mlade poljoprivrednike na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zaključak Crodijaspore dostavlja ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarnu elemente

	<p>tog procesa. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. Možete nam se obraćati na croatia@crodiaspora.com</p>	
174	<p>HGK Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a Udruženje energetike HGK smatra da nedostaje okvirni rok u kojem je planirana izrada navedenih dokumenata posebno SP3. Također, vezano na Nacionalni plan stvaranja infrastrukture i poticanja korištenja alternativnih izvora energije u pomorskom prometu Republike Hrvatske, naveden pod r.br. 29. smatramo da bi Nacionalni plan razvoja infrastrukture za alternativna goriva, u skladu sa Zakonom o uspostavi infrastrukture za alternativna goriva, trebao biti razvijen za sve tipove prometa, ne samo za pomorski</p>	<p>Nije prihvaćen Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije nalazi se u Dodatku 4. Nacionalni plan stvaranja infrastrukture i poticanja korištenja alternativnih izvora energije u pomorskom prometu Republike Hrvatske odnosi se na pomorski promet. Međutim, temeljem Zakona o uspostavi infrastrukture za alternativna goriva (NN 120/16) donesen je i Nacionalni okvir politike za uspostavu infrastrukture i razvoj tržišta alternativnih goriva u prometu, a koji se odnosi na cijeli prometni sektor i sve vrste alternativnih goriva.</p>
175	<p>Hrvatska komora arhitekata Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a U DODATKU 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a, na popis strateških dokumenata treba nadodati sljedeće točke: Pod 68. Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske / Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine Pod 69. Državni plan prostornog razvoja / Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine Pod 70. Svi prostorni planovi na razini JL(R)S-a / Sve jedinice lokalne i regionalne samouprave Pod 71. Nacionalna strategija za vrsnoću i kulturu građenja / Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine OBRAZLOŽENJE za točku 68, 69 i 70: Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17) u poglavlju: Usklađenost akata strateškog planiranja s dokumentima prostornog uređenja određuje: Članak 31. (1) Dokumenti prostornog uređenja su prostorni planovi i drugi dokumenti definirani propisom kojim se uređuje prostorno planiranje. (2) Akti strateškog planiranja iz članaka 17., 18. i 19. ovoga Zakona, dokumenti prostornog uređenja i prostorni planovi državne razine moraju biti usklađeni. (3) Akti strateškog planiranja iz članaka 23. i 25. ovoga Zakona i prostorni planovi koji se donose na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini moraju biti usklađeni. S obzirom da je u čl. 31. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17) određen odnos akata strateškog planiranja s dokumentima prostornog uređenja, u DODATKU 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a mora se uvrstiti i Strategija prostornog razvoja RH i posebno prostorni planovi (ovisno o razini planiranja: državna, regionalna, lokalna). Strategija prostornog razvoja</p>	<p>Prihvaćen Prihvaćeni su prijedlozi dodataka sljedećih akata strateškog planiranja na Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije (NRS) nalazi se u Dodatku 4.: Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske, Državni plan prostornog razvoja, svi prostorni planovi na razini JLP(R)S-a. Zahtjev je utemeljen i obrazložen citatima zakonskih rješenja. Ispravno je naglašena veza strateškog i prostornog planiranja. Dodatak 4. je dopunjen kako bi se svim dionicima koji će biti zaduženi za realizaciju NRS-a prikazala ne samo veza već i obveza usklađenosti različitih akata splaniranja radi realizacije strateških ciljeva NRS-a. Zakonski okvir iz područja prostornog uređenja ima aktivan mehanizam Apolitike kroz koji je moguće usmjeriti predložene aktivnosti.</p>

RH predstavlja nadsektorsku strategiju, a o prostornim planovima ovisi provedba ciljeva svih strategija, programa i projekata koji imaju prostornu komponentu. OBRAZLOŽENJE za točku 71: Obzirom da Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19) u čl. 3, stavak 2., točka 37. definira: „vrsnoća izgrađenog prostora je opći interes koji se osigurava provedbom dokumenta »Arhitektonske politike Republike Hrvatske 2013.-2020., Apolitika, Nacionalne smjernice za vrsnoću i kulturu građenja«, prilikom izrade prostornih planova i projekata na temelju ovoga Zakona i posebnog zakona kojim se uređuje građenje“ Slijedom odredbi dokumenta »Arhitektonske politike Republike Hrvatske 2013.-2020., Apolitika, Nacionalne smjernice za vrsnoću i kulturu građenja« usvojenih od Vlade Republike Hrvatske 2012.g., te odredbi Deklaracije iz Davosa, dokumenta Europske komisije usvojenog 2018.g. kojom se zemlje članice EU obvezuju: 18. usmjeravati i promicati ideje i načela visokokvalitetne Kulture građenja svim zainteresiranim stranama, uključujući ostale članove Vlade i širu javnost, osobito mlade ljude, te svim relevantnim i prikladnim načinima naglašavati njezin povoljan utjecaj na društvo; 19. provoditi bolje politike koje obuhvaćaju na kulturu usmjeren koncept Kulture građenja i integriraju viziju visokokvalitetne Kulture građenja kao osnovnog političkog cilja; 20. podržavati daljnje akcije i mjere koje pridonose promicanju i provedbi vizije visokokvalitetne Kulture građenja, 21. pozivati sve relevantne dionike, kako javne tako i privatne, da prepoznaju pozitivan utjecaj visokokvalitetne Kulture građenja na opće dobro i priznaju svoju odgovornost za njegovu provedbu, osobito s obzirom na ulaganja vezana uz Kulturu građenja; 22. poticati druge regije svijeta da prepoznaju vrijednost Kulture građenja visoke kakvoće i pridruže se procesu; Prema tome, u DODATKU 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a mora se uvrstiti i Nacionalna strategija za vrsnoću i kulturu građenja kojom će se osigurati implementacija Europskih strateških dokumenata na nacionalnoj strateškoj razini, te opći interes za vrsnoću izgrađenog okoliša odrediti kroz proces održivog razvoja, brige o javnom prostoru, unapređenja oblikovnih vrijednosti zasnovanih na lokalnim specifičnostima, zaštiti zdravlja, klime i sigurnosti.

176 **INA Industrija nafte d.d.**

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a

Predlažemo da Nacionalni plan razvoja infrastrukture za alternativna goriva bude za sve vidove prometa, ne samo pomorski, a u skladu sa Zakonom o uspostavi infrastrukture za alternativna goriva.

Nije prihvaćen

Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije nalazi se u Dodatku 4. Nacionalni plan stvaranja infrastrukture i poticanja korištenja alternativnih izvora energije u pomorskom prometu Republike Hrvatske odnosi se na pomorski promet. Međutim, temeljem Zakona o uspostavi infrastrukture za alternativna goriva (NN 120/16) donesen je i Nacionalni okvir politike za uspostavu infrastrukture i razvoj tržišta alternativnih goriva u prometu, a koji se odnosi na cijeli prometni sektor i sve vrste alternativnih goriva.

177	<p>GRAD ZAGREB Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a (str.135) Predlaže se dodati: Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske.</p>	<p>Prihvaćen Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske dodana je na Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije u Dodatku 4.</p>
178	<p>Hrvatski klaster konkurentnosti obrambene industrije Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a Komentar na DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a - Sektor obrambene industrije RH predlaže reviziju ključnog akta koji se tiče obrane RH a to je Zakon o obrani, te da se isto uvrsti u popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS. Obrazloženje: Suvremeni doktrinarni pristip obrani polazi od gospodarske, a ne teritorijalne obrane, zbog čega se mijenja i vrsta i oblik ugroze u cijelu paletu prirodnih i antropogenih ugroza poslovanja i gospodarstva države. Trenutni Zakon o obrani RH orijentira se isključivo i jedino na obranu od ratnih ugroza i oružanih sukoba. Kako bi se ispravno postavili temelji suvremenog koncepta obrane, a koji prepoznaje i nevojne prijetnje obrani i sigurnosti države, a kojima se strema u donesenoj Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji RH - nužno je u ovom ključnom strateškom dokumentu prepoznati pojam civilne obrane i zaštite: ugroze od elementarnih nepogoda, ugroze ekoloških i tehnoloških katastrofa, kibernetičke ugroze, ugroze od migracija i negativnih demografskih trendova i sl., te gospodarske obrane: priprema gospodarstva za izvanredne situacije - ratne, prirodne i antropogene, energetske, ekonomske ugroze u kojima gospodarski subjekti postaju dio ukupnosti obrane svojim proizvodnim, logističkim i kadrovskim potencijalima, a ukupnost obrane ne podrazumijeva samo odgovor na krizu već gospodarska (ekonomska) stabilnost postaje najbolja preventiva ugroza. Usklađenjem ovog dokumenta daje se na snazi ostalim konceptima obrane te se može izraditi sveobuhvatna strategija obrane i sigurnosti na razini RH. Time se onda daje maksimalna podrška kroz zakonodavni i strateški okvir tematskom području SIGURNOST Nacionalne razvojne strategije 2020-2030 Opis značaja strukturne reforme: Promjenom paradigme mete – gospodarstvo i financije umjesto teritorijalnog osvajanja, promijenili su se i oblici, metode i sredstva namjernih ugroza, pri čemu i prirodne i antropogene ugroze mogu biti iskorištene, čak i poticane za ugrozu poslovanja. Globalizacija poslovanja i informiranja učinila je gospodarstvo i financiranje nacionalnih država otvorenim i ranjivim. Kvantitativno antropogenih i prirodnih ugroza nikad nije bilo više, a</p>	<p>Nije prihvaćen Zakoni Republike Hrvatske (RH) nisu akti strateškog planiranja, te se kao takvi ne nalaze na Indikativnom popisu akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije (NRS) u Dodatku 4. Razvidno je da Dodatak 4 ne sadrži niti jedan zakonski akt. Prema Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH (NN 123/17) akti strateškog planiranja su: Nacionalna razvojna strategija, višesektorske i sektorske strategije, nacionalni planovi, planovi razvoja jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, program Vlade Republike Hrvatske, program konvergencije, nacionalni program reformi te provedbeni programi tijela državne uprave i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Strategija obrane RH je temeljni konceptualni dokument kojim se dugoročno uređuje angažiranje raspoloživih obrambenih resursa u pružanju odgovora na sigurnosne izazove te se projektiraju osnove njihova budućeg razvoja. Predložene odredbe vezane uz civilnu obranu tj. civilnu zaštitu i gospodarsku obranu, sastavnice su obrambenog sustava te kao takve trebaju biti konceptualno pojašnjene u Strategiji obrane RH.</p>

međutjecaj ugrožavanja učinio i kvalitativno opasnijima. Navedeno ugrožava sigurnost građana ali i poslovanje jer ulaganje i poslovanje u nesigurnoj državi je rizično, bez obzira koji je razlog nesigurnosti. Obrana i sigurnost više nije i ne smije biti fokusirana isključivo na zaštitu teritorija već mora u jednakoj mjeri biti fokusirana i na zaštitu gospodarstva i poslovanja. Redefiniranjem obrane u ukupnost oružane, civilne i gospodarske stječe se sposobnost koordiniranih, brzih i učinkovitih odgovora svih sastavnica SDS na sigurnosne rizike, opasnosti i prijetnje, a strukturnom se reformom riješavaju i unaprijeđuju problemi:

- razumijevanje promjene paradigme prirodnih i antropogenih ugroza i njihov utjecaj na sigurnost pojedinca, društva i države, njezino gospodarstvo i poslovanje i njezin sigurnosni status u globalnoj zajednici
- razumijevanje razloga promjena meta i ciljeva ugroza s teritorijalne na gospodarske i redefiniranje obrane u ukupnost oružane, civilne i gospodarske obrane
- definiranje gospodarskih subjekata kao aktivnih subjekata obrane i sigurnosti:

- osnova su za stvaranje nove vrijednosti, financijske dobiti i gospodarske sigurnosti
- temelj su istraživanja i razvoja u aplikativnim područjima i transfera znanja i tehnologija u sustav sigurnosti i obrane te katalizator korištenja EU fondova za potrebe nacionalnog tehnološkog razvoja
- temeljni su subjekt obrazovanja i kondicioniranja visoko-obrazovanog kadra
- gotovi su i spremni logistički, transportni i tehnički centri za potrebe sigurnosti i obrane
- transferom svojih proizvoda, proizvodnje, znanja i tehnologija u naše susjedstvo, postaju i vrlo važan činbenik vanjske politike RH.

Što je potrebno donijeti, ukratko:

- Donošenje novog Zakona o obrani s ukomponiranim pojmovima civilne obrane i zaštite: ugroze od elementarnih nepogoda, ugroze ekoloških i tehnoloških katastrofa, kibernetičke ugroze, ugroze od migracija i negativnih demografskih trendova i sl., te gospodarske obrane: priprema gospodarstva za izvanredne situacije
- Zakon ne može ići u izmjene i dopune zbog mijenjanja same strukture Zakona i uvođenje novih pojmova

179 CRODIJASPORA

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 4. Indikativni popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira NRS-a

Komentari na strateški cilj 8 – “Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” kao sastavni dio Nacrta nacionalne strategije razvoja do 2030. godine. Slažemo se s premisom o tranziciji na nisko ugljičnu ekonomsku strukturu. U tome duhu, važno je imati sljedeće ključne aspekte na umu:

1. Svaki pristup ovoj temi mora uzeti u obzir objektivna fiskalna ograničenja te transparentno izložiti troškove i koristi svake predložene mjere za ostvarenje nisko ugljične ekonomije.
2. U fazi tranzicije na nisko ugljičnu ekonomiju, Hrvatska mora osigurati energetska sigurnost, uključujući pristup fosilnim gorivima, kako bi potaknula gospodarski rast i razvoj – pristup baznoj energetici uvjet je za prijelaz na nisko ugljičnu ekonomiju.
3. Mnoge članice EU poput Njemačke,

Djelomično prihvaćen

Republika Hrvatska (RH) podržava i slijedi zajedničke energetske i klimatske politike Europske unije (EU) i ispunjenje zajedničkog cilja dekarbonizacije Europe do 2050. godine. U skladu s navedenim, tijekom zadnje dvije godine intenzivno se radilo na pripremama strateških dokumenata (Strategija energetskega razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu, Nacionalni energetska i klimatski plan 2021. – 2030., Niskougljična strategija, Strategija prilagodbe klimatskim promjenama) koji su ili usvojeni ili u visokom stupnju završenosti, a kojima se pokazuje na koji način će se dekarbonizirati svi sektori, pri čemu je najveća pažnja posvećena specifičnim nacionalnim interesima RH. Svi navedeni akti strateškog planiranja u potpunosti su usklađeni sa ovim Nacrtom prijedloga Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine (NRS). Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, kao tijelo nadležno za politiku klime i energetike, koordiniralo je novelaciju Niskougljične strategije

Nizozemske i Italije koje dugo koriste ugljikovodike i koje su u određenoj mjeri iskoristile vlastite naftne i plinske resurse sada grade dodatnu infrastrukturu za uvoz ugljikovodika. Najkontroverzniji primjer je njemačko-ruski projekt Nordstream II cjevovod za uvoz plina. 4. U 2019. godini Hrvatska je nabavila 17% struje iz Nuklearne elektrane Krško, čiji je 50-postotni vlasnik zajedno sa Slovenijom. Pogon ima uporabnu licencu do 2043. godine. Zamjena ovog nisko ugljičnog izvora bazne energije ključno je pitanje s obzirom da izravno utječe na stabilnost i pouzdanost pristupu energiji za Hrvatsku. Osim toga, energija iz ovog izvora bitno doprinosi ispunjenju nisko ugljičnih ciljeva. Njemačka odluka iz 2011. godine da postupno stavi domaću nuklearnu industriju izvan pogona potaknula je porast korištenja prirodnog plina i ugljena kako bi nadomjestila izostanak nuklearne energije, što jasno pokazuje koliko je izazovno mijenjati energetske miks jedne države. 5. Hrvatski dio Jadranskog mora dobrim je dijelom neistraženo područje u kontekstu nafte i plina. Proizvodnja u Uvali Kavala u Grčkoj pokazuje da je moguće proizvoditi naftu i plin uz turizam i ostale ekonomske aktivnosti i poticati regionalni razvoj. Potencijalno otkriće nafte i plina, osim što bi osiguralo pristup domaćim fosilnim gorivima, unaprijedilo joj energetske sigurnost, povećalo porezne prihode i stvorilo visoko plaćena specijalizirana radna mjesta, potaknulo bi domaću industrijsku bazu osobito industrije koje ovise o pouzdanom, efikasnom, stabilnom i cjenovno prihvatljivom pristupu energetici poput staklenika, proizvodnje gnojiva, petrokemija i ostalo. Proizvodnja nafte i plina u Jadranu omogućila bi Hrvatskoj da intervenira kod prirodnih izlivanja nafte i plina u mora. Također, bolje bi se mogla suprotstaviti protuzakonitom izlivanju nafte koja se često događa u Jadranu i koje je, čini se, usko povezano s tankerskim trasama preko kojih se uvozi nafta u regiju. Konačno, istraživanje i potencijalna proizvodnja nafte u Jadranu bio bi još jedan alat u osiguranju suverenosti nad hrvatskim dijelom Jadranskog mora. 6. Razvoj tehnologija za ostvarenje ugljične neutralnosti poput uklanjanja i skladištenja ugljika izvedenice su postojećih tehnologija u naftnoj i plinskoj industriji te se smatraju dijelom tercijarnih metoda crpljenja nafte i plina. Koristeći postojeće sinergije, Hrvatska može osigurati i razviti postojeću industrijsku bazu i produljiti vijek postojećih naftnih i plinskih polja. Koristeći postojeću infrastrukturu, otklonila bi potrebu za izgradnju dodatne infrastrukture za uvoz nafte i plina. Ovo bi također osiguralo pristup najnovijoj tehnologiji koja ima cilj ostvariti nisko ugljičnu budućnost. 7. Ovaj bi pristup INA/MOL omogućio odgodu stavljanja izvan pogona starijih naftnih i plinskih polja i potaknuo korištenje postojeće infrastrukture za gore spomenute tercijarne metode te proizvodnju vodika. Ovo je u skladu s traženjem rješenja za nisko ugljičnu budućnost, koja istovremeno generira prihode s kojom bi se ta istraživanja financirala. HEP bi na sličan način imao koristi od ovog pristupa. U kontekstu prioriteta iznesenih u domeni energetske politike: Slažemo se s: 1. promicanjem energetske tranzicije i obnovljivih

(NUS) i izradu Strategije energetskeg razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu (ES) te Integriranog nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana za razdoblje od 2021. do 2030. godine (NECP), uvažavajući obaveze RH prema EU i druge međunarodne obveze, te su ti ciljevi smanjenja emisije stakleničkih plinova u energetskeim sektorima usklađeni. Obveza usklađivanja NECP-a i NUS-a proizlazi iz Uredbe EU 2018/1999 Europskeg parlamenta i Vijeća o upravljanju energetskeim unijom i djelovanju u području klimatskeih promjena. Sukladno zajedničkome cilju država članica o postizanju klimatske neutralnosti (Europski zeleni plan) dolazi do velikih promjena u svim sektorima koji mogu doprinijeti tranziciji, te jačanju otpornosti na klimatske promjene. Tako su u NUS-u i NECP-u kao strateškim dokumentima za niskougljični razvoj RH definirane mjere za postizanje tih scenarija. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u srednjoročnom aktu strateškog planiranja odnosno provedbenom aktu za isti, u okviru Akcijskeg plana provedbe NUS-a koji se izrađuje za razdoblje od pet godina. U tom dokumente će se razraditi mjere ulaganja u istraživanje i razvoj, tehničke i ne tehničke mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje odliva, ulaganja u proizvodnju sintetskog metana i vodika, te tehnologije hvatanja i geološkog skladištenja CO₂. NRS je usklađen sa ciljevima iz NECP-a i NUS-a, što doprinosi usklađenosti politika i prioritetnog djelovanja.

izvora energije; 2. povećanjem energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicijom na čistu energiju; 3. uvođenjem naprednih digitaliziranih energetskih sustava, mreža i skladištenjem energije; 4. dekarbonizacijom, uklanjanjem, skladištenjem i oporabom ugljikovog dioksida; 5. energetskom obnovom zgrada i suzbijanjem energetskog siromaštva. U pronalasku načina da se ostvare gore navedeni ciljevi, bitno je osigurati kvalitetno korištenje javnih sredstava koje nužno podrazumijevaju provedbu robusnih cost benefit analiza svih predloženih mjera. Financijska sredstva EU dobro su došla u ovom pogledu, ali podrazumijevaju financijsko sudjelovanje hrvatskih poreznih obveznika. Kako bismo ostvarili maksimalne pozitivne rezultate ovih sinergija, važno je biti svjestan fiskalnih realnosti. Pozdravljamo transparentnost Strategije u priznanju na 100. stranici da postojeći modeli subvencioniranja obnovljivih izvora energije nisu održivi. Dodatno, svaka promjena politikâ nužno znači transfer troškova i koristi među sektorima društva. Bitno je osigurati da najveći i najneefikasniji konačni potrošači pošteno doprinose u snošenju troška prilagodbe na nisko ugljičnu ekonomiju. Djelomično se slažemo s navedenim prioritetom: 1. Istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija: Domaći tehnički i financijski kapaciteti su previše ograničeni da bi hrvatski akteri samostalno uspjeli u ovoj domeni. Mogućnosti za komercijalizaciju te primjenu novih tehnologija su još manje razvijeni. U potpunosti podupiremo korištenje i razvoj hrvatskog znanja, ali vjerujemo da se to znanje praktički može iskoristiti u suradnji s tehnološkim i financijskim partnerima u EU, SAD-u i dalje. Ne slažemo se s navedenim prioritetom: 1. Ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom Nemamo ništa protiv tehnologija vezanih uz vodik, međutim, radije bismo da Strategija pristupi pitanju ostvarenja nisko ugljične ekonomije na tehnološki neutralan način. Takav bi pristup povećao vjerojatnost uspjeha državne pomoći, jer se pomoć države ne bi ograničila na jednu, unaprijed odabranu tehnologiju. Nije nam jasno zašto bi Strategija eksplicitno preferirala jednu tehnološku mogućnost među mnogima. Primjereniji nam se čini pristup u kojemu politike podržavaju tehnološki napredak općenito, bez osobite preferencije za jednu tehnologiju. Takav bi pristup smanjio percepciju pristranosti, odnosno korupcije u Hrvatskoj. Dodatna razmišljanja Kako Strategija ne spominje pitanje izlivanja nafte i prirodno curenje nafte i plina u Jadranskom moru zanima nas je li Hrvatska pokušala s Italijom pronaći zajedničko rješenje za ove probleme? Odnosno, je li tražila tehničku pomoć i/ili savjete od ostalih zemalja članica EU, relevantnih EU organizacija ili privatnog sektora? Dalje, razmišlja li Hrvatska o uključenju Albanije i Crne Gore u ovu problematiku? Naime, ovo bi bio jedan konkretan znak podrške zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu k punopravnom članstvu u EU. Zaključak Dostavljamo ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Crodiasporina rasprava na Energetskom panelu 30. listopada u sklopu

	<p>Crodiasporine konferencije 2020 čini sastavni dio ovih komentara. (Nalazi se rasprava iz ovogodišnje konferencije na: https://vimeo.com/473933484)</p> <p>Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja.</p>	
180	<p>CRODIJASPORA</p> <p>Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 5. Proces izrade Nacionalne razvojne strategije do 2030.</p> <p>Komentari na Strateški cilj 6- Nacrt Nacionalne strategije razvoja do 2030. godine 1. Cilj piše: „Pojačat će se aktivnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava radi pojednostavljenja postupaka dobivanja hrvatskog državljanstva za pripadnike dijaspore“ Prijedlog Crodijaspore: • pojednostaviti postupak za stjecanje hrvatskog državljanstva ljudima koji ispunjavaju uvjete u inozemstvu. • Glasovanje u Hrvatskom iseljeništvu: omogućiti biračima s pravom glasa u inozemstvu koji ne žive u blizini biračkih mjesta dopisno ili elektroničko glasovati. 2. Cilj piše: Povoljno okruženje za snažniji doprinos dijaspore gospodarskom i demografskom potencijalu Hrvatske Prijedlog Crodijaspore: Hrvatska može i treba imati koristi od ogromnih resursa, znanja i iskustava svog iseljeničtva. Doprinosi njihovom znanju i resursima, iseljeničtvo može postati rješenje nedostataka tržišta rada i odljeva mozga. 3. Cilj piše: Ulaganje u djelovanje diplomatsko-konzularne mreže usmjereno na očuvanje i promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito među mladim ljudima. Prijedlog Crodijaspore: Hrvati u iseljeničtvu nisu svjesni da postoji financijska sredstva namijenjena za promicanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Oglašavate posebne programe hrvatskih diplomatskih misija među tamošnjih Hrvata kako bi potaknuo više suradnje između Hrvata u određenim zemljama i diplomata i diplomatkih misija. predložimo formiranje baze podataka za poseban program privremeno razmjena. Osoba iz Hrvatske koja želi živjeti /raditi godinu dana može razmijeniti dom/stan s osobom koja želi živjeti / raditi u Hrvatskoj godinu dana. Mnogi iz Hrvatske koji žele raditi u inozemstvu mogu stjecati radno iskustvo i znanja koja mogu primjenjivati u Hrvatskoj. Za budući razvoj hrvatskog gospodarstva, bitno je diversificirati poslovni mentalitet kako bi se hrvatska ekonomija konkurirala na svjetskoj razini. Nasuprot, iskustvo iseljenika u Hrvatskoj će potencijalno poticati povratak više iseljenika. 4. Cilj piše: Razvojem i jačanjem infrastrukture za skrb o starijim osobama povoljno će se djelovati i na povratak umirovljenika iz hrvatskog iseljeničtva te će se Hrvatska učiniti poželjnijom destinacijom za umirovljenje. Prijedlog Crodijaspore: Suradnja hrvatskog iseljeničtva s Republikom Hrvatskom vezano izgradnje domova umirovljenika u određenim područjima je dobra ideja. Ako Hrvatska želi da se vraćaju njeni iseljenici iz SAD-a, Hrvatska treba ponuditi posebno i dopunsko zdravstveno osiguranje Američkim umirovljenicima. Predlažemo da se stvori poseban HZZO program za iseljenike koji se žele</p>	<p>Nije prihvaćen</p> <p>Nastavno na komentar o strateškom cilju 6, ističemo kako Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS) kao hijerarhijski najvišim aktom strateškog planiranja ne propisuju se zakonodavne aktivnosti, već se daju smjernice za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske (RH). Nadalje, izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19) olakšan je i pojednostavljen postupak stjecanja hrvatskog državljanstva, a u planu su i daljnja unaprjeđenja normativnog okvira politika prema Hrvatima izvan RH. Komentar se ne prihvaća iz razloga jer je komentarom navedeno sastavni dio NRS-a i već je obuhvaćeno tekstom koji se nalazi u poglavlju vezano za strateški cilj 6 (str. 55): „Hrvati koji žive izvan Hrvatske stekli su diljem svijeta životno, radno i poslovno iskustvo koje može obogatiti i olakšati napore u bržem razvoju Hrvatske. Zbog toga je trajno opredjeljenje politike jačanje i unaprjeđenje suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, uspostavljanje njihovih veza s Hrvatskom i pokretanje poslovanja u Hrvatskoj ili u suradnji s hrvatskim tvrtkama (...)“. Konkretni programi, projekti i mjere nisu predmet dugoročnih akata strateškog planiranja i stoga će se uzeti u razmatranje pri izradi srednjoročnih i kratkoročnih akata strateškog planiranja, čija je izrada u planu tijekom 2021. godine ili je već u tijeku. Postojeći Registar hrvatskih subjekata izvan RH predstavlja digitalnu bazu podataka i komunikacijsku platformu za povezivanje i umrežavanje fizičkih i pravnih subjekata Hrvata izvan RH koja je dobrovoljnog, neobvezujućeg karaktera, nastala na poticaj Hrvata izvan RH s ciljem povezivanja i umrežavanja korisnika slijedom njihovih interesa. Nastavno na komentar o strateškom cilju 8, ističemo da su u novom programskom razdoblju Europske unije (EU) 2021.-2027. godine, u okviru izravnih plaćanja za poljoprivredu predviđene nove intervencije u obliku tzv. eko shema, te je agrošumarstvo na razini EU identificirano kao jedna od mogućih praksi kojom se može doprinijeti ciljevima Strategije Od polja do stola. Primjena agrošumarstva u kontekstu eko shema u izravnim plaćanjima ovisit će o "swot" analizi i procjeni potreba na nacionalnoj razini.</p>

vratiti u Hrvatsku u mirovinu. 5. Cilj piše da jedan od prioriteta provedbe politike na području skrbi za Hrvate izvan Hrvatske je stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijaspora u Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život u Hrvatskoj. Prijedlog Crodiaspore: • Treba se pojednostaviti proces preseljenja ili povratka u Hrvatsku sa smanjenjem birokratskih opterećenja i prepreka • Osigurati pravna rješenja oko pitanja vlasništva nekretnina i zemlja • Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i slobodnoj trgovini sa zemljama u kojima žive Hrvati • smanjivanje troškova državnog proračuna, smanjivanje javnog dug i posljedično smanjivanje osoblja u javnim upravama. Preduvjet za povratak je funkcionalna država. 6. Cilj piše da će se izraditi registar stanovništva koji će omogućiti praćenje kretanja stanovništva i učinaka mjera za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. Pitanje Crodiaspore: Ovaj cilj nije jasan. Postoji registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske koji bi država mogla poboljšati. Facebook, Google i druge web aplikacije rade se na pratnje i složenje informacija o svojim korisnicima, tako i registar treba imati korist za korisnike, biti privlačan i naposljetku biti koristan za statističare koji će podijeliti informacije u svrhu formuliranja strategije za stimuliranje povratka dijaspora i demografskih mjera. 7. Cilj piše: Projekti koji stvore životne uvjete koji će potaknuti iseljene Hrvate na povratak u domovinu. Prijedlog Crodiaspore: • Ulaganje u prerađivački, poljoprivredni, šumarski i ribarstveni sektor • Usvojite način razmišljanja i promicati hrvatske proizvode: Proizvedeno u Hrvatskoj, Hrvatski proizvod, Hrvatska Kvaliteta Komentari na Strateški cilj 8 8. Strateški cilj 8. „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” Prijedlog Crodiaspore: Predlažemo da se razmatra razvoj agrošumarstva. Kroz jačanje svijesti o klimatskim promjenama, gubitku bioraznolikosti i naglom povećanju proizvodnje hrane u posljednjih par godina, agrošumarstvo se ponovno otkriva kao "spasonosno novo rješenje" aktualnih problema. Korištenje agrošumarstva moglo bi imati veliku ulogu u prelasku na održive okolišne prakse u dugoročnom razdoblju. Predlagaju se olakšane uvjete prelaska na agrošumarstvo za male, srednje i mlade poljoprivrednike na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zaključak Crodiaspore dostavlja ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja. Možete nam se obraćati na croatia@crodiaspora.com

181 **CRODIJASPORA**

Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, DODATAK 5. Proces izrade Nacionalne razvojne strategije do 2030.

Komentari na strateški cilj 8 – “Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost” kao sastavni dio Nacrta nacionalne strategije razvoja do 2030. godine Slažemo se s premisom o tranziciji na nisko ugljičnu ekonomsku strukturu. U tome duhu, važno je imati

Djelomično prihvaćen

Republika Hrvatska (RH) podržava i slijedi zajedničke energetske i klimatske politike Europske unije (EU) i ispunjenje zajedničkog cilja dekarbonizacije Europe do 2050. godine. U skladu s navedenim, tijekom zadnje dvije godine intenzivno se radilo na pripremama strateških dokumenata (Strategija energetskog razvoja RH do 2030. godine s pogledom na 2050. godinu, Nacionalni energetski i klimatski plan 2021. – 2030., Niskougljična strategija, Strategija

sljedeće ključne aspekte na umu: 1. Svaki pristup ovoj temi mora uzeti u obzir objektivna fiskalna ograničenja te transparentno izložiti troškove i koristi svake predložene mjere za ostvarenje nisko ugljične ekonomije. 2. U fazi tranzicije na nisko ugljičnu ekonomiju, Hrvatska mora osigurati energetske sigurnost, uključujući pristup fosilnim gorivima, kako bi potaknula gospodarski rast i razvoj – pristup baznoj energetici uvjet je za prijelaz na nisko ugljičnu ekonomiju. 3. Mnoge članice EU poput Njemačke, Nizozemske i Italije koje dugo koriste ugljikovodike i koje su u određenoj mjeri iskoristile vlastite naftne i plinske resurse sada grade dodatnu infrastrukturu za uvoz ugljikovodika. Najkontroverzniji primjer je njemačko-ruski projekt Nordstream II cjevovod za uvoz plina. 4. U 2019. godini Hrvatska je nabavila 17% struje iz Nuklearne elektrane Krško, čiji je 50-postotni vlasnik zajedno sa Slovenijom. Pogon ima uporabnu licencu do 2043. godine. Zamjena ovog nisko ugljičnog izvora bazne energije ključno je pitanje s obzirom da izravno utječe na stabilnost i pouzdanost pristupu energiji za Hrvatsku. Osim toga, energija iz ovog izvora bitno doprinosi ispunjenju nisko ugljičnih ciljeva. Njemačka odluka iz 2011. godine da postupno stavi domaću nuklearnu industriju izvan pogona potaknula je porast korištenja prirodnog plina i ugljena kako bi nadomjestila izostanak nuklearne energije, što jasno pokazuje koliko je izazovno mijenjati energetske miks jedne države. 5. Hrvatski dio Jadranskog mora dobrim je dijelom neistraženo područje u kontekstu nafte i plina. Proizvodnja u Uvali Kavala u Grčkoj pokazuje da je moguće proizvoditi naftu i plin uz turizam i ostale ekonomske aktivnosti i poticati regionalni razvoj. Potencijalno otkriće nafte i plina, osim što bi osiguralo pristup domaćim fosilnim gorivima, unaprijedilo joj energetske sigurnost, povećalo porezne prihode i stvorilo visoko plaćena specijalizirana radna mjesta, potaknulo bi domaću industrijsku bazu osobito industrije koje ovise o pouzdanom, efikasnom, stabilnom i cjenovno prihvatljivom pristupu energetici poput staklenika, proizvodnje gnojiva, petrokemija i ostalo. Proizvodnja nafte i plina u Jadranu omogućila bi Hrvatskoj da intervenira kod prirodnih izlivanja nafte i plina u mora. Također, bolje bi se mogla suprotstaviti protuzakonitom izlivanju nafte koja se često događa u Jadranu i koje je, čini se, usko povezano s tankerskim trasama preko kojih se uvozi nafta u regiju. Konačno, istraživanje i potencijalna proizvodnja nafte u Jadranu bio bi još jedan alat u osiguranju suverenosti nad hrvatskim dijelom Jadranskog mora. 6. Razvoj tehnologija za ostvarenje ugljične neutralnosti poput uklanjanja i skladištenja ugljika izvedenice su postojećih tehnologija u naftnoj i plinskoj industriji te se smatraju dijelom tercijarnih metoda crpljenja nafte i plina. Koristeći postojeće sinergije, Hrvatska može osigurati i razviti postojeću industrijsku bazu i produljiti vijek postojećih naftnih i plinskih polja. Koristeći postojeću infrastrukturu, otklonila bi potrebu za izgradnjom dodatne infrastrukture za uvoz nafte i plina. Ovo bi također osiguralo pristup najnovijoj tehnologiji koja ima cilj ostvariti nisko ugljičnu budućnost. 7. Ovaj bi pristup INA/MOL omogućio

prilagodbe klimatskim promjenama) koji su ili usvojeni ili u visokom stupnju završenosti, a kojima se pokazuje na koji način će se dekarbonizirati svi sektori, pri čemu je najveća pažnja posvećena specifičnim nacionalnim interesima RH. Svi navedeni akti strateškog planiranja u potpunosti su usklađeni sa ovim Nacrtom prijedloga Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine (NRS). Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, kao tijelo nadležno za politiku klime i energetike, koordiniralo je novelaciju Niskougljične strategije (NUS) i izradu Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu (ES) te Integriranog nacionalnog energetskog i klimatskog plana za razdoblje od 2021. do 2030. godine (NECP), uvažavajući obaveze RH prema EU i druge međunarodne obveze, te su ti ciljevi smanjenja emisije stakleničkih plinova u energetskim sektorima usklađeni. Obveza usklađivanja NECP-a i NUS-a proizlazi iz Uredbe EU 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća o upravljanju energetskom unijom i djelovanju u području klimatskih promjena. Sukladno zajedničkom cilju država članica o postizanju klimatske neutralnosti (Europski zeleni plan) dolazi do velikih promjena u svim sektorima koji mogu doprinijeti tranziciji, te jačanju otpornosti na klimatske promjene. Tako su u NUS-u i NECP-u kao strateškim dokumentima za niskougljični razvoj RH definirane mjere za postizanje tih scenarija. Detaljnija razrada mjera niskougljičnog razvoja biti će obuhvaćena u srednjoročnom aktu strateškog planiranja odnosno provedbenom aktu za isti, u okviru Akcijskog plana provedbe NUS-a koji se izrađuje za razdoblje od pet godina. U tom dokumente će se razraditi mjere ulaganja u istraživanje i razvoj, tehničke i ne tehničke mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje odliva, ulaganja u proizvodnju sintetskog metana i vodika, te tehnologije hvatanja i geološkog skladištenja CO₂. NRS je usklađen sa ciljevima iz NECP-a i NUS-a, što doprinosi usklađenosti politika i prioritnog djelovanja.

odgodu stavljanja izvan pogona starijih naftnih i plinskih polja i potaknuo korištenje postojeće infrastrukture za gore spomenute tercijarne metode te proizvodnju vodika. Ovo je u skladu s traženjem rješenja za nisko ugljičnu budućnost, koja istovremeno generira prihode s kojom bi se ta istraživanja financirala. HEP bi na sličan način imao koristi od ovog pristupa. U kontekstu prioriteta iznesenih u domeni energetske politike: Slažemo se s: 1. promicanjem energetske tranzicije i obnovljivih izvora energije; 2. povećanjem energetske samodostatnosti i učinkovitosti te tranzicijom na čistu energiju; 3. uvođenjem naprednih digitaliziranih energetskih sustava, mreža i skladištenjem energije; 4. dekarbonizacijom, uklanjanjem, skladištenjem i oporabom ugljikovog dioksida; 5. energetskom obnovom zgrada i suzbijanjem energetskog siromaštva. U pronalasku načina da se ostvare gore navedeni ciljevi, bitno je osigurati kvalitetno korištenje javnih sredstava koje nužno podrazumijevaju provedbu robusnih cost benefit analiza svih predloženih mjera. Financijska sredstva EU dobro su došla u ovom pogledu, ali podrazumijevaju financijsko sudjelovanje hrvatskih poreznih obveznika. Kako bismo ostvarili maksimalne pozitivne rezultate ovih sinergija, važno je biti svjestan fiskalnih realnosti. Pozdravljamo transparentnost Strategije u priznanju na 100. stranici da postojeći modeli subvencioniranja obnovljivih izvora energije nisu održivi. Dodatno, svaka promjena politikâ nužno znači transfer troškova i koristi među sektorima društva. Bitno je osigurati da najveći i najneefikasniji konačni potrošači pošteno doprinose u snošenju troška prilagodbe na nisko ugljičnu ekonomiju. Djelomično se slažemo s navedenim prioritetom: 1. Istraživanje, razvoj i primjena novih tehnologija: Domaći tehnički i financijski kapaciteti su previše ograničeni da bi hrvatski akteri samostalno uspjeli u ovoj domeni. Mogućnosti za komercijalizaciju te primjenu novih tehnologija su još manje razvijeni. U potpunosti podupiremo korištenje i razvoj hrvatskog znanja, ali vjerujemo da se to znanje praktički može iskoristiti u suradnji s tehnološkim i financijskim partnerima u EU, SAD-u i dalje. Ne slažemo se s navedenim prioritetom: 1. Ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom Nemamo ništa protiv tehnologija vezanih uz vodik, međutim, radije bismo da Strategija pristupi pitanju ostvarenja nisko ugljične ekonomije na tehnološki neutralan način. Takav bi pristup povećao vjerojatnost uspjeha državne pomoći, jer se pomoć države ne bi ograničila na jednu, unaprijed odabranu tehnologiju. Nije nam jasno zašto bi Strategija eksplicitno preferirala jednu tehnološku mogućnost među mnogima. Primjereniji nam se čini pristup u kojemu politike podržavaju tehnološki napredak općenito, bez osobite preferencije za jednu tehnologiju. Takav bi pristup smanjio percepciju pristranosti, odnosno korupcije u Hrvatskoj. Dodatna razmišljanja Kako Strategija ne spominje pitanje izlivanja nafte i prirodno curenje nafte i plina u Jadranskom moru zanima nas je li Hrvatska pokušala s Italijom pronaći zajedničko rješenje za ove probleme? Odnosno, je li tražila tehničku pomoć i/ili savjete od ostalih zemalja članica EU, relevantnih

EU organizacija ili privatnog sektora? Dalje, razmišlja li Hrvatska o uključenju Albanije i Crne Gore u ovu problematiku? Naime, ovo bi bio jedan konkretan znak podrške zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu k punopravnom članstvu u EU. Zaključak Dostavljamo ove komentare kako bismo pomogli državi pripremiti što jasniju, konzistentniju i cjelovitiju Strategiju, naglašavajući multidisciplinarne elemente tog procesa. Crodiasporina rasprava na Energetskom panelu 30. listopada u sklopu Crodiasporine konferencije 2020 čini sastavni dio ovih komentara. (Nalazi se rasprava iz ovogodišnje konferencije na: <https://vimeo.com/473933484>) Radujemo se povratnim informacijama na naše ideje i stojimo relevantnim tijelima na raspolaganju za sva daljnja pitanja.